IHS

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

67
C.
23

7. 4. 6. 19.

Digitized by Google

De episcopis Ultraiectinis Ledis

4

J. 283.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

HISTORIA

VETERVM EPISCOPORVM VLTRAIECTINÆ SEDIS, & COMITVM HOLLANDIÆ,

EXPLICATA

Chronico Iohannis de Beca Canonici Vltrajectini ab anno nativitatis Chriſti uſque ad annum 1345.

ET

Hiſtoria Guilhelmi Hedæ Præpoſiti Arnhemenſis auctoris nunquam editi, completa Appendice uſque ad annum Chriſti 1574.

AVCTORE

SVFFRIDO PETRI

Leovardienſi Friſio, I.V.C. & Friſiorum Hiſtorico:

BERNARDO FVRMERIO LEOVARdienſi Friſio recenſente, & notis illuſtrante.

Colleg. Rom. Soc. Jesu
Catal. Inscript.
Biblio.

FRANEQVERÆ
Excudebat
ROMBERTVS DOYEMA.
CIↃ. IↃ. CXII.

Digitized by Google

Digitized by Google

Illuſtri ac Generoſo Domino

D. Guilhelmo Ludovico,

Comiti in Naſſau, Catzenellebogen, Vianden & Dietz, Domino in Bilſtein, Friſiæ Tranſrhenanæ inter Flevum & Amaſum ſitæ Gubernatori.

NEC-NON

Illuſtribus ac Præpotentibus Dominis

D. EIVSDEM FRISIÆ

ORDINIBVS,

EORVMQVE DELEGATIS,

Dominis ſuis ac Patronis ampliſſimis. S·P·D.

QVanta fuerit Hiſtoricorum penuria toto barbarico iſto ſæculo, quod noſtram memoriam quadringentis & amplius annis anteceſſit, Ampliſſimi Domini ac Mæcenates, ex iis Libris liquido patet, qui nobis illuſtrium ſcriptorum elenchos reliquerunt. Si quis autem omnes nationes excutiat, vix reperiat unam, quæ magis hac ex parte laboret, quàm Friſij, Vltrajectini, Hollandi, & ii, qui maximè his vicini ſunt. Extiterunt quidem interea aliqui, qui apud Friſios Hiſtoriæ aliquod ſpecimen conceperunt, & uſque ad ſua tempora deduxerunt, verum ita tenuiter, ut niſi vicinarum gentium monumentis adjuventur, parum aut nihil utilitatis adferant. Trajectinorum verò & Hollandorum hiſtorias qui ea tempeſtate cõdiderit, præter unum Iohannem de Beka, quem nunc in publicũ damus, equidem reperio neminem. Veterum quidem Batavorum, ſicut & Friſiorum nomen apud ſcriptores Romanos C. Plinium dico, Corneliũ Tacitum, Ammianum Marcellinum, & conſimiles inter Germaniæ populos ſatis eſt celebre, & ſi eorum auctorum ſcripta omnia ad poſteros perveniſſent, minus de Origine, de Nobilitate, de Rebus eorum præclarè geſtis laboraremus. At poſtquam Romanis ejectis Franci rerum potiti ſunt, quid ab his porrò actum fuerit, nihilo magis literarum monumentis eſt traditum, ſi hunc Iohannem noſtrum removeas, quàm ſi homines prorſus non fuiſſent. Illud enim Chronicon, quod de hiſce

Digitized by Google

Gentibus in commune populari lingua conſcriptum, & excuſum typis circũmfertur, Iohanniq; de Leydis Carmelita vulgo adſcribitur, non aliundè quàm ex hujus Iohannis de Beka fontibus maximam partem eſt derivatum. Cùm igitur inter Chriſtianos Hiſtoriographos nullus extet hoc noſtro vetuſtior, qui Friſiorum, Hollandorũ, Zelandorum & his vicinorum res geſtas memoriæ mandarit, videam quoque doctiſſimum virum Guilhelmum Hedam Alſinium, Præpoſitum Arnhemenſem ad hujus imitationem Hiſtoriam ſuam de Epiſcopis Vltrajectinis jam ante annos ferè centum ita concepiſſe, ut ejus quaſi interpres jure meritò haberi poſſit: Experiar item rebus ipſis nobilitate & eruditione præ cæteris inſignem virum D. Ianum Douſam Nortwici Dominũ utriuſque ſcriptis in ſua Hollandiæ hiſtoria conſcribenda ſæpiſſimè uſum, equidem ſatis mirari nequeo hactenus extitiſſe neminẽ, qui hũc Iohannẽ noſtrũ ex tenebris in lucem eruerit, præſertim cũ ejus opus ferè apud omnes vicinas nationes manuſcriptum reperiatur, & tale ſit, ut ſi non omnia, at certè præcipua quæq; non unius tantum gentis ſeperatim, ſed vicinarum omnium conjunctim acta complectatur. Solus Suffridus Petri Leovardienſis, Friſiorum dum viveret Hiſtoricus ante annos plus minus triginta ſex hunc Auctorem facere publicum voluit, dum illum Appendice ſua complere, & ad ſuam uſque ætatem producere tentavit: Sed morte præventus, & temporum difficultatibus excluſus, quod voluit perficere non potuit. Vt autem ego hujus Auctoris publicationi operam navarem, ipſa rei utilitas primùm, deinde & in Suffridũ pietas me commovit. Nam ut de Iohanne prius loquar, continet ejus hoc Opus Trajectenſium Epiſcoporũ, & Comitum Hollandiæ res inde à Chriſto nato uſque ad annum 1346. geſtas. Ex quo ſtatim colligi poteſt, quot & quàm multis nationibus illud ſit expetendum. Hinc n. planè conſequitur, ut ratione Comitũ Hollandis, Zelandis, Friſiis, qui plærumque ad eorum Ditionem pertinuerunt, & ratione Epiſcoporum cum prædictis iſtis, tum etiam Trajectenſibus, Tranſiſulanis, Drentis, Debantibus ac Groninganis, qui ſimul omnes horum Dioceſi jam olim ſubjecti fuerunt, omninò ſit commune. Deinde ut omittamus aliarũ gentiũ hiſtorias, quę obiter inſertę ſunt, illas tamen diſſimulare non poſſumus, quę indiſſolubili quodã nexu cũ hoc Chronico ſunt colligatæ. Etenim Iohannes de Arckel, itemq; Iohannes Hornenſis, poſtquam annis aliquot Sedis Vltrajectinæ Epiſcopi fuiſſent, Leodicenſem tranſlati, ibiq; reliquum vitæ tranſegerũt. Iohannes de Bavaria cum aliquandiu Epiſcopus fuiſſet Leodicenſis, reſignato Epiſcopatu, Tutor factus eſt Hollandiæ: nec deſunt alia horum conſi-

milia exempla, quæ declarent Vltrajectinas, Hollandicas, & Leodicenſes hiſtorias inter ſe prorſus eſſe conjunctas. Eodem anno cùm & Monaſterio Epiſcopi Vltrajectum ſint traducti, & Colonienſis Archiepiſcopus his ex æquo olim præfuerit, quis hac in parte etiã inter hos Hiſtoriarum cognationem non videt. Brabantiæ verò, Geldriæ, Cliviæ, Iuliæ Duces, item Hannoniæ, Flandriæque Comites, qui modò cum Epiſcopis Vltrajectinis, modò cum Comitibus Hollandiæ tam varijs de cauſis, tam multiplices belli paciſque tractatus miſcuerunt, ſuas Hiſtorias item cum Hiſtorijs Trajectinis & Hollandicis ita copularũt, vt omnes hæ nationes atque ſingulæ ex hoc Chronico multa in ſuis Hiſtorijs non modò illuſtrare, verum etiam ſupplere luculenter & oportunè poſſint: multa etiam hic reperiant, quæ ad patriæ ſuæ antiquitates cognoſcẽdas plurimum adferre momenti queant. In his porrò omnibus tradendis tantam diligentiam Iohannes noſter adhibuit, ut ab ipſo majorem nemo expectare aut requirere meritò debeat. Ipſe enim profitetur ſe continuis ſeptem annis, idque adjutum Bibliotheca Egmondana huic operi compendio aſſiduam operam impendiſſe. Ex quo facilè intelligas nec voluntatẽ defuiſſe, nec facultatem ad Hiſtoriam perſpicuè conſcribendam, qui nihil temerè, nihil indiſcuſſum poſteritati obtrudere voluerit, utpote qui paratam ſibi habuerit celeberrimam ejus Monaſterij Bibliothecam, in qua omnia acta publica totius Hollandiæ & vicinarũ quoque gentium Hiſtoriæ ſingulari diligentia conſervari erant ſolitæ. Summo itaque ſtudio conquiſivit, quicquid notatu dignum fuerat, & ſuis locis propoſuit, & quam potuit juſtiſſimo verborum & ſententiarum ambitu compræhendit. Fidem verò cujus in Hiſtoria conſcribenda prima debet eſſe cura, unde Chronico ſuo mutuetur, ipſe in Epiſtola dedicatoria ſatis declarat. Sumpſit enim omnia vel ex approbatis jam Scriptoribus, vel ex actis publicis, ut, quæ ſcribit veriſſima eſſe, nemo dubitare poſſet: quibus quidem omnibus & ſingulis quo majorem lucem infundat, ordinem temporum ſequitur, in quibus calculum tam exactum cõſervavit, vt tam Comitum, quàm Epiſcoporum viciſſitudo atque ſucceſſio ad exquiſitam publicæ Chronologiæ hactenus uſitatæ amuſſim rectiſſimè quadret, in hoc ſolo fortaſſe culpandus, quod Comitatus Hollãdici initium loco nõ ſuo collocaverit, & ſuccedaneis Scriptoribus errandi porrò cauſam dederit, quemadmodum id primum Guilhelmus Heda, deinde Ianus Douſa viri undequaque doctiſſimi animadverterunt, & nos tandem in noſtris Friſiorum annalibus apertè demonſtravimus. De ſtilo

 autem

Digitized by Google

autem hujus noſtri auctoris, nihil aliud habeo quod dicam, niſi quod pro conditione ſeculi ſui ſcripſerit, ut potuit, non tamen paulò limatius, quàm plærique alij ſunt locuti, qui eadem tempeſtate aliarum nationum Hiſtorias conſcripſerunt. Verum utcumque hoc ſit, cùm is Scriptor denique omne ferat punctum, qui miſcuit utile dulci, ſi id conſequi Iohannes noſter non potuit, excuſatur injuriâ temporum ſuorum, quæ Cæſares, Saluſtios, Dunos, Tacitos, Suetonios, & conſimiles nullos protulerunt. Quoties autem aut elegantiâ dictionis, aut commoditate Hiſtoriæ carendum eſt, ſi dignitas argumenti, ſi diſpoſitionis concinnitas, ſi ſcribentis fides placeat, quiſquis cordatus eſt, ſermonis ruditatem boni conſulit. Ex alijs enim Scriptoribus linguæ caſtimonia, ex alijs rerum ſcientia petenda eſt, ſi quando ex iiſdem utraque peti non poteſt. De patria porrò, de Parentibus, de Ætate, de Vita de Fortuna, de Actis Iohannis noſtri, de Cæteris, quæ ad perſonam ejus deſcribendam pertinent, nihilo plus hactenus reperire potuimus, quàm quod Trithemius de eo ſcripſit, cujus verba proinde hic ſubijciemus: Sic autem in opere de Scriptoribus illuſtribus de illo loquitur: *Iohannes* (inquit) *de Beca natione Teuthonicus, clericus Eccleſiæ Trajectenſis, vir in Scripturis Sanctis admodum ſtudioſus et doctus, & ſecularis Philoſophiæ non ignarus, edidit quædam ingenij ſui non contemnenda opuſcula, de quibus ego vidi tantum opus ſimplici & aperto ſermone conſcriptum ad Dominum Iohannem Epiſcopum Trajectenſis Eccleſiæ, & Guilhelmum Comitem Hollandiæ, de geſtis Pontificum Trajectenſium, & Comitum Hollandinorum, quod à tempore S. Willebrordi primi Epiſcopi prænotari voluit Chronicō Trajectenſis Eccleſiæ lib. 1. Igitur ab anno plaſmationis, &c. de cæteris nihil vidi. Claruit temporibus Ludovici IV. & Caroli ſimiliter IV. Imperatorum anno Domini 1350. Hactenus Trithemius.*

Hoc opus igitur Iohannis de Beca, cùm Suffridus Petri Leovardienſis ante annos complures nactus eſſet, dignum exiſtimavit, quod ad tria adverſa exemplaria à doctis viris Lovanij accepta, diligenter corrigeret, & quia uno contextu perſcriptum erat; commodioris lectionis gratia in Capita diſtingueret, Appendiceq; ad annum uſque 1574. compleret. Ego autem, cùm id ut ſucceſſor ejus accepiſſem, laborem ipſius atque induſtriam aſpernari non debui: verùm cùm mihi quartum quoddam exemplar ejuſdem operis, ex Bibliotheca Cornelij Cempij Groninga allatum, caſu obtigiſſet; quod in multis ab alijs tribus diſcreparet, & tamen cæteris videretur integrius, Suffridi operas ad incudem revocavi, ejuſque Librum rectius emaculatum in certiora capita diſtinctim eo ordine diſtribui, ut tres ejus partes facerem,

Digitized by Google

cerem, quarum prima eſſet Epiſtola dedicatoria; altera Prooemium: tertia Catalogus Epiſcoporum atque Comitum: quandoquidem in Guilhelmo ſimilem omnino partitionem depræhendebam: quem Hedam huc operi Iohannis de Beca ſubjungere plenioris intelligentiæ cauſa apud me conſtitueram. Appendicem verò Suffridi ideo etiam retinui, quod ſtilo planè familiari minimeq; affectatio ſcripta eſt, quodque nullus ante Suffridum de ijs Epiſcopis atque Comitibus ex profeſſo hactenus quicquam perſcripſit, quod operi complendo ſit idoneum. Illud enim quod Gerardus Neomagus de Epiſcopis Vltrajectinis, & Hadrianus Barlandus de his ipſis & Comitibus Hollādiæ edidit, catalogi potius quàm operis mereretur nomen, vel ſuis etiam auctoribus ſuffragantibus. Spero autem Suffridum quoniam vir admodum pius & eximiè doctus fuit, in his conſcribendis ea fide verſatum eſſe, quæ à nemine debeat aut poſſit jure meritò repræhendi. Ipſe ſane tam diligens & aſſiduus Hiſtoriarum ſcrutator ſemper fuit, ut ne horam quidem ullam à legendo, ſcribendoque intermitteret: quemadmodum illi ſciunt & teſtari poſſunt, qui cum ipſo familiariter aliquādo vixerunt. Quod etiam cùm Ordines Friſiæ compertum haberent, ipſum dum viveret publico Hiſtori Friſiorum titulo atque ſtipendio liberaliter honorarunt. Quamobrem & ego ipſius lucubrationes intervertere aut ſupprimere nolui, ut eo modo & Patria fructum aliquem ſuorum perciperet ſumptuum: & de mea in ipſum ut Præceptorem fide publicum extaret monumentum. Multæ autem ſunt cauſſæ quamobrem tibi Illuſtriſſime Comes, vobiſque Ordines utriuſque Transflevanæ Friſiæ prudentiſſimi hunc meum laborem atque ſumptum inſcribam atque dedicem: quarū ſingulares atque præcipua ſunt, quod, etſi hæc Hiſtoria de Epiſcopis Vltrajectinis & Comitibus Hollandiæ titulum præ ſe ferat, Veſter tamen populus, quem veſtris amſpicijs ſimul gubernatis, ſit fundus unicus, à quo & Epiſcopatus & Comitatus nomen ſuum primordiale acceperit: quodque illi ipſi, qui primi illarum dignitatum capaces fuerunt, à Friſijs oriundi, & ab ijſdem nomina ſunt conſecuti. Etenim S. Willebrordus à Sergio Pontifice Clemens appellatus, & primus eſt dictus Friſiorum Archiepiſcopus, & ab Hengiſto Friſiorum Principe in Britannia originem duxit. Quin & cæteri ejus ſocii eodem genere Friſiorum nati, Friſios quoque primi in fide Chriſti inſtituerunt, & ab idolorum pagano cultu ad meliorem frugem perduxerūt. Sanctus ſane Bonifacius ſecundus Epiſcopus Vltrajectinus ex Angloſaxonibus quoque originem traxiſſe dicitur, qui Friſios pluſquam annos

tredecim

Digitized by Google

tredecim docuerat antequam, ad Moguntinam Sedem transferretur, & poſteà totum ferè triennium eiſdem Chriſtum annuntiaverat priuſquam Martyr & teſtis Chriſti à Friſiis occideretur. Apud ejus ſucceſſorem Gregorium Epiſcopum Vltrajectinum ordine tertium præter cæteros Friſios innumeros duo patriæ lumina Lutgerus & Hildegimus fratres educati, & in Sacris literis inſtituti ſunt: quorum ille primus Epiſcopus Monaſterienſis: alter verò primus Halberſtadienſis eſt dictus. At quales viri? Qui totam Friſiam veſtram ſuâ doctrinâ imbuerunt, rexerunt, & contra Idololatriam ſtrenuè ſunt tutati, qui Weſtphaliam Chriſto lucrati ibi Monaſteria, ſcolas, oppida inſtituerunt, & ſuis opibus locupletarunt: quemadmodum id Helmſtadiũ, Halberſtadium, Monaſterium, atque Verthma hodieq; demonſtrant. Sed & Albricus quintus Epiſcopus Trajectinus à Friſiis Britanniæ in veterem parentum ſuorum patriam reverſus eſt, & ſummo ei ob doctrinam & pietatem ornamento atque uſui fuit. Tranſiſulanos enim ad fidem Chriſti per Lebuinum & Lutgerum ſupradictum viros omnino ſanctos perduxit & convertit. Eum ſequuti ſunt deinceps Epiſcopi Trajectenſes numero decem, omnes Friſij è Friſiorum proceribus nati, & ſanctitatis nomine clari: quemadmodum id auctor noſter & alii uno ore conteſtantur. Primus quoque Hollandiæ Comes nomine Theodoricus, cognomento Friſius eſt appellatus: ſed & Pater ejus Gerolphus Friſiorum Comes dictus fuit. Ex quo Gerolpho cæteri Hollandiæ Comites originem traxerũt, ſicuti nos in Friſiæ annalibus multis argumentis ſeriò comprobavimus: quæ hîc repetere non eſt animus neque opus. Cùm igitur Ampliſſimi Domini ac Mæcenates initia Epiſcopatus apud Trajectũ, & Comitatus apud Hollandos ita ſe habeant, quemadmodũ eſt dictum, Nec ſtatus illarum Provinciarum ac noſtratium ex ullo alio ſcriptore cognoſci poteſt melius quàm ex hoc noſtro, qui vicinarũ gentium res longo ævo geſtas uno quaſi faſce complectitur, nulli profectò alij quàm Vobis opus ejus inſcribi debuit, qui Friſiam vobis commiſſam fæliciter & in pace & bello gubernatis ac defenditis. Quamobrem etiam ſuppliciter vos oro ac obteſtor, ut hanc meam opellam ab animo benevolo profectam, æqui bonique conſulere, & ab invidorum dentibus tueri non dedignemini. Valete. Leovardiæ Friſiorum, anno 1611. 21. Iulij.

Veſter ad omnia paratiſſimus cliens

BERNARDVS FVRMERIVS Leovardienſis Friſius.

IOHANNIS DE BEKA
CANONICI VLTRAIECTINI
EPISTOLA DEDICATORIA
AD
IOHANNEM EPISCOPVM TRAIECTENSEM
ET
VILHELMVM DVCEM PALATINVM,
PRINCIPEM HOLLANDIÆ.

R*Everendis Patribus, & præclaris Principibus dominis, Iohanni Epiſcopo Sacræ Trajectenſis Eccleſiæ, ac Vilhelmo Duci* Palatino, *ſive Principi Hollandenſis* Provinciæ, *Iohannes de Beka licet indignus, attamen clericus, pacem, gaudiũ & ſalutem. Chronographiæ præſentis annalem cupientes copulare hiſtoriam, Magnificentiæ veſtræ declaramus, quod hæc geſta ſanctorum* Pontificum *Trajectenſium & magnanimorum Principum Hollandenſium, ex diverſis Hiſtorijs, Annalibus, Chronicis, codicibus, privilegijs, dictaminibus & epiſtolis apud Egmundam ſtudioſè collegimus: in quibus jam per ſeptennium; cum aſſidua quaſi ſollicitudine plerumque laborem explevimus, ne per ignaviam Chronographorum, memoria tantorum virorum obnoxia perpetim oblivioni ſubjaceret. Et quoniam geſta præfatorum Pontificum & Principum adeò ſunt promiſcua, quod aliquatenus ſegregari nequeant, ſalvâ Chronographiæ ſententia: Ideoque vobis Dominis meis præcordialibus præſentem Hiſtoriam de geſtis utrorumque ſub breviori leviorique ſtylo compilavimus: quam veſtræ reverẽtiæ pro quotidiana deductione tranſmittimus: quatenus ex ea diſcatis quam bonum & jucundum ſit, vos, & veſtrum populum habere pacem in unum. Veſter etenim populus, ut patebit inferiùs, fuit unius nationis & ditionis, immediatè ſubjectus Romanis Imperatoribus, antequam Hollandia bipertita fuit in* Principatum *& Pontificatum à Divis Francorum Regibus. Quamobrem pacem alterutri obſervate, veſtram amicitiam cuſtodite, forenſes hoſtes ſubjugate, &*

Unde petita ſit hæc Hiſtoria.

Exhortatio ad pacem.

tam vos quàm veſtrum populum per concordiam inſeperabilem adunite. Præſertim cùm Deo propitio nulla vobis nocere poteſt inimicorum adverſitas, ſi inter vos abundaverit tranquillæ pacis amicabilitas, de quo multis in locis præſentis Chronographiæ poteritis experiri certitudinem, ſi diligenter hujus hiſtoriæ velitis perſcrutari indaginem. Nam, teſte Philoſopho geſta temporum præteritorum certa ſunt indicia præſentium & futurorum. Nunc igitur, quum ad executionem præſentis operis accedamus, verè dignum & juſtum eſt, ut ab illo qui eſt alpha & ω Chronographiæ noſtræ ſtylum inchoare principaliter debeamus.

Hiſtoriæ uſus.

CHRONICI IOHANNIS DE BEKA

Procemium.

A mũdo condito ad Chriſtum ſunt anni 5199.

IGitur ab anno plaſmationis Adæ primævi parentis quinquies M C XCIX. viij. Cal. Ianuarij nocte diei Dominicæ, natus eſt in Bethlehem Iudæ Salvator mundi Dominus noſter Ieſus Chriſtus, verus Deus & Homo, de benedicta virgine Maria: anno XLII. Cæſaris Octaviani, qui primus fuit Imperator Auguſtus totius orbis. Et is Octavianus non immeritò Monarcha dictus fuit, qui univerſum mundum Romano regno ſubegit. Poſt cujus obitum flagitioſus Nero deturpare cœpit Imperium, qui per inutiles occupationes militare prætermiſit exercitium. Piſcabatur enim aſſiduè ſagenis aureis, extenſis chordis ſericis, totam urbem per maximum coruſcare fecit incendium, poſt multa civilia bella, matrem, ſororem, fratrem & uxorem interemit gladio, Senecam Cordubenſem præceptorem ſuum per inciſionem venarum in balneo ſuffocari juſſit, & poſt Martyrium Petri & Pauli Apoſtolorum primam perſecutionem Chriſtianis fecit. Hic verò, ſicuti Romana narrant Annalia, præcepit quoſdam viros conſulares, tyrannidem ſuam arguentes, aut abſque cauſa trucidari, aut ab urbe ſine lege proſcribi: Quorum duo viri fuerunt egregij, Granius videlicet & Anthonius, Granius autem Senatoria nobilitate floruit, & Anthonius Tribunitiâ dignitate viguit, Granius quidem cum ſuis cõmilitonibus pertranſiens Galliam, devenit in Arduvennam, ubi ſuper aquas ſulphureas inter vaſtam ſolitudinem, palatium ædificâſſe legitur, unde & idem locus aqua Grani moderno tempore dicitur vulgò: Anthonius equidem tranſcendens Germaniam, ſeceſſit in Hollandiam, ubi ſuper alveum Rheni fluminis munitionem conſtruxiſſe refertur, quæ pro memoria ſui nominis Antonia longo tempore dicebatur. Eandem utique patriam longæva poſteritas Anthonij ducis poteſtative poſſedit: Quoadusque vulgus Slavorum ſeu Viltorum urbem Antonii-

Octaviani Auguſtus Imperator ſtrenuus.

Nero Imp improbus.

Granius Senator Aquiſgrani conditor.

Antonius Tribunus Trajecti conditor.

toninam, ut inferiùs enarrabitur, expugnavit.

Denique poſt quædam annorum curricula, peccatis hominum exigentibus, multæ barbaræ nationes armipotenter egreſſæ ſunt à paludibus Mæotidis & ex Scandinavia, quæ, permiſſione divinâ, totam Europam acerrimè flagellaverunt, inſuper & in cruenta ſtrage, regna plurima ſubjugarunt, utpote Gippides, Alani, Sarmatæ, Vandali, Avari, qui & Huni, Slavique qui & Vilti. Nam & Gippides expugnaverunt Italiam, Alani Auſtriam, Sarmatæ Pannoniam, Vandali Africam, Gothi Cathaloniam, Avarique & Huni Galliam, Slavi qui & Vilti totam Hollandiam. Hic agreſtis Viltorum populus poſt everſionem urbis Antoninæ caſtrum munitiſſimum fabricavit, quod ex ejuſdem diræ gentis cognominatione Viltenburch nomen accepit. Demum verò poſt longa tempora, Vilti cum Friſonibus conſpiraverunt Rheni gurgitem tranſire, ac in manu forti totam Galliam expugnare. Valentinianus autem, ut Romana canit Hiſtoria, XLVIII. à Iulio Cæſare Auguſtus, tumultum tam inſulſæ plebis feſtina relatione præcipiens, coadunavit etiam valentem exercitum, acceleravitque rebellantem ſibi diſturbare populum: Et ecce Romanus Imperator rebelle vulgus victorioſè ſubegit, claſſem magnam appræhendens, Rheni fluenta tranſcendit, caſtrum Viltorum evertit, Phryſiam ſibi primo ſubjecit, & exinde cum triumphali laude rediens, aliquantis annis glorioſiùs imperavit.

Gentes barbara Europam flagellant.

Viltenburgh à Slavis conditum everſa Antonia.

Valentinianus Imp. Viltos atque Friſios reprimit.

De hinc autem ad aliquos annos Imperante Heraclio Cæſare, Dagobertus rex Orientalis Franciæ totam Hollandiam ſuæ ditioni tranſponens caſtrum excellentis fabricæ reædificari fecit: quod latina lingua Trajectum nuncupari juſſit. Nam & omnis negotiatio mercatoria trajiciebatur per Telonium caſtellani Trajectenſis, quæ per Rhenum vehebatur ex fluvio ſalſi maris: infra cujus emunitatem primordialis Eccleſia conſtructa fuit in honorem Sancti Thomæ venerabilis Apoſtoli, in qua ſancti Sacerdotes plerunque labores expleverunt pro converſione Friſingenſis populi. Sed labor hic omnino ſupervacuus erat, quum prædurræ cervicis Friſones fidem Catholicam à ſuis finibus exterminare cupientes, dilapidaverunt primæ fundationis Eccleſiam, & exinde diris incurſionibus totam infeſtaverunt Hollandiam.

Dagobertus Rex Francorum auctor Trajecti.

Eſt autem Hollandia, prout apparet in tractatu de proprietatibus rerum libro XV. quædam provincia modica, ſita juxta oſtia Rheni, ubi mare intrat: Brabantiæ contigua à meridie: vicina Friſiæ ab Oriente: Oceano Brittonico conjuncta ab aquilone: inferiori Galliæ belgicæ propinqua atque Flandriæ ab Occidente. Eſt autem terra paluſtris & aquoſa: terra admodum inſulæ undique maris brachiis atque Rheni fluminis circumfuſa, habens lacus & ſtagna multa & paſcua valde bona, & ideo armentis, pecudibus & jumentis eſt referta. Ejus gleba in locis plurimis eſt valde frugifera, & in pluribus nemoroſa, multas & utiles habens venationes, in plurimis eſt butuminoſa, ex qua foditur materia apta ad ignium nutrimenta, & eſt terra divitiis, quæ tranſeunt per mare & flumina, plurimum opulenta: cujus civitas capitalis

Hollandia ſitus atque ingenium.

Trajectum inferius metropolis Hollandiæ.

Digitized by Google

Trajectum inferius nuncupatur in latino, **Vtrecht** verò dicitur ſermone germanico. Nam ad Germaniam pertinet, quo ad ſitum, quo ad mores, quo ad dominium, quo ad linguam: cujus gens elegans eſt corpore, robuſta viribus, audax animo, venuſta facie, honeſta moribus, devota Deo, fida hominibus, & pacifica: minus prædis intendens & raptibus, quàm aliæ nationes Germanicæ. Huc uſque liber de Proprietatibus rerum. Dicitur autem Holtlandia, quaſi terra ſilveſtris ſecundum idioma teutonicum, nunc quidem & ipſa provincia vocatur Hollandia per vocabulum ſyncopatum.

Carolingi diviſerunt Hollandiam in Epiſcopatum & Comitatum.

Principes igitur Francorum, qui Carolingi dicti ſunt, gubernantes longo tempore regnum & imperium, diviſerunt totam Holtlandiam, ut infrà dicetur, in bipartitum dominium, videlicet in Epiſcopatum & Comitatum: Nam & Carolus Martellus dux & major domus Francorum contulit ad Eccleſiam Trajectenſem primam donationem, & Carolus Calvus Rex, & poſtmodum Imperator Romanorum tradidit ad Comitatum Holtlandiæ primitivam ditionem. Vt ergo iam Epiſcopatus Trajectenſis, quàm etiam Comitatus Holtlandiæ primordiale initium cognoſcamus, profectò convenit, quod ex geſtis amborum principale proponamus exordium.

CATALOGVS EPISCOPORVM TRAIECTENSIVM & COMITVM HOLLANDIÆ.

S. Willebrordus

Epiſcopus primus.

Saxones inferiores ſunt Friſones.

SIcut Anglicana promit Hiſtoria, Saxones inferiores, qui vulgò dicuntur Friſones, cum innumera claſſe Britannicam expugnaverunt Inſulam, quos Papa Gregorius doctor egregius, per Auguſtinum & Mellitum, ut narrat Dialogus, revocavit ab Baptiſmi gratiam, ex quibus quidem inferioris Friſiæ Saxonibus, Divino comitante præſagio, progenitus eſt quidam ingenuus puer, nomine Villebrordus, qui per patrem ſuum Vilgiſum traditus eſt Harpenſis Eccleſiæ religioſis fratribus imbuendus: ubi & idem Iuvenis clericali charactere tonſuratus eſt, & uſque vigeſimũ annum ſub veteri diſciplina ſuperexcellenter inſtructus eſt: denique glorioſus Adoleſcens de virtute in virtutem gradatim aſcendens, & contemplativæ vitæ dulcorem ardenter exquirens, beatum Egbertum Northimborum Archiepiſcopum, tanquam ſummæ devotionis magiſtrum, ſubſecutus eſt in Hyberniam, ut ibidem abſque temporali ſollicitudine vitam exerceret heremiticam: à quo quidem Egberto præfatus Villebrordus ſacros Ordines ſuſcepiſſe creditur, & ſub ejus magiſterio frequentur uſque 30. ætatis annum extitiſſe legitur. Demum beatus Egbertus, ut Eccleſiaſtica narrat Hi-

Digitized by Google

ſtoria, condiſcipulum ſuum Vigbertum deſtinavit in Germaniam, ut ibidem infideli populo veritatem prædicaret Euangelicam. Sed idem Vigbertus obſtante diabolicæ fraudis aſtutia, cum barbarici moris rigido populo plerumque diſputans, parum profecit, & infecto negotio verſus Angliam transfretavit.

Anno Domini dcxc. beatus Egbertus non deſiſtens à bonæ voluntatis inchoato propoſito, quin virum Apoſtolicæ gratiæ præfatum Villebrordum præſbyterum cum jx. ſodalibus iterato delegaret in Germaniam ad prædicandum populo infideli fidem Catholicam; feruntur enim hujus beati Villebrordi conſocij principales & fideles in verbo Domini cooperatores, ſanctus videlicet Suibertus, Villeboldus, & Livinus in Orientali Francia poſtmodum Epiſcopi, Vineboldus Abbas, duo Erualdi præſbyteri & martyres, Verenfridus & Marcellinus præſbyteri & confeſſores, ac Adelbertus Levita, qui pro Chriſto dimiſit Regale patrimonium, & cum beato Villebrordo peregrinum intravit exilium. Et quoniam hi ſancti Doctores propagati fuerunt in Anglia de ſtirpe Saxonica, ideoque convenienter prædicare potuerunt Euangelium in lingua germanica.

Anno Christi 690. S. Egbertus Villebrordum cum novem ſocijs in Germaniam mittit.

Villebrordus & ſocij à Germanis oriundi.

Anno Domini dcxc111. Pipinus victorioſus Dux Francorum coadunavit immenſum exercitum plebis & militiæ, direxitque validam expeditionem contra Radbodum regem Friſiæ. Radbodus autem rex cum innumeris Friſonibus eidem Duci potenter obſtitit, veruntamen, Deo diſponente, victus ſuccubuit. Quapropter Pipinus Dux Villebrordum præſbyterum cum diſcipulis ſuis deſtinavit ad Friſiam, ut ſua prædicatione Radbodum Regem revocaret ad Baptiſmi gratiam. Morabatur autem Radbodus Rex apud inſulam Foſtenſlandiæ, quæ valde ſolennis erat propter ſuperſtitioſam ſectam Idolatriæ: ubi ſacerdos Dei Villebrordus prophana delubra Iovis deſtruxit, & tres homines ſatanæ pompis abrenunciantes baptizavit: Radbodus verò Rex injuriam Dei ſui ferociter ulciſci diſponens, jugulari juſſit unum de collegio ſancti ſacerdotis per caſum ſortilegij, qui continua prece Deum exorare ſolebat pro conſequenda palma Martirij. Villebrordus ergo perpendens, quod Radbodus Rex nequaquam ab idolorum cultura deſiſteret, & quod in lucrandis animabus parùm proficeret, decrevit Orientalis Franciæ partes adire, & novellæ converſionis catechumenos in fide Catholica roborare. Igitur electus Deo ſacerdos magnam congregationem præſbyterorum eligens ad caſtrum Trajectenſe pervenit, quod in poteſtate Francorum Orientalium eo tempore fuit: ubi prope ruinam primordialis Eccleſiæ ſancti Thomæ, ſacrum ædificavit in honorem ſanctæ crucis oratorium, in quo renativi fontis primo conſecravit baptiſterium, ut Chriſti fideles ob defenſionem caſtelli Trajectenſis ſecurum illuc haberent acceſſum, ad ſuſcipiendum ſacrum Baptiſmatis Sacramentum.

An. Christi 693. Pipinus Francorum Dux pugnat in Radbodum Friſiæ regẽ.

Iupiter in Foſtenlãdia cultus.

Caſtrum Traiectenſe differt à Viltenburgo.

Anno Domini dcxc111. Pipinus Dux illuſtris attendens in beato Villebrordo magnam euangelizandi conſtantiam, exorando tandem obtinuit per ſupplicationem aſſiduam, quatenus ipſe vir Dei ad Romanam urbem accederet,

deret, & à ſummo Pontifice benedictionem Epiſcopalem ſuſciperet. Sergius autem Papa nominis hujus primus, Angelica præmonitus viſione, juxta petitionem Pipini Ducis, Dominicum ſacerdotem condigne ſuſcepit, & eúdem in Eccleſia ſancti Petri cum ſuperhumerali pallio ſolemniter Archiepiſcopum ordinavit, quem & per aliquanti temporis ſpacium ſecum detinuit, nomenque novum illi, ſcilicet Clemens impoſuit. Itaque beatus Clemens adepta jam Apoſtolicæ benedictionis authoritate, reverſus eſt ad Germaniam, ac in fundo Baſilicæ ſancti Thomæ prope caſtrum Trajectenſe Canonicorum cœnobitalium conſtruxit Eccleſiam, in qua cathedralem ſedem ſtabiliri juſſit: Nam & eandem per primitivam benedictionem ſua manu propriâ conſecravit.

Villebrordus creatus Archiepiſcopus à Sergio Papa, dictus eſt Clemens.

Conſtituit cathedram ſuam prope caſtrū Trajectenſe.

Hæc utique ſancta Trajectenſis eccleſia meritò regia plantatio dicta eſt, quæ multis Regalibus prædiis ac Imperialibus privilegiis adornata eſt, in qua plures ſacroſancti Patres priſtinis floruere temporibus, qui tam in morte, quàm in vita multis miraculorum claruere virtutibus. In hac quidem Eccleſia largè præbendati ſunt venerandæ dignitatis Canonici, qui in horis nocturnis, ſive diurnis continue non tacebunt laudare nomen Domini: In hac inſuper Eccleſia multa ſanctorum corpora de diverſis ſanctuariis & reliquiis venerantur, in qua nihilominus duorum præpotentium Imperatorum conſepulta viſcera recunduntur.

Commendatio Eccleſiæ Trajectēſis.

Anno Domini 717. Carolus Martellus Dux & major domus Francorum, poſt obitum patris Pipini ducis primam donationem Eccleſiæ Trajectenſi tribuens, contra Radbodum regem de novo rebellantem crudele bellum egit, quem etiam occiſis pleriſque Friſonibus potentiſſimè ſubjugavit. Hic igitur Carolus dictus Martellus Radbodum devictum iterato recepit ad veniam, pro eo, quod abſque dolo promiſiſſet acceptare baptiſmi gratiam. Eodem anno Vulfranus Archiepiſcopus Senonienſis per divinum oraculum admonitus eſt ad Friſiam tendere, & beato Clementi pro convertendis Friſonibus diligenter aſſiſtere, per cujus denique prædicationem idem Rex in fide Catholica diligenter edoctus eſt, & ad fontem baptiſterij, ſimulata tamen devotione perductus eſt. Cùm autem idem Tyrannus unum pedem lavacro baptiſmatis intingeret, ut Chriſtianæ fidei ſacram profeſſionem faceret, inſtigante diabolo, requiſivit, ubinam major pars vel numerus Friſonicæ gentis eſſet, an in cœleſti regione, an in gehennali damnatione? ſanctus quidem Epiſcopus conſtanter aſſeruit, omnes Friſones incurriſſe perpetuæ damnationis ſententiam, qui dudum minimè ſuſceperunt ſacri fontis renativam gratiam. At idem Rex hoc audiens abſtrahendo pedem à baptiſterio, dixit, Malo cum anteceſſoribus meis paganis apud inferos habere contubernium plurimorum, quàm cum paucis Chriſtianis tuis poſſidere regnum cœlorum. Itaque Radbodus Rex ludificatus eſt à diabolo, qui per miſerabilem mortem ab hinc die tertia migravit à ſeculo, poſt cujus interitum beatus Clemens liberè permiſſus eſt ubilibet in Friſia patenter Euangelium prædicare, catechumenos baptizare, Neophytos confirmare, ſacros

Anno Chr. 760. Vulfranus Epiſcopus Senonum venit ad Villebrordum, ut verior eſt hiſtoria.

Contrarium docet vita Sitgeri. vide adnales Friſiæ D.F.

Ordines

Ordines celebrare, ac in pagis ſingulis Eccleſias ſeu baſilicas dedicare.

Miracula S. Villebrordi.

Nequaquam & miracula ſanctiſſimi Præſulis preterite voluimus, quæ & in libris antiquis de ſanctitate ſua ſcripta cognovimus. Contigit enim una dierum omnes de comitiva ſua cruciari nimis ardore ſitis intolerabilis, cùm & ipſe viſitaret quaſdam ſecus littus maris Eccleſias ſuæ diæcoſis. Vinum eum defecit in utribus, & aqua recens non fuit in illis partibus: Altiſſimus ergo pater filiorum neceſſitati compatiens, præcepit uni Secretario tabernaculum extendere, & præmodicam in eo ciſternam fodere: Quo facto divus Pontifex tabernaculum ſolus intrans, orationem devotè fudit, & continuò ſalmatica terrà dulcis aquæ copiam affluenter eduxit ita, quod omnes ſitientes abundanter haurirent aquas fontis, & præ ſanctitate beati viri magnificarent omnipotentiam creatoris. Eadem verò ciſterna nunc in Territorio de *Heyligelo* patenter oſtenditur, quæ ab inquilinis illic inhabitantibus moderno tempore puteus ſancti Villebrordi dicitur. Accidit itidem ſanctum Clementem viſitare gentilem populum ſuæ diæceſis in Valachria, ubi ſimulachrum Mercurij colebatur in magna reverentia, cujus ſtatuam idem ſanctus Antiſtes ex templo confregit, & prophanum idolum dedignanter abjecit, & ecce, cuſtos ejuſdem idoli beatum Antiſtitem mucrone percuſſit in ſummitate capitis, ut injuriam Dei ſui placaret ſanguine ſancti Præſulis, ſed idem graſſator ultione divinâ mox abreptus eſt à diabolo, & inſanabili morte die tertia deceſſit à ſeculo: confeſſor autem inclytus divinâ protegente gratiâ, ſanus omnino permanſit, ac in pagis ſingulis Euangelium pacis conſtantiſsimè prædicavit.

Mercurius in Valachria cultus, & à S. Villebror do devaſtatus.

Anno Chr. 737. S. Villebrordus moritur, cum ſediſſet annos 40.

Anno Domini DCC. XXXVIJ. Clemens VIJ. Idus Novembris fælicem Creatori reddidit animam, poſtquam annos XL. dignè gubernaſſet Eccleſiam. Cujus ſacrum corpus ad Externacenſe tranſlatum eſt cœnobium, Ordinis beati Benedicti Treverenſis diœceſis, quod ipſe pridem de patrimoniis diſcipulorum ſuorum ſumptuoſis adornavit ædificiis: ubi meritis ſancti Confeſſoris aſsiduè fiunt miracula, quæ perlucidè conſcripta ſunt in ipſius Hiſtoria. Hic Præſul egregius eo vivente deſtinavit diſcipulos in terminos ſuæ Diæceſis, ad Euangelizandum infideli populo doctrinam æternæ beatitudinis, unde & beatus Adelbertus delegatus fuit in Kenemariam, ubi etiam in fide Catholica novellæ converſationis roboravit Eccleſiam, qui poſt plurimorum gentilium converſionem, & laudabilem vitæ ſuæ conſummationem 7. Calendas Iulij fælici fine requievit in Domino, ſepultus apud Egmundam honore congruo, cujus oratorium uſque in hodiernum diem multimodis claret virtutibus, ac in magnis reverentiis continue veneratur à devotis Chriſticolis. Is Confeſſor eximius inter omnes ſancti Clementis conſodales Leviticæ dignitatis extitiſſe legitur, & ideo primus Trajectenſis Archi-diaconus fuiſſe creditur. Sanctus verò Verenfridus ſacerdos præclarus verſus Batuam ad prædicandum miſſus, Eccleſiam de Weſterfuerdt egregie rexit, & exemplo bonæ vitæ plurimos Deo populos acquiſivit, qui XIIJ. Calendas Septembris requievit in Chriſto, tumulatus in Heliſto, aliàs in Ilſt, ubi

S. Adelbertus convertit Kenemarios & Egmonde ſepultus, claret miraculis.

S. Verenfridus.

ubi beatus Clemens dudum eccleſiam laborioſè conſtruxit quam in honorem ſancti Salvatoris dedicavit. Duo quidem S. Evaldi præsbyteri Nabiam introëuntes Chriſtum prædicando confeſsi ſunt, qui abinde aſcendentes in Saxoniam v. Nonarum Octobris glorioſo Martyrio coronati ſunt: Sanctus verò Suidbertus beati Clementis in verbo Domini fidelis Coepiſcopus poſt plurimorum gentilium converſionem in Domino requievit. Villeboldus equidem Orientalem Franciam adiens Heiſtatenſis Epiſcopus effectus eſt, & Villenboldus ejus frater Heydelamenſis Abbas ordinatus eſt: quorum germana fuit beata Valburga, virgo virtutibus inſignis & miraculis præclara. Livinius autem ibidem adeptus eſt Pontificiũ, poſtquam in longinquis terris egregiè prædicaſſet Euangelium. Beatus utique Marcellinus poſt hæc in longitudinem dierum ſupervixit, & uſque ad tempus beati Gregorij populis trans Iſelam habitantibus eleganter Euangelium prædicavit.

S. Evaldi. *S. Suidbertus.* *S. Villeboldus.* *S. Valburga.* *S. Livinus.* *S. Marcellinus.*

S. Bonifacius Epiſcopus 2.

TEmpore quo ſanctus Clemens Epiſcopus Trajectenſis dignè rexit Eccleſiam, ſacerdos quidam Winfridus nomine, natione clarus ab Anglia venit in Germaniam, ut prophanum idolatriæ cultum aboleret, ac rudem populum documentis Euangelicis informaret. Quem ex tunc beatus Clemens cum omni veneratione ſuſcipiens obnixius oraverat, quatenus fidelis cooperator ejus in Euangelica prædicatione fieret. Vinfridus ergo precibus reverendi Pontificis acquieſcens xiij. annos in ſancta Trajectenſi manſit Eccleſia, convertendo populũ à barbara gentilitatis idolatria. Demum idem Vinfridus animadvertens meſſem multam, operarios autem paucos apud ulteriorem eſſe Germaniam, valedicens Clementi, ſeceſſit apud Maguntinam, ubi verbum æternæ beatitudinis prædicare cæpit, & Francos cum Thuringis ab infidelitatis errore, Deo proſperante convertit. Et quoniam Maguntinenſis antiſtes illis diebus obdormivit in Domino, ideoque Carolus Dux primates cum Prælatis coadunavit in ſancta Synodo, poſtulans ut Vinfridus conſacerdos orbatæ ſedi præficeretur Epiſcopus eo, quod in converſione paganorum prædicator eſſet inclytus. Igitur idem Vinfridus Maguntinenſis urbis paſtor electus pro Pontificali benedictione Romam aſcendit: quem ex tunc Papa Gregorius hujus nominis ſecundus condignè ſuſcepit, tradens eidem Archiepiſcopalem benedictionẽ cum ſuperhumerali pallio, imponenſque ſibi nomen Bonefacius, ex favore ſpecialiſsimo. Bonifacius igitur Pontificali ſultus honore, reverſus eſt ad Maguntiam, & in finibus ſuæ diœceſis diligenter exturpavit Idolatriam, ita quod paganorum multitudo maxima jam prophanam ſectam refutaret, & Catholicæ fidei documentis ſalutaribus adhæreret.

Vinfridus dictus Bonifacius. *Carolomannus.* *Vinfridus Archiepiſcopus Maguntinenſis.*

Aliquan-

Digitized by Google

Bonifacius ſibi ex Synodi ſententia ſubſtituit Fullonem.

Aliquantis elapſis diebus Bonifacius dolenter intelligens ſanctum Clementem ab hujus incolatu ſeculi tranſmigraſſe, & Eccleſiam Trajectenſem paſtorali regimine viduatam, congregavit ſanctam Synodum quorundam Epiſcoporum, in qua Fullonem venerabilem ſacerdotem Maguntinenſem ordinavit Epiſcopum, nec mora quin & idem Bonifacius conſentiente Carolomanno duce, navigando Trajectum advenit, & deſolatam in Dei nomine Eccleſiam gubernandam accepit, ne populus per prædicationem ſuam dudum converſus ad idolatriæ ſectam rediret, ſed potius in Dei timore conſtantiſſimè permaneret. Hic igitur Præſul egregius Divini nominis obſequium ampliare volens, condidit infra civitatem Trajectenſem cœnobitalium Canonicorum eccleſiam, oratorio ſancti Salvatoris primordiali vicinam & contiguam. Hæc quidem eccleſia diverſis titulis privilegiata legitur, quoniam vulgariter antiquum Monaſterium pro tanto forte dicitur, quoniam eccleſia Trajectenſis abundè renovata fuit, ſed hæc in ædificio veteris ſtructuræ permanens hactenus irrenovata duravit. Quidam tamen aſſerunt eandem eccleſiam à ſancto Clemente primo ſuperædificatam eſſe, & lxxx. Canonicos in ipſa præbendatos fuiſſe, de quibus idem Clemens xl. reſumpſiſſet, quos in eccleſia ſancti Martini confeſſoris tranſplantaſſet. Si autem hoc ita fuit, veritati non contradicimus. Veruntamen nullam exinde certitudinem ex privilegiis vel Hiſtoriis aliquatenus indagare potuimus. Præſul igitur Bonifacius Trajectenſem condignè regens eccleſiam, tanquam fidelis ſervus, & prudens in lucrandis animabus pervigil fuit, & de converſis paganis duplicatum talentum ſuo Domino reportavit.

Bonifacius ſuccedens S. Villebrordo, ædificat Traiecti, antiquum monaſterium.

Diſſenſio inter ſedem Coloniēſem & Traiectēſem.

His diebus diſſenſio quædam exorta eſt inter Eccleſiam Colonienſem & Trajectenſem. Poſtquam enim Bonifacius Archiepiſcopus Trajectenſis, jubente Zacharia Papa, Pipinum Ducem Sueſſionis unxiſſet in Regem Francorum, quem Clemens quidem baptizaverat in regno Germanorum, Archiepiſcopus Colonienſis aſſeruit caſtrum cum eccleſia Trajectenſi donatione Dagoberti Regis ad Metropolitatum ſuum ſpectare, & econtra præfatus Trajectenſis Archiepiſcopus affirmavit Eccleſiam ſuam ad ſedem Apoſtolicam ſine medio pertinere, quapropter & Bonifacius præſentis epiſtolæ conſultationem ſcribi fecit, quam ſanctiſſimo Patri Domino Stephano Papæ deſtinavit. Diligendo Domino Apoſtolatus privilegio Stephano Papæ, Bonifacius exiguus Commiſſarius Germaniæ Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ optabilem in Chriſti charitate ſalutem. Tempore Sergij Apoſtolicæ ſedis Pontificis venit ad limina Apoſtolorum præsbyter quidam miræ abſtinentiæ & ſanctitatis genere Saxo, nomine Villebrordus, & alio nomine Clemens vocatus, quem præfatus Papa Epiſcopum ordinavit, & ad prædicandum paganam gentem Friſonum tranſmiſit in littoribus Oceani Occidui, qui per quinquaginta annos prædicans præfatam gentem Friſonum magna ex parte convertit ad fidem Chriſtianam, delubra deſtruxit, & Eccleſias conſtruxit, & ſedem Epiſcopalem in honorem Martini ſancti & Baſilicam in honore ſanctæ crucis in loco & caſtello, quod dicitur Trajectum exſtruxit,

Epiſtola Bonifacij ad Stephanum Papam cōſultiva.

truxit, ubi prædicans uſque ad debilem ſenectutem manſit, & ſibi coepiſcopum ad miniſterium implendum conſtituit, & finitis longevæ vitæ diebus in pace migravit ad Dominum. Princeps autem Francorum Carolomannus commendavit mihi ſedem illam ad conſtituendum & ordinandum Epiſcopum: quod & feci: Nunc autem Colonienſis Epiſcopus eandem ſedem præfati Epiſcopi Clementis à Sergio Papa ordinati ſibi uſurpat, & ad ſe pertinere dicit, propter fundamentum quoddam deſtructæ à paganis Eccleſiolæ, quam Villebrordus dirutam uſque ad ſolum in caſtello Trajecto repperit, & eam proprio labore à fundamento conſtruxit, & in honorem ſancti Martini conſecravit, & refert quod ab antiquo Rege Francorum Dagoberto caſtellum Trajectenſe cum deſtructa eccleſia ad Colonienſem parochiam donatum ea conditione fuiſſet, ut Epiſcopus Colonienſis gentem Friſonum converteret, & eorum prædicator eſſet, quod ipſe non fecit, non prædicavit, non convertit Friſones ad fidem Chriſti, ſed pagana permanſit gens Friſonum, uſque quod reverendus Pontifex Romanæ ſedis Sergius ſupradictum ſervum Dei Epiſcopum Villebrordum ad prædicandum dictæ genti tranſmiſit, qui illam gentem ut præfatus ſum, ad fidem Chriſti convertit, & modo vult Colonienſis Epiſcopus ſedi ſupradicti prædicatoris Villebrordi contradicere, ut non ſit Epiſcopalis ſedes ſubjecta Romano Pontifici, prædicans genti Friſonum. Cui reſpondebam, ut credidi, quod magis & potius fieri præceptum Apoſtolicæ ſedis, & ordinatio Sergij *Papæ*, & legatio venerandi prædicatoris Villebrordi, & ut fiat ſedis Epiſcopalis ſubjecta Romano Pontifici, prædicans genti Friſonum, quia magna pars gentis illius adhuc pagana eſt, quoniam deſtructæ eccleſiæ fundamenta diruta, & à paganis conculcata, & per negligentiam Epiſcopi derelicta: ſed ipſe non conſentit: ſed modo paternitatis veſtræ judicium inſinuare mihi dignemini, & ſi hoc juſtum ſit reſpondeatis, & ſi vobis placet, quod illam Colonienſi Epiſcopo reddiderim, veſtra authoritate roborate: ſic enim vos poteſtis, ſi vobis placet adjuvare, ſi de ſcrinio eccleſiæ veſtræ explicare jubeatis, & inde tranſmittere quicquid præfato Epiſcopo Villebrordo ordinato ſanctus Sergius præcepit & conſcripſit, ut ex authoritate ſanctitatis veſtræ contradicentes convincere & ſuperare valeam, ſi autem aliter juſtius ſanctitati veſtræ videatur, conſilium paternitatis veſtræ mihi inſinuare dignemini, ut ſequar. Hanc igitur conſultationis epiſtolam Bonifacius ad Romanam curiam tranſmiſit, qui modico de hinc elapſo tempore, negotio nondum expleto, vitam cum Martyrio conſumavit.

S. Gregorius Epiſcopus 3.

ANno Domini DCCXII. Bonifacius inſpiratione divinâ perpendens ſuum inſtare Martyrium ordinavit Gregorium venerabilem virum Traje-

Trajectenſem Epiſcopum: Ipſe verò cum Lobano coepiſcopo Wintrango, Valtero ac Adelbario Præſbyteris, Haymanno, Stirbaldo & Boſone Levitis, Valkaro, Gundero, Hildero & Bertulfo Monachis, ac circiter 50 ſummæ religionis viris honeſtis flevi alveum tranſcendens ad infidelem Friſiæ populum navigando devenit, ubi fixis tentoriis aliquantiſper recreationi ſe dedit: denique veritatis præco conſtanter annunciare cœpit Euangelium pacis, ut plerique Friſones relicta perfidia ſe ſubjecerint jugo Chriſtianæ legis. Sed humani generis hoſtis antiquus totis niſibus in contrarium obſtans, ſuſcitavit adverſus ſanctos prædicatores, quoſdam cruentos ſatalites, malentes potius occumbere, quàm diabolici ritus paternas traditiones omittere. Sanctus autem Epiſcopus inſanientis vulgi minas omnino parvi pendens, exhortantibus diſcipulis codicem conſtanter aperuit, & verbum æternæ ſalutis inſultanti populo prædicare non diſtulit. Carnifices verò ſicut aſpides ſurdæ, paternis monitis aures ſuas pertinaciter obturantes, cum lanceis & gladiis in athletas Dei pertinaciter irruerunt, quos omnes diverſis plagis afficientes ſub die Nonarum Iunij cruentiſſimè trucidarunt. Sancti quidem Martyres, numero lij. perſtiterunt adverſus paganorum inſultus immobiles, benedictionem pro perſecutione præſtantes, atque ſemetipſos ultroneos ad Martyrium offerentes, qui in vico Doccum pro Chriſti nomine pariter interemti ſunt, ac in præclaro cœli palatio cum palma victoriæ glorioſæ laureati ſunt: nec mora quin prophani Friſones feſtinaverunt exinde codicem ſancti Præſulis particulatim ſcindere, & Chriſtianam fidem de finibus ſuis prorſus abjicere: ſed virtus divina ſacrum codicem de manibus tot gentilium conſervavit illaceratum, in quo conſcriptum fuit æternæ vitæ ſalutare documentum. His itaque geſtis cruenti carnifices de ſtrage ſacrorum Martyrum exultantes reverſi ſunt ad propria, ut epulando diem feſtum agerent in magna lætitia, & ecce miraculum inauditum. Quoniam omnes panes eorundem graſſatorum converſi ſunt in lapides, qui pro memoria ſanctorum Martyrum hodierno tempore ſervantur apud Friſones. Quidam verò Chriſti fideles collectis xiij. corporibus prædictorum Martyrum tranſiverunt flevi alveum repentino navigio inhumantes eadem in eccleſia ſancti Salvatoris Trajectenſis honore congruo; corpus autem ſancti Bonifacij pretioſi Martyris per miracula divinitus oſtenſa, tranſlatum eſt ad Fuldenſe Monaſterium ordinis beati Benedicti Maguntinenſis diœceſis, quod ipſe pridem infra ſolitudinem Buchoniæ ſuper fuldam eleganter extruxit ad perennem laudem ſui nominis: ubinam & idem glorioſus Martyr diverſis claret virtutibus, & in magna reverentia frequentatur à devotis Chriſti fidelibus. Hic electus Deo Pontifex eccleſiæ Trajectenſis ſedis Archiepiſcopus fuit quam à tranſitu ſancti Clementis xvj. annis ſtudioſè rexit. Poſt cujus necem eccleſia Trajectenſis rudis & adhuc tenera metropolitana dignitate caruit: quoniam adverſus eccleſiam Colonienſem magnis opibus abundantem de cætero ſtare non potuit. Tota nihilominus eccleſiæ Diœceſis poſt modicum tempus ex feritate Danorum tantundem pene

Bonifacius in Friſiam proficiſcitur ad Martyriũ.

Bonifacius cum 52. ſocijs Doccomi occiditur.

Panes mutantur in lapides.

Corpus Bonifacij Fuldam tranſlatum.

depopulata fuit, & terra non habens agri colonum aliquanto tempore ſpinas & tribulos germinavit, quapropter Epiſcopi Trajectenſes urgente magna neceſſitate, Romanam curiam pro Archiepiſcopali benedictione viſitare nequeuntes, ſuſceperunt à viciniori metropolitano ſimplicem benedictionem, ſicut Abbates, ſine mitra pontificali longo tempore celebrantes.

Videkindus princeps ulterioris Friſiæ mortem ſanctorum ulciſcitur

Nequaquam & hoc taciturnitate prætereri debet qualiter Deus acerbam ultionem de pretioſa morte ſuorum militum ſuſcitavit. Videkindus enim Princeps ulterioris Friſiæ cum innumeris bellatoribus Lavicam pertranſiens comitatus de Oeſtergou & Weſtergou in vaſtam ſolitudinem redegit, ac omnes indigenas eorundem comitatuum in ultionem ſanctorum Martyrum Deo vindice trucidavit.

Qua occaſione S. Gregorius innotuerit S. Bonifacio.

Cùm beatus Bonifacius Archiepiſcopus diverſas perluſtraret urbes ad dilatandum cultum divini nominis, contigit ut deveniret ad Monaſterium puellarum prope Trenerin in ripa Moſellæ fluminis. Quem ex tunc Adula venerabilis Abbatiſſa cum ingenti devotione collegit in hoſpitio, ſperans ſpiritualem ædificationem audire de tanti patris alloquio, dum autem idem Epiſcopus ad menſam accederet, ut cum ancillis Chriſti communem refectionem reciperet, ecce quidam ingenuus puer xv. annorum, nomine Gregorius, ſecundum clauſtralem ritum expetiit ab Epiſcopo benedictionem coram diſcumbentibus, Homiliam ordinatè legens, finemque ſuæ lectionis ordine conſueto claudens. Beatus igitur Bonifacius eandem Homiliam incepit exinde repetere, & circumſedentium animos ad contemplativum vitæ dulcorem adeo ferventer incendere, ut idem puer Gregorius relictis ſtatim omnibus, ſequeretur eundem Epiſcopum, qui diebus illis iter arripuit ad convertendum Turungiæ populum. Eidem igitur Epiſcopo jam dictus puer uſque ad maturam ætatem irrevocabiliter adhæſit, ac ipſius fidelis cõpater in verbo veritatis ubique fuit: Demum verò, ut prædicitur, beatus Bonifacius infidelis Friſiæ pagos adiens, & Martyrij palmam cum ſumma devotione deſiderans, ſubſtituit Gregorium Trajectenſi Eccleſiæ ſuccedentem Epiſcopum, quem veraciter agnovit virum ſanctum, dignum & idoneum: Quantæ verò charitatis & benevolentiæ jam dictus Pontifex in Epiſcopatu ſuo vixit, Tractatus de vita ſive converſatione ſua, lucidiſſimè manifeſtat: hic idem Epiſcopus deſtinavit Livinum, Marcellinum ac Villiboldum ad partes Tranſiſellanas prædicare ſanctum Euangelium, ubi poſt pluſimorum converſionem idem Livinus apud Oudenſeel migravit ad Dominum.

Portentum

His temporibus, ſcilicet Anno Domini DCC lxiij. ſtellæ ſubitò viſæ ſunt quaſi de cœlo cecidiſſe, ita quod plærique nimium perterriti, putabant mundi terminum imminuere.

Mors & ſepultura S. Gregorij.

Beatus quidem Gregorius Chriſti confeſſor eximius grandevæ ſenectutis, paralitico morbo diu deditus, Clero valedicens, à populo delatus eſt ante ſancti Salvatoris eccleſiam, ibique ſacrâ communione ſuſcepta viij. Calendis Septembris fælicem creatori reddidit animam. Is confeſſor inclytus eccle-

Digitized by Google

Aeleſiaſticæ ſepulturæ traditus, illic honorificè requieſcit, qui Traiectenſe Pontificium cum diligenti ſtudio longo tempore gubernavit.

Aelbricus Epiſcopus 4.

VEnerabilis pater Aelbricus de partibus Eboracenſis diœceſis ex Anglia fuit oriundus, qui pro laudabili converſatione ſua Trajectenſis eccleſiæ Canonicus eſt electus. Hic Aelbricus veteraſcente beato Gregorio, totius Epiſcopatus fidelis diſpenſator deputatus, condignè deſignè rexit, & populum, quem & idem Gregorius poſt ſe venturum prophetavit Epiſcopum. Is Adelbricus beatum Ludgerum de hinc Monaſterienſem antiſtitem tranſmiſit ad partes *Friſiæ*, ut ibidem prædicando ſectam aboleret idolatriæ.

His diebus, ſcilicet anno DCCLXXXIJ. quidam homo repperit arcam lapideam in urbe Conſtantinopolitana, ac in ea virum jacentem cum hac ſepultura: Chriſtus naſcetur ex Maria Virgine, & credo in eum. O ſol iterum me videbis ſub Conſtantino & Herene Imperatoribus. *Sepultura mirabilis.*

Aelbricus autem xij. Calendas Septembris in pace migravit ad Dominum, poſtquam aliquantis annis Trajectenſe rexiſſet Epiſcopium, quare ad præfatam eccleſiam deductus eſt, & prædeceſſori ſuo conſepultus eſt.

Theodardus Epiſcopus 5.

POſt diſceſſum reverendi Patris Aelbrici, Theodardus quintus Trajectenſis Epiſcopus intromiſſatus eſt, qui Friſonicæ gentis prædicator fuit inclytus.

His temporibus, ſcilicet anno Domini DCCLXXXV. Videkindus dux prædictus cum *Friſonibus* adverſus Carolum Regem rebellare cepit, quem idem Rex occiſis plurimis cum victoriali laude potentiſſimè ſubjugavit. Theodardus verò Pontifex in pace abceſſit à ſeculo, qui ad præfatam eccleſiam ſuperadlatus fuit, ubi cum reverendis Patribus honorificè requieſcit. *Anno Chr. 785. Videkindus Saxonum dux una cum Friſijs Carolo Magno rebellat & vincitur.*

Harmackarus Epiſcop. 6.

SEpulto Theodardo pio Pontifice, quidam Harmackarus ſextus Trajectenſis electus eſt Epiſcopus, vir devotus, maturus, & prædicator egregius.

His diebus, ſcilicet anno Domini DCCC. quidam Romanorum civium, ceperunt Leonem Papam in proceſſione Letaniæ majoris accuſantes ipſum minus juſte crimine falſitatis. Pro hac ergo ſedenda diſcordia Carolus cognomento Magnus, Rex & Patritius præruptas alpes tranſcendit, & Romanam urbem decenter advenit: cùm autem idem Rex civitati jam appropinquaret, Senatus Populuſque Romanus cum Sanctorum reliquiis ipſi catarvatim occurſarunt: quem & intra Baſilicam ſancti Petri cum ſolemni gaudio deduxerunt: Et ecce Leo Papa præfatus ipſa die nativitatis Domini coronam auream capiti regis ſuperimpoſuit, ac univerſus populus eidem regi præconium laudis applauſivæ in hunc modum cecinit, Carolo Auguſto à Deo coronato magno, & pacifico Romanorum Imperatori vita, ſalus & victoria. Erubeſcant igitur hi, qui apocrifa fingunt geſta, dicentes hunc aut quempiam hujus nominis Carolum Romanam urbem armpotenter obſediſſe, & eandem devictis Romanis cum Friſonibus expugnaſſe.

Anno Chr. 800. Carolus Magnus Româ profectus à Leone Papa coronatur & proclamatur Imperator Romanorū.

Telum in Priſios ex liveris pharetra.

Harmackarus autem Epiſcopus conſummatis dierum ſuorum curriculis, v. Calendas Septembris Creatori ſuo reddidit animam, poſtquam aliquanto tempore Trajectenſem laborioſè rexiſſet Eccleſiã, de quo nuſquam adinvenitur in Chronicis vel geſtis, niſi quod idem tumulatus eſt cum reverendis Patribus antedictis.

Rixfridus Epiſcopus 7.

POſt obitum Harmackari præſulis Rixfridus ſeptimus Trajectenſium cathedratus eſt Epiſcopus, vir divinus, pius, humilis & excellens clericus.

His temporibus, ſcilicet Anno Domini DCCC XV. Stephanus Papa deſcendens ad Franciam, ſolemniſavit Imperialem benedictionem in civitate Remenſi, ſuper Ludovicum Regem, ac Eringardin ſuam conthoralem, ex qua jam dictus Imperator duos filios genuit, Lotharium videlicet & Ludovicum. Demum Eringardi defuncta prænominatus Cæſar, duxit in uxorem Iudith, filiam Welphanis Ducis Bavariæ, propriam conſanguineam, & cognatam. Propter hoc etiam illicitum matrimonium S. Fredericus Epiſcopus perpeſſus eſt Martyrium, ex eadem enim Iudith idem Imperator genuit Carolum Calvum, virum egregium, qui conſequenter adeptus eſt Regnum & Imperium, à quo primus Comes Hollandiæ feudali jure Principatum accepit, quem ſua longa poſteritas ad hæc tempora gubernavit.

Stephanus Papa Ludovicum ungit Imperatorē Rhemis.

Carolus Calvus Ludovici ex Iudith filius.

Rixfridus verò Pontifex multum annoſus, Deo dilectus, febre quaſſatus, iij Nonarum Octobris diſceſſit ab hac vita, tumulatus cum anterioribus Epiſcopis in Eccleſia ſupradicta.

S. Frede-

S. Fredericus Epiſcopus 8.

FRedericus patriæ hujus puer ingenuus, in ætate tenera per matrẽ ſuam nobilem Trajectum adductus eſt, ac in domo Domini cum hoſtiis & muneribus divinæ militiæ mancipatus eſt. Rixfridus autem Epiſcopus eundem puerum velut adoptivum filium, tam in moribus, quàm in artibus eleganter inſtruxerat, præmeditans inſpiratione divinâ, quod in Epiſcopatu ſibi ſuccederet. A juvenilibus quidem annis idem puer adeò laudabiliter converſatus eſt in domo Domini, ut ad omnes ſacros Ordines dignè promoveretur per manum ejuſdem Epiſcopi. Demum obeunte Rixfrido Pontifice, Ludovicus Imperator cum illicita conthorali ſua deſcendit ad inferiores Almanniæ partes cis Rheni fluvium, mandans eccleſiæ Trajectenſi, quatenus dilectus ſibi Fredericus eligeretur in Epiſcopum: cui mox per paſtoralem baculum ſeu annulum inveſtituram Epiſcopatus dedit, ac eundem licet invitum, in præſentia ſua conſecrari juſſit. Peracta denique benedictione, ſolemni Cæſar imperavit feſtivam celebrari curiam, cunctiſque diſcumbentibus, magnam ferculorum oſtendit opulentiam: craſtina verò, exhinc, exorta luce, cum ſolare jubar matutinum illuſtraret Hemiſphærium, Imperator placabilibus verbis in hunc modum Fredericum allocutus eſt Epiſcopum: Elegit te, chariſſime fili, clerus Trajectenſis in Paſtorem providum, ut tuâ ſacrâ prædicatione debeas ubique prophanum caſtigare populum: Eſt autem Valachria tuæ diœceſis Inſula multum infamis, ubi, proh dolor, concumbere dicitur non ſolum frater ſorori, verùm etiam filius ſuæ propriæ genetrici. Quapropter te juramus propter omnipotentem dominum, quatenus tales abominandos homines ſynodali correctione punire non formides, aut certè ſi opus fuerit execrare non omittas. Fredericus autem Epiſcopus his auditis, ingemuit, ac eidem Imperatori tale reſponſum edidit: Magno quidem juramento me perſtrinxit veſtra Majeſtas Cæſar Auguſte, propterea, dicat oro, Magnificentia veſtra, à qua parte corporis piſcis manducandus inchoari debet? Imperator autem admirando ſuper tali quæſtione, ſic reſpondit: Æſtimo quod piſcis à capite primo comedendus eſt, in quo præ cæteris membris medullæ plus eſt: Cui ſanctus ait Epiſcopus, optimè judicaſti, Imperator inclyte; quamobrem vos, qui Princeps eſtis, ſive caput populi, primò redarguam, antequam ad caudam Valachrienſis vulgi deveniam: eſt enim vobis uxor contra decreta Canonum, & ſtatuta Pontificum, Judith Ducis Bavariæ filia, quæ veſtræ Majeſtatis carnalis eſt conſanguinea: de cujus vetito thoro vos admoneo per condignam pœnitentiam abſtinere, alioquin annuncio vobis inevitabile damnum vel periculum evenire: Dicit enim Apoſtolus, Fornicatores & adulteros judicabit Deus. Hæc & his ſimilia dum ſacer Antiſtes conſtanter aſſeruit, & ſermonẽ ſuum pluribus ſanctorum authoritatibus explere concluderet. Imperator ingemiſcens,

Fornicatio horribilis in Valachria.

Illicitum Imperatoris connugium urbanè & graviter ab Episcopo reprahenſum.

ſcens poſtulavit veniam: promittens illicitam à ſe repudiare fœminam, & beatus Antiſtes ex tunc valedicens Auguſto, magnificè cathedratus eſt in Trajecto, ubi præcipuam in orationibus, eleemoſinis & jejuniis curam egit, ac annoſas templi ſive caſtri ruinas providiſſimè reparavit.

Non multo dehinc elapſo tempore, ſacer Epiſcopus flante, ſubſolano ratem ſuam Valachriæ partibus applicuit, pro correctione contaminatæ plebis ſacram Synodum celebrare ſtatuit. Quidam enim prædicatione ſancti Præſulis verè compuncti ſuſceperunt pœnitentiam, quidam nihilominus obſtinati cordis arma compræhendentes, minabantur eidem inferre contumeliam. Quapropter abscedente ſancto Pontifice, barbaræ gentes prædictam invaſerunt inſulam, Eggardim Comitem cum multitudine Francorum perimentes, multaſque fœminas abundè captivas cum ſpoliis diverſæ ſuppellectilis abſportantes. Sanctus autem Epiſcopus exinde ſuam diœceſin undecunque perluſtrans, pervenit ad Friſiam, ubi de ſancta Trinitate percepit Arrianam inolere perfidiam, quam & ipſe cum magno laboris ſtudio prorſus extinxit, beato Adulfo ſancti Salvatoris Concanonico Stauriensem eccleſiam commiſit, & ex tunc omnibus bene peractis, Trajectum ſaluberrimè transfretavit.

S. Odulphus Stauriensis Ecclesiæ paſtor Arrianam ſectã in Friſia extirpat.

Ludovicus autem Imperator hoc attendens, verebatur ulterius illic permanere cum bannita ſua fœmina, quæ multis vicibus ſanctum antiſtitem corrumpere nitebatur per oblata munera, ſed vir Dei blandis ſuggeſtionibus nequaquam emolliri potuit, ſed illicitum matrimonium contractum omnibus modis divortiari ſtuduit, qui & Imperatori de paternæ pietatis affectu placabilem direxit epiſtolam, antequam fulminaret in eum excõmunicationis ſententiam: quamobrem & Imperatrix inſtigante diabolo, concepit invidiæ zelum adverſus ſanctum Epiſcopum, præmeditans qualiter ipſi inferre poſſet mortis interitum. Quæ tandem duos malæ voluntatis vernaculos conduxit, quos in mortem ſancti Pontificis conjurare fecit. At illi Trajectum euntes, ſimulaverunt ſe familiares Imperatoris eſſe, & Epiſcopo civitatis neceſſariam legationem detuliſſe.

Iudictha Imperatrix inſidiatur vitæ S. Frederici.

Beatus autem Fredericus attendens inſpiratione divinâ ſibi Martyrium imminere, juſſit eoſdem legatos ad finem miſſæ pauliſper expectare: qui poſt lectum Euangelium in Eccleſia ſancti Salvatoris ſermonem fecit ad populum, prædixitque per allegoriam ſuum jam inſtare Martyrium. Expleto divino Miniſterio, ſacer Antiſtes adhuc ornatus ſacrarium ſancti Ioannis Euangeliſtæ, ſubintravit, ibique pro conſtantia paſſionis devotas preces ad Dominum fudit, jubens legatos ad præſentiam ſuam accedere, & familiarem ſuum clericum poſt altare ſancti Salvatoris aliquantiſper accedere, & ecce Præſul almifluus ait carnificibus: veſtram nunc adimplete legationem, quam apertè præſcivi, priuſquam ad hanc deveniſtis civitatem, ac illi continuo trahentes cultros ex manicis, irruerunt in ſacroſanctum Epiſcopum, dicentes hæc verba irriſoria dedignantes alterutrum. Nunc Imperatrix à te deſideratam habet ultionem, cui multis vicibus crudelem intuliſti perſecutionem.

tionem. Quibus exinde ſanctus reſpondit Epiſcopus: Chariſſimi poſtquam Dominæ veſtræ commiſſum adimpleviſtis imperium, nunc exinde curſu celeri maturate diffugium, nec mora, quin & ijdem concito gradu Rhenum transfretarunt, ac Imperatrici cruentæ ſ[...]ncti Martyris nova gaudia detulerunt. Interea Præſul Almifluus [...]nato clerico ſuo, dixit: Fili, trucidatus ſum, propter veritatem, manſuetudinem & juſticiam: convoca ſine mora ſanctam Trajectenſem eccleſiam, ut corpuſculum meum Catholicis inhumetur exequiis, & ſpiritus redeat ad Dominum in æternis gaudiis: Clericus autem his auditis, concitavit ejulatu magno cunctum populum, qui comprænhenſus armis cucurrerunt ad moribundum Epiſcopū, quibus flebiliter circumſtantibus, electus Dei Martyr, prophetando ſic ait: Fratres & filij chariſſimi, ſi qua pars mihi ſit in cœlo cum ſanctis Martyribus pro veſtræ ſalutis incolumitate, devotis orabo ſupplicationibus, verum tamen propter Imperatricis iſtic cõmanentis manifeſtum adulterium, proh dolor, totum iſtud evertetur Epiſcopium: & his dictis, Martyr inclytus data benedictione ſubterraneam cryptam ejuſdem Eccleſiæ conſtanter intrans in ſarcophago ſe locavit, atque Pſalmodias exæquiarum perſonaliter in hunc modum incepit: Placebo Domino in regione vivorum. Martyriſatus eſt autem hic Epiſcopus anno Domini DCCCXXXVIIJ. XV. Calendas Auguſti, qui miraculis ibi claret ad laudem & gloriam Ieſu Chriſti.

S. Fredericus caſus anno Chr. 838, 15. Cal. Aug.

Pontifices igitur tam Germaniæ quàm Galliæ percipientes innocentem necem ſancti Martyris, conſpiraverunt omnes contra tyrannidem Imperatoris, & ſuæ nefandæ conjugis. Gregorius autem Papa his auditis, deſcendit ad Franciam, tranſmittens Ludovicum Cæſarem Sueſſionis ad clauſtralem pœnitentiam, Ieſſe autem Ambianeſſis Epiſcopus Imperatrici velamen impoſuit, quam ad pœnitendum ſub Monaſtica diſciplina Tricunus tranſtulit. Principes Francorum Lotarium primogenitum Ludovici Cæſaris Imperatorem elegerunt, & de communi conſenſu ſuper thronum Majeſtatis honorificè collocarunt. Notandum eſt, quod à paſſione ſancti Bonifacij præſulis, uſque ad Martyrium ſacroſancti hujus Præſulis, dilapſi ſunt anni LXXXVJ, in quibus apud ſanctam Trajectenſem eccleſiam ſex egregij floruerunt Epiſcopi, quorum geſta Chronographorum ignavia prætermiſit, & minus diſtinctè poſt venturis nationibus annotavit.

Hic erratur ſummopere, quod corrigendū ex annalibus Francorum. Vide annales Friſiæ B. F.

Si auferas annos 80 ab annis 838, reliqui erūt anni 758, quo S. Bonifacius Martyrū ſubierit.

Alfricus Epiſcopus 9.

Poſt paſſionem ſancti Frederici Martyris aliqualis erat altercatio tam Cleri quàm populi, quinam dignus eſſet poſſidere cathedram Pontificis Almiflui: quidam enim elegerunt Præpoſitum Caſtricum nomine virum opulentum ad culmen Eccleſiaſtici regiminis, cæteri verò

poſtulaverunt A[illegible] Germanum ſancti Frederici Martyris, ſed ex arbitrio totius E[illegible]ictus præpoſitus per beatum Odulphum ſancti Salvatoris C[illegible]ſtitutus eſt, & Alfricus in throno fratris ſui laudabiliter colloc[illegible]

Portenta.

His diebus in Brixia civitate quadam Italica, tribus diebus & noctibus ſanguis de cœlo pluit, & eo tempore ſecundum propheciam ſancti Frederici inaudita calamitas invaleſcere cœpit. Nam Dani, Suevi, ſive Normanni coaptata claſſe armigerorum inenarrabili multitudine diverſas provincias ſibi ſubjugarunt, ac in ſancta Chriſti civitate ſtragem cruentiſſimam commiſerunt.

Alfricus autem pius & virtuoſus Epiſcopus xviij. Calendas Decembris in pace defunctus eſt, & in Eccleſia Sancti Salvatoris penes Germanũ ſuum honorificè tumulatus eſt.

Ludgerus Epiſcopus 10.

DEfuncto quidem Alfrico Pontifice, Ludgerus Trajectenſis electus eſt Epiſcopus, vir devotus, religioſus, & Doctor inclytus. His temporibus, ſcilicet anno Domini DCCC lv. Lotharius Imperator tyrannidem Danorum expugnare nequiens, & ſoli Deo militare deſiderans, de conſenſu Principum terræ Ludovico primogenito ſuo dedit Imperium, ac in Prumienſi cœnobio ſacræ religionis ſuſcepit habitum, ubi ſub monaſtica diſciplina ſacram profeſſionem fecit, ſed ad paucos annos in pœnitentia ſupervixit: pro cujus anima plerumque decertaverũt angeli cum dæmonibus, ita quod corpus diſtrahi videbatur à cunctis circumſtantibus.

Lotharius Imperator Monachũ induit in Prumia Monaſterio Anno Ch. 855. ubi 29. Sept. moritur.

Monachi quidem devotas preces extemplo fuderunt, quibus malignos ſpiritus à cadavere profugarunt.

Ludgerus autem Epiſcopus ix. Calendas Maij dignam creatori reddidit animam, poſtquam aliquãto tempore rexiſſet eccleſiam ſanctam Trajectenſem. Hic ad præfatam eccleſiam ſimiliter allatus eſt, atque duobus aliis Epiſcopis conſepultus eſt.

Hungerus Epiſcopus 11.

Anno Chr. 856 Dani & Normanni Hollandiam claſſe invadunt.

POſt obitum Ludgeri Præſulis, Hungerus xj. Trajectenſis electus eſt Epiſcopus, vir regularis, pius, prudens & pacificus: his diebus, ſcilicet anno Domini DCCC lvj. Dani cum Nordmannis claſſem ſuam Hollandiæ partibus applicarunt: ubi cladem inauditam cum Tyrannide crude-

crudē-

Digitized by Google

crudeliſſima commiſerunt, deſtruentes Doreſtadium vicum nominatiſſimum totius patriæ, in quo lv. parochiales eccleſiæ fuiſſe dicuntur. Demum iidem Dani vallaverunt urbem Trajectenſem per circuitum devaſtantes cives ſagittis & fundibulis per aſſaltum creberrimum, donec tandem egregiam civitatem rebellanti manu caperent, nihilominus & caſtri præſidium armipotenter invaderent; & ecce cruenti prædones univerſum populum, & totum pene Clerum (proh dolor) occiderunt: Quinimo turres, antemuralia, portas & propugnacula civitatis & caſtri devaſtarunt, ita quod Hungerus Antiſtes ſolus cum paucis Canonicis anxiè diffugerit, & ad præſentiam Lotharij regis in Prumenſi Monaſterio ſe receperit. Lotharius verò motus miſericordia bonitatis regiæ contulit Canonicis Trajectenſis Eccleſiæ Monaſterium montis Odiliæ, quatenus ibidem ab incurſione Danorum quiete reſiderent, & divini nominis cultum devotiſſimè celebrarent.

His itaque geſtis, Dani cum Nordmannis omnes Hollandos nimis acriter affligentes, devenerunt ad Kenemariam, ubi ſancti Confeſſoris Adelberti dilapidaverunt Eccleſiam, beatum Ieronem Preſbyterum in Noertich, ut traditur, capite truncantes, & caſtrum munitiſſimum Aurindubii quondam Regis prope Voerburch, prope Delft deſtruentes. Hollandenſes autem prendiderunt econtra confeſtim arma bellica, committentes in diverſis pagis multa prælia, ſed Dani, Deo permittente, prævalentes Thietboldum & Gerolfum egregios Equites cum infinitis Hollandinis cruenter necaverunt, ac mulieres cum parvulis captas ad exteras partes & provincias abduxerunt.

Anno Chri. 863. Diploma vide infra in Annalib. Egmondani cœnobij cap 6. ex cuius epocha apparet non Calvũ, ſed Carolum ſimplicem eſſe donationis auctorẽ, quia datum anno Chr. 923. Vide annales Friſiæ B.F.

Anno Domini DCCCLXIIJ. Carolus agnominatus Calvus Rex Francorũ, & conſequenter Imp. Romanorum filius Ludovici Pij, filij Caroli Magni tunc apud vicum Pladellæ reſidens, ac Hollandiam omnino eſſe deſolatam percipiens, tradidit ad inſtantiam Haghononis, nobili viro Theodorico fratri Valgeri Principis eccleſiam Egmondenſem & Kinhem à Suitgardes Schaga uſque Forten paga per paginam ſpecialis privilegij roboratam imagine regalis annuli, item idem Theodoricus & ſua poſteritas eandem ditionem Feudali jure poſſiderunt, ac atroces Danes de finibus Romanorum regis potentiſsimè profugarunt. Ludovicus autem Rex & frater jam dicti Caroli contulit etiam eidem Theodorico Comiti precibus Hemniæ reginæ Foreſtum Waſta comitatui ſuo contiguum, pro eo quod vir eſſet valde famoſus, & in cunctis geſtis militaris exercitij collaudandus: Hic igitur Theodoricus primus Hollandiæ Comes arma gerens aurea cum Leonina rubicundi coloris imagine, ſicut quidam tradunt, de regali proſapia Principum Francigerrarum oriundus fuit, qui juriſdictionis ſuæ terminos contra Danorum incurſionem egregiè rexit, habens in uxorem matronam nobilem, nomine Ghevam, ex qua genuit filium, nomine Theodoricum, Iuvenem multis probitatibus inſignitum.

Theodoricus Comes I Hollandiæ.

Errores craſſi hic narrant ur. vide annales Friſiæ B.F.

Item Theodoricus jam ſenior, ex magno devotionis affectu conſtruxit ligneum in Egmonda cœnobium, in quo ſanctimoniales Ordinis ſancti Be-

nedicti primitus inſtituit; quibus de ſuis facultatibus vitæ neceſſaria copioſè tradidit. Ex eodem verò collegio, quædã puella divinitus inſpirata Theodoricum Comitem ter admonuit ſarcophagum Benedicti confeſſoris Adelberti quantoties aperire, & ſanctas reliquias ad Monaſterium puellarum transferre, & ecce quamprimum Clerus ſepulchrum ejuſdem Almiflui patris aperuit, pallium ſanctiſſimi corporis integrum ab omni labe corruptionis apparuit, crux etiam aurea ſuper pectus ejuſdem ibidem inventa eſt, quæ contra varias ægritudines medicina ſalutis eſt: fons inſuper limpidi liquoris ſub ipſius tumba confeſtim exſiluit, qui uſque in præſentem diem copioſiùs emanat.

Anno Chr. 866. Hungerus moritur

Anno Domini DCCC LXVJ. ſecundo Calendas Ianuarij Hungerus Epiſcopus obdormivit in Domino, poſtquam cum Alfrico & Ludgero annis XXVIIJ. Trajectenſi præfuiſſet Epiſcopio, qui per Danorum auſteritatem à propria ſede propulſus fuit, quapropter modernos latet quorſum idem Pontifex requieſcit.

Odilbaldus Epiſcopus 12.

Dani graſſantur per Galliam.

Defuncto quidem Hunghero Pontifice, Dominus Odilbaldus XIJ. Trajectenſis electus eſt Epiſcopus, vir ſanctus, pius, juſtus & benevolus. His temporibus, ſcilicet anno Domini DCC LXXXIJ Dani cum Nordtmannis diſſipaverunt totam Galliam, ſed & anno ſequenti diſſipaverunt totam Arduvennam.

Carolus autem Imperator dictus Groſſus, cum Lombardis & Germanis adverſus eoſdem graſſatores crudele bellum habuit, ſed peccatis Chriſtianorum obſtantibus minimè prævalere potuit. Noviſſimè verò Goetfridus Nordtmannorum Rex ad interloquendum de pace productus eſt, & hac ſequenti conditione Chriſtianus effectus eſt, ut Ghiſela Lotharij Regis filia ſibi traderetur in uxorem, inſuper & Friſienſis provincia ſibi daretur in dotem, quod ita factum eſt, & idem Goetfridus Rex exinde Friſones ſibi rebellantes redegit in vile ſervitutis improperium, ita quod omnes circa collum circumaſtrictum bajularent laqueum, ut unumquemque ſine mora ſuſpenderet, qui contra Majeſtatem ſuam aliquo modo rebellare præſumerent, ſed ecce jam dictus Goetfridus Rex poſt quædam annorum curricula cum infinitis Danis in Batua Deo vindicante peremptus eſt, & ſanguis multorum Chriſti fidelium ſufficienter ultus eſt.

Godefridus Normãnus Friſiam dotalem redegit in ſervitutem.

Anno Domini DCCCC. quarto Idus Decembris beatus Odilbaldus migravit à ſeculo, dignam Creatori reddens animam, poſtquam annis XXXIIIJ. Trajectenſem rexiſſet Eccleſiam, hunc Odilbaldum Regino Pruninenſis Abbas in Chronica ſua ſanctum virum fuiſſe dixit, qui Trajecti tumulatus cum reverendis Patribus honorifice requieſcit.

Egil-

Digitized by Google

Egilboldus Epiſcopus 13.

POſt diſceſſum Odilbaldi beati Pontificis Egilboldus xiii. in Epiſcopatum ſucceſſit, qui tunc Pontificium parvo tempore gubernavit.

Circiter hæc tempora pridie Nonarum Octobris requievit in Chriſto Theodoricus primus Comes Hollandiæ, ac Dominus magnæ partis ulterioris Friſiæ, qui Princeps imperterritus fuit, ac limites ſuos contra Danorum inſultus poteſtativè rexit. Gheva verò Comitiſſa iii. Idus Ianuarii deceſſit à ſeculo, tumulata penes maritũ in Egmondenſi cœnobio, quod & ipſi de lignis tunc primitus extruxerunt, in quo religionem ſanctimonialium Deo devotè famulantium collocarunt. *Mors Theodorici primi Comitis Hollandiæ incerta.*

Cùm Theodoricus primus Comes defunctus eſſet, Theodoricus filius eius unigenitus, ſecundus Hollandiæ Comes hæreditariè ſublimatus eſt, ducens in uxorem Hildegondim (ut traditur) filiam Ludovici Regis Franciæ, de qua genuit Arnulphum Comitem, S. Egbertum, Trevirenſem Archiepiſcopum, ac Arlindim puellam venuſtatis eximiæ. Is Theodoricus poſt obitum patris cum Friſonibus diſcordare cæpit, quos tamẽ triumphali gladio ditioni ſuæ ſubegit, quapropter idem Comes ædificavit lapideum in Egmunda Monaſterium, & amotis monialibus, plantavit ibidem de Religione ſancti Benedicti Monachorum collegium, qui continuo Deo devotum obſequium impenderunt, & cùm opus eſſet, duris Friſonum inſultibus obſtiterent. Hic ergo Comes Egmondenſem eccleſiam largis dotando poſſeſſionibus, obtulit hiſtoriam tripartitam, & textum quatuor Euangeliſtarum auro fulvo pretioſiſque lapidibus intectum: Nihilominus Hildegundis Cometiſſa conſimiliter obtulit eidem Eccleſiæ de liberali munificentia ſuperaltare totum aureum, cum multimodis gemmis incomparabilis prætii valde fulgidum; de cuius cacumine lapis ut fertur, hoſtularius furtive ſublatus fuit, qui nocturnis temporibus totum ſacrarium radiis emicantibus illuſtrabat. Hoc etiam tempore ſanctus Ieron per dioceſanum Epiſcopum, & Comitem Theodoricũ cum miraculis in Egmondam tranſlatus eſt, qui pridem à Danis in Noertich, ut prædicitur, Martyri palmam conſecutus eſt. *Theodoricus Secundus Comes Hollandiæ.* *Friſij ſubiguntur.* *Donationes in Eccleſiã Egmondenſem.*

Egilboldus Epiſcopus Traiectenſem Eccleſiam ſaltem ad decem menſes regens, vii. Calendas Octobris in Domino fæliciter obdormivit, qui in eadem eccleſia tumulatus ſimiliter requieſcit. *Egilboldi mors & ſepultura. Anno Chr. 901. 25. Sept.*

Radbodus Epiſcopus 14.

DEfuncto quidem Egilboldo Pontifice, Dominus Radbodus, urgente Rege Francorum Arnulfo xiiij. Trajectenſis invitè conſecratus eſt E-

 piſcopus.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

piſcopus, vir veraciter ſanctus, doctus, pius, & multum ingenuus; fuit enim Radbodus Rex Friſiæ prædictus ipſius maternus attavus, & Guntarius Archiepiſcopus Colonienſis ejus avunculus. Interpretatur enim hoc nomen Radbodus in idiomate Germanico, idem quod concilij nuncius in Latino. Fuit enim hic Epiſcopus magni concilij angelus, in palatio Caroli Regis educatus, & per Nannonem Philoſophum in ſeptem artibus excellenter imbutus, qui flores eximios tam de Villebrordo, quàm de Bonifacio compoſuit, ac integrum officium de tranſlatione beati Martini conſimiliter edidit. Hic antiſtes cum Trajectenſis Pontificij ſacræ religionis ſuſcepiſſet habitum, vacavit indeſinenter orationibus, eleimoſinis, & abſtinentiis uſque ad vitæ ſuæ terminum. Nam cùm ſui convivales vina potarent infra menſem, ipſe ſolus limpidam occultè bibit aquam: Quod Guinarus quidam attendens, ſupplicavit eidem Epiſcopo, quatenus ſibi guſtare liceret de ſuo poculo, ſed beato viro non conſentiente, jam dictus Guinarus Epiſcopalem ſchyphum clam accepit, & magnum hauſtum ex eo ſumpſit, & ecce ſtupendum miraculum. Nam & eadem aqua mutata eſt in vinum optimum; qua de cauſa tentator extemplo imploravit veniam, & beatus Epiſcopus ex hoc prodigio non ſibi, ſed Deo dedit gloriam, is Præſul egregius Daventriæ ſedere conſuluit, quoniam civitas Trajectenſis per Danorum auſteritatem omnino deſolata fuit. Accidit autem, ut Epiſcopus una dierum Trajectum adiret, & ibidem loca Sanctorum cum devotione viſitaret: Dani verò potenter occurſantes, obſtiterunt, in contrarium prohibentes ulteriorem ſibi tranſitum, quos ſacer Epiſcopus paternaliter admonuit fidem Catholicam devotè ſuſcipere, & à crudeli Chriſtianorum ſtrage piè deſiſtere: at illi tortores eò magis commoti ſunt, ac acerbam necem ſancto viro comminati ſunt: Præſul autem Almifluus perditionis filios ex tunc execrando maledixit, quos fulmineus ignis mox de cœlo deſcendens, miſerabili morte vivos abſumpſit. Chriſtiani quidem hoc viſo miraculo, conſtanter in arma ruerunt, & reſiduam Danorum catervam à Trajecto cum victoria profugarunt. Iſte ſanctus Epiſcopus prophetico ſermone claruit, quoniam multa futura ſecretariis ſuis edidit. Venerabilis enim Baldricus bonæ indolis juvenis, quodam tempore duos clericos ſuæ patriæ deduxit ad præſentiam ejuſdem Epiſcopi, poſtulans ut ab ipſo promoverentur ad ordinem ſacerdotij: beatus verò Pontifex ore jocundo ſubridens, ait, Fili præcordialis anno mediatè tertio me defuncto præſentis eccleſiæ Paſtor eris, hos clericos propriis manibus ad ſacerdotij gradum promovebis, & tam aulam quàm urbem Trajectenſem ad ſtatum priſtinum reparabis. Demum idem Radbodus apud Trentam valida pulſatus ægritudine decubuit, cui Mater miſericordiæ Virgo Maria cum ſplendore radioſi luminis apparuit. Agnem & Teclam concomitantes virgines habens, & in hunc modum venerando Pontifici loquens: Perdilecti fili, ne formides me videre præſentem, qui in magna devotione ſalutaſti ſæpe abſentem, ſecurus eſto, quoniam hanc infirmitatem evades, verum tamen in præſenti vita non diu manebis, & ecce ſplendor

Nanno Philoſophus Præceptor Radbodi.

Aqua mutatur in vinum.

Radbodus Daventriæ reſidet, & Dani Trajecto ejecti.

Viſio Radbodi.

Digitized by Google

dor immenſæ claritatis evanuit, & fragrantia redolentis odoris invaluit. Beatus igitur Pontifex ab eadem convaleſcens ægritudine, quibuſdam familiaribus ſuis ſecretificaverat cujuſmodi pulchritudinis & effigiei Regina cœli virgo Maria fuit, qui dehinc anno Domini DCCCC XVIJ. Trentam exiens, ac in Othmerſheim ſive Homerſum lecto decumbens hanc antiphonam: Ecce læti laude, legit, in qua tertio Calendas Decembris fœliciter ab ſeculo tranſmigravit. Hic ſacer Epiſcopus in gravi Danorum perſecutione xvij. annis Trajectenſem gratioſè rexit Eccleſiam, qui per Clerum & populum honorificè tumulatus requieſcit apud Daventriam, ubi tanti Confeſſoris interceſſione Deus indigentibus beneficia largitur, & frequenter multa miracula cum virtutibus operatur.

Radbodus Daventriæ moritur & ſepelitur anno Chr. 918, die 29. Novemb.

Baldricus Epiſcopus 15.

Sicuti Longobardorum narrat hiſtoria, Henricus Romanorum Rex poſt obitum Radbodi Confeſſoris decrevit ex magna devotione Brunonem filium ſuum clericali charactere redimere, ac eundem ſuper cathedram præfati Confeſſoris collocare. Sed quoniam idem Rex audivit atroces Danos civitatem Trajectenſem expugnaſſe, nihilominus & totũ Epiſcopatum omnino depopulatum eſſe, ideoque glorioſus Rex promovit eundem filium ſuum ad militarem dignitatem, ut Danorum auſteritati potenter obſiſteret, ac idipſum Epiſcopium armis bellicis victorioſè reficeret. Igitur ſecundum beati Radbodi vaticinium Baldricus xv. Trajectenſis Epiſcopus eſt electus, filius, ut quidam tradunt, Rixfridi Comitis Clivenſis, qui Princeps erat egregius.

His temporibus in civitate Ianuenſi fons ſanguinis exſiluit, eiſdem diebus vulgus Danorum ſuccubuit, quapropter Baldricus Epiſcopus effugatis Danis civitatem ſuam turritis mœnibus ſtruxit, excelſis propugnaculis munivit, incenſas Eccleſias refecit, ac aulam cum cæteris ædificiis obrutis honeſtiſsimè reparavit.

Baldricus filius Rixfridi Comitis Clivenſis.

Hic Epiſcopus anno Domini DCCCC LXVJ. tranſcendens alpes, devenit in Italiam, ubi pro quibuſdam utilitatibus Eccleſiæ, Regis Ottonis exquiſivit præſentiam. Demum idem Antiſtes valedicens Regi, corpora ſanctorum Martyrum, Pontiani, Benigni, & Agnetis ſecum tranſtulit, ac eadem in Eccleſia Trajectenſi cum ingenti devotione repoſuit, inſuper & idem Epiſcopus corpora ſanctorum Verenfridi, Libuini, Pleghelmi, Vironis, Otgeri, Odulphi ac Radbodi per myſticam revelationem adinvenit, de quibus ſanctis Patronis Trajectenſem eccleſiam glorioſius adornavit. Anno Domini DCCCC LXXVIJ. Baldricus fælicis recordationis Epiſcopus, vj. Idus Ianuarij grandevus migravit ad Dominum, poſtquam annos lix in magna laude Traje-

Anno Chr. 977. die 8. Ianuarij Baldericus moritur.

Trajectenſem rexiſſet Eccleſiam, qui ad majorem Eccleſiam nimirum honorificè devectus eſt, ubi ſumptuoſis exequiis cum prædictis ſanctis Patribus inhumatus eſt.

Folcmarus Epiſcopus 16.

Anno Chr. 988 moritur Theodoricus ſecundus Comes Hollandiæ, die 6. Maij.

DEfuncto Domino Baldrico Folcmarus xvj. ordinatus eſt Epiſcopus, vir bonæ voluntatis, & bonus Catholicus. His diebus, ſcilicet anno Domini DCCCC lxxxviij. 2. Nonarũ Maij requievit in Domino Theodoricus Secundus Comes Hollandiæ, ſepultus apud patrem intra Monaſterium Egmondenſe, hic Theodoricus cum patre ſuo Comitatum annis c & xxviij. glorioſè rexit, & crudeles Danos de finibus ſuis potenter abegit, Hildegondis autem ſua conthoralis 3. Idus Aprilis obdormivit in Chriſto, ſepulta penes antedictum Monaſterium cum marito.

Arnulphus Comes Hollandiæ tertius.

Poſt obitum Theodorici Comitis Arnulfus tertius Comes Hollandiæ effectus, duxit in uxorem Lutghardin, filiam magnipotentis Imperatoris Theophani græcorum, & ſororem Theophanæ Imperatricis Romanorum, ex qua genuit Theodoricum ſuccedentem Comitem, inſuper & Sifridum, ſive Sicconem præſidem, qui Comitatui quinque ſaltem annis præfuit, & cum Friſienſi vulgo juge bellum habuit. His tẽporibus, ſcilicet anno DCCCC xc. iij. Idus Decembris Folcmarus Epiſcopus defunctus eſt, ac in Eccleſia Trajectenſi tumulatus eſt, poſtquam 13 annis Trajectenſem Eccleſiam rexiſſet.

Anno Chr. 990, die 11 Decemb. Folcmarus moritur.

Baldevinus Epiſcopus 17.

DEfuncto Folcmaro Præſule, Baldevinus xvij. ſubſtitutus eſt Epiſcopus, vir glorioſus, probus & inclytus.

His diebus, ſcilicet anno Domini DCCCC xciij. Calendis Octobris campeſtre bellum indictum eſt in planicie pratorum de Wincel apud pagum Weſt-friſiæ, ubi decenter advenerunt electi pugiles de principatu totius Hollandiæ, qui ſecundum relationem antiquorum, ardore ſitis intolerabilis illic multum afflicti fuerant, quia modicam aquam, & eandem ſalmaticam ad potandum invenerunt. Arnulphus verò pius Comes oratione præmiſſa locum ſibi divinitus inſpiratum indicavit, ubi foſſo puteo recentis aquæ copia magna fuit. Interea Friſones ad arma convolantes advenerunt ad prælium, ut virtute magna diſturbarent Hollandienſem exercitum: qui quidem Arnulphus cum tubis perſtrepentibus, vexillis corruſcantibus, & arma-

Digitized by Google

& armatis prasliatoribus armipotenter occurrit, & cum eiſdem Friſonibus acre bellum egit. Demum poſt ſtragem multorum pugilum aggravatum eſt prælium adverſus eundem Comitem, qui ibidem, Deo permittente, pro Republica peremptus eſt, imo martyriſatus eſt, & exhinc apud Egmondenſe Monaſterium luctuoſis exequiis ſuis progenitoribus conſepultus eſt. Noſtris quoque temporibus de eodem divo Comite quoddam inſigne prodigium accidit, quod in præſenti Chronographia Chriſti fidelibus annotare non piguit. In cœna namque Domini dum ad Egmondenſem eccleſiam diverſæ nationes catervatim advenerant, ut ſecundum antiquam conſuetudinem generalis abſolutionis gratiam ab Abbate perciperent, quædam rima de ſarcofago præfati Comitis ex antiqua vetuſtate rupta fuit, de qua virgula fumi velut ex aromatibus myrrhæ & thuris ad menſuram duorum cubitorum deſuper exhalavit. Lutgardis verò ſua conthoralis, 2. Idus Maij requievit in Chriſto, tumulata apud maritum in Monaſterio ſupradicto.

Arnulphus Comes Holl. 3. occiditur in Vanckel. cum bellum in Friſios moviſſet nō neceſſariū.

Poſt excidium Arnulfi Pij Principis Theodoricus hujus nominis tertius, effectus eſt quartus Comes Hollandiæ, ducens in uxorem Othildin filiam magnifici Ducis Saxoniæ, de qua duos filios genuit, videlicet Theodoricum ſuccedentem Comitem Hollandiæ, & Florentium Orientalis Friſiæ Comitem. Hoc tempore quædam ſtatua ſtabat in Apulia, ſcripturam hanc inſculptam habens, Calendis Maij in ortu ſolis habebo caput aureum, Saracenus autem ibidem captus ſuffodiens, capitalem umbram perpendiculariter extenſam à ſtatua infra prædictam diem & horam, infinitum theſaurum repperit, quem pro redemtione ſua confeſtim exhibuit, his diebus, ſcilicet anno Domini DCCCC XCIIIJ. Balduinus Epiſcopus ad quatuor annos eccleſiæ Trajectenſis Paſtor eximius vj. Idus Maij requievit in Chriſto, tumulatus cum prædictis Pontificibus in Trajecto.

Theodoricus tertius Comes Hollandiæ quartus

Anno Chr. 994 Balduinus Epiſcopus moritur 10. Maij.

Aufridus Epiſcopus 18.

Defuncto Baldevino Pontifice Aufridus, qui pridem de ſeculari Comite clericus attonſus eſt, nunc ab eccleſia Trajectenſi xviij. Epiſcopus electus eſt. Hic Aufridus inſpirante Deo multa prædia patrimonij ſui donavit ad uſum ſanctæ Trajectenſis eccleſiæ.

Aufridus dotat Eccleſiam Traiectenſem.

Quæ omnia poteſtate poſſedit in Comitatu Teyſterbantiæ, qui dehinc anno Domini 1005 tanquam filius caſtigatus, & dilectus Deo ſuorum oculorū lumen amiſit: Venerabile collegium Ordinis Benedicti ſuper montem ſanctum in honore ſanctæ Dei genetricis Mariæ conſtruxit, in quo ſacræ religionis habitum ſuſcepit, & ad vitæ ſuæ terminum devotiſſimè perduravit. Idem autem Epiſcopus anno Domini 1008. v. Nonarum Maij feliciter obdormivit in Domino, poſtquam xiiij. annis Trajectenſi profuiſſet Epiſco-

Anno Chr. 1008. Aufridus Epiſcopus moritur die 3. Maij.

D pio.

pio. Sepulchrum autem tanti Patris ſi quis ex devotione requirit, quiſpiam de Canonicis majoris eccleſiæ vel monachis ſancti Pauli forſitan indicabit.

Adelboldus Epiſcopus 19.

POſt dormitionem ſancti Patris Aufridi, quidam Adelboldus xix. electus eſt Epiſcopus, qui Cæſaris Henrici Proconſul fuit eximius. Hic Adelboldus anno Domini 1015 Traiectenſem eccleſiam veteris ſtructuræ deſtruxit, novæ fabricæ fundamenta jecit, quam cum Eccleſia Tilenſi paucis annis decentiſſimè conſumavit.

Cometa bellum portendens.

Anno Domini 101 . Cometa grandis in modum trabis iugiter apparuit, & eodem anno gravis belli tumultus inter Epiſcopum Trajectenſem & Comitem Hollandiæ hac de cauſa invaluit: Quidam enim Comes Theodoricus Bavo beneficiatus fuit juxta Bodegraven ab Adelboldo Pontifice, qui Theodoricus Comitem Hollandiæ non quievit infeſtare quotidiano certamine. Hollandienſis verò Comes contra copioſum exercitum aggregans Theodoricum Bavonem victorioſè ſubegit, & eundem à poſſeſſionibus ſuis violenter ejecit. Adelboldus autem Epiſcopus hoc ægrè ferens, collectis immenſis bellatoribus, decrevit vaſallum ſuum priſtinæ ditioni reſtituere, & adverſus Hollandiæ Comitem crudele bellum committere. Igitur anno Domini 1018. v. Idus Iunij prædictus Epiſcopus cum vexillis fulgurantibus, & tubis ſtridentibus ad locum certaminis decenter advenit: & econtra Theodoricus Hollandienſis Comes cum vexillis fulgidis & cornibus horriſonis à papilionibus ſuis exiens in pratis virentibus armipotenter occurrit, Nec mora quin Trajectenſes & Hollandienſes populi perniciter invicem irruerunt pro corona victoriæ laborioſè decertantes, & cruentam ſtragem ab utraque parte crudeliſſimè committentes. Denique poſt aliquantulum temporis robur Epiſcopalis exercitus quam plurimum attritum eſt in occiſione magnanimorum Principum, qui in eodem duro certamine corruerunt, videlicet Vegerus advocatus Eccleſiæ, Vilringus & Godezo Comites, Lazo, Algerus & Suaſſerus milites, cum aliis tyronibus multis & plurimis armigeris laude dignis: Adelboldus autem Epiſcopus nimirum hoc gravi dolens infortunio collegit extemplò recentem armigerorum numerum, ut crudele bellum iterato committeret adverſus Hollandiæ populum. Nihilominus & antenominatus Comes Theodoricus cum Siccone fratre ſuo coadjuvavit indefeſſum exercitum, ut jam ſecundo dimicaret cõtra prælibatum Epiſcopum. Itaque die xix. ſubſequente, qui eſt iiij. Calendarum Auguſti eodem anno præfati Principes itidem convenerunt ad prælium, committentes alterutrum magnæ depopulationis excidium, ceciderunt enim iterum ex parte Pontificis Adelboldi ſtrenui rebellanti manu necidati, videlicet Folcardus Præſbyter, Bartoldus Diaconus, Ioannes & Goetfridus

Theodoricus Bavo Comes à Comite Hollandiæ ſubigitur.

Bellum Epiſcopi cõtra Comitẽ Hollandiæ.

fridus

Digitized by Google

ſtidus Comites, Hiddo, Halmaricus, Volcell[illegible] [illegible]ubertus ac Hildeboldus, milites, Ziſridus & Henimanus proceres cum pleriſque ſcutariis animoſis & diverſis armigeris approbatis.

Theodoricus igitur Comes ex hac duplici victoria, non tamen ſine gravi diſpendio ſuorum obtenta quamplurimum animatus, propoſuit recenter eodem anno pro vindicta patris ſui debellare Friſones, ubinam & Imperator Henricus cum Goetfrido duce Moſellanorum deſtinavit expeditos equites, Cùm autem Hollandienſis & Friſienſis populus in unum occurrentes, in campeſtri bello pro victoriali laude contenderent, ecce vox quædam ab Hemiſphærio ſuperioris ætheris horribiliter intonuit: fugite, fugite, & cōfeſtim Hollandienſis populus ex formidine terriſonæ vocis diffugiens, pro magna parte cæſus eſt, & Goetfridus Dux ibidem appræhenſus ab hoſtibus vinculatus eſt. Hæc utique ſtrages Hollandienſi populo proviſione divinâ contigit, ut Theodoricus Comes in ſemetipſo diſceret, quod unus & idem Deus qui humiliat & exaltat.

Anno Domini 1023. Trajectenſis eccleſia per Adelboldum Pontificem magnoperè ſuperextructa fuit; ad cujus dedicationem Henricus Imperator cum 12. Epiſcopis Trajectum advenit, qui eandem Eccleſiam vj. Calendas Iulij menſis, unanimi benedictione conſecraverunt, & cum magna ſolemnitate honorificè dedicarunt. Anno Domini 1027 v. Calendas Decembris Adelboldus Epiſcopus migravit ad Dominum, poſtquàm annis xviiij. Trajectenſe rexiſſet Epiſcopium, qui ſepultus requieſcit infra tectum eccleſiæ Trajectenſis, quam ipſe decenter ædificavit in honore ſancti Martini ſereniſſimi Confeſſoris,

Bernulphus Epiſcop. 20.

CVm Adelboldus Epiſcopus defunctus eſſet, & quotidianus tumultus in electione novi paſtoris contentioſè foret, Conradus Rex Trajectum deſcendit ad ſupprimendam diſcordiam, adducens ſecum Ghiſelam uxorem ſuam decentiſſimam. Sed quoniam eadem Regina diebus illis erat gravida, quinimo puerperio proxima, ideoque jam dictus Rex locavit eandem in pago de Oeſterbeke apud quendam Præſbyterum, cui Bernulphus proprii nominis erat vocabulum. Rex autem ad urbem Trajectenſem confeſtim ſe tranſtulit, & Capitulum ad unionem pacis informare ſtuduit: Demum invaleſcente diſcordia graviori totum Capitulum compromiſit in arbitrio Regis præſentare virum diſcretum ac idoneum, qui dignus eſſet gubernare tantum Epiſcopium. Interea Regina nobilis elegantis formæ parturiit infantem, tranſmittens Regi nova gaudia per Bernulphum ſacerdotem, & ecce Rex pro deſiderata legatione, nimirum exultans tradi-

dit eidem præſbytero Trajectenſe Pontificium.

Conſimiliter tradidit & inveſtituram per annulum & paſtoralem baculum. Bernulphus itaque xx ordinatus Epiſcopus cum Principibus Hollandiæ pacem fecit, & idem Theodoricus Comes eo tempore terram promiſſionis peregrè viſitavit. His temporibus, ſcilicet anno Domini 1039. vj. Calendas Ianuarij obiit magnanimus Comes Theodoricus Ieroſolimitæ tumulatus penes proavum in Egmunda, qui cunctis diebus vitæ ſuæ bella geſſit, ac Hollandiam xxxiiij. annis potentiſſimè gubernavit: Othildis autem Comitiſſa poſt obitum ſui conjugis ad Saxoniam reverſa eſt, quæ vij. Calendas Iulij moriens ibidem honorificè tumulata eſt.

Theodoricus quartus Comes Hollandiæ quintus.

Poſt obitum Theodorici Ieroſolimitæ Theodoricus filius ejus primogenitus Comes quintus effectus eſt, qui modico tamen tempore Comitatu fretus eſt. Eodem anno Conradi Cæſaris viſcera in Trajecto morientis recondita ſunt in eccleſia majori: & Henricus gener ejuſdem Imperatoris ibidem electus ſublimatus eſt in throno regali. *H*ic Henricus quodam brumali tempore Slavos expugnare decrevit, qui cum expeditione magna verſus Orientalem plagam ſua caſtra locavit: Habuit autem idem Imperator in Comitatu ſororem ſanctimonialem, quam Canonicus quidam adamavit zelo nimiæ dilectionis, quam & blanda ſuggeſtione tandem ad hoc induxerat, ut circa caliginoſam noctis umbram ipſum in annorum amplexu ſuſciperet: illis igitur in furtivo cubili clam obdormientibus, per maxima nix inopinatè cecidit: & auroræ jubar terram hemiſpherij caliginem jam effugaverat: quapropter idem Canonicus quamplurimum anxiatus eſt, qualiter tute tentorium ſuum accederet, ne primitiale veſtigium culpam ſuam aliquo modo proderet. Tractato denique repentino conſilio præfata ſanctimonialis eundem Canonicum in humeris bajulavit ad ſuum tentorium, ut in eundo & redeundo ſaltim unius ſolius poſſit apparere calcaneum. Eadem autem hora ſtimulantibus curis bellicis ſolus Imperator pervigil fuit, qui peregrinum hoc ſpectaculum è feneſtra tabernaculi ſui procul intuens, piè ſubriſit. Demum exorto jam ſole Cæſar Auguſtus flagitavit eundem Canonicum, quatenus ad miſſam Diaconatus expleret officium, quod idem Canonicus remordente conſcientia modis omnibus abnuit: qui blandimentis ac minis ad hoc emolliri non potuit: cernens itaque Cæſar ejuſdem Canonici timoratam conſcientiam, remiſit ex bono corde conceptam pertinaciam. Accidit autem ut Decania ſimiliter & Abbatia diebus illis vacaret Imperiali Cameræ, & idem Cæſar advocans ipſum Canonicum cum ſorore cœpit loqui per enigmata ſecretæ parabolæ, Amantiſſime frater, eſto deinceps vir maturus, & ecce tibi hanc vacantem decaniam conferimus, tuam exorando benevolentiam, quatenus nunquam ſanctimonialem præſumas equitare fœminam: demum ſorori ſuæ dixit, Eximia ſoror, ſis abinde matrona continens, & ecce tibi vacantem hanc Abbatiam ſive curam ancillarum Chriſti conferimus per præſentem annulum, præcipientes, ne permittas unquam equitare te Canonicum: quibus ita dictis, ambo ſe mutuo contu-

Conrado in Imperium ſuccedit gener eius Henricus.

Imperator videt ac ridet ſolertiam amantium.

Digitized by Google

continentes, erubuerunt: qui per hanc legem correctionem informati, peccati culpam, perpetuam per continentiam emendarunt. His temporibus, ſcilicet anno Domini M XLVIIJ. Theodoricus Hollandiæ Comes exercitum adverſariorum ſuorum per Dordracum tranſire cohibuit, qui ibidem Idibus Maij necidatus ab inimicis, occubuit: hic Theodoricus non habuit uxorem ac liberos, qui per ſpacium ix. annorum rexit Hollandiæ terminos: cujus examine corpus apud Egmondam devectum eſt, quod ibidem lugubribus exæquiis inhumatum eſt.

Theodorici Comitis interitus.

Occiſo Theodorico Comite, Barones ſive proceres ſuſceperunt Florentium Germanum præfati Theodorici in Comitem Hollandiæ, qui prius Comes fuit & Dominus ulterioris Friſiæ. Hic Florentius duxit in uxorē Geertrudim filiam Hermanni Ducis Saxonum, ex qua genuit Theodoricum & Florentium, inſuper & Machteldim puellam, venuſtatis eximiæ, quam poſt obitum patris duxit in uxorem Philippus, Rex Franciæ. Eiſdem temporibus Bernulphus Epiſcopus ad perrennem laudis ſuæ memoriam ædificavit in Trajecto duas collegiatas eccleſias, unam in honore ſancti Petri venerabilis Apoſtoli, ac aliam in honore ſancti Ioannis Baptiſtæ præcurſoris Domini, medietatem verò collegij ſancti Salvatoris Trajectenſis tranſplantavit in Davantriam, ubi pro reverentia Beati Lebuini Canonicorum extruxit eccleſiam. Abbatiam autem reverendi Patris Aufridi de monte ſacro Traiectum tranſtulit, ubi conventualem eccleſiam in honore Sancti Pauli condidit: Hic reverendus Antiſtes anno Domini M liiij. xiiij. Calendas Auguſti migravit ad Dominum, poſtquam annis xxvii. Trajectenſe in pace gubernaſſet Epiſcopium, qui Trajectum condignè convectus eſt, & ibidem in Eccleſia Principis Apoſtolornm honorificè tumulatus eſt.

Florentius Comes Hollandiæ factus.

Eccleſiæ S. Petri & S. Iohannis ædificantur Traiecti à Bernulpho.

Vilhelmus Epiſcopus 21.

DEfuncto Bernulpho Pontifice, Vilhelmus xxi. Traiectenſis effectus eſt Epiſcopus, vir totus belliger & magnanimus. His diebus, ſcilicet anno Domini M lxi. Forentius Comes Hollandiæ Princeps imperterritus ob vindictam fratris ſui contra ſuperiores Comites expeditionē validam eduxit, quos omnes occiſis plurimis cum triumphali laude ſubegit. Contigit autem ut idem Comes nimis confiſus in virtute ſuæ fortitudinis obdormiret laſſus in Hammerth meridiano tempore ſub ramis umbroſæ ſalicis, & ecce fugitivi pugiles, quos idem Comes paulo prius in bello devicerat inopinatè ſupervenerunt, qui eundem cum multis armigeris condormientibus xiiii. Calendas Iulij necidarunt. Is Florentius Comitatum ulterioris Friſiæ xxii. annis rexit, & principatum totius Hollandiæ poſt obitum fratris ſui xiiij. annis cum potentia gubernavit, qui ad Egmon-

Florentij Comitis expeditio & cædes.

denſe Monaſterium honeſtè deductus eſt, & ibidem cum fratre luctuoſis exæquiis inhumatus eſt.

Gertrudis Comitiſſa vidua.

Gertrudis quidem Comitiſſa tranſacto biennio poſt mortem ſui conjugis nupſit Roberto juniori filio Baldivini Comitis Flandriæ, qui ex parte Theodorici Domicelli junioris adhuc ætatis ſuſcepit gubernationem Comitatus Hollandiæ. Vilhelmus autem Trajectenſis Epiſcopus attendens Hollandiam ſine defenſore deſolatam eſſe, ac eandem ditionem in manibus pueri ſeu extranei Principis deveniſſe, impetravit ab Henrico Romanorum Rege Comitatum Hollandienſem, & Abbatiam Egmondenſem, proponens adjutorio Goetfridi Ducis Gibboſi puſillum infantem ab Hollandia potenter expellere.

Vilhelmus Epiſcopus pupillo Hollandiam extorquere conatur.

Igitur anno Domini MLXXJ. Goetfridus Dux Lotharingiæ cum Vilhelmo Pontifice decenter in ſignis variis & tubis ſtridulis Hollandiam intravit: & contra Robertus Comes in vexillis fulgidis & cornibus horriſonis armipotenter occurrit; & ecce commiſſo gravi prœlio Robertus Comes terga vertens à bello profugatus eſt, & Hollandienſis populus ex magna parte confeſtim occiſus eſt. Robertus autem cum privignis & uxore Gandavum adveniens, ſubarravit omnes Flandriæ nobiles in ipſius adjutorium, proponens adverſus Arnoldum Comitem pro ſuo patrimonio feſtinanter inire prœlium. Arnoldus verò Comes auxiliante Rege Francorum Philippo, aggregavit contra valentes armigeros 5000, ut in virtute magna diſturbaret adverſantes ſibi cuneos: & ecce, conſerto jam bello penes montem Caſſij Philippus Rex profugatus eſt, Arnoldus Comes interemtus eſt, & Robertus Friſo Comes Flandriæ potenter effectus eſt. Interea Goetfridus Dux ditioni ſuæ transponens Orientalem ſeu ulteriorem Friſiam bellicâ manu ſubegit: & Vilhelmus Epiſcopus contra Domicellum Hollandiæ frequenter obſervans excubias in Iſelmonda caſtrum munitiſſimum fabricavit: Demum idem Dux ad iiij. annos Hollandiam regens anno Domini MLXXV. per quendam Giſelbertum ſuper latrinam lætaliter ſauciatus ad Trajectum duci ſe juſſit: ubi v. Calendas Martij vitæ ſpiritum exhalavit.

Prælium inter Epiſcopum & Flandrum ob Hollandiam.

Bellum inter Comites Flandriæ.

Godefridus Gibboſus ulteriorem Friſiam occupat.

Caſtrum Iſelmondæ conditur, & Godefridus occiditur.

Eodem etiam anno Vilhelmus Epiſcopus v. Calendas Maij requievit in Domino, poſtquam annis xxj. Trajectenſi præfuiſſet Epiſcopio. Hic Trajectum conſimiliter allatus eſt, ac in Eccleſia majori reverendis Pontificibus conſepultus eſt.

Vilhelmus Epiſcopus moritur.

Conradus Epiſcop. 22.

Friſia ulterior donatur Epiſcopo Ultraiectino.

POſt obitum Vilhelmi Præſulis quidam Conradus electus eſt Epiſcopus, qui Henrici quarti Cæſaris erat Nutritius, hic Conradus impetravit ab Henrico V. Romanorum Rege Dominationem Orientalis Friſiæ, quam

ſiæ, quam Marchiones violenter abſtulerunt à principibus Hollandiæ. Idē ergo Conradus idem Caſtrum Iſelmonde contra Domicellum Hollandiæ firmiſſimis propugnaculis extruxit, ac id ipſum ſuo fideli ſatellicio munivit.

Anno Domini M lxxvj. Theodoricus Domicellus juvenilis ætatis flore vernans decrevit auxilio Roberti vitrici ſui Conradum Epiſcopum in prædicto caſtro circumvenire, & primam hæreditatem ſuam compotenter recuperare: Conradus autem Epiſcopus horum omnium præſcius commilitones & burgenſes ſuos ſecreta legatione præmonuit, & ab eis ſub die determinata manuale expetiit juvamen. Nec mora, quin ad edictum Conradi Pontificis copioſus aggregatus eſt exercitus, cum vexillis fulgurantibus & tubis perſtrepentibus. Hollandienſes econtrà cum Flandorum baliſtariis, Trajectenſibus audaciter occurſatunt in ſignis choruſcantibus & buccinis frementibus, & ecce dies illa, dies iræ, quoniam electi pugiles ceciderunt ab exercitu partis utriuſque. Denique poſt oblongum conflictum corruerunt ex parte Trajectenſis Epiſcopi, hi viri propugnatores acerrimi, videlicet Garlacus Comes Zutphaniæ ultimus, Lambertus Davantriæ præpoſitus, Volmarus ſancti Bonifacij Præſbyter, Verenboldus & Ghiſelbertus milites cum aliis multis armigeris audacibus, ſcutariis & burgenſibus approbatis, quorum amiſſione totus Epiſcopalis exercitus nimium diſturbatus eſt, & reſiduus populus ad naves inordinatè diſcurrens pro magna parte ſubmerſus eſt. Epiſcopus ergo Conradus cernens horrorem crudeliſſimi belli vehementer ingruere, & ruinam populi ſui violenter invaleſcere turres antedicti præſidij communire ſtuduit, & antemuralia balliſtariis defenſare diſpoſuit: ſed Hollandini per crebros ictus mangenarum propugnacula caſtri conquaſſarunt, & Flandri nihilominus caſtrenſes à cacumine murorum ſagittis & fundibulis abligerunt, ita ut Conradus Epiſcopus demum neceſſitate coactus in deditionem ſuam transiret, & Hollandiam cum caſtro Domicello Theodorico liberè reſignaret. His itaque geſtis idem Theodoricus Conrado Pontifici condignè exhibuit honorificentiam: quem cum aliis captivis à priſione ſolutis, remiſit ad civitatem propriam. Theodoricus igitur Domicellus cum triumphali victoria reverſus ad Comitatum Hollandiæ, duxit in uxorem Othildin, filiam præpotentis Ducis Saxoniæ, de qua genuit Florentium ſuccedentem Comitem, & Machtildim venuſtiſſimam domicellam. His temporibus, ſcilicet anno Domini M cxv. Theodoricus Comes v. Calendas Decembris Creatori reddidit animam, poſtquam annis xxx. bellicoſè rexiſſet Hollandiam, cujus uxor Othildis xiiij. Calendas Decembris requievit in Chriſto, tumulata penes maritum in Monaſterio ſupradicto.

Theodoricus Hollandiæ pupillus patrimonium ſuum ab Epiſcopo armata manu repetit & vincit.

Iſelmonde Caſtrum cum Epiſcopo deditur Comiti Holland. 4.

Othildis Ducis Saxoniæ filia, nupta Theodorico Holl. Comiti.

Mors Comitum Hol.

Defuncto Theodorico Comite, Florentius filius ejus unicus Hollandiæ Comes effectus, duxit in uxorem Petronellam Lotharij Cæſaris ſororem: ex qua genuit Theodoricum, Florentium, Simonem, ac Halevigim virginem. Hic Florentius dictus Craſſus, ſtatura fuit egregius, plurimumque paci-

Florentius Craſſus Comes Holl. 8. Petronella ejus uxor.

Digitized by Google

Conradus Epiſcopus conſtruit Eccleſiam S. Mariæ.

pacificus, largus, eleemoſynarius, cunctis proficus, nemini nocivus, qui progenitores ſuos in divitiis exceſſit, & virtutibus ſuperavit. His diebus Conradus Epiſcopus ad fœlicem recordationis ſuæ memoriam ſuperædificare propoſuit in occidua parte civitatis ſuæ Canonicorum eccleſiam, qui fundum adeo lutoſum ibidem repperit, quod baſes pilariorum ſtabilire non potuit: Fuit autem in latomorum conſortio quidam Friſo, Pleberus nomine, qui eandem Eccleſiam ſub indicio mortis fundare promiſit, veruntamen immoderatum inde ſalarium exegit, quapropter Epiſcopus largis encomiis à filio præfati Friſonis archanum magiſterium didicit, & inchoatam eccleſiam in honore ſanctæ Dei genetricis magnoperè condidit, quamobrem idem Friſo concepit invidiæ zelum adverſus Epiſcopum, præmeditans qualiter eidem poſſet inferre mortis interitum. Demum anno Domini M xcix. dum Epiſcopus Conradus poſt miſſarum ſolemnia ſolus in domo recumberet, & privatas orationes cum devotione legeret, præfatus Friſo, viſa jam oportunitate, cultrum eduxit, & reverendum Pontificem inſtigante diabolo trucidavit. Hic Pontifex annis xxiiij. regens Epiſcopatum, viij. Calendas Maij lamentabiliter occiſus eſt, qui in eadem Eccleſia perpetuæ virginis Mariæ celeberrimè tumulatus eſt.

Plebertus Friſo Conradum Epiſcopum interficit quod arcanū ei à filio didiciſſet. Anno Chr. 1099.

Burchardus Epiſcop. 23.

POſt interitum Conradi Pontificis, Burgardus xxiij. ſubſtitutus eſt Epiſcopus, vir devotus, pius, & pacificus.

His temporibus quidam Hildebrandus Cardinalis & Apoſtolicæ ſedis legatus devenit in Galliam, ut ibidem aboleret Simoniæ perfidiam. Cùm autem ipſe Cardinalis adverſus diffamatum Epiſcopum proceſſiſſet, & idem Epiſcopus, teſtes ipſum accuſantes, prætio ſubarraſſet, dixit idem legatus, ceſſet humanum Iudicium, producatur ecce divinum oraculum, cùm certum ſit quod Epiſcopalis gratia donum ſit ſpiritus ſancti, etſi in emptione Pontifex non ſit conſors Simonis Magi, igitur abſque formidine dic, gloria, Patri, & Filio, & Spiritui ſancto. Simoniacus igitur abſque formidine, gloria Patri, & Filio diſtinctè protulit, veruntamen, Spiritui Sancto nequaquam pronunciare potuit, ſed poſtquam idem ab Epiſcopatu deſtitutus fuit totum verſiculum ſine obſtaculo legit. Anno Domini M cxij. Burchardus Epiſcopus xv. Calendas Iunij requievit in Domino, poſtquam xiij. annis præfuiſſet Epiſcopio, qui in Eccleſia Trajectenſe apud priores Pontifices reconditus eſt, ac eodem anno Rodolphus major propoſitus à ſuis adverſariis conſimiliter interemptus eſt.

Hildebrandus Cardinalis Epiſcopum Simoniacum convincit Divino auditorio.

Burchardus Epiſcopus moritur anno Chr. 1112.

Rodolphus propoſitus interficitur.

Godeboldus Epiſcop. 24.

DEfunĉto Burchardo Præſule, Godebaldus xxiiij. cathedratus eſt Epiſcopus, vir manſuetus, prudens & religionis amator præcipuus. Nam & hic anno Domini MC xxj. ſuperædificavit in paluſtri ſolitudine de Oeſtbroeck cœnobium Monachorum & monialium in honore beatæ Mariæ perpetuæ virginis, & ſanĉti Laurentij pretioſi Martyris, quod Monaſterium propter arĉtam religionis obſervantiam dicebatur olim carcer ordinis. Ibidem enim congregatio maxima fuit, & rigor Monaſticæ diſciplinæ ſecundum ritum ſanĉti Benediĉti, diſtriĉtiſſimè pullulavit. Hic autem Epiſcopus regulares Canonicos habitantes Middelburgi apud Walachriam propter inordinatam eorum converſationem expulit, & religioſos Monachos ordinis Præmonſtratenſis de Cœnobio S. Michaëlis Antverpienſis illic attulit. His etiam temporibus Remis generale concilium celebratum eſt, ubi de multis utilitatibus eccleſiæ diffinitum. Godelbaldus autem Epiſcopus diebus illis ægrotans oportunitatem abſentiæ ſuæ per vicinos coepiſcopos Domino Papæ literatoriè conſcripſit, quinimo ſanctitatem ſummi Pontificis humiliter exoravit, quatenus pro reverentia ſanĉtæ Trajectenſis Eccleſiæ ſibi ſuiſque ſucceſſoribus indulgeret uſum Pontificalis inſulæ, quo prædeceſſores ſui fruſtrati ſunt longo tempore. Alexander autem Apoſtolicus nominis hujus tertius prædilecti ſui Godelboldi Præſulis deſideratam epiſtolam gratanter accepit, & pro mutuæ dilectionis affectu ſupplicationem ſuam clementer admiſit. Cauſa verò ſufficienter exprimitur in vita ſancti Bonifacij, quare Trajectenſes Epiſcopi non fuerunt hactenus inſulati. Anno Domini MCXXVj. Florentius Comes Hollandiæ, confrater eccleſiæ Trajectenſis vj. Nonarum Martij migravit ad Cœleſtem patriam, poſtquam annis xxx. cum magna tranquillitate rexiſſet Hollandiam: qui prope progenitores ſuos in Egmondenſi Monaſterio tumulatus fuit; ubi ſub petra marmoris ſatis honorificè requieſcit. Petronella verò Comitiſſa poſt mortem mariti ſui Monaſterium puellarum ordinis ſancti Benedicti devotè condidit, ob honorem beatæ Mariæ ſemper virginis & Sancti Laurentij Victorioſi Martyris in allodio caſtri ſui, quod Reinsburch appellatur, quæ dehinc 10. kalendas Iunij menſis in Chriſto quieſcens ibidem ſumptuoſis exequijs ſepelitur.

Anno Chr. 1121. Monaſteriũ in Oeſtbroeck conditum, quod carcer Ordinis dictum.

Concilium Rhemenſe.

Godebaldus Epiſcopus Archiepiſcopalem Inſulam à Pontifice impetrat.

Anno Chri 1126 Florentius Craſſus Comes Hollandiæ moritur.

Petronella condit monaſterium in Rhenſburgh.

Poſt obitum ergo Florentij Craſſi Theodoricus filius ejus ix. Hollandiæ Comes effeĉtus, duxit in uxorem Sophiam filiam Ottonis de Rhynegge Comitis Palatini, de qua genuit Florentium ſuccedentem Hollandiæ Principem, Ottonem de Benthem Comitem, Baldevinum Pontificem, Theodoricum Antiſtitem, peregrinum Præſidem, Sophiam Abbatiſſam, Hadevigim ſanctimonialem, & Petronellam pulcherrimam Domicellam. His diebus,

Theodoricus ſextus Comes Hollandiæ 9.

 ſcili-

1125. Henricus V. moritur.

ſcilicet anno Domini MCXXV. Henricus Imperator apud Trajectum ægrotans deceſſit à valle præſentis miſeriæ, cujus inteſtina recondita ſunt in medio chori minoris Eccleſiæ, eodem tumulo ſolemnis loci quo pridem inhumata ſunt viſcera Conradi Cæſaris ejus attavi glorioſi, & Lotharius Dux egregius, avunculus Theodorici Comitis Hollandiæ per Principes illic electus eſt, qui dehinc in throno regio laudabiliter exaltatus eſt. Hic Lotharius abſtulit Comitatus de Oeſtergou & Weſtergou ab eccleſia Trajectenſi, quos ſecundum antiqua privilegia concorporavit Comitatui Hollandiæ. Eiſdem etiam temporibus æſtivalis ſiccitas in Francia tantùm efferbuit, ut deſiccatis fontibus, puteis & ciſternis, fluminibus, lacubus, flammeus ignis per rimas terræ intraverat, qui nullatenus ad biennium extingui poterat.

Lotharius Cæſar electus Theodorico Comiti Hollandiæ Comitatus de Oeſtergou & Vveſtergou aſſignat

Horrenda ſiccitas.

Anno Domini MCXXVIIJ Godelboldus Epiſcopus morbo gravatus in Oeſterbroeck habitum ſacræ religionis ſuſcepit, poſtquam Trajectenſem eccleſiam annis XVIII in pace rexiſſet: qui deinde 9 Idus Novembris defunctus eſt ac in eodem Monaſterio ſatis honorificè tumulatus eſt.

1128. Godeboldus Epiſcopus moritur in Oeſtbroeck.

Andræas Epiſcopus 25.

DEfuncto Godelboldo Pontifice, Dominus Andræas natus de Kuick, XXV electus eſt Epiſcopus, vir diſcretus, honeſtus, pius & pacificus. His diebus Theodoricus Comes proavum ſuum in Hamerth occiſum ulciſci deſiderans, Heremanno de Kuick ubique terrarum hoſtiles tetendit inſidias, ita quod nullo pacificatore mediante Treugarum obtinere poſſet inducias. Andræas autem Epiſcopus per continuam interpellationem demum intercepit antiquam altercationis invidiam, & per hunc modum in utramque partem firmiſſimam illaboravit amicitiam, ut Heremannus pro anima Florentij Comitis Monaſterium conſtrueret, & etiam per competentes prædiorum poſſeſſiones dotare permitteret. Igitur eodem anno fundatum eſt Monaſterium in inſula Beatæ Mariæ Virginis, & illati ſunt ibidem Monachi de laudino Præmonſtratenſis Ordinis, qui ſub Monaſtica diſciplina Deo devotè ſervirent, & pro anima Florentij ſanctis precibus exorarent.

Theodoricus Comes Hollandiæ, ultor proavi ſui Florentij.

Epiſcopus mediator.

Monaſterium in inſula B. Virginis.

Anno Domini MCXXXIIJ. cùm jam hyems brumali rigore foret horrida, & tota Friſia glaciali ponte pervia, Theodoricus Comes cum pleriſque bellatoribus in tubis tumulis & vexillis rutilis Friſiam intravit: cōtra verò vulgus Friſiæ cum clavatis lanceis & peracutis venabulis viriliter occurrit. Demum uno & eodem die bis inchoato prœlio multi Friſones interempti ſunt, & Hollandiæ milites cum innumeratis captivis victorioſè reverſi ſunt.

Expeditio Comitis in Friſios

Eiſdem tēporibus Florentius dictus Niger adverſus fratrem ſuum Theodoricum rebellare diſponens ſeceſſit ad Friſones, quorum auxilio ſuccendit Alcmarienſem eccleſiam, & exinde per totum annum vicinam infeſtavit

Bellum civile inter fratres Hollandiæ Comitis.

Kene-

Digitized by Google

Kenemariam: cui ſimiliter adjuncti ſunt vulgares ruſtici novæ poteſtatis cupidi naturaliter. Qui eundem Florentium exultis antiquorum Comitum habitaculis uſque Harlem cum expeditione potentiſſima deduxerunt, & extemplo circa noctis umbram verſus Friſiam repedarunt. Theodoricus igitur Comes, aſſociatis ſibi quibuſdam armigeris confeſtim irruit ſuper omnes Friſorum complices, de quibus pro ſuo beneplacito ſingillatim accepit obſides: Lotharius verò Imperator amborum fratrum avunculus hujus diſcordiæ ſiniſtram famam intelligens, quendam ſuorum Principum ad Hollandiam tranſmiſit, qui redivivam pacem inter adverſantes fratres benevolè reformavit: denique tali ſopita diſcordia, Florentius ſecundam contentionem recenter concepit, pro qua ſub brevi tempore peremptus eſt.

Lotharius Cæſar pacem inter fratres facit.

Godefridus namque de Arnſbergh, ac Heremannus ex Kuyc famoſi Comites & dilecti fratres neptim habuerunt Helevigim, ex Alcide ſorore ſua, & Arnoldo de Rothem procreatam, quam idem Heremannus tanquam avunculus poſt obitum utriuſque parentis accepit in tutelam: miniſteriales verò jam dictæ juvenculæ Florentij probitatem intuentes, decreverunt omnes eidem Homagium exhibere, ac ipſam puellam ſuo matrimonio copulare: ſed Heremannus auxilio Godefridi Comitis & Andreæ Pontificis contractum matrimonium conſentire renuit, ac eidem Florentio pro poſſe ſuo viriliter oppoſuit. Trajectenſes autem tum timore Lotharij Cæſaris, tum amore Theodorici Comitis, ipſi Florentio civitatis ingreſſum & egreſſum indulſerant, cui ſimiliter opportunum auxilium multis vicibus aſportarunt, ita ut idem *F*lorentius Epiſcopale præſidium in contumeliam Andreæ Pontificis potenter incenderet, & villam Leckeſmondæ violenter exureret. Heremannus verò his actis excogitavit ipſum *F*lorentium per inſidias clam appræhendere, cui per patentes inimicitias nequivit aliquo modo reſiſtere, qui penes ſuburbana civitatis per diverſas latebras abſcondens armigeros in opaco noctis conticinio præſtolabatur *F*lorentium egreſſurum ad aſſuetas venationes cum ſuo juvenili ſodalitio. Igitur cum auroræ jubar rutilantem fulgorem terris infunderet, & brumale gelu ſuper faciem terræ cõſtringeret, *F*lorentius junctis ſibi decem proceribus falconiſtis glorioſè civitatem exivit, ac eo neſciente laqueum inſidiantium mox incidit. Ille feſtinanter laxatis frænis ad civitatem redire cupiens in Abtleden corruit unà cum dextrario, quem inſequentes hoſtes conſequenter occiderunt in livore nimio. Lotharius autem Imperator mortem nepotis ſui dolenter accipiens, Heremannum de Kuyc dictante ſententia Principum, dignitate nominis ſui privavit, qui pridem ubique terrarum Comes appellatus fuit. Theodoricus verò Comes ut vindicaret mortem fratris ſui, terram de Kuyc potenter intrans, everſis caſtris, & exuſtis villis eandem ditionem in ſolitudinem redegit, ac Heremannum ad exteras partes & provincias effugavit: noviſſimè quidem poſt obitum Lotharij Cæſaris *H*eremannus Theodorico Comiti præſtans homagium ad ſua reverſus eſt, & Andræas in Pontificio ſuo condignè conſtitutus eſt: eodem anno *F*ulcoldus quidem miles complex ut dicitur,

Florentij bellum atrocum contra Comitem de Kuyc ob neptem ejus quam amabat.

Florentius ex inſidijs interficitur.

Heremannus de Kuyc Comitis nomen amittit, ſed poſtea in gratiam recipitur.

Fundatio Bernenſis Monaſterij.

citur in necem Florentij juvenis, effugiens una dierum inſidias Theodorici Comitis tranſnatavit cum paleferdo ſuo torrentem Molæ fluminis, qui nimium de mortis evaſione gaudens, ædificare cœpit de caſtro ſuo quod Berne dicitur conventualem Eccleſiam, tam pro recôciliatione, quàm pro gratiarum actione, ubinam adducti ſunt religioſi viri Præmonſtratenſis Ordinis, qui pridem tranſplantati fuerant in Inſula Beatæ Mariæ Virginis.

Eccleſia Staurienſis reformatur.

Eodem anno Præſul Andræas amovit xij. Præſbyteros Staurienſis eccleſiæ propter eorum demeritum, adducens ibidem ab Oeſtbroeck utriuſque ſexus conventuale Collegium, qui Trajectenſe Pontificium ad xj. annos honeſtè regens, anno Domini MCXXXVIIJ. ix. Kalendas Iulij requievit in Chriſto, ſepultus cum reverendis Pontificibus in Trajecto.

1138. Epiſcopus Andræas moritur.

Herebertus Epiſcop. 26.

POſt obitum Andreæ Pontificis, Herebertus xxvj. ſubſtitutus eſt Epiſcopus, vir conſtans, & in Eccleſiaſtica diſciplina multum fervidus. Hic de Beron ortus Romanam curiam pro quibuſdam cauſis neceſſariis adiit, ac in reverſione gravem ſeditionem in Trenta repperit: Oppidani namque Gruningiæ tumultuantes in alterutrum muniverunt eccleſiam Beatæ Valburgis, in modum caſtri cum excelſis propugnaculis decertante ex ea ſagittis, ſaxis & fundibulis. Epiſcopus igitur pro tali tumultu Gruningiam feſtinanter adiens, ſeditioſos viros ab eadem Eccleſia cum tormentis abſterruit, quos omnes ſub Sacramento juriſiurandi vovere compulit, ne deinceps domum Dei, domum belli facerent, aut ipſum oppidum munimento muri cingerent. Sed idem Epiſcopus in damnabile gravamen totius Epiſcopatus, geminos fratres ſuos exaltare deſiderans, dedit in feudum uni Præfecturam Gruningiæ, & alteri Caſtellanatum Coverdiæ. Nam antea Pontifices, aut per ſeipſos, aut per ſuos villicos eadem Dominia judicaverunt, ac in eis nemine moleſtante, cuncta liberè diſpenſarunt.

Gruninga tumultus a Trentinis.

Nota, Gruningam hoc tempore Threntiæ partē muro cinctam non fuiſſe, & ad ſedem Epiſcopi Traiectenſis pertinuiſſe.

Eiſdem diebus Otto Palatinus Comes de Rynegge Caſtellanus in Benthem, ſororius Theodorici Comitis Hollandiæ Trentam devaſtare ſtuduit, nec ipſi quiſpiam ex parte Pontificis obſtare potuit. Epiſcopus autem contra paucis aggregatis equitibus, quos Hugo de Borer fortiſſimus teutonicorum ductitare præſumpſit, eidem Palatino penes *Hemſchem* in fremitu vociferantium, & ſonitu buccinantium occurrit, & cum eodem Palatino campeſtre bellum egit, ſed plurimis ex parte Palatini peremtis, & multis infra ſylvarum latibula fugatis, Otto de Bicklo Comes occiſus eſt, & Otto Palatinus exhinc in deditionem tranſiens, Trajecti tranſmiſſus in captivitate jucundiſſima reſeruatus eſt.

Otto Comes Palatinus Trentam vaſtat.

Capitur, et Traiectum mittitur in cuſtodiā.

Igitur Theodoricus Comes audiens precordialem ſororium ſuum in priſione

Digitized by Google

ſione detentum, & ipſius exercitum ab Epiſcopo & Hogone Bother eſſe ſuperatum, robur totius poteſtatis ſuæ contraxit, milites ſtipendiarios eduxit, civitatem obſidione cinxit, papiliones in gyrum erexit, & mangenas ad urbis interitum terribiliter adaptavit. Cùm autem ad aſſuetū civitatis præparata forent omnia, & erecta ſtarent inſtrumenta valde terribilia, quibus idem Comes muros infringeret, manſiones contereret, & flammigerum rogum hinc & inde diſpergeret; Epiſcopus autem contra tantum exercitum non habens rebellandi copiam, ſed potius imminentem neceſſariorum indigentiam, excogitavit ut paſtor bonus corpus & animam pro ſuis ovibus audacter exponeret, & civitatem ſuam à duris inſultibus inſtanter eriperet. *Theodoricus Hollandiæ Comes Traiectum obſidet*

Quapropter univerſo clero convocato, ſimiliter & populo beatus Præſul, ſermonem utrique faciens, præcepit per excommunicationis & decollationis ſententiam laicali populo, quod ipſo die portas urbis exire non præſumerent, ſed jugiter pro defenſione civitatis cacumina murorum aſcenderet. Qui ſtatim cum omni clero ſpiritualem armaturam induit, valvas urbis cum vexillis cruce ſignatis exiit, & tam ſeipſum, quàm ſuos imminenti martyrio conſtanter expoſuit. Igitur univerſus clerus, ſecundum ſui gradus ordinem præceſſit in albis; quem idem antiſtes noviſſimè ſequebatur in pontificalibus ornamentis, fulmineum ignem gerens in manibus, ut ipſum Comitem anathematizaret cum ſuis complicibus, & ecce tumultus ingens oritur in caſtris Forenſibus. Nam & Hollandienſes viſis vexillis & viris candidis æſtimaverūt ipſum machinari bellum cum armatis civibus. Nec mora, quin Theodoricus Comes imperaret contra, tubis horriſonis clangere, cornibus metallinis perſtrepere, rutilantia ſigna tollere, & epiſcopali cuneo certatim occurrere. Hollandienſis autem populus, pro committendo prœlio proximiotenus accedentes, inſpexerunt Clerum inermem pacem potius, quam diſcordiam exquirentem, qui nimirum admirari cæperunt conſtantem animum ejuſdem Pontificis manus ſuas unanimiter continentes ab effuſione ſanguinis: Theodoricus itaque Comes his agnitis in ſe reverſus erubuit, & de propoſito malæ voluntatis compunctus ingemuit, qui ſtatim abjiciens pilum fraxineum, galerum ſplendidum, Leonineum clypeū & peramentum aureum, diſcalciatus flexis genibus expetivit veniam, orans ne fulminaret in eum excommunicationis ſententiam. Epiſcopus autem pœnitentem Comitem gratanter erexit, quem cum oſculo pacis in reconſiliationem accepit. Denique prædicti Principes inſpirante Deo, fideles amici facti ſunt, & cunctis diebus vitæ ſuæ perpetuæ dilectionis vinculo connodati ſunt. Nam & idem Pontifex extunc Ottonem Palatinum amore Theodorici Comitis à priſone relaxavit, & ipſe Palatinus caſtrum ſuum de Benthem beato Martino tradens, in feudum ab ipſo reaccepit: modico quidem dehinc elapſo tempore dictus Palatinus vir miræ venuſtatis ab Heremanno Comite de Stalick indigna morte peremptus eſt, & Otto de Hollandia filius ſororis ſuæ Comitatum de Benthem hæreditariè ſuſcipiens, caſtellanius effectus eſt.

Epiſcopi fiducia de ope divina.

Theodoricus Comes religioni cedit.

Epiſcopo reconciliatur.

Caſtrum de Benthem fit Feudum ſedis Vltraiectinæ.

Anno Chr. 1139. Comes Theodoricus viſitata Hieroſolyma, Romã deſcẽdens Papæ tributum offert.

Anno Domini MC xxxviij. Theodoricus Comes Hollandiæ Iheroſolymam peregrè proficiſcens, ac anno ſequenti verſus Italiam revertens, Domini Papæ præſentiam adiit, ubi ſub annuali tributo 4 ſolidorum ſterlingis beato Petro tam Egmondenſe Monaſterium, quàm Renſborgenſe cœnobium obtulit, quod ſui progenitores à fundamentis ſuperædificaverunt, & regalibus prædiis multum honorificè dotaverunt. Dominus autem Innocentius Papa nominis hujus ſecundus extunc eadem venerabilia loca cum ſuis poſſeſſionibus habitis, & habendis in proprietate eccleſiæ Romanæ ſuſcepit, & ea cum ſpeciali libertatis & exemptionis privilegio communivit. Hardbertus Epiſcopus executor hujus gratiæ veniens ad Egmondam Apoſtolicum privilegium in eadem Eccleſiæ legi fecit, & quantum in eo fuit per patentes ſuas literas roboravit.

Privilegia monaſterij Egmondanũ

Incendium Ultraiecti.

Anno Domini MC xlviij. civitas Trajectenſis inextinguibili coruſcabat incendio, & plures eccleſiæ, videlicet beatorum Martini, Petri & Pauli & Ioannis eodem crematæ ſunt incendio. Templum autem ſancti Salvatoris eventu miraculi permanſit inultum, & altare beati Stephani prothomartyris ubique ſervabatur illæſum.

Eſt autem capella primordialis contigua templo ſancti Salvatoris ædificata tempore Clementis in honore ſanctæ Crucis, quam edax flamma cum omnibus infra contentis flammatenus exuſſit, veruntamen imago ſancti Salvatoris prorſus incombuſta permanſit. Hanc igitur ſacroſanctam imaginem clerus & populus devotionis honorificentia condignè ſuſceperunt, quam ad vicinam eccleſiam cum hymnis & pſalmodiis tranſportarunt.

Anno Chr. 1150 moritur Epiſcopus Hardbertus donatus Oſtergonia & Veſtergonia Comitatibus à Conrado Rege.

Hardbertus autem Epiſcopus anno Domini MC l. iiij Idus Novembris migravit ad Chriſtum, poſtquam annis xij. Trajectenſem rexiſſet Epiſcopatũ; hic tumulatus in eccleſia Trajectenſi requievit, qui dudum Comitatus Oeſtergoniæ & Weſtergoniæ de manu Conradi Regis reaccepit.

Hermãnus Epiſcopus 27.

DEfuncto quidem Hardberto, ſicut prædicitur, Epiſcopo gravis diſcordia ſuborta fuit in Capitulo, principales namque vaſalli Trajectenſis eccleſiæ videlicet Theodoricus Hollandiæ, Henricus Geldriæ, & Theodoricus Cliviæ magnifici Comites Heremannum de Horn præpoſitum ſancti Gereonis Colonienſis petierunt in Epiſcopum promoveri; Cives autem Trajectenſes & Daventrienſes cum agricolonis exoraverunt Fredericum de Hamel in Pontificem exaltari, ſed violenta pars Nobilium partem ſuppreſſit civium, & Theodoricus Hollandiæ Comes rebellanti manu Heremannum duxit in poſſeſſionem Epiſcopii, ſubjiciens ipſi poteſtatem omnis adverſantis populi. Demum tranſacto biennio Cardinalis

Diſcordia ob electionẽ Epiſcopi.

quidam

quidam à latere Papæ delegatus citavit utriuſque electionis partes ad Leodium: ubi præfatus Heremannus per eundem Cardinalem & Regem Conradum adeptus fuit Pontificium. *Hermãnus confirmatur à Cardinale & Rege.*

Hic Heremannus fuit homo levis animi, in cujus præſentia ſæpe contigebat ſtrages homicidij, nam & Burgenſes non potuit ab inteſtinis bellis prohibere, & miniſteriales nequivit à conſueta rebellione refrenare.

Anno Domini MC lij. xj. Kalendas Aprilis circulus magnus late plenam lunam ambiens, coruſcus ut arcus pluvialis apparuit circa mediam noctē, ac à luna quatuor radij ſplendoris ejuſdem in modum crucis extendebantur ad circulum Stellæ nihilominus tam in circulis, quàm in radiis illuxerunt. Terræmotus ingens ad xv. annos fuit, qui Tripolim, Damaſcum, & Antiochiam omninò deſtruxit. Porrò civitas Cathanenſis penitus eſt everſa, in qua multitudo maxima promiſcui ſexus hominum ad xx. millia. ſuffocata eſt *Oſtenta cœli.*

Anno Domini MC lv. Friſones de Drechten finitimos Hollandiæ pagos cum rapinis crudeliter invaſerunt villam de Zanden, exurentes & abinde prædam diverſæ ſupellectilis aſportantes, milites autem de Harlem acerrimi bellatores cum villanis de Opdorp illis viriliter occurſarunt, & occiſis nongintis Friſonibus, ad Halemenſem præſidium honeſtiſſimè redierunt. *1155 Friſones de Drechten Hollandiã vaſtant.*

Anno Domini MC lvj Præſul Heremannus obivit in Domino, poſtquam vj. annis Trajectenſi præfuiſſet Epiſcopio: qui vj. Kalendas Aprilis defunctus eſt, & in eccleſia Trajectenſi ſimiliter inhumatus eſt. *1156. Epiſcopus Heremannus moritur.*

Godefridus Epiſcopus 28.

POſt obitum Heremanni Præſulis Fredericus Imperator Trajectum deſcendit, & diſcordem electionem Capituli ſapienter intercepit: per cujus inſtantiam Godefridus de Renen maior præpoſitus, xxviij. electus eſt Epiſcopus: vir multum glorioſus & magnanimus. His diebus, ſcilicet anno Domini MC lxiij. nonas Auguſti Theodoricus Comes in pace quievit, qui Comitatum Hollandiæ xxxvij. annis valde ſtrenuè gubernavit. Hic Egmondæ tumulatus eſt infra templum Monaſterij, qui paulò priùs impetraverat exemptionis privilegium. Sophia verò veneranda Comitiſſa in orationibus, elemoſynis & jejuniis indefeſſa veraciter fuit ſancta, per quam Deus operatus eſt miracula etiam in ipſius vita. Nam & hæc divina matrona viam peregrinationis ad Sanctum Iacobum ſemel arripuit, & per caſum infortunij clam latrones incidit, qui eandem tota vi nitebantur occidere, & clenodia ſua violenter abſtrahere. Sed hi prædones Deo indicante meritis beati Iacobi ſtabant immobiles nihil adverſitatis ſibi quomodo libet inferre valentes, ac eandem virtute divinâ munitam attingere *1163. Comes Theodoricus moritur.* *Sophia uxor eius D. Iacobum viſitat.*

formi-

formidantes,quo viſo miraculo prædicti nequam demum gementes poſtulaverunt ab ea veniam: pro quorum abſolutiòne benedicta matrona exoravit omnipotentis Dei miſericordiam. Hæc Deo dilecta fœmina jam tertiò Ieroſolymis profecta eſt, quæ ibidem vj.Kalendas Octobris in Domino fælicitet obdormiens, ad hoſpitale Teutonicorum in Ieroſolyma tumulata eſt.

Tertia peregrinatione hieroſolymis moritur.

Florentius tertius Comes Hollandiæ 10.

Defuncto Theodorico Comite,Florentius Filius ejus x.Comes effectus, duxit in uxorem Adam filiam Henrici præpotentis Regis Scotorum; de qua genuit Theodoricum ſuccedentem Comitem Hollandiæ, Vilhelmum Comitem Orientalis Friſiæ,Florenſium Præpoſitum Trajectenſis eccleſiæ, Robertum Præſidem Kenemariæ, Beatricem,Eliſabeth,Adelheidin & Margaritam Comitiſſam Cliviæ.

Ada Henrici Regis Scotiæ filia, uxor Florentij.

1163. Trentones tumultuantur ob Præfecturã Gruninganam adverſus Epiſcopum.

His temporibus, ſcilicet anno Domini MCLXIIJ. Trentones tumultuari ceperunt adverſus Epiſcopum pro Præfectura Groningiæ, conſociantes ſibi cives Trajectenſes, cum pleriſque vaſaliis eccleſiæ. Aſſeruit enim idem Epiſcopus, quod Præfectura ſibi liberè vacaret, pro eo,quod Lifridus Præfectus,nunc defunctus filium ſuperſtitem non haberet. Nepotes tamen ejuſdem Liffridi de filio ſuo primogenito, Præfecturam ipſam ambientes, feudales effecti ſunt homines Henrici Comitis Geldriæ, ut eo ſuffragante potius obſtare poſſent inſultibus Epiſcopi Trajectenſis: cujus demum auxilio prædicti juvenes, miniſteriales & cives Epiſcopum cum ſuis militibus circumvallatum in turri proculdubio captivaſſent, ni conſilio Theodorici Comitis de Clivo maturius evaſiſſet. Comes autem Geldriæ civibus & miniſterialibus caſtellanos multis incurſionibus laceſſivit:quos cum baliſtis & fundibulis quotidianis aſſultibus nimis acriter infeſtavit, adeo quod tam hyemalem, quàm æſtivalem domum exureret,& magenas ad turris everſionem erigeret. Epiſcopus igitur plurimùm anxiatus, & à cunctis auxiliatoribus pene deſtitutus, ſupplici prece conſtanter admonuit dominum Florentium Comitem Hollandiæ,quatenus apportunus auxiliator ſibi foret in neceſſitate talis anguſtiæ. Nec mora,quia & idem Comes collectis hinc inde bellatoribus plus quam oportuit Epiſcopo magnus auxiliator exſtitit:Civitatem verò tam Epiſcopus quàm Comes eximius crebris infeſtaverunt inſultibus. Quam Comes Geldriæ ſimiliter & Theodoricus de Batenburch inclytus defenſaverunt cum electis equitibus. Invaluit enim hæc diſcordia ferè per annum,quæ tandem juſſu Frederici Cæſaris per Reinoldum Archiepiſcopum Colonienſem ſopita eſt, & Epiſcopus acceptis trecentis marchis, Præfecturam Groningiæ nepotibus Lifridi cum novis privilegiis recognovit.

Præfectura Groningæ Lyffridi nepotibus addicta.

1165. Contentio inter Epiſcopum & Comitem ob Friſiæ dominationẽ.

Anno Domini MC LXV. contentio gravis exorta fuit inter Godefridum Trajectenſem Epiſcopium, & Florentium Hollandiæ Comitem, quidam enim Imperatorum & Regum, utpote Carolus & Lotharius tradiderunt Orientalem Friſiam uſque rivulum lavice principibus Hollandiæ.Quidam nihilominus Regum & Imperatorum,videlicet Henricus & Conradus cõtule-

Digitized by Google

tulerunt eandem patriam Pontificibus Trajectenſis eccleſiæ. Quapropter idem Florentius terram ipſam ex integro poſſidere volens, Godefridum Epiſcopum profugare decrevit, quem nuper ab inimicis ſuis potentiſſimè liberavit. Epiſcopus itaque nunc à cunctis auxiliatoribus deſtitutus, imploravit opem Frederici Cæſaris quatenus ipſum eriperet de perſecutione magnipotentis Comitis: Imperator autem anxiam neceſſitatem Godefridi Pontificis attendens, Trajectum extemplò deſcendens, peramicabilem cōpoſitionem inter diſcordes Principes redivinam amicitiam reformavit.

Fredericus Imperator pacem componit inter Episcopum & Comitē.

Anno Domini MC lxvj. Friſones cum infinitis præliatoribus vadum Ockenvord tranſeuntes, devenerunt Almariam, ut abinde tranſirent ad deprædandam vicinam Kenemariam. Et ecce, commiſſo jam duro certamine circiter lxxx. viri pugnantes ex Alcmaria crudeliter interemti ſunt, qui pro tranſitoria vita, vitam æternam mercati ſunt. Si enim pugnare pro patria virtutis eſt, mori pro patria fælicitatis eſt. Friſones hac adeptâ victoriâ, totum oppidum concremarunt, ſolam quidem eccleſiam incombuſtam de communi conſenſu ſeu beneplacito reliquerunt, ita quod nongenti Friſones ſufficienter eſſent ulti, qui pridem à militibus de Harlem, ut prædicitur, ſunt occiſi.

1166. Friſones inſurgunt contra Comitem Hollandiæ.

Anno Domini MC lxviij. cùm jam tota Friſia glaciatim eſſet pervia, Florentius Comes cum ingenti copia præpotentis exercitus in villam Scarl adveniens, deliberationem habuit, & rebellantem Friſiam expugnare propoſuit: Inque ipſa verò deliberationis mora, quidam animoſi milites equos aſcendentes, diſſuadente Comite, villam Schagen incenderunt, de qua ſpolia diverſæ ſuppellectilis abundantiùs aſportarunt.

1168. Florentius Comes expeditionem parat in Friſiam.

Friſones autem latenter in inſidiis poſiti domorum ſuarum parvipenderunt incendia, ſimiliter & rerum ſuarū copioſa ſpolia, dummodo ſolos hoſtes ſuos occultè concluderent, & eorum reditum potenter interciperent. Cùm igitur prædicti milites deprædationibus occuparentur, ac omnes fugitivos in locis paluſtribus diſparſim ſequerentur, ecce Friſones de latibulis inſidiarum ex arundinetis utrobique ſurrexerunt, præfatis militibus viam redeundi feſtinanter anticipantes: & cum eis in magna prærogativa guerræ prœlium committentes. Demum accreſcentibus Friſonum copiis, quidam milites medium hoſtium viriliter irrumpentes ad præſentiam Comitis cum anguſtia ſunt reverſi: cæteri verò rebellanti manu ſemetipſos ulciſcentes, cruentiſſimè ſunt occiſi: Videlicet, Simon de Antverpia juvenis incomparabilis pulchritudinis, Vilhelmus de Vortholt, Baldevinus de Harlem, Gerardus Dapifer, Florentius Roeſcher, Allardus de Egmonda, Bruno de Caſtrichem, Gerardus Iuvenis de Monſtre, ac Everardus de Noertich, quorum corpora de hinc Egmondæ delata ſunt, quæ inde lamentis amariſſimis conſepulta ſunt.

Stratagema Friſiorum in ponendis inſidiis.

Hollandi ſuccūbunt.

Anno verò ſequenti Friſones in die ſancti Hypoliti, quæ ſolemnis eſt apud eos, iterato populoſam expeditionem eduxerunt, ut pagum Alcmariæ iterato deſtruerent. Quum verò milites properanti manu cum inquilinis

1169 Friſij iterato Alcmaria pagū adorti repelluntur.

F Kene-

Kenemariæ, tam per terram, quàm per aquam eiſdem audaciter occurſarũt, qui xxx. fortiſſimos Friſones cum impetu terribiliter occiderunt: quibus peremtis reliquum vulgus abſque graviori damno diffugit ad Friſiam, quoniam Hollandiæ milites equorum inſequentiam eo tempore magnam habuerunt inopiam: Flandrienſes & Sagittarij, qui Comiti pro ſtipendiis miniſtrarunt, eadem die cum ſuis complicibus ſatis tardiùs ac conflictum afferunt. Annis tamen paucis abinde delapſis, Florentius Comes cum expeditione valida Friſiam intrans, villam Vickel cum Nyeudorp incendit, Teſſaliam cum Viringia ſubegit. Quatuor millia marcarum argenti, conditione pacis accepit, & exinde ſepulchrum ſanctæ Sophiæ matris ſuæ Ieroſolymis viſitavit.

Pax argento redimitur, & Comes hieroſolymã proficiſcitur.

1170 Inundatio vehemens.

Anno Domini MC lxx. validiſſima ventorum intemperies in Autumno truculentiùs inhorruit, ita quod inundatio maris uſque muros urbis Traiectenſis impetuosè defluxit; & marinus piſcis, qui vulgò Bollic dicitur, prope mœnia civitatis captus fuiſſe ſagenis aſſeritur. Anno verò ſequenti nocte natalis Domini crebra fulgura micuerunt, cunctiſque nimirum obſtupentibus tonitrua ſatis horrida reſonaverunt. Anno quidem inſequenti frondes & gramina præ ſolito veris tempore germinarunt, & volatilia circa purificationem beatæ Mariæ Virginis ova cubantes, pullos in his partibus produxerunt.

Fulmen & tonitrum natali Domini.

Annus præcox.

1173. Hoſtia ſacra furto ſublata

Anno Domini MC lxxiij. vivificum corpus Domini de duabis eccleſiis in Trajecto videlicet Beatæ Mariæ minoris, & ſancti Iacobi majoris furto ſublatum fuerat, ſed nec reus aliquo ſcrutinio reperiri poterat: Quinto dehinc Idus Maij facta eſt repentè graviſsima plaga diluvij, quæ totam ſuperficiem terræ vehementer operiens, domus cum arboribus violenter ſecum abduxit in torrente profluvij, ita quod plærique prudentes putarent novum cathaclyſivium imminere, ac univerſum mundum aquis inundantibus ſecundario deperire, quod ſi tam diuturnum quàm impetuoſum fuiſſet ipſum diluvium proculdubio civitas Trajectenſis non ſubſtitiſſet ad tempus modicum: poſt triduum verò miſericordia Dei diminivit aquas, quæ paulatim defluentes ad alveum ſuum reverſæ ſunt, & omnes circummanentes villæ de tam diræ calamitatis periculo liberatæ ſunt. Hildebrandus verò venerabilis Abbas ſancti Pauli Trajectenſis in aſcenſione Domini proxima, ſermonem ad populum faciens inſtanter admonuit quatenus tota civitas orationibus, elemoſynis & jejuniis ſuper negligentiam divini corporis, divinam indignationem placarent, alioquin in proximo civitati plaga gravior immineret: & ecce prophecia tanti Patris veritate non caruit. Nam & eodem die circa veſperam horrendum incendium accidit, quod beatæ Mariæ præfatam abſumſit eccleſiam, nihilominus & partem civitatis maximam. Quamobrem Godefridus Epiſcopus iram Dei pertimeſcens convocata generali Synodo cunctis fidelibus ſuæ Diœceſis jejuniũ indixit, quinimo feria quarta poſt Pentecoſten nudis incedens pedibus diverſa ſanctorum loca cum lætaniis devotiſsimè viſitavit. Hic inſuper Epiſcopus pro ſempiternæ ſuæ laudis

Inundatio inſolens.

Hildebrandus Abbas S. Pauli penitentiã ſuadet.

Incendium ſubitum Traiecti.

Epiſcopus habita Synodo ſupplicationes in-

dis memoria ſuperædificavit beato Martino quatuor fortia, videlicet Horſt contra Comitatum Geldriæ, Vullenho contra Dominatum Friſiæ, Montforde adverſus Comitatum Hollandiæ, & Voerden adverſus rebellionem propriæ civitatis, ut ex eis impetum inimicorum ab omni parte reſtringeret, & diverſis raptoribus facilem Epiſcopatus ingreſſum interdiceret: Qui cùm annis xxij. Trajectenſem rexiſſet dignè eccleſiã, anno Domini MC lxxvij. vj. Calendas Iunij Creatori reddidit animam. Is Epiſcopus penes anteceſſores ſuos in eccleſia majori decenter inhumatus eſt, nam & ipſe pro virtuoſis operibus hodierno die non immeritò collaudandus eſt.

Munimẽta 4 contra hoſtes ſedis Ultraiectinæ ab Epiſcopo condita.

1177. Epiſcopus moritur.

Baldevinus ſecundus Epiſcopus 29.

Poſt obitum Godefridi, Præſul Baldevinus nominis hujus ſecundus ad ſanctam Mariam Trajectenſem, ac in Aldenzeel præpoſitus xxix, introinſatus eſt Epiſcopus: vir manſuetus, & adeo caſtus, ut in fine vitæ ſuæ virgo credatur eſſe mortuus; cujus fratres erant Comes Hollandiæ Florentius, Theodoricus major in Trajecto Præpoſitus, ac Ottho Comes de Benthem, ſive Caſtellaneus, per quorum auxilium prædones ab Epiſcopatu fugavit, & totam terram aliquantis annis glorioſè rexit. Omnes itaque Burgenſes ſuſceperunt ab eo Iura Civilia, & ſimiliter miniſteriales bona feudalia, Solus autem Dux Brabantiæ ſtatuto tempore Veluam acceptare neglexit, quam Comes Geldrienſis ab eodem Duce ſub infeudatam tenet. Quapropter Epiſcopus Veluam occupavit cum invictis bellatoribus, effugato Gerardo Comite, cum omnibus ſuis complicibus. Comes igitur Gerardus tantæ ditionis amiſſionem ægrè ferens, aggregavit armigerorũ magnam copiam, & per 4 dies circumvalavit econtra Davantriam. Sed Fredericus Imperator illuc adveniens, omnem belli tumultum ſuppreſſit, & in oblongas treugas utrobique ſervari mandavit: Durantibus itaque treugis, Gerardus Comes abſque liberis migravit à ſeculo, & Epiſcopus iterato Veluam, intravit armato ſatellitio, qui de Comitatu Zutphaniæ plures villas incendit, & abinde rapinam multimodæ facultatis abſtraxit. Theodoricus verò de Clivis ſororius Epiſcopi cõgregavit ingentes copias electæ militiæ, devaſtans ex magna parte Comitatum Geldriæ. Florentius autem Comes Hollandiæ Comitatui graviora damna fecit. Nam & omnia pecora totius Veluvæ potenter in Davantriam congregavit. Otto quidem de Geldria fratri ſuccedens in Comitatum, perpendens impetum inimicorum ſuorum violenter invaleſcere, nec vires ſui ſolius contra tot Magnates poſſe ſufficere, de

Dux Brabantiæ ob negligentiã feudo cadit.

Inde bellum inter Trajectenſes & Geldros.

Fredericus Imp. inducias ſancit.

Otto Comes Geldriæ ſe opponit Epiſcopo.

Digitized by Google

re, de poteſtate Pontificum Colonienſis, Monaſterienſis, Ducis Brabantiæ, & Comitis de Monte circa iij. millia pro ſtipendiis eduxit, cum quibus octingentos equites Epiſcopi tribus ſeptimanis in Daventria obſedit. Baldevinus Epiſcopus anxiam neceſſitatem ſuæ civitatis audiens, auxilio ſui fratris Florentij, & Theodorici ſui ſororij prædictorum Comitum contraxit robur tam Hollandiæ, quàm Cliviæ, ut Ottonem Comitem propelleret ab obſidione civitatis Daventriæ. Sed ecce Fredericus iterato partes inferiores adiens intercepit hoc prœlium, ſtatuens inter utramque partem amicabile pacis interloquium. Videlicet ut idem Comes Otto donationem Veluæ ſecundum jus antehabitum quiete poſſideret, quoadusque ſuper hoc de Principum ſuorum conſilio judicium vel arbitrium promulgaret.

Fredericus Imp. induciam iterum pangit bonis conditionibus.

Anno Domini MC lxxxviij. decreto Alexandri Romani Pontificis, & edicto Frederici glorioſi Cæſaris inæſtimabilis exercitus Chriſtianæ profeſſionis cruce ſignatus eſt apud Maguntiam ab Henrico Cardinali ſive legato ſedis Apoſtolicæ pro recuperatione ſanctæ civitatis Iheroſolymæ, quæ traditione Comitis Hugonis de tripoli per Soldanum Babyloniæ expugnata eſt, & pro reſtauratione Benedictæ crucis, quæ per Agarenos ad Barbaras regiones educta eſt, cujus innumerabilis exercitus capitanei principes erāt, Fredericus Romanorum Imperator, Philippus Franciæ, & Richardus Angliæ Reges, Fredericus Sueviæ & Conradus Auſtriæ Duces, Florentius Hollandiæ, & Philippus Flandriæ Comites, cum aliis magnatibus multis, & proceribus infinitis. Imperator autem conſilium petiit à quodam incluſo, qualiter Chriſtianum exercitum dirigeret. Incluſus verò prophetando reſpondit, quod idem Imperator aquis ſuffocari deberet, antequam de tranſmarinis partibus in patriam rediret. Quamobrem idem Auguſtus tranſitum mediterranei maris evitans, trans Bulgariam obliquans, brachium ſancti Georgij tranſcendens, & iter ad ſanctam civitatem inſiſtens cum antedictis principibus civitates, præſidia, munitiones & oppida potēter uſque Sur acquiſivit, & de perfidis gentilium turmis multis vicibus honeſtiſſimè triumphavit. Anno Domini MC xc. idem Imperator quodam æſtivo tempore feſſus ex itinere, feſtinavit in Limpido torrentis alveo profluentem ſudorem abluere, & per modicum refrigerio ſe reficere. Qui peritia nandi confiſus in fluctuariis undis deſcendit, quem fluminis impetus rabido curſu mox ad rupem ſubterlatentem allidit, qui ſecundum Anachoritæ vaticinium ibidem ſubmerſus eſt, & apud Antiochiam in Baſilica ſancti Petri lamentis amariſſimis inhumatus eſt. Eodem etiam anno non multo delapſo tempore Florentius Comes Hollandiæ, Kalendis Auguſti menſis obiit in Antiochia, ſepultus ibidem apud tumbam Imperatoris in eadem eccleſia. Vilhelmus autem de Hollandia filius ejus junior natu Frederico Duci Sueviæ ſociatus ad annos quinque poſt obitum patris in terra Sancta permanſit, qui in diverſis bellis campeſtribus contra paganos victoriæ palmā multis vicibus acquiſivit, per cujus induſtriæ probitatem Chriſtiani dicuntur obtinuiſſe Damiatam urbem Egypti prorſus inexpugnabilē, cæſis in ea cūctis turcis cum cæteris infidelibus Agarenis. Ada quidem Hollandiæ Comitiſſa

1188. Cruce ſignatus exercitus Chriſtianorū pro recuperatione ſanctæ civitatis & crucis.

Duces exercitus ſacri.

Anno Chr. 1190. Fredericus Imp ſubmergitur.

Florentius Hollandiæ Comes Antiochiæ moritur.

Vilhelmi Comitis Hollandiæ de Saracenis victoria.

à regiæ ſtirpis electa matrona iij. Idus Ianuarij inde fuit defuncta, ac in ddelburgenſi Monaſterio tumulata. *Adelc Comitiſſa Holl. moritur.*

Defuncto penes Antiochiam Florentio Comite Theodoricus filius ejus Comes effectus, duxit in uxorem Adelheidim filiam illuſtris viri Theodorici Comitis de Clivis, de qua duas excellentis formæ ſuſcepit filias, videlet Adelheidim & Adam. Adelheidis autem Henrico Domicello Geldriæ ſponſata fuit, Adam verò Ludovicus Comes de Loon contra voluntatem ius Hollandienſis populi ſibi conjugẽ deſponſavit. His temporibus, ſciet anno Domini MCXCV. Vilhelmus de Hollandia miles ab expeditione eroſolymitana reverſus eſt ad Hollandiam, quem frater ſuus Theodoris primo gratioſè ſuſcepit ſecundum debitam honorificentiam. Denique ſurionum exoſa ſuggeſtio ſeminavit invidiæ zelum inter fratres, ut Vilmus ad Drechtenſes Friſones extemplò tranſiret, & cum eis forẽſes Hollliæ villas diurnatim expugnaret. Eodem autem tempore Baldevinus ndriæ Comes ſubintravit armata manu Zelandiam, ut expugnaret vicim terræ ſuæ Valachriam: quapropter Theodoricus Comes utrobiq. perexus tum contra Flandros populoſum eduxit exercitum, quem de primam ſuorum cõſilio ſubdiviſit in bipartitum cuneũ, quatenus unum verſus andriam ſecum aſſumeret, & alterum Alheidi Comitiſſæ pro Friſonibus pugnandis in Egmonda dimitteret, quibus itaque geſtis idem Comes rſus Zelandiam remigans, adverſus Baldevinum Comitem grande bellũ mmiſit, quem potenter à Zelandiæ finibus cum victoria profugavit. Adelidis autem Comitiſſa tanquam miles imperterrita, cum vexillis fulgidis & bis ſtridolis ab Egmonda devenit in Alcmariam, ut juxta præceptũ Doini ſui rebellantem expugnaret Friſiam. Vilhelmus verò miles egregius ntra Friſingenſem eduxit exercitũ, non formidans adverſus Hollandienm decertare populũ, & ecce cõmiſſo prœlio Friſones de Vikel & Nyendorp ffugerunt pro pacta pecunia, derelinquentes ipſum Vilhelmum cum cæris Friſonibus in mortis anguſtia, qui per Kenemarios in vado propulſus, ferè circũventus fuit, ſed poſt aliquantulã reluctationem cum ſuis Friſobus abinde vix aufugit. Hoc autẽ infortuniũ Friſones non ipſi Vilhelmo, d ignaviæ ſuæ imputarunt: cui de cætero ſine ſuſpicione aliqua fæliciter hæſerunt: Igitur cùm Theodoricus Comes de Flandris victor rediſſet ad ollandiã, Baldevinus Trajectenſis Epiſcopus, Theodoricus major Propoſus, & Otto Caſtellaneus fratres & patrui tam Theodorici quàm Vilhelmi venerũt ad Kenemariã, ut aliquam pacis conditionẽ invenirent, poſtquã ſcordes fratres nihil amicari poſſint. Quorũ arbitrio denique definitũ eſt, Theodoricus tanquã major natu quietè permaneret Comes Hollandiæ, Vilhelmus de manu fratris ſui ſuſciperet in feudum Comitatũ orientalis iſiæ. Inſuper idem Vilhelmus ex Telonio de Geervliet ccc. libras annuam reciperet, & de cætero fratrem ſuum inquietare nõ præſumeret: determinata itaq; fuit fraternalis diſcordia, ac ipſe Vilhelmus benignè ſuſceptus t Comes in orientali Friſia, qui penes Oeſterzee caſtrũ cõſtruxit, cum illis e Kuynre ſæpe conflixit, è quibus plus quàm D. viros occidit, & exinde totã trriã ditioni ſuæ potentiſſimè ſubjugavit.

Theodoricus ſeptimus Comes Hollãdiæ II.

1195. Vilhelmus Holl. Comes iunior domũ revertitur.

Bellum inter fratres Hollandiæ Comitis.

Bellum illi inter Flandros et Hollandos ob Zelandiã.

Vilhelmus in prælio destituitur à ſubditis pecuniã corruptis.

Pax inter fratres per patruos cõponitur ſub ſectis conditionibus.

Vilhelmus Comes Friſiæ orientalis caſtrum condit in Oſterzea.

[illegible] Trenta Epiſcopo ſubiecta.

Anno Domini MC.XCVJ.cùm Baldevinus Epiſcopus Trentam cum Tuenta regeret poteſtative, nec quiſquam eum in aliquo moleſtare præſumeret, Ottho Comes de Benthem per Florentium Caſtellaneum Covordenſem in curtilibus ſuis quamplurimùm exactionatus, Epiſcopo fratri ſuo continuā fecit quærimoniam: Itaque quod ipſe Pontifex demum contra Caſtellaneū procederet ad excommunicationis ſententiam: Indurato tandem Florentio Dominus Epiſcopus cum expeditis bellatoribus præſidium Covordēſe vallavit, quod cum terribilibus machinis adeo frequenter impegit, ut idem Florentius una cum privigno ſuo Fulkero deditionem expeteret, ac ipſum caſtrum cum ſuis attinentiis Epiſcopo liberè traderet: Epiſcopus autem expugnatum caſtrum commiſit cuidam militi de Hollandia Giſelberto Poſtekin ad tuendum, qui totum Trentoniæ Dominium duxit prudentiſſimè gubernandum. Sed Epiſcopus ad malum omen eodem amoto milite fratrem ſuum Ottonem Comitem conſtituit eſſe Caſtellaneū, inſuper & Trentonicæ plebis juſticiariū, qui diu deſideratum Covordenſe Caſtrum in poteſtatem ſuſcepit, in quo cum univerſa clientela ſua manere decrevit: Interea Fulkerus de Coverdia vinculatus adhuc in Horſt nobilem puellam duxit in conjugem, per cujus amicos hoc obtinuit erga Pontificem, ut idem Iuvenis patrimonij ſui partem reciperet, & nunquam adverſus Epiſcopum rebellare præſumeret. Sed irrita ventoſæ rapuerunt verba procellæ. Quum idem Fulkerus priſione laxatus, agnatos & notos ſibi clam adduxit, totamque Trentam adverſus Comitem de Benthem rebellare fecit. Itaque quod Groningenſes primo judicem ſuum interficientes contra juſiurandū ipſum oppidum muro cingerent, & Trentones Epiſcopales redditus per Tuentam rapientes villam, Coverdiæ cum ſuburbio penitus exurerent. Epiſcopus igitur ex cujus præſumptione plurimùm indignatus, cum exercitu forti per Coverdiam Trentam ingrediens, condignam ultionem ſuſcepit ab eiſdem graſſatoribus, & Comes de Benthem ex altera parte per Steenwick Trentam introiens, debitam vindicationem accepit de ſuis hoſtibus. Sed Otto Comes Geldriæ, cujus occulto conſilio Trentones animari dicebantur, Epiſcopo venit in auxilium, ſuggerens tandem Epiſcopo per amicabile pacis interloquium quatenus 4 obſides de Groningia, & xij. de Trentonia Davantriæ perſeveranter reſiderent, donec ipſi ſuper exceſſibus plenariè ſatiſfactum eſſet, ac omne malum litis ad bonum pacis reconciliatum foret. His itaque geſtis Comes Geldriæ cum iiſdem obſidibus Davantriā intrans, placitare cœpit adverſus Epiſcopum, & Epiſcopus ipſos obſides extemplò vinculari juſſit in ipſius offendiculum. Qua de cauſa jam dictus Comes aliquantulum confuſus fuit, & abinde cum maxima indignatione retroceſſit. Interea Fulckerus de Coverdia perpendens Ottonem Comitem de Benthem Epiſcopalibus cauſis fore præpeditum, ac ipſum caſtrum minus providè præmunitum, contractis armigeris ſæpe dictum caſtrum impetuoſe cœpit, Comitiſſam cum omni ſupellectili captivavit. Epiſcopus autem amiſſionem caſtri moleſtè ferens, captivam Comitiſſam per præfatos redemit

Epiſcopus fratrem ſuū Ottonem conſtituit Caſtellanū Coverdiæ & Præfectum Trentæ.

Fulckerus rebellis totā Trentam ad defectionem impellit.

Trenta miſerè affligitur.

Fulckerus Coverdiam capit.

t obſides, recollegitque pro novo bello recentes equites, cum quibus
:ntam ex magna parte ſuccendit & caſtrum Coverdiæ quotidianis aſſul-
us infeſtavit. Cùm autem hæc agerentur, Philippus Colonienſis, & Con-
lus Maguntinenſis Archiepiſcopi metuentes de conſpiratione Comitis
ldriæ, & Caſtellani Covardiæ, devenerunt in Daventriã, ordinaverunt-
e in hunc modum inter utramque partem indurabilem amicitiam. Qua-
ius Rodolphus verus Caſtellanius Covardiam cum Trenta ſecundum
torem antiqui privilegij poteſtative reciperet, Is Epiſcopo & M. marcas
) illatis damnis in promptu perſolveret: Sed Comes de Benthem abſce-
ntibus illis reverendis Pontificibus, hoc arbitrium obſervare renuens,
ollegit ex parte fratris ſui roboratum exercitum, ut alterna die dimica-
adverſus Coverdenſem populum, locatis itaque caſtris, quidam teme-
ij adveſperaſcente jam die, baliſtare cœperunt adverſus Trentones: quos
entones econtrà ſauciaverunt ultra modum cum clavatis miſſilibus, ut
idem prædicti Iuvenes dedecoroſè diffugerent, & totum Epiſcopalem ex-
:itum relictis papilionibus in repentinam fugam ſecum attraherent. E-
ſcopus autem ut vir imperterritus, fugientem exercitum virili voce re-
cans parvum coadunavit cuneum, & cum ipſis Trentonibus formido-
um inivit prœlium Sed Trentonicis incolis indeſinenter accreſcentibus,
iſq; bellatoribus paulatim declinantibus, idem illuſtris Pontifex demum
bello quievit, & ab ipſis locis paluſtribus cum cæteris fugientibus vix e-
ſit. Ceciderunt autem ex ipſo conflictu xxx pugiles, capti verò ſunt cir-
centum milites, cum multis armigeris laude dignis ac ſcrutariis: denique
ctus Epiſcopus ad partes Iſelanas deveniens, recollecto militari robore,
mnum illatum in Comitem Geldriæ tanquam fautorem ferventer ulciſci
crevit: Nam & Veluam cum finitimis villis ejuſdem Comitatus, acce-
is ſpoliis omninò ſuccendit: Contra verò Comes cum Trentonibus Ho-
erſhem, & quaſdam turres Epiſcopalis Cameræ deſtruxit, & Daventriam
xj dies magenis terribilibus infeſtavit. Sed Dux Brabantiæ, cujus negli-
ntia principalis cauſa fuit, hujus litis culpam ſuam recognoſcens, venit
auxilium Epiſcopo, cum quibuſdam equitibus, elaborans Trevigas mo-
ci temporis ab utriſque partibus, quoad uſque Cæſar Henricus ad infe-
ores partes deſcenderet, qui inter Epiſcopum & Comitem de Dominio
luæ per auream bullam finem liti impoſuit. Trentones autem diſcedente
orioſo Cæſare Trevigas elaboratas inficiaverunt, quoniam omnes Epiſco-
les redditus in Trentonia Comiti Geldriæ pro ſtipendiis aſſignatũt. Qua-
opter Epiſcopus de Prælatorum ſuorum conſilio receſſit ad Maguncium,
glorioſo Cæſari manifeſtaret hanc novam violentiam: cùm autem hic
uguſtus ſuper tali foreſacto valdè commotus eſſet, & Epiſcopo Baldevino
nquam ſuo cognato manuale juvamen erogaſſet, ecce Præſul illuſtris die
hinc quinta, qui eſt xj Calendas Maij migravit ad cœleſtem patriam, poſt-
iam annis xviij Traiectenſem bellicoſè rexiſſet eccleſiam, qui denique
rajectum devectus eſt, ac ibidem in Eccleſia majori cum exequiis congru-
ntibus inhumatus eſt.

Arnol-

Interceſſione Epiſcoporum pax conficitur, quam Comes de Benthem infregit.

Epiſcopus & Geldriæ Comes Trentones invadunt, ſed à Duce Brabantiæ pacantur datis induciis.

Balduinus Epiſcopus moritur.

Arnoldus primus

Epiſcopus 30.

Theodoricus primus

Epiſcopus 31.

POſtquam ſepultus eſſet Baldevinus Epiſcopus, Theodoricus Hollandiæ, ac Otto Geldriæ Comites armipotenter in Trajecto venientes ſeminaverũt exoſum invidiæ malum in electione novi paſtoris, ita quod admodum diſturbarunt vaſallos & Canonicos eccleſiæ Trajectenſis, quidam enim capittularum elegerunt Theodoricum de Hollandia fratrem Baldevini Præſulis jam defuncti, majorem præpoſitum: cui fideliter adhæſit Theodoricus Hollandiæ Comes, & tota terra Trajectenſis. Cæteri verò Canonicorum elegerunt Arnoldum de Iſenburch Præpoſitum Daventrienſem, cujus partem aſſumpſit Otto Geldriæ Comes, & tota terra Tranſiſulenſis: Henricus autem Imperator Theodorico cognato ſuo per annulum & Paſtoralem baculum inveſtituram Epiſcopatus dedit, quinimo temporalem juriſdictionem Theodorico Comiti Hollandiæ gubernandam cõmiſit, donec in Romana curia definitum foret, quis eorum dictante juſticiâ Pontificium obtineret.

Itaque Theodoricus Comes propugnator ſive tutor exiſtens Epiſcopatus, ac in caſtro quod dicitur Horſt cum tota ſua curia manere diſponens Epiſcopales redditus ex Imperiali præcepto curioſè recollegit, ſed obſtante conſilio Comitis Geldriæ, de partibus Tranſiſelanis nihil omninò recepit. Quapropter idem Theodoricus Comes coadjunctis ſibi robuſtis bellatoribus, tam ex Hollandia, quàm Zelandia, cum cornibus horriſonis & vexillis fulgidis univerſum pagum Veluæ potenter incendit, magnamque prædam multimodæ facultatis ſecum glorioſiùs aſportavit, nec mora quin & Geldriæ Comes contractis pugilum immenſis copiis cum tubis ſtridentibus & ſignis choruſcantibus Hollandiæ Comitem uſque montem Haymonis feſtinanter inſecutus eſt: quatenus raptam prædam potenter excuteret, & pro illata ſibi contumelia crudele bellum ageret: & ecce concurrentibus utriſque partibus cruentum bellum inhorruit, in quo ſtridor baliſtarum, tinnitus gladiorum, fragor haſtarum, & hinnitus equorum terribilium invaluit, demum poſt utriuſque partis horrendum excidium, Otto Comes Geldriæ ſuis paulatim diffugientibus trans Moſam in equo curſatili retroceſſit, & Hollandiæ Comes fugitivos hoſtes curſu celeri ſubſecutus, copio-

Ob gubernationem Epiſcopus inter Comites Holland. & Geldriæ bellum.

ſum

n numerum plebis & militiæ captivavit. His itaque geſtis Orientalis Fri-
Comes hac auditâ victoriâ, gaviſus primò venit ad Hollandiam, deinde
eſſit ad Horſt, ut fratris ſui viſitaret præſentiam. Quare Theodoricus
mes juſſit extemplò per Henricum Grus apprehendi, ac in priſione car-
is diſtrictiſſimè cathenari. Modico tamen dehinc elapſo tempore jam
tus Vilhelmus Comes diſruptis clauſtris à captivitate clam ſpe prote-
onis devenit ad Ottonem Comitem Geldriæ; à quo per dies aliquot de-
tus fuit in contubernio magnæ lætitiæ. Novit enim idem Otto Comes
idem Vilhelmum Comitem in terra Sancta virum ſtrenuum & illuſtrẽ;
apropter dedit eidem Adelheidim ſuam filiam in uxorem: ex qua genuit
orentium Hollandiæ Comitem, Ottonem Trajectenſem Pontificem,
lhelmum Præſidem, Adam Abbatiſſam Reinſburgenſem, & Richardin
votiſſimam monialem. Nuptiis verò magnificè celebratis in Stauria, ſæ-
dictus Vilhelmus glorioſè receptus eſt in Orientali *Friſia*: Eodem anno
eodoricus Hollandriæ, ac Otto Geldriæ Comites ab omni controverſiæ
cordia reconciliati ſunt in hunc modum, ut Henricus filius Ottonis Co-
tis Geldriæ duceret in uxorem Adelheidim filiam Theodorici Comitis
ollandiæ, ſed ambo poſt modicum tempus defuncti ſunt, ac in Reinſbur-
nſi Monaſterio luctuoſis funeralibus inhumati ſunt.

Vilhelmus Comes Friſiæ à fratre capitur.

Bella Principum exeunt in nuptias.

Anno Domini MCXCVIIJ. Theodoricus & Arnoldus electi Trajectenſes
piſcopi per diffinitivam Innocentij Papæ ſententiam finem litis habuerũt.
noldus etenim primò Pontificium obtinens, XXX Epiſcopus conſecratus
, qui poſt tempus exiguum viij. Idus Aprilis in urbe Romana mortuus &
pultus eſt; denique dictus Apoſtolicus Theodoricum XXXJ. conſecravit
piſcopum, monens ut continuò rediret ad commiſſum ſibi populum. Hic
itur Theodoricus Trajectum venire diſponens, Papiæ defunctus eſt; qui
idem catholicis exæquiis honorificè tumulatus eſt.

Arnoldus & Theodoricus Epiſcopi viciſſim conſecrati in Italia moriuntur.

Theodoricus Secundus

Epiſcopus 32.

POſt obitum duorum Pontificum, prædictorum Theodoricus de Are
Præpoſitus Trajecti ſuperioris XXXIJ electus eſt Epiſcopus, vir illuſtris
& prudens conſiliarius. Hic à Sicilia de negotiis Imperialibus ab Ec-
cleſia vocatus, Trajectum feſtinanter advenit, totumque Pontificium
ſpenſis innumeris gravatum invenit. Quapropter & ipſe de prælatorum
iorum conſilio primò receſſit ad Orientalem *Friſiam*, ut tam de precaria
uàm de Iuſticia *Friſonicæ* plebis aliquantulam poſſet aggregare pecuniã.
ed Vilhelmus de Hollandia exiſtens illis diebus ibidem Comes exactionẽ
æ gentis indignè ferens ipſum Epiſcopum in Monaſterio Stauriæ poſt miſ-

Vilhelmus Comes Friſiæ Epiſcopum Stauriæ capit.

ſarum celebrationem armata manu cepit, quem etiam captum ad præſidium ſuum penes Oeſterzee feſtinanter abducere decrevit. Quidam autem Monachorum & Friſonum viri timorati, metuentes per temeritatem Comitis æternæ maledictionis innodari ſententiâ, divinum Epiſcopum à captivitate Comitis violenter eruerunt, quibus itaque geſtis, Theodoricus Hollandiæ & Otto Geldriæ Comites inierunt adverſus eundem Epiſcopum validam conſpirationem pro eo, quod idem Pontifex contra Vilhelmum Orientalis Friſiæ Comitem pridem moviſſet hoſtilem contentionem. Nam & Comes Hollandiæ fuit ejuſdem Vilhelmi frater, nihilominus & Comes Geldriæ ſocer.

Conſpirant in Epiſcopũ Hollandiæ & Geldriæ Comites.

Otto quidem Comes Geldriæ totam terram Tranſiſelanam propulſis officialibus Epiſcopi ditioni ſuæ ſubjiciens, Daventriam ſuo ſatellitio communivit. Theodoricus autem Comes Hollandiæ totam Ciſiſelaniam depopulans fixis papilionibus Trajectum in gyrum vallavit. Sed ecce præfatus Comes Geldrienſis eodem tempore doloſè captus eſt à Duce Brabantiæ ſub cõductu Regis Ottonis, & Adulphi Archiepiſcopi Colonienſis. Quamobrem Theodoricus Hollandiæ Comes volens Ottonem Geldriæ ſuum complicem eruere de priſione Ducis, diſſolvit obſidionem ab urbe Trajectenſi ac oppidum Ducis, quod dicitur Buſcum circum obſedit in manu forti, quod tandem die vij. menſis Septembris armipotenter intravit, Vilhelmum fratrem Ducis, ac Henricum de Buſch complurimoſque milites cepit, & cum præda multimodæ ſuppellectilis ad Hollandiam navigare decrevit. Dux verò Brabantiæ præcellentes Principes interim ad auxilium ſuum invocaverat, utpote Colonienſem Archiepiſcopum, Leodienſem Epiſcopum Ducem Lymburgiæ, & Comitem Flandriæ, quorũ auxilio, Theodorico Comiti redeundi viam feſtinanter anticipaverat, Theodoricus igitur Comes ex magnanimitate ſua cum tubis ſtridentibus, & vexillis rutilantibus in caſtro ſive villa quod Hoeſden dicitur, eiſdem principibus occurſare præſumpſit, ſed devictis extemplò Hollandis, idem Comes captus eſt.

Comes Geldriæ capitur à Duce Brabantiæ.

Alea belli anceps.

Interea Theodoricus Epiſcopus intendens tam Hollandiam, quàm Geldriam abſque defenſore deſolatam, coadunavit blandimentis & donis electam militiam; cum qua feſtinanter ingreſſus eſt Hollandiam, ubi prædam copioſam extemplò contraxit; quam inſtante noctis umbra ſecum infra muros urbis potenter abduxit. Hollandienſes autem milites cùm vulgo pro rapina reducenda perniciter inſecuti, quoſdam equites in itinere retardatos prendiderunt, ac in reverſione plures villas Epiſcopatus favilla tenus inflammarunt. Craſtina dehinc exorta luce cum auroræ jubar graminoſam terræ ſuperficiem ſtillicidio roris aſpergeret, idem Epiſcopus de procerum ſuorum conſilio pagum Veluæ cum expeditâ militia potenter exuſſit, Sutphaniam obſidione cingens cepit, & exinde Daventriam intrans, à fautoribus capti Comitis gazam maximam acquiſivit. Eodem anno Theodoricus Comes Hollandiæ liberè laxatus eſt à captivitate Ducis Brabantiæ.

Epiſcopus utriuſque Comitis dãna infert in utriuſque abſentia.

Nam

am & idem Comes præfato Duci duo millia marcarum argenti pro illa damno perſolvit, cum quibus ipſe Dux ſuum oppidum reparavit. Eodem verò tempore Theodoricus Trajectenſis Epiſcopus, & Theodoricus Hollandiæ Comes conſimiliter ad unionem pacis ſunt perducti, qui deinde cunctis diebus vitæ ſuæ ſemper amici fideliſſimi ſunt effecti.

Pax inter Comitem & Epiſcopum.

Anno Domini MCCI. Theodoricus Comes apud Dordracum infirmitate laborans, circiter agonem ſuæ mortis, quamplurimùm quærulare cepit abſentiam Vilhelmi Comitis Oeſt-Friſiæ ſui fratris, præſertim qui de proviſione Comitatus cum ipſo nihil ante mortem egiſſet: ac certè qui unicam filiam ſuam Adam nomine, puellam præclaram & nubilem tutelæ ſuæ minimè commendaſſet. Adelheidis quidem Comitiſſa contra perperam intendens, propoſuit ipſam puellam Comiti Ludovico de Loon deſpondere, & ſic cum extraneo principe Comitatum Hollandiæ pro ſuo beneplacito gubernare. Theodoricus verò Comes interim 2. Nonarum Novembris requievit in pace, Creatori reddens animam, poſtquam annis xj. bellicosè rexiſſet Hollandiam. Cujus obitu jam cognito, Ludovicus de Loon ab Althena Dordracum feſtinanter advenit, & ſecundum Adelheidis Comitiſſæ præordinationem, Adam puellam de Regali ſtirpe progenitam, in feſtino gaudio ſponſam accepit. Et erat miſerabile ſpectaculum intueri, tam citò magnifici Comitis diſparuiſſe reverentiam, ut Adelheidis Comitiſſa ſepoſitis funeralibus exæquiis (proh pudor) ſponſalem auderet celebrare lætitiam. Sed quid plura? Comitis exanime corpus Egmondæ devectum eſt, quod ibidem apud anteriores Comites in capella ſancti prothomartyris honorificè tumulatum eſt.

Theodoricus Comes Hollandiæ moritur.

Nuptiæ miſcentur exæquiis.

Interea Vilhelmus Orientalis Friſiæ Comes percepta fratris ſui morte, dolenter venit ad portum zipæ, conductum ulterius impetrare nequiens, ut ad tumulum fratris ſui ſecurus accederet, & expletis exæquiis ad Friſiam ſine deliberatione diſcederet. Cui plærique Nobiles Hollandiæ compaſſi ſunt, eique firmiſſima conſpiratione fœderati ſunt, utpote Florentius frater ſuus Præpoſitus major, Otto Comes de Benthem ipſius patruus, Iacobus Leydenſis Caſtellanius, Philippus de Vaſſenaer, Simon de Harlem, Vilhelmus de Teylingen, Iohannes de Rijſwijck, Valterus de Egmunda, & Albertus Baniart milites, demandantes ipſi Vilhelmo Comiti, quod ſub pacta fide ſecurus ad eos tranſiret, præſertim cùm à primatibus Hollandiæ decretum eſſet, quod à nobili muliere nollent regi, nec extraneum Principem ſuper eos aliquatenus dominari. Vilhelmus itaque Comes clandeſtina legatione vocatus, Ducatu Philippi de Vaſſenaer ad portum de Zyrckzee latenter adductus eſt, ubi mox à Zelandienſi populo gratanter in Comitem exaltatus eſt: Valterus verò de Egmunda, & Albertus Banjart cum Kenemaris inſultum fecerunt, interim in Harlem adverſus Ludovicum Comitē de Loon, & Adelheidin Hollandiæ viduam, ita quod ambo citra noctis caliginem una cum Giſelberto de Aemſtel properè diffugerent, & ad civitatem Trajectenſem pro ſubſidio tenderent, Ada verò juvencula materno

Conſpiratio Nobilium contra Adam Comitiſſam.

Ludovicus Comes de Loon unà cum ſocru Harlemo pulſus fugit Traiectum.

deſtituta ſolatio, cum Rogeto de Merhen & Ottone de Bueren militibus, cunctiſque baliſtariis Ludovici Comitis ad præſidium Leidis anxiè confugit, & ibidem impetum adverſariorum ſuorum obſervare decrevit: ſed indomita gens Kenemariæ ducatu Valteri de Egmunda quantocius illuc affuit. Nihilominus plebs Rijnlandiæ conductu Philippi de Vaſſenaer ibi non defuit, qui fortiter ipſum præſidium illuc aſſilientes cum ſagittis & fundibulis impegerunt turres & mœnia cum diverſis magenis, quoaduſque præfati milites urgente penuria victualium in deditionem tranſirent, ipſumque præſidium Kenemaris liberè reſignarent. Vilhelmus itaque Comes omnem rem geſtam feſtinanter intelligens, devenit ad Hollandiam, & neptem ſuam Adam cum pediſſequis cuſtodiendam tranſmiſit ad Texaliam, qui totum exinde Comitatum ditioni ſuæ ſubegit, & de præſidiis ſuorum infidelium prout voluit, ordinavit.

Ada captiva mittitur in Texaliam.

Ludovicus itaque Comes totus ad vindictam è contrario ſurrexit, qui Epiſcopum Leodienſem, Ducem Limburgenſem, & Comitem Flandrienſem pro ſtipendiis ſubarravit. Specialem tamen confidentiam habens in poteſtate Theodorici Epiſcopi Trajectenſis, quem pro ſumma duorum millium talentorum conquiſivit in juvamen, jam inſtantis prœlij, permittens quod de manu ſua Comitatum Hollandiæ reciperet in feudum: ſuper quibus fratrem ſuum eidem Epiſcopo dedit obſidem. Vilhelmus autē his agnitis Valterum de Egmunda, & Albertum Bamart Kenemariis præficiens, Philippū de Vaſſenaer, & Vilhelmum de Teylingen Rijnlandis præficiens, ad Zelandiam ſeceſſit, ubi cunctos incolas in ipſius adjutorium invitavit. Nec mora, quin Philippus & Vilhelmus antedicti milites duas fortes munitiones cum propugnaculis extruxerunt, quarum unam Florentio Trajectenſi Præpoſito ſitam in Buſch, ſive Silva, reliquam autem Ottoni Comiti de Benthem ſitam in Zuadenberdam ad tuendam fideliſſimè commendarunt. Valterus quidem & Albertus præfati milites Kenemaris indixerunt claſſem aſſumere, aggerem interrumpere, & prata totius Amſtelandiæ ſubmergere. Quare cōtinuò totam ditionem Giſelberti de Aemſtel, tam aquis, quàm incendiis uſque ad fines Broeckenlandiæ everterunt, & exinde cum ingenti præda multimodæ facultatis remigarunt. Epiſcopus verò Theodoricus hanc ulciſci volens injuriam, die xxiiij. menſis Iunij prope Midracum perſonaliter intravit Hollandiam, ubi Comitem de Benthem fugavit à prœlio, & exinde plures villas hoſtili conflagravit incendio. His itaque proſperè ſuccedentibus, idem Pontifex levem equum ſolus aſcendit, pedeſtrem exercitum trans paludes ſequi juſſit; & à pleriſque villis ſingulatim obſides accepit, donec ad munitionem quam Florentius Præpoſitus tuebatur glorioſè devenirent, & eandem cum expeditis bellatoribus expugnarent: Epiſcopus igitur hanc munitionem leviter obtinuit abſque gravi diſpendio, quoniam milites de terra Trajectenſi deſerentes præpoſitum fugerunt ex eodem præſidio, aſſerentes ſe nequaquam Epiſcopo velle reſiſtere. Itaque Florentius Præpoſitus non habens ulterius reſiſtendi copiam illic appræhēſus eſt, qui in Horſt

Subſidia Ludovici Comitis à Loon.

Munitiones extructa à parte Vilhelmi Comitis Hollandiæ.

Epiſcopus Trajectenſis Hollandiam invadit.

ſub

Digitized by Google

› diligenti cuſtodia reſervatus eſt. Alterna verò die cum ſolare jubar dia-
anum eluſtraret hemiſpherium, idem Epiſcopus comitante militia Ley-
advenit, ibi Ludovicus Comes ſubjugata Zuyt-Hollandia Epiſcopo ſe
njunxit, plurimi quoque Nobiles Hollandiæ principales ibidem Ludo-
:o gratulanter occurſarunt, cum quo fœdus inſeperabilis amicitiæ per-
ſſerunt, utpote Iohannes Perſin, Iohannes & Iſebrandus de Harlem, Ar-
ldus & *H*enricus de Ryſwijck, & Valterus de Runen milites, quorum ſe-
ro conductu Comes & Epiſcopus nemine rebellante venerunt in *Har*-
n, villas ſibi ſingulas ſupprimentes, & de jucunda proſperitate non im-
:ritò glorianres. Econtra verò Kenemari cunctis belli neceſſariis abinde
:emuniti feſtinaverunt antedictis Principibus clàm occurrere, & cum eiſ-
m in campi planicie grave bellum committere. Sed prænarrati milites
multùm tam effrenatæ plebis agnoſcentes, hunc belli ſtrepitum pruden-
: interceperunt, ac inter utramque partem hoc arbitrium promulgarunt,
ıatenus Kenemarij pro forefacto, quod dudum in Amſterlandia temera-
: commiſerant, tam Epiſcopo, quàm Comiti, ſummam quingentorum
lentorum perſolverent, & exinde reſumpta claſſe, cum pace diſcederent,
uibus itaque geſtis, Epiſcopus & Comes nihil infortunij de cætero for-
idantes, villam S. Agathæ, quæ nunc dicitur Beverſwick cum poſſeſſio-
bus Alberti Bamert militis omninò ſuccenderunt, & extunc limina beati
delberti Confeſſoris in Egmonda peregrè viſitantes totam Hollandiam
ipartitam, & in ſe diviſam, non obſtante quovis adverſario ſubjugarunt.
udovicus itaque Comes cernens quod nullam rebellionem jam haberet,
oravit inſtanter Epiſcopum, ut ad propria remearet. Cùm autem hæc a-
:rentur apud Hollandiam, Comes Namurcenſis ex parte Comitis Flan-
:iæ cepit expugnare Valachriam. Hugo quidem de Voern acceptis obſi-
ibus, reliquas inſulas Ludovico ſubegit, & Vilhelmum Comitem à Ze-
ndia profugavit. Vilhelmus itaque Comes nullibi tutus cum nave piſca-
oria retibus obtectus eſt, & à ſuis perſecutoribus eventu mirabili elapſus
t. Sed cùm Hugo de Voern ex parte Ludovici Comitis totius Zelandiæ
ræfectus exiſteret, modumque ſuæ poteſtatis arroganter excederet, Zelan-
iæ populus denuò conſpiratoriè fœderatus, Hugonem probroſè depulit,
: Vilhelmum undique requiſitum itera[illegible] Comitem ſtatuit. Nec mora
uin & idem Vilhelmus Comes per occultas literas & epiſtolas Valtero de
gmonda, Alberto Bamert, Vilhelmo de Teylingen, & Philippo de Vaſſe-
aer omnem rem geſtans ſeriatim expoſuit, quinimo quantum potuit hu-
ııllimè petiit, quatenus die determinata cum armatorum copia Leydis
dvenirent, nec in abſentia ſua contra Ludovicum Comitem prœlium ali-
ııatenus inchoarent.

Munitionē cum præſidio cepit.

Kennemarij Epiſcopo reſiſtunt, ſed per compoſitionem diſcedunt,

Ludovicus Comes & Epiſcopus victores Hollandiam tenent.

Vilhelmus Comes Hollandiæ pelitur Zelādiā, ſed eſt̄ repetitur.

Ludovicus intelligens Zelandinos ſibi rebellaſſe, & Kenemarios in ar-
nis occurriſſe, direxit exercitum ſuum in Leidis, ut primò Kenemaris ar-
nipotenter occurreret, & deinde contra Zelandos grave bellum commit-
eret, Kennemari quidem feſtinaverunt econtra prædictum exire præ-

Kenemarij timore pugnantes cladem accipiunt.

ſidium carſitantes inordinatè nimis ad prœlium. Quapropter à viris belligeris abſque mora diſturbati ſunt, ex quibus & multi crudeliter interemti ſunt, cæteri verò claſſem introire nequientes, ſcanderunt propugnaculum, ut ibidem ad novum bellum recenter aggregarent exercitum: & ecce pons idem mole tot armigerorum confractus corruit, & maxima multitudo Kenemariorum in torrente Rheni fluminis ſuffocata periit. Philippus autem de Vaſſenaer cum Valtero de Egmonda, & Alberto Baniere inter paludes celeri fugâ dilapſus eſt. Sed Vilhelmus de Teylingen hoſtibus aliquantulum obſtans ibidem captus eſt. Ludovicus itaque Comes hac adeptâ victoriâ, ſtatim ad nemoroſa loca verſus Voerſcho en glorioſè reverſus eſt, & ibidem in pratis virentibus ſua caſtra metatus eſt.

Interea Vilhelmus Comes cum expeditione valida de Zelandia adveniẽs, tabernacula fixit in Tol, deinde in Ryſwijck prope Hagis, deinde circa noctem caſtra metatus fuit apud Schakenburch, ut alterna die contra Ludovicum Comitem indilatè confligeret, & eundem ab hæreditate paterna procul expelleret. Ludovicus autem hanc ſiniſtram famam audiens, tranſmiſit ad Vilhelmum Ducem Limburgiæ, quatenus ipſe tentaret de compoſitione pacis & concordiæ: ſed idem Dux vir belli gnarus ſine pacis effectu rediens, viſa nihilominus & audita referens, ſua præcepit evelli tentoria, & à facie ſupervenientis exercitus abſque mora declinavit ab Hollandia: Ludovicus etiam Comes relictis ibidem tabernaculis feſtino diffugio Traiectum adiit, & captivos equites Epiſcopo pro ſtipendiis tradidit. Quidam verò militum præcipiti curſu proruentes in lacum Zylæ ſuffocati ſpiritũ aquæ ſuppoſuerunt: alij quoque vagantes per devia diverſis incommoditatibus afflicti, laſſam animam exhalarunt: cæteri quidem fugitivi loricas, thoraces, galeas & clypeos abjicientes, vel paſſim occiſi ſunt, vel catervatim appræhenſi ſunt.

Ludovicus fruſtrà tentata pace, fugit.

Vilhelmus itaque profugientem exercitum perniciter inſecutus militũ numeroſum cuneum apprehendit: quinimo papiliones & victualia cum clenodiis diverſæ ſuppellectilis acquiſivit: Itaque Ludovicus Comes de Loon nunquam reverſurus ab Hollandia propulſus eſt, & Vilhelmus in paternam hæreditatem, laudabiliter exaltatus eſt. Modico dehinc elapſo tempore Vilhelmus Comes recollecta militia, munitionem Falperti & Florentij de Aſperen adverſariorum ſuorum applicatis magenis deſtruxit, & econtra Gerardus Comes de Aræ, frater Theodorici Pontificis, cum Trajectenſibus Dordracum favillatenus inflammavit: Denique Theodoricus Epiſcopus, & Vilhelmus Comes per amicabiles internuncios hoc modo reconciliati ſunt; ut Comes Epiſcopo pro illato damno M. talenta perſolveret, ac Henrico Grus pro integro ſua reſtitueret, inſuper & miniſteriales Epiſcopi manentes in Comitatu, cederent in poteſtatem Comitis, morantes in Epiſcopatu, cederent in proprietatem Epiſcopi. Præterea Vilhelmus Comes cum quingentis militibus, veſtibus lineis, & nudis pedibus apud eccleſiam Trajectenſem veniam expeteret, pro eo quod pridem ipſum Epiſco-

Vilhelmus fugato Ludovico Comitatum Hollandiæ obtinet, & cum Epiſcopo paci facit.

Henricus dictus eſt Grus, qui Cranen vocat.

)iſcopum in Monaſterio Stauriensi violentâ manu temerè ceperat. Theo-
ricus igitur Epiſcopus ex hac guerra plerumque locupletatus impigno-
ta prædia redemit, caſtra ſua victualibus adimplevit, debita Romanæ cu-
e perſolvit, & exinde totum Pontificium glorioſè ſe rexit. Vilhelmus e-
ım Comes poſt obitum Adæ neptis ſuæ, Comitatum Hollandiæ de manu
ederici Cæſaris in feudum accepit, quem in tranquilla pace deinceps lon-
) tempore gubernavit.

Vilhelmus Comitatum a Frederico Cæſare in feudum accipit.

His temporibus obiit Malgorinus Rex Scotorum, avunculus Vilhelmi
omitis Hollandiæ, cujus regnum quidam Scotus ſuſcepit in feudum de
anu Regis Angliæ. Quapropter Vilhelmus verus hæres ejuſdem regni
cotiæ confœderatus eſt cum Ludovico primogenito Regis Franciæ, qui
ontinuo claſſem aptans mare tranſmiſit, & civitates expugnans honorifi-
triumphavit. Denique Ludovicus Comes iterato notos & amicos ſolli-
tavit, ut abſente Vilhelmo latenter Hollandiam introiret, quapropter i-
em Vilhelmus extemplo ratem ingreſſus eſt, & ad patriam ſuam cum vi-
oriali laude reverſus eſt, ne Comitatum paternæ hæreditatis certum & ac-
uiſitum pro regno maternæ hæreditatis iterato amitteret, ac hoſtes ſuos
b Hollandiæ finibus potenter expelleret. Anno Domini M CC I. Nona-
am Decembris Theodoricus Epiſcopus apud Daventriā requievit in Do-
nino, poſtquam annis xiij. Trajectenſi præfuiſſet Epiſcopio, qui de parti-
us Tranſiſelanis Trajectum advectus eſt, & in Eccleſia majori penes an-
eriores Pontifices honorificè tumulatus eſt.

Vilhelmus regnum Scotiæ occupat.

Theodoricus Epiſcopus moritur.

Otto primus

Epiſcopus 33.

DEfuncto Theodorico Pontifice venerando, Dominus Adulphus Co-
lonienſis, Otto Monaſterienſis, & Gerardus Oſnaburgenſis fratres
& Pontifices, Vilhelmus Hollandiæ, Otto ac Geldriæ Comites cōve-
nernnt in Trajecto, quatenus ſupplicarent Eccleſiæ pro Paſtore no-
o, quorum denique præcibus Otto Zantenenſis Præpoſitus, xxxiij. ele-
tus eſt Epiſcopus, juvenis ingenio clarus, aſpectu venuſtus, & egregius
acie frater ejuſdem Comitis Geldriæ, & ſororius præfati Comitis Hollan-
liæ. Hic Otto juvenis xviij. annorum ſuper minoris ætatis diſpenſatione
Romanam curiam anno Domini M CC V. viſitare propoſuit. Qui ſtatim a-
oud Nordthuſen febre pulſatus, vij. Kalendas Aprilis occubuit, rexit autē
Epiſcopatum in abundantia pacis annis tribus cum dimidio, ſepultus in-
ra eccleſiam Trajectenſem honore congruo, fuit enim idem juvenis in cau-
is judicialibus multum diſcretus, & in cunctis negotiis Reipub. valdè cau-
us,

In Noordthuyſen moritur Otto Epiſcopus.

OTTO

Digitized by Google

Otto ſecundus

Epiſcopus 34.

SEpulto juvenilis ætatis Ottone Pontifice prælibati Comites, ſcilicet Hollandiæ & Geldriæ præſentes in ejuſdem exequiis obtinuerunt à capitulo ſupplicationibus aſſiduis, ut Otto ſecundus, natus de Lippia, major præpoſitus, xxxiiij. eligeretur Epiſcopus. Qui de conſenſu metropolitani ſui ſuſcepit Epiſcopalem benedictionem apud Frankevordiam, ubi conſimiliter à Frederico Cæſare temporalem acceptavit juſticiam. Hic Otto diſpoſitis Epiſcopatus ſui cunctis utilitatibus cum Imperatore cruce ſignatus mare tranſivit, totamque terram ſuam Heremanno fratri ſuo gubernandam fideliſſimè commendavit.

Epiſcopus cum Imperatore cruce ſignatus, terram ſanctã viſitat.

Circa hæc tempora floruerunt duo milites famoſi, qui Valterus & Valuinus ſunt appellati, Valterus ortus fuit ex Brabantia, Valuinus ex Hollandia. Contigit autem ut hi dilecti conſodales ad tornamentum irent: qui ſummo mane quoddam intraverunt oratorium, ut devotè miſſam audirent ante tyrocinium, factum eſt autem quod clerus miſſam ſancti Spiritus eadem hora feſtivè caneret, qua finitâ, beatæ Mariæ Virginis miſſam ſine mora ſubjungeret, & cùm Valterus beatam Mariam ardenter amabat, ideoque miſſam ejus ad finem audivit. Valuinus autem ſecularis gloriæ multum cupidus, finita prima miſſa, tyrocinium incepit, in quo cum militari laude multum laboris explevit. Valterus verò percepta benedictione ſecũdæ miſſæ, cepit arma feſtinanter induere, & cum ſua clientela decenter ad campum tendere, ſed ecce quamprimùm idem Valterus introivit equirriũ, unuſquiſque miles laſſatus petebat hoſpitium. Valuinus autem occurrens Valterum, gratulanter amplexatus eſt, & eundem talibus verbis allocutus eſt: Clariſſimè miles, benedicaris à Domino, qui hodierno die preconium laudis acquiſiviſti, ac innumorabiles equites ejiciendo conculcaſti. Valterus quidem humiliato capite primò ſubriſit, ſciens, quod ipſo die torneamenti conflictum nequaquam introivit. Sed poſtquam idem Valterus laudem ſui nominis indeſinenter ab hiſtrionibus acclamari percepit. cum admiratione magna Valuino dixit: Chare ſodalis, ſcito quod hac die tyrocinium non intravi, quoniam te diſcedente miſſam glorioſæ Matris ad finem audivi, quæ mihi præconium laudis obtinuit, atque titulum mei nominis exaltare voluit, quapropter amantiſſime, ſemper deſeramus ejus amore ſecularem gloriam, & appetamus in ſimiliter vitam cœlibem, nunquam tranſitoriam: nec mora quin & hi milites intraverunt Heimenrodenſe monaſterium, ubi ſub cœnobitali diſciplina ſacræ religionis ſuſceperunt habitum. Valterus autem abinde Pſalterium ex toto didicit, & pſalmodias ſuas

Haſtiludiũ imaginariũ.

præ-

præ cæteris fratribus indilatè cecinit, qui cum una dierum infra miſſarum ſolemnia devotus aſſiſteret, & utraſque manus cum devota prece deſuper expanderet, ecce crux aurea de cœlo lapſa cecidit in ipſius manibus, in ſignum quod Deus annueret ejus ſanctis precibus, eandem quippe crucem Adelheidis Comitiſſa dehinc aſportavit ad Hollandiam, & ad Reynſburgenſe Monaſterium tranſtulit, quæ largam butiri copiam ipſi Monaſterio dedit annuatim in eleemoſynam. Hæc autem Comitiſſa venerabilis anno Domini MCC xviij. ij. Idus Februarij defuncta eſt, & in Reynſburgẽſi Monaſterio honorificè tumulata eſt. Vilhelmus autem Comes poſt hanc aliam uxorem, nomine Mariam ſuperduxit. Sed paucis annis in hac vita ſuperſtes fuit: nam & idem Comes anno Domini MCC xxij. ſecundo Nonarum Februarij Creatori reddidit animam, poſtquam annis xix. bellicosè rexiſſet tam Hollandiam quàm Orientalem Friſiam. Hic Vilhelmus ad præfatum Monaſterium conſimiliter advectus eſt, qui ibidem cum exæquiis congruentibus inhumatus eſt. *Vilhelmus Comes moritur.*

Poſt obitum Vilhelmi Principis filius ejus Florentius minimus xiij. Comes Hollandiæ duxit in uxorem Machtildim filiam Henrici Ducis Brabantiæ, de qua genuit Vilhelmum Romanorum Regem, Florentium Præſidẽ, Adelheidin Hannoniæ, & Machtildim Heimenbergiæ Comitiſſas, *Florentius quartus Comes Hollãdiæ 13.*

His temporibus Otto Trajectenſis Epiſcopus de Hieroſolymitana profectione reverſus, totã terrã ſuam bene pacatam invenit, qui maximis ſe diſcordiis involvit. Otto namque Comes Geldriæ plures quondam vaſallos habuit in terra Zelandia, qui per villicos Epiſcopi ſæpe graviter exactionati ſunt, adeo quod in bonis temporalibus multum inopes effecti ſunt; quapropter idem Comes homines Epiſcopatus apud telonium Lobek arreſtari fecit, & cum incolis Zalandiæ contra dictum jam Pontificem conſpiravit. Epiſcopus autem auxilio Theodorici Monaſterienſis Epiſcopi, ac Heremãni fratris ſui copioſum congregavit exercitum, ut vicinas villas Comitatus Geldriæ potenter incenderet, & rebelle vulgus de terra Zalandiæ victorioſè compeſceret. Econtra verò jam dictus populus eodem auxiliante Comite, penes Arckelo congregatus in aggere, decrevit omnibus modis Epiſcopo reſiſtere. Sed Epiſcopus in fremitu buccinarum, ac in ſonitu tympanarum adverſus hoſtes viriliter aggreſſus quoſdam occidit, plures cepit, ac omnes alios cum victoria profugavit, Nec mora quin & idem Epiſcopus duo fortia caſtra, quæ Vorſt dicebantur omninò deſtruxit, & tertium quod Buchorſt appellabatur, excepta majori turri favillatenus inflammavit, quoniam eorundum caſtrorum Præfecti primitivam ſuſcitaverunt rebellionẽ, & univerſum Zalandiæ populum animaverunt ad illicitam conſpirationẽ. Comes quidem Geldriæ pro victoria Pontificis indignatus, Valravium Ducem Limburgenſem, ac Henricum Comitem Zeynenſem cum duobus millibus militum, in ipſius auxilium invitavit, & Florentium juvenem Hollandiæ Comitem nepotem ſuum ſibi complacare conquiſivit. Qui continuò Leccam aſcendit cum infinito quaſi navigio, & Epiſcopalem domum *Epiſcopus Hieroſolymã reverſus, Diœceſim turbat.* *Exactores iniuſtos tuetur.* *Reſiſtit ei Otto Geldriæ Comes.*

H cum

cum villa Gheyn hoſtili conflagravit incendio, econtra verò dictus Epiſcopus auxilio Gerardi Bremenſis Archiepiſcopi fratris ſui Theodorici Monaſterienſis Epiſcopi propinqui ſui, ac Heremanni de Lippia germani ſui mille comites aggregavit, & adverſus antedictos Principes intrepidè bellum inſtaurare decrevit. Sed ecce dominus Conradus Portuenſis Epiſcopus, & Apoſtolicæ ſedis Legatus ex inſperato ſupervenit ad locum certaminis ſuſpendens jam inchoatum prœlium, & de cõſenſu partis utriuſque tale promens arbitrium, quatenus Comes Geldrienſis advocatiam ſuam de terra Zalandiæ beato Martino traderet, & Epiſcopus eidem allodium Cliſtenſe montiſque Odiliæ, Præpoſituris & Vaſallis exceptis in feudum reſtitueret. Comes inſuper Hollandiæ pro miniſterialibus ſuis illic inhabitantibus octingentas libras haberet, ac eoſdem eccleſiæ Trajectenſi manumiſſione facta liberè reſignaret.

Bellum cõponitur.

Anno Domini MCCXXV. commiſſum eſt civile prœlium inter Egbertum Præfectum Groningiæ, & Rodolphum caſtellanum Coverdiæ. Quapropter Dominus Epiſcopus in manu forti Groningiam ivit, & pacificas treugas ſub judicio mortis ab utraque parte ſervari mandavit. Sed Rodolphus abcedente Pontifice caſtrum Egberti pœnes Horne deſtruens, potenter introivit Groningam, & infectis treugis Egbertum effugavit in Friſiam. Econtra quidem Egbertus de Friſia copioſum eduxit exercitum, ac oppidũ Groningiæ gravi vallavit obſidione per circuitum, qui tandem per diverſos aſſaltus ipſum oppidum in parte ſuccendit, & Rodolphum in periculo mortis vix elapſum, ad Coverdiam profugavit, Rodolphus autem illatam cõtumeliam modis omnibus ulciſci ſtatuens, confeſtim aggregavit expeditos armigeros, ac ipſum oppidum hoſtiliter infeſtavit per aſſultus creberrimos. Sed ecce Dominus Epiſcopus neceſſitatẽ oppidi ſui feſtina relatione percipiens, aggregatis electis bellatoribus, propoſuit Rodolphum ab obſidione propellere, vel caſtrum Coverdiæ cum tormentis potenter evertere. In cujus adjutorium Gerardus Comes Geldriæ cum multis præliatoribus advenit, cui conſimiliter Florentius Comes Hollandiæ robuſtam militiam deſtinavit, Theodoricus item Clivenſis, & Balduinus de Benthem Comites ſibi præſtiterunt manuale præſidium: Epiſcopi etiam Colonienſis & Monaſterienſis tranſmiſerunt eidem adoptatum auxilium, ex quibus omnibus perpulcher exercitus apud Anem aggregatus eſt; ubi Dominus Epiſcopus fixis caſtris per diurnum ſpacium cum antedictis Principibus plerumque gaviſus eſt, qui dictante ſententia Principum, Rodolphum à bonis ſuis ibidem proſcripſit, ac omnibus adjutoribus ſuis plenam indulgentiam prædicavit. Rodolphus verò perpendens Epiſcopi magnipotentiam, diſſolvit obſidionem ab oppido Groningiæ, qui continuò caſtra ſua fixit prope villam Coverdiæ, præmeditans quod latiſſima palus ſituata foret in medium. Alterna verò die cum emicantibus radiis, auroræ jubar accreſceret, Dominus de Ghore beati Martini vexillifer in clangore tubarum, & ſtridore tympanorum cum electis anteceſſit armigeris, quem totus exercitus ſubſecutus eſt,

Bellum inter Groningam & Coverdiam.

Rodolphus Coverdienſis proſcribitur

Digitized by Google

eſt, cum diverſis armaturis bellicis: & ecce pugiles Epiſcopalis exercitus primam gubernantes aciem armorum ſarcina prægravati paulatim in ipſis paludoſis locis (proh dolor) vivi ſubmerſi ſunt, qui non ſolùm à Trentonibus, verumetiam à mulieribus miſeræ mortis genere crudeliter interemti ſunt. Alij autem propter æſtuantem ſolis ardorem intollerabili ſiti ſuffocati ſunt, cæterique quidem plerumque ſauciati per repentinam fugam ab hoſtibus vix elapſi ſunt. Rodolphus autem cum quibuſdam equitibus tota nocte fugitivos inſecutus, victualium appræhendit magnam copiam: qui cum multis captivis glorioſè reverſus eſt ad Coverdiam, inter quos principales erant, Gerardus Comes Geldriæ, Giſelbertus Dominus Amſtellandiæ, & Theodoricus frater Epiſcopi, Præpoſitus Daventriæ, Dominus autem Epiſcopus in paluſtri loco captus eſt: qui ibidem per diverſa tormentorum genera dirè martyriſatus eſt. Nam felliti carnifices coronam ejus cum cruenta carne gladiis acutiſſimis abraſerunt; quare demum poſt opprobria multa ſub ipſo die Kalendas Auguſti menſis in locis immundiſſimis conculcarunt. Ceciderunt autem in ipſo conflictu, ſuffocati, ſubmerſi & trucidati, Dominus de Arckel cum nepote ſuo, & multis majorum ſuorum, & nihilominus plus quàm quadringenti milites, & armigeri bellatores egregij, inter quos Bernardus de Horſtmaria miles valde ſtrenuus, & Teutonicorum omnium famoſiſſimus, ſuper clypeum ſuum aliquandiu ſuſtentatus paludoſis vadis demum immerſus eſt. Veruntamen antequam interiit horrendam ſtragem in adverſos hoſtes operatus eſt. Otto quidem Epiſcopus à locis paluſtribus clàm abſtractus cum ingenti fletu tam cleri, quàm populi tumulatus eſt in eccleſia Trajectenſi, quam viginti annis egregiè rexit, & contra raptores hoſtes uſque ad mortem ſtrenuiſſimè defenſavit. Eodem anno ſanctimoniales beati Servatij mutata nigra cuculla gryſeum acceperunt habitum contra Halindis Prioriſſæ ſuæ voluntatem & beneplacitum.

Epiſcopalis copia in paludibus occumbunt una cum Epiſcopo.

Rodulphus vincit, & captivos multos ſecū ducit.

Sepultura Epiſcopi apud Traiectenſes.

Villebrandus Epiſcop. 35.

OCciſo, ſicut antè dicitur, Ottone Pontifice, Florentius Hollandiæ Comes cum cæteris principalibus eccleſiæ vaſallis Trajectum advenit, qui pro ſuo conſanguineo Domino Vilbrando Paderbornenſi Pontifice, filio Comitis de Oldenburch ſupplicatorias preces fudit. Cùm autem univerſale Capitulum ſuper his deliberationem ageret, ut devotas inſtantias ejuſdem Comitis admitteret, ecce Comes Geldriæ, & Dominus Amſterlandiæ lætaliter vulnerati, & per breves inducias à priſione dimiſſi recumbentes in culcitris delati ſunt in Capitulum, qui plangendo deprecabantur ab Eccleſia ſuæ redemptionis auxilium. Quibus viſis, uni-

Miſerabilis ſpectaculū electionis.

verſus clerus amare lachrimatus eſt, & dolor totius populi de nece Pontificis non immeritò renovatus eſt. Quamobrem idem Dominus Vilbrandus Padebornenſis Epiſcopus tanquam idoneus vindex xxxv. poſtulatus eſt Epiſcopus, vir conſtans, audax & ingenuus, ſed quoniam idem Vilbrandus fuit illis diebus in Italiæ partibus & occupatus aſſiduè negotiis imperialibus, ideoque diſcreti viri trans alpes feſtinanter emiſſi ſunt, ut eidem Epiſcopo de novo Pontificio novam famam differrēt, & poſtulationem eccleſiæ Trajectenſis in Romana curia præſentarent. Quod & ita factum eſt, nam dictus Papa Gregorius, nominis hujus ix. de conſilio fratrum ſuorum notum & dilectum ſibi Vilbrandum de Paderborno Trajectum tranſiecit, & cum Apoſtolica benedictione verſus patriam honeſtè remiſit. Idem igitur novus Pontifex in Trajecto pro tribunali ſedens dictante ſententia principalum vaſallorum Comitem Geldriæ cum cæteris captivis à priſione caſtellani Coverdienſis abſolutum eſſe indicavit. Quum idem Caſtellanus tanquam proſcriptus grallator, & exlex ſuum verum Dominum indigna morte pridem occidit, qui continuo tam de poteſtate propria, quàm de Friſia, per papales indulgentias copioſum eduxit exercitum, quem adverſus Coverdienſes & Trentones in ſex turmas diviſit, & ordinavit ad prœlium. E contra verò prædicti populi ſex cuneos ſtatuerunt in gyrum ad reſiſtendū Epiſcopo, ita quod terram eorum nullus introire poſſit abſque gravi diſpendio, ſed Epiſcopus ut vir imperterritus adverſos hoſtes ex omni parte circumvenit, plures ſibi reſiſtentes contrivit, quaſdam villas incendit, & uſque ad opacam noctis umbram diffugientes exercitus profugavit. Mane dehinc facto, cùm garritus volatilium annunciaſſet adeſſe diluculum Coverdienſes cum Trentonibus metuentes Epiſcopi magnificentiam, datis obſidibus obtulerunt ſemetipſos ad gratiam: quos idem Epiſcopus in deditionem benignè ſuſcepit, & per conſequentes conditiones à ſententia maledictionis abſolvit, videlicet, ut Rodulphus caſtra vel caſtella Coverdiæ & Laræ ſibi liberè traderet, Iuriſdictionem Trētoniæ beato Martino proprietariè redderet, tria millia marcarum pro diverſis damnis exſolveret, centū armigeros in Livoniam mitteret, & monaſterium puellarum ordinis ſancti Benedicti de xxv. præbendis dotando conſtrueret. His itaque peractis, Epiſcopus caſtrum Lare funditus deſtruens, & caſtrum Coverdiæ fideli cuſtodia muniens, coadjutoribus ſuis cum gratiarum actione valedixit, & ad feſtivitatem beati Martini Trajectum honorificè properavit. Sed ecce Rodulphus amare dolens ſe caſtrū Epiſcopo reſignaſſe, & à villicatione Trentonicæ terræ ſic omninò deſtitutum eſſe, corrupit unum de caſtrenſibus pro quadam ſumma pecuniæ, quatenus ſibi caſtrum traderet opportuno tempore. Nec mora quin cunctis quaſi caſtrenſibus cum traditione villam ingredientibus, Rodulphus infra ſuburbium latens pontem extemplò præoccupavit, portam ulteriorem introivit, caſtrum doloſè cepit, cuſtodes intraneos occidit, & exinde totam munitionem ſuo ſatellitio communivit. Epiſco-

Epiſcopus expeditionē parat in Rodulphū Coverdiēſem.

Rodulphus Coverdienſis recipitur in gratiam.

Rodulphus pœnitentia pacti ductus Coverdiam dolo recuperat.

Epiſcopus autem ex amiſſione caſtri nimium conturbatus caſtellum Hardenberghe præcepit contra fulciri, & generalem expeditionem adverſus Coverdienſes & Trentones proclamari.

Igitur anno Domini MCC. xxviij. cùm jam tota palus ex gelido rigore foret ubique pervia, Dominus Epiſcopus validum eduxit exercitum in Trentoniam, ſperans alterna die turres & mœnia caſtri Coverdenſis cum diverſis magenis atterere, & omnes inimicos ſuos in eo ſimiliter appræhendere. Sed ſpes hæc omninò fruſtrata eſt, quoniam eadem nocte ventus validus cum imbri maximo de repente cadens in tantum attenuavit nivem & glaciem, ut totus exercitus dimiſſis ibidem magenis ad partes Iſelanas neceſſariò retrocederet, & Epiſcopus iterum prædicando papales indulgentias ad Friſiam pro ſubſidio tenderet. Superveniente demum æſtate, Rodulphus obtentis ſaltem xv. dierum Treugis, trium Abbatum de Friſia ſervare compromiſit arbitrium de omni fore facto, quod hactenus invaluit inter ipſum & Epiſcopum. Durantibus itaque Treugarum indiciis, Rodulphus caſtellum Hardenberch adivit, & de compoſitione pacis cum Epiſcopo tractare cepit, de cujus adventu Dominus Epiſcopus plærumque ſtupens, cum admiratione cepit inquirere, cur inter omnes capitales inimicos ſuos uno ſervo comite, ſolus auſus eſſet accedere, & ecce, Caſtrenſes obſtante Pontifice, ſæpe dictum Rodulphum tanquam exlegem de conclavi violenter abſtraxerunt. Quare cum Henrico de Granſdorp dirè rotatum in ſtipitibus exaltarunt, Interea populus in terra Trajectenſi tumultuare cœpit alterutrum, ut de die in diem pateretur aut bellum aut incendium. Pro quo dictus Epiſcopus Trajectum ivit, excuſationem de nece Rodulphi coram omnibus fecit, & per auxilium Florentij Comitis Hollandiæ inter miniſteriales diſcordes pacis amicitiam reformavit.

Rodulphus tanquam exlex durantibus induciis in rotam attollitur.

Anno Domini MCC. xxxj. prophana gens Trentonica recollectis iterum innumeris bellatoribus, obſedit Groningiam, & Egbertus Præſes contra portas armipotenter aperiens, occidit adverſariorum ſuorum magnam copiam, qui currus & victualia cum ſexcentis equis ibidem appræhendit, & alterna die plures villas in Trentonia conflagravit. Epiſcopus autem ſuper his plærumque gaviſus ſeceſſit ad Friſiam, & ibidem per papales indulgentias eduxit jam tertiò gentem maximam, cum qua Trentoniam potenter introivit, & villam Coverdiæ cum ſuburbio caſtri prorſus incendit: in quibus armigeri plurimos equos, arma, veſtes, & victualia prendiderunt. Quinimo parvulos & mulieres apprehenſos crudeliſſimè trucidavit, adveſperaſcente denique die totus Epiſcopalis exercitus trans paludem ad munitionem verſus Anem reverſus eſt, & ibidem in magna gloria cum obtenta præda mirificè jucundatus eſt. Matutina dehinc exorta luce Pontificalis exercitus cum tubis frementibus, & ſignis irradientibus paludem retranſiens properavit ad obſidioné caſtri Coverdiæ, ſed ecce Trentinorũ innumerabiles copiæ præterita nocte clã

Trentones Groningam obſidentes, ab Egberto Præſide repelluntur.

H 3 intra-

Digitized by Google

intraverunt ejuſdem caſtri præſidium, & ab alia parte Friſones Monaſterienſis Diœceſis cum Trentinis in magna prærogativa parati ſtabant ad prœlium. Friſones etiam Trajectenſis Diœceſis auxiliatores Epiſcopi conſimiliter heſterna die devicti ſunt. Quapropter & Trentones adeò viriliter animati ſunt, ut in manu forti Coverdiam audacter aſcenderent, & adverſus Epiſcopalem exercitum ſine mora confligerent. Sed Epiſcopus attenuatis expenſis verſus caſtellum Herdenbergh retroceſſit, ſtipendiarios ſuos diſſolvit, coadjutoribus ſuis valedixit, & caſtra ſua cunctis neceſſariis adimplevit.

Epiſcopus fatigatus à bello, deſiſtit.

Circiter hæc tempora quidam Iudæus in Hiſpania communiendo rupem propter vineam ampliandam, repperit in ſolida concavitate lapidis librum, habentem folia lignea, conſcriptum tribus linguis, ſcilicet Hæbraica, Græca & Latina ſingillatim in hunc modum: Chriſtus Dei Filius ex Maria Virgine naſcetur, qui pro ſalute generis humani parietur; Quo lecto Iudæus ad fidem Chriſtianam converſus eſt, & cum tota familia baptizatus eſt.

Liber ligneus in lapide repertus.

Anno Domini MCC XXXIIJ. VJ. Kalendas Auguſti Villebrandus Epiſcopus in Zwollis adimplevit vitæ terminum, poſtquam annis VIIJ. Trajectenſe rexiſſet Epiſcopium, quare deinde tranſlatus in Monaſterio S. Servatij Trajectenſis honorificè requieſcit. Nam ad ejuſdem Eccleſiæ fundamentum primitialem lapidem jecit. Hic Villebrandus cùm adhuc Paderbornenſis eſſet Epiſcopus, bis ad terram ſanctam profectus eſt ob Imperiale negotium, ubi diebus illis frequenter expertus eſt quoddam ſpeciale prodigium. A civitate namque Tharſenſi ad duas dietas prope Thilam, mons quidam magnus ſituatus eſt, qui ab incolis illius terræ mons fatorum dictus eſt: Nam quicunque ſex ſeptimanis jejunaverat, & exinde purè confeſſus communionem acceperit, & ſic ſobrius prædictum montem aſcenderet, proculdubio fatum proſperum inveniet, prælibatus ergo Villebrandus Epiſcopus in verbo veritatis aſſeruit, ſe vidiſſe quendam militem apud Antiochiam, qui prædictum montem illum aſcenderat ad inveniẽdam fortunatam gratiam. Hic utique miles in cacumine montis illius quoddam menſale diverſis cibariis adimpletum invenit, quod ſibi ſuæque familiæ diurnatim larga victualia miniſtravit.

Anno Chr. 1233. 6 kal. Auguſti Villebrãdus Epiſcopus moritur.

Mons fatorum.

Otto tertius

Epiſcopus 36.

CVm itaque Trajectenſis Eccleſia poſt obitum Villebrandi Præſulis Paſtorali regimine viduata foret, & generale capitulum ad electionẽ novi Pontificis convocatum eſſet Otto de Hollandia, nominis hujus iij. per invocationem ſancti Spiritus xxxvj, concorditer electus eſt Epiſcopus,

piſcopus, vir illuſtris, & de regali ſtirpe progenitus. Hic Otto poſt obitum patris aſſcriptus fuit ad titulum militiæ, ſuſcepitque de manu fratris ſui Dominationem Orientalis Friſiæ, Is ergo Otto militiæ cedens, & Pontificium acceptans, pauperrimum invenit Epiſcopatum, infinitis quaſi debitis involutum: tum propter aſſiduam Trentonicæ gentis rebellionem, tum propter fluctuoſam aggeris irruptionem. Sed divinâ diſponente miſericordiâ, jam dictus Epiſcopus patrimonij ſui poſſeſſiones in Hollandia vendidit, debita ſolvit, Caſtra repetiit, totumque Pontificium ſicut Dux temporalis longo tempore gubernavit, ad cujus etiam devotam ſupplicationem Florentius Comes Hollandiæ frater ejus fortiſſimum aggerem ab Ameronghen uſque Schoenboven ſumptuosè conſtruxit, & ad perennem laudis ſuæ memoriam Epiſcopatui multa commoda fecit. Hic Florentius Comes anno Domini MCC XXXIIIJ. cum Henrico Duce Brabantiæ, & Theodorico Comite Cliviæ, juſſu Domini Gregorij Papæ noni, terram Stadingen Bremenſis Diœceſis cum viris mulieribus & parvulis omninò depopulatus eſt, pro eo quod idem populus expulſis ſacerdotibus & clericis ad prophanam ſectam Idolatriæ reverſus eſt.

Otto 3. Epiſcopatus ſui laxatum ſtatum patrimonio vendito reſtituit.

Anno Chri. 1234. Expeditio Comitum aliquot in Stadingos.

Eodem anno Florentius Comes Princeps impetterritus multa tyrocinia per diverſas provincias frequentavit, de quibus præconium laudis glorioſiùs acquiſivit. Comitiſſa verò Claremontenſis famoſam probitatem ejuſdem Principis frequenter audiens, infra ſecreta cordis aſſiduè meditari cœpit, qualiter electum Comitem facietenus aſpiceret, de quo tot militares probitates frequenter audierat. Quæ tandem arcanum hoc conſilium adinvenit, & maritum ſuum blandis ſuggeſtionibus inſtigavit, ut ſolemnem curiam in Alamanniam preconizari faceret. In qua & ipſe tanquam veteranus militiæ afforet, ſciens pro certo quod Hollandiæ Comes illuc venturus eſſet cum proceribus Germaniæ pro conquirenda ſibi laude militaris gloriæ. Igitur idem Comes Florentius aſſociato ſibi Comite de Clivis, magnificis expenſis illuc affuit, atque titulum ſui nominis dilatari voluit, qui & magiſter militum ibidem ab Alamannis eſt electus & econtrà Dominus de Nigello Gallicanæ militiæ princeps inſtitutus eſt. Nec mora, quin ordinatis aciebus ab Hiſtrionibus electi milites utriuſque partis concrepantibus buccinis, perſtrepentibus tympanis, choruſcantibus vexillis, ac enitentibus gladiis promiſcue conglobati ſunt, contendentes propter laudem inanis gloriæ. Sed Comes Hollandiæ exercitatus hujuſmodi ludo præ cæteris excellenter elaboravit pro palma triumphalis gloriæ, nam & idem plures Gallicanos milites ejecit, adverſas cohortes diſiunxit, ac Alamannis hinc inde gravatis opportunũ auxiliũ aſportavit, Comitiſſa verò Claremontenſis præcipuam probitatem Florentij Comitis ab altitudine turris procul intuens, & gloriam ſuæ laudis ubique preconizari percipiens, ex magnæ dilectionis affectu ſæpius à viro cœpit expetere, quatenus Hollandiæ Comitem inter equeſtres cuneos ſibi vellet oſtendere, quod tandem ipſe Comes pro ingrato recepit, & uxori ſuæ nobili torvis aſpectibus ſic reſpondit: Scio quod

Florentij Comitis virtus fama ſui Comitiſſam Claremontenſem perculit.

Zelotypiæ exemplum admirandũ.

quod ex abundantia cordis os loquitur, & Hollandiæ Comes amore tuo fungitur, ecce tuus amaſius hic Princeps eſt egregius, vexillum quoque fert aureum, leonem habens rubeum, quem ardenti deſiderio multoties adoptaſti videre vivum, ſed vivit Dominus, quoniam & hunc in veſpere videbis extinctum. Comitiſſa quidem amabilis mariti ſui fellitum agnoſcens animum, ſatagebat Hollandiæ Comitem per ſecretum præmunire nuncium. Sed Claremontenſis Comes quanquam decrepitus arma protinus induens gallicanos ſibi milites adjunxit, & cum Domino de Nigello Florentiũ Comitem fulmineis ictibus ex omni parte vallavit. Florentius autem horum omnium inſcius adverſus Gallicanam multitudinem ſolus quantum potuit egregiè reſtitit, & plurimos eum hoſtiliter impugnantes virili probitate repulit, donec tandem Claremontenſis Comes in Florentium violenter irrueret, & eundem in Corbiaco xiiij. Kalendas Auguſti crudeliter interimeret. Comes verò Clivenſis cum Teutonicis perniciter advolans Comitem Claremontenſem in vindictam agnati ſui recenter occidit, & Dominum de Nigello confeſtim ab eodem tyrocinio profugavit, & ecce jocoſum tyrocinium converſum eſt in exoſum prœlium, Comitiſſa verò Claremontenſis reminiſcens quod Florentius Comes innocenter occubuiſſet, & quod ipſa principalis cauſa ſuæ necis eſſet, per nimiam cordis amaritudinem mentis alienationem ſuſtinuit, & ſeipſam de cacumine turris præcipitare voluit, quæ dehinc incurabilem morbum, quem Medici vocant Hæmorroidam, incurrit, & poſt modicum intervallum temporis ab hoc ſeculo tranſmigravit. Porrò corpus electiſſimi Comitis per Alamanniæ proceres ad Rineſburgenſe cœnobium devectum eſt, quod ibidem lugubribus exæquiis inhumatum eſt.

Ex haſtiludio bellum.

Hic Florentius floridæ fuit ætatis excellenter glorioſus inter omnes primares Alemanniæ, qui xiij. annis ſtrenua probitate Comitatum rexit Hollandiæ, poſt cujus obitum Otto Trajectenſis Epiſcopus ſuſcepit Vilhelmũ Hollandiæ Domicellum in tuitionem conſimiliter & Comitatum ejuſdem in gubernationem: per cujus poteſtatem idem Epiſcopus Trentones devicit, Coverdienſes ſubegit, & terram eorum nemine reſiſtente, quum voluit, introivit, Dominus autem de Nigello per quoſdam amicabiles internuncios eidem Epiſcopo poſtmodum reconciliatus eſt, ut collegiatam eccleſiam eodem campo quo frater ejus dudum interemtus eſt, fundaret. Anno dehinc Domini MCC lxvij. xj. Kalendas Ianuarij Machtildis Comitiſſa deceſſit à peregrinatione præſentis ſeculi, quæ tumulata fuit apud puellas Ciſterſienſes Loeſdunenſis Monaſterij, quod ipſa pro remedio peccatorum ſuorum devotè conſtruxit, & adjectis prædiis honorificè conſummavit.

Vilhelmus Hollandiæ pupillus in tutela Ottonis Epiſcopi.

Eius mater moritur anno 1267.

Occiſo Florentio ſtrenuiſſimo Principe, filius ejus Vilhelmus nominis hujus ſecundus Comes Hollandiæ xiiij. hereditariè ſublimatus eſt, ducens in uxorem Eliſabeth filiam Ducis de Brunſwick præclaram virginem, de qua genuit Florentium ſuccedentem Hollandiæ Comitem. Hic Vilhelmus à primævo juventutis ſuæ tempore magis adamavit rigorem ferri, quàm nitorem

Vilhelmus ſecundus Comes Hollandiæ 14.

Digitized by Google

torem auri. Eiſdem temporibus Fredericus Imperator ab Honorio Papa dudum excommunicatus, per Innocentium quartum ab Imperiali dignitate deſtitutus eſt, & Lantgravius Turingiæ per officiales Imperij Romanorum rex electus. Sed idem Lantgravius paucos annos ſupervixit, & Romanum regnum denuò vacare cepit. Quapropter idem Apoſtolicus de generali conſilio fratrum ſuorum, Dominum Petrum Capucium ad Velum aureum S. Gregorij Diaconum Cardinalem delegavit in Germaniam, monens ut Officiales iterato celebrarent electionem regiam. Electores itaque convenientes apud pagum Voringiæ Colonienſis Diœceſis elegerunt in Regem Vilhelmum Domicellum Hollandiæ, proteſtantes ipſum potentiorem eſſe Principem in regno Germaniæ. Et ecce quàm primum publicata fuit electio, totius militiæ ſolemnis erat exultatio, nam & idem electus viceſimum agens annum adhuc fuit imberbis, rubore decorus, cute candidus, crine nigerrimus, ſtatura procerus, ac in diſpoſitione totius corporis collaudandus.

Imperator excommunicatus deponitur.

Vilhelmus Comes Hollandiæ eligitur Imperator.

Sed quoniam idem Adoleſcentulus electionis ſuæ tempore fuit armiger, ideoque cum repentina feſtinatione præparata ſunt omnia, quæcunque ſibi fuerint neceſſaria. Vt ſecundum ritum Chriſticolarum Imperatorum miles fieret antequam Aquiſgrani diadema regni ſuſciperet, & quoniam plærique milites moderno tempore parcimoniis intendentes omiſſis ſumptuoſis ſolemnitatibus ſaltem per colaphum militarem dignitatem accipiunt; Ideoque multi regulam ejuſdem ordinis ignorantes debite militare neſciunt, quamobrem materiam aliquantiſper prorogare decrevimus, & præſenti Chronographia dignum annotare duximus, qualiter hic Vilhelmus ſecundum Chriſtianam inſtitutionem miles eſt effectus, atque regulam militaris ordinis cum ſumma feſtivitate profeſſus eſt, ut ex eo diſcant moderni milites, quale jugum in ordine ſuo ſuſceperint, ac certè quale votum in profeſſione ſuæ regulæ promiſerint. Itaque præparatis omnibus poſt euangelium ſolemnis miſſæ præfatus Vilhelmus armiger coram Cardinali productus eſt, per regem Bohæmiæ dicentem in hunc modum. Veſtræ reverentiæ pater Almiflue præſentamus hunc electum armigerum, devotiſſimè ſupplicantes quatenus veſtra paternitas, votivam ejus profeſſionem accipiat, ut militari noſtro collegio dignanter adſcribi valeat. Dominus autem Cardinalis in Pontificalibus aſſiſtens ornamentis, eidem dixit armigero ſecundum æthimologiam ejuſdem nominis, quod eſt miles, oportet unumquemque militare volentem, eſſe magnanimum, ingenuum, largifluum, egregium & ſtrenuum. Magnanimum in adverſitate, ingenuum in conſanguinitate, largifluum in honeſtate, egregium in curialitate, & ſtrenuum in virili probitate, veruntamen antequam votum profeſſionis tuæ facias, cum matura deliberatione jugum regulæ priùs audies: Hæc eſt itaque regula militaris ordinis: In primis cum devota recordatione Dominicæ paſſionis miſſam diurnatim audire, pro fide Catholica corpus audacter exponere, ſanctam eccleſiam cum miniſtris ejus à quibuſcunque graſſatoribus liberare,

Equeſtris dignitatis ſolemnitas cognitu digna.

Qualis debeat eſſe miles.

Regula militaris ordinis.

viduas, pupillos aut orphanos in eorum neceſſitate protegere, injuſta bella vitare, iniqua ſtipendia renuere, pro liberatione cujuſlibet innocentis duellim inire, Tyrocinia non niſi cauſa militaris exercitij frequentare, Imperatori Romanorum ſeu ejus patrocinio reverenter in temporalibus obedire, rempub. illibatam in vigore ſuo permittere, feudalia bona Regis vel Imperij nequaquam alienare, ac irrepræhenſibiliter apud Deum & homines in hoc mundo vivere. Hæc ſtatuta militaris regulæ ſi devotè cuſtodieris, & pro poſſe ſive noſſe diligenter adimpleveris, ſcias te mereri temporalem honorem in terris, & poſt hanc vitam requiem æternam in cœlis. His autem expletis, Dominus Cardinalis conjunctas manus ejus tyronis clauſit in miſſali ſuper lectum evangelium, ita dicens: Vis ergo militarem ordinem in nomine Domini ſuſcipere devotè, & regulam tibi verbotenus explicatam pro tua poſſibilitate perficere? reſpondit armiger: Volo. Dominus autem Cardinalis ſubſequentem exinde profeſſionem eidem armigero dedit, quam & idem armiger palam omnibus in hunc modum legit: Ego Vilhelmus Hollandienſis militiæ Princeps ſacriq; Imperij vaſallus, liber jurando profiteor regulæ militaris obſervationem in præſentia Domini mei Petri ad Velum aureum Diaconi, Cardinaliſque, & Apoſtolicæ ſedis legati per hoc ſacroſanctum Evangelium quod manu tango. Cui Cardinalis. Hæc devota profeſſio, peccatorum tuorum ſit vera remiſſio. Amen. His itaque dictis Rex Bohæmiæ grandem dedit ictum in collo tyronis, ita dicens: Ad honorem omnipotentis Dei te militem ordino, ac in noſtro collegio te gratulanter accipio, & memento, quod Salvator mundi coram Anna Pontifice pro te colaphiſatus & illuſus eſt, coram Pilato præſide flagellis cæſus, & ſpinis coronatus eſt, coram Herode Rege clamyde veſtitus & deriſus eſt, & coram omni populo nudatus & vulneratus in cruce ſuſpenſus eſt, cujus opprobria te memorare ſuadeo, cujus crucem acceptare te conſulo, cujus etiam mortem ulciſci te moneo. Quibus ita ſolemniter adimpletis idem novus tyro poſt dictam miſſam cum ſtridentibus buccinis, perſtrepentibus tympanis, & tinnentibus cymbalis contra filium Regis Bohæmiæ tribus vicibus commiſit haſtiludium, & exinde cum gladiis emicantibus dimicando tyrocinium explevit, celebravitque magnificis expenſis triduanam curiam, ac donis largifluis cunctis magnatibus ſuam manifeſtavit honorificentiam. Sed & Dominus Petrus Cardinalis interim omnem rem geſtam per feſtinum nuntium literatoriè conſcripſit, & Dominus Papa plærumque gaviſus ex hac fama diſpenſatori ſuo tenorem ſubſequentis Epiſtolæ deſtinavit: Innocentius Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, rectori ſanctæ Mariæ in Coſmedin ſalutem & Apoſtolicam benedictionem, confitere nobiſcum fili, qui tanquam vividum corporis membrum ſentire noſti cum capite: nobis igitur tibi jocunde ſcribentibus, jocundus agnoſce, quod 5. Nonas Octobris in curia juxta Coloniam ſolemniter congregata, chariſſimus in Chriſto filius noſter Vilhelmus Comes Hollandiæ communi voto principum, qui in electione Cæſaris jus habere noſcuntur, in Romanum Regem

Iuſiurandũ profeſſionis militaris.

Rex Bohæmiæ ictum in collum dato tyroni promovet.

Innocentij Papæ litera.

cæteris

cæteris Principibus applaudentibus eſt electus, ſicut per literas Regis ejuſdem, & dilecti filij noſtri Petri, S. Gregorij ad Velum aureum Diaconi Cardinalis nobis conſtitit manifeſtè: porrò ut ſuper gaudium quod de proſpero geſto negotio eſt agendum tibi etiam de perſona electi cumuletur novũ gaudium. Idem Rex, ſicut eodem Cardinale referente percepimus, & publica fama teſtatur, eſt fidelis catholicus, animo prudens, militia ſtrenuus, proprius potens viribus, multorum Principum conſanguinitate & affinitate connexus, Iuventute fervidus, experientiâ moderatus, gratus moribus & ſpecie corporis, in oculis omnium gratioſus, quapropter ſperamus in Domino & ipſius potentia majeſtatis, quod ſub pedibus ejuſdem Regis perſecutore calcato velociter, & malignantium capitibus conquaſſatis, fides catholica, pax eccleſiæ, tranquillitas orbis, ac fidelium ſtatus debeant ab omnipotente per ipſum magnificè reparari, nam & innumerabiles magnates huic electo protinus ſua capita ſubdiderunt: hæc ergo dic & manda fidelibus, quos noſti de his rumoribus gaviſuros. Datum, &c.

Interea cùm adhuc electus Rex in exultatione reſideret apud Voringiam, atque triduanam jam explevißet curiam, quarta dehinc exorta luce, quum brumale gelu graminoſam terræ ſuperficiem in aurora conſtringeret, tubicinatum eſt, caſtra tollere, & civitatem Aquenſem obſidione cingere. Cives autem Aquenſis contra feſtinaverunt extemplò portas claudere, & valvas obſtruere, nec mora quin & idem electus cum invictis bellatoribus papiliones in gyrum erexit, & cum Principibus arcana conſilia tractavit, qualiter aliquod machinamentum poſſet excogitare, quo regia civitas abſque tormentis poſſet obtineri. Denique per quoſdam ingenioſos opifices decretum eſt, ut populare vulgus vallum proceræ celſitudinis extrueret, ac urbem in modum aggeris undecunque cingeret, & cùm eadem civitas in convallibus montium ſituata plurimis aquis ſulphuriis eſt irrigua, multiſq; fontibus lympidiſſimis ſuperabunde fluida, ideoque ſemper inundans aqua nullibi defluentem habẽs meatum, adeo breviter exuberare incepit, ut nullus civium abſque navigio proprium domicilium commodè poſſet exire. Hoc ergo gravi diſpendio Burgenſes afflicti, promiſerunt electo Regi portas urbis abſque rebellione patefacere, & eundem pro vero domino votivè ſuſcipere, ut circumſeptum vallum infringi præciperet, & inundantem aquam conſueto meatu manare permitteret. Igitur infracto vallo Rex ultima die menſis Octobris urbem ingreſſus eſt, & ab univerſis civibus gratioſè receptus. Poſtera verò die, quæ eſt omnium Sanctorum feſtiva ſolemnitas, univerſa multitudo Prælatorum & Principum deduxit electum Regem ad Baſilicam perpetuæ Mariæ Virginis, ut ſolemnem benedictionem acciperet ſecundum ritum antiquæ conſuetudinis: quem Monaſterienſis & Mindenſi Epiſcopi ſimiliter ordinarunt infra ſacrarũ, ſed eundem Leodienſis & Trajectenſis Epiſcopi veſtitum ornamentis Leviticis in modum Diaconi produxerũt ante Regale ſolium, quem extunc Colonienſis Archiepiſcopus Cancellarius Italiæ collocavit in ſede Majeſtatis, ita dicens: Su-

Vilhelmus Aquiſgranum obſidet.

Aquiſgranum vallo cinctum ab aquis interius vincitur.

Ritus coronandi Imperatores apud Aquiſgranum.

per thronum regni glorioſè ſedens, Iudicium & Iuſtitiam in terra facias. Archiepiſcopus verò Maguntinenſis Cancellarius Germaniæ cum oleo ſanctificato dextram ejus foras unxit, ita dicens: Conſecrare te dignetur omnipotens Deus in Regem Romanorum, qui David per manum Samuelis Prophetæ Regem inungi juſſit ſuper populum Hæbreorũ: Archiepiſcopus autem Treverenſis Cancellarius Galliæ manus illi ſuperimpoſuit, ita dicẽs: Deſcendat in te ſpiritus ſapientiæ, intelligentiæ, ſcientiæ, pietatis, fortitudinis & conſilij, reple eiſque ſpiritu timoris Domini. Marchio quidem Brandenburgiæ Regis Camerarius annulum ſibi tradidit, ita dicens: Accipe ſignaculum Monarchiæ, ut Romanum Imperium in ſuo vigore conſerves, quod ab incurſione Barbarorum invicta virtute defendas. Dux autem Saxoniæ Regis juſticiarius donavit ipſi gladium, ita dicens: Accipe ſceptrũ Regium, ut rebelles ſevera correctione potenter affligas, omneſque benevolos in tranquilla pace gubernes. Dux equidem Bavariæ Comes Palatij ſeu Dapifer, dedit ipſi globum aureum, ita dicens: Accipe globum ſphericũ, ut omnes terræ nationes Romano Regno ſubjicias, & glorioſus Auguſtus appellari valeas. Rex dehinc Bohæmiæ, Regis pincerna de conſenſu Colonienſis Archiepiſcopi, coronam argenteam capiti ſuo ſuperimpreſſit, ita dicens: Accipe Diadema ſplendidum, & ſis in virtuoſis artibus adeò choruſcus in terris, ut coronam æternæ fælicitatis habere merearis in cœlis. Poſt hæc autem circumſtantes Principes adorantes Majeſtatem Regiam, acclamaverunt ipſi ſalutem & gloriam, accedentes quoque ſingulatim primates ad regale ſolium præſtiterunt eidem debitæ fidelitatis homagium. His igitur in mira ſolemnitate peractis, idem Rex per plenam hebdomadam feſtivam explevit curiam, cunctiſque Principibus ſuæ ditionis patefecit excellentiam. Demum octavo die convenientes Officiales Imperij, ſtatuerunt arcanum colloquium, ut de commoditate Regis tractarent ſpeciale conſiliũ, quatenus magnifici viri, ſcilicet, Otto Trajectenſis Epiſcopus ejus patruus, & Henricus Bavariæ Dux ipſius avunculus, ejuſdem Regis Conſiliatores, & auxiliatores forent, & juvenilem animum ejus à belli ſtrepitu temperarent. Dominus verò Lubbertus Regalis Abbas Egmondenſis, vir maturus & egregius conſtitutus eſt eſſe ejus Vicecancellarius. Quibus ita geſtis Rex in magna gratitudine Principibus valedixit, & univerſa caſtra Romani Regni ſtudioſiùs perluſtravit.

Ephori conſtituti Vilhelmo Regi Romanorũ.

Caſtellanus apud inſulam Cæſaris ſolus Regi reſiſtit.

Omnes ubique Caſtellanij ſibi debitã exhibuerunt obedientiam, præterquam ſolus Caſtellanius apud Imperatoris inſulã. Quapropter & ipſe Rex jam dictũ caſtrum cum invictis circũvallavit armigeris, impugnãs idem diverſorum tormentorum magenis. Nam creberrimi ictus & jactus ſaxorum quaſſaverunt turres & mœnia aliquoties, & aries ferratæ frontis impegit portas & antemuralia. Econtra verò Caſtellaneus victualibus & armis abinde præmunitus fuit, qui per annũ & amplius ipſum caſtrum honorificè defenſavit, deficientibus demum victualibus idem Caſtellaneus expetivit veniam, quem & ipſe Rex obtento caſtro recepit in gratiã, ut ſibi de cætero fide-

Sed poſt anni obſidionẽ ſe dedit, & in gratiam recipitur.

Digitized by Google

fidelis eſſet, nec rebellionem adverſus eum aliquatenus attentaret.

Albertus Magnus Regem Vilhelmum præſtigiis excipit.

Demum appropinquante Theophania Domini Rex migravit ad Coloniam, ut ibidem in honore trium magorum ſolemnem inviolaret hoſtiam. Fuit enim illis diebus regens & legens apud Coloniā Dominus Adelbertus Ratiſponenſis Epiſcopus de ordine prædicatorum, magnus in nigromātia, major in Philoſophia, ſed maximus in Theologia, qui Regem humillimè præcabatur, ut in die ſolemne ſecum diſcumbere dignaretur. Rex autē ſpecans aliquod prodigiale ſignum videre, noluit eidem reverendo Patri preces ſupplices denegare. Celebratis igitur Epiphaniæ ſolemniis, idem Epiſcopus à ſtudorio ſuo progrediens Regem cum ſua familia gratioſè ſuſcepit. Quem extra cenaculum in quodam viridario ſecum adduxit, ubi miniſteriales miræ pulchritudinis fuerunt, qui ad convivalem lætitiam quævis neceſſaria præparaverunt, fuit utique diebus illis hyems aſperrima totaque ſuperficies terræ cooperta nive maxima. Quapropter univerſa multitudo procerum murmurare cepit adverſus Epiſcopum, quod in tam horrido frigore convivas ſuos abſque foco prandêre juſsit intra pomarium: ſed poſtquam Dominus Epiſcopus futurorum omnium conſcius, unà cum Rege reſideret ad menſam, & omnis conviva ſecundum ſtatum dignitatis ſuæ locatus, exſpectaret eſcam, ecce glaciei & nivis immenſa moles in momento diſparuit, ac æſtivalis calor emicantibus ſolis radiis ferventer invaluit, terra gramineum germen edidit, ut vernantes flores in mira venuſtate floruerunt, una quævis arbor frondibus extemplò viruit, & maturos fructus ad veſcendum cunctis exhibuit, vinea florens odorem ſuavitatis reddidit, & recentes uvas in ubertate magna citò præbuit, garritus volatilium applaudentibus alis illic introivit, quarum grata modulatio cunctis accumbentibus magnam exultationē intulit. quare in lōgius algor hyemalis frigiditatis prorſus evanuit, & fervor æſtivalis caliditatis in tantùm efferbuit, ut quidam diſcumbentium propter aëris intemperiem exutis duplicibus indumentis ſeminudos ſe facerent, & plurimi ſub frondoſis arborum frondibus hinc inde refrigerum appeterent; miniſteriales verò detulerunt ubique copioſam epularum plenitudinem, ita ut abundè ſatiarent populoſam convivarum multitudinem, & lætatus eſt Rex cum ſimiliter diſcumbentibus in eadem curia tot & tanta cernens inaudita mirabilia. Expleto demum convivio turba miniſterialium quaſi fantaſma diſparuit. Garritus avium omninò ſiluit, germen arboreum confeſtim evanuit, florida tellus marceſcens exaruit, copia nivis iterato repentinum rediit, & gelu truculenter inhorruit, ut omnes, qui pridem exutis veſtibus deſudaverunt intra convivium nunc trepidantes accelerarent ad ignem infra cenaculum.

Monaſterium prædicatorum Trajecti à Vilhelmo Imperatore collatum.

His autem in mira jocunditate peractis, Adelbertus Epiſcopus inſtanter exoravit Regem, quatenus fratribus ſuis prædicatoribus clauſtralem aream in civitate Trajectenſi vellet expetere, & eiſdem pro ſtabilitate regni ſui munificas eleemoſinas attribuere. Rex autem ſupplicatorias preces ejuſdem Reverendi Patris clementer exaudiens, Trajectum exinde deſcendit,

cendit, quem Otto Pontifex ejus patruus cum prælatis & civibus glorioſè ſuſcepit, qui de fidelium ſuorum conſilio Burgenſis effectus eſt, & extunc ſpinoſam campi planiciem infra civitatem nemine contraveniente mercatus eſt, quam ad ſtructuram clauſtri donavit eiſdem fratribus in elemoſynã inſuper & auri fulvi ſatis magnam copiam, denique confirmatis ab eo libertatibus civitatis & eccleſiæ, idem Rex glorioſè ſuſceptus eſt infra Comitatum Hollandiæ, qui & in Hagha Regale palatium extruxit, ubi de cauſis arduis regni tribunale conſiſtorium frequentavit.

Palatium Hagenſe ab eodem extructum.

Civitatenſes autem & Caſtrenſes Imperialis Cameræ reddiderunt eidem benevole cenſum Regium, ita quod indeficienti theſauro ſuum exuberaret gazophilacium; qui quoque pro tractatu generalis pacis convenerunt apud Maguntiam, deſtinantes eidem perſolemnes nuntios hanc Epiſtolam: Glorioſo Domino ſuo Romanorum Regi Vilhelmo Conſules & Iudices plus quàm lxx. civitatum ſuperioris Germaniæ reverentiam & obſequium perhennale. Excellentiæ veſtræ tenore præſentium declaramus, quod nobis apud Maguntiam exiſtentibus die 29. menſis Iunij ad generale colloquium mediante nobili viro A. de Valdecke Imperialis aulæ Iuſtitiario, firma pax & Treugæ ſtabiles ſuper univerſis guerris & diſcordiis ſunt ſtatutæ. Quapropter Majeſtatem veſtram Regiam humiliter exoramus & conſulimus quantum licet, quatenus pacem terræ ſalubriter inchoatam per literas magnificentiæ veſtræ jam dignemini confirmare, eo quod veſtrum commodũ, utilitatem, ſalutem importare dinoſcitur & honorem, ſcientes quod veſtræ ſerenitatis adventum nobis ſalubrem ad partes noſtras cum ingenti deſiderio præſtolamur, datum apud Maguntiam ultima die menſis Iunij. Rex Ergo hac Epiſtolà gratulanter accepta, pacem inchoatam ſub banno capitalis ſententiæ firmiter obſervari præcepit: quinimo prælibatos ambaſſatores, ditatos regiis muneribus ad patriam honorificè deſtinavit.

Obedientia Imperialiũ civitatum.

Eiſdem diebus Dominus Epiſcopus cum eccleſia Trajectenſi glorioſo regi conqueſtus eſt, quod idem Epiſcopus à Comite de Ghore tam in poſſeſſionibus, quàm in hominibus injuriatus eſt, quapropter & ipſe Rex eundem Comitem citari fecit ad ipſius præſentiam, Sed & idem Comes nequaquam comparare volens, abſentavit ſe per obſtinatam contumeliam, Rex autem coram altari ſancti Martini confeſſoris arma protinus induens, indeſinenter equitans, prædictum Comitem capiens, & terram ejus depopulans, cum victoriali laude Trajectum revenit, captivum Comitem Epiſcopo dedit, ac eundem jure debito dignitate ſui nominis deprivavit.

Comes de Ghoer contumacia damnatur, & dignitate nominis ſui privatur.

Anno Domini Mcc. xlix. venerabilis pater Dominus Otto Trajectenſis Epiſcopus iij. Nonarum Aprilis obdormivit in Domino, tumulatus apud Eccleſiam majorem honore congruo. Hic Otto xvj. annis egregiè rexit Epiſcopatum, quem in introitu ſuo pauperrimum invenit, ſed ſuperabundantem in multis divitiis, ſuis poſteris dereliquit,

Otto Epiſcopus moritur bonus œconomus.

Goſvinus

Digitized by Google

Goſvinus Epiſcopus 37.

POſt obitum reverendi Patris Ottonis, Goſvinus ſancti Ioannis in Trajecto Præpoſitus xxxvij. electus eſt Epiſcopus. Hic Goeſvinus ab Amſtel oriundus ſaltem ad annum vel paulò plus regens Epiſcopatum, vir erat ſimplicitate deditus, & de rebus Eccleſiæ minus bene ſollicitus. Quapropter totus Epiſcopatus in brevi tempore tantũdem pene diſtractus fuit, quantum paulò priùs per Dominum Ottonem glorioſè ſublimatus fuit. Proviſores autem totius Epiſcopatus utilitati fideliter intendentes, coadunaverunt generale Capitulum, ut de bono ſtatu terræ tractarent generale colloquium. Convenerunt enim ad hanc Synodum Vilhelmus Romanorum Rex egregius, Dominus Cardinalis Petrus Caputius, & Conradus Colonienſis Archiepiſcopus: in quorum præſentia Goeſvinus electus aſtans honori ceſſit & oneri, ac in manus Regis & Cardinalis renunciavit Epiſcopatui. Dominus autem Cardinalis ad poſtulationem Archiepiſcopi Colonienſis extunc Henricum de Viana cathedrari juſſit, cui ſimiliter & ipſe Rex per Paſtoralem baculum & annulum, temporalem Iuriſdictionem dedit. Fuit etenim Henricus ejuſdem Archiepiſcopi conſanguineus, vir illuſtris & conſtans, & magnanimus, ac eccleſiæ Colonienſis Archidiaconus, pro quo totus Epiſcopatus Trajectenſis nimium exultavit, & cum gratiarum actione Deo cœli devotiſſimè benedixit.

Synodo congregata inquirit in mores Epiſcopi.

Henricus de Viana Goeſvino renunciante, in Epiſcopatu ſuccedit.

Henricus Epiſcopus 38.

HEnricus itaque xxxviij. ordinatus Epiſcopus, quævis eccleſiaſtica miniſteria pia ſollicitudine ſublimare ſtuduit, nihilominus & temporalia Iura ſtrennua probitate gubernare diſpoſuit, ſed livor & indignatio Dominorum de Amſtel & de Voerden vehementer inflammari cepit adverſus eundem Epiſcopum, pro eo, quod Goeſvinus propinquus eorum deſtitutus eſſet per generale capitulum: qui conſpiratione Comitis Geldriæ fœderati totum Epiſcopatum aſſiduis perturbaverunt incurſionibus quibus Henricus viriliter ſe oppoſuit, cum quibuſdam ſuis miniſterialibus. Denique poſt multas incurſiones definitum eſt, ut utraque pars in planicie pratorum virentium convenirет ad bellum campeſtre, & ibidem ſub die determinata pro corona victoriæ decertarent. Domini ſiquidem de Amſtel & de Voerden contractis undecunque multis præliatoribus in magna ſuperbia devenerunt ad locum certaminis, & econtra verò jam

Domini de Amſtel & de Voerden contra Epiſcopum inſurgunt.

dictus

dictus Epiſcopus vaſallos ſuos cum Burgenſibus fideliter admonuit, & arrogantiam illorum duorum potenter edomare diſpoſuit. Cùm itaque præliandi dies jam inſtaret, ut idem Epiſcopus cum ſuo exercitu locum certaminis adiret, Colonienſis Archiepiſcopus diebus illis exiſtens in Trajecto prætioſum annulum dedit Henrico Pontifici, dicens, hæc verba coram innumerabili turba circumaſtantis populi: Fili præcordialis eſto ſecurus, quoniam hodierno die per interceſſionem beati Martini Confeſſoris Almifluì, & per virtutem præſentis annuli omnem rebellionem adverſariorum tuorum egregiè coercebis, & victorialem laudem de cunctis inimicis tuis ſine dubio reportabis: ego namque civitatem hanc cum matronis & Canonicis fideliſsimè tibi cuſtodiam, & ſolemnem orationem interim Domino Deo exercitum pro labore tuo faciam. Henricus igitur Epiſcopus his auditis, in Domino confortatus cum ſonitu tubarum concrepantium, & exercitu bellatorum decentium urbem egrediens, campum belli decenter adivit, ac acies ſuas ad prælandum ſagaciter ordinavit. Interea cùm hæc agerentur apud Trajectum, Vilhelmus Romanorum Rex feſtino referente nuncio percepit Epiſcopum & præfatos Dominos contraxiſſe populoſum exercitum, ut in pratis virentibus committerent exoſum prœlium, quapropter & ipſe Rex feſtinanter adunavit expeditos equites & elegantes pedites viam celerem verſus Trajectum inſtituens, ut hujuſmodi belli tumultum interciperet, & pacis amicitiam utrobique reformaret, & ecce regalis exercitum per Borealem portam vix urbem intraverat, cùm Epiſcopalis exercitus per Occidentalem portam civitatem eam exierat: Archiepiſcopus verò Colonienſis cum matronis & Canonicis circa civitatem curam agens, & angulum civitatis in gyrum undecunque perluſtrans, clavicularis urbis indixit, valuas urbis firmiter obſervari, & ſibi claves portarum abſque dilatione deferri, ignorans quod regalis exercitus urbem recenter eſſet ingreſſus, ac infra muros ſub arcta clauſura circumſeptus. Rex igitur feſtinanter Epiſcopalem exercitum volens inſequi, nullibi patentem adinvenit exitum, & cùm idem Rex aliquantulum moram traheret, nemoque valvas urbis citò patefaceret ex animi ſui vehementia cepit extemplò ſeras portarum evellere, & veckes ferreos atterere, ut inceſſanter Epiſcopalem inſequi poſſit exercitum, & jam inchoatum ſequeſtrare prœlium. Archiepiſcopus verò Colonienſis hoc intelligens, vehementer anxiatus eſt, credens civitatem à Rege fore captam, & exercitum per clavigerorum ignaviam intromiſſum, quamobrem & ipſe cum matronis & Canonicis urbis excubias obſervantibus, Regis præſentiam confeſtim aggreſſus eſt, ac eidem facto ſilentio taliter allocutus eſt: Domine mi audiat Magnificentia veſtra quædam ſermonis mei breviloquia: Regiæ Majeſtatis intereſt ſubjectum ſibi populum in tranquilla pace regere, æquitatem, judicium & juſtitiam in terra facere, nunc ergo ſalva veſtra reverentia, ſi fas eſt dicere, vereor econtrà, quia hac de cauſa cum armatis bellatoribus civitatem occupaſtis, ſeraſque portarum infringi præcepiſtis, ut Burgenſes à propria civitate poſſetis excludere, & eandem

Archiepiſcopus Colonienſis hortatur ad bellum.

Vilhelmus Imperator ſuadet & quærit pacem.

Imperator exitum quærit.

Ab Archiepiſcopo erratis verbis mitigatur.

eandem intromiſſis novis inquilinis poteſtati veſtræ ſubjicere, ſi autē hoc, quod abſit contra juſticiam attentare præſumpſeritis, me veſtrum Cancellarium confunditis, & honorem magnificentiæ veſtræ plærumque diminuitis. Quapropter veſtram benignitatem clementer admoneo, quatenus hanc urbem mihi dignemini reſtituere,& concives à violenta moleſtatione dimittere. Rex autem expletis ſermonibus ejuſdem Epiſcopi,tale reſponſum dedit, in audientia circumſtantis populi: Venerande Paſtor, & Epiſcope, ſicut tua novit induſtria, decet Regem ubique bella ſupprimere,& graſſatores auſtera correctione potenter affligere,diſcernas igitur quoniam nobis dedecus eſſet & opprobrium, ſi in confinio Majeſtatis noſtræ populare committeretur hoc prælium. Ideoque cum militibus nobis adjunctis & armigeris civitatem hanc potenter introivimus, & Epiſcopum cum miniſterialibus ſuis reconciliare decrevimus: poſtquam autem intelligimus Epiſcopum foris eſſe cum civibus ad committendum campeſtre prælium, maturamus iter inſequi feſtinanter ejus exercitum. Igitur nobis aliquantiſper exſpectantibus, nemo comparuit, qui intrantibus, urbis patefecit exitum, & ſic hactenus noſtrum bonæ voluntatis caſſatum cernis eſſe propoſitum; unde ſecuribus & malleis vectes & valvas infringi præcepimus, & veſtigia præcedentis exercitus inſequi mandavimus, quatenus edictum bellum interciperemus authoritate Regia, ut utraque pars ſine conflictu cum pace rediret ad propria. Non enim æſtimare debes quod adverſus Henricum Pontificem aliquo modo fellitum geramus animum,quem paulò pridem ex bono favore te rogante poſtulavimus in Epiſcopum,quinimò civitatem hanc ſub noſtra protectione benignè ſuſcepimus, qui jamdudum promiſſa fidelitate Burgenſes effecti ſumus. Vt autem cognoveris, quod in dolo tibi non loquimur, & Epiſcopo ſive civitati non iraſcimur, ecce jam urbem, quam inopinatè cæpimus, & excluſis civibus poſſidere poſſimus, tibi benignè reſtituimus, & præconis voce tubicinari præcipimus, quatenus noſtri commilitones ad hoſpitia tendant, arma deponant, & reſiduum diem in lætitia deducant. *Reſpondet Archiepiſcopo.*

Interea Dominus Epiſcopus adverſus inimicos ſuos crudele bellum agens plæroſque fugavit, multos occidit,& Dominos de Amſtel & de Voerden captivos appræhendit,quos extemplò funibus alligare præcepit,atque citra dextrarium ſuum trocitātes infra Trajectum deduxit, & ecce quamprimum veſpertinum cepiſſet intonare cymbalum,idem Epiſcopus urbem victorioſus ingreſſus eſt, & tam à Rege quàm ab Archiepiſcopo glorioſè receptus eſt: ad quorum devotam ſupplicationem idem Epiſcopus prælibatos captivos ſuſcepit ad veniam, quibus & relaxata priſione magnam abinde fecit gratiam. Alterna verò die cum auroræ jubar rutilantes cæpiſſet exaltare radios, Rex Epiſcopo valedixit,& pro quibuſdam Regni cauſis expediendis ad Hollandiam properavit. *Epiſcopus hoſtes vincit, & captos Traiectū ducit.* *Eoſdem clementer in gratiam recipit.*

Et quia Comes Geldriæ Otto jam pridem cum præfatis Dominis de Amſtel & de Voerden adverſus Henricum Pontificem fœdus conſpirationis

percuſſerat, totamque terram Trajectenſem aſſiduis perturbationibus infeſtavit. Ideoque Dominus Epiſcopus cum copioſa turba plebis & militiæ potenter introivit Veluvam, concrematiſque villis plurimis prædam contraxit aliquam magnam, milites autem & incolæ de terra Geldrienſi con-

Epiſcopus infenſus Comiti Geldriæ Veluã vaſtat.

ſtanter in unum conglobati feſtinaverunt econtrà captam prædam violenter excutere, & adverſus Epiſcopalem exercitum crudele bellum agere. Sed Dominus Epiſcopus, ut vir imperterritus, cum tubis ſtridentibus, & vexillis fulgidis adverſas cohortes horribiliter aggreſſus eſt, & profugatis adverſis hoſtibus cum captivis & ſpoliis Trajectum glorioſè reverſus eſt. Ex

Vredelant caſtrum ex manubijs cõſtruitur.

quibus idem Epiſcopus adeo ditari cæpit, ut caſtrum Vredelant adverſus incurſionem Domini de Amſtel, expẽſis magnificis ædificaret, quo circumjacentes ruſticos à conſueta rebellione conſimiliter abſterreret.

Controverſia inter hæredes Margaritæ Flãdrenſis, & Vilhelmũ Imp. ob Valachriam.

Anno Domini Mcc. liij. Theobaldus de Ghyſen & Volfardus de Berro Comites cum Guidone ſive Giolo & Ioanne de Dampier filij Margaritæ Comitiſſæ Flandrienſis collegerunt innumerabilẽ exercitum ex Flandria, Francia, Picardia & Pictavia, magnam expeditionem inſiſtentes pro ſubjuganda Valacria. Vilhelmus autem Rex econtrà Florentium fratrem ſuum cum exercitu valido deſtinavit ad Zelandiam, ut Margaritæ Comitiſſæ cõtumeliam edomaret arrogantiam. Dux verò Brabantiæ Regis avunculus

Dux Brabantiæ pacem tentat.

controverſiam hanc reconciliari diſponens, diem inſtituit ad interloquendum de concordia, quatenus utriuſque partis exercitus ſine conflictu rediret ad propria. Cùm autem apud Antverpiam triduanum tractaretur interloquium, Margarita Comitiſſa perperam intendens occulta legatione mandavit exercitus ſui capitaneis, ut extemplò Valacriam introirẽt, & in abſentia Regis cum Florentio Præſide bellum anticiparent. Ac illi mandatis Comitiſſæ feſtinanter obtemperantes, cum centum & quinquaginta millibus armatorum transfretaverunt ad Valacriam, minimè diffidentes contra Flo-

Margarita fraudulenter agit.

rentium obtinere victoriam. Econtrà verò Florentius Præſes cum tubis ſtridulis & cornibus horriſonis in Weſtcapel adverſus hoſtes viriliter aggreſſus eſt, de quibus inopinatum tropheum die iiij. menſis Iulij potenter adeptus eſt. Fuit etenim in eodem bello tam cruenta ſtrages, & horrendum excidium, ut Hollandiæ & Zelandiæ populi per maximam multitudinem Flandrienſium & Francorum interimerunt, & uſque ad talos in occiſorum cruore pugnantes ſubſiſterent. Interea Rex omnem rem geſtam per feſtinũ nuntium intelligens, & Margaritæ Comitiſſæ doloſam traditionem intuens, deſeruit Antverpiam, & repentino remigio profectus eſt in Valachriã: & ecce fugitivi Flandrienſes & Franci depoſitis armis humillima prece Regis adiere præſentiam: quos & ipſe ex miſericordia motus ſuſcepit in gratiam, & eodem verò bello de parte Flandrienſium & Gallorum quinqua-

Eius exercitus à Florentio Præſide vincitur.

ginta millia ſunt occiſa, quinquaginta millia ſubmerſa, & quinquaginta millia captivata. Rex igitur Comites de Ghyſen, & de Berro, duoſque filios Margaritæ Comitiſſæ captivos, deſtinavit ad Hollandiam, qui & vulgarem populum omninò denudatum remiſit ad Flandriam. Ita quod unuſquiſque

Digitized by Google

quiſque flamingus è piſis virentibus perizomata circumplectens, & exinde bracas clunibus ſuis adaptans ad Flandriam nudus reverſus eſt, & Rex triumphalem laudem ab hoſtibus inopinatè potitus eſt.

Margarita quidem Comitiſſa ruinam ſuæ gentis amare deflens, ſollicitavit Carolum Andaganenſem Comitem, fratrem ſancti Ludovici Confeſſoris, & Regis blandis ſuggeſtionibus, & largis ſtipendiis, ut idem Comes cum exercitu copioſo ad Hannoviam veniret, demandans Regi, quod ipſum ad committendum prœlium in deſerta planicie de Aſcha potenter exſpectaret. Nec mora, quin ipſe Rex cum electis bellatoribus in Aſcham venit, & Comitem Carolum ad tres dies ultra præfixum terminum exſpectavit. Denique Rex evulſis caſtris exercitum ſuum direxit ad Hannoviam, diſponẽs circumvallare Carolum Comitem infra Valleſiciniam; ſed Carolus magnanimitatem Regis intuens, receſſit ad Franciam, & extunc oppidani Domino Regi portas aperientes, recepti ſunt ad gratiam. Demum per amicabiles internuncios Margarita Comitiſſa Flandrienſis amicitiam Regis adepta eſt, & omnis controverſiæ diſcordia prorſus in hunc modum terminata eſt, quatenus Iohannes de Audanis primogenitus ejuſdem Margaritæ, ſororius Regis, Comitatum Hannoviæ, & terram Aloſtenſem in hæreditatem acciperet, & Guido, qui minor natu fuerat, Comitatum Flandriæ poſſideret.

Margarita implorat auxilium Caroli Andaganenſis adverſus Imp.

Valencena Imperatori dedita.

Pax inter Margaritã & Imperatorem.

Anno Domini Mcc. liiij. Dominus Papa plurimùm gaviſus de proſperitate Regis, Cardinalem legavit ad Hollandiam, qui Domino Regi ſubſequentem deſtinavit Epiſtolam.

Innocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei excellentiſſimo filio Vilhelmo Romanorum Regi ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Poſtquam divina potentia ſuam eccleſiam pacificare diſponens, celſitudini tuæ manifeſta bonitatis ſigna protenderit de via, per quam proſperè procedas & regnes. Itaque Conrado Frederici quondam Imperatoris filio ſublato de medio, alius jam ſuperſtes non ſit, qui Deo tibi propitio tuis valeat progreſſibus adverſari, rogamus igitur & requirimus magnitudinem tuam, paternis monitis ſuadentes dilecti filij noſtri Petri ſancti Georgij ad Velum aureum Diaconi Cardinalis & Apoſtolicæ ſedis Legati communicato conſilio à cæteris difficultatibus explicans, ad veniendum in Italiam apparatu regio ſuccingaris & feſtinatè ad Apoſtolorum limina, Deo Duce te transferas: Ibidem circa feſtum nativitatis Dominicæ proximè venturum recepturus ſolemniter de manibus noſtris Imperij diadema, Datum, &c.

Innocentij Papa Epiſtola ad Imperatorẽ, ut Romam venias ad accipiendam Imperij coronam.

Rex igitur cum xij. armigeris, ut peregrinus Alpes tranſcendit, ſtatum Italiæ ſagaciter exploravit, & ad præſentiam Domini Papæ demum in civitate Ianuenſi clàm acceſſit. Dominus autem Apoſtolicus eundem Regem ſuſcepit cum ſolemni gratitudine, quem & in feſtivo contubernio ſecum detinuit aliquanto tempore, ad cujus ſupplicationem idem Papa contulit Abbatibus Egmondenſis Monaſterij quævis ornamenta Pontificalia, Inſuper & alia multa gratioſa privilegia. Denique prælibatus Rex Domino

Imperator clàm & ignotus ad Papam proficiſcitur, & Italiam luſtrat.

Egmonda dotatur privilegijs à Pontifice.

Digitized by Google

Papæ valedicens Longobardis ignorantibus exivit Italiam, & cum inæſtimabili gloria receptus eſt in ulteriore Alemannia, ubi quantum honoris ſibi quiſque Princeps impendit, præſens hæc Epiſtola luc idiſſimè manifeſtat.

Epiſtola Vilhelmi Imp. ad Abbatem Egmondenſem.

Vilhelmus Dei gratiâ Romanorum Rex, ſemper Auguſtus, Abbati Egmondenſi Viceecancellario ſuo gratiam ſuam & omne bonum. Vt intellecta continentia ſtatus noſtri in exultatione tuus reſpicit animus, ſuſcipiatque materiam gaudiorum: Noveris, quod, dum nuper partes ſuperioris Alamanniæ adiremus, omnium vota in amplexione noſtri Dominij ſic defixa invenimus, ut cuncti tanqaam mater ſuper unico filio de mortuis ſuſcitato viderentur noſtris in aſpectibus gratulari, noſtris præcisè parendo bene placitis & mandatis. Inſuper accedat tibi ad cumulum gaudiorum, quod caſtrum Drieſvelt & inſignia Imperialia, diadema videlicet cum multis ſanctuarijs & ornatu ineffabili, lanceam & coronam in noſtro Dominio jam habemus, & pacifice poſſidemus. Datum Spiræ, &c.

Friſonum rebellio Imperatorem ab incepto itinere in Italiam revocat.

Cùm igitur Rex apud ulteriorem Almanniā regni negotia proſperè diſpēſaret, ut ad exhortationem Domini Papæ pro Cæſarea benedictione verſus Italiam iret; ecce Friſones ſecundum conſuetam rebellionem tumultuare cœperunt in ejus abſentia contrahentes aſſiduo deprædationes ab Hollandia: Rex verò nolens aliquam objurgationis materiam æmulis in tergiverſatione ſua relinquere, propoſuit rebellantem Friſiam primò ſubjicere ſibi, & hinc ſtatim pro Imperiali benedictione verſus Italiam tendere. Qui confeſtim in manu robuſta Trajectum deſcendit, & Prælatos Eccleſiæ ſimiliter in atrio S. Mariæ congregavit, ut ibidem locum aptum exquireret, ubi capellam in honore S. Georgij Martyris devotè conſtrueret. Dum autem ipſe Rex cum Prælatis reſideret in jocundo contubernio, & de curialibus cauſis adoptato frueretur alloquio, ecce quidam turbator ſanctæ pacis, ac inventor novæ litis à remoto volatile ſaxum ſecretè projecerat, & Regis honorandum caput ferè contriverat, quapropter circumſedentes Prælati nimirum ſcandalizati ſunt: quinimo de tanta præſumptione plærumque ſtupefacti ſunt. Rex autem eundem lapidem trutinando ſuſcepit in manibus hujuſmodi verba promens coram aſtantibus: Reverendi Patres, attendite quam talionem Trajectenſes nobis impendunt, qui jactu tam grandis ſilicis nos abſque demeritis necidare quærunt, quorum fideles Conburgenſes hactenus fuimus, & quorum forenſes hoſtes ſub expenſis propriis laborioſè ſubegimus. Sed vivit Dominus & martyr ejus Georgius, quoniam & hoc forefactum nequaquam tranſibit in ultum, ſi vita nos incolimes conſervare queat ad annum. Nec mora, quin & ipſe Rex curſatilem equum aſcendens, cives diffidari juſſit, & ad expugnandam civitatem modis omnibus ſe præparavit. Trajectenſes pro caſu talis infortunij plærumque diſturbati, deſtinaverunt Magiſtros civium ad Hollandiam, tentantes cum eodem tyranno reformare pacis amicitiam. Sed quid plura, Rex immobilem ſententiam edidit, quatenus civitas graſſatorem ſibi traderet, alioquin ipſam

Imperator ictu lapidis in conſilio ſedens perculitur.

Imperator Trajectenſibus communicatur exitium.

ipſam urbem humotenus everteret. Itaque Trajectenſes obtenta pace modici temporis redierunt ad Iudiciale capitolium, ſtatuentes pro malefactore nimis arcanum ſcrutinium, ut ipſius Regis indignationem aliquo modo placarent, & Burgenſes innocui ſceleris tanti in pace quietiſſima permanerent.

Anno Domini Mcc. lv. Rex ipſam Friſiam potenter intravit, rebellantes ſibi Friſones egregiè vicit, & caſtrum Torrenburch ad eorum ſempiternum offendiculum fabricavit. Demum cùm jam tota terra glaciatim eſſet pervia, Rex iterum v. Kalendas Februarij cum duobus exercitibus armipotenter ingreſſus eſt Friſiam, properans ipſo die, ſicuti prius obtinere victoriam, ſed non eodem curſu reſpondent ultima primis: Nam Vilhelmus de Brederoede miles, Capitaneus unius exercitus ordinatus eſt, qui contra Drechtenſes Friſones trophæum laudis adeptus eſt. Rex autem in dextrario reſidens, ſecundum gubernaret exercitum, qui ad villam Houtvond concremandam trans paludes ſecurum exquiſivit aditum, & cùm idem Rex pedeſtrem exercitum ſolus in magna diſtantia præceſſiſſet, viamque meabilem ad expugnandos adverſarios exploraſſet, ecce Dextrarius ejus in paludoſo vado circumfracta glacie paulatim immerſus eſt, qui ibidem abſque juvamine cujuſcunque familiaris ſuffocatus eſt, Friſones verò de latibulis inſidiarum ex arundinetis ubique conſurgentes (proh dolor) ipſum Regem antequam exercitus ejus appropinquare poterat, occiderunt: quem propter pulchritudinem armorum timore ſupervenientis exercitus, ad proximam villam feſtinantiùs aſportarunt. Morabantur autem illis diebus quidam fugitivi per diverſas villas in Friſia, qui paulò pridem propter eorum forefacta proſcripti ſunt ab Hollandia. Hi Regis arma cognoſcentes ex auro fulvo ſplendida, in quibus atri coloris choruſcabat aquila, dixerunt occulta Friſonibus, quod eorum verum Dominum Regem & Comitem occidiſſent, ipſis ignorantibus, quapropter quatuor totius Friſiæ principales ſive Capitanei, timentes læſæ Majeſtatis injuriam, ſepelierunt occultè Regium corpus in domo cujuſdam Friſonis, ut per ſuccedentia tempora deperiret tam vindicta, quàm memoria ſui nominis.

Vilhelmus Imperator Friſiam ſubigit.

Vilhelmus Imperator a Friſijs occiditur, & clam ſepelitur.

Cæſus eſt autem hic Vilhelmus Romanorum Rex, poſtquam Hollandiam xxj. annis rexiſſet, & Romanum Regnum annis vij. cum potentia gubernaſſet. Impletaque eſt prophecia Sibillæ, quæ veridico ſermone longè prædixit, quod idem Vilhelmus Romanorum Rex à Friſonibus occidendus eſſet, eodem anno Domicella Richardis ad remedium animæ fratris ſui ſæpe dicti Regis Monaſterium puellarum Ordinis Præmonſtratenſis in allodio patrimonij ſui, quod campus Regalis dicitur, ædificare cœpit, quod etiam ad fœlicem recordationis ſuæ memoriam devotiſſimè conſummavit. Anno dehinc Mcc. lxvj. obiit venerabilis matrona Eliſabeth Romanorum Regina in Middelburgenſi Monaſterio tumulata.

Campus Regalis Monaſterium ædificatur.

Occiſo glorioſo Rege Vilhelmo, Florentius hujus nominis quintus anni dimidij tener infantulus xv. Hollandiæ Comes ſucceſſit, quem Floren-

Florentius quintus Comes Hollandiæ 15.

tius Præſes patruus ejus in tutelam accipiens, Comitatum ad tres annos in pace rexit: qui demum læſus in tyrocinio defunctus eſt in Antverpia, ſed abinde tranſlatus requieſcit in Valachria. Dux verò Brabantiæ exhinc curam ejuſdem infantis accipiens, Hollandiam ad tempus regere cepit, qui pro ſofacto ſuorum miniſterialium dedignanter expulſus fuit. Deinde principaliores Hollandiæ conſtanter eligerunt in tutorem ejuſdem pueri Comitem Geldriæ, & econtrà principales Zelandiæ conſtituerunt tutricem ipſius infantis Aleidim Comitiſſam Hannoviæ, de qua controverſia demum in Voornerzee magnum excrevit prœlium, ubi plurimis ab utraque parte peremtis, magnæ depopulationis excrevit homicidium. Sed Hollandiæ populus victorioſè prævaluit, & Comes Geldriæ Præfecturam terræ potenter obtinuit.

Sius varij tutores quæſtiones & certamina commovent.

Eodem tempore diſcordia magna ſuborta eſt inter Conradum Archiepiſcopum Colonienſem, & Vilhelmum Comitem Iuliacenſem: Henricus verò Trajectenſis Epiſcopus aggregavit extemplò tam ex Hollandia, quàm ex poteſtate propria roboratum exercitum, ut Metropolitano ſuo manuale conferret auxilium. Cùm autem utraque pars in loco campeſtri hinc inde reſideret, ut alterna die crudele bellum iniret, Henricus Epiſcopus circa caliginoſam noctis umbram amotis tabernaculis ſimulavit fugere, & cum exercitu ſuo feſtinanter ad propria tendere, ſed ecce quam primum auroræ jubar nocturnam incepit effugare caliginem. Idem Epiſcopus Comitatum Iuliacenſem audacter ingrediens, plures villas incendit, prædam magnam contraxit, & captivos quotquot voluit, appræhendit: Cuſtodes autem Iuliacenſis exercitus nocturnas obſervantes excubias, cum clamore valido totum exterruerunt exercitum, annunciantes per univerſam ſuam patriam flagrare jam incendium. Nec mora, quin & omnes pro rebus ſuis anxiati, perdiderunt animoſam audaciam, derelictis quoque papilionibus feſtinaverunt ad terram propriam. Quibus Henricus Epiſcopus haud piger, inſignis rutilantibus, & tubis ſtridentibus inſtanter occurrit, qui raptis & occiſis plurimis Iuliacenſem populum cum victoria ſuperavit. Itaque Colonienſis Archiepiſcopus per ſolam induſtriam Henrici Pontificis ab imminenti bello liberatus eſt, & Henricus Epiſcopus ditatus innumeris facultatibus ad terram propriam glorioſè reverſus eſt.

Bellum inter Archiepiſcopum Colonienſẽ, & Comitẽ Iuliacenſẽ.

Stratagema Henrici Epiſcopi invadentis ditionem Iuliacenſem.

Anno Domini Mcc. lxvij. 2. Nonarum Iunij, Henricus Epiſcopus requievit in Domino, poſtquam idem annis xv. victorioſè præfuiſſet Epiſcopio. Hic reverendus Pater Collegium xij. Canonicorum in Steenwick primitus inſtituit, & ad fundamentum novæ fabricæ Trajectenſi Eccleſiæ lapidem primitivum impoſuit, qui ad eandem Eccleſiam tam à clero, quàm à populo devectus, ubi penes anteriores Pontifices honorificè tumulatus eſt.

Henricus Epiſcopus moritur anno 1276. 2. Non. Iunij.

Iohannes

Digitized by Google

Iohannes I. Epiſcopus 39.

POſtquam mortuus & ſepultus Henricus eſſet Epiſcopus, eccleſia Trajectenſis Ioannem de Naſſouen elegit antiſtitem virum quaſi ſecularē, & ſimplicem. Hic Epiſcopus Epiſcopalia caſtra plene referta cunctis neceſſariis adinvenit; quæ providentia prædeceſſoris ſui cōtra circumjacentes hoſtes ſagaciſſimè præmunivit.

Circiter hæc tempora viſum eſt quoddam prodigiale ſignum in aëre: pugiles enim apparuerunt dimicantes alterutrum ut bellatores in acie: quod prodigium ſecuta fuit immenſa calamitas. Nam adverſus nobiles ſurrexit ubique ſevera communitas. Cùm enim Florentius Hollandiæ Domicellus juvenilis eſſet ætatis, vulgus Kenemariæ contra Nobiles primò tumultuare cœpit, & plurima caſtra Dominorum auſu temerario devaſtavit, ita quod omnes ferè Nobiles ad præſidium in Harlem anxiè confugerent, ut ibidem tumultuanti vulgo ſecurè reſiſterent. Decreverunt enim Kenemarij cunctos Nobiles procul expellere, caſtra ſubvertere, munitiones deſtruere, & totam Trajectenſem Diœceſim in vulgarem communitatem redigere. Quibus extemplò vicini Friſones fortiſſimâ conſpiratione fœderati ſunt. Nihilominus & Vaterlandi cum plæriſque nationibus coadjuncti ſunt. Itaque Kenemari præliatorum innumerabilem aggregantes copiam, occuparunt primò totam Amſterlandiam, Giſelbertus quidem ejuſdem terræ Domicellus, attendens vires ſuas contra tantum exercitum nequaquam poſſe ſufficere cautè conſultus pacem acquiſivit, fidelitatem juravit, & inſulſæ plebi cum ſuis armigeris ſe conjunxit. Qui tantæ multitudinis capitaneus effectus, decrevit omnes inimicos ſuos ab Epiſcopatu propellere: & primum caſtrum Vredelandt aſſultuosè deſtruere. Sed cùm ibidem Giſelbertus in expugnatione caſtri nihil omninò perficeret, ac indomita gens hominibus ſuæ ditionis alimenta violenter abſtraheret. Idem Giſelbertus Kenemarios admonuit arcano conſilio circa noctis umbraculum caſtra tollere, repentinum iter arripere, & civitatem Trajectenſem occultè capere. Nec mora quin Kenemarij Giſelberto conſiliante devenerunt clàm ad civitatem ante Solis ortum: quam extunc cum innumeris bellatoribus vallaverunt in gyrum, excubatores verò nocturnis deputati vigiliis ſtupefacti de tanta multitudine plebis inopinatæ ſupervenientis excitatis citò civibus nunciaverunt Tartaros adveniſſe, totamque civitatem cum infinitis armigeris occupaſſe. Cives autem apprehenſis armis ad defenſionem urbis accelerantes aſcenderunt turres & mœnia, ſtatueruntque de cacumina murorum primo quædam interloquia; econtra quidem unus de Kenemaris eloquenter in verba prorupit, qui facto ſilentio in hunc modum ait: Salutat

Prodigium in aëre viſum.

Friſones & Vaterlandi cum Kenemariis in Nobiles & Magiſtratum conſpirant.

Giſelbertus Capitaneus ſeditioſæ plebis.

Kenemarij Traiectum obſident.

Saluṫat vos amicos libera gens Kenemariæ, conſtanter expoſtulans quatenus omnes Nobiles communitatem aggravantes ab urbe veſtra proſcribatis, & eorum facultates egenis ſeu pauperibus erogetis, & ecce vix hic interpres ſua verba finierat, cùm inter Burgenſes magnus tumultus exortus fuit.

Traiectenſes ad inſtantiam Kenemariorum Magiſtratus mutant.

Vulgares utique cives de verbis Kenemarij magnanimi effecti compræhenſis armis, ſtatim ejecerunt tribunitiæ dignitatis illuſtres viros & nobiles, ſtatueruntque de ſenioribus cujuſlibet officij Scabinos & Conſules, qui judicium ſive Iuſtitiam in urbe facerent, & ad omnem utilitatem civilia jura diſponerent. Igitur expulſis à civitate cunctis Nobilibus, vulgus novæ poteſtatis percuſſit cum Kenemaris fœdus inſeperabilis amicitiæ, quibus extemplò conjuncti ſunt Amerfordenſes, cum inquilinis Amſterlandiæ: Iohannes quidem Epiſcopus hæc intelligens cum Comite Geldriæ venit in Zeiſt, ut expulſos intra civitatem reduceret, & tumultum inſanientis vulgi ſeverè corrigeret: Econtra verò Kenemarij ſuas acies ordinaverunt ad prœlium, ut in virtute magna diſturbarent Epiſcopalem cuneum. Sed Comes Geldriæ vir belli gnarus, attendens infrenatum populum innumerabilis eſſe multitudinis, recuſavit cum paucis militibus diſcrimen inire certaminis, quapropter & ipſe ſine mora cum Epiſcopo retroceſſit ad Veluam, ut ad cruentum bellum ſufficiẽtem armigerorum poſſet aggregare copiam. Giſelbertus itaque de Amſtel Capitaneus tam indomatæ plebis, cernens ſibi cuncta proſperari, caſtella ſcilicet Giſelberti de Abcoude, Vilhelmi de Riſenburch, ac Huberti de Vianen adverſariorum ſuorum deſtruxit, & exinde Kenemarios pro quadam aſtutia à belli tumultu temperans in hunc modum alloqui cœpit: Bellatores acerrimi, ac amici chariſſimi, videtis quod totum Epiſcopatum hoc anno ſubegimus, & propulſis Nobilibus fortia caſtra potenter evertimus, anno verò ſequenti Comitem Geldriæ, qui ſe nobis oppoſuit, expugnare proponimus, totamque ditionem ſuam hoſtili bello depopulare decrevimus. Nunc autem cùm vindemiæ tempus inſtat, oportet ut omnes tendamus ad propria, & ad ſuſtentationem parvulorum noſtrorum colligamus quævis neceſſaria. Igitur Kenemarij ſuadente Giſelberto coadunaverunt exercitum; & extemplò redeuntes ad Kenemariam, vallaverunt oppidum Harlemenſe per circuitum, quod ſine remiſſione duris impegerunt inſultibus, ut quam plures intus eliderent fundis & miſſilibus.

Harlemum à Kenemarijs obſeſſum.

Econtra verò Burgenſes cum Nobilibus circumvallatum oppidum egregiè defenſarunt, & forenſes hoſtes à munitione præſidij ſagittis & lapidibus abegerunt. Ioannes verò Perſyn miles inclytus, oppidum intereà clam exiens vehicula Kenemariorum cibariis onuſtata comprehendit, & exinde plurimas villas hoſtium capitalium inflammavit. Kenemarij quidem poſt tergum aſpicientes incendium, relicta jam obſidione, feſtinaverunt ad propria, deferentes in papilionibus diverſæ facultatis ſupellectilia. Nec mora, quin & Oppidani de munitione ſua catervatim erumpentes fugitivos hoſtes perniciter inſecuti ſunt, & occiſis multis cum captivis & ſpoliis in Harlem glorioſè reverſi ſunt. Epiſcopus itaque Trajectenſis, & Comes

Iohannes Perſyn Kenemarios ſtratagemate ab obſidione deducit.

mes Geldriæ gaviſi de confuſione Kenemariorum, roboratum attraxerunt exercitum, & civitatem Trajectenſem die xxix. menſis Augusti vallaverũt per circuitum. Die verò quarta præfati Principes attendentes urbem non poſſe capi ſine magnis expenſis & mangenis, perpendentes quotidianũ dolorem de ſuis vulneratis armigeris, avulſis ilicò tabarnaculis, obſiderunt oppidanos Amersfordiæ pro eo, quos paulò pridem pepegiſſent cum Kenemariis fœdus amicitiæ: quod tamen Comes Geldriæ in deditionem accepit, qui pridem ipſum oppidum pro quibuſdam urbis contumacibus omninò deſtruxit. His itaque geſtis Comes valedicens Epiſcopo ſeceſſit ad terram propriam, & Epiſcopus trans Iſelam tendens, devenit in Daventriã: Demum tranſacto biennio Zuederus de Boſuichem miles imperterritus cum omnibus dudum expulſis die x. menſis Septembris in aurora per ſcalas mænia ſcandens, urbem clàm ingreſſus eſt, & occiſis ab utraque parte plurimis, idem Zuederus triumphum adeptus eſt, qui vulgares viros confeſtim ab urbe proſcripſit, & antiquos Scabinos cum Magiſtris civium poteſtati priſtinæ reſtauravit, proceſſu verò temporis econtra quidam proſcriptorum urbem tacitè ſubintrarunt, totumq; populum inteſtino bello crudeliſſime vexaverunt, quibus utrimque diſcordantibus, Nicolaus de Catze miles Florentij juvenis Hollandiæ Domicelli tutelam adhuc habens cum quingentis ſaltim armigeris Trajectum ivit, bipennibus & ſecuribus valvas portarũ infregit, in medio civitatis pro tribunali ſedis, mille & quadringentas perſonas ab urbe proſcripſit, & cuncta civilia Iura potenter ad voluntatis ſuæ placitum ordinavit.

Amersfordia Comiti Geldriæ deditur.

Zuederus de Boſuichẽ Trajectum recuperat.

Ejecti urbẽ retentant.

Nicolaus de Catze Trajectum purgat à ſeditioſis.

Anno Domini Mcc. lxxxij. Florentius Domicellus Hollandiæ validam expeditionem indixit adverſus Friſiam, ut oſſa patris ſui deportaret ad Hollandiam. Sed Friſones econtra cum aciebus fortiſſimis occurſatũr, & quingentos bellatores pugnantes cruentiſſimè necaverunt. In quo conflictu corruerunt hi milites, & approbatæ laudis, egregij pugiles, utpote Verenboldus ex Hagha, & Albertus filius ejus, Valterus de Egmonda, & Vilhelmus filius ejus, Theodoricus de Raephorſt & Gerardus frater ejus, Iacobus de Vaſſenaer, Bernerdus ex Hagha, Gerardus de Harmolen, & Valterus Freſo Balyvus Kenemerlandiæ. Occiſis itaque tot electis bellatoribus, Hollandienſis exercitus uſque planiciem agrorum in Heilo diffugium arripuit: ubi ſecundariò per recentes armigeros crudele bellum inhorruit, in quo perempti ſunt plus quàm octingenti Friſones, ita quod eodem die ſufficienter ulti ſunt prædicti milites.

Florentius Hollandiæ Comes expeditionem parat in Friſiam.

Anno Domini Mcc. lxxxij. Florentius Comes ædificato quodam caſtro quod dicitur Vidoenes Frignicenſem exercitum in Houdtvoud audacter aggreſſus eſt, occiſiſque ſexcentis Friſonibus inopinatam victoriam ibidem adeptus eſt. In eodem namque bello quidam vetulus ad vitam reſervatus, ſepulchrum Regis prodidit, & Florentius Comes cum paternis oſſibus Trajectum adiit, ubi celebratis regalibus exæquiis ad Valachriam in expenſis magnificis deſcendit, & Regale corpus in Middelburgenſi Monaſterio

Florentius Comes oppreſſis Friſiis paternas reliquias aufert.

tumulandam honorificè collocavit.

Inundatio maris Friſiam reddit captivam.

Anno Domini Mcc. lxxxvij. die xiiij. menſis Decembris ex magna ventorum intempetie factum eſt undoſum diluvium, quod ſubmerſis hominibus & jumentis lachrymoſum fecit excidium. Theodoricus igitur Dominus de Brederode, jubente Florentio Comite, claſſem aptans, remigavit ad Friſiam, & acceptis ſingillatim obſidibus, totam illam ſine bello ſubegit patriam, Comes ergo refluentibus aquis, quatuor fortia caſtra, ſcilicet Medenblick, Emigenburch, Middelburch & Nyenburch ædificari fecit, cum quibus effrenatæ plebis innatam rebellionem edomare poſſit. Cùmque Florentius Comes poteſtativè poſſederat Friſiam, Guido Flandrienſis Comes transfretavit ad ſubjugendam Valactiam, econtrà verò Florentius Comes cum electis armigeris feſtinavit Guidoni potenter occurrere, & cum eo bellum navale committere. Sed Ioannes Brabantiæ Dux hoc intelligens, in Zelandiam citò venit. bellum ſuſpendit, & in hunc modum firmam amicitiam in utramque partem laborioſè refecit, quatenus ipſe Florentius Beatricem filiam Guidonis in uxorem duceret, & ſic utriuſque partis exercitus ſine conflictu certaminis ad propria tenderet: Ex qua quidem Beatrice Florentius genuit Theodoricum, Florentium, Vilhelmum, Ottonem, & Iohannem Hollandiæ Comitem, Beatricem, Machtildim, Eliſabeth & Margaritam Angliæ Reginam. Florentius itaque Comes exaltari vehementer incipiens transfretavit ad Eduardum Regem Angliæ, tentans, ſi aliquo modo devenire poſſet in poſſeſsionem Regni Scotiæ, quod hæreditario iure Florentij Comitis fuit, quanquam obſtantibus quibuſdam Scotis obtinere nequivit: ubi nam Eliſabeth ejuſdem Eduardi Regis filia copulata eſt Iohanni filio Florentii Comitis in uxorem, ut Rex & Comes firmarent alterutrum perpetuæ fidelitatis amorem. Interea Guido Comes Flandrienſis invidens amicitiæ Regis & Comitis, collegit apud Catzant extemplò navigium, & ad ſubjugandam Valachriam jam ſecundò direxit exercitum: econtra verò Florentius Comes ab Anglia feſtinanter adveniens claſſem ſuam in Fliſſinge applicuit, ubi populum ſuum in unum congregari voluit. Denique cùm Guido Comes in transfretando moram faceret, Ioannes de Renes oppidum Sluyſe potenter incendit, & Theodoricus de Brederode totum Catzand favillatenus inflammavit. Flandrienſes quidem ad tria millia pariter aggregati, feſtinaverunt econtra Zelandas in unum concludere, & eorum claſſem in ponto ſubmergere, ſed ecce Ioannes de Renes miles ſemper imperterritus cum trecentis Zelandis tria millia Flandrorum audacter aggreſſus eſt, & occiſis cruenter Flandris ad Florentium Comitem cum multis captivis glorioſè reverſus eſt. His diebus quidam Nigromanticus in Miſia comparuit, qui ſe Fridericum Imperatorem fuiſſe conſtanter aſſeruit, qui plæriſque miniſterialibus quondam Frederici Cæſaris multa patefecit arcana, ut quam plures regni Principes per varia ſeduceret ſigna. Friſones igitur accedentes ad præſentiam eiuſdem ficti Cæſaris, conqueſti ſunt de violenta moleſtatione Florentij Comitis, & ecce ſeductor ille pro tribu-

Caſtra adverſus Friſios ædificata.

Guido Comes Flandriæ Valachriam impetit.

Florentij Comitis uxor atque liberi.

Iohannes filius Florentij filiam Eduardi Regis Angliæ ducit uxorem.

Bellũ Flandrenſi in Zelandia.

Pſeudofredericus Cæſar turbat Imperium.

tribunali ſedens in ornamentis Comitem Hollandiæ per Epiſcopum Trajectenſem citari fecit, cui per quoſdam legatos hujuſmodi citationem deſtinavit. Fredericus Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, venerabili viro Epiſcopo Trajectenſi gratiam ſuam & omne bonum. Cùm Imperatoriæ Majeſtatis interſit, ſedare diſcordiam, & punire violentiam, fidelitatem tuam his præſentibus admonemus, quatenus Hollandiæ Comitem coram vaſallis Imperij conſtanter admoneas, ut à violenta moleſtatione Friſonicæ gentis ſe contineat & deſiſtat, alioquin adverſus ipſum procedemus, ut dictaverunt Iura legum, ſi verò dictus Comes quicquam Iuris ſibi competere dixerit ex privilegiis Imperatorum ſive Regum in Friſonibus libertinis, mandamus tibi quatenus eundem Comitem cites infra ſpacium ſex hebdomadarum cum eiſdem privilegiis nobis oſtendendis ad noſtrum Imperiale conſiſtorium in Miſia. Datum ibidem, &c. *Epiſtola eius ad Epiſcopum Traiectenſem.*

Florentius itaque Comes eidem Nigromantico reſcripſit hos verſiculos: Non ignorans quod Fredericus Imperator pridem ſuffocatus eſſet per ſuos domeſticos, Non es magnificus quondam Cæſar Fredericus, Non es Monarcha, ſed nec Miſiæ Patriarcha. Hic Miſellus demùm ab Archiepiſcopo Colonienſi captus, omnem nequitiam Nigromanticæ falſitatis in aperto confeſſus eſt, ac in villa Vitello palàm omnibus non immeritò concrematus eſt. *Pſeudofredericus capius & cõbuſtus.*

His itaque geſtis Florentius Comes vocatis ad conſilium capituli Trajectenſis cum cæteris nobilibus civitatem adiit, quoniam Ioannes electus, ſed nondum adhuc confirmatus ab Epiſcopatu deponendus eſſet. Nam & idem Ioannes Domino de Amſtel caſtrum Vredelādiæ, & Domino de Voerden caſtrum Montfordienſe pro quadam ſomma pecuniæ dedit in Vadimonium, ex quo totum non immeritò cepit querulare Epiſcopium. Igitur anno Domini Mcc. lxxxviij. poſtquam idem Iohannes electus tanquam laicus annis xxj. Traiectenſi Pontificio præfuiſſet, ac in magnis debitis diverſis fœneratoribus obligatus eſſet, tota ſcilicet eccleſia miſerabilem ſtatum terræ Trajectenſis Domino Papæ ſcripſit, & pro quodam Iohanne nato de Zirc ſupplicationem devotè fecit. Demum authoritate ſedis Apoſtolicæ Iohannes de Naſſou à Pontificio deſtitutus eſt, & Ioannes de Zirc xli. Traiectenſis Epiſcopus cathedratus eſt. *Iohannes de Naſſau deponitur, & alter Iohannes eligitur unctoritate Pontificis.*

Iohannes 2. Epiſcopus 40.

CVm itaque Iohannes huius nominis ſcundus, Traiectenſis effectus eſſet Epiſcopus. Giſelbertus de Aemſtel habens caſtrum Vredeland in vadimonium, incepit per quoddam novum Telonium Traiectenſem aggravare populum. Quapropter Epiſcopus de conſilio civita-

Bellum ob caſtrũ Vredelandi.

tis & Eccleſiæ Giſelberto pecuniam exhibens caſtrum expetiit, ſed Giſelbertus diverſas conditiones in contrarium allegans, pecuniam accipere renuit, quamobrem Epiſcopus congregatis expeditis armigeris, decrevit Dominũ Aemſterlandiæ potenter invadere, terram ipſius incendere, ac ipſum caſtrum à Giſelberto minis & terroribus extorquere. Econtra Giſelbertus Heremanno de Voerden auxiliante, contraxit ab Hollandia roboratum exercitum, devenitque in Zolterenge præliaturus adverſus Epiſcopum: & ecce concurrentibus invicem utriuſque partis militibus, cum tubis ſtridentibus, & vexillis irradiantibus Epiſcopalis exercitus primò prævaluit, & Giſelbertum cum omnibus villanis ſuæ ditionis egregiè repperit. Nec mora, quin & Heremannus Hollandienſem eduxit exercitum, totiſque viribus Epiſcopalem nitebatur diſturbare populum. Hic igitur Heremannus in prima congreſſione lætaliter vulneratus in agone certaminis ita ſtrénuè manſit, ut tandem Epiſcopalem exercitum infra munitionem Amersfordiæ profugaret. Ceciderunt autem in eodem conflictu quidam bellatores egregij, videlicet Stephanus & Fredericus de Zulen viri pugnaces & ſtrennui.

Florentius Comes obſidet caſtrũ Vredelant.

Igitur Florentius Comes requiſitus ab Eccleſia, præmiſſa diffidatione caſtrum Vredeland circumvallavit cum quibuſdam armigeris ex Hollandia applicando manginellas ad quaſſandum turres & mœnia. Aliquanto dehinc elapſo tempore Comes obſidionem caſtri renovare deſiderans, evocavit recentes armigeros ex Zelandia, proponens ipſum caſtrum obſidione vallare ſtrictiſſima. Giſelbertus autem his agnitis ſtipendiarios occultè collegit, ac improviſis Zelandis prope Lonen potenter occurrit. Econtrà verò Coſtivus de Renes Capitaneus Zelandorum cum cornibus horriſonis, & vexillis fulgidis adverſam multitudinem audacter aggreſſus eſt, de quibus rebellante manu triumphalem laudem adeptus eſt, corruit equidem in ipſo conflictu Dominus de Brederode miles inclytus cum quibuſdam aliis electis bellatoribus, & Giſelbertus de Aemſtel ibidem captivatus eſt cum pleriſque de ſuis commilitonibus: Arnoldus autem ipſius frater magnificentiam Comitis expaveſcens caſtrum extunc ſua ſponte reſignavit, quod idem Comes ſuis balliſtariis fideliſſimè communivit, ſed quoniam Heremannus de Voerden Giſelberti complex omninò fuit, aptamque rebellionem adverſus Epiſcopum in Zoſteringe dudum egit, ideoque Comes injurioſam contumeliam Epiſcopo pridem illatam, emendare volens, expeditum iterato collegit exercitum, totamque terram Heremanni per hoſtile depopulari decrevit incendium. Heremannus verò contra magnipotentem Comitem non habens ſufficientem reſiſtendi copiam, caſtrum Montfordiæ ſuis ſatellitibus communivit, & ad exteras partes à facie Comitis quaſi profugus declinavit, ſed ecce Comes non deſiſtens ab inchoato propoſito, dictum caſtrum circiter annum obſidione cingens, quotidianis impugnavit aſſultibus, aptatis ad hoc multis mangenis cum diverſis tormentorum generibus. Denique Comes perſeveranter in obſidione manens, caſtrum rebellanti

Giſelbertus in prælio capitur, & caſtrum Vredelandi à fratre traditur.

Caſtrum Monfort capitur à Comite.

ellanti manu violenter obtinuit, ac omnes caſtrenſes exceptis duo-
s decollari voluit. Hic ergo Comes adeptum caſtrum propriis adim-
vit armigeris, ut adverſus incurſionem Heremanni quotidianis invi-
arent excubiis, proceſſu verò temporis verbum pacis inter eoſdem Prin-
pes in hunc modum ordinatum eſt, quatenus Giſelbertus de Aemſtel
Heremannus de Voerden ſub omni bonorum ſuorum ſtipulata cau-
one fideliter hoc promitterent, quod adverſus Epiſcopum Trajectenſem
Comitem Hollandiæ nunquam rebellionem attentare præſumerent. *Giſelbertus & Heremannus in gratiam recipiuntur ſubiectis cō ditionibus.*
omes autem pro ſumptuoſis laboribus ab eiſdem complicibus fidelitatis
cceptaret Homagia, & extunc Epiſcopus ſua caſtra rehaberet in poteſta-
propria. Ratificatum eſt itaque patentibus inſtrumentis ab omni parte
ræfatum arbitrium, & terminatum eſt in eoſdem magnates hoſtile liti-
gium. Comes equidem ex mera nobilitate prorſus omnem animi ran-
corem ex corde remiſit. Nam & Giſelbertum ac Heremannum conſilij
ſui præcipuos ſecretarios ordinavit. Sed Heremannus (proh nefas) invi-
diæ zelum obliviſci neſciens circumvenit Giſelbertum virum ſimplicem,
quem ſecum attraxit in conſpirationem adverſus Comitem, cujus etiam
inſtinctu Gerardus de Velſen internuncius collegit in Cameraco Dura-
nenſem Epiſcopum ex parte Regis Angliæ, Dominum de Luyck ex par-
te Ducis Brabantiæ, & duos conſiliarios Comites Flandriæ, ubi definito
conſilio decretum eſt, quatenus Florentius Comes vivus debeat apprehen-
di, & ad perpetuam priſionem Regis Angliæ tranſmitti, & Ioannes filius
ejus, gener Regis in Hollandia dominari. *Conſpiratio adverſus Comitem Florentium auctore Heremanno ſupradicto.*

Interea Florentius illuſtris Comes harum traditionum inſcius paulò pridem excellentis ædificij curiales manſiones ſeu præclara palatia conſtruxit in Fogelſang & in Haga, ubi cum proceribus & puellis infra ſylvarum frondoſa latibula, vel continuam venationi dedit operam, aut in armis militarem exercebat induſtriam. Igitur anno Domini MCC-xcvj. Florentius Comes Trajectum tendens ad ſedandam diſcordiam inter milites de Zulæ & prædictos ſuos Conſules, introivit Eccleſiam, aſſumens ſecum quoſdam milites, & ecce quædam muliercula divinitùs inſpirata ſibi chartam occultè porrexit, quam & idem Comes per ſecretarium ſuum in hunc modum legi fecit: Regia proles, inclyte Princeps, animadverte quæ Pſalmiſta prophetavit. Homo pacis meæ in quo ſperavi, magnificavit ſuper me ſupplantationes. Florentius verò Comes ex magnanimitate ſua parvipendens hunc verſiculum, celebravit cum Prælatis & civibus ſolemne prandium, qui citra meridialem horam decrevit aliquantiſper obdormire, & reſiduum diem in jocundo contubernio conſumare, quem ſoporantem Giſelbertus de Aemſtel à ſomno ſuſcitans indeſinenter admonuit, ut cum falconiſtis urbem exiret, quoniam inaudita copia volatilium in campeſtribus reſideret. Comes aucupalis ludi plærumque cupidus, pulcherrimum niſum ad manum ſumens, cum paucis familiaribus *Admonitio divina cōtempta.*

urbem egreſſus eſt, & per latentes inſidias ad diſtantiam medii milliaris ferè productus eſt. Sed ecce Heremannus de Voerden cum inimicis armatis de latibulis inſidiarum irrumpens Comitem ab omni parte vallare ſtuduit, & Gerardus de Velſen haud piger primus in Comitem irruit: econtrà verò Comes, ut vir imperterritus ejecto niſo gladium educens ſemetipſum nitebatur defendere, malens anteà mori, quàm tantis traditoribus ſe captivum tradere. Sed hoc minimè perfecit, quoniam prædicti graſſatores (proh pudor) adhuc ejuſdem Comitis veſtimentis amicti, ac eodem die ſuis alimentis in Trajecto depaſti, tantum Principem traditoriè captivarunt; quem ad præſidium Mudenſe ipſa nocte ſecretiſſimè adduxerunt. Interea rumor tam odioſæ famæ plurimorum corda perterruit, & vulgus Kenemerlandiæ, Waterlandiæ, ſimiliter & Friſiæ pro liberando Comite repentinum iter arripuit, quod graſſatores agnoſcentes, fugierunt extemplò cum captivo Comite per paludes & devia, & econtrà cives Nardenſes Comitem liberare meditantes, occurſarunt in magna copia. Igitur hi fugitivi nimirum anxiati ſunt tum ex populari multitudine Kenemariorum ſubſequentium, tum ex formidoloſa ſollicitudine villanorum occurrentiū. Comitis autem equus exiguus foſſarum latitudinem tranſilire nequiens, in vado cecidit, quem Gerardus de Velſen, timore ſupervenientis exercitus extrahere non potuit, quamobrem idem Gerardus ſ[illegible]litum habens animum eundem cum mucrone ſuo xxj vulneribus occidit, & ad caſtrum Cronenburch in equo curſatili citiſſimè receſſit: Heremannus verò de Voerden ad exteras partes declinans, exquiſivit hinc inde refugium, qui de ditione ſua propulſus perpetuæ deſolationis intravit exilium. Sed Giſelbertus vir ſimplex & grandævus ab eodem Heremanno de Voerden omninò ſeductus eſt, qui ab externis amicis ad vitæ ſuæ conſummationem ſatis debite ſuſtentatus eſt. Intereà Kenemarii ſemivivum Comitem invenientes adhuc reſpirantem, & ut quidam tradunt, pauca loquentem; apprenderunt quoſdam de prædictorum latronum complicibus, quos in conſpectu moribundi Comitis diverſis interfecere cruciatibus. Sed & ipſe Comes erectis in cœlum oculis, v. Kalendas Julij requievit in Domino, coronatus, ut ſperamus, in cœlo pro tam crudeli martyrio. Hic Florentius Comes annos ferè xlij honeſtè regens Hollandiam, Princeps erat valde glorioſus, ſtatura procerus, virtute robuſtus, aſpectu decorus, ſermone facundus, corde magnanimus, agilitate ſtrenuus, in dando largiſſimus, peroptimus Muſicus, & æquirectus Juſticiarius: cujus exanimo corpus ad Reynſburgenſe Monaſterium devectum eſt, quod ibidem penes Beatricem conthoralem ſuam luctuoſis exæquiis honorificè tumulatum eſt. His itaque flebiliter actis, Comes Clivenſis conſanguineus Florentij Comitis jam ſepulti validam expeditionem eduxit ab Hollandia, circumvallavitque caſtrum Cronenburch obſidione graviſſima, quod idem Comes cum tormentis indeſinenter impegit, quoadusque Gerardus cum ſuis complicibus urgente penuria victualium ſe captivum dedit: qui traditionem Comitis, ut præſcribitur, in aperto confeſſus eſt ſeriatim,

Gerardus à Velſen Comitem Florentium occidit.

Elogium Florentij Comitis.

Caſtrū Cronenburch capitur, & Gerardus de Velſen ſupplicio afficitur.

im, atque idem Gerardus inter acerba ſupplicia dirè rotatus eſt. Vulgus ue Hollandiæ jam dictum caſtrum ex magna parte deſtruxit, & ad contirendum caſtellum Mudenſe validiſsimè properavit. Sed ecce caſtellum c diffugientibus armigeris abſque defenſore repertum eſt, quod extunc heodorico de Harlem ad tuendum diſtrictè commiſſum eſt. Comes verò liveuſis recepit extunc in tutelam totam Northollandiam; & econtra Guia de Hannonia Theſaurarius Leodienſis vendicavit ſibi Præfecturam toas Zuydhollandiæ manens in Berga, de qua controverſia quotidianus imultus excrevit, & Hollandiæ populus bipartitè diviſus, ſine vero Douino vacillavit.

VVilhelmus Epiſcopus 41

EOdem anno Iohannes Epiſcopus Apoſtolica tranſlatus authoritate Tullenſis Epiſcopus effectus eſt, & Vilhelmus de Mechlinia natus auditor cauſarum in Romana curia xlj. Epiſcopus ordinatus eſt: hic Vilhelmus Trajectum adveniens, totum Epiſcopatum diverſis involutum guerris repperit, quod ad bonum reparare ſtatum intentè ſtuduit. Nam & idem Epiſcopus in primis caſtrum Mudenſe cum electis obſedit armigeris, quod adeò conquaſſavit cum diverſis tormentorum mangenis, ut Theodoricus de Harlem impetrata deditione demum in captivitatē tranſiret, & ſalva vita caſtellum ipſi liberè reſignaret. Ex hac igitur proſperitate Vilhelmus Epiſcopus magnanimus effectus, receſſit ad Weſt-friſiam, & ibidem adverſus Hollandienſem populum Epiſcopalem prædicavit indulgentiam. *Friſones* verò ſecundum conſuetum morem ad rebellionem proni, ſuadente Vilhelmo Pontifice vallaverũt caſtrum Videnes per circuitum infeſtantes acri et ibidem per aſſultum creberrimum; ita quod Baldevinus de Vaelwick tandem exhauſtis neceſſariis idem caſtellum *Friſonibus* hac conditione traderet, ut ipſe ſalvis rebus ad Hollandiam in firma pace recederet. Nec mora, quin *Friſones* hoc caſtro deſtructo, Emigenburch confringerent, Medenblick obſidione cingerent, ac ipſum oppidum favillatenus incenderent, *Florentius* autem de Egmonda cæterique caſtrenſes cum *Friſonibus* ſæpe ſtrenuè confligentes adeò graviter obſeſſi ſunt, ut conſumptis victualibus equinas carnes demum manducare coacti ſunt. Iohannes quidem Hannoniæ Comes hoc audiens, cum expeditione magna remigavit ad *Friſiam*, occiſiſque xxxv. ſaltem *Friſonibus*, aſportavit obſeſſis Caſtrenſibus magnam ciborum opulentiam. Deinde verò de Arckel & de Pede cum burgenſes Enckhuſen, maximam prædam prændiderunt, qui ſalva claſſe propriis littoribus laudabiliter applicarunt.

Epiſcopus caſtrum Mudenſe capit.

Epiſcopus Friſos inſtigat in Hollandos.

Friſii alia quot caſtra deſtruunt.

Iohannes Comes Hannonia Medenblicc obſeſſa ſuppetias fert.

His itaque geſtis Dominus *Florentius* Abbas Regalis Monaſterij Egmon-

Iohannes Comes Hollandiæ ex Anglia revocatur.

mondenſis, Theodoricus Dominus de Brederode, Henricus Caſtellaneus Leidenſis, ac Vilhelmus de Egmonda milites profunda pelagi tranſfretantes, exoraverunt Regem Angliæ quatenus annueret, ut cum eis tranſiret Ioannes Domicellus Hollandiæ. Eduardus verò Rex eoſdem gratioſè ſuſcipiens, navem inæſtimabilis ornamenti coaptari fecit, in qua Ioannem Domicellum, inſuper & filiam ejus uxorem ad Hollandiam deſtinavit: Sed hic Domicellus vento carens proſpero, Zelandiæ finibus applicuit, quem extunc Volfardus de Vere deſtitutus cunctis Hollandis in tutelam obtinuit.

Iohannes Comes Hollandiæ Friſiam invadit.

Anno Domini Mcc.xcvij. idem Hollandiæ Domicellus volens rebellantem ſibi ſubjungere Friſiam, devenit armipotenter in Alckmariam, econtra verò Friſones in manu forti occurſarunt, qui robur totius Friſiæ pro committendo prælio gravi contraxerunt, & ecce concurrentibus invicem utriſque partibus cum cornibus horriſonis, & vexillis fulgidis, fit ingens clangor armorum, & magnus ſtridor occiſorum. Nam Hollandiæ & Zelandiæ populi bipartitas inimicorum acies diſjunctim impugnantes, quatuor millia Friſonum occiderunt. Quinimò maximam multitudinem diffugientium ad interiora terræ latibula profugarunt. Ex parte quidem Hollandienſis exercitus Ioannes Dominus de Arckel miles egregius, & Ioannes de Dortoghe armiger inclytus cum duobus aliis occiſi ſunt, qui pro virili probitate per æterna tempora collaudandi ſunt. Contigit autem hæc cruenta ſtrages vj. Kalendas Aprilis in ſpacioſis agris villæ Fronienſis. Vilhelmus autem Epiſcopus attendens ſuccubuiſſe Weſt-friſones, tranſfretavit ad Orientalem Friſiam, & ibidem adverſus Hollandiæ populum jam ſecundò papalem prædicare cæpit indulgentiam. Friſones igitur Epiſcopo manuale promittentes auxilium, devenerunt in Monekedam per feſtivum remigium. Oppidani quidem Harlemenſes cum Waterlandis contra copioſum eduxerunt exercitum, qui cum ſignis fulgurantibus & tubis perſtrepentibus animoſè Friſingenſem ſunt aggreſſi populum. Sed ecce Friſiæ vulgus confeſtim à bello declinans, feſtinavit introire navigium, repentino remorum impulſu maturare diffugium, quos extemplò Waterlandi viriliter inſecuti ſunt, & occiſis infinitis Friſonibus trophæum laudis potenter adepti ſunt. Vilhelmus autem Epiſcopus hoc amiſſo jam prælio, modicam ſchapham introivit, & ad partes Iſſelinas feſtino remigio declinavit. Ioannes verò Domicellus Hollandiæ perpendens, quod Vilhelmus Epiſcopus duabus vicibus dura prælia ſuſcitaſſet, & adhuc ad partes Iſſelinas novo pro ſubſidio tranſmiſiſſet, mandavit Giſelberto de Iſelſteyn, quatenus ad tempus caſtro ſuo ſecederet, & ad impugnandum Epiſcopum Hollandienſes armigeros intromitteret. Giſelbertus autem hoc omninò facere recuſabat, præſertim cùm & ipſe Iuſticiarius in terra Trajectenſi conſtitutus eſſet. Quamobrem Hollandiæ Domicellus Giſelbertum apprehendi fecit à ſuis hoſtibus, cujus & caſtrum impugnari juſſit quotidianis aſſultibus. Econtra verò Domicella Bartradis ipſum caſtrum circiter annum egregiè defen-

Friſii ſuccumbunt.

Vilhelmus Epiſcopus inſtigat Friſios Orientales in Hollandos.

Friſiis victis Epiſcopus fugit ad Tranſiſulanos.

Giſelbertus de Iſelſtein capitur.

Digitized by Google

:nſavit, quoadusque deficientibus neceſſariis ſub hac forma conditio-
in deditionem tranſivit, ut ipſa per ſortis caſum medietatem caſtrenſem
-a vita retineret, & Domicellus Hollandiæ de reſidua parte voluntatis
: deſiderium ordinaret. Domicellus autem Hollandiæ jam adeptum ca-
um cum tota ditione de Voerden dedit Wolfardo de Vere dehinc in ho-
gium, ut in contumeliam Epiſcopi Trajectenſis diſſiparet Pontificium.
l idem Wolfardus totam Hollandiam per novam monetam aggravans,
hinc in Delft occiſus eſt, poſt cujus necem à vulgari populo tumultus
gens exortus eſt. Anno Domini Mcc.xcix. Ioannes Domicellus iiij. Ka-
idas Novembris apud Harlem requievit in Domino, poſtquam Hollan-
im rexiſſet annis tribus cum dimidio: Hic Ioannes ſolus inter omnes Hol-
idiæ Principes ſine liberis & abſque militari nomine defunctus eſt, qui
Reynſburgenſi Monaſterio penes patrem honorificè tumulatus eſt. Do-
icella quidem Eliſabeth poſt mortem ſui conjugis tranſivit ad Regnum
ngliæ, quam exinde duxit in uxorem Comes Ereffordiæ, poſt ejuſdem Do-
icellæ mortem Giſelbertus de Aemſtel oppidum ſuum ligneis pontibus,
: turritis propugnaculis undecunque munivit. Sed vulgus Waterlandiæ
im oppidanis de Harlem profugato Giſelberto pontes & munitiones fa-
illatenus inflammavit.

Caſtrum de uxore deditur certis conditionib.

Iohannes Comes moritur anno 1299. 4. Cal. Novemb.

Uxor eius in Angliā redit.

Defuncto Ioanne Domicello, Ioannes Comes Hannonienſis filius A-
elheidis ſororis Vilhelmi Regis, Hollandiæ Comes effectus eſt, qui ſtatim
Dominia de Aemſtel, & de Voerden Guidoni fratri ſuo largitus eſt, habens
n uxorem Philippam filiam Comitis Lutſenbergiæ, de qua genuit Iohan-
ies primogenitum, Vilhelmum ſuccedentem Hollandiæ Comitem, Ioan-
iem de Bellomonte, Dominum Henricum Cameracenſem Canonicum,
Margaritam Comitiſſam Atrabatenſem, Adelheidim Comitiſſam Clare-
montenſem, Mariam Comitiſſam de Barbinois, & Machtildim Dominam
de Niele. Hic Ioannes primo dominationis ſuæ tempore cum expeditione
valida remigavit ad Zelandiam, ubi contra rebellionem Ioannis de Renes
demum obtinuit in magna laude victoriam. Ioannes itaque de Renes de-
victus transfugit ad Albertum Romanorum Regem pro ſubſidio aſſerens,
quod Comitatus Hollandiæ poſt obitum Domicelli Ioannis Romano va-
caret Imperio. Albertus igitur Rex deſcendens ad Hollandiam, deſtinavit
hujuſmodi literas per univerſam Provinciam. Noverunt univerſi, quod
Albertus Rex invictus vacantem Hollandiæ Principatum Romano poten-
ter incorporabit Imperio, quem Carolus Rex Theodorico Comiti donavit
in feudo.

Iohannes Hannonienſis 19. Comes Hollandiæ.

Genealogia Iohannis Comitis Hollandiæ.

Expeditio in Zelandiam.

Albertus Imp. ex delatione Iohannis de Renes Hollandiæ Comitatū impetit.

Igitur Albertus Rex Anno Domini M ccc. deſcendit uſque Novima-
gium ad ſubjugandum Comitatum Hollandiæ, adducens ſecum Maganti-
nenſem, Treverenſem, & Colonienſem Archiepiſcopos, cum plæriſque
primatibus Regni Alemanniæ. Econtra verò Ioannes Comes armipotenter
advenit in Bonſvaerd, ubi metatis caſtris ſuper Alveum, Vale, aſſiduè cepit
inveſtigare, qualiter ad expugnandum Regis exercitum magis commodè

al. Goſſwaert.

poſſet pertranſire. Sed ecce Rex multitudinem vexillorum & fortitudinem armigerum Hollandienſis exercitus à cacumine turris procul intuens, & ſe deluſum à Zelandis æſtimans, retroceſſit ad Cranenburgiam, ut alterna die repatriaret in Amſtriam. Archiepiſcopus verò Colonienſis pro Regis honore conſervando pacem extunc elaborare ſtuduit, qui tandem ſub hac forma arbitrium ſuum edidit, quatenus ipſe Comes Domino Regi fidelitatis præſtaret homagium, quo facto primates extemplò reverſi ſunt ad propria. Zelandi verò Regi tardè venientes in auxilium derelicta claſſe penes Heuſden transfugerunt pedes ad Flandriam, deprædantes aſſiduè vicinam Zelandiam: ſed Ioannes Comes hos fugitivos citiùs inſecutus, deſertas rates adinvenit, Ioannem de Renes proſcripſit, cujus facultates adjutoribus ſuis ſubdiviſit.

Pax inter Imperatorē & Comitē.

de Renes proſcribitur, et bona eius publicātur.

Eodem anno Vilhelmus Trajectenſis Epiſcopus adverſantibus ſibi Zuedero de Montforde, Huberto de Vianen, & Ioanne de Linſcoten militibus, ac Iacobo de Luchtenburch Magiſtro civium, appræhenſus eſt, ac infra civitatem propriam circiter annum in captivitate detentus eſt. Demum idem Epiſcopus à priſione laxatus, ſedem adivit Apoſtolicam, ut Trajectenſe Pōtificium Domino Papæ reſignaret, & exinde ſopitis cunctis adverſitatibus in tranquilla pace maneret. Sed ecce Dominus Apoſtolicus Epiſcopatum acceptare nolens, mandavit Epiſcopo Monaſterienſi, quatenus ipſe Vilhelmo confratri ſuo contra quoſcunque graſſatores manuale ferret auxilium, qui nitebantur impugnare Trajectenſe Pontificium. Hic Vilhelmus repatriare diſponens xv. die menſis Auguſti quoddam prodigiale ſignum apud Anagniam vidit, quod mortis ſuæ jam inſtantis judicium pronoſticale fuit. Intuebatur enim ſolem eſſe bicornem ad modum lunæ mediæ, de quo fulgurantes radii coruſcabant ad inſtar lucis ſanguineæ: qui mox de partibus Tranſiſelanis elegantem aggregavit exercitum, tentans ſi civitati ſuæ patentem inveniret introitum. Sed ipſe Epiſcopus urbem introire nequiens, declinavit ad loca campeſtria, & ibidem cauſa repanſationis ſuæ decrevit exaltare tentoria. Cùm autem hæc agerentur, quidam Hollandiæ nobiles, utpote Theodoricus de Waſſenaer, Henricus Caſtellaneus Leidenſis, Philippus de Montfort, Florentius de Duvenvorde, Simon de Benthem, & Iacobus de Voude milites, cum multis armigeris odientes ipſum Epiſcopum propter antiquam diſcordiam, & diligentes Iacobum de Lichtenburch propter confinem amicitiam comprenſis armis devenerunt in campeſtrem planiciem, quæ dicitur Hoghevoerden, cum tubis tremulis, & ſignis fulgidis, ut Epiſcopum à civitate propellerent, & præfatum Iacobum ab imminenti periculo potenter eriperent: econtra verò Dominus Epiſcopus cujus exercitus in duplo major erat, acies ſuas ad bellum ordinare tetendit, qui cum tubis frementibus & vexillis irradiantibus adverſis hoſtibus audacter occurrit, ita quod in prima exercitu quoſdam villanos ab exercitu ſegregatos expelleret, & Hollandienſi populo cum virtute magna reſiſteret. Interea Zuederus de Montforde cum indefeſſis advenit armigeris, qui grande juvamen

Vilhelmus Epiſcopus à ſuis capitur.

Romam vadens Epiſcopum Monaſterienſem à Papa accipit adiutorem.

Epiſcopus Traiectum armata manu requirit.

Digitized by Google

ſen aſportavit Hollandiæ populis, & ecce bellum crudele cœpit ingru- præliantes ſe mutuo ſternere, & pro corona victoriæ ſeverè contendere. ſcopus verò levitate ſui dextrarij ſemel & iterum Hollandienſem tranſ- ivit exercitum, quem cunctus populus primò trucidare pertimuit tan- m ſpiritualem patrem & Dominum, ſed idem Antiſtes hoſtiles turmas tertiò tranſilire præſumens ab equo proſtratus eſt, & ibidem anno Do- i M.ccc I. iiij. Nonarum Iulij, qui eſt translatio ſancti Martini, proh or, à profanis filiis occiſus eſt. Corruerunt enim ex utraque parte mul- lentes armigeri, major verò pars ab exercitu morientis Epiſcopi, cujus ime corpus ab hoſpitalariis delatum eſt ad eccleſiam S. Catharinæ, do- exæquiis congruentibus in Eccleſia cathedrali traderetur eccleſiaſticæ lturæ. Hic Vilhelmus ad quinque ſaltem annos Epiſcopatum rexit, qui ctis diebus ſuis perſecutiones graves, ut prædicitur, paſſus eſt. *Epiſcopus in prælio cadit 1301. 4. Non. Iulij.*

Guido Epiſcopus 42.

Oſt occiſionem Vilhelmi Pontificis, Ioannes Comes à *Zelandia* citò veniens ſupplicavit eccleſiæ Trajectenſi pro Guidone fratre ſuo, The- ſaurario Leodienſi. Canonicorum ergo quidam elegerunt Guidonem eundem Theſaurarium, quidam verò Radulphum de Valdech majo- eccleſiæ præpoſitum. Porrò quamprimum Guido gubernationem Epi- àtus accepit, Radulphus ad partes Tranſiſelinas ſeceſſit, fuerunt ete- ejuſdem Guidonis fratres carnales Botzardus Epiſcopus Metenſis, Io- es Epiſcopus Cameracenſis, Ioannes Comes Hollandienſis, & Floren- Princeps Morianenſis, quorum auxiliante pompa dictus Guido Ponti- adverſantes hoſtes ſubegit, totumque Pontificium in tranquilla pace tiſſimè gubernavit.

is diebus contigit in Hollandia quoddam ſpeciale prodigium, quod uræ calamitatis fuit ſingulare præſagium. Quidam enim eques appa- admonens univerſam plebem arma tollere, & pro repellendis hoſtibus s maris feſtinanter aſcendere. Igitur omnis populus ad mare tendens debellandis hoſtibus, aſpexit aquam adimpletam, quaſi navibus, ſed claſſis in momento diſparuit, & prælibatus eques quaſi phantaſma cō- n evanuit. *Prodigium futuræ cladis.*

nno Domini Mccc. iiij. Guido Flamingus aggregavit electam mili- , ut vicinam armipotenter expugnaret Valacriam; cui Vilhelmus ma- atu Ioannis Hollandiæ Comitis eleganter occurrit: qui occiſis in Cat- plæriſque Flamingis honorificè triumphavit. Nec mora, quin Guido ningus congregavit iterato elegantes armigeros, ut jam ſecundò debel- Zelandiæ populos, cui Vilhelmus juvenis ſecundariò ſe oppoſuit, qui *Guido Comes Flandria Valacriam impetit.*

Digitized by Google

Vilhelmus Iohannis Hollandiæ Comitis filius proditionem declinat & vincit.

tamen ex interna traditione, tam in Verę, quàm in Arnemuden uno die bis victus ſuccubuit. Vilhelmus itaque declinans à prœlio, declinavit ad oppidum de Ziericze pro recenti ſubſidio, quem Guido Flamingus abſque mora ſecutus fuit, ac ipſum oppidum ad ſex ſeptimanas ſagittis & fundibulis laceſſivit. Demum ipſe Vilhelmus una dierum portas urbis latenter aperiens forenſem diſturbavit exercitum, qui tam occidendo quàm ſubmergendo mille Flandros & quingentos dedit in interitum. Qui demum præfatum oppidum diligenti cuſtodiæ mancipavit, & ad Hollandiam receſſit, & auxilio patrui ſui Domini Guidonis Epiſcopi copioſum eduxit exercitū, ut in virtute magna circum obſeſſum liberaret oppidum. Cùm autem glorioſus exercitus tam Pontificis, quàm Comitis appropinquarent Duvelandiæ, quidam temerarij juvenes ex navibus exſilientes conſagittare cœperunt contra præſcriptos Zelandiæ. Et ecce Eccleſiæ Trajectenſis & Hollandienſis populi fixis anchoris aſcenderunt in aggerem, ut ibidem caſtra locarent propter inſtantem noctis caliginem. Friſones autem dormitare recuſantes, incenderunt hinc inde fugitivorum tabernacula, revertentes ad ſtationem navium ſuarum cum præda copioſiſſima. Nec mora quin habitatores Duvelandiæ confeſtim arma capientes, & per notas ſemitas Friſones indilatè ſectantes, ſuper exercitum adhuc ſoporantem, irruerunt, quem in clamoribus & ictibus validiſſimus excitaverunt. Hollandienſes autem & Trajectenſes armigeri de quieto ſomno terribiliter excitati, comprenſis armis feſtinaverunt inimicis obſiſtere, ac eoſdem à propugnaculis caſtrorum procul expellere: ſed hoc minimè profuit, quoniam umbroſa caligo maledictæ noctis tantùm inhorruit, ut amicus amicum non agnoſceret, quinimo cognatus agnatum alterna cæde perimeret. Corruerunt autem in ipſo conflictu Vilhelmus de Horn, Præpoſitus Trajectenſis, Nicolaus Perſin, Theodoricus de Harlem, Theodoricus de Zulen, & Zuederus de Bevervaerde bellicoſi milites, cum plæriſque burgenſibus & villanis, exceptis aliis multis in marinis fluctibus ſuffocatis. Guido quidem Epiſcopus cum copioſa turba plebis & militiæ captivatus eſt, qui ſub arcta cuſtodia verſus Flandriam abinde tranſmiſſus eſt. Vilhelmus autem extemplò navem aſcendit, & ad præſidium Zircxe cum periculo vix evaſit. His itaque geſtis Guido Flamingus de victoria Zelandorum valdè gaviſus, cum innumerata claſſę totam Northollandiam uſque Harlem per Ioannem de Renes ditioni ſuæ ſubegit. Dux verò Brabantiæ totam Zuydthollandiam præter Dordracum poteſtati ſuæ vendicavit, quapropter Guido Flamingus Trajectum adiit, & ab Eccleſia diligenter experiit, quatenus Guido captus Pontificio privaretur, & Vilhelmus Iuliacenſis in Epiſcopum eligeretur, qui per ſuos internuncios ibidem forſitan impetraſſet. Si Vitto de Hemſteden Baſtardus Florentij quondam Comitis de Zircxe per turbulentū equor ad Zandfordiam non veniſſet: ſed poſtquam hic miles illuſtris cum paucis armigeris intraſſet Harlemenſę præſidium, Kenemari cum Friſonibus occurrerunt in ipſius auxilium, cum quibus idem Vitto naves eduxit, obſides re-

Friſones invadunt hoſtes, ſed exitu infelici.

Guido Epiſcopus Trajectenſis captus in Flādriam mittitur.

Cadente quercu omnes lignatū veniunt.

Vitto de Hemſtede

reſumſit, & *F*landros hinc inde repertos ſine numero occidit. Nico-
i verò de Putte Præfectus Valacriæ cum Dordracenſibus Ducem Bra-
itiæ fugans, omnes pagos uſque Buſcum Ducis incendit, & ad montem
ertrudis in præda magna reverſus fuit. Guido quidem *F*lamingus his
itis confuſus, à Trajecto declinans, oppidum de Zirxe jam tertiò cinxit
idione graviſſima, quod mangenis aptis, cattis, & cæteris ingeniis la-
ivit inſultatione creberrima. Vilhelmus approbatus adoleſcens inte-
ab Hollandia perpulchrum eduxit exercitum, ut ab infeſtatione terri-
ſuum liberaret oppidum. Cui Philippus Rex *F*rancorum tranſmiſit à
eſio trecentas & quinquaginta triremes cum quinque galeriis in adju-
um, quas Amiraldus Regis cum vexillis aurifluis, & edoctis tubicina-
eduxit ad prœlium. Eodem igitur anno, die vigeſimo menſis Auguſti,
eſt feſtivitas ſancti Laurentij Martyris pretioſi convenit navalis exer-
s tam Regis, quàm Comitis, ut *F*landros ab obſidione propelleret, &
m claſſem in profundo maris immitteret. Flandrienſes verò econtrà
raverunt navem miræ magnitudinis, quam accéderunt fomento ceræ,
i, ſaliſpetræ, picis & ſulphuris, quatenus hanc ratem inextinguibiliter
nſam per ventum proſperum dirigerent ſuper Hollandiæ exercitum,&
tis vicinis navibus diſturbarent adverſum populum: ſed ecce navis hæc
mivoma refluentibus aquis,& reflantibus ventis ad *F*landros vice ver-
diit, cujus & ductores miſerabiliter exuſtos vorago pelagi vivos ab-
uit. Ex hoc igitur eventu miraculi tam Hollandiæ, quàm *F*ranciæ
eres præliandi ſuſceperunt animum: qui cum tubis ſtridentibus,& ve-
chorucantibus *F*landrenſem impugnare cæperunt exercitum: econ-
erò *F*lamingi per diem & noctem integram ſeſe ſtrennuè defenſarunt,
verſis hoſtibus cum telis & fundibulis laudabiliter obſtiterunt. In hoc
li bello fragor haſtarum, ſonitus gladiorum, clangor galearum, ſtre-
ſaxorum, ſtridor baliſtarum, & fremitus præliatorum tantùm inva-
narratur, ut tumultus abinde grandiſonus ad tria miliaria patenter
retur. Denique *F*landri laſſitudine fatigati defecerunt à prælio, quos
andi certatim occidendo merſerunt in profluvio. Guido quidem *F*la-
gus terminato bello per Amiraldum Regis captus eſt, pro quo venera-
pater Dominus Guido Trajectenſis Epiſcopus à priſione laxatus eſt.
uerunt autem in ipſo conflictu à parte *F*landrorum x. milia, & tran-
it in captivitatem Vilhelmi juvenis innumerata centenaria cum mil-
& centum navibus,& nongentis prætioſis papilionibus. Nequaquam
e ſilentio præterire volumus, Quod ſignum ſanctæ crucis apud Eg-
lam miræ magnitudinis, & purpurei coloris in aëre viſibiliter appa-
quum præfatum prœlium inter magnates eoſdem invaluit, quod quia
m eſt triumphalis lætitiæ, pronoſticatum fuit Hollandis pro patria
pugnantibus portendere laudem victorialis gloriæ. Hollandi ad
uidem reverſi, feſtinaverunt Ioannem de Renes à Trajecto pro-
re, vel ipſam civitatem quotidianis incurſionibus affligere con-

Cæduntur Flandrum abigit.

Philippus Rex Franciæ ſuppetias mittit Hollandis.

Flandri ſuo ſtratagemate ipſi pereunt.

Flandri ſuccumbunt, & Comes eorum capitur.

concremantes quaſdam curtes cum molendinis ante ſuburbium præſuppoňentes,quod idem Iohannes foris veniret ad ulciſcendũ hoc incendium. Sed idem miles traditionem metuens,cum ſuis complicibus à civitate clàm abceſſit, & ut Leccam tranſiret timore perſequentium inimicorum ſchapham modicam introivit, & ecce probati milites armorum ſarcina prægravati mox in profundo ſubmerſi ſunt, qui dehinc ab amicis & notis ſagenis in gravi dolore inventi ſunt. Eodem etiam anno Ioannes Hollandiæ Comes gaviſus de filij ſui victoria, v. Idus Septembris requievit in Domino, ſepultus in urbe Valeſcenorum honore congruo: Hic Iohannes primitus exiſtens Comes Hannoniæ, iiij. ſaltim annis Comitatum rexit Hollandiæ. Cujus uxor Philippa viij. Idus Aprilis defuncta eſt; quæ penes eundem virum ſuum tumulata eſt.

Iohannes de Renes fugiens cum ſuis in Leccam ſubmergitur.

Iohannes Comes Hollandiæ moritur.

Vilhelmus itaque poſt obitum patris xviij. Hollandiæ Comes effectus eſt, qui apud omnes Principes terrarum adeò magnificatus eſt, ut ubique diceretur eſſe magiſter militum, & Præfectus Principum, ducens in uxorem Ioannam de Valeſia ſororem Regis Franciæ, de qua genuit Ioannem, Margaritam Romanorum Imperatricem, Ioannam Iuliacenſem Comitiſſam, Philippam Angliæ Reginam, Vilhelmum ſuccedentem Hollandiæ Comitem, Ludovicum infantem, & Eliſabeth Domicellam. Hic Vilhelmus primo dominationis ſuæ tempore fecit in Harlem glorioſam acclamari curiã, quam x. Comites, centum Barones, & mille milites cum infinitis proceribus ſolemniſaverunt per plenam hebdomadam. Is Comes inclytus per officiales Imperij Romani vicarius Regni deputatus in diebus ſuis multùm glorioſus fuit, qui duo famoſa caſtra, videlicet Bruyl & Volmenſtein in Epiſcopatu Colonienſi potenter expugnavit. Iſte Princeps egregius Divini nominis cultum ampliare volens, coadunavit in Middelburch novam Canonicorum eccleſiam, quam anno Domini Mccc. xj. ſatis largiſſimè ditavit ad perhennem laudis ſuæ memoriam.

Vilhelmus tertius Hollandiæ Comes 18.

Conventus procerum Harlemi.

Eodem anno Guido Pontifex novum caſtrum ædificare volens in Territorio de Stellingvverff, ſolidum fundum per edoctos exquiſivit artifices, ut ex eo rebellantes poſſet expugnare Friſones, ſed quoniam idem Epiſcopus ad generale Conſilium vocatus eo tempore Viennam ivit, ideoque ſtructuram caſtri diebus illis neceſſariò prætermiſit. Dominus autem Apoſtolicus Clemens quintus cum omni veneratione Guidonem ſuſcepit Epiſcopum, cui, mediante Rege Francorum, Cardinalatum exhibuit per rubeum pileum. Guido quidem Epiſcopus Domino Papæ condignas gratias agens, oblatum honorem tantæ dignitatis abnuit, Quinimo Trajectenſis Epiſcopus ad vitæ ſuæ terminum permanere maluit. Philippus igitur Rex tanti Patris humilitatem intuens, dedit eidem reverendo Pontifici quingentas libras annuatim de cenſu Regalis Cameræ, ut ſibi de cætero foret aſtrictus in vinculò perhennis amicitiæ. Denique terminato ſolemni conſilio, Guido Pontifex cum eodem Rege ſeceſſit ad Pontozium, ubinam & idem Rex de præfata guerra inter Comites Hollandiæ & Flandriæ ſuum promulgare

Guido Epiſcopus galerum Cardinalitium à Papa oblatum recuſat.

à Rege Frãciæ minas accipit annuam.

decrevit

Digitized by Google

evit arbitrium. Cùm autem hæc agerentur apud Franciam, mors E-
ɔpi Guidonis divulgata fuit apud Friſiam. Quapropter coloni de Stel-
werf multiplicatum educentes exercitum, impegerunt caſtrum de Vol-
io per aſſultum creberrimum, pro eo, quod idem Epiſcopus dudum in
bus eorum ædificare caſtrum attentaret, per quod tumultuantes Friſo-
à conſueta rebellione coerceri potuiſſent. Caſtrenſe autem quibuſcun-
neceſſariis abunde præmuniti, Friſonicis inſultibus laudabiliter obſti-
int, quos baliſtis & fundibulis viriliter a ſuburbio profugarũt, quapro-
: & iidem Friſones ſuperædificaverunt proceræ celſitudinis excellentem
:hinam cum tribus cænaculis, quam ex omni parte valentibus imple-
unt armigeris, quatenus de ſuperiori cænaculo decertarent rotundatis
idibus, de medio præacutis miſſilibus, & de infimo ipſius bipennatis ſe-
ibus. Hanc utique machinam ſuperextructam lignifaber circumveſti-
taurinis pellibus ad ſufferendum ignis aduſtionem, quam etiam circum-
ivit reticulatis viminibus ad refrenandam arcus impulſionem. Friſones
ut horrendam machinam ad diſtantiam v. pedum à caſtro viriliter im-
lentes, nitebantur totis viribus ut principalem arcem dilapidarent, bali-
:ios à muris abſterrerent, & extunc abſque diſpendio caſtri propugnacu-
n introirent. Gerardus autem Daventrienſis eccleſiæ Præpoſitus, atten-
is opportunam Heremanni fratris ſui neceſſitatem, repentina profectio-
tetendit ad Franciam, & Epiſcopo Guidoni Caſtrenſium obſeſſorum &
llenho periculoſam intumavit anguſtiam. Nec mora quin & idem Epi-
ɔpus magnifico Regi valedicens Hollandiam feſtinanter advenit, expedi-
nem indixit, exercitum collegit, claſſem adjunxit, & ad Friſiam tranſ-
tavit. Caſtellàrij verò cernentes à cacumine turris imminere claſſem,
ɔropinquare exercitum, intellexerunt quod Dominus Epiſcopus ipſis ab
ɔllandia deſideratum aſportaret auxilium. Quamobrem iidem illuſtres
nigeri confeſtim adimplerunt tunellam fomento lardi, ſtupæ, ſaliſpetræ,
:is ac ſulphuris, quam ex omni parte circumſtipaverunt ferratis vinculis.
inc igitur tunellam inextinguibiliter accenſam audacter ejecerunt ſuper
:tum vicinæ Machinæ, quæ tenacibus uncis affixa, protinus adhæſit po-
ligneo: & ecce levis aura flammigerum rogum paulatim ſuſcitans circũ-
ɔexit in ſuperiori cænaculo, ex quibus poſtes, trabes & crates cum L. Fri-
nibus inextinguibili concrematæ ſunt incendio: porrò cæteri Friſones
idorem tam æſtualis flammæ nequaquam tollerare valentes, corruerunt
templò de ruitura jam Machina, qui confractis cruribus & lacertis vix
:pti ſunt à morte tam acerrima: Heremannus autem Caſtellaneus haud
ger valvas caſtri potenter extunc aperiens, cum cornibus horriſonis, ac
iimoſis vernaculis diſturbatos Friſones indilatè ſecutus eſt; qui occiſis
ıngentis quaſi Friſonibus ad præſidium caſtri victorioſè reverſus eſt. His
aque peractis, Hollandienſis advenit exercitus, ibique bellicoſus Epiſco-
ılis adjunctus eſt populus. Dominus autem Florentius Trajectenſis Præ-
oſitus, & Ioannes Dominus de Arckel miles inclytus Conſiliarij prædicti
Pontifi-

Stellingwerfi falſo rumore de morte Epiſcopi decepti, rebellant.

Stratagema Friſorum contra Volenhogum.

Stratagema Volenhogenſium.

Pontificis, Theodoricuſque de Brederode, & Nicolaus de Putten milites, conſiliarij præfati Comitis, locatis caſtris diurnatim arcanum tractaverunt interloquium, qualiter adverſus Friſones tutum poſſet inchoari prœlium. Quorum denique decreto conſilio præconis voce tubicinatum eſt, alterna die certatim arma tollere, & in *Friſiam* tendere, & vicinas villas adurere. Sed ecce ſpes hæc omninò caſſata eſt, quoniam in opaca caliginoſæ noctis umbra, mira tempeſtas invaluit, inaudita pluvia repentè cecidit, & ventoſus turbo violenter inhorruit, adeo quod papiliones hinc inde diſrupti ſint ac animoſi pugiles propter aëris intemperiem acriter afflicti ſint. Alterna verò die cum ſolare jubar matutinum illuſtraret hemiſpherium, prænarrati Principes attendentes ſuperficiem terræ non eſſe meabilem propter inundantem pluviam, inſuper & ipſam Friſiam inacceſſibilem propter inſtantē jam hyemem, præceperunt extemplò caſtra tollere, claſſem reſumere, & ad propria tendere, & ecce navalis exercitus ſolutis jam anchoris à littore maris jam abceſſerat, cùm univerſus quaſi *Friſiæ* populus pacem exquirens, ac emendam promittens cum obſidibus illuc advenerat. Sed quid plura? ſoluti ſunt obſides de tam inopinata proſperitate gaudentes, & reverſi ſunt Friſones ad ſua, diem feſtum celebrantes in lætitia. Guido quidem Epiſcopus expenſis maximis prægravatus ſeceſſit ad Franciā, ut ibidem ad aliquos annos in parcimoniali ſumptu ſtaret, quoaduſque pecuniam obligatam potenter exſolvere poſſet: formidine tamen abſentis Epiſcopi nullus prædo fuit auſus Epiſcopatum introire, aut indigenis violentiam aliquatenus irrogare. Anno Domini Mccc. xv. Ludovicus Rex Franciæ cum exercitu copioſo Flandriam ingreſſus propeCortracum ſuper fluvium Lilij ſua præcepit extendi tabernacula. Cui Vilhelmus Hollandiæ Comes cum populoſa turba navalis exercitus in auxilium veniens prope Cales ſuper alveum Schelde ſua juſsit extentari tentoria. Sed ecce præfatus Rex per aſsiduam intemperiē pluvialis auræ compulſus eſt ad Franciam retrocedere, & Flandrienſem populum ab infeſta moleſtatione dimittere. Vilhelmus igitur Comes auditis de abſentia Regis veridicis rumoribus omnes villas contra ripam prædicti fluminis hoſtiliter incendit, ſalviſque ſuis bellatoribus ad Hollandiam remigravit.

Tempeſtas bellum impedit.

Guidonis Epiſcopi mira parcimonia.

Ludovicus Rex Frāciæ Flandriam invadit.

Cometa peſtem portēdit & famē.

Anno Domini Mccc.xvj. radioſus Cometes apparuit, mortifera peſtis inhorruit, & valida fames invaluit, adeo quod plærique pauperes, ſi fas eſt dicere, cadavera pecorum ſicuti canes cruda corroderent, nihilominus & gramina pratorum ſicuti boves indecoctè commederent: fuit etiam hæc fames ſeu peſtilentia tam aſpera, quod mendicantes abſque numero morerentur in campis, ſylvis ſive nemoribus, & eorum corpora ſine catholicis exæquiis ſepulturæ traderentur in locis agreſtibus. Quapropter hæc miſeranda calamitas à trenis Ieremiæ Prophetæ ſaltem in hoc diſcrepare videtur, quod in hac manus mulierum proprios filios non coxerunt, & eorum carnes urgente fame non manducaverunt. Poſt bienniū verò divina miſericordia compatiens, humanæ miſeriæ largitatē munificentiæ ſuæ clementer

olim-

Digitized by Google

ndit, & incrementa frugum ubique terrarum in tantum adduxit, ut ... ius ſiliginis pro quinque groſsis Turonenſibus emeretur, qui paulò ... dem pro quinque ſolidis Turonenſibus emebatur.

Anno Domini Mccc.xxij. Guido Pontifex reverſus à Francia totum ... iſcopatum cepit in tranquilla pace diſponere, cunctoſque graſſatores ... ione ſevera corrigere: fuit etenim illis diebus Giſelbertus de Ghoy ju... oris ætatis adoleſcentulus ſub tutela Ioannis de Culenburch & Nicolai Catzæ conſtitutus, à quibus idem Epiſcopus ex parte jam dicti pueri de ... eptis ſanam exegit computationem, vel tutelæ reſignationem. Ioannes ... tem & Nicolaus parvipendentes mandatum reverendi Pontificis recuſa... ... unt de receptis rationem reddere, & tutelæ prænominati juvenis aliquo ... odo cedere. Quamobrem idem Epiſcopus tam ab Hollandia, quàm de ... eſta ... e propria perpulchrum eduxit exercitum, & caſtrum Ghoy valla... ... obſidione per circuitum, ut cum mangenis turres impetuosè quaſſaret, ... Caſtrenſes ad ſatisfactionem debitam coarceret. Caſtrenſes itaque ma... ... animitatem Pontificis intuentes, obſidionemque tam populoſæ magni... ... dinis formidantes, ipſum caſtrum ſalva vita cum bonis liberè reſignarũt. ... inimo glorioſo Pontifici debitam ſatisfactionem de præterita contume... ... promiſerunt. Guido quidem Epiſcopus adeptum jam caſtrum commi... ... Arnoldo de Iſelſteyn, ac Vilhelmo Baſtardo Florentij Comitis Hollan... ... æ, quatenus ipſi præſiderent in eo ſub munimento fidelis cuſtodiæ. Sed ... ce Guido præclarus antiſtes eadẽ nocte, quæ eſt iiij. Kalendas Iunij men... ... ægritudine ſubitanea debilitari cepit, & aſtantibus quibuſdam de ſuis ... miliaribus vitæ ſpiritum exhalavit. Nec mora quin Caſtrenſes dudum ... ecti citra noctis umbram per notas ſemitas ſcalas muris applicarunt, ac ... mnes armigeros Epiſcopalis curiæ ſoporantes adhuc in ſtatu cum verbis ... inatoriis ejecerunt, corpus autem reverẽdi Pontificis infra civitatem Tra... ... ectenſem devectum eſt, quod ibidem apud majorem Eccleſiam lachrimo... ... s exæquiis honorificè tumulatum eſt. Hic electus Pater xvj. annos condi... ... nè regens Epiſcopatum ſancto Martino tria caſtra, ſcilicet Ghore, Dullen... ... urch & Stoutenburch ad perhennẽ ſuæ laudis honorem obtulit. Pro debi... ... s anteceſſoris ſui Romanæ curiæ M. & quadringentas libras expoſuit. To... ... um Epiſcopatum ſine debitis ſucceſſori ſuo dimiſit, quem & vivente con... ... ra circummanentes Principes potenter & pacificè gubernavit. Fuit autem ... dem Epiſcopus aſpectu decorus, ſtatura venuſtus, ſermone facundus, in... ... enio clarus, conſilio cautus, ac multum glorioſus, virtutibus extollen... ... lus. Vilhelmus autem Hollandiæ Comes defuncto patruo ſuo Domi... ... ia de Aemſtel & de Voerden ditioni ſuæ ſubegit, in quibus ex parte ſua ... Balliuum ſive villicum deputavit, aſſerens quod eadem Dominia ſæpedicto Pontifici pro patrimonio fuerunt aſſignata, quapropter tranſgreſſione ar... bitrij forent ad Comitatum Hollandiæ devoluta.

Tutela ratio denegata bellum conſiſtit.

Nocti victores exprimunt.

Proſopographia Guidonis Epiſcopi

Dominia de Aemſtel & Voerden cedunt Hollandiæ.

Fredericus Secundus Epiſcopus 43.

SEpulto Guidone Pontifice, Fredericus hujus nominis ſecundus, natus de Zirxe, S. Petri Trajectenſis Præpoſitus xliij. electus eſt Epiſcopus. Hic Fredericus in Romana Curia conſecratus ex propriis debitis plurimùm aggravatus fuit, quanquam Epiſcopatum ſatis ditem, ut prædicitur, invenit: ideoque ſub brevi tempore multum inops effectus eſt, & tam à ſuis quàm alienis modicæ reputationis habitus eſt. Caſtrenſes namque de Liendem homines ſui Epiſcopatus exactionantes pro magna parte caſtrum Dullenburch incéderunt: qui & aliquoties Rheni gurgitem tranſfretantes carredas deferentes Epiſcopo neceſſaria captivarunt, ſuper quibus moleſtiis idem Epiſcopus oportunum imploravit auxilium Reinoldi Comitis Geldriæ quatenus jure debitæ fidelitatis ſibi ſubveniret in vindictã talis injuriæ. Sed ecce Reinoldus illuſtris Comes paulò pòſt à proprio filio ſuo captivatus eſt, & Epiſcopus à deſiderato juvamine deſtitutus eſt. Quamobrem & ipſe Pontifex Hollandiam adiit fidem, & conſanguinitatem Vilhelmi Comitis admonuit, & ab eo debitæ ſubventionis juvamen expetiit. Nec mora, quin & idem Comes expeditum aggregari fecit exercitum, de quo Ioannem Dominum de Arckel virum egregium præfecit capitaneum, & ecce jam dictus Ioannes Hollandos adducens Liendem caſtrum & Bomolen cum villis adjacentibus omninò ſuccendit, ac omnes adverſantes hoſtes ita ſtrennuè ſubjugavit, ut ipſi præfato Pontifici non ſolùm de cunctis offendiculis ſatiſdationem exhiberent, verùm etiam confractum caſtrum Dullenburch ſub expenſis propriis repararent.

Reinoldus Comes Geldriæ à proprio filio captus.

Dullenburgenſes ſubjugantur.

Anno Domini Mccc. xxij. 9. Kalendas Iulij diſrupti ſunt aggeres ex profluvio Rheni ſupra ſolitum inundantis, ita quod in terra Trajectenſi, & in Baliuatu Rynlandiæ per diluvium fluvialis aquæ ſata putreſcerent, & prata vileſcerent, quapropter Vilhelmus Hollandiæ Comes Eccleſiam, clauſtrales, civitatenſes & Nobiles adſtrinxit, quatenus ſub ſtipulatione ſignati Chirographi Rhenanos aggeres ita firmarent, quod Hollandiæ populi de tali profluvio damnum aliquo modo non haberent. Eodem anno xiij. Kalendas Auguſti ſæpe dictus Epiſcopus arterico morbo multùm debilitatus apud Horſt migravit à ſæculo, poſtquam v. ſaltim annis Trajectenſi præfuiſſet Epiſcopio, cujus corpus infra civitatem allatum eſt, quod ibidẽ in Eccleſia Cathedrali cum exæquiis competentibus inhumatum eſt.

Inundatio Rheni contigit.

Fredericus Epiſcopus moritur 1322. 13. Cal. Auguſti.

IACO-

Iacobus Epiſcopus 44.

DEfuncto Frederico Pontifice, Vilhelmus Comes iterato Trajectum venit, & pro Iacobo Zuderenſi Epiſcopo ſupplicare fecit. Sed ecce Capitulum in electione bipartitè diviſum eſt: Major pars Capitularium elegit Iacobum de Auſterhoern Decanum Trajectenſem: Minor autem pars poſtulavit antedictum Iacobum Zudenſem Epiſcopum, de qua controverſia tumultus quidam intra civitatem exortus eſt, & Vilhelmus Comes per ſtrepitum popularis vulgi ſubitaneè concurrentis aliqualiter anxiatus eſt. Quapropter & ipſe Comes in magnam fremens iracundiam, juſſit præclarum habitaculum Florentij Præpoſiti Trajectenſis in Doorne comburi, & ibidem omnia ſua, proh nefas, annulari. Zudenſis autem Epiſcopus attendens, quod ipſe cunctis quaſi prælatis exoſus eſſet, & quod adverſus Iacobum electum aliquo jure prævalere non poteſt, electioni ſive poſtulationi cedens à deſiderio ſuo fraudatus, & Iacobus de Auſterhorn pro confirmatione Henrici Colonienſis Archiepiſcopi xliiij. eſt effectus Epiſcopus. His itaque peractis Zudenſis Epiſcopus, ut quidam tradunt, ad Trajectenſe Pontificium indeſinenter aſpirans, & Iacobum confirmatum incurabili morbo debilitari cernens, procuravit extemplò primam Trajectenſis ſedis vacationem Cameræ Domino Papæ reſervari, ſperans adhuc ex promotione quorundam Dominorum temporalium promoveri. Iacobus autem electus & confirmatus vir honeſtæ conditionis, & amator Eccleſiaſticæ Religionis eodem anno xij. Kalendas Octobris obdormivit in Chriſto, tumulatus apud majorem eccleſiam in Trajecto.

Tumultus ob electionẽ Epiſcopi.

Iacobus Epiſcopus cõfirmatur.

Qui moritur 12. Cal Octobris.

Iohannes Tertius Epiſcopus 45.

POſt obitum verò Domini Iacobi concapitulares electionem denuò celebrantes, elegerunt unanimo voto Ioannem de Bronchorſt Præpoſitum S. Salvatoris Trajectenſis, qui continuò totum Epiſcopatum gubernare diſpoſuit. Vaſalli namque principales eccleſiæ Trajectenſis, utpote Ioannes Dux Brabantiæ, Vilhelmus Comes Hollandiæ, & Reinoldus Comes Geldriæ deſtinaverunt ambaſſatores ad Romanam curiam, devotiſſi-

Vaſalli Eccleſiæ Trajectenſis.

devotiſſimè ſupplicantes pro Ioanne Præpoſito Cameracenſi, quatenus ſibi provideretur de vacanti Pontificio Trajectenſi. Dominus autem Apoſtolicus Ioannes xxii. ad preces antepradictorum Principum providit extunc eidem Præpoſito de vacanti Pontificio, quod tamen, ut quidam aſſerunt, minus debitè reſecratum fuit ab eodem Apoſtolico. Itaque Ioannes de Dieſt in curia conſervatus ad partes accelerans, pulcherrimam militiam contrahens, civitatemq; decenter ingrediens, more ſolito cathedratus eſt, & Ioannes de Bronckhorſt vir amandus ab aliquandiu poſſeſſo Pontificio deſtitutus.

Electionem Capituli Papa irritam fecit.

Anno Domini Mccc.xxvi. quidam Iudæus apud Hannoniam cathecuminum ſe fieri poſtulavit, quem Vilhelmus Comes tanquam filium adoptionis de ſacro fonte ſuſcepit. Hic igitur converſus devotionem ſimulans cujuſdam Monaſterij ſolus ſubintravit eccleſiam, ubi glorioſæ Reginæ cœli Virginis Mariæ pulcherrimæ depictam aſpexit imaginem: quam idem maleficus in roſeis genis, acumine lanceæ ſuæ defixit, & latenter abinde diſcedens, ad conſueta negotia properavit, & ecce rivus ſanguinis cōfeſtim emanare cepit à cicatrice recentis vulneris, per quem plærique debiles ſalvifacti ſunt de diverſis morbis aggravantis ægritudinis. His itaque clàm à falſo Chriſtiano peractis, virgo ſuper omnes mulieres benedicta cuidam fabro per nocturnā viſionem apparuit, & ut prædicta contumeliā perfidum Chriſtianum ad duellum provocaret inſtanter admonuit, quod & ita factū eſt. Idem namq; faber interveniente miſericordiæ matre duelli campū adeptus eſt, & Miſellus Hæbræus reatū ſuum apertè promēs, à Præfecto ſuſpēſus eſt.

Iudæus ſimulat Chriſtianiſmū, & ſuſpenditur.

Anno Domini Mccc.xxvii. Ludovicus Rex Romanorum alpes tranſire diſponens, & ad Imperialem coronam aſpirans, auxilium Vilhelmi Comitis expetivit, ac eidem tenorem ſubſequentis Epiſtolæ deſtinavit. Ludovicus Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, ſpectabili viro Vilhelmo Comiti Hollādiæ ſocero ſuo dilecto gratiam ſuam & omne bonum. Cùm ex divina largitatis munificentia longè plures civitates & caſtra nobis quam divæ memoriæ, quondam Henrico prædeceſſori noſtro fidelitatis homagia præſtiterunt, Ita quod in Imperiali coronatione nullus nobis poſſet difficultates aliquo modo procurare, ſocietatem ſeu fidelitatem tuam, quam nobis & Imperio tenes, cujus membrum principale te cognovimus, præſentibus obſecramur quatenus indilatè Lombardiā advenias cum pompa militari recepturus nobiſcum palmas Imperialis triumphi, quas ſine te capere quomodo libet, nos tæderet, Datum, etc. Igitur hac Epiſtola gratioſè ſuſcepta, Vilhelmus Comes aſſociatis ſibi Comitibus Geldriæ, Cliviæ, Iuliacenſi & Montenſi cum octingentis equitibus acceleravit Alpium aſpera juga tranſcendere, ut Ludovico Regi contra Guelforum inſultum armipotenter aſſiſteret. Cùm hæc itaque diſponebantur, quorundam abuſivè fretus conſilio decrevit primò pro reconſiliatione Regis & Papæ Romanam viſitare curiam antequam in apparatu pulchræ militiæ properaret ad Italiam. Dominus autem Apoſtolicus feſtino referente nuncio, famam hanc audi-

1327. Ludovici Cæſaris litera ad Vilhelmū Comitem.

Vilhelmus Comes parat iter Romam, ſed à Pontifice impeditur.

Digitized by Google

audiens imperavit extemplò pontem infringi, trans Rhodanum, quatenus idem Comes eo difficiliùs illuc haberet aditum, demandans per ſententiam æternæ maledictionis, ut rediret ad terram propriam, & quod in auxilium Ludovici Regis nequaquam iret in Italiam. Itaque Vilhelmus Comes ab inchoata via retrocedens, apud villam Pariſienſem aliquantis diebus in cõſilio Regis Francorum detentus eſt, cui contra vulgus Flandriæ de novo rebellans fideliſſimè coadſtrictus eſt. *Declinat ad Regem Franciæ.*

Anno Domini Mccc. xxviij. Philippus Rex in manu forti deſcendit ad Comitatum Flandriæ, in cujus adjutorium decenter advenit præfatus Comes Hollandiæ, qui citra montem Caſſelinum ſua caſtra figi præcepit, & exinde ſecundum conſuetum morem inter utramque partem verbum pacis ordinavit. Flandrienſes autem feſtinaverunt extemplò de prædicto monte deſcendere, & Regem adhuc improviſum infra tẽtorium ſuum interimere, quo comperto Vilhelmus Comes præcepit tubis perſtrepere, vexilla tollere, & tumultuante vulgo certatim occurrere. Nec mora, quin utraque pars in unum conglobata, pro triumphali laude multùm laboris explevit, donec Flandriæ populus demum laſſatus, in bello ſuccubuit. Contigit autem hæc ſtrages die xxiiij. menſis Auguſti, in qua Flandrienſes ad vj. millia vel ampliùs cruentiſſimè ſunt occiſi. *Iuat Philippum Regem Franciæ Flandriam invadẽtem.* *Flandri ſuccumbunt.*

Eodem anno Vilhelmus Comes pro recuperatione Dominij ſui Friſiam Orientalem debellare diſponens, deputavit in mari piratas crudeles, qui rapinam ab agris villæ Mardenſis frequenter abduxerunt, & incautè navigantes Friſones in ponto ſæpe ſubmerſerunt. Demum per quoſdam venerabiles Abbates & cives Staurienſes tumultus belli remiſſus eſt, & dies ad interloquendum de conventione pacis in Harlem aſſignatus eſt, ubi tandem determinato placito ſub hac forma compoſitionis inter utramque partem fœdus amicitiæ reformatum fuit. Quatenus cuncti Friſones contra rivulum lanicæ commanentes debeant infra biennium more vaſallorum bona ſua feudalia de manu prædicti Comitis ſuſcipere, Iuſticiarios ſuos abſque contradictione admittere, & villicis ſuis tributa juſta reddere. Itaque pace reformata Friſones per oſtenſionem cujuſdam antiqui regiſtri docuerunt extunc Vilhelmum Comitem quâ ſolemnitate Princeps Hollandiæ teneretur Orientalem Friſiam introire, & ex arduis cauſis ibidem Iudicium & Iuſtitiam exercere. *Vilhelmus Comes per piratas infeſtat Friſiam.* *Pax inter Comitem & Friſios compoſita.*

Anno Domini Mccc. xxix. Ludovicus Rex in urbe Romana Cæſareo Diademate coronatus civitatem abſque quovis obſtaculo potenter introivit, quapropter Imperatrix hanc Epiſtolam ad Hollandiã deſtinavit: Margrita Dei gratia Romanorum Imperatrix ſemper Auguſta nobili matronæ prædilectæ genetrici ſuæ gratiam & omne bonum. Cùm ad ipſius laudem bonorum omniũ conditor Deus dividens ſingulis, prout vult, his diebus ſtatũ noſtrum grandævũ ad culmen gratiæ ſingularis prærogativæ dignatus fuit ſublimare, veſtris maternis affectib. devotiſſimè declaramus, quod in urbe, die xvij. mẽſis Ianu. multis dignitatibus, tripudiis, ceremoniis, & quamplurimis orna- *Rex Ludovicus Romã ingreditur.* *Margarita Imperatrix matri ſuæ ſcribit.*

ornatibus ad hoc debitis & conſuetis in eccleſia Beati Petri fuimus Imperiali diademate coronatæ. Datum Romæ, &c.

Epiſcopus adverſus Hagenſteinū Caſtellanū.

Anno Domini Mccc. xxxij. Henricus Caſtellaneus in Hagenſtein aliquanto Lekam tranſivit, non deſiſtens Epiſcopalem crudeliter exactionare populum. Ioannes autem Epiſcopus his injurioſis moleſtiis plærumque conturbatus, imploravit auxilium Vilhelmi Comitis Hollandiæ, quatenus ſibi jure fidelitatis aſtaret in vindictam talis injuriæ, & ecce jam dictus Comes per Vilhelmum Cuſer Baliuū ex incolis tam Vaterlandiæ quàm Aemſtellandiæ perpulchrum deſtinavit exercitum. Cum quibus idem Epiſcopus adjunctis ſuis militibus, Domicellis, Burgenſibus & Villanis tranſivit Lekæ rivulum, qui cunctorum adverſantium habitacula comburens ſufficientem ultionem accepit, & exinde ſalvis ſuis commilitonibus ad terram propriam honorificè remeavit.

Ex interfecto Iudice tumultus, & ex tumultu bellum.

Anno Domini Mccc. xxxiij. Giſelbertus quidam Iudex ex parte Vilhelmi de Duvenvoerde in Nyenoord occiſus eſt, de quo tumultus ingens in Epiſcopatu exortus eſt, Nam & idem Vilhelmus illatam contumeliam vindicare volens, villam Ghein incendit, & econtra communitas urbis Trajectenſis vicum Nyvaerd exuſſit. Demum idem Vilhelmus multiplicatum aggregavit exercitum de Comitibus Hollandiæ, Geldriæ, Cliviæ Leccam aſcendens uſque Renen in manu magnæ potentiæ, ubi demum ordinatis aciebus montem Hannonis tranſcendit, & villam Hoik pro parte ſuccendit. Vilhelmus verò de Boecſel caſtellanus adverſus hoſtes per telorum jactationem à vallo caſtri potenter abſterruit, ac ulteriorem progreſſum inimicis inhibuit. Denique Vilhelmus Duvenvoerde ad aſſultum caſtri non habens ingenia, reverſus eſt in Tullam per feſtina remigia, ubinam Zelandiæ & Friſiæ copioſos expectavit exercitus, Inſuper Brabantiæ & Flandriæ convenit ecce populus. Econtra verò Ioannes Epiſcopus cum Trajectenſibus & plæriſque Nobilibus civitatem armipotenter aggrediens, in tubis ſtremulis & vexillis fulgidis, feſtinavit Vilhelmum à finibus ſuis expellere, vel cum eodem in cruenta ſtrage bellum committere. Cùm autem hæc agerentur in terra Trajectenſi, Vilhelmus Hollandiæ Comes ab Hannonia Dordracum feſtinanter adveniens, demandavit antedicto Vilhelmo ſub obtentu gratiæ ſuæ quod indilatè totum exercitū illæſum reduceret, neque bellum adverſus Epiſcopum aliquatenus attentare præſumeret, quin & idem Comes eo tempore contra Ducem Brabantiæ diſcordare cœpit, & cum xij. Principibus ad nova prœlia ſe paravit. Nec mora quin ad edictum Comitis præconizatum eſt extemplò papiliones evellere, claſſem reſumere, & ad propria tendere, quod & ita factum eſt, quoniam & omnes auxiliatores Vilhelmi de Duvenvoerde complices confeſtim ad ſua reverſi ſunt, & Trajectenſes cum Epiſcopo Ioanne ſine conflictu certaminis infra civitatem propriam glorioſè reverſi ſunt.

Ad edictū Vilhelmi Comitis ab armis diſceditur.

Cometa mortem Comitis portēdens 1337.

Anno Domini Mccc. xxxvij. perlucidis quidam Cometes apparuit, & eodem anno Vilhelmus Hollandiæ Comes fæliciter occubuit. Hic Vilhelmus

mus annis xxxiij. honorificè regens Hollandiam, Princeps erat valdè victorioſus, in prœliis approbatus, in tyrociniis illuſtris, in haſtiludiis, etiam valdè ſocialis in contuberniis, qui penes oppidum Valeſcenarum requievit in Domino, ſepultus ibidem honore congruo. Iohanna verò ſua conthoralis exinde Regnum mundi, & omnem ornatum ſeculi contemnens, in Monaſterio Fontanellis Ciſtercienſis Ordinis cum ancillis Chriſti ſanctimonialis effecta eſt, quæ dehinc anno Domini Mccc. xlij. moriens, honorificè tumulata eſt.

Poſt obitum Vilhelmi glorioſi Principis Vilhelmus filius ejus effectus eſt Comes Hollandiæ, habens in uxorem Ioannem filiam Ducis Brabantiæ. Hic Vilhelmus ſemper ad arma promptus fuit, & primo dominationis ſuæ tempore titulum nominis ſui dilatavit. Anno Domini Mccc. xxxviij. Rex Angliæ Regem Franciæ debellare diſponens, Epiſcopum Limonienſem ad Alemanniam tranſmiſit, & Ludovicum, qui Imperator dicitur, cum multis Principibus per ſtipendia ſolidorum in ipſius adjutorium ſubarravit.

Vilhelmus quartus Comes Hollandiæ 19.

Bellum inter Anglos & Francos.

Hic igitur Ludovicus monens omnes civitatenſes in ejus adjutorium, deſtinavit hujuſmodi literas per Imperium. Ludovicus Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, prudentibus viris Magiſtris, Scabinis & Conſulibus Harlemenſis oppidi gratiam ſuam & omne bonum. Noſtræ Majeſtatis literis ſpectabilem Hollandiæ Comitem Vilhelmum requiſivimus ex affectu, ut ad recuperandum Imperij Iura nobiſcum contra Philippum, qui ſe pro Rege *Franciæ* gerit, cum armatorum decenti pompa jam finaliter ſe diſponat, unde veſtram fidelitatem nobis & Imperio debitam ſynceris affectibus nunc requirimus, & hortamur, quatenus cum armatis ita curetis eſſe muniti, quod vos cum dicto Vilhelmo ſub exercitus ſui ſodalitio videre valeamus, ſcientes firmiter quod veſtram in promiſſis promotionem præ oculis habere volumus pro termino noſtræ vitæ. Datum Frankefurdt. Igitur anno Domini Mccc. xl. Vilhelmus Comes cum cæteris Principibus coadjunctis Regi Angliæ commiſit magnum excidium, & incendium in Regno Franciæ. Nam & idem Comes Cameracum acriter infeſtavit, Tornacum dirè laceſſivit, Amandiacum exuſſit, Abbaloniam deſtruxit, Caſtellum ſimiliter expugnavit.

Ludovici Cæſaris Epiſtola ad ſtatus Imperij.

Eiſdem temporibus contigit in oppido de Delft condignum relatione miraculum. Nam matrona quædam adeo ferventer æſtuabat ad Dominicæ paſſionis intuitum, ut ſtigmata les cicatrices in latere, manibus & pedibus ſuis viſibiliter apparerent, & univerſi fideles in hoc prodigio crucifixum Dominum non immeritò collaudarent. Eodem anno Kalendis Iunij Ioannes Epiſcopus viam univerſæ carnis ingreſſus eſt, qui apud Eccleſiam Trajectenſem competentibus exæquiis inhumatus eſt. Hic Ioannes annis xviij. debiliter regens Epiſcopatum caſtrum Vredeland cum adjacentibus villis Hollandiæ Comiti dudum in vadimonium dedit, caſtellum Vollenho cum terra Tranſiſlana Geldriæ Comiti pridem impignoravit, pauca relatu digna geſſit, niſi quod Canonicales præbendas in Amersforde fecit, &

Miraculum apud Delftos.

Epiſcopus moritur Kal. Iunij.

Eius acta.

Comi-

Digitized by Google

Comitatum cum caſtro de Diepenhem per auxilium Eccleſiæ comparavit.

Nicolaus Epiſcopus 46.

Auctoritate Pontificia creati Epiſcopi.

SEpulto Ioanne Pontifice, quidam Canonicorum poſtulaverunt Ioannem de Arckel Canonicum Trajectenſem ad inſtantiam Vilhelmi Comitis Hollandiæ. Cæteri verò Capitulares elegerunt Ioannem de Bronchorſt Præpoſitum S. Salvatoris ad nutum Rheinoldi Comitis Geldriæ, Dominus autem Papa Benedictus xij. amotis his duobus, donavit ipſum Pontificium cuidam auditori cauſarum Nobili Romano Nicolao de Caputio. Sed idem Nicolaus eodem anno renunciavit Epiſcopatui patenter in publico conſiſtorio. Dominus verò Clemens vj. exhinc de novo Papa electus, contulit abinde diſcreto & Nobili viro Ioanni de Arckel prædicto, vacantem Epiſcopatum Trajectenſem, qui ibidem conſecratus fuit per dominum Guiſelinum Cardinalem & Epiſcopum Albanenſem.

Iohannes Quartus Epiſcopus 47.

Epiſcopus bonus Oeconomus.

IGitur Ioannes Epiſcopus ad partes accelerans, 8. die Maij Trajectenſem urbem decenter ingreſſus eſt, ubi ſecundum ritum antiquæ conſuetudinis glorioſè cathedratus eſt. Hic utique Ioannes juvenilis ætatis flore vernans, totum Epiſcopatum diverſis penuriis involutum repperit, ſed cunctis debitoribus ſatisfacere curioſè ſtuduit. Nam & idem Epiſcopus Reinholdo Domicello Geldriæ, filio Reinholdi ad plenum perſolvit, & terram Tranſiſelinam ab Anteceſſore ſuo dudum impignoratam ſub poteſtate propria reaccepit.

Terræmotus in Hollandia.

Anno Domini Mccc. xlij. die ſecunda menſis Ianuarij terræmotus factus eſt in Hollandia, qui ad paucos annos ſubſequentes pronoſticavit horrenda flagitia, Nam & Vilhelmus Comes anno Domini 1345. cum quadringentis equitibus à Pruſſia jam tertiò rediens, coadunavit expeditam militiam, quatenus Orientalem poſſet expugnare Friſiam. Idem itaque Comes præparatis jam omnibus eidem expeditioni congruentibus urbem Trajectenſem propter quædam vaniloquia primò circumobſedit, papiliones

Digitized by Google

ſtiones in gyrum erexit, & egregiam civitatem ad ſex hebdomadas cum tredecim mangenis inſtantiſſimè laceſſivit, econtrà verò Trajectenſes horrenda captantes inſtrumenta, forenſes hoſtes abſterruerunt à portis & mœnibus, quanquam plures incautos armigeros cõfixerunt telis & miſſilibus. Denique Comes circa quoddam noctis umbraculum proximotenus acceſſit ad urbem, ut profunditatem foſſæ clàm exquireret antequam munitam civitatem aſſilire præſumeret. Et ecce, quidam baliſtarius à cacumine muri telum ejecit, & confeſtim ejuſdem Comitis talum transfixit. Comes igitur ſaucius ad tentorium ſuum extemplò reductus eſt, ubi poſt aliquantulum temporis priſtinæ ſanitati reſtitutus eſt. Interea Ioannes Epiſcopus Genepelis reſidens, & obſidionem civitatis ſuæ percipiens feſtinanter ad partes venit, & per amicabiles interlocutiones concordiam in hunc modũ elaboravit: Quatenus quingenti cives humiliter urbem exirent, ac in tentorio prælibati Comitis veniam flexis genibus exorarent. His itaque geſtis idem Comes non deſiſtens ab inchoato propoſito, recollegit iterato recentem militiam, ut inſtanter expugnaret Orientalem Friſiam. Sed, proh dolor, glorioſus exercitus ejuſdem Comitis ad terram incognitam inordinatè transfretavit. Quapropter univerſus populus magnum infortunium inopinatè incurrit: Ioannes quidem de Hannonia cum multis ratem ſuam applicuit ad auſtralem plagam Monaſterij beati Odulphi Confeſſoris, locando tentoria ſua ſuper ripam vicini maris dictam Suydtvenum: & extemplò quidam Hollandorum non exſpectatis poſterioribus adverſus hoſtes tam viriliter aggreſſi ſunt, ut eoſdem aut infra civitatem Stauriæ vel immunitatem Eccleſiæ profugarent, & præſidium cæmiterij cum armatis bellatoribus aſſilirent, & nota quod Hollandis nullum obſtabat infortunium, quoaduſque ejuſdem confeſſoris non impugnavere Monaſterium: qui potius virtute divinâ, quàm humanâ de prædicto cæmiterio paulatim repulſi ſunt. Quos, extunc Friſones paſſim occidentes perniciter inſecuti ſunt. Comes autem ut Princeps imperterritus, hujus infortunij totaliter inſcius, claſſem ſuam verſus borealẽ partem prædicti Monaſterij direxit, cum quingentis quaſi bellatoribus in terram aſcendit, viciniorem domum exuſſit, infinitis hoſtibus audacter occurrit, nobilem Friſonem perſonaliter interfecit, & uſque ad mortem honorificè ſe defendit. Econtra verò Friſones cum infinitis armigeris puſillum gregem Hollandorum ambientes, ipſum Comitẽ cum multis aliis ipſis ignorantibus occiderunt, quem etiam mortuum in vindictam nobilis Friſonis ſingulariter decollarunt. Acta fuit hæc cruenta ſtrages 6. Kalend. Octobris, anno 1345. eodem loco quo Comites Hollandiæ pridem pro tribunali ſedere conſueverunt, qui Comitatum Orientalis Friſiæ poteſtative gubernarunt. Et ecce quomodo ludat in humanis divina potentia rebus. Reinoldus enim Geldriæ Comes hunc Vilhelmum à Friſonibus occidi prædixit, cùm eundem de Baptiſterio ſacri fontis ſuſcepit: corruerunt autem in hac expeditione cum ipſo Comite quingenti vel amplius pugnantes armigeri, de quibus hi fuerunt principales &

Comes obſidet Trajectum.

& in talo vulneratur.

Pace cum Trajectenſibus facta, Comes in Friſiam tendit.

1345. 6 Cal. Octobris Vilhelmus Hollandiæ Comes à Friſijs occiditur.

Catalogus procerum caeſorum.

præcipui: utpote Dominus de Horn, Dominus de Ligni, Dominus de Walcovir, Dominus de Marnyn, Dominus de Amerongen, Dominus de Hamſteden, & Dominus de Marnede Barones: Gerardus Barbatus, Vilhelmus de Naeldwijck, Symon & Theodoricus de Teylingen, Ghu de Aſperen, Ioannes Reynerus, & Vilhelmus de Montfort, Theodoricus de Zanthorſt, Theodoricus & Heremannus de Zuylen, Florentius de Marnede, Otgerus de Spangen, Gerardus Ever, Alfurdus de Horſt, Nicolaus Oam, Vilhelmus de Dongen, Theodoricus de Valicourt, Gerardus de Florruel Bramichomerius milites, cum multis aliis Burgenſibus electis & proceribus approbatis. Decima dehinc exacta luce Vilhelmus illuſtris Comes per Dominum Martinum commendatorem Harlemenſem inter occiſorum Nobilium cadavera prout aſſeruit, per interſigna certa repertus eſt, qui ad Monaſterium Floridi campi cum eiſdem à Friſonibus adductus eſt: Dominus autem Ioannes Epiſcopus elapſis Treugarum induciis, omnes adhærentes præfato Comiti dudum in obſidione civitatis ab Epiſcopatu proſcripſit. Caſtellum Wulven per aſſultum creberrimum deſtruxit, villam Oeſthollandiæ conbuſsit, domum de Iſelſtein pro magna parte ſuccendit, domum de Abconde in deditionem ſuſcepit, & exactionatis aliis rebellibus ſufficientem ultionem de ſuis adverſariis acceptavit.

Floridi campi Monaſterium idem quod vetus monaſterium prope Belſverdiam.

Epiſcopus hostes ſuos ulciſcitur.

Intereà Ludovicus Imperator audita jam nece Vilhelmi Comitis pro tribunali ſedens in ornamentis Imperialibus exquiſivit æqui rectam juſticiam à plærisque Romani Regni principibus, quorum dictante ſententia decretum eſt, quod Hollandiæ principatus Romano vacet Imperio, pro eo, quod Vilhelmus Comes abſque liberis diſceſsit à ſæculo. Quare extunc Principatum idem Cæſar donavit Imperatrici Margaritæ ſuæ conjugi, quæ germana fuit eidem Vilhelmo Comiti. His itaque geſtis eadem Imperatrix apparatu pulcherrimo mox ad Hollandiam deſcendit, fidelitatem Comitis incolis juravit, homagium de vaſallis ſuis accepit, libertates & gratias omnibus ampliavit, benevolas Treugas cum Trajectenſi fecit, quæ Bavariam extunc regrediens, Comitatum Hollandiæ gubernandum Vilhelmo Duci ſive Palatino ſuo filio commendavit. Hic Vilhelmus amicitias plurimorum Dominorum Hollandiæ & Zelandiæ ſibi acquiſivit, quorum adjutorio matrem ſuam poſteà propria terra privat, hoc tamen ſine conflictu bellicoſo non fecit: nam ipſa mater ejus prædicta copioſum exercitum armatorum fortium ex Hannonia, Hollandia, Zelandia educens navigio inter Nordthollandiam, & terram de Voren, ſuper Maſam venit, ubi bellum navale contra eum & ſuos adjutores ſibi occurrentes habuit, in quo bello ab utraque parte acriter pugnatum fuit, finaliter tamen filius fortuna ſibi favente ibidem triumphavit, & ſic Comitatum Hollandiæ & Hannoniæ ſimiliter ſibi uſurpat. In iſto conflictu multi probi milites & alij ex Hollandia & Zelandia perierunt. Commiſſum fuit hoc prœlium anno Domini 1351. Quo facto Vilhelmus Comes prædictus omnes Nobiles matri ſuæ adhærentes à terra ſua proſcripſit, ac omnes eorum manſiones ac

Comitatus Hollandiæ ad Imperiũ devolutus, donatur Margaritæ Imperatrici defuncti Comitis ſorori.

Vilhelmus Bavarus à matre præfectus Hollandiæ.

Mater cum filio bellum gerit ob Hollandiam.

villas

villas in quibus dominium habebāt, incendit. Iſte Vilhelmus cepit in uxorem filiam Ducis Lancaſtriæ pulchram Dominam, & bonam valde, de qua genuit filios & filias, ſed mortui ſunt infantili ætate.

Anno Domini 1358. finitæ Treugæ inter Comitem & Epiſcopum. Illi de civitate Trajectenſi circa feſtum Laurentij exierunt, & Hollandenſes ſibi viciniores hoſtiliter invaſerunt, ubi quamplurimos occiderunt, & incendium conſtruentes, quaſdam villas combuſſerunt. *Finitis induciis Trajectenſes vicinos Hollandos invadunt.* Quod percipiens Comes accerſitis ſubditis Hollandienſibus, & Zelandienſibus, & aliis electis armatis pluribus, terram Epiſcopatus introivit, & à ſuperiori incipiens juxta oppidum à caſtro de Vianen eam devaſtare incepit: ſimiliter ſagittarij cum quibuſdam Hollandenſibus circa civitatem diſcurrebant, ac plurima damna in illis confinibus habitantibus faciebant. Epiſcopus autem in civitate exiſtens, & deſolationē ſuæ terræ inſpiciens, dolorem cepit, & quomodo ſibi ac ſuo populo poſſit ſubvenire meditatus eſt. *Epiſcopus pacem petit et impetrat.* Tandem ſalvo conductu prius accepto ad Comitem properavit, ubi interloquens pro pace, amicitiam & gratiam Comitis aſſecutus fuit. Hic poſteà factus eſt Epiſcopus Leodienſis.

Iohannes Quintus Epiſcopus 48.

ASſumpto ergo Iohanne Epiſcopo, & in Leodio cathedrato, Epiſcopus Monaſterienſis effectus eſt Epiſcopus Trajectenſis. Circa idem tempus Vilhelmus Comes profectus eſt in Angliam, ubi honorificè à Rege & Baronibus ſuſceptus eſt, ſed ipſo redeunte in amentiam cecidit, *Vilhelmus Comes in amentiam cadit.* in qua uſque in hodiernum diem permanſit, uxor ejus, ut dicitur, poſteà fuit veneno intoxicata, de cujus morte improviſa doluit tota patria. Vilhelmo ergo Comite ſic amente facto, & apud Keynoot in ſtrictiſſimis vinculis ligato, Adelbertus frater ejus totam terram in tutelam ſuſcepit, quam potenter longo tempore gubernat. *Adelbertus Hollandiæ tutor.* Hic Adelbertus Dux in Bavaria, uxorem de genere Imperiali habuit, ex qua tres filios, & quatuor filias habuit. De filiis autem Vilhelmus primogenitus fuit, Adelbertus ſecundogenitus, Ioannes tertiogenitus, de filiabus Catharina primogenita, Ioanna ſecundogenita, ambæ ante Vilhelmum & Adelbertum primogenitæ, Margaretha tertiogenita ante Ioannem procreata, Ioanna quartogenita. *Eius genealogia.* Vna iſtarum tradita fuit Regi Bohemiæ, qui poſtea fuit Imperator, altera Duci Geldriæ, tertia filio Ducis Burgundiæ copulata fuit, cujus ſororem Vilhelmus filius Adelberti eodem tempore in uxorem accepit. Hic Adelbertus Dux, nobi-

lem Baronem de Angia decollari fecit, qui cognatus Comitis fuit Flandriæ, pro quo valida guerra inter ipſum & Comitem Flandriæ prædictum ſuccreviit. Nam & Hannonia in multis locis à Flamingis igne & cæde propter hoc vaſtata fuit. Sed hanc guerram Rex Franciæ compeſcuit & ſedavit. Adelbertus etiam Dux oppidum de Delft expugnavit & vicit, muros & portas, & munitiones ejus deſtruxit. Iterum Ioannes Trajectenſis Epiſcopus debitum univerſæ carnis exſolvit, cui Arnoldus de Horn tunc exiſtens in Curia Romana in Epiſcopatum ſucceſſit.

Rex Frãciæ inter Albertum Bavarum, & Comitem Flandriæ pacem fecit.

Epiſcopus moritur.

Arnoldus Secundus Epiſcopus 49.

ARnoldus ergo Epiſcopus ad terram rediens Trajectenſem cum multis Nobilibus ingreſſus eſt, ubi à clero & omni populo cum debita ſuſceptus eſt veneratione. Hic Arnoldus Epiſcopus vir erat bellicoſus, & ſemper magis armis, quàm liberis ſive Sacræ Scripturæ intentus ac ſollicitus. Hujus tempore Trajectenſes caſtrum de Gildenburch prope eorum civitatem ſuper Rhenum conſtruxerunt, ubi ab Hollandienſibus, & aliis ibi per Rhenum prædictum tranſeuntibus thelonia ſeu vectigalia extorſerunt. Quod audiens Adelbertus Dux, tutor Hollandiæ, cum infinitis armigeris verſus Trajectum perrexit & obſedit, & caſtrum cum inſtrumentis bellicoſis multipliciter laceſſivit: Tandem aptis coaptatis Hollandicis & Cattis, ac aliis ingeniis inſultum fecerunt, & prædictum conquaſſantes caſtrum a fundamento everterunt, Arnoldus prædictus Epiſcopus Trajectenſis poſt mortem Domini de Arckel, Epiſcopus Leodienſis effectus eſt.

Bellum ob injuſtatum telonium.

Florentius Epiſcopus 50.

EI in Epiſcopatu Trajectenſi ſucceſſit Florentius de Venelichoven Epiſcopus Monaſterienſis. Anno Domini 1385. Vilhelmus filius Ducis Adelberti, Dominus de Oſterbant accepit in uxorem filiam Ducis Burgundiæ, & Ioannes filius Ducis Burgundiæ eodem tempore ſororem Vilhelmi prædicti etiam accepit in uxorem. Hic Vilhelmus ante Dammen in Flandria à Rege Franciæ in menſe Auguſto factus eſt miles. Anno Domini

Alberti filius ducis Burgundiæ Ducis filiã uxorem: & hæc versa.

Domini 1386. uxor Adelberti Ducis viam univerſæ carnis eſt ingreſſa, & in Capella de Haga juxta altare magnum tumulata. Anno Domini 1389. in quadrigeſima Vilhelmus Comes obiit apud Kennour, cui Adelbertus frater ejus in Comitatu ſucceſſit, qui antea Terræ tutor factus fuit. Anno Domini 1390. Ioannes filius Adelberti cathedratus eſt in Leodio poſt mortem Arnoldi Epiſcopi cum gaudio. Huic autem Ioanni Epiſcopatus Cameracenſis anteà à Roberto Gebennenſi, qui ſe Papam Clementem nominari fecerat, traditus fuerat, ſed in brevi tempore Epiſcopatum reſignavit. Eodem anno Vilhelmus Dominus Oſterbant in Angliam ad Regem cognatum ſuum perrexit, ubi in haſtiludio ibidem facto laudem eximiam acquiſivit, & cum donorum multiplicum & jocalium remuneratione repatriavit. Anno Domini 1393. proſcripti & exulati ſunt multi Nobiles viri, Barones, milites & armigeri, occaſione cujuſdam Domicellæ Aleidis de Poelgeeſt nuncupatæ, quæ fuit occiſa ab aliquibus de nocte in Haga, in Curia Comitis Hollandiæ. Nam dicebantur dicti Nobiles in mortem ejus conſenſiſſe, unde orta eſt controverſia inter Ducem Albertum, & filium ejus Vilhelmum tunc Dominum de Oſterbant. Nam Vilhelmus voluit exulatos in terram reducere, & Pater ejus noluit in hoc conſentire, quare Dux Adelbertus multos armatos collegit, & domum de Holtena, in qua filius poſuerat ad arma doctos ad tuendam domum contra ipſum, armis bellicoſis ſic impegit, quod de neceſſitate quilibet in domo exiſtens ſe ſalvo corpore cum domo reddidit. Et omnis altercatio inter Patrem & filium ſuum illis præſentibus Hollandiæ & Zelandiæ ad terminandum relicta fuit. Eodem anno Florentius Trajectenſis Epiſcopus obiit, requieſcat in pace. Laus Deo, æterna requies labori meo.

Adelbertus Bavarus Hollandiæ Comes.

Aleidis Poelgeeſtana noctu occiſa multis exilij cauſam præbet.

O 3 APPEN-

SUFFRIDI PETRI LEOVARDIENSIS FRISII V. I. C. AD

Chronicon

IOHANNIS DE BEKA,

Deducta uſque ad annum Chriſti 1574.

CATALOGUS

Epiſcoporum Ultrajectinorum, & Comitum Hollandiæ, qui ceperūt

EPISCOPI *Ultrajectini,*	*Anno Dñi.*	COMITES *Hollandiæ.*
1. S. Villibrordus, qui & Clemens: ſedit annis 40.	696.	
2. S. Vinfridus, qui & Bonifacius: ſedit annis 16.	736.	
3. S. Gregorius. ſedit annis 31. 22.	752.	
4. S. Albricus. ſedit annis 10.	784.	
5. S. Theodardus, ſive Thiadardus ſedit annis 6.	794.	
6. S. Harmackarus, qui aliis Hermacurus, aliis Harcamarus, aliis Erwakirus: ſedit annis 27.	804.	
7. S. Rixfridus: ſedit annis 7. 35.	8[illegible].	

S. Frede-

EPISCOPI Ultrajectini.	coperūt Anno Dñi.	COMITES Hollandiæ.
8. S. Fredericus ſedit annis 2.	834.	
9. S. Alfricus, aliis Albricus, aliis Albertus: ſedit annis 19. 16.	838.	
10. S. Ludgerus, ſedit anno uno.	855.	
11. S. Hungerus ſedit annis 10. 11.	856.	
	863.	1. Theodorſcus primus præfuit annis 38.
12. S. Odilbaldus ſedit annis 34.	866.	
13. S. Egilboldus, aliis Eiuoldus, ſedit menſes 6. vel, ut alij volunt 10.	900.	
14. S. Radbodus ſedit annis 17.	901.	2. Theodoricus ſecundus præfuit annis 86.
15. S. Baldricus ſedit annis 59.	918.	
16. S. Folckmarus, alij Wolckmarus ſedit annis 13.	977.	
	988.	3. Arnulphus, aliis Arnoldus, præfuit annis 5.
17. S. Balduinus ſedit annis 4.	990.	
	993.	4. Theodoricus tertius præfuit annis 46.
18. S. Aufridus ſedit annis 14.	994.	
19. S. Adelboldus ſedit annis 19.	[illegible]	

Arnul.

EPISCOPI Ultrajectini.	cœperũt Anno Dñi.	COMITES Hollandiæ.
20. Arnulphus, aliis Bernoldus, aliis Warnulphus, ſedit annis 27.	1027.	
	1039.	5. Theodoricus quartus præfuit annis 9.
	1048.	6. Florentius primus præfuit annis 14.
21. Vilhelmus de Geldria, Aliis Hermannus, ſedit annis 21.	1054.	
	1062.	Propter juventutem ſequentis Theodorici Comitatus 14. annis variè ex hinc jactatus fuit, de quo vide Becanum cap. 21.
22. Conradus ſedit annis 24.	1075.	
	1076.	7. Theodoricus quintus præfuit annis 20.
	1096.	8. Florentius ſecundus præfuit annis 30.
23. Burchardus ſedit annis 15.	1099.	
24. Godebaldus ſedit annis 15.	1112.	
	1126.	9. Theodoricus ſextus præfuit annis 37.
25. Andreas de Kuyck ſedit annis 11.	1127.	
26. Hardebertus, aliis Harbertus, aliis Harpardus, aliis Heribertus de Beron, ſedit annis 12.	1138.	
27. Hermannus de Horn ſedit annis 6.	1150.	

Gode-

EPISCOPI Ultrajectini.	ceperūt Anno Dñi.	COMITES Hollandiæ.
28. Godefridus de Rhenen ſedit annis 21.	1156.	
	1163.	10. Florentius tertius præfuit annis 27.
29. Baldevinus de Hollandia ſedit annis 18.	1178.	
	1190.	11. Theodoricus ſeptimus præfuit annis 11.
30. 31. Arnoldus ab Iſenburch, & Theodoricus ab Hollandia ſederunt ſimul annis 2.	1196.	
32. Theodoricus de Are ſedit annis 4.	1198.	
	1201.	Ada filia Theodorici ſuperioris conſilio matris Ludovico Comiti de Loon præter conſenſum patriæ nupta, jure hæreditatis integro ferè anno, cum ſequenti Vilhelmo patruo ſuo de rerum ſumma contendit, & mortua mox ei Comitatum reliquit: Ideoque cum inaugurata non fuerit, Becanus eam in numerum Comitum non retulit, quæ cauſa eſt, cur alij Comites Hollandiæ uno plures numerent.
33. Otto de Geldria ſedit annis 3.	1202.	
	1202.	12. Vilhelmus primus præfuit annis 19.
34. Otto de Lippia ſedit annis 20.	1205.	
	1221.	13. Florentius quartus præfuit annis 13.
35. Villibrandus de Oldenburch ſedit annis 8.	1225.	
36. Otto de Hollandia ſedit annis 16.	1233.	

Digitized by Google

EPISCOPI Ultrajectini.	cœperũt Anno Dñi.	COMITES Hollandiæ.
	1234.	14. Vilhelmus Secundus præfuit annis 21.
37. Goſvinus ab Aemſtel ſedit plus minus anno uno.	1249.	
38. Henricus de Viena, ſive de Viana, ſedit annis 17.	1250.	
	1255.	15. Florentius Quintus præfuit annis 41.
39. Iohannes de Naſſouven ſedit annis 21.	1267.	
40. Iohannes de Zirck ſedit annis 11.	1288.	
41. Vilhelmus de Mechlinia ſedit annis 5.	1296.	16. Iohannes primus præfuit annis 4.
	1300.	17. Iohannes Secundus præfuit annis 4.
42. Guido de Hannonia ſedit annis 16.	1301.	
	1304.	18. Vilhelmus tertius præfuit annis 33.
43. Fredericus de Zirck ſedit annis 5.	1317.	
44. Iacobus de Ooſthorn ſedit menſes 2.	1322.	
45. Iohannes de Dijeſt ſedit annis 18.	1322.	
	1337.	18. Vilhelmus quartus præfuit annis 8.
46. Nicolaus Caputius ſedit vix integro anno.	1340.	
47. Iohannes de Arckel ſedit annis 23.	1345.	20. Margarita defũcti Vilhelmi ſoror, & Ludovici Imperatoris uxor, præfuit annis 6.

Hactenus

HActenus igitur illos, tum Epiſcopos, tum Comites recenſuimus, quos Becanus commemorat, ſubijcimus nunc eos porrò, qui Appendice noſtra continentur. In quorum ſerie quod Epiſcopum Iohannem de Arckel, & Imperatricem Margaritam conſpicias, qui in ſuperiori quoque Catalogo viſuntur, ideo fit, quod nos eorum res geſtas a Becano inchoatas proſequamur: Ab anno enim 1341. in quo ille deſiit, nos auſpicamur.

EPISCOPI Ultrajectini.	ceperũt Anno Dñi.	COMITES Hollandiæ.
47. Iohannes de Arckel ſedit porrò annis 19.	1345.	20. Margarita Imperatrix præfuit annis 6.
	1352.	21. Vilhelmus Quintus præfuit annis 25.
48. Iohannes Varneburgenſis ſedit annis 7.	1364.	
49. Arnoldus Hornenſis ſedit annis 7.	1371.	
	1377.	22. Albertus Dux Bavariæ præfuit annis 27.
50. Florentius Wenelichovius ſedit annis 13. menſibus 5.	1379.	
51. Fredericus Blanckenhemius ſedit annis 30. menſibus 6.	1393.	
	1404.	23. Vilhelmus Sextus præfuit annis 12. menſibus 6.
	1417.	24. Iacoba filia Vilhelmi præfuit annis 13.
52. Zuederus Culenburgius ſedit annis 29.	1422.	

Digitized by Google

EPISCOPI Ultrajectini.	*seperũt Anno Dñi.*	*COMITES Hollandiæ.*
53. Rodolphus Diepholdius ſedit annis 23.	*1433.*	
	1436.	*25.* Philippus Burgundus præfuit annis 31.
54. Giſbertus Bredenrodius præfuit annis non plenè duobus	*1455.*	
55. David Burgundio ſedit annis 39.	*1457.*	
	1457.	*26.* Carolus Burgundus præfuit annis 9. menſibus 6.
56. Fredericus Badenſis ſedit annis 20.	*1496.*	
	1477.	*27.* Maria Burgundiaca præfuit annis 5. mẽſibus duobus.
	1482.	*28.* Philippus Auſtriacus præfuit annis 24.
	1506.	*29.* Carolus Auſtriacus præfuit annis 49.
57. Philippus Burgundio ſedit annis 8.	*1516.*	
58. Henricus de Bavaria	*1524.*	
59. Vilhelmus Enckefortanus ſedit fermè annis 7.	*1529.*	
60. Georgius Egmondanus ſedit annis 24.	*1536.*	
	1555.	*30.* Philippus Hiſpaniarum Rex.
61. Fridericus Schenck à Tautẽburch	*1560.*	

Præmiſſo hoc Catalogo jam ad rem accingamur, & Epiſcoporum Comitumq́; res geſtas, quæ à Becano pertractatæ non ſunt, paucis hinc porrò jam explicemus, ſingulis ordinibus peculiari attributa columna, quo facilius Lector inveniat, quod deſiderat.

EPISCO-

47.

IOHANNES de ARKEL: *ſedit porrò annis 19.*

IOhannes de Arkel Epiſcopus A° *1346* propriis expēſis oppidum Remun muris & propugnaculis cōmunivit, urbemque ſuam factioſis, qui Gunterſſngi appellabantur, proſcriptis & ejectis repurgavit. Cumque per Prædeceſſorem ſuum Iohannem Dieſtenhem Epiſcopatus grandi ære alieno gravatus eſſet, ut hoc exolveret commodius, ſex viros conſtituit, qui Epiſcopatus negocia adminiſtrarent, debitaque exolverent, ipſeque clàm cum exiguo comitatu Turonas in Galliam conceſſit, ut ibidem viveret incognitus, & ex parcimonia vectigal certiſſimum colligeret: Sed cum rebus ipſis experiretur ſe domi non condos, ſed promos, non amicos, ſed hoſtes reliquiſſe, anno tandem *1348.* ad feſtum S. Iohannis Baptiſtæ reverſus eſt, omniaque & tumultibus perturbata, & debitis implicita invenit. Zuederus enim de Loo, qui ex Sexviris unus erat, templum de Ema captum profanavit, atque in caſtrum conformavit, Eminiſſenſes quoque præter pacta conventa deſerunt, & ſe Orientales Hollandos nominarunt: quos Epiſcopus armata manu mox in ordinē redegit. Interim verò dum & Hollandiæ Comes Epiſcopum bello laceſſeret, Giſbertus de Bronck-

(margin: 1346. … 1348.)

20.

MARGARITA Imperatrix: *præfuit in totum annis 6.*

MArgarita igitur Imperatrix Ludovici Quarti uxor, ac ſoror Vilhelmi defuncti, eo pacto quo Becanus dixit adepta Comitatum, Vilhelmo filiorum ſuorum natu maximo Duci Bavariæ, Comitique Palatino gubernandum commendavit: ea tamen cōditione, ut ſibi ille penſionem decem milium Scutatorū Franciæ annuam perſolveret, aut ſi minus id præſtaret gubernatione Comitatus ſine tergiverſatione cederet: Matre igitur in Bavariam regreſſa, Vilhelmus prioribus quidem annis nihil omiſit, quod ad officium boni gubernatoris pertineret, niſi quod annuam penſionem matri promiſſam non ſolveret. Anno 1348. Vilhelmi pater 1384. Ludovicus Imperator ex venatione reverſus, cùm de equo deſcenderet, ſpiritu repente deſtitutus eſt. Anno eodem Vilhelmus Epiſcopum Trajectenſem Iohannem de Arkel aggreſſus eſt apud Iſſelſtenium ſuper aggere, & exuſſit villam Iuſfaſiam, ibidemque Epiſcopum per octiduum præſtolatus eſt: Sed Epiſcopus collectis quatuor armatorum milibus interim terram Aemſterlandienſem, & Voerdenſem flamma ferroq; vaſtavit: mox autem Ducis Lymburgenſis, Comitis Clivenſis, & Co-

Anno Dñi.	EPISCOPI Ultrajectini.	COMITES Hollandiæ.	Anno Dñi.

horſt etiam adverſus eum inſurrexit, ac præſidium de Goer in contumeliam ejus exuſſit. Quin & ipſum viciſſim Epiſcopus durantibus Hollandicis induciis, ferro flammiſque perſecutus, cùm alias ejus Dominij villas, tum etiam Barckeloam vaſtavit: Quin etiam Reynaldus Geldriæ Dux, ac frater ejus Eduardus, quoniam Vilhelmo Hollandiæ Comiti ſuppetias tulerũt, Epiſcopum vexarũt: Finitis igitur induciis Hollandi-
1349. cis anno ſequenti, hoc eſt, 1349. poſtridie annunciationis, Epiſcopus cum civibus Trajectenſibus expugnavit atque evertit, civitatem Oudenaterẽſem, ut præſenti cum interitu oppidanorũ, ita non ſine magna jactura ſuorum: Perierunt enim in ea expugnatione ex Capitaneis Epiſcopi Dn. Iohannes Riſenburgius, Dn. Iacobus, & Dn. Iohannes Luchtenburgius, & Dn. Everardus Drielenſis: Mox rurſus Hollandos ad Schonhoviam, quam expugnare parabat, ſibi cum magnis copiis occurrentes fudit: Ex quo prælio Epiſcopus locupletior factus eſt, ob ſpolia, & redemptiones captivorum, quos multos ac potentes ibi conſecutus eſt: Mox rebus ſuis utcumque compoſitis, Gerardum van den Veen Epiſcopatus adminiſtratorem fideliorem conſtituit, & eodem parcimoniæ propoſito
1351. Romam conceſſit, ibidemquetum permanſit uſque ad annum 1351. Interea verò Zuederus de Loo, Iohannes Voudenburgius, item-

mitis Hannoniæ interceſsione induciæ inter Comitem Vilhelmum & Iohannem Epiſcopum compoſitæ ſunt, uſque ad feſtum S. Martini in ſequenti Novembri: Quin etiam Reinaldus Dux Geldriæ, & frater ejus Eduardus, quoniam Vilhelmo cõfœderati erant, ſimul Epiſcopum impetiverunt. Quibus ille Dn. Fredericum Tſenſem, & Dn. Voerſtenſem, & Dn. Kuyverenſem oppoſuit. Sed anno inſequenti mox interceſsione Principum hoc bellum compoſitum fuit: Interea temporis, hoc eſt, anno 1350. Dn. Margarita Imperatrix, Hollandiæ Comitiſſa, dolens & indignata, quod ex promiſſa penſione annua Comitatus nomine teruncium non reciperet, cum ingenti Comitatu Dordracum appulit, ac Vilhelmum filium eodem ad ſe vocavit, qui veniens ſecundum pacta conventa, Matri gubernationem liberè reſignavit, cauſatus ſe ex provẽtibus Hollandiæ promiſſam ſummam annuatim corradere non poſſe: eoque facto Matrem ibidem relinquens, in Hannoniam conceſsit. Mox & ipſa Margarita in Hanconiam profecta eſt. Cõſtituto Hollandiæ gubernatore altero filio ſuo Ludovico Duce Bavariæ, & Rege Cracoviæ: Qui quidem cùm in Hollandiam non veniret, multis magniſque calamitatibus occaſionem dedit: nam cùm ſtatus publicus ibi toto ferè anno ſine capite certo fluctuaret, aliis privatum aliter tumultuantibus perque 1350.

que Giſbertus Stoutenburgius, Iohannes Culenburgius,& Henricus Vianenſis, qui priori profectione ab Epiſcopo gubernatores Dominij relicti fuerant, animadvertentes Epiſcopi abſentiã alioqui diuturnam fore, partim quod Gerardo van den Veen inviderẽt, partim quod ex illius laude ſibi vituperium imminere proſpicerent, modis omnibus apud Capitulum id egerunt, ac tandem effecerunt, ut Epiſcopus domum revocaretur: Qui reverſa in feſto S. Ægidij, multum ac diu cum hiſce atque aliis colluctatus, tandem improbitate eorum cõtudit, & ſuperatis indigna ademit, digna reſtituit, totumque Epiſcopatum ære alieno liberavit, factionibus oppreſsis pacavit, & reſtituta Iuſtitia in ſtatum priſtinum reduxit intra proximum quadrienniũ: adeò quidem ut quæ unquam anteceſſores ejus vel minus juſtè amiſerãt, vel majori neceſsitate obligaverant, ipſe recuperarit, ac liberaverit univerſa tãta cum æquitate, ut etiam hi quibus adimebãtur, ſecum bene actum faterentur: Itaque tum animum adjecit ad exornandas Eccleſias; ac dirutas quidem reſtauravit, reſtauratas libris optimis, calicibus, aliiſque pretioſis ornamentis inſtruxit. In ſumma etiam Eccleſia pretioſiſsimam Mithram cum baculo paſtorali argenteo deaurato, quibus verus Epiſcopus & Dn. Trajectenſis in ſua nova introductione inveſtiretur & coronaretur, propriis

niciosiſsimæ duæ factiones pullularunt, quæ non modò inter ſubditos cõcordiam penitus omnem everterunt, ſed etiam filium Vilhelmum adverſus Matrẽ Imperatricem inſtigarunt. Omneſque pene Europæ Principes inter ſe commiſerunt: Altera pars nomen ab Aſello piſce ſumpſerat, cujus fautores populari lingua *Cabbeliaus* dicebantur, nos Aſellatos vocare poſſumus: Altera ſe ab Hamo venditabat, quo ſcilicet Aſellus capitur, & *Hoex* dicebatur, nos proinde Hamatos appellabimus: Aſellatæ factionis Antiſtites in primis fuerunt. Dn. de Arkel, D. de Egmonda, D. de Heemſkercke, D. de Borſele, D. de Gaeſbeke,& inter civitates Dordracũ, Delphi, & Harlemum, cum pluribus aliis: Hamatæ verò factionis capita præcipua fuerunt, Dn. Bredenrodius, D. de Lecka, D. de Binckhorſt, & civitates Amſterodamum, Leyda, cum aliis: Aſellati ergo, ut eventus docuit, ubique ferè ſuperiores, tanta rabie graſſati ſunt, ut intra hujus anni ſpatiũ adverſariorum munitiſsima caſtra ſeptendecem ſolo æquarent: Quo detrimẽto indignati Hamati, Imperatricem appellarunt, ut ſe de inimicis juſto ſupplicio ſumpto vindicaret: Aſellati verò ut ſe adverſus ingruentem vim ſuperioris poteſtatis communirent, ingẽtibus promiſsis Vilhelmum ad repetendam Hollandiam ſollicitarunt: qui quamvis primo ſatis ingenuè recuſaſſet, ſe invita Matre expen-

Digitized by Google

Anno Dñi. EPISCOPI Ultraiectini:

expenſis magnificè fabricari fecit.
Cæterùm ut nihil ſtabile eſt in re-
1355. bus humanis, anno 1355. Vil-
helmus Hollandiæ Comes menſe
Novembri in feſto S. Martini bel-
lũ Epiſcopo indixit, adverſus quẽ
etiam illo authore mox omnes
pęne vaſalli ac ſubditi ſui rebella-
runt ſimul, inter quos tamen præ-
cipui fuerunt Dn. Arnoldus Hel-
ſtenius, D. Iohannes Culenbur-
gius, D. Iohannes Harlarius, Dn.
Iohannes Langerakius, D. Gilber-
tus Nyenvodius, Dn. Iohannes
Bloemſtenius, D. Sondinus Rhe-
nanus, Henrici filius, D. Iohannes
Schonhovius, D. Zuederus Neſ-
ſenus, D. Gerardus Vlietenus: ita-
que cum his aliiſque Ducibus in-
gentem exercitum cùm Comes
cõtraxiſſet in Trajectenſem Diœ-
ceſin impetum fecit, omniaque
ferro flammiſque vaſtavit, uſque
ad Coten, ubi diebus o 8to conti-
nuis per ſuperioris Territorij pa-
gos ac villas graſſatus eſt. Epiſco-
pus verò copiis collectis externis,
cùm & cives Trajectenſes, ut ſole-
bat, una ſecum ad prælium adver-
ſus hoſtes educere niteretur, com-
perit cives à conjuratis per D. Iſel-
ſtenium, & D Culenburgium, &
D. Vianenſem jam corruptos eſſe,
ita ut nec minis, nec blandiciis
ullis induci poſſent ad profligan-
dos hoſtes Epiſcopi. Perpendens
itaque ſecum Epiſcopus, quod
cum ſolis externis militibus hoſti
impar futurus eſſet, ſimulque me-
tuens, ne, ſi temerè urbe excede-
ret, forte ipſo excluſo, hoſtis reci-

COMITES Hollandiæ: Anno Dñi.

id eſſe facturum, tandem tamen
perpulſus eſt, cùm & Comitatum
non jam titulo gubernationis, ſed
hæreditatis jure ſibi offerri cerne-
ret, ſimulque conſideret partium
piarum potentia ſe factionem ad-
verſariam facilè ſuperaturũ: cùm
itaque Gorichum clàm ad Dn. de
Arkel veniſſet, certiores facti Dor-
dracenſes, Delphenſes, & Harle-
menſes cum cæteris Aſellatis eò
confluxerunt, & ad ductum Vil-
helmum ingenti cum ſolennitate
primum Dordraci, deinde in aliis
aliquot oppidis, planè autem per
totam Kenemariam & occiduam
Friſiam dato & accepto fidelitatis
jurejurando in genuinum & hæ-
reditarium Hollandiæ Comitem
inaugurarunt, & hoc jam Duce
freti ad reliquias adverſæ factio-
nis extirpandas porrò ſe parave-
runt. Hamati itaque his obſtupe-
facti caſtra ſua reſtaurare, reſtau-
rata communire, & aſſiduis literis
ac nunciis præſentiam Imperatri-
cis flagitare. Quæ quidem cùm
per literas filium officij admonu-
iſſet, nec reſponſum ſatis æquum
ab eo recepiſſet, tandè, quod cum
gratia impetrare non poterat, per
vim ſibi efficiendum exiſtimavit,
ut ille Hollandia excederet, Con-
tracto igitur utrimq, ingenti ex-
ercitu, anno 1351. bis concurri- 1351.
tur, Primum quidem in Valachria
ante civitatem Verienſem, ubi vi-
ctus Vilhelmus in Hollandiã con-
fugit. Poſteà verò prælio navali
ſupra Moſam inter Bryelas & Gra-
veſanthium, ubi victa Imperatrix
peretur,

Digitized by Google

peteretur, quamvis gravatim, manſit tamen intra ſepta urbis: Interea temporis cùm D. Sleidanus, & D. Diclenus, cum 40. armatis ad Comitem Vilhelmum tenderent, & errore viarum in Montfortum inciderent, omnes ibi capti, & in gratiam Epiſcopi cuſtodiæ traditi ſunt: pacatis autem & reconciliatis progreſſu temporis civium animis Epiſcopus anno
1356. proximo, hoc eſt, 1356. poſt converſionem S. Pauli Veſopenſe & Mudenſe oppidum vi expugnavit ac diruit: Tandem verò cùm & Comes iterato Diœceſin Epiſcopi potenti exercitu invaderet, contra illum ſe pararet Epiſcopus, fuerunt, qui interceſſione ſua pacem componerent, ea quidem (ut traditur) conditione, ut quiſque ſua, quæ ablata eſſent reciperet, ac D. Giſbertus Vianenſis reædificaret caſtrum ſuum de Goer, & Comes Vilhelmus in poſterum de proſcriptis ab Epiſcopo non faceret litem ſuam: Inſuper omnes utriuſque partis captivi liberi dimitterentur, Septemque proſcripti, quos Gunterlingos appellabant, reditum ad ſua haberent: Quibus utrimque præſtitis, Epiſcopus, ut vir minimè tenax injuriarum, & non minùs ingenio clemens ac propenſus ad ignoſcendum, proſcriptis omnibus in univerſum veniam delictorum dedit. Eaque ratione & ſibi gratiam apud ſubditos, & ſubditis trãquillitatem ſtabilivit, quam ex hinc ad multum tempus ſum-

in Angliam ſe recepit: venerant autem in ſubſidium Imperatrici, primum Hamati omnes, & tota Zelandia, Franci deinde Hannonienſes & Angli: nam Philippa ſoror Imperatricis Regi Angliæ nupta erat: Vilhelmo adhærebant è contra Aſellati univerſi, & cum his tota ſeptentrionalis Hollandia, Kenemaria item, & Occidentalis Friſia, & ex Zelãdia D. Machtildis de Voern, D. Iohannes Culenburgius, itemque Dux Geldriæ & complures alij: Concors eſt Scriptorum traditio, poſteriori conflictu, qui ipſo die tranſlationis S. Martini accidit, tantam hominum ſtragem fuiſſe editam, ut aqua Moſæ per tres uſque dies colorem ſanguineum repræſentaret: Tanta igitur clade debilitatis & contritis utriuſque partis viribus, tandem interceſſione Principum ita Matri filius reconciliatus eſt, ut Vilhelmus Hollandiam, Zelandiam, & Friſiam jure hæreditario retineret. Imperatrix ad vitæ terminum obtineret Comitatũ Hãnoniæ: Imperatrix igitur Hollandia relicta in Hannoniam reverſa, quinque ſupervixit annis. Annoque demum 1356. Valen- 1356.
cenis obiit ac ſepulta eſt: fuerat autem hæc Margarita filia Vilhelmi tertij Comitis Hollandiæ, quæ nupta Ludovico Duci Bavariæ, ac demum Romanorum Imperatori, ex eo ſuſcepit filios tres, hunc ipſum Vilhelmum Comitem Palatini, & Ludovicum Regem Cracoviæ, & Albertum Marchionem

Anno Dñi.	EPISCOPI Ultrajectini.	COMITES Hollandiæ.	Anno Dñi.

mi cum omniũ lætitia obtinuit:
1360. Idem Epiſcopus anno 1360. in Zelandia intra Veſtcapellam & Catinam primum ligneum, deinde lapideum caſtrum ædificavit, quod Arckelſtenium appellatum eſt: ut eorum Zelandos ipſos in officio cõtineret, tum etiam prædones ac raptores cohiberet. Anno ſequenti idem Epiſcopus Stellingvervios, Steenwickervoudios & Ommelãdios Ditionis ſuæ exiſtentes, ſed juſſa facere detrectãtes armata manu in ordinem redegit: Sed Stellingvervios mox rebellãtes iterato aggreſſus arctiori diſciplina coercuit, ſic ut ipſi detrimento ſuo, alij ipſorum exemplo ſe deinceps in officio continerét. Hoc etiam anno contentio inter duos fratres Reinoldum & Eduardum accidit ob Ducatum Geldriæ, quam & Epiſcopus ex parte fovit. Illud hic addendum
1351. eſt, Anno 1351. per Geldriam ſubortas eſſe factiones duas, quarum altera Hekers, altera Bronckhorſt appellabatur, per quas ultro citroque omnia ſcelera perpetrabãtur, non aliter quàm eadem tempeſtate apud Hollandos inter Aſellatos & Hamatos, apud Friſios inter Schiringos & Vetcoperos: Sed hæc Geldria factio decem annis graſſata, poſtquam Eduardus rerum potitus fuit, utcunque ſopita, non ante retruduit, quàm ille vita defunctus eſt: Reinoldo igitur adhærebat factio Hekers, Eduardo autem Bronckhorſt. quibus inter ſe diu vario Marte con-

Brandeburgenſem, qui Vilhelmo tandem in Comitatum Hollandiæ ſucceſſit: Imperatrix autem ut antea dictum eſt, præfuit annis 6.

21.

VILHELMUS Quintus præfuit annis 25.

Vilhelmus igitur Dux Bavariæ, Comes Palatinus Rheni, Comes Hannoniæ, pacto Matris, & conſenſu Ordinum ſive Statuum patriæ factus eſt hæreditarius Hollandiæ, Comes hujus nominis quintus. Anno Domini 1352. uxorem hic habuit Machthildin filiam Henrici Lancaſtriæ ex Anglia, ex qua tamen liberos nullos ſuſtulit. Hic igitur Vilhelmus, cum primo triennio ſuo ſatis negocij habuerit in opprimendis & pacãdis factioſis Ditionis ſuæ, anno 1355. Epiſcopum Trajectenſem invaſit, magnamque prædam ex ſuperiori ejus Territorio vaſtatis pagis abſtulit: D. de Egmonda Bunſchotenſes gravi clade affecit: Eminiſſenſes eveſtigio ab Epiſcopo deficientes Comiti Vilhelmo ſe aggregarunt, & Orientales Hollandi dici voluerunt: Mox etiam anno ſequenti 1356. D. Giſbertus Iſelſtenius munitiſſimam turrim nomine *Snoien-toern*, ſitam in villa Geina proditione Caſtellani Epiſcopo ademit, ac funditus evertit: Arnoldus etiam Iſelſtenius Mareſchalcum Montfortij corrupit, ut in Comite Vilhelmo contra vo- certan-

Margin (right column): 1352. (beside "Anno Domini 1352"), 1355. (beside "anno 1355"), 1356. (beside "anno ſequenti 1356")

Digitized by Google

certantibus, tandem Eduardus vi-
ctor, capto Reinoldo Ducatus re-
ſignationem extorſit, eundemque
per decem integros annos in cap-
1361. tivitate tenuit: Anno 1361. Epi-
ſcopus circa feſtũ Nativitatis Ma-
riæ bellum indixit D. Zuedero de
Voerſt, quod is ex caſtro Keppe-
lenſi nimium infeſtaret Tranſiſu-
lanos. Ideoque Zuollenſes, Cam-
penſes, ac Daventrienſes Epiſco-
po adverſus hoſtem communem
libenter ſupetias tulerũt. Sed cum
hac vice minus fœlici Marte pu-
gnaretur, anno ſequẽti feria quin-
ta poſt feſtum S. Iacobi adjuncto
ſibi una cum prædictis auxiliari-
bus nepote ſuo D. Ottone de Ar-
kel, quindecim hebdomadis ob-
ſedit munitiſſimum caſtrum de
Voerſt, & nono die Novembris
per deditionem cepit, ac ſolo æ-
1364. quavit. Anno 1364. menſis Fe-
bruarij die 10. Epiſcopus aggeri-
bus clauſit, & adverſus impetum
aquarum cõmunivit terram Ma-
ſtenbrouken ſem. ejuſque proven-
tus Trajectinæ ſedi acquiſivit. Me-
diam tamen portionem decima-
rum ad honorem ſanctorum Cõ-
feſſorum Lebuini & Radbodi Ec-
cleſiæ Daventrienſi contulit: Hoc
igitur anno, cùm jam viginti tri-
bus annis Epiſcopatum admini-
ſtraſſet D. Iohannes de Arckel, &
prædiis caſtriſque auxiſſet, ære a-
lieno liberaſſet, ornamentis Eccle-
ſiaſticis ac privilegiis condeco-
raſſet, per Pontificem Vrbanum
quintum Trajecto Leodium trãſ-
fertur, ac 14. menſis Aprilis clero

luntatem Epiſcopi fœdus iniret,
& captos dudum D. Sleidanum, &
D. Diclenum cum cæteris dimit-
teret, D. etiam Giſbertus Nyenro-
dius Amerſvordienſes gravi præ-
lio contrivit, in quo graviter vul-
neratus eſt D. Otto Larenus, Ma-
reſchalus Epiſcopi: Vilhelmus au-
tem Comes hoc anno iterum ag-
greſſurus Epiſcopum, veniens in
ejus Diœceſim in patenti campo
caſtra metatus eſt, cui nomen po-
pulare eſt *de Hoge voerde*, ubi ipſe
omnia devaſtans D. Egmondanũ
mittit adverſus caſtellum Dn. Ste-
phani Nyeveldij: quod etſi tãdem
certis conditionibus deditum ſit,
nihilominus tamen funditus eſt
everſum: Hoc autem facto bonis
conditionibus inter Comitem &
Epiſcopum firmata pax eſt. Neque
contendit hic quidem Comes de-
inceps unquam cum Epiſcopo
amplius: Non multo enim poſt
in Angliam profectus eſt ad ſoce-
rum Henricum Ducem de Lan-
caſtria, & Eduardum Regem, cui
Philippa Matertera ſua nupta e-
rat, aliquandiu ſe recreavit, cùm
Rex ea tempeſtate conventũ Prin-
cipum inſignem variis præmiis &
exercitiis ibidem celebraret. Vnde
poſtquã reverſus eſſet anno 1358. 1358.
in feſto S. Georgij mente captus
eſt, perduravitque in furore con-
tinenti annis novendecim, hoc
eſt ad finem uſque reſtantis vitæ,
cuſtoditus primum in Haga Co-
mitis, ac deinde in Kenoto Han-
noniæ, ubi & mortuus tãdem ſe-
pelitur Valencenis apud progeni-

ac populo Trajectino valedicens, Leodium commigravit, intravitque urbem penultima die Iulij ſequétis, Comitatus Duce Geldriæ, & Comite Varneburgio, & Dn. Ottone de Arkel, multiſque aliis magnatibus. Quanta autem cum dexteritate Leodienſem Epiſcopatum adminiſtraverit, ex Chronicis Leodienſium intelligi poterit, quæ nos favente Deo brevi in lucem daturi ſumus. Tandem verò cùm ex hinc Sedi Leodienſi præfuiſſet annis quatuordecim vita

1378. defunctus eſt, anno 1378. prima die Iulij, & quoniam ita voluerat, Leodio Trajectum relatus honorificè ſepelitur in ſumma Eccleſia ad plagam auſtralem apud ſororem ſuam Comitiſſam de Dottereinde: In teſtina ejus vaſe puro recondita Leodij ſepulta ſunt, in Monaſterio Vilhelmitarum.

48.

IOHANNES VERNENBURGENSIS

ſedit annis 7.

1364. IOhannes igitur Vernenburgenſis eodem anno 1364. octavo die Septembris cum decenti comitatu Trajectum intravit, ubi magna ſolennitate in Sedem Epiſcopalem collocatus eſt. Hic antea fuerat Epiſcopus Monaſterienſis, & per Pontificem Vrbanũ quintum Monaſterio Trajectum tranſlatus eſt, vir planè bonus ac modeſtus: fuerunt ei tamen etiam quamvis invito gerenda bella.

tores ſuos Comites Hannoniæ, deceſſitque uxore adhuc ſuperſtite ſine liberis anno 1377. quem uxor obitu ſuo non multo pòſt cõſecuta, in Monaſterio Reynſburgenſi ſepelitur. 1377.

In furorem igitur lapſo Comite Vilhelmo factioſi inter ſe mirificè tumultuati ſunt, de Gubernatore idoneo ſubſtituendo, qui vices Comitis gereret, donec is fortè ad ſanam mentem rediret. Itaque Aſellani factioni ſtudentes ipſius Comitis uxorem inſultabant. Hamati verò eam non modo ob ſexum, ſed etiam ob nationem averſabantur, ut quæ nec liberos ex Comite ſuſcepiſſet ullos, neque Hollandiam ullo ſanguinis nexu contingeret. Ideoque tandem hi obtinuerunt, ut Albertus Palatinus Rheni, Dux Bavariæ, frater Comitis tanquam verus agnatus, & juſtus hæres ad hanc provinciam vocaretur; Itaque hic magna cum pompa Principum ac Nobilium, ducente eum Iohanne Domino de Arckel, Hollandiam ingreſſus, ea conditione Tutor Hollandiæ, Zelandiæ, ac Friſiæ, conſtituitur, ut furioſi fratris uxori Machtildi ad vitæ uſque terminum ſingulis annis perſolveret duodecim millia Scutatorum antiquorum: Quo quidem pacto cùm in initio partes inter ſe mirà concordià reconciliatæ eſſent, ipſeque Tutor Albertus in profunda pace verſaretur, mox per invidiam D. Iohannes Bloemſtenius Præfectus Kenemariæ, homo factionis Aſeliatæ ab impro-

Nam anno ſequenti filios D. Velenij ex Diœceſi Monaſterienſi Tranſiſulaniã inf.ſtantes, ob diuturnas ac graves ſuorum querelas armata manu compeſcuit: Et an-
1366. no 1366. Amerſvordienſes conſuetum vectigal ac tributum negantes ad obedientiam reduxit. Hoc anno 13. Martij mortuus eſt venerabilis Pater Bodevinus à Sterckenburch, partium Friſiæ qui fuit Epiſcopus Tripolitanus, ac fidelis coëpiſcopus D. Iohannis de Arckel, ac ſepelitur in Monaſterio S Servatij Trajecti, cujus tumba magnificis ſumptibus poſtmodum expolita fuit anno 1372.
1368. Cæterùm anno 1368. in profeſto Sanctorum Apoſtolorum Symonis & Iudæ, cùm Epiſcopus eſſet in oppido Gora cum familia ſua, neque fideliter excubiæ ſervarentur, ex improviſo hoſtes aliquot ejus nuper ab ipſo proſcripti, videlicet Iohannes Zuolmanus, Simon Zuolmanus, Engelbertus Sallius, Otto Kenemadeus, Henricus Scumæus Hunderburgẽſis, Hermannus Tuickelenſis, cum pleriſque aliis ſcalis admotis mœnia conſcenderunt, & irruptione facta, interfectis quatuor ejus familiaribus, Epiſcopum ipſum unà cum tredecim amicis ſuis ceperunt avexeruntque: qui ſe mox ſexdecim millibus ſcutatorum antiquorum redemit, & cùm pecunia præſens non eſſet, ſpoſponderunt pro ea, D. Iacobus Sonderbalchius, Abbas Oeſtbroukius, D Giſbertus Vianenſis, D. Zuedebis quibuſdam apud Albertum ſiniſtris minoribus traductus fuit; quem cùm ille Præfectura ob id contumelioſiùs dejeciſſet, & in ejus locum Reinoldum Dñi. Bredenrodij filium ſubſtituiſſet, exarſit de integro vetus odium inter Aſellatos & Hamatos, cùm illi ſe ex unius contemptione omnes contumelia affectos interpretarentur: Itaque Aſellati Bredenrodiis ad Præfecturam accipiendam tendentibus, prope Caſtrichemum inſidias tetenderunt: Et cum tribus de Comitatu eorum interfectos ipſos aſſequi nõ poſſent, metu Majeſtatis, alij ſe in caſtrum D. Valteri Hemſkerckij, alij in civitatem Delphenſem præſidij gratiã receperunt: Quare Dux Albertus & caſtrum hoc, & civitatẽ Delphenſem diuturna obſidione preſſum per deditionem tandem cepit: Quanquã autem tum temporis de integro pax inter factioſos utcumque per Ducem ipſum compoſita eſſet, tamen anno ſequenti 1360. magis eſt conſtabilita per Dn. Ottonem de Arckel. 136[?]
Hic enim cum eo ipſo conſilio in oppido ſuo Gorichemo equeſtris haſtiludij celebritatem agitaret, & ad eam ex diverſis provinciis, maximè autem ex vicina Hollandia certatim Principes ac Nobiles confluxiſſent, ille omnes inter ſe mirã dexteritate reconciliavit, & Alberto Duci ſuos vaſallos ac ſubditos obedientes reddidit: de hoc Ottone refertur memorabile exemplum punitæ libidinis. Erat

rus Vianenſis, D. Stephanus Nyeveldius, D. Gerardus Vrenckius. Quibus Epiſcopus viciſſim in hypothecam aſſignavit omnia caſtra omneſque munitiones, cuncta prædia miniſterialia, & omnes proventus Territorij inferioris, inſuperque & caſtrum Vullenhovium cum ſuis adnexis, donec expenſa pecuniæ ſumma eiſdem eſſet ad aſſem reſtituta: quæ res Epiſcopatum valdè debilitavit. Tandem verò idem Epiſcopus cùm in magnis anguſtiis Epiſcopatum adminiſtraſſet annis ſeptem, repentè extinctus eſt, ſine ulla notitia præcedentis morbi: quare non defuerunt, qui veneno ſublatum exiſtimarent: Sepelitur autem non admodum ſolenniter in majori Eccleſia.

49.
ARNOLDUS HORNENSIS ſedit annis 7.

CVm igitur Epiſcopus D. Iohannes Verneburgenſis ſepultus eſſet, quidam Capitularum, cum quibus & totum Capitulum Daventrienſe conſenſit, elegerunt ſuum Præpoſitū Eccleſiæ Trajectenſis D. Zuederū Vter loo, quem tamen alij rejecerunt, Pontifex igitur Vrbanus veritus ne ſciſma gravius aliquod malum operaretur, ipſe Epiſcopatum contulit illuſtri ac integro viro D. Arnoldo Hornenſi, illuſtriſſimi Comitis Hornenſis filio, qui tum temporis in Curia Ro-

Gorichemi quidam Henricus Cānemaker, genere ſplendidus, & potens opibus, ſed moribus, ut res declaravit, impēdiò improbus Huic enim ludus erat honeſtiſſimas quaſque virgines ac viduas clandeſtino matrimonio ſibi copulare, præſtipularique ſemper à ſingulis, ne cōtractum matrimonium evulgarent inter anni præſentis terminum: his technis cùm ille multas illexiſſet, multæ deceptæ illum criminarentur, citatus Canonice Arnhemi ſive Arenaci coram officiali confeſſus eſt, ſe omnes iſtas mulieres, quæ tum illi frequentes aderant, & illum certatim ſibi quæque maritum vendicabant, liberè, ſed clandeſtinè duxiſſe: cùmque Officialis quæreret, quænam igitur ea eſſet, cui primum ſuam adſtrinxiſſe fidem? ille cum cachinnis reſpondit, eam ibi necdum adeſſe, nec in eo oppido habitare, ſimulque eluſo judicio Gorichemum conceſſit: Dn. igitur Otto de Arckel factus hujus rei certior, civitatis portas claudi, & Henricum appræhendi juſſit: Sed ille per ſuos admonitus ad Eccleſiam confugit, quem D. Otto cùm per vim extrahere iſtinc non vellet, ne ſibi elaberetur, ingenti cupa ſuperimpoſita concluſit adjunctis cuſtodibus, eaq; ratione cùm ille fame compulſus ad quintum diem ſe dedidiſſet, abductum capite truncavit. Anno 1362. Eduardus Dux Geldriæ Duci Alberto bellum indixit, conſtituto prælij loco prope montem Haymonis, 1362.

mana

mana verſabatur: qui quidem ibidem mox conſecratus, & quàm potuit ocyſſimè deſcendens, cum decenti comitatu Nobilium Tra-
1371. jectum veniēs anno eodem 1371. in feſto S. Michaëlis, magna cum ſolennitate in Cathedram collocatus eſt Epiſcopus 49. Hic Epiſcopus ea quæ per Iohannem Dieſtenſem, & per Iohannem Vernēburgēſem oppignorata erant, quā potuit ocyſſimè redemit ac liberavit, & ſi quas veterum factionum reliquias Trajecti invenit, prorſus eradicavit. Mox autem cùm poſt obitum Ducum Eduardi atque Reinaldi factionibus Hekerenſium ac Bronckhorſtiorum recrudeſcētibus ea patria differreretur, Epiſcopus Hekerenſium partes ſecutus bellis externis multum occupatus fuit, ut Bronckhorſtiis contritis viduam Ducis Cliviæ Duciſſam efficeret Geldriæ. Anno
1374. autem 1374. D. Zuederus Gaeſbekenſis tametſi ea conditione ſub juriſiurandi fide caſtrum Vredelandium una cum Territorio ſuo gubernandum ab Epiſcopo dudū accepiſſet, tamen illud non ſolùm Hollandis prodidit, ſed & hujus quoque præſidio una cum hiſce Trajectenſes ultrò infeſtabat. hinc igitur inter ſe commiſſi Dux Albertus & Arnoldus Epiſcopus, mutuis rapinis aliquandiu graſſati ſunt. Epiſcopus in Hollandiam uſque Suamerdamum penetravit, multaq; inde ſpolia abſtulit. Dux verò Albertus caſtrū Ioēnum accepit traditione Zuederi, & caſtrū quo cùm Albertus ad diem advenisset cum exercitu ac triduo Eduardū fruſtrà expectaſſet, irruptione in Geldriam facta multas villas ac pagos devaſtavit, & cum ſpoliis opimis in Hollandiam reverſus eſt. Anno 1366. Dux Al- 1366.
bertus improborum quorundam ſuſurrationibus inſtigatus nobilē virum D. Adingenſem decollavit, ob quam rem multis calamitatibus Comitatus Hannoniæ afflictus fuit per ſeptem fratres ejuſdē Dn. Aldingenſis. Donec tandem Albertus coactus ſatis iniquis cōditionibus cum illis tranſegiſſet, inter quas una fuit, ut idem Albertus Eccleſiam fundaret ac dotaret Canonicorum tredecim, qui jugiter pro annua ſublati D. Adingenſis orarent, quod ille tandem anno 1368. *Hagis* in Palatio extructa Eccleſia præſtitit: Anno 1368. Dux Albertus inſtrumentū 1368.
repperit authenticum, quo D. Iohannes Dieſtenſis Epiſcopus quōdam Trajectenſis declarabat ſe Vilhelmo quarto ejus nominis Comiti *Hollandiæ*, qui Alberti avus Maternus fuerat, caſtrum Vredelandium una cum Territoriis ſuis in hypothecam aſſignaſſe pro tribus millibus ac ducentis libris groſſorum antiquorum: Appellatus igitur Epiſcopus reſpondit ſucceſſorem Iohannis Dieſtenſis, D. Iohannem de Arkel jam olim caſtrum illud redemiſſe à Margarita Imperatrice, numeratis ſeptem millibus groſſorum libris: Sed cùm Albertus inſtrumēto ſuo Gilden-

Gildenburgium per deditionem occupavit, aliaque multa damna Territoriis Trajectinis fecit. Caſtrum tamen Gildenburgium Epiſcopus armata manu in feſto Sanctorũ Timothei & Symphoriani recuperavit. Dux mox per deditionem cepit caſtrũ Vulvenhorſtium,& caſtrum Holenſtenium. Vilhelmus Rheſius ex parte Epiſcopi Iſelſtenium ſpoliavit.
1375. Tandem verò 1375. inter Ducem & Epiſcopum pax eſt compoſita. Eodem anno in feſto S. Petri ad vincula Epiſcopus caſtrum Puttenſtenium diu obſeſſum per deditionem D. Herberni Puttenſtenij cepit, ac mox evertit, quod is Tranſiſulanos ex eo magnis moleſtiis afficere conſueviſſet, ipſum tamen in gratiam recepit ea conditione, ut in poſterum à vi abſtineret. Hoc anno in nocte Sanctorum Gereonis ac Victoris Hollandiam, Zelandiam, ac Friſiam inuſitata inundatio afflixit, quæ anno revoluto eadem nocte gravior
1377. etiamnum recurſavit. Anno 1377 circa feſtum Tranſlationis S. Martini, Trajecti puer natus fuit, qui intra quadrageſimũ à nativitate diem perfectè locutus eſt. Cùmque proinde ſpiritus examinandi gratia admotus eſſet exorciſta, nullum planè verbum potuit extundere, ſupervixit autem puer ille annis pluribus, nec ulla re deinceps notabilis extitit, nec ullius erant momenti, quæ loquebatur.
1378. Anno 1378. prima die menſis Iulij mortuus eſt D. Iohannes de Ar-

fretus planè aut caſtrum, aut pecuniam ſibi reſtitui flagitaret, Eduardus Geldriæ Dux conſtitutus arbiter ita litem terminavit; ut Epiſcopus ad conſtitutum diem pecuniam literis contentam Duci Alberto ſolveret, quod ſi non faceret, caſtrum Hollandiæ Ditioni in perpetuum accederet. Hoc anno in feſto Sanctorũ Symphoriani & Timothei prope Aquiſgranum in campo dicto Baſvilir graviſſima pugna commiſſa fuit inter Vencelaum Ducem Brabantiæ, Eduardum Ducem Geldriæ, & Vilhelmum Cliviæ: in quo Dux Cliviæ victor extitit. Dux Brabantiæ captus eſt, dux Geldriæ occubuit, poſt cujus mortem Reinoldus, quem frater ſuus hactenus captivum detinuerat concordibus patriæ votis liberatus, & Dux Geldriæ inauthoratus eſt: Sed & hoc mox inſequentis Decembris die quarta defuncto, ob ſucceſſoris electionem exacerbatis ſubditorum animis rurſus efferbuerunt factionum vetera, & jam decem annis utcunque ſopita diſſidia: namque illi qui Hekers erant, juſta hæreditate conſiderata, introduxerũt Comitiſſam Clivenſem viduam. Defuncti jam Reinoldi ſororem natu majorem: Bronchorſtij verò muliebri imperio rejecto, Vilhelmum Ducem Iuliæ ejuſdem Reinoldi ex juniori ſorore nepotem introduxerunt, & Geldriæ Ducem inauthorarũt, ex qua controverſia ſeptem annis integris inter factiones iſtas intekel,

Digitized by Google

kel, quondam Trajectenſis, nunc Leodienſis Epiſcopus. Poſt cujus obitum idem Vrbanus Quintus, Arnoldum Hornenſem Trajecto Leodium, & Florentium Venclichovium Monaſterio viciſſim Trajectum tranſtulit: Sed cùm Dn. Florentius poſt tranſlationem Arnoldi à Pontifice ordinatam & cõfirmatam, & ab ipſo acceptam, reſignato Epiſcopatu ſuo mox Trajectum commigrare pararet, ſperans eadem fide ſibi ceſſurum eſſe Arnoldum, qua ipſe ceſſerat ſucceſſori ſuo, ut liberè poſſet intrare Epiſcopatum, comperit ſibi aditum non patere, ob id, quod Arnoldus omnia caſtra, omneſque munitiones adhuc teneret præſidio ſuo, qui hoc ſpectabat, ut quidam putant, ut ad minimum totius Epiſcopatus proventum anno uno lucrifaceret. Quo factum eſt, ut anno integro ille excluſus fuerit, ac tandem invocata ope D. Ottonis de Arkel, non ſine armorum ſtrepitu introductus ſit. Arnoldus autem Hornenſis cùm ſeptem jam annis Epiſcopatum legitimè gubernaſſet, anno inſequẽti ipſo die Sacramenti feſtum Trajecti in Pontificialibus celebrans, cleroque poſt prandium & populo valedicens, indeq; 12. die menſis Iunij Leodium intrans, decennio Epiſcopatum obtinuit, in quo ille, quo modo ſe geſſerit, in Chronico Leodienſium diligenter eſt perſcriptum.

ſtina bella graſſata ſunt. Anno 1377. Vilhelmus Dux Bavariæ, 1377.
Comes Hãnoniæ, Palatinus Rheni, Comes *H*ollandiæ, Zelandiæ, Dominus Friſiæ, ob freneſin ac furorem hactenus in vinculis cõſervatus moritur, poſtquam Comitatum à ceſſione matris partim per ſe, partim per fratrem Albertum jure hæreditario adminiſtraſſet annis 25. Cujus morte titulus gubernationis Alberto in *H*ollãdia terminatus eſt, utpote qui jure hæreditatis jam proprium ejus Comitatum acquiſivit.

22.

ALBERTUS DUX BAVARIÆ, &c. præfuit annis 27.

ALbertus itaque frater defũcti Vilhelmi per Proceres atque Ordines ſive Status concordibus ſuffragiis Comes *H*annoniæ, *H*ollandiæ, Zelandiæ, ac Dominus Friſiæ ſolenniter præſtito utrimque fidelitatis juramento inauguratus eſt, numero viceſimus ſecundus: Anno
1389. Albertus Dux Bavariæ, Co- 1389.
mes *H*ollandiæ, D. Iohannem de Arckel, de Pirpont, & Terrarum Mechliniæ, de *H*ageſtein, de Haeſtrecht conſtituit gubernatorem *H*ollandiæ, quanquam patre ejus non admodum conſentiente, qui tamen valdè pacificè aliquot an-
nis rexit. Anno 1392. contentio 1392.
factioſorum in *H*ollandia recrudui: nam cùm Albertus Dux in *H*aga Comitis otioſus cum Alei-

50.

FLORENTIUS VENELICHOVIUS ſedit annis 13. menſibus 5.

1379. ANno igitur 1379. die S. Villibrordi Dn. Florentius Venelichovius cum decēti comitatu Baronum, militum, atque Nobilium ingenti ſolennitate inthronizatus eſt Trajectenſis Epiſcopus quinquageſimus. Anno inſequenti idem Epiſcopus aſſiduis Tranſiſulanorum querelis fatigatus, exercitu contracto caſtrum Erdenum per quinque hebdomas obſeſſum, & indeſinēter oppugnatum tandem deditione cepit, tertia die poſt feſtum S. Bonifacij, & acceptum ſolo mox æquavit, quod Everardus Eſenus in terra Tranſiſulana extruxerat. Eodem etiam anno caſtrum Molenum, & caſtrum Lagenum obſidione viciſſim preſſum, cepit ac diruit, eodemque modo & cætera Domicilia prædonum atque raptorum diſſipavit, ipſiſque ſceleratis exterminatis ac profligatis, pacem ſubditis procuravit. Anno
1380. 1380. Reinoldus Vianenſis à Papa Clemēte callidè impetraverat Epiſcopatum, ſperans ſe per amicorum potentiam eundem Florētio expulſo obtenturum, quem frater ſuus D. Vianenſis, ut juvaret, præter exemplum omnium Principum Ciſalpinorū cum Rege Franciæ partes Clementis fovit, & jam in caſtro Genenſi Epiſcopales decimas Territorij infe-

de de Poelgeeſt amaſia ſua ſe oblectaret, ideoque Iohannem de Arckel Hollandiæ gubernandæ præfeciſſet, ac proinde, qui Aſellitæ factionis erant, priores partes in Aula Principis, & in Curia ferre viderentur, invidia ſtimulati Hamati, Vilhelmum Alberti Ducis primogenitum Oeſtervandiæ Comitem in factionem ſuam pertraxerunt, & cum eo in Hagam profecti, Aleidin Poelgeſtanam una cum Vilhelmo Cuſero magiſtro Curiæ interfecerunt, nocte S. Mauricij: quo facto, alij in caſtrū Altenæ, prope Voudrichemum, Vilhelmus ipſe Buſcum Ducis profugit: quæ res magnis calamitatibus occaſionem in Hollandia dedit nam anno proximè ſequenti jus ac judicium flagitante Conrado Cuſero, cujus filius Vilhelmus una cum Aleide Poelgeſtana interfectus erat, Dux Albertus accuſatos per hunc cædis iſtius Reos quinquaginta tres edicto publico citavit, inter quos primùm filium ſuum Vilhelmum Comitem Oeſtervandiæ. Et quoniam ante præfinitum diem nemo comparebat, omnes ut contumaces ac Majeſtatis Reos damnavit ac proſcripſit, publicatis eorum bonis: Qua re intellecta Vilhelmus commotus una cum ſuis in Hagam venit, expoſtulaturus cum patre ſuo: Sed cùm patrem adventu ſuo nimis exacerbatum animadverteret, in domum quadam cum ſuis ſeceſſit valde munitam: quam pater Albertus mox convocatus omnibus

tionis

rioris, volentibus locabat, ut hæc viâ radicibus actis, fratrem tandem per vim, ſi minus per favorem poſſet introducere. Collecto igitur adverſus hunc grandem exercitum Epiſcopo Florentio, per amicorum & prudentum intercesſionem res eſt inter partes tractata, tali conditione, ut Reinoldus à propoſito deſiſteret, Pontificiſque Vrbani ordinationem ratam eſſe permitteret, ac Florentio vaſallus fidelis permaneret, eoque vivente ac reſidente Epiſcopatum amplius nõ ambiret. Anno 1376. Giſbertus de Abcauda delatus fuit apud Epiſcopum, quaſi qui per Dominum ſuum in Diœceſi Trajectenſi ſitum ſupremam jurisdictionem Epiſcopo ſubducere, & ſibi vendicare niteretur, qui proinde Trajectum citatus, ad diem comparuit, ac ſe publicè adverſus calumniam defendit, ac non ſolùm viva voce, ſed etiam confectis inſtrumentis teſtatus ac profeſſus eſt, Epiſcopum Trajectenſem ſuperiorẽ habere jurisdictionem in Territoriis ſuis, quæ ſita ſunt in Diœceſi Trajectenſi: Anno ſequenti cùm ſimiliter Henricus Burchgravius Montfortij, ſed vero crimine delatus eſſet, Epiſcopus exercitu conſcripto ſummis viribus Mõtfortium per ſexdecim integras hebdomadas impugnavit, nec deſtiturus erat antequam expugnaſſet, niſi Arnoldus de Horn Epiſcopus Leodienſis, & Abbas S. Trudonis interceſſione ſua rem inter partes ita compoſuiſſent, ut

quos potuit, oppugnatum venit. Cumque nullis interceſſionibus leniri poſſet, quin præſentibus flammis domum ipſam una cum proſcriptis omnibus abſumeret, præter expectationem omnium oportunè advenit Gubernator Hollandiæ, D. Iohannes de Arkel, qui magnificis promiſſis à Vilhelmo inductus ſe genibus Alberti provolvit, nec ſupplicare deſtitit, antequam eum ab inflammanda domo abſtraheret, & in palatium reduceret, quo facto Vilhelmus ſtatim cum ſuis illinc aufugiens, ad caſtrum Altenæ receſſit: Dux autẽ Albertus inſtigantibus Aſellatis, rurſus in filium inflammatus, omnium proſcriptorum munitiones ut Iohannes de Arkel everteret, præcepit, eaq; in re ſibi, quamvis ne id fieret, multum rogitante Ottone de Arkel ejus patre obſequentem habuit, ipſeque caſtrum Altenæ graviſsima obſidione cinxit, quod ipſe pridẽ à D. de Horn acceptum, filio Vilhelmo dederat. Interceſſerunt ad hoc bellum inter patrem ac filium componendum Princeps egregius ac grandævus D. Otto de Arkel, & filius junior ipſius Ducis Alberti, D. Iohannes de Bavaria, Epiſcopus Leodienſis, qui ſecum adduxit omnes pene Leodienſium, Hannonienſium, Hollandorum, Zelandorum, & Friſiorum primores, cum quibus omnibus nihil aliud efficere potuerunt, quàm ut præſidiarij caſtrum Altenæ dederent, ipſi incolumes exirent, iis exceptis

Epiſcopus Burchgravio temeri-
tatem ſuam hac vice condonaret,
Burchgravius viciſſim Epiſcopo
Regalia ſua in poſterum illibata
conſervaret, ipſique ſuperiorem
juriſdictionem in Territoriis ſuis
habenti, tanquam vaſallus fidelis
debitum honorem ac reverentiam
hæreditaria ſucceſſione deferret.
1392. Anno 1392. degradatus fuit Tra-
jecti in feſto S. Hieronymi M. Ia-
cobus de Iulia, qui actus Epiſco-
pales præſtiterat, cùm Epiſcopus
non eſſet, ſed falſis & commenti-
tiis bullis ſibi hunc ordinem arro-
1393. gaſſet. Anno 1393. 2. Nonas A-
prilis mortuus eſt in oppido Har-
denbergenſi Epiſcopus Trajecten-
ſis D. Florentius, poſtquam Epi-
ſcopatum adminiſtraſſet annis 13.
& quinque menſibus, tranſlatuſ-
que Trajectum honorificè tumu-
latus eſt ante ſummam Altare in
Eccleſia majori: Hic Præſul cùm
Epiſcopatum in introitu multis
difficultatibus implicitum reppe-
riſſet, ſuperabundantem, multiſ-
que divitiis locupletatum ſucceſ-
ſori ſuo reliquit. omnia enim ca-
ſtra per totam Diœceſin liberavit,
& replevit commeatu, cunctiſq;
ad uſum pacis ac belli neceſſariis:
Ædificavit præterea lapideum ca-
ſtrum Hardenbergi, cum ingenti
ac munitiſſima turri, & Regali pla-
nè Aula, ſtabuloque equorum du-
centorum, ipſumque oppidum
Hardenbergenſe muris lapideis
cinxit, & communivit, & præte-
rea omnia caſtra Diœceſis Traje-
ctinæ Tranſiſulana, in primis au-

ſi qui illic adeſſent, qui Aleidin
Poelgeſtanam, & Vilhelmum Cu-
ſerum interfecerant: quod cùm
factum eſſet, Dux caſtrum totum
duabus turribus exceptis ſtatim
evertit: homicidas nullos inve-
nit, qui omnes jam ante obſidio-
nem una cum Vilhelmo Ducis fi-
lio profugerant, qui modo Buſci-
ducis, modo Bredæ ſe continebat,
& cùm de gratia patris deſperaret,
ad Regem Franciæ tãdem ſe con-
tulit, à quo ſumma cum humani-
tate exceptus, & gener tandem aſ-
citus fuit, ducta in uxorem ejus
filia, quo matrimonio mediante
tandem gratiam patris recepit.
Anno 1395. in feſto Epiphaniæ 1395.
cùm Dux Vilhelmus Alberti filius
inter multos Principes ad menſam
Regis Franciæ accumberet, pro-
ceſſit ſenio venerabilis Magiſter &
Cenſor diſciplinæ militaris, & au-
licæ dignitatis cuſtos, quem He-
raldum vocant, ibique diſtricto
enſe mappam menſalem qua par-
te Vilhelmus accũbebat, mediam
diſcidit, ac dixit: nephas eſſe accũ-
bere menſæ Regis Franciæ Prin-
cipem, qui arma ex omni parte
non haberet integra: illi autem
integra non eſſe, cujus proavun-
culus Vilhelmus Quartus in O-
rientali Friſia occiſus amiſiſſet ſua
quæ per hæredes ejus juſta vindi-
cta nondum eſſent recuperata:
Vilhelmus itaque rubore ſuffuſus
peracto prandio, impetrataq; ve-
nia in Hannoniã deceſſit, ac ſcri-
ptis ad patrem literis, quàm potuit
maximè ſupplicibus, delicti com-
tem

Digitized by Google

tem Stoutenburgum, Horſtum, Vredelandium, Embruggam, reparavit, quæ omnia à Prædeceſſoribus ejus neglecta fuerant.

51. FREDERICUS BLANCKENHEMIUS ſedit annis 30. menſibus 6.

1393. EOdem igitur anno 1393. decimo octavo die poſtquam D. Florentius ſepultus eſſet, cùm Albertus Dux Bavariæ, Comes Hollandiæ, & Vilhelmus Dux Cliviæ ac Geldriæ Trajectum profecti Capitulares ad novum Antiſtitem eligendum hortarentur, ipſique tamen ſinguli præjudicio ſuo ſeparatim quendam ſibi concedendum flagitarent, valdè perplexi fuerũt Canonici: nam cùm primam poſtulationem Vilhelmus Alberto proteſtatione aulica conceſſiſſet, quoniam is ſcilicet & Dux natus, & filius Imperatoris, & ætate major, & ſocer denique ſuus eſſet, Albertuſq; proinde pro Rogero de Bronckhorſt eligendo ſupplicaret, qui tum tẽporis Theſaurarius Colonienſis erat, mox Vilhelmus, ſupplicare inquit nolumus, ſed volumus ut eligatis nepotem meum Fredericum Blanckenhemium, Epiſcopũ Argentinenſem, eritmuſque illius nomine vobis & Epiſcopatui Trajectenſi grati & vicini commodi, quoad vita nobis ſuppetet. Capitulares igitur his auditis perplexi primum inſtiterunt, ut Principes

miſſi veniam rogavit, ſimulque quid ad menſam Regis ſibi accidiſſet, explicuit: Quibus perceptis pater omnem indignationem e veſtigio ex animo removit, affectũque paternũ rurſus induit. Ideoque ſe Ducem fore profeſſus eſt, ad vindicandum generi ſuo decus & honorem ſtemmatis Hollandici: Itaque eodem anno revocato, & in integrum reſtituto filio Vilhelmo apparatus ingens factus eſt, conſcripto ex vicinis nationibus inſtructiſsimo exercitu, ut Friſia ſubacta tantum dedecus elineret Albertus: Sed cùm per inſignem ventorum & pluviarum intemperiem ea æſtate nihil effici poſſet, expeditio in proximũ annum dilata fuit, non ſine magna pecuniæ jactura: Anno igitur 1396. Dux Albertus unà cum Vilhelmo filio collectis ex Francia, Anglia, Saxonia, & citerioribus Provinciis centum & octuaginta tribus armatorum millibus terra mariqueFriſiam invaſit: Et cùm ſe Friſij multis prælijs fortiſsimè objeciſſent, tandem cæſo Iulio à Iongama cum alijs aliquot præcipuis ejus provinciæ Nobilibus in Oeſterzea deditione facta Albertum Ducem Dominum receperũt, qui mox corpus avũculi ſui, Vilhelmi Quarti ex Florido campo, quod Monaſterium Ciſtercienſis ordinis inter Bolſvardiam & Snecam ſitum fuit, primùm in Hollandiam, deinde porrò in Hannoniam avexit: cumque Vilhelmus Præfectos conſervandæ Friſiæ in 1396.

Digitized by Google

ipſi inter ſe æquanimiter convenirent: quod quoniam ob utriuſque pertinaciam fieri non potuit, ipſi etiam inter ſe diſtracti ſunt. Major enim pars numero 55. pro Vilhelmo ſtetit, & concorditer elegit Fredericum Blanckenhemiũ. Minor pars numero 27. adhæſit Alberto, & elegit Rogerum Bröchorſtium: Cum igitur uterque electus Romam ſtatim literas ac nuncios mitteret, ad impetrandam confirmationem, Bonifacius Pontifex confirmavit Fredericum quod is plurium votis eſſet electus. Ideoque is mox Argentina deſcendens, eodem anno cum decenti Nobilium comitatu Trajectum ingreſſus inauthoratus eſt Epiſcopus ordine quinquageſimus primus, ac mox omnes munitiones, quas omnibus neceſſariis refertas repperit, impoſito
1395. præſidio ſuo firmavit. Anno 1395 Epiſcopus Fredericus caſtrum & oppidum Covordiæ in Drenthia vicit, & anno ſequenti cepit caſtrum Rhenoſtenum in Dominio de Arkel, ac funditus delevit: An-
1404. no 1404. in feſto S. Thomæ Apoſtoli, poſtquam diu obſediſſet, per deditioné accepit Epiſcopus Fredericus caſtrum Everſtenium, ac diruit, quo magis munitum nullum fuiſſe dicitur in tota Germa-
1421. nia: Anno 1421. in profeſto S. Dionyſij, Fredericus Epiſcopus Trajectenſis ſenex in curru ſedens cum ſexcentis militibus, & quingentis equitibus, in Geldriam impreſſione facta Rhedichemũ, Ro-

Stauria Iohannem Bredenrodiũ, in Dockomio Gerardum Hemſkerckium & Florentium Altenéſem reliquiſſet. Friſij inſtigantibus Aſellatis, quoniam his Hamati ad novas Præfecturas prælati erant, intra triennium rebellarũt, Præfectos occiderunt, reliquoſq; Hollandos omnes patriâ ejecerũt.
Anno igitur 1399. Vilhelmus juſ- 1399.
ſu patris cum validiſſimis copiis in Friſiam eſt reverſus, & ſine cæde cauſis cognitis diſſimulata rebellione Friſios ad obedientiam reduxit, & ad Lavicam uſque Friſiæ Dominus inauguratus fuit, in civitate Stauria, ubi & Prætores per Provinciam ex nobilibus intraneis cõſtituit, Ferionem Dockomium, Geroldum à Camminga, Renicum à Bockama, & Tarquinium à Valta, quos cum nonnullis aliis Equeſtris ordinis dignitate ornavit: Sed exactionum inſolentia fecit, ut intra tertium annum rurſus ab Hollando Friſique defecerunt, ita ut præter ſolam Stauriam in ea provincia Comes Hollandiæ nihil retineret, idque non niſi ad annum 1411. An-
no 1401. feria ſecunda ante feſtũ 1401.
D. Bartholomæi Apoſtoli Dn. Iohannes de Arkel inſtigatione factionis Hamatæ per Vilhelmum Alberti Ducis filium nimiis contumeliis ac detrimentis affectus poſtquam decem jam annis ferè Hollandiam rexiſſet, nec ad legitimam ullam reſignationem officij, nec ad redditionem rationis admitteretur, ipſi Alberto & Vilſendalium

ſendalium, Velpenum, & Arnhemium vaſtavit, & ingenti præda onuſtus remeavit: qua re provocati mox e converſo in die S. Calixti D. Egmondanus, D. Abeaudanus, D Culenburgius, adjunctis ſibi Geldris, combuſſerunt Hautenum, Lorickum, Amerongam, & ferè totum inferius Territorium Diœceſis Trajectinæ vaſtaverunt.
1422. Anno 1422. D. Hubertus Culenburgius inſtituit collegium Canonicorum Culenburgi, quod & eodem anno per Dn Fredericum Epiſcopum Traj ectenſem confirmatum eſt.
1423. Anno 1423. in feſto S. Dionyſij obiit in caſtro Vulléhovio illuſtris Pater ac Dominus Fredericus Blanckenhemius, ætate jam matura ſenex, poſtquam triginta annis cum dimidio Epiſcopatum laudabiliter adminiſtraſſet. Tranſlatus illinc eſt ſolenni pompa Trajectum, & ibi in eccleſia Cathedrali ſepultus in eleganti tumba ad Auſtralem partem chori: Eodem igitur anno Nonis Octobris, ſepulto Frederico Epiſcopo, cùm Capitulum conveniſſet ad eligendum Epiſcopum novum, diſcordia fuit in electione, quod altera pars ad preces Adolphi Clivenſis Ducis poſtularet Rodolphum Diepholdiũ Epiſcopum Oſnaburgenſem, altera poſtularet Iohannem Buranũ, Præpoſitum Aquenſem, & B. Mariæ Trajectenſis. Cumque Decanus majoris Eccleſiæ abſens eſſet, in utraq; electione difficultas fuit: Ideoque Pontifex Martinus Secũ-

helmo, cæteriſque antagoniſtis publicè indixit bellum, fretus auxilio Ducum Brabantiæ, Iuliæ, & Geldriæ, & eorum, qui vel de cognatione, vel de factione ſua erãt: Hinc igitur toto biennio & amplius apertum bellum inter hoſce Principes fuit, & poſtquam Dux Albertus cum Vilhelmo cunctis viribus civitatem Gorichemẽſem 12. continuis hebdomadis impugnaſſet, fruſtra tandẽ fraudulenta pax eo pacto compoſita eſt, ut D. Iohannes de Arkel flexis genibus à Ducibus veniam ſupplex rogaret, & vexillum Vilhelmi in ſignũ victoriæ per unum diem de caſtri ſui ſpecula protenderet, quæ quidem pax, quia ſyncera non fuit, majori mox cum belli crudelitate interrupta eſt. Anno 1404. ca- 1404.
pta fuit à puellis Edamenſibus in lacu Purmerio mulier aquatica, quæ nulla re ab muliere terreſtri differebat, niſi ſordibus quibuſdam aquaticis, quibus obducta erat. Ea igitur his mũdata, & muliebribus veſtimentis induta, primùm Edami, poſteaque Harlemi per annos plures aſſervata, non ſolùm uſum convictus humani, ſed etiam artem nendi addidicit, præterque feritatem quãdam nativam, & humani ſermonis indocilitatem nihil admirandum habuit, quæ & ibidem tandem mortua & ſepulta eſt: Eodem anno
1404 menſe Decembri in feſto S. 1404.
Luciæ Illuſtriſsimus Princeps Albertus, Comes Palatinus, Dux Bavariæ, Comes Hannoniæ, Hollandus

dus utroque hoc ſemoto Epiſcopatum commiſit, Zuedero Culenburgio Præpoſito majoris Eccleſiæ, Epiſcopo Spirenſi, ſupplicantem cui eam prius cōtulerat idem Pontifex.

52.

ZUEDERUS CULENBURGIUS ſedit annis 29.

1425. ANno igitur 1425. Zuederus à Pontifice cōfirmatus cum honeſto comitatu in profeſto S. Petri ad vincula intravit civitatem Amerſvordienſem, & ibidem fidelitatis juramentum præſtitit ac recepit, ac poſtridie S. Bernardi Trajectum advenit, & quinquageſimus ſecūdus Epiſcopus Trajectenſis inauthoratus eſt, in cujus hac prima ſolennitate inter cives Trajectenſes, & Comites Epiſcopi, quoniā diverſæ factionis erant, contentio, & ex contentione pugna eodem die coorta eſt, in qua Rector civitatis ipſe cum civibus aliquot occubuit: Cumque Epiſcopus Zuederus ſuos non ſatis ab illicitis graſſationibus cōpeſcere valeret, anno proximo in vigilia Pentecoſtes, una cum aliquot Canonicis violenter expellitur per Iohannem Rinauvenum de Reneſs, qui occupata civitate Trajectēſi Rodolphum Diepholdum poſtulatum Sedi Trajectinæ per vim obtruſit: Cumq; nephas hoc averſati ac deteſtati omnes ferè quinque Eccleſiarum Canonici relicto Rodolpho ac civitate ad

diæ, Zelandiæ & Dominus Friſiæ, poſtquam Hollādiam rexiſſet annis quadraginta ſex fratris, ſcilicet ſui nomine annis 19. & ſuo nomine 27. obdormivit in Domino, ſepultuſque eſt in Haga in Palatio ſuo ſub tumba in Boreali parte ſummi Altaris: duxerat hic Albertus uxores duas, prior erat Margarita filia illuſtriſſimi Ducis Brigenſis in Polonia, ex qua ſuſcepit Vilhelmum ſuccedentem Comitem Hollandiæ, & D. Iohānem de Bavaria Epiſcopum Leodienſem, Margaritam Duciſſam Burgundiæ, Catharinam Duciſſam Geldriæ, Iohannam Reginā Bohemiæ, & alteram Iohannam Duciſſam Auſtriæ, & Dominam de Nivars: Atque hæc quidem u-
xor obiit anno 1386. ſepultaque 1386.
eſt in palatio Hagenſi: qua adhuc ſuperſtite amaſiam fovit Aleidin Poelgeſtanam, quæ cauſa videtur fuiſſe, ut filius Vilhelmus cum factione Hamatorum adverſus Albertum patrem acriùs inſurrexerit: Poſt ejus mortem duxit in uxorem Margaritam filiam Ducis Cliviæ, ſed proles ex ea ſuperſtites non reliquit: hæc fratrum prædicatorum Monaſterium in Haga fundavit, in quo tumulata eſt paulo poſt obitum Alberti, eodem tamen anno prædicto 1404.

Zuede-

Digitized by Google

Zuederum, cui & Divino & humano jure obſtricti erant, decederent, alij qualeſcunque Canonici in horũ locum ſuffecti ſunt. atque ita Zuederus unà cum his quoad vixit, exul Trajecto manſit, qua ex re maximæ calamitates ortæ ſunt, non modo in Diœceſi Trajectenſi, ſed etiam in Hollandia, & Geldria, & Zelandia, & Friſia, & cæteris Provinciis Epiſcopo ſubjectis: Zuederus enim ubicunque jus Epiſcopatus habebat, ut verus Epiſcopus authoritate Apoſtolica Rodolphum cum ſuis excommunicabat, & contumacem etiam atque præfractum tandem veluti membrum putidum abſcindebat. Ille verò interea temporis hæc nihil curans, fines Ditionis Epiſcopalis diligenter communivit, & quaſi veniſſet in poſſeſſionem ſuam, ita Zuederum excludebat: multarumque calamitatum Hollandis, Zelandis, Friſiis, Tranſiſulanis, Geldris, ipſiſque Trajectenſibus cauſa fuit: Anno
1427. igitur 1427. Philippus Dux Burgundiæ ac tutor tunc Hollandiæ, authoritate Apoſtolica huic Rodolpho Diepholdio bellum indixit, multiſque annis vario Marte cum illo cõtendit, ſicut & Arnoldus Dux Geldriæ, qui Philippo ſuppetias adverſus Rodolphum tulit: Dux autem exercitus Trajectenſium erat D. Vilhelmus Bu-
1433. ranus. Tandem verò anno 1433, cùm intermedio tempore conſilium Baſileenſe per Eugenium Secundum Pontificem ceptum eſſet,

25.

VILHELMUS SEXTUS
præfuit annis 12. menſibus 6.

Eodem igitur anno 1404. 1404.
poſt obitũ patris Vilhelmus primogenitus filius ejus Comes Oeſtervandiæ inauguratus eſt Comes Hollandiæ, Zelandiæ, ac D. Friſiæ, hujus nominis ſextus, vir planè ad arma natus, quique irarum tenaciſſimus erat: ipſa jam factionum occaſione materiam belli nactus in deditione ſua: Hic primùm duxit filiam Regis Franciæ, qua intra pubertatis annos defuncta, ſecundã duxit Margaritam Philippi ... Ducis Burgundiæ, ex qua filiam unam ſuſcepit Dominã Iacobam ſuccedẽtem patri Comitiſſam: hic Vilhelmus ab initio ſtatim implacabili odio perſecutus eſt, cùm alios omnes qui Aſellatæ factionis erant, tum in primus eum, qui ipſum pridem ex manibus patris eripuerat D. Iohannem de Arkel: quare & lõgiſſima obſidione, poſt afflictum ictu Bombardæ D. Iohannem de Arkel, oppidum ejus Gaſperenum, & caſtrum Hageſtenum fũditus evertit in fine hujus anni: nec eum perſequi deſtitit, antequam per proditionem ſeminata inter ſubditos ejus, ac filium diſcordia cum omni dominio ſuo ejeciſſet anno 1407. Cumq; Vilhelmus de Arkel Iohannis filius civitatem Gorichemenſem anno ſequenti recepiſſet, cætera verò

Digitized by Google

circa feſtum Epiphaniæ D. Ichānes Matiſconenſis Epiſcopus S. Sedis Apoſtolicæ Legatus à D. Papa miſſus Rodolphum Diepholdium, omneſque fautores ejus à nexu excommunicationis, quo Martinus Secundus Papa eos ob Zuederum adſtrinxerat, abſolvit, & prorſus in integrum reſtituit, & habita inquiſitione per totam Ditionem Trajectenſem de cimeliis ſacris & Sanctorum reliquiis, factaque relatione ad Pontificem, Zuederum Culenburgium ab Epiſcopatu abſolvit. Zuederus itaque ad Concilium facta provocatione Baſilæam ſe contulit, factuſque Cæſarienſis Epiſcopus in nocte S. Matthæi Apoſtoli Baſileæ mortuus eſt, poſtquam nomine potius quam re Trajectenſium Epiſcopus fuiſſet annis 29. Defuncto igitur Zuedero fautores ejus Rodolphum Diepholdium Epiſcopum dedignabantur ac recuſabant, ideoque facta conſpiratione poſtularunt Valravum de Moerſa venerabilem virum ac literatū, cujus amici potētiſſimi facilè pares videbātur futuri debellando, ſi opus eſſet, Rodolpho Diepholdio. Erant enim fratres ejus Comes de Moerſa, itemque Cardinales duo, ſcilicet Theodoricus Archiepiſcopus Colonienſis, & Henricus Epiſcopus Monaſterienſis. Sed inter hos pax tandem compoſita fuit ea conditione, ut Valravus Rodolpho jus quod haberet in Epiſcopatum Trajectenſem reſignaret. Rodolphus vi-

difficulter poſſet, cùm ſe pacem cum Hollandiæ Comite habiturum non videret, pacto civitatem eam in manus Reinaldi Ducis Geldriæ ac Iuliæ tranſtulit, aliaq; viciſſim ab eo Dominia recepit, ea conditione, ut ille Gorichemēſem civitatē à domo Geldriæ nunquam alienaret: quod tamen pactum anno 1412. ipſius Vilhelmi 1412
conſenſu mutatum eſt, cùm Dux Vilhelmus Comes Hollādiæ eam civitatem à Duce Geldriæ impetravit, qui mox Regale caſtrum, & palatiū ibidem diruit, & ad ſuum arbitrium totum oppidum conformavit: Anno 1411. Friſij ad- 1411
verſus Comitem Hollandiæ rebellarunt, & noctu per glaciem capta Stauria, Præfectum arcis omneſque præſidiarios interfecerunt, & expulſis cōſequenter Hollandis omnibus in libertatem ſe vindicarunt: Anno 1416. Dux Vilhelmus Comes Hollādiæ propoſuit ex Hollandia prorſus exterminare contrariam, hoc eſt Aſellatam factionem, ideoque Dn. Iohannem Egmondanum dicto loco dieque citavit, qui cùm non compareret, Dux e veſtigio contumaciæ damnatū executione perſecutus eſt, & exercitu contracto caſtrum oppidumque Iſelſteniæ obſedit. Amici itaque intercedētes ita pacem compoſuerunt inter Egmondanum & Comitem, ut Egmondanus accepta certa penſione annua Comiti omnia Dominia ſua reſignaret cum ſuis juribus, quæcunque vel in Hol-

Digitized by Google

ciſſim Valravo ferret auxilium in acquirendo Epiſcopatu Monaſterienſi, quem frater ejus D. Henricus nuper mortuus vacantem reliquerat: Eodem igitur hoc anno
1433. 1433. Rodolphus Diepholdius legitimè electus porrò confirmatus, & in cathedram receptus eſt Epiſcopus.

53. RODOLPHUS DIEPHOLDIUS ſedit annis 23.

TRajectenſium quinquageſimus tertius, qui cum mox exercitu conſcripto Monaſterium obſideret, ut Valravum Moerſanum in Epiſcopatum Monaſterienſem introduceret, Dn. Iacobus Gaeſbekius facta conſpiratione cum aliquot conjuratis, occupata civitate Trajectenſi Epiſcopum excluſit, & arcuit uſque ad annum 1449. cùm igitur ad hunc uſque annum Epiſcopus à Trajecto diſcluſus exulaſſet, subornato tandem D. Henrico Burchgravio civitatis Amerſvordienſis cum civibus ejuſdem oppidi intempeſta nocte perfoſſis mœnibus clam intravit, & civitatem obtinuit, hoſteſque appræhêdit, inter quos & Principem, ſuique exilij præcipuum authorem Iacobum Gaeſbekium, quem ille non anteà dimiſit, quam ſibi omnia dominia ſua publicis inſtrumentis confectis venderet, quæ intra Diœceſin Trajectenſem haberet. Ea autem erant oppidum

landia, vel in Zelandia haberet. Neque citra conſenſum Comitis in has provincias unquam reverteretur, ſed non ſatis fœliciter extirpantur factiones, ubi ipſe Princeps eſt factioſus, ut eventus etiam hic docuit haud multo pòſt: Eodem autem anno idem Comes Vilhelmus convocatis Ditionum ſuarum Ordinibus ac Primoribus filiam ſuam unicam Dominam Iacobam Delphino Franciæ nuptam commendavit, ut legitimam hæredem; petiitq;, ut eam ſe mortuo ſucceſſuram Comitiſſam agnoſcerent, quod & viva voce tum promiſerunt ſe facturos, ut jurejurando interpoſito publiciſque inſtrumentis confirmarunt. Anno Domini 1417. feria 2. ſacræ hebdomadæ ante Paſcha Carolus Dux Turonenſis Delphinus Franciæ, maritus Dominæ Iacobæ unicæ filiæ Vilhelmi Ducis & Comitis Hollandiæ periit veneno intoxicatus, ſepeliturque Pariſiis: 1417.
Eodem anno 1417. quarta feria Pentecoſtes mortuus eſt Dux Bavariæ Palatinus Rheni, Comes Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, ac Dominus Friſiæ Vilhelmus ſextus: relinquens unicam duntaxat legitimam hæredem D. Iacobam ſcilicet relictam viduã Delphini Frãciæ, ut dictum eſt, quam ſuſtulit ex ſecunda uxore Margarita filia Philippi Hardi Ducis Burgundiæ: Sepultus fuit hic Vilhelmus in Kennoto Hannoniæ apud progenitores ſuos, pòſtquam Hollandiam adminiſtraſſet annis 1417.

Digitized by Google

Vica, quod & Doreſtadum nunc dicitur, & olim Batavodurum nominabatur, una cum Territorio ſuo, & caſtrum in Abcauda cum ſuis adnexis: ea tamen conditione, ut pro his ab Epiſcopo tredecim millia florenorum ſemel reciperet, & Dominia ipſa ad vitæ ſuæ finem uſque retineret: deinceps verò in corpus Epiſcopatus accederent, quæ quidem Dominia ad Epiſcopatum mox devoluta ſunt, illo intra ſpatium præſentis anni defuncto in feſto ſcilicet Vedaſti atque Amandi. Anno
1451. 1451. circa feſtum omnium Sanctorum ex edicto Ducis Philippi civitates Hollandiæ, Zelandiæ, & Friſiæ ſubmiſerunt ſe obedientiæ Rodolphi Diepholdij, quæ ab anno 1426. occaſione Dn. Zuederi Culenburgij Trajectenſis Epiſcopi ſeparaverant ſe ab ipſo Diep-
1452. holdio. Anno 1452. Viduata eccleſia Monaſterienſi paſtore per obitum venerabilis D. Henrici de Moerſa, eſt confirmatus ſucceſſor illi Dn. Valravus de Moerſa ejus frater, quo mox itidem defuncto, per diſcordiam Capitularum electi fuerunt duo, videlicet Ericus de Heuyda, & Conradus Diepholdius, nepos ex fratre Epiſcopi Trajectenſis: ſed Papa Calixtus ſecundus utroque hoc remoto Epiſcopatum contulit Dn. Iohanni de Bavaria, qui tum temporis erat Canonicus eccleſiæ Colonienſis. Antequam autem per Papam facta eſſet determinatio, Rodolphus Diepholdius, ut nepotem

duodecim cum dimidio.

24.

D. IACOBA, filia VILHELMI præfuit annis 19.

POſt obitum itaque patris ſui mox eodem anno 1417. unica filia atque hæres relicta 1417.
Caroli Dolphini vidua Domina Iaccoba ſolenni apparatu in paternas Ditiones venit, & ingēti cum lætitia apud Dordracum viceſima quarta Hollandiæ, Zelandiæ Comitiſſa, & Domina Friſiæ inaugurata eſt: Sed non diu læta fuit ſubditorum cōcordia: nam cùm ætatem legitimam non haberet, & aſſecla paternæ factionis exiſtens Hamatos promoveret, Aſellatos premeret ac proſcriberet, incrudvit hac occaſione rurſus contentionis acerbitas inter partes. Itaque Aſellati qui ſe premi videbant, & ſexui & ætati Curatorem præficiendū contendebant, cumque non alium quàm legitimum ac debitum, patruum ſcilicet ipſius Comitiſſæ Iohannem de Bavaria Epiſcopum Leodienſem: Hamati verò hunc rejicientes, ſe veluti primores patriæ per defunctum Comitem non uno judicio approbatos Comitiſſæ adfuturos, ejuſque curam geſturos clamitabant. Hinc igitur bella inteſtina, cædes, & rapinæ aſſiduæ in Hollandia & Zelandia: Inſtantibus igitur Aſellatis menſe Septembri venit in Hollandiam Epiſcopus Leodienſis D. Iohannes de Bavarium.

Digitized by Google

ſuum Erico expulſo Monaſterięſem redderet Epiſcopum, nihil prætermiſit, quod ad adverſam partem opprimendam ratio militaris poſtularet: quâ ſedulitate factum eſt, ut, cùm vir ſenex eſſet, in languorem incideret, ex quo poſt annos tres, hoc eſt, anno 1455 viceſima quarta die menſis Martij in caſtro Horſto interiit, inde autem Balſamo conditus Traiectumq, tranſlatus in auſtrali parte chori Traiectenſis Eccleſiæ in nova Capella, quam ipſe à fundamentis extruxerat, honorificè ſepultus eſt, poſtquam Epiſcopatũ legitimè adminiſtraſſet annis 23. Quanquam autem hic Epiſcopus ab initio non optimis rationibus Epiſcopalem cathedram conſecutus fuerit, plenèque illiteratus extiterit, eam tamen laudem apud omnes conſecutus eſt, quod Epiſcopatum in pace gubernaverit, eundemque ex omni parte auxerit, atque neceſſariis rebus communiverit: domum ſanè Epiſcopalem auguſtâ magnificentiâ ædificavit: caſtrum Horſtum renovavit, oppidum caſtrumque Batavoduri, itemque caſtrum Abcaudæ cum appendicibus eorum maximis pecuniis à Dn. Gaeſbekio comparavit, & Epiſcopatui adjecit: dirutas Eccleſias reſtauravit calicibus, ornamentis Sacerdotalibus inſtruxit.

ria, & evocatis Dordracum ad ſe Aſellatis omnibus, tanquam verus hæres Comitatus ac legitimus Tutor ſive Curator Comitiſſæ D. Iacobæ recipitur. Quod quidem cùm & ab Hamatis idem per gratiam impetrare no poſſet, per vim extorquendum duxit: Itaque ſua authoritate Hamatis tanquam ſeditioſis proſcriptis Aſellatos immiſit, revocatos & in integrum reſtitutos, quos defunctus frater Comes Vilhelmus ejecerat. Mox igitur Sabbato ante feſtum S. Catharinæ Dn. Iohannes Egmondanus dolo cepit oppidum Gorichemum, ſtatimque ad ſe vocavit D. Vilhelmum de Arkel, ut hæreditatem paternã tueretur, qui mox ingenti copia armatorum contracta advolavit, & ſe Iacobæ Comitiſſæ, quæ caſtrum tenebat oppoſuit. Vilhelmus autem Egmondanus fratre ſuo calidior jam antea in profeſto Sacramenti non expectato juſſu aut adventu Iohannis de Bavaria oppidum Iſelſteniũ occupavit, hæreditatem ſcilicet paternam ſuam, unde iniquiſſimis cõditionibus, & cauſis ſui per Vilhelmum defunctum Hollandiæ Comitem expulſi fuerant: Mox igitur Valravus Biedenrodius, & Dn. Montfortius, & Epiſcopus Traiectenſis, & omnes civitates Hollandiæ, excepta Schonhovia, Iſelſtenium arctiſſima ac diuturna obſidione cinxerunt, & tandem interceſſione D. Iohannis Heinſbergij ita tranſactum eſt, ut Vilhelmus Egmondanus cum ſuis li-

Digitized by Google

Anno Dñi.	EPISCOPI Ultraiectini:	COMITES Hollandiæ:	Anno Dñi.

54.
GISBERTUS BREDENRODIUS præfuit annis non plenè duobus.

SEpulto igitur Epiſcopo Rodolpho D. Giſbertus Bredenrodius Præpoſitus eccleſiæ Trajectenſis ad S. Salvatorē, ut fieret Capitularis, & intereſſet electioni novi Epiſcopi, ſtatim ſe Subdiaconum conſecrandum curavit. Quo facto Dn. Canonici quinque eccleſiarum Trajectenſium poſtridie Paſchatis, id eſt, ſeptimo die Aprilis eodem anno 1455. invocato S. Spiritu concorditer elegerūt eundem D. Giſbertum Bredērodium: Hic verò mox ut electus fuit, eos, qui partes Epiſcopi Rodolphi dudum foverāt, omnes vel interfecit, vel in exiliū egit, vel certè dignitate privavit, auxilio potiſſimum fratris ſui D. Reynaldi ſeu Reyneri Bredenrodij, & D. de Renesſ, & Dominorum dè Pruys, qui dudum una ſecum à Rodolpho ejecti fuerant: Exules igitur ut ſe adverſus hoſce corroborarent, Amerſvordiæ inito conſilio eligunt in Epiſcopum D. Davidem Burgundionem Tervanenſem jam tum Epiſcopum, Philippi Ducis Burgundiæ filium illegitimum, qui ut Duci Philippo hoc negocium facilius commendent, in memoriam redigūt,
1441. Giſbertum anno 1441. una cum fratre hoc eodem Reynaldo non veritum fuiſſe ſe Majeſtati illius palam opponere, & contra edi-

ber & ſecurus ſalvis bonis exiret, & oppidū traderet in manus Dominæ Iacobæ Comitiſſæ: quod cùm ita factum eſſet, Comitiſſa ſuaſu Hamatorum contulit illud Trajectenſibus, à quibus prorſus eſt everſum anno ſequenti poſtridie omnium Sanctorum, neque relictum quicquam eſt, præter eccleſiam Parochialem, & Monaſterium cum domibus adnexis. Eodem igitur anno prima die Decembris Comitiſſa D. Iacoba cum ingenti exercitu civitatem Gorichemenſem intrans cum Vilhelmo de Arkel cruentiſſimo prælio conflixit, ac periit cum infinitis Nobilibus ibi ipſe Vilhelmus, in quo ſtirps ac propago nobiliſſimæ domus de Arkel planè ſucciſa eſt: utpote cum patri ſuo filius unicus extiterit, & ſine liberis ipſe perierit, agnatoſque nullos prorſus alios ſuperſtites reliquerit uno patre jam ſene excepto, qui poſtquam duodecim annis integris in Haga Comitis captus ſediſſet, liberatus tandem & ipſe Lederdami anno 1428. vita defunctus eſt. Iohannes igitur de Bavaria Aſſellatorum quotidianis ſtimulis in Hamatos exacerbatus, quo magis nepti ſuæ Comitiſſæ Iacobæ nocere poſſet, à qua ſe contemni animadvertebat, anno 1418. menſe 1418.
Martio miſſo procuratore Conſtantiam ubi concilium generale tunc agebatur, Epiſcopatum Leodienſem, quem 29. annis integris jam adminiſtraverat, in manus Papæ reſignavit, & eodem anno licet

cum.

ctum ejus Amſterodamum occupare, præſente & reluctante Sereniſſima Domina Iſabella ipſius conjuge: conſideret igitur potentiam Biedenrodiorum ſibi aliquãdo metuendam fore, ſi tam locupletis Epiſcopatus opibus fulciatur: favorem plebis pro illis eſſe, qui & arte quadam ſua, & nobilitatis antiquæ opinione facilè multorum animos allecturi ſint, cùm eandem armaturam eadem inſignia proferant, quæ Duces ipſi Brabantiæ. Tutius igitur non ipſi Duci Philippo ſolùm, ſed & univerſæ Reipub. tam Hollandiæ quã Trajectinæ fore, ut remoto hoc Giſberto, qui naturâ factioſus eſſet, & cædes ac ſeditiones amaret, D. David filius ipſius ad gubernacula promoveatur, vir placidus & humanus, & qui cum omnium bono & commodo illius Majeſtati vicinitate ſua robur ac firmamentum allaturus ſit, cùm ab iſto nihil niſi detrimentum ac damnũ ſit expectandum, ſi totus Epiſcopatus viribus ſuffultus ſuo jure ac liber animũ ſuum declarare poſſit, qui infirmus dudum, & ipſius ſubditus ac vaſallus exiſtens rem tantam in media Hollandia auſus fuerit: *D*ux igitur Philippus his perceptis, inter ſpem præſentis emolumenti, & metum futuri periculi, non diu moratus miſſo Romam Epiſcopo Attrebatenſi ſubornatoque Rege Aragoniæ, non difficulter à Papa Calixto tertio impetravit, ut *D*avidi Morinenſium Tervavenſi Epiſcopo inveſtiturã,

Subdiaconus eſſet, per diſpenſationem ſedis Apoſtolicæ, cum Elizabetha *D*uciſſa Luxenburgenſi relicta quondam Anthonij *D*ucis Brabantiæ vidua, ſua ut dicebatur commatre matrimonium contraxit: Quo facto *D*ordraci plerumque verſatus, ejus civitatis præſidio, & Aſellatæ factionis auxilio ſubjectam Hollandiam hoſtiliter invadere, ferro flammiſque adverſariorum præſidia vaſtare conſueverat. Hamati ergo talem antagoniſtam nacti, ut ſe præmunirent adverſus ingruentem illius vim conſilio *D*n. Henrici de Berga, & *D*. Iohannis *D*ucis Burgundiæ, & matris ejus *D*ominæ Margaritæ Burgundicæ cum cõſenſu ac privilegio Sedis Apoſtolicæ, deſponderunt Comitiſſam Hollandiæ *D*. Iacobam Iohanni *D*uci Brabantiæ ejus conſobrino. Nuptiis igitur celebratis *D*ux Brabantiæ magno exercitu conſcripto *D*ordracum in quo *D*n. Iohannes de Bavaria tunc erat, obſedit, caſtra metatus in pago, cui ex re nomen eſt *die Myle*, quod miliario diſtet à *D*ordraco, in quo propugnaculũ unum ingens extruxit: ab altera parte in Papendrechto Hamati *D*uce Hadriano Albetti *D*ucis notho caſtra metati, ſuum quoque propugnaculum extruxerant. Sed cùm Iohãnes de Bavaria Dux belli nihilo deterior, quàm Epiſcopus cleri, ſibi de neceſſariis omnibus abundè & maturè proſpexiſſet, & variis ſtratagematis hoſtẽ ſæpius fudiſſet, & ad extremum Papen-

Digitized by Google

& jus mitteret Epiſcopatus Trajectenſis, idque factum eſt eodem anno 1455. Interea temporis cùm
1455. Giſbertus Bredenrodius jam ſolenniter per fautores introductus pro Epiſcopo Trajectenſi ſe gereret, ac tandem conſtitutam pecuniæ ſummam Romam mitteret ad impetrandam electionis ſuæ confirmationem, nihil obtinuit, & cùm olfaceret, Aſellaræ factionis hanc eſſe technam, exemplum de Rodolpho capere decrevit, & Epiſcopatum vi retinere: Interim verò ut & jure Davidem Epiſcopum recuſare Giſberti fautores viderentur, ajebant in privilegiis eſſe Trajectenſis Eccleſiæ, quod nemo illegitimus habere poſſit, vel animum in ea conſequi officium, nedum ipſum Epiſcopatū: Quo audito Philippus Dux mox filium Dn. Davidem authoritate Apoſtolica natalibus reſtitui curavit, ut & ingenuus eſſet ac nobilis; Quibus rebus ita geſtis, cùm Dux in Haga Comitis celebritatem aurei Velleris agitaret ingenti Principum frequentiâ ſtipatus, ac mox adfuturus Trajectum diceretur, ut filium ſuum Davidem introduceret. Electus Giſbertus Bredenrodius una cum Trajectēſibus Duce Reynaldo Bredenrodio omnia præparabat, quæ ad bellum gerendum pertinebant, plane paratus cum Duce concurrere potiùs quàm Epiſcopatum deſerere. Cùm verò Dn. Iohannes Dux Clivenſis, & Dn. Iohannes Heynſbergius Epiſcopus Leodi-

drechtenſe illud propugnaculū Hadriano cæſo cæteris fugatis captum diruiſſet, demum & civitatem Roterodamenſem & Bryelenſem cepiſſet, Dux Brabātiæ, quod & ſe ultrò impeti ab obſeſſis & contemni cerneret, obſidione ſoluta reverſus eſt cum ſponſa ſua in Brabantiam: Cùm autem ſine intermiſſione cædes & incendia, direptioneſque fierent in Hollandia, neque Iohannes de Bavaria interim quieſceret, tandem per interceſſionem quorundam Principum, ſequenti anno in civitate Voudrichemenſi, colloquio indicto pax inter partes eſt compoſita, ea conditione, ut Iohannes de Bavaria Tutor eſſet Hollādiæ, Zelandiæ, & Occidentalis Friſiæ, per tres annos, ita tamen, ut in conferendis Præfecturis Ius diviſum eſſet, pars ad Iohannem Tutorem, altera ad Comitiſſam ipſam interim pertineret: Præterea ut Iohannes de Bavaria teneret ſibi totam Auſtralem Hollandiam, Gorichemum, item & Roterodamū, totamque terram Arkelenſem & Lederdamum cum villis adnexis, eademque omnia Iure feudali de manu Comitiſſæ neptis ſuæ reciperet.

Eodem igitur anno 1419. Dn. 1419.
Iohannes de Bavaria magna cum ſolennitate in omnibus civitatibus Hollandiæ, ut verus hæres ac Tutor ejus Provinciæ inauguratus eſt, præterquam in civitate Leydenſi: Nam cùm is in Aſellatos propenſior eſſe videretur, Haenſis,

Digitized by Google

enſis, ac demum ipſe quoque David, & D Carolus filij Ducis ipsū ſæpe fruſtra rogaſſent, ut Giſbertum relinqueret in pace, tandem aſſiduis Aſellatorum inſtigationibus & oportunis auxiliis civitates duas in Diœceſi Trajectenſi Amerſvordiam ſcilicet ac Rhenum occupavit Dux. Duce Adriano Borſalienſi Domino Duvelandiæ, qui & caſtrum Horſtum, mox etiam traditione Caſtellani eſt conſecutus: Conſequenter etiam D. David ingenti comitatus exercitu ducente D. Iohanne de Vaſſenaer Gorichemum venit, & inde Tyelam, hinc porrò Rhenum, atque inde demum Amerſvordiam conceſſit, in ſingulis his urbibus viciſſim ſolenniter exceptus & inauguratus, atq, ita *D.* David cùm ob Giſberti præſentiam Trajectum non admitteretur, manſit anno illo Amerſvordiæ. Anno ſequenti Philippus ingenti exercitu conſcripto Leydas ſe cōtulit, eodemque per ſalvum conductum Reynaldum Bredenrodium evocavit, ut cum eo tranſactionis conditiones conciperet, qui mox ingenti equitum comitatu ſtipatus honorificè atque decenter advenit: Sed cùm inter eum ac Ducē res tranſigi æquis conditionibus non poſſet, Trajectum retro unde venerat receſſit, quem ita digreſſum: *D*ux Philippus eveſtigiò primū Voerdenum, mox Iſelſtenum acceſſit, eo animo, ut Trajectum impugnarēt. Quo facto cùm Trajectēſes tumultuarentur, & ob metum

mati ſe illi tanquam iniquo gubernatori oppoſuerunt, authore potiſſimùm Philippo Burchgravio civitatis Leydenſis. Cujus inſtigatione porrò & Amerſvordienſes, & Trajectenſes Iohanni de Bavaria bellum indixerunt, quod cruentiſſimè geſtum eſt per annos duos & ſex menſes. Anno igitur 1420. Tutor Hollandiæ Dn. Iohannes de Bavaria ſtrictiſſima obſidione preſſit civitatem Leydenſem, & in ipſo ſtatim acceſſu duo caſtra vicina, videlicet Poelgeſtū, & Zilium evertit, tandemque novem hebdomadarum tractu oppidanos ad deditionem faciendam coēgit, quos ea cōditione in gratiam recepit, ut fidelitatis juramētum ſibi præſtarent, omnemque omninò rebellionem in poſterum abjurarent, ita tamen, ut auxiliares eorū Trajectenſes, ita uti acceſſerant liberè diſcederent: Quos tamen D. Egmondanus poſtquam in Trajectenſem Diœceſin jam perveniſſent, conſecutus ad internecionem pene omnem cedidit: Leyda ſubacta Hamati ad Theodoricum de Merveda caſtellanum caſtri atque oppidi S. Gertrudis montis confugerunt, qui horum auxilio cum alia multa munimēta in contumeliam Iohannis de Bavaria, tum etiam ipſum oppidum ſuum flammis abſumpſit, ob id quod oppidani ejus hoſtes Dordracēſes intromiſiſſent: Cumque caſtrum civitatis ibidem Dordracēſes continuis 26. hebdomadis validiſſimè impugnaſſent, tandem 1420.

ſui adverſus Giſbertum inſurgerent, ille perpenſo, quod adverſario par eſſe non poſſet, ſubornatis clanculum de Capitulo aliquot fidelibus, cum Duce Philippo tráſactione facta pacem iniit ſub jectis conditionibus: videlicet ut ipſe Giſbertus libera voluntate Dn. Davidi Epiſcopo electionem ſuam reſignaret: Giſberto verò pro expenſis ſuis in Epiſcopatum factis è contra Dux Philippus reſtitueret quinquaginta millia Leonum aureæ monetæ Philippi. Inſuperque David in ſingulos annos ex reditibus Epiſcopalibus perſolveret quater mille & ducẽtos florenos Rhenenſes, pro quibus ſolvendis fidem ſuam facta cautione interpoſuit Iohannes Dux Clivẽſis. Adhæc idem Giſbertus maneret deinceps Archidiaconus ac Præpoſitus Trajecti, ad S. Salvatorem ut hactenus, & inſuper conſtitueretur etiam Præpoſitus Brugis ad S. Donatianum, nec non & primus Cõſiliarius totius Hollandiæ duplicato ſtipendio. Quibus quidem conditionibus hinc inde legitima ſolennitate roboratis etiam inter Ducem Philippũ, & civitatem Trajectenſem pax eſt compoſita, ea ſcilicet lege, ut Trajectenſes Philippum & filium ejus D. Davidem in civitatem ſine ſtrepitu & bello reciperent, atque ipſum quidem amicum, filium verò ipſius D. Davidem Epiſcopum ſuum agnoſcerẽt. ipſe verò amici, filius ejus Epiſcopi boni affectu viciſſim ipſos proſequeretur, quod

anno ſequenti Dux ac Tutor Hollandiæ ſuperveniens, per deditionem mox caſtrum cepit, Caſtellano cum ſuis libero dimiſſo. Eodem anno 1421. in nocte profeſti 1421.
S. Elizabet immaniſſimum fuit diluvium, quo periit tota Auſtralis Hollandia, quá ſubmerſa multi Barones ac Nobiles aliiſque potentiſſimi ad extremam paupertatem redacti ſunt. Anno ſequenti iterum menſe Septembri tota Occidentalis Friſia, Vaterlandia, & Aemſterlandia per infractionem aggerum ex nimia tempeſtate ventorum quaſi ſubmerſa jacuit. Eodem anno 1422. Hamati animadvertẽtes nimis bene inter Ducem 1422.
Brabantiæ ejuſque uxorem D. Iacobam convenire, neque diffidii eſſe ullum inter hos ipſos ac Tutorem Hollandiæ Iohannem Ducem Bavariæ, & proinde factionem ſuam primas in Hollandia partes obtinere non poſſe, perſuadent Dn. Iacobæ Comitiſſæ, ut ab Iohanne Duce Brabantiæ divertat, quod hæ nuptiæ ſint inceſtæ, eo quod Põtifex licet malè informatus, eas conceſſiſſet, nunquam tamen confirmaſſet. Hunc etiam maritum ut hominem non ſatis bellicoſum ac ſtrenuum cum Iohanne de Bavaria mutuas operas tradere, ac ſuum negocium agere, ipſam interim prorſus exauthoratam paterna hæreditate ſecludi: Itaque mulierem conſentientem clàm in Hannoniam primùm, deinde in Angliam abducunt, & ex procerum ſuorum conſilio, quaſi ita fa-

ita factum eſt: Gisbertus igitur Bredenrodius his motus conditionibus Epiſcopatum Davidi reſignavit, Capitulum ac civitatem ab obediētia ac fidelitate ſibi promiſſa abſolvit anno 1457 poſtquam Epiſcopatum adminiſtraſſet annis non plenè duobus. Atque eſt ille quidem adeptus omnia à Duce Philippo magnificè quæ fuerant promiſſa.

1457.

55. DAVID BURGUNDIO ſedit annis 39.

1457. EOdem igitur anno 1457. cum ſumma omnium lætitia ſummaque ſolennitate præſente Gisberto Bredenrodio, & cum ducente Dn. David Burgūdio quinquageſimus quintus Trajectenſium cathedratus eſt Epiſcopus: tantaſque ea feſtivitate Principum, Baronum, Equitum, Nobilium, conſeſſus Trajecti fuit, ut nulla ætate par ibi viſus fuiſſe memoretur: finita tandem ſolennitate Dux Philippus per literas ac legatos admonuit civitates Tranſiſulanas, ut ſe pararent ad recipiendum ſuum Epiſcopū, Tranſiſulani verò urgentibus potiſſimum Daventrienſibus reſpōderunt, ſe quidem paratos eſſe ad recipiendum Epiſcopum, ſed non alia tamen conditione, quàm ut Ditionum ſuarum tutorem atque defenſorem per duodecim annos habeant Adolphum filium Arnoldi Ducis Geldriæ: Quod quidem

cœlibem Duci Gloceſtriæ in matrimonium collocant, vivente adhuc & ſuperſtite marito legitimo Iohanne Duce Brabantiæ. Celebratis itaque ibidem luxu Regali nuptiis mox cum novo marito ſuo, apparatu Regio in Hannoniam venit, per quam univerſam in omnibus civitatibus Anglus præcepto atque decreto Iacobæ tanquam verus Comes ac Dux Terræ ſolenniter inauguratus eſt. Hac igitur re commotus, ut par erat, Iohannes Dux Brabantiæ collectis omnibus Ditionum ſuarum viribus Hannoniam invaſit, nec ceſſavit antequam provinciam univerſam Ditioni ſuæ ſubjugaſſet. Quo facto Dux Gloceſtriæ uxore excidens in Angliam reverſus eſt, Dux Brabantiæ victor ad ſua remeavit, Iacoba interim in medio relicta. Anno 1424. in feſto Epiphaniæ ſub auroram obiit illuſtris Dux Iohannes Dux de Bavaria, in Palatio Hagæ, qui ſepultus requieſcit in choro cōventus fratrum Prædicatorum ad auſtralem plagam, poſtquam Hollandiam adminiſtraſſet annis quinq;. Hūc Ducem veneno malo ſuſtuliſſe traditur Hamatæ factionis quidā eques Iohannes Vlietenus, qui proinde in Haga Comitis ante Palatium publicè decollatus, & in partes quatuor diſſectus, & quatuor Hollandiæ capitalibus civitatibus in abominationem ſceleris membratum ante portas ſuſpendendus diſtributus fuit. 1424.

Eodem igitur anno poſt mor-

cùm intelligeret Philippus tripartito exercitu Daventriam per novem hebdomadas obſedit, graviterque afflixit, donec interceſſione Iohannis Ducis Clivenſis compoſita pace Philippus obſidione civitatem liberaret: civitas Davidem Epiſcopum ſolenni more inauguraret, quod & reliquæ civitates mox cõſimiliter fecerunt. Anno 1472. Giſbertus Bredenrodius, ejuſque frater Reynaldus, & Reynaldi naturalis filius Valravus, & D. Iohannes Amerongius Præfectus civitatis Trajectenſis adverſus Epiſcopum Davidem inſurrexerunt, ac memores Amerſvordienſes hunc primum in Giſberti præjudicium recepiſſe, & inauguraſſe, adjumẽto civium Trajectenſium Amerſvordienſes afflixerunt in contumeliam Epiſcopi: Epiſcopus itaque hos omnes appræhenſos cuſtodiæ mandavit in caſtro Batavoduri : ex quo cùm Valravus non multo poſt effractis vinculis effugiſſet, reliqui melius aſſervati ſunt per integrum biennium: donec tãdem per judicium aurei Velleris (cujus membrum etiam Reynaldus erat) cauſa cognita liberati ſunt. Anno 1477. cæſo ad Nanthium Carolo Burgundo in omnibus ejus Provinciis magni fuerunt motus. Itaque & in Hollandia diu oppreſſæ factiones veluti ruptis carceribus erexerunt ſe & civitates cum civitatibus de integro colliſerunt: maximè autem Gauda, Dordracũ, Delphi, Schõhovia, & Harlemum vetus etiam

1472.

1477.

rem Ducis Iohannis de Bavaria Aſellatæ factionis Antiſtites Iohannem Ducẽ Brabantiæ in Hollandiam adduxerũt, quorum cõſilio & auxilio ille tanquam legitimus gubernator jure maritali in omnibus civitatibus Hollandiæ, Zelandiæ, ac Friſiæ inauguratus fuit: Iacoba igitur una cum matre ſua & exulibus Hamatis eo tempore in Hannonia degens horum cõſilio Florentium Kijſhoeckium prodromum ſuum præmiſit, ut, ſi poſſet, Schonhoviam occuparet, quo ſibi ad Hollandiam recuperandiam ſaltem aliquis pateret aditus. Ac Florentius quidem rem hanc effectã dedit: Cumque in caſtro Schonhoviæ duo Capitanei Vilhelmus Colſterus & Albertus Beylinckius una cum ſtipendiariis quinquaginta eſſent, omneſque dedito caſtro, in gratiam nomine Iacobæ Florentius recepiſſet præter Albertum, quem ob vetus quoddam & privatum odium planè volebat extinctum. Albertus uſuram vitæ precibus ad ſpatium menſis unius impetravit: ut ſcilicet inter ſuos domi quæ vellet pro arbitrio diſponeret, data fide ſe intra mẽſem in poteſtatem Florentij reverſurum: Quod quidem cùm ille bona fide præſtitiſſet, Florentius mox vivum defodi juſſit. Eodem anno prædicto Iohannes Dux Brabantiæ Dn. Iacobum Gaeſbekium, Abcaudum, Puttium, Stoienſem, &c. nomine ſuo gubernatorem Hollandiæ ordinavit, qui ſtatim Hamatis omodium

Digitized by Google

odium inter Bredenrodios, & Epiſcopum recruduit, qui per Hamatos ſuos civibus Trajectenſibus in ſuas partes allectis Epiſcopo multum fecerunt negocij. An-
1481. no 1481. Epiſcopus David adjunctis ſibi Hollandis, qui factionis erant Aſellatæ bellum geſſit adverſus cives Trajectenſes, quibus erant auxilio Hamati. Eodem etiam anno idem Epiſcopus cum ſuis fautoribus bellum ſuſcepit adverſus D. Mōtfortium: Eodem anno Trajectenſes Dn. Engelbertum Clivenſem, Iohannis Ducis Clivenſis filium, in protectorem ac defenſorem ſuum adverſus Epiſcopum Davidem receperunt.
1483. Anno 1483. Trajectenſes die aſcēſionis D. Duce Engelberto Clivenſi, Epiſcopum Davidem ceperunt, & Trajectum adductum cuſtodiæ mandarunt; ſed mox 18. menſis Iunij eodem anno Maximilianus Auſtriacus una cum Hollandis, qui Aſellatæ factionis erāt, Trajectum obſidione cinxit, & ad conditiones pacis compulit: Inter quas in primis fuit, ut Epiſcopum ſuum captivitate liberarent, & in priſtinum locum reſtituerēt. Eodem autem anno jam antea eodem Engelberto Duce civitatem Rhenenſem occupaverant: Cùm autem Hollandi qui factionis erant Aſellatæ, pro Epiſcopo Davide eſſent, Hamatæ factionis Aſſeclæ Trajectenſibus contra hos aſſiſtebant. Itaque Franciſcus Bredenrodius, Reynaldi & Giſberti frater, civitatem Roterodamen-

nibus eliminatis ingentem tranquillitatem Iohanni Duci & patriæ præſtitit: ſi tamen hoc eſt præſtare tranquillitatem, inter factioſos alteram partē opprimere. Anno autem 1425. idem hic D. Gaeſ- 4025.
bekius in profeſto S. Ludgeri D. Iacobam cum ſuis Hamatis in civitate Schonhovia obſedit: quem ſubſidio ſuo adjuvarunt omnes civitates Hollandiæ, Zelandiæ, ac Friſiæ Occidentalis, præter Ziricxeam, Gaudam, Audevateram, & Bryelas, quæ in hoc bello neutrarum partium exiſtentes ſpectatrices ſe præbuerunt calamitatis publicæ. Sed cùm viginti quatuor integris hebdomadis & quatuor diebus fruſtrà eam civitatem oppugnaſſet, tandem ſubornato Adolpho Duce Clivenſi, & Comite de Moerſa, ſex hebdomadarum induciæ pactæ ſunt, obſidioque ſoluta eſt in feſto decollationis S. Iohannis Baptiſtæ. Eodem tempore impetravit & recuperavit Comes Hornenſis per Comitē Moerſanum Dominium de Altena, cum oppido Voudrichemo, à quo violenter parentes ejus dejecti fuerāt: Dum hæc agerentur, conſiderantes Aſellati lubricam fore ſpem ſuam quam de Iohāne Duce Brabantiæ conceperant, quia & hunc multi palàm reſpuebant, plures non promovebant, & Cloceſtriæ Ducem Iacobæ tanquam legitimæ uxori ſuæ ſubſidio venturum rumor increbreſcebat, Philippum Burgundiæ Ducem, & Comitem Flandriæ, &c. ſollicitant, ut is la-

Digitized by Google

ſem occupavit anno 1488. in no-
1488. cte S. Elizabethæ, omneſque vel
cæpit, vel ejecit, vel occidit, qui
factionis erant Aſellatæ: Conſimi-
liter anno ſequẽti munitiſſimum
caſtrum Voerdenſem feriis Nata-
liciis nocte S. Iohannis à D. Iohã-
ne Montfortio, (quem Epiſcopus
dudum habuerat captivum) & ab
Arnoldo Iſelſtenio occupatũ fuit,
caſtrique Præfectus captus eſt:
Hoc anno etiam Roterodamum
obſidione cinctum fuit à cæteris
civitatibus Hollandicis, quæ A-
ſellatæ factionis erant Duce Ro-
manorum Rege Maximiliano Au-
ſtriaco: ſed Roterodamenſes Du-
ce Franciſco Bredenrodio fortiter
tutati hanc civitatem. Anno por-
1489. rò 1489. menſis Martij, die 6. pa-
gum Ouderſchienſem occuparũt,
ac Delphos conſequenter excur-
rentes, cives eorum ſine ordine
adverſus ipſos proruentes, mul-
tos proruerunt, interfecerũt, mul-
tos in aquas propulerunt, multos
captivos abduxerunt: Eodẽ etiam
anno ſub finem Martij D. Iohan-
nis Naeltvicenſis, & D. Iohannes
Montfortius, cum exercitu mille
armatorum Leydas occupare ten-
taverunt, ſed ab oppidanis Duce
D. Iohanne Egmondano Hollan-
diæ Præfecto, fortiter repulſi re-
trocedentes munitiſſimum caſtrũ
Poelgeſtum abſente Dn. Gerardo
occuparunt, quod mox his rurſus
expulſis à Præfecto Egmondano
& Leydenſibus recuperatum, &
ſolo æquatum eſt: Eodem anno
porro 17. die menſis Iunij conſer-

borantis Comitatus Hollandiæ, Zelandiæ, ac Dominij Friſiæ gubernationem jure hæreditario ſuſcipiat. Cùm ipſe veriſſimus ac proximus harum Provinciarũ hæres futurus ſit, ſi quidem D. Iacoba ſine liberis defungatur: Primũ enim Margarita mater Philippi, & Vilhelmus pater Iacobæ ex uno eodem que patre Dn. Alberto Duce Bavariæ, Comite Hollandiæ, eademque matre ejuſdem uxore nati erant: deinde & mater Iacobæ amita erat Philippi, ſic ut duplici cognationis nexu conſobrini inter ſe Philippus & Iacoba ſint.

Philippus igitur his non gravatim obtemperans cum ingenti comitatu Dordracum veniens per Aſellatos tanquam verus hæres Hollandiæ, Zelandiæ, ac Friſiæ tutor inauguratus eſt. Itaque cùm & Iohannes Dux Brabantiæ non refragaretur Mõtibus *H*annoniæ, eodem hoc anno colloquij dies indictus fuit: Quo convenientes Philippus Dux Burgundiæ, Iohãnes Dux Brabantiæ, Iacoba Comitiſſa *H*ollandiæ, cum pluribus aliis Principibus concluſerunt ita, ut Dux *B*rabantiæ *H*annoniam poſſideret, *D*ux *B*urgundiæ Philippus tanquam legitimus hæres haberet tutelam *H*ollandiæ, Zelandiæ, ac Friſiæ, eoque pacto inter ipſos lætis auſpiciis tunc pax & amicitia firmata fuit. *H*amati verò qui ſuum negocium agebãt, & dominari ipſi in *H*ollandia volebant, ut & *D*ucem Philippum

to prælio inter Hollandos Aſellatos Duce Præfecto equitum Maximiliani, & Roterodamẽſes Ducibus Franciſco Bredenrodio, & Iohanne Naeltvicenſi, ubi multis utrimque cæſis Roterodamenſes ſuccubuerunt, capto Naeltvicenſi ac pace mox facta, Bredenrodius civitate ceſſit, atque ita Roterodamum recuperatũ eſt. Anno 1490.
1490. Saxoniæ Dux Albertus (quem Maximilianus Auſtriacus generalem Provinciarũ filij ſui Philippi gubernatorẽ in Germaniam profecturus conſtituerat) una cum Hollandis Aſellatis Montfortium obſedit, ſed interceſſione Comitis Naſſovij, & Comitis Chymaxenſis pax eſt compoſita, reſtituto caſtro Voerdenſi, quod D. Montfortius dudum occupaverat. Itaque ibi Caſtellanus tunc alius conſtitutus fuit. Eodem anno ruſus prælium commiſſum fuit inter Hamatos Duce Franciſco Bredenrodio, & Aſellatos Duce Iohanne Egmondano prope civitatem Sluſam, in quo cum trecentis armatis Bredenrodius occubuit. Poſt cujas obitum D. Iohannes Naeltvicenſis bellum adverſus eoſdem ibidem e veſtigiò redintegravit, & præſidio Sluſanorum navali prælio Hollandiam, Flandriam, ac Zelandiam intra afflixit. Eodem anno etiam Trajectenſes portam S. Catharinæ, quam Hollandi Aſellati ſeptem continuis annis jam præſidio ſuo tenuerant, armatà manu recuperavit. Anno 149[illegible].
1496. ipſo die S. Georgij mortuus eſt in

ab Hollandia arcerent, & Aſellatos etiam ejicerent, inconſtantiâ muliebri confiſi, cauſantur hunc nimis iniquum eſſe tractatum pacis, quo ipſa Domina paterna hæreditate prorſus eſſet excluſa: nam cùm Duci Iohanni Hannonia, Duci Philippo Hollandia, Zelandia, ac Friſia ſit aſſignata, Iacobæ ipſi nihil eſt relictum, quo vel ſuſtinere vitam poſſit: facilè igitur perſuadent fœminæ, ut ſe clàm iſtinc proripiens occupata Hollãdia ſe tueatur adverſus iniquitatẽ iſtius pacis: Illa igitur in Hollandiam reverſa, civitatibus aliquot occupatis, cùm Hamatæ factionis, tum Anglici conjugij præſidio per annos tres ſatis negocij faceſſit Duci Philippo. Anno 1427.
in ſacra hebdomada ante Paſcha 1428. Bruxellæ obiit illuſtriſsimus Princeps Iohannes Dux Brabantiæ, & Limburgiæ, maritus Dn. Iacobæ, ſepultus ibidem apud S. Gudulã. cui ſine liberis defũcto ſtatim ſucceſsit frater ejus Philippus Comes S. Pauli, & Conneſtabulus Franciæ, cui & ipſi quoque ſine prole mox defuncto, ſucceſsit cõſobrinus ejus Philippus Dux Burgundiæ Comes Flandriæ, &c. Tutor Hollandiæ, Zelandiæ, ac Friſiæ. Anno 1428. quarta die Maij 1428.
pax inter Ducem Philippum, & Iacobam Comitiſſam renovata eſt, ipſaque Iacoba præſens ac volens in Hannoniam, Hollandiam Zelandiam, & Friſiam, una cum Philippo profecta per omnes civitates ſolenniter eum ut verum Hæ-

Anno Dñi. EPISCOPI Ultrajectini.

caſtro Batavoduri D. David Burgundio Epiſcopus Trajectenſis: ibidemque in Eccleſia Parochiali honorificè ſepelitur, poſtquam Epiſcopatum adminiſtraſſet annis triginta novem: fuit hic vir natura pacificus, & injuriarum minimè tenax, maximas tamen moleſtias perpeſſus à factioſis, authoribus tamen potiſsimum Bredenrodiis, qui dolentes ſe per hunc ab Epiſcopatu Trajectenſi eſſe ſecluſos, non modo Trajectenſes factione Hamatorum adverſus Epiſcopũ involuerunt, ſed & Hollandiam univerſam, quatenus Epiſcopum tuebatur, cædibus & incendiis impleverunt: Quod ut propius ac melius conſpici poſſit, in hanc lineam nonnulla tranſtulimus, quæ per ipſos in Hollandia geſta ſunt: Fuit autem hic Epiſcopus Sedi Trajectinæ perquàm cõmodus, etſi multi id non agnoverint, dum vixit: fuit enim Religionis ſummus antiſtes, & largus ædium ſacrarum dotator, quod ex tot Donariis in templa paſſim collatis liquet. Sacerdotes ac Studioſos liberaliſſimè fovit, etiam ea diligenter procuravit, quæ ad externam Epiſcopatus amplitudinem pertinere videbantur: nam ea quæ in arcibus Rodolphus Diepholdius imperfecta reliquerat, perfecit, multaq; iis addidit, novam arcem Batavoduri ædificare cepit: Diepholdio ſumptuoſiſſimum monumẽtum extruxit.

COMITES Hollandiæ. Anno Dñi.

redem, & Tutorem earundẽ pro-
vinciarum inaugurandum cura-
vit. Anno 1433. Philippus Dux 1433.
Burgundiæ in Haga Comitis ce-
pit Franconem D. Borſeliũ Suy-
lenſem, aggeris S. Martini eo tem-
pore Hollandiæ, Zelandiæ, ac Fri-
ſiæ Gubernatorem, eundemque
clàm per Delphos & Roterodamũ
abductum in caſtro Ripelmondẽſi
cuſtodiæ mancipavit, ob id, quod
is cum Dn. Iacoba clandeſtinum
matrimonium contraxiſſet: Qui
interceſsione Comitis Moerſani
& Comitis Scherverdeni, ea con-
ditione liberatus, & Iacobæ con-
ceſſus fuit, ut Domina Iacoba Du-
ci Philippo abſolutè reſignaret
Hannoniam, Hollandiam, Zelan-
diam & Friſiam: Ipſaq; viciſsim à
Duce Philippo reciperet Domi-
nium Voerdenſe, & auſtralis Hol-
landiæ, & Tollenſe, cum omni-
bus reditibus omnium Telonio-
rum per Hollandiã ac Zelandiam:
Ipſe maritus ejus à Philippo acci-
peret Comitatum Oeſtervandiæ,
Quod quidem cùm ita placuiſſet,
D. Iacoba huic Franconi legitimè
nupſit, cui & Philippus Dux tor-
quem aureum & ordinem militiæ
aurei Velleris contulit: qui ſuis
deinde Dominiis una cum Do-
mina Iacoba laudabiliter præfuit:
Philippus autem Dux Burgundiæ
mox per omnes provincias prædi-
ctas, ut verus Comes Hannoniæ,
Hollandiæ, Zelandiæ, Dominuſ-
queFriſiæ ſolenniter inauguraba-
tur. Triennio autem poſt, hoc eſt
anno 1436, in profeſto S. Diony- 1436.

BREDE-

Digitized by Google

Anno Dñi. **EPISCOPI Ultrajectini.**

56.
FREDERICUS BADENSIS
ſedit annis 20.

1496. EOdem igitur anno 1496. defuncto atque ſepulto D. Davide concordibus omniumq́ Capitularium ſuffragiis electus, & mox à Pontifice confirmatus, ac demum ſolenniter in cathedram introductus eſt quinquageſimus ſextus Epiſcopus Trajectenſis D. Fredericus Badenſis, qui paternum genus ab Illuſtriſſimis Marchionibus Badenſibus, maternum verò ex Auſtriæ Principibus ducebat. Hic variis bellorum tumultibus involutus fuit.
1498. Anno 1498. Epiſcopus Trajectenſis una cum Carolo Geldriæ magnam Guardiam, hoc eſt exercitũ erroneum & proſcriptum, conjũctis copiis à finibus ſuis profligarunt.
1500. Anno 1500. circa feſtum S. Mariæ Magdalenæ, cùm Saxoniæ Dux Albertus Gruningam obſidione premeret, in caſtra ejus ad Selvardienſe Monaſterium, una cum Tranſiſulanarum civitatum legatis venit Epiſcopus Trajectẽſis, ut pacem inter Ducem & civitatem eam componeret, ſed cùm nihil proficeret, in alium diem colloquium rejectum eſt. Anno
1503. 1503. bellum ingens fuit inter Ducem Geldriæ & Epiſcopũ Trajectenſem: ac Geldri quidem civitatẽ Oudenzelenſem occuparunt, ſed cùm ſe ſatis inſtructos præſidiis & ſubſidiis non eſſe animadverterent, relicto oppido receſſe-

COMITES Hollandiæ. Anno Dñi.

ſij, Illuſtriſſima Duciſſa Bavariæ, dudum Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ Comitiſſa ac Domina Friſiæ ipſo die S. Dionyſij in caſtro Teylingio nullis relictis liberis obiit, ſepultaque eſt in Palatio Hagenſi apud avum ſuum D. Albertum de Bavaria, poſtquam 19. annis à morte parentis Vilhelmi ſexti in magna tribulatione paternas Ditiones adminiſtraſſet, aut potius ambiiſſet.

25.
PHILIPPUS BURGUNDUS
præfuit annis 31.

DEfuncta igitur Dn. Iacoba, quæ ſi ante triennium pacto deſierat eſſe, natura tamen manſerat Comitiſſa Hollandiæ in hunc uſque diem, nunc ut legitimus Hæres ac ſucceſſor pleno jure ut omnium Dominiorum ejus ita etiam viceſimus quintus Hollãdiæ, Zelandiæ Comes ac Dominus Friſiæ inauguratus eſt illuſtriſſimus Philippus Dux Burgundiæ, Lotharingiæ Brabantiæ, Limburgiæ, Comes Flandriæ, Burgundiæ, Hannoniæ, Artheſiæ, Namurciæ, Marchio S. Imperij Romani, Dominus Mechliniæ, Salinarum, &c. Hic Philippus admodũ tranquillè gubernavit Hollandiam, Zelandiam, & Friſiam, Gubernatore conſtituto D. de Santis, qui, ut vir cordatus & natura pacificus fa-

runt:

runt: Epiſcopus autem oppido recuperato, cum inſtructiſsimo exercitu impreſsionem fecit in Veluam, & multis caſtris everſis, pagis evaſtatis, cum ingenti præda Daventriam reverſus eſt, & facta cum Geldris pace, Epiſcopus reſpectu hujus belli pracaria collectâ clero indixit per Hollandiam Zelandiã & Friſiam: Sed clerus ad Sedem Romanam provocatione facta, per ſententiam Papæ à collecta fuit abſolutus. Anno 1512. D. Iſelſtenius Trajectenſibus indixit bellum, multaſque in ſuburbiis eorum domos exuſſit, & à Monaſteriis aliiſq; conſimilibus ſacris conventibus pecunias extorſit: Ideoque mox Trajectenſes viciſſim una cum Duce Geldriæ Iſelſtenium obſederũt, & aſſiduis tormentorum ictibus tum civitatis, tum caſtri muros graviſſimè luxarunt. Sed cùm animadvertiſſent ipſum Dn. Iſelſtenium cum ingenti equitum ac peditum exercitu obſeſſis ferre ſuppetias, obſidione ſoluta, maturè ſe Tra-
1516. jectum receperunt. Anno 1516. D. Fredericus Epiſcopus Trajectẽſis, poſtquam Epiſcopatũ viginti continuis annis adminiſtraſſet, multaſque moleſtias ex factioſorum importunitate pertuliſſet, ingraveſcente jam ætate, proſpiciẽs etiamnum plures ingruere difficultates, cupienſque conſulere tum Eccleſiæ, tum incolumitati ſuæ, cum conſenſu Capituli & Sedis Apoſtolicæ Epiſcopatum reſignavit in manus præſtantiſſimi

ctiones quantum potuit oppreſſit ea ratione quã debuit, hoc eſt, ut non modo alteram non læderet, alterã juvaret, ſed ita, ut qui neutram ad honores admitteret, utramque ex æquo rejiceret: Sed poſtquam hoc ob invidorum criminationes remoto, gubernaculis præfeciſſet D. Vilhelmum Lalainum, iſque Hamatorum factionem fovens, filiam ſuam Reynoldo *Bredenrodio* deſpondiſſet, ſtatim erexerunt criſtas Hamati adverſus Aſellatos. Adeo quidem, ut commota tota Hollandia, Dux Philippus D. Iſabellam conjugem ſuam eò ad diſcordiam componendam mitteret, eaque nihil efficiente partes *Bruxellam* edicto citaret, iiſque venientibus & auditis amoto D. Lalanio, M. Goeſvinum Vilden præficeret, mutato officij nomine, ut non amplius jam Gubernator, ſed Præſes Hollandiæ, Zelandiæ, ac Friſiæ vocaretur, qui eam dignitatem adeptus eſſet, ut ipſius nominis inſolentiâ monitus factionis damnatæ memoriam fugeret: quod ille tamen longe diverſum fecit. Planè enim alteram, hoc eſt Aſellatorum factionem fovit, oppreſſa, quantum potuit, altera: Quæ res & aliis non paucis, & illi ipſi quoque exitio fuit: Quippe anno 1436. cùm ille 1436.
Baugardum Benjamin caſtellanũ Medenblicenſem factionis Hamatæ hominem accuſaſſet latrocinij, ille hunc viciſſim accuſavit Sodomiæ: ex qua altercatione cũ quotidianæ turbæ fierent, Dux Phi-

viri

Digitized by Google

viri Philippi Burgundionis. Et cùm Lyram Brabantiæ oppidum petiiſſet, ibidē paulò poſt eſt mortuus: corpuſq; ejus Badis ad Rhenum in ſepulchro majorum ſuorum reconditum eſt. Fuit hic vir naturâ lenis & humanus, & qui non niſi ſummâ neceſſitate coactus arma ſumpſit, magiſq; ſemper, ut Epiſcopum decuit, ad Eccleſiaſticas functiones propenderit.

57.
PHILIPPUS BURGUNDIO
ſedit annis 8.

EOdem itaque anno 1516. Philippus à Burgundia poſt reſignationem à Frederico Badenſi, & confirmationē à Pontifice factam Epiſcopus Vltrajectenſis quinquageſimus ſeptimus inauguratus fuit. Erat autem hic Philippus Davidis defuncti frater, & filius magnificus Philippi Ducis Burgundiæ, & Hollandiæ Comitis viceſimi quinti: Ideóque Maximiliani Imperatoris, & Caroli Auſtriaci Hiſpaniarum Regis, &c. Comitis tunc Hollandiæ potius authoritate ac juſſu, quàm ambitione ſua ad Epiſcopatum accipiendum perductus fuit, ut illi ſcilicet per hunc ſuis Ditionibus tuendis robur ac præſidium acquirerent: Matrem hic Philippus habuerat Margaritā Poſtiam fœminam, ut corporis venuſtate, ita etiam animi integritate inſignem, in cujus oculis Bruxellæ educatus, & optimis moribus ac diſciplinis inſtitutus eſt, dum Ca- 1516.

lippus miſſo in Hollandiam Dn. Iohanne Lanoio, utrumque apprehendit, & captivum in caſtro Hueſdano collocavit: Annoque evoluto cum ſex menſibus Bangardus liber dimittitur: Goſvinus autem iſtinc abductus in caſtrum Lovenſtenium decollatur, quamvis multum proteſtatus innocentiam ſuam: poſt cujus necem Philippus Dux Burgundiæ conſtituit D. Iohannem Lanoium Præſidem Hollandiæ, Zelandiæ, ac Friſiæ. Anno 1438. bellum auſpicatus 1438.
eſt Dux Philippus cum Brugenſibus, quod toto biennio duravit: Eodem anno inundatio ingēs ruptis aggeribus Hollādiam, & Bataviam afflixit, & civitas Gaudana magna ex parte exuſta eſt: eratque tum ingens ubique annonæ caritas. Anno 1439. magnopere eſt graſſata peſtis per totam 1439.
Europam: Anno 1440. defuncta eſt Elizabeth Duciſſa Luxenburgenſis uxor dudum Iohannis de Bavaria, ſine prole. Quare Vilhelmus Dux Saxoniæ prætendens jus in Ducatum conſcripto exercitu eum occupare conatus eſt: Cui ſe opponens Philippus Dux Burgundiæ, ut jure, ita etiam viribus ſuperior, extorſit eum, & porrò ſine controverſia toto vitæ tempore fœliciter obtinuit. Anno 1441. grave bellū fuit inter Phi- 1441.
lippum Ducem Burgundiæ, & Gandenſes ob vectigal impoſitū ſali, farri, frumentis, cæteriſque eduliorum generibus coortum, in quo bipartita fuit Flandria, altera

rolus Burgundus ejus frater bellis externis aſſiduè occupatus minus illi vacare poſſet. Cumque ea ratione ſub optimo eodemque grãdævo præceptore adjunctis honeſtiſſimis condiſcipulis ad annum ætatis uſque duodecimum in literis præſertim latinis pro ingenij ſui vividitate exercitatus non mediocrem profectum feciſſet, mortuo tandem Carolo, cum Maria Caroli filia Maximiliano Auſtriaco nupta rerum potiretur in ejus aulam aſcitus eſt, in qua ille tanta cum gratia verſatus eſt, ut Maximilianus eum progreſſu ætatis defuncta etiam Maria, militiæ ſuæ adſcripſerit, & cùm Imperator coronaretur Aquiſgrani equeſtris ordinis inſignia illi cõtulerit: Nõdum decem & octo annos natus primum Gravelingæ, deinde Cortraco Flandriæ oppidis præfectus eſt, eaſque Præfecturas ſumma cum felicitate adminiſtravit: In motu tamen quo Flandria ob Tutelam Philippi Auſtriaci à Maximiliano diſſidebat, Flandrorum partes tuebatur: Ideoque rebus inter partes compoſitis, ipſe offẽſo, ut videbatur, Maximiliano, ad fratrem Davidem conceſſit Vltrajectum, apud quem ſummo in honore habitus fuit: Davide autem mortuo fraternæ hæreditatis portione accepta, ad aulam Burgundiacam reverſus eſt, adeoque charus extitit Principi Philippo Maximiliani filio, ut is eum in argumentum ſuæ in illum benevolentiæ clariſſimo ordini equitum au-

ſcilicet parte Ducem, altera civitatem ſequente, fuitq; tanta animorum acerbitate utrimque certatum, ut neutra ex parte, qui in manus veniſſet, incolumi vita liberari facilè potuerit, duravitque hoc bellum toto triennio. Anno
1465. Carolus Princeps Burgundiæ Philippi filius gratiam patris, 1465.
quã per aliquot annos improborũ ſuſurrationibus ejectus exul in diverſis locis oberraverat, recuperavit: Eodemque anno D. Iohannes Lannoius, hujus ſuſurrationis, (ut fama erat) ſibi conſcius, relicta Hollandiæ Præfectura, ad Ludovicum Regem Galliæ confugit: & Ludovicus Gruthuſius Hollandiæ Præſes creatus eſt: Carolus eodem anno in Gallia à patre miſſus, Ludovicum Regem victum ad æquitatem præſtandam compulit: Vxor ejus interim Dn. Iſabella ex nimio mariti abſentis deſiderio cõtabeſcens moritur, & ſepelitur in Monaſterio S. Michaëlis in profeſto Sanctorum Coſmæ & Damiani. Anno 1466. Philippus 1466.
Dux authoritate Sedis Apoſtolicæ poſtulatus, & injuria provocatus Leodienſes adverſus Epiſcopum ſuum Ludovicum Borbonium ipſius ſororium tumultuantes, refrenavit, & Carolus ejus filius eodem anno Diovatenſes everſo eorum oppido rebellionis caſtigavit, & cum Leodienſibus de integro pacem cõpoſuit. Anno 1467. menſis Iunij die 15 inclytus Dux Burgundiæ, &c. Philippus Brugis in Flandriam mortuus eſt, anno

rei Vel-

Digitized by Google

rei Velleris adſcriptũ torque donaverit, ac toti ſuæ familiæ præfecerit. Philippo poſteà ex Hiſpaniis reverſo Anna à Burgundia Adolphi Ducis Clivenſis uxor moritur, quæ Philippum fratrem ſoror ex ſemiſſe hæredem ſcripſit. Vnde Philippus opibus auctus ab aula ſe ſubducere, & ſibi vivere privatim voluit: ſed a Philippo Rege rebus maritimis Præfectus, & Regiarum claſſium Dux conſtitutus eſt: In qua Præfectura ille ob ſingularem dexteritatem prudentiam, æquitatem peritiã ſummo cum Reipub. commodo verſatus eſt. Cumque Philippus Rex oppidis aliquot in Geldria occupatis Hiſpaniam repeteret, hujus fidei ac diligẽtiæ ea ipſa commiſſa ſunt, quæ ille non modò pro expectatione Regis ſui, ſed etiam cum gratia ipſorum hoſtium tutatus eſt: & mortuo in Hiſpaniis Philippo Rege, cùm erigentem criſtas Geldriæ Ducem, & Gallorum auxilio tumidum contundere non poſſet arbitrio ſuo, prohibitus ab eo, qui tum Burgundicis rebus præerat, poſt tantos labores in Zelandia quieſcere decreverat: verùm id minimè conceſſum eſt. Legatus enim à Maximiliano Auguſto & Carolo Hiſpaniarũ Principe Romam ad Iulium Secundũ Pontificem maximum mittitur: In ea Legatione ſupra quam dici poteſt honorificè ab omnibus Italiæ Principibus & civitatibus exceptus eſt præcipuè tamen à Principe Mirandulano Veronenſibus,

ætatis ſuæ 73. Ducatus Burgundiæ 58. Comitatus Hollandiæ 31. Parentes habuit Iohannẽ Ducem Burgundiæ *P*hilippi filium, quem Rex Franciæ occidit, cùm hic *P*hilippus annum ætatis ageret 15. Matrem habuit Margaritam Alberti Ducis Bavariæ, Comitis Hollãdiæ filiam: Tres uxores habuit, primam duxit D. Michaëlem Caroli ſexti Francorum Regis filiam, quæ juvencula obiit: Secundam duxit D. Claudiam, filiam Comitis de Heu, quæ & ipſa mox eſt mortua: Tertiam denique duxit D. Iſabellam filiam Regis *P*ortugalliæ, ex qua ſuſtulit filios Anthonium, ac Iudocum, qui mortui ſunt impuberes: & demum anno 1434. filium tertium, quem, quod 1434.
in profeſto S. Martini naſceretur, Carolum Martinum appellari voluit: qui patre defuncto in omnia Dominia ac jura ſucceſſit: præter hunc enim legitimã prolem nullam reliquit. Illegitimas autem utriuſque ſexus reliquit complures, inter has erant præcipuæ Cornelius *B*aſtardus *B*urgundiæ, Dn. de *B*everen: Anthonius Magnus *B*aſtardus *B*urgũdiæ, D. de Steenbergen in Arduenna, *B*alduinus *B*aſtardus *B*urgundiæ, D. de Salcis, & terrarum S. Annæ, D. David, antea Morinenſium, poſteà Vltrajectenſium Epiſcopus *P*hilippus primùm maris *P*ræfectus, deinde & Vltrajectẽſium Epiſcopus: reliquit etiam filias illegitimas tres, quarum duæ Sanctimonialium fuerunt Abbatiſſæ, una

Digitized by Google

& Florentinis: Pontifex Julius plus ei honoris exhibuit, quàm ulli intra cētum annos legato exhibitum memoriæ proditum eſt: Hac igitur legatione feliciter expleta in Brabātiam reverſus, cum Caroli Quinti ſoror Iſabella Chriſtierno Danorum Regi deſponſa eſſet, ipſe hoc muneris ab Auguſto ſponſæ avo & Carolo injunctum accepit, ut eam ad ſponſum uſque illorum nomine comitaretur ac deduceret, quo munere magnificè functus, dum in patriam revertitur, peſtilentia naves invaſit, qua etiam filia Balduini à Burgundia fratris ſui, quam ille ex nobiliſſima Dn. Marina Maurica ſuſtulerat, periit: In patriam reverſus totus exornandæ Arci ſuæ Suytburgo intentus erat, cùm Carolus Quintus & Fredericus Marchio Badenſis Epiſcopus Vltrajectinus invitis precibus orant, donec tandem exorant, ut ille Epiſcopatum Vltrajectinū ſuſcipere dignaretur: Quem quidem ſuſceptum ita adminiſtravit, ut in rebus Eccleſiaſticis, in ſacris officiis, in miniſteriis Divinis aſſiduus eſſet, nec ea interim negligeret, quæ ad externi Principatus amplitudinem conſervandam pertinere videbantur. Anno 1521. hic Epi-
1521. ſcopus uno ſtratagemate declaravit, quantum arte bellica valuerit, ſi caſtra potius, quàm Eccleſiam ſectari voluiſſet: nam cùm Carolus Geldriæ Dux Gallorum auxiliis inſtructus in diſtrahenda Friſia, tum Carolo Quinto nego-

cui nomen erat Anna Adolpho Dno Clevenii nupta fuit: Fuit autem Philippus vir ſtatura procerus, membris valide compactis, vultu hilari atque decenti, toto corporis habitu benè compoſitus, magnanimus, largus, conſilio valens, propoſiti tenax, Religioni ac Religioſis deditus, multis victoriis clarus, hæreditatibus affluēs, qui unus domui Brabanticæ multum honoris & opum contulit: magna autē ſapientia ac fælicitate ut cæteras Provincias ſuas, ita etiā Hollandiam, Zelandiā, ac Friſiam gubernavit, ubique factionū contentiones extirpans ſine perſonarum reſpectu: Cùm autem biduo jam ægrotaſſet, ſperantibus tunc Medicis nihil fore periculi, tertioque die Carolus Gandavo Brugas accitus patrem jam admodū languidum repperiſſet, cum eo quæ ad Provinciarum ſalutem pertinebant, maturè pertractavit: Quo defuncto, Carolus, quæ ad exequias paternas pertinebant, præparari juſſit: Itaque corpus ejus exenteratum, & aromatibus conditum æneæ tumbæ incluſum, poſtridiè celebratis exequiis in Eccleſia S. Donati ini ante ſummum altare deponitur, ubi per multos annos permanſit, ob id, quod Carolus ejus filius diverſis occupationibus diſtrictus Divionem in Burgundiam, quo ipſe præceperat, apud majores ſuos illud tranſferre non potuerit. Inteſtiva autē ejus exempla mundiſſimoq; vaſe recondita ibidem in eodem choro

Digitized by Google

cium faceſſeret, eademque tempeſtate & Epiſcopum Philippum Tranſiſulanorum motibus involveret, Epiſcopus nihil minus expectante Geldro exercitum ſatis copioſum tranſmiſit in Friſiam, Duce Nicolao Vilderſdorffio qui graviſſimis exactionibus attrivit eos, qui partes Geldricas ſectabātur: Quæ cauſa fuit, ut à Geldris tunc ad Burgundos multi deficerint.
1522. Anno 1522. mortuus eſt Pontifex Leo Decimus, & electus eſt in locum ſucceſſor ejus D. Adrianus Florentius Vltrajectinus, dictus Adrianus Sextus, qui Caroli Quinti præceptor fuit, de quo nos alibi latiùs diximus: Sed hic vir ſanctiſſimus non niſi anno uno ſedit, & hebdomadis triginta
1523. ſex, mortuuſque eſt anno 1523. menſis Septembris decima quar-
1524. ta die. Anno 1524. ſeptimo die Aprilis, anno ætatis ſuæ quinquageſimo nono, diem ſuum obiit D. Philippus à Burgundia Epiſcopus Vltrajectinus, ſepultuſque eſt in Eccleſia parochiali, apud Batavorum, ſive Doreſtatum, poſtquam Epiſcopatum adminiſtraſſet annis octo. Hic enim, ut in adminiſtranda Eccleſia fratrem ſuum D. Davidem ſedulò ac feliciter imitatus fuerat, ita etiam ſepulturam illi vicinam habere voluit: Erat hic Philippus ſtatura procerus, membris gracilibus ac venuſtis, oculis nigricantibus, cute candida, planeque ſimilis parenti: moribus planè compoſitis, converſatione commodiſſimus om-

ſepulta ſunt: Sed cor ipſius auro & argento decoratū miſſum fuit, ut petierat, Hieroſolymas, in locum calvariæ, in Eccleſiam Dominicæ reſurrectionis, per Epiſcopum Atrebatenſem cum magno comitatu & pompa, muneribuſque ac cimeliis infinitis.

26.
CAROLUS BURGUNDUS
præfuit annis 9. menſibus 6.

EOdem igitur anno 1467. in profeſto Sanctorum Petri & Pauli Carolus Philippi defuncti filius & hæres unicus Gandavi Comes Flandriæ, & mox Lovanij Dux Brabantiæ, cōſimiliterq; exinde in reliquis Ducatibus, Comitatibus, ac Dominiis, ut & conſequenter Hollandiæ ac Zelandiæ Comes, & Friſiæ Dominus inauguratus fuit ordine viceſimus ſextus. Eodē autem anno 13. Octobris Leodienſibus rebellantibus, & civitate Hoxenſi expugnata, indeque Epiſcopo ipſorum Ludovico Borbonio expulſo jam triumphātibus, ipſumque cōtumeliis laceſſentibus, Carolus Burgundus expeditionem parat in S. Trudonem. Quem in profeſto Symeonis ac Iudæ obſidionem cinxit, Quo die & Leodienſes ad liberandum id oppidum cum viginti millibus armatorum Carolo occurrerūt: Sed commiſſo mox prælio Leodienſes deſtituti à ſuo Capitaneo Raſone, tribus millibus occiſis, reliquis fugientibus, 1467

nibus, nemini moleſtus, qui virtutem ſectari videretur: Pacem in primis amabat, arteſque ſectabatur eas, quæ pacis maximæ ſunt earumque cultores maximi faciebat: Deditus potiſsimùm erat antiquitatibus: ideoque in adoleſcentia pictoriam artem & aurifabrilem didicerat: Architecturam ita callebat, ut nullæ ejus artis dimẽſiones, proportiones, aut ſymmetriæ eum laterent, eadeoque ſi de *B*aſibus, columnis, epiſtyliis, coronamentis atque id genus reliquis ſermonem faceret, ex Vitruvio eum legere putares, de fontibus, aquæductibus, thermis nemo peritiùs eo diſſerebat. Qua re factum eſt, ut, cùm Romæ eſſet, Iulius *P*ontifex eum ſummopere amaret, multaque ultrò offerret, quæ alij ambire ſolent: Sed ille pro ſui animi celſitudine nihil accipere voluit præter duas ſtatuas marmoreas, quarũ una Iulij Cæſaris, altera Helij Hadriani erat. Itaque cùm his tantoperè delectaretur, antequam Epiſcopatũ conſecutus eſſet, intentus exornandæ Arci ſuæ Suytburgo inter fabros Architectos, ſculptores, & pictores verſabatur adeo familiariter, ut unus illorum putaretur: Aderant ei & verſificatores, qui picturas atque ſtricturas carminibus ornarent, ut utramque picturam & loquentem & tacitam oſtentare poſſet: Excellentes in quavis arte, artifices miro favore proſequebatur, domiq; ſuæ liberaliter alebat. Acceſſierat ſibi magnis ex-

ons, ſuccubuerunt, amiſſis omnibus impedimentis bellicis: Carolus autem antea per ſuos vicerat, & funditus deſtruxerat oppidum *B*eringenſe. Mox autem oppidum *B*ergloon occupavit, & præſidio ſuo cõmunivit, nec multo pòſt authoritate ſedis Apoſtolicæ roboratus, convocatis ex omnibus Ditionibus ſuis præſtantiſſimis quibuſque Ducibus exercitum collegit, in quo equitum ſimul & peditum centum & triginta duo millia fuiſſe memorantur: itaque ſeptimo ab obſidione die S. Trudonem per deditionem cepit: Civeſque ipſi ex pacto portas urbis ac muros demoliti ſunt: cõſequenter etiam Tungrenſes mox ultrò civitatis ſuæ claves Carolo obtulerunt, ad cujus præceptum & portas ſuas & muros urbis ex parte demoliti ſunt. Eademque conditione cùm ultrò veniſſent, in gratiam receptæ ſunt: & reliquæ civitates Leodienſis Diœceſis, ut nulla munitiones ullas retineret, præter ſolum Leodium, quo Carolum excluderet. Tandem Leodium in feſto S Martini obſedit, & intra paucos dies ad conſimilem deditionem compulit, & Epiſcopum D. Ludovicum *B*orbonium affinẽ ſuum in ſedem Leodienſem reſtituit: cui deinde Leodienſes fidelitatem de integro
jurarunt. Anno 1468. circa feſtũ 1468.
S Iohannis in Iunio Carolus *B*urgundus in uxorem duxit D. Margaritam de Iorca, filiam Richardi Ducis de Iorca, ſororem Eduardi

penſis

penſis pictores & architectos primi nominis Iacobum Barbarum Venetum, & Iohannem Malbodium, noſtræ ætatis Zeuxin & Apellem: Itaq; & hanc ipſam ſuam Arcem Suytburgum & Epiſcopales quoque poſtea, maximè autem veterem illam, quæ Doreſtati eſt, novis ædificiis commodiorem fecit, picturis, ſculpturis, figulinisque talibus exornavit, ut nec in ipſa quidem Italia quiſquam politiùs poſſit, ut de propugnaculis, armis, Bombardis aliiſq; munitionibus interim nihil dicamus: Bonarum præterea literarum Profeſſores mirè amabat. Ex horum numero in primis ſibi familiares fecerat D. Eraſmum Roterodamũ & Iohannem Paludanum Lovanienſis Academiæ Rhetorẽ: Poſtquam verò Epiſcopalem dignitatem adeptus eſſet, quoties extra profectionum ſtrepitus domi pro arbitrio ſuo vivere poterat, ita ferè diem partiri ſolebat, ut primam ejus partẽ rebus divinis & ſacrorum codicum lectioni daret: his peractis, conſiliis, conſultationibuſque præerat, audiendis literis, querelis, litibus, ſententiis intentus, ea cura ac diligentia, ut nihil literarum niſi ſe præſente reſignaretur, nihil niſi ſua manu ſubſcriptum obſignaretur: poſtea prandebatur. Inter prandendum quæſtiones variæ proponebantur ex Poëtis, ex hiſtoricis, ex Sacris literis: hiſtorias veterum ferè omnes gallicè legerat, memoriæque commendarat: hiſtorias latinas

quarti Anglorum Regis. fæminam, ut eventus docuit, omnibus virtutibus ornatam, quæ cadere in munerẽ poſſunt: ex qua tamen liberos non ſuſcepit. Eodem anno Carolus civitatem Leodienſem denuò rebellantem 28. die Octobris planè deſtruxit: ſed paulo pòſt reſtaurari promiſit. Anno 1469. 1469.
Carolus Burgũdus certâ pecuniæ ſummâ Comitatum Forettenſem emit à Duce Auſtriaco, annoque ſequẽte Ducatum Geldriæ ab Arnoldo Duce Geldriæ, & item à Duce Cliviæ emit: Carolus autẽ hunc Arnoldum, quem filius ſuus Adolphus in caſtro de Buren ſex annis captivum detinuerat, liberavit, & Adolphum viciſſim captum, in Cortracenſi caſtro aſſervavit, quoadusque vixit: qui Carolo mortuo tandem liberatus, & militiæ à Maria Caroli filia Præfectus ante Tornacum periit anno 1477. Anno 1470. Carolus Burgundus in Hollandiam venit, & 1477.
in Concilio Hagenſi pro Tribunali ter ſedit, quo tempore multi Principes ex diverſis mundi plagis iſtuc ad eum cõfluxerunt: Anno 1472. bellum coortum eſt inter Carolum Burgundum & Regem Franciæ Eodem anno in profeſto S. Matthiæ in civitate Gravia mortuus eſt Dux Geldriæ Arnoldus, duobus annis poſtquam liberatus fuit. Quo intellecto Carolus Burgundus, cùm Dux Geldriæ inaugurari vellet, & civitates Venloa, Noviomagum & Zutphania cæteris conſentientibus refra- 1472.

Digitized by Google

Anno Dñi. | EPISCOPI Vltrajectini. | COMITES Hollandiæ. | Anno Dñi.

quotquot extabant, Gerardo Noviomago prælectore attentiſſimè audierat, pomeridianis horis, aut in hortis deambulabat, aut opificum officinas in morem ſolliciti patris familias circumibat: cæna quæſtionibus ac lectionibus & collationibus honeſtis ac jucundis tranſigebatur: A cæna in multam noctem plerumque cum eruditis conferebat: Cumq. his moribus, eoque ingenio eſſet, ab avaritia, Tyrannide, & crudelitate alieniſſimus erat: miroque affectu ſuos proſequebatur, & nemini, aut exactionibus, aut nuper invẽtis vectigalibus gravis: nam toto tempore, quo Vltrajectinis præfuit, ne obulum quidem à quoquam præter veteres & annuos reditus in ſuum commodum exegit. A bellicis motibus prorſus abhorrebat: nec erat planè quicquam quod magis illi dolebat, quàm quod Campenſiũ, Suollenſiumque diſſidiis ſe bello Geldrico invitum involvi cerneret, planeque magna ex parte lethalem animi mœrorem hinc contraxiſſe videri poteſt: qui etiam in mortis agone poſitus, Deum non ſemel teſtatus eſt, ſe ejus belli cauſam & originem non fuiſſe.

58.

HENRICUS de BAVARIA ſedit annis firmè 5.

DEfũcto igitur Philippo Burgundione totius Capituli congruẽtibus ſuffragiis co-

garentur: Carolus expugnata Venloa, & per deditionem capto Noviomago, cũctis mox manum præbentibus, Dux Geldriæ ſolenniter ubique inauguratus eſt: Carolum autem Geldriæ natum tunc annos plus minus octo, & ſororẽ ejus Philippam Ducillam poſteà Lotharingiæ captivos abducens Bruxellas miſit, ut ibi educarentur. Anno 1473. Carolus Burgũdus tertio die ianuarii, inſtituit magnum Conſilium Mechlinienſe. 1473.

Anno 1474. Carolus Burgundus urbem Novẽſienſem obſedit. Duravit obſidio menſibus duodecim defendente eam urbem Frederico Imperatore: inter quos tandẽ per interceſſionem legati Pontificij pax eſt compoſita. 1474.

Anno 1475. cepit bellum inter Carolum Burgundum & Renatum Ducem Lotharingiæ: cui Carolus totũ Ducatum Lotharingiæ ademit. 1475.

Anno 1476. bellum cepit inter Carolum Burgundum & Helvetios, qui duobus prælius eo anno adverſus eos infeliciter luctatus eſt. 1476.

Anno 1477. in profeſto Epiphaniæ cùm tertio ante Nantium Lotharingiæ civitatem cum illis cõgrederetur, ſuis omnibus profligatis, ipſe tribus vulneribus confoſſus occubuit, poſtquam Hollãdiam, Zelandiam, Friſiam, cæteraſq; provincias ſuas à morte parentis adminiſtraſſet annis novẽ cum dimidio: Sepultus autem eſt Carolus Nantij in templo S. Nicolai ante altare S. Georgij: Duxerat hic Princeps uxores tres. Ac- 1477.

dem

dem anno 1524. electus eſt Vltra-
1524. jectenſium Epiſcopus quinquageſimus octavus, D. Henricus de Bavaria, Philippi Comitis Palatini & Electoris filius. Qui quamprimum Pontificia authoritate confirmatus eſt; magno tum cleri, tum populi Trajectenſis gaudio in Epiſcopalem cathedram collo-
1525. catus fuit. Anno 1525. menſe februario civitas Vltrajectenſis tumultuari cepit. Nobilibus ex veteri quodam odio plebem adverſus Conſules Everardum Soudẽbalgum, & Godefridũ Vornium inſtigantibus: Quorum errore abuſi hos ipſos repetũdarum inſimulabant. Conſulibuſque in voluntarium exilium digreſſis, & fautoribus eorum proſcriptis, approbationem rerum ab ſe geſtarum ab Epiſcopo Batavoduri ægrotante, per calumnias impetrãt, abſentibus proſcriptis: non multo autem pòſt plebs animadvertẽs ſe promiſſa immunitate per Nobiles fruſtrari, contra eos conſpiravit. Vnde inter has partes de novo orta recenti contentione, dicta eſt Nobilium factio confœderatorum, plebis autem Septiuaudiorum: Ac Septivaudij quidem coadunati, cum numero ſuperiores eſſent, primùm à confœderatis, & mox etiam ab Epiſcopo reverſo extorſerunt immunitatem, ita ut nulli ea re magis gravarentur quàm Eccleſiaſtici, quoniam æquum eſſe clamitabant eodem eos omnes onere gravari, qui ea dem civitate claudarentur. Anno

primam quidem D. Catharinam Caroli Septimi Francorum Regis filiam, quæ deſponſata tantùm, ante nuptias virguncula interiit: Secundam duxit D. Elizabetham ſive Iſabellam Ducis Borbonij filiam, ex qua filiam ſuſcepit unicã, nomine Mariã, quæ hæres & ſucceſſor ejus in omnes Provincias fuit. Tertiam duxit D. Margaritam Iorcam, filiam Ducis Idſardi de Iorca, ſororem Eduardi Quarti Anglorum Regis, ex qua liberos item non ſuſcepit. Huc uſque Iacobus Mejerus Comitum Flãdriæ Chronica deduxit, & huc uſque pertingit etiam Ducum Brabantiæ Chronicon, quod nos favente Deo propediem in lucem daturi ſumus, expletum appendice deducta uſque ad hãc porrò memoriam noſtram. Quæ cauſa eſt, ut in hiſtoria Comitum Hollandiæ deinceps breviores futuri ſumus: ne vel eadem ſæpius inculcemus, vel aliquid non debito loco tradamus. Cùm ab hoc jam tempore porrò iidem qui Duces Brabantiæ fuerunt, etiam Flandriæ, Hollandiæ, Zelãdiæ Comites fuerint: Ea quoque quæ in Philippo ſuperiori, & hoc ipſo Carolo minus copioſè explicata videntur, ex prædictis Brabantiæ ac Flandriæ Chronicis ſuppleri poſſunt: Dabimus igitur id operam potiſſimum deinceps, ut continuandi temporis gratia præcipua quæque tantum capita adnotemus.

Digitized by Google

Anno Dñi.	EPISCOPI Ultrajectini.	COMITES Hollandiæ.	Anno Dñi.

1526. 1526. ſexto Idus Decembris confœderati Septivaudiis ademerunt per vim eadem, quæ per vim coacti ſuperiori anno conceſſerant.

1527. Anno 1527. inſtante quadrageſima confœderati contracto Benſ copiorum ex Ditione Holſtenica ſubſidio, Septivaudiis ſodalitiorum ſuorum ſigna, ſive vexilla, & comitiorum jus ademerũt, eaque omnia irrita fecerunt, quæ ipſis per Antiſtitẽ ludum conceſſa fuerunt. Eodẽ anno Epiſcopus Doreſtatum reverſus proſcriptis per ſalvum conductum ad ſe vocatis, & auditis, melius informatus, cõtracto mediocri equitum comitatu, quos illi Florentius Comes Buranus ſuppeditaverat, cùm ad ſopiendum diſſidium Trajectum repeteret, à confœderatis eſt excluſus: Et mox Dux Geldriæ Capitaneus poſtulatus, qui nonis Auguſti quadringintos pedites, & poſtridiè turmam equitum tranſmiſit, quos confœderati noctu portis effractis intromiſerunt, atque ita civitatem ipſam Duci Geldriæ in manus tradiderunt: Anno eodem Epiſcopus his conſideratis, & proinde contractis tribus peditum millibus, equitibus ducentis in aggere Vardano caſtrenſe propugnaculum erexit, & intercluſo commeatu reliqua adverſus civitatem arte militari molitus eſt, quæ ad eam recuperandam pertinebant: Geldrus econtra oppida Tranſiſulanorum, Haſſelam & Rhenum, nomine Trajectẽſium occupavit, Trajectum-

27.

MARIA BURGUNDIACA

præfuit annis 5. menſibus 2.

POſtquam igitur de morte Caroli Burgundi conſtitiſſet. Maria ejus filia atque hæres eodem anno 1477. defuncto 1477. patri in omnium provinciarum ſuarum poſſeſſionem atque dominiũ hæreditario jure ſucceſſit, quam eodem etiam anno in uxorem duxit Maximilianus Auſtriacus Frederici tertij Imp. filius. Cæterùm cum Maria viginti tantùm, Maximilianus duntaxat octodecim annos tunc natus eſſet, qui Hamatæ factionis erant, Hollandiæ, Zelandiæ, Friſiæque gubernationem ſibi vendicare nitebantur: Aſellati verò Maximilianum jure maritali in Comitem & gubernatorem earundem Provinciarum inaugurabant, ejuſque præſidio ſe firmabant: unde factum eſt, ut multis annis inteſtinũ bellum inter has factiones geſtũ ſit. Anno 1478. menſis Junij 22. die 1478. natus eſt Maximiliano Auſtriaco ex Maria Burgundiaca uxore ſua Brugis filius unigenitus, cui nomen avi materni inditum eſt, Philippus. Anno 1480. nata eſt Maximiliano ex eadem uxore ſua in principio veris filia, cui nomen eſt inditum Margarita. Eodem anno D. Volffardus Veriẽnſium Princeps, Hollandiæ Zelandiæ, Friſiæque Præfectus factionum pertæſus Præfecturam ſuam reſignavit. In-

que

que ipſum præſidiis & commeatu abundè inſtruxit, & ſe Dominum Trajecti inaugurandum curavit, ibique Roſſemium vicarium reliquit: Tranſiſulani cùm ſibi de integro cum Geldris bellum gerendum eſſe animadverterent communicato cum Epiſcopo Henrico conſilio, ut moleſtiis finem imponerent, Inviɛtiſſimo Imp. Carolo Quinto communibus animis ſeſe ſubdere decreverunt: Itaq; Princeps Florentius Comes Puranus accitus nomine Cæſareæ M^tis. à Tranſiſulanorum Repub. inauguratus eſt: acceptaq; una cum Cæſareanis legibus libertate, illi ſidei ſacramentum viciſſim ſtipulati ſunt: Belli adminiſtratio clariſſimo Baroni Georgio Schenck à Tautenburch Cæſ. M^tis apud Friſios Vicario demandata eſt. Inter has igitur partes iſtis Ducibus vario Marte aliquandiu certatum fuit, Epiſcopus ipſe Bataviam depopulatus eſt. Anno 1528. nonis 1528.
Martij Roſſemius cum præſidiariis mille quingentis, & civibus Trajectenſibus non paucis impreſſione in Hollandiam facta, ſpoliavit Hagam Comitis, & omnes propinquos pagos, & cùm nemo reſiſteret, cum ingenti præda Trajectum reverſus eſt. Eodem anno prima die Iulij Godefridus Vormius acceptis ab Epiſcopo auxiliis per proditionem Trajectum recuperavit, Geldroſque expulit, multiſque confœderatis interfectis, multis captis, reliquis fugatis, omnium bonis confiſcatis:

cujus locum ſubſtituit Maximilianus Auſtriacus Dn. Iudocũ Lalainum. Anno 1481. Dn Maria 1481.
Burgundiaca Maximiliano Auſtriaco peperit filium ſecundogenitum, cui nomen eſt impoſitum ſuſceptoris Franciſci Ducis Britaniæ: ſed hic infans mox periit. Anno 1482. Maria Burgundiaca 1482.
venãdi ſtudio egreſſa cùm ex equo ferocienti in terram gravius impacta læſa eſſet, diſſimulato dolore ne Maximilianum contriſtaret neglecta medicina 16. die menſis Martij in fata conceſſit Brugis, anno ætatis ſuæ 25. relictis liberis ſuperſtitibus duobus Philippo ſcilicet ac Margarita: poſtquam Provincias hæreditarias à morte parentis gubernaſſet annis quinque & menſibus duobus. Maria autem defuncta honorificè ſepelitur Brugis in templo S. Donatiani: cor ejus exemptum in ſepulchro matris Elizabethæ conditur Antverpiæ in cœnobio S. Michaëlis.

28.
PHILIPPUS AUSTRIACUS
præfuit annis 24.

PHilippus igitur Auſtriacus eodem anno 1482. defunctæ matri ſuæ, ut filius unicus ac legitimus Hæres in omnia Dominia hæreditario jure ſucceſſit, ac proinde extitit Hollandiæ, Zelandiæ Comes, & Friſiæ Dominus viceſimus octavus: Sed quoniam is tum tribus etiam menſibus infra quartum ætatis annum

Digitized by Google

Anno Dñi. EPISCOPI Ultraiectini:

Quo facto & Epiſcopus Trajectũ reverſus eſt. Eodem etiam anno Gorichemi comitia Principũ habita ſunt, ubi ſolida pax inter auguſtiſſimum Cæſarem Carolum Quintum & Carolũ Geldriæ Ducem, atque ipſos denique Vltrajectinos eſt firmata, iis quidem conditionibus, ut Carolo Geldro adempta oppida reſtituerentur: Carolus Geldrus Vltrajectinos ſacramento fidei ſibi præſtito liberaret, Trajectini Carolum Quintum in Dominum ſuum præſtito fidelitatis juramento reciperent: Itaque ſoluto Principum convẽtu D. Antonius de Lanoi Comes Hochſtratanus, Trajectum mox profectus, cives Trajectẽſes (quos Epiſcopus Henricus à ſacramento ſibi olim præſtito jam priùs abſolvit) fidelitati Cæſ. M^tis, jurejurando ſumpto, adſtrinxit, ipſeque nomine Cæſ. M^tis. à Trajectinis inauguratus fuit. Cùm igitur ea ratione Carolus Quintus Trajectinæ civitatis, ac totius Territorij Trajectenſis inferioris jam, ut & antea ſuperioris, Iuriſdictionem civilem conſecutus eſſet, mox, quod authoritatẽ ejuſmodi Principis maximè decuit, tranquillitati Reipub. conſuluit, & factionibus ac ſeditionibus in poſterum occaſionem præripuit: Primum enim ne quando ad publicam incolumitatem deeſſet armata defẽſio Toparchas in primis, ut potẽtiſſimos, ita Rei militaris peritiſſimos huic Provinciæ tuendæ præfecit, qui adverſus hoſtium

COMITES Hollandiæ: Anno Dñi.

erat, & proinde ad Provincias ſuas gubernãdas inhabilis, multæ ubique difficultates & contentiones exortæ ſunt. Maximè autem in Hollandia, de jure gubernationis, aliis Maximilianum poſtulantibus, aliis ſeipſos ingerentibus, qua de re ad Chronicon Ducum Brabantiæ pleniùs diſſeruimus: Quæ quidem cùm hic rurſus inculcare nihil ſit neceſſe, id quod ſuaſit æquitas & optimi quique re ipſa comprobarunt, nos etiam tenebimus, quo certiùs diſtinguamus tempora: Maximilianum ſcilicet, ut alibi, ſic etiam in Hollandia, Zelandia, & Friſia Philippi filij ſui Tutorem & gubernatorem fuiſſe à morte matris uſque ad inaugurationem ejus.

Eodem igitur, anno 1482. menſe 1482.
Octobri pax inter Ludovicũ undecimum Gallorum Regem, & Maximilianum Auſtriacum compoſita eſt, deſpõſata filia Maximiliani Margarita, quæ tertium agebat annũ, Carolo Delphino Ludovici filio, qui annum agebat decimum tertium Margarita autem in Franciam anno ſequenti demum deducta fuit menſe Maio.

Anno 1483. in obſidioni Traje- 1483.
ctenſi Iudocus Lalainus Hollandiæ, Zelandiæ, ac Friſiæ Præfectus occubuit: cui proximo anno Maximilianus ſurrogavit Dn Iohannem Egmondanum Vilhelmi filium natu maximum

Anno 1486 1486.
menſis Februarij, die 16 Francofordiæ electus eſt Maximilianus Auſtriacus in Regem Romanorum

inſultus externos eam defenſarēt:
In quibus quidē diligendis quanta prudentia tum ipſe, tum etiam
filius ejus Hiſpaniarum Rex Philippus hactenus uſus fuerit, ſatis
evidenti teſtimonio ſunt res ab
ipſis geſtæ: quæ ut recenti adhuc
ſuperſtitum memoriâ tenentur,
ita etiam publicis hiſtoriarū monumētis conſignatæ ſunt: Primus
in horum ordine fuit D. Antonius
de Lanoy, Comes Hochſtratanus,
qui quātus in armis Caroli Quinti fuerit, quid multis opus eſt hic
referre? Huic defuncto ſuffectus
1540. eſt 11. Octobris anno 1540. Renatus Chalonius Princeps Arangiæ, quem ob ſtrennuam fortitudinem ſuam Carolo Quinto itidem fuiſſe chariſſimum, nemo eſt,
qui ignorat: Tertium locum ob-
1544. tinuit 4. Octobris, anno 1544.
Ludovicus à Flandria, D. de Praet.
Qui quidem, uti ſuperioribus illis nihilo deterior fuit, ita poſtquā
ſe cum conſenſu Caroli Quinti
Toparchia abdicaſſet, ſucceſſorem
habuit facilè parem: huic enim
1546. 27. die Martij anno 1546. ſucceſſit Maximilianus à Burgundia,
Marchio Veranus. Huic defuncto ſuffectus eſt 18. Auguſti anno
1559. 1559. Guilielmus Naſſovius Princeps Arangiæ: hic autem Duce
Albano ad excitatos in Belgico
motus componēdos miſſo, in ſuperiorem Germaniam cùm receſſiſſet, anno 156 . Præfectus Hollādiæ atque Vltrajectinæ provinciæ deſignatus fuit Maximilianus
Comes à Bouſſu. Vt autem per

rum. Anno 1492. Dux Saxoniæ 1492.
Albertus, cui ſuas vices Maximilianus in Germaniam profectus
generaliter commiſerat, Hollandiam, Zelandiam, ac Friſiam graviſſimâ exactione afflixit. Eodem
anno Carolus Octavus Rex Galliarum, Maximiliani Auſtriaci filiam Margaritam repudiatam in
Flandriam remiſit. Anno 1494 1494.
Philippus Auſtriacus annos jam
habēs ſexdecim, in omnibus Provinciis hæreditariis ſolenniter, &
magno cum applauſu inauguratus eſt: cui pater Maximilianus
ducta uxore altera gubernationē
harum Provinciarum maternarū
reſignavit. Philippus autem Ducem Saxoniæ, Albertum generalem Capitaneum, ſicuti Maximilianus conſtituerat, Hollandiæ,
Zelandiæ, ac Friſiæ confirmavit:
Anno 1495. menſe Novembri 1495.
Margarita Auſtriaca Maximiliani Cæſaris filia, & Philippi Auſtriaci ſoror nupta eſt Dn. Iohanni, D.
Ferdinandi Regis Arragonum ex
Iſabella, ſive Elizabetha filio unico, & mox in Ianuario ſequentis
anni 1496. Philippus Auſtriacus 1496.
Iohannam Arragonam ejuſdem
Ferdinandi Regis ex eadem Elizabetha filiam inter tres mediam
in uxorem duxit, ex qua progreſſu
temporis filios duos, & quatuor
filias ſuſcepit, de quibus ſuo loco
dicturi viciſſim ſumus. Anno 1498.
1498. Friſij factionum inteſtinarum pertæſi Albertum Saxoniæ
Ducem in perpetuum atque hæreditarium patriæ ſuæ protectorē
hoc

Anno Dñi. EPISCOPI Ultraiectini:

hos omnes ac ſingulos quam diu in officio fuerunt, publicam defenſionem foris univerſæ Ditioni Cæſ ac Regia M^{tas} armis hactenus lautiſſimè præſtitit, ita etiam legibus domi ſingulorum ſalutē tutata fuit per prudentiſſimos illos viros, quos dirimendis privatorum controverſiis præſidere voluit Neque enim ſolum in Magiſtratum urbis, qui anteà fuerat, præſtantiſſimos quoſque viros allegit, verùm etiam ſuperiorem curiam ordinavit, ad quam ex omnibus provinciæ Territoriis provocatio eſſet: In qua, ut Majeſtatem ſuam repræſentari, ita præcipuè Ius dici ex civilibus Rō. legibus voluit: Itaque cum 11. Aprilis anno 1530. Carolus Quin-
1530. tus hanc ipſam curiam ordinaret, conquiſiti ſunt & allecti in eam viri omnes ſingulari eruditione præditi, & ingenti rerum uſu docti, qui & Imp. Majeſtati decori, & univerſæ Reip. præſidio eſſe poſſunt in dirimendis litigantiū controverſiis: Primus hujus ſacroſancti Senatus Præſes una cum ipſa curia inauthoratus eſt 11. A-
1530. prilis anno 1530. clariſsimus vir ac D Iaſpar Levinus Hogelandius, quem ex ſupremo Hollandiæ concilio Carolus Quintus ob ſpectatam multis arduis negociis prudentiam & integritatem iſtuc tranſtulerat: Hogelādio cùm poſt annos octo ſponte ſe ea dignitate abdicaſſet, ex Friſiæ ſupremo conſilio tranſlatus ſexto Auguſti ſufficitur *M*, *M*artinus Nardenus,

COMITES Hollandiæ: Anno Dñi.

Imperij Romani nomine receperunt: Inter cæteras tamen in primis ea conditione, ut hujus pacti conſenſum impetraret ab Imperatore: *M*aximilianus verò Imperator hac de re certior factus, eodem anno menſis Iulij 16 die literis Friburgi Briſgoiæ datis declaravit, ſe Comitiis ibidem celebratis, cum conſenſu Principum Imperij pactum *Friſiorum* cum Alberto Saxonum Duce initum comprobaſſe. Additoque generali mandato omnes ac ſingulos in *Friſia* degentes ad illius obedientiam adſtrinxit. Quibus literis cōſpectis non multum ſunt poſteà reluctati Alberto, qui hactenus ibi reſtiterant, cuſuſq; fuit inſequenti mox Auguſto nummus Sneccæ in perpetuam rei memoriam, in cujus parte altera habebatur (*Nūmus Regis Romanorum*) in altera verò (*Albertus Dux Saxoniæ*) facta ſunt hæc octuaginta ſeptem annis poſtquam recuperata Stauria *Friſij* Vilhelmi Sexti Comitis Hollandiæ jugum excuſſerant: nam quod ab eo tempore nos hactenus ad Hiſtoriam Comitū Hollandiæ Præfectos etiam *Friſiæ* retulerimus, id ad hanc *Friſiam* nihil pertinet, de qua hic loquimur, quam Becanus & alij veteres *Orientalem* vocant, ſed ad illam, quā iidem vocant *Occidentalem*, nos autem jam Hollandiam nominamus: Nunc enim Occidentalem *Friſiam* appellamus, quam interjectum mare ad Occidentem ab Hollandia ſeparat: Orientalem

Eques

Digitized by Google

Eques Auratus, & V. I. Licentiatus. Qui cum ſumma fide ac diligentia munus hoc per triennium adminiſtraſſet, Gruninganæ civitatis ac Ditionis Vice-præfectus conſtitutus eſt, ubi ſummo in honore ac dignitate per multos annos verſatus tandem vita defunctus: Nardeno igitur ex ſupremo Friſiæ Senatu huc tranſlatus 21.
1541. Novembris anno 1541. in hunc ordinem ſucceſſit: Hector Hoxvirius Friſius, Eques Auratus, & V. I. Doctor, qui & multis ad diverſos Principes pro patria, & pro ipſo Carolo Quinto Legationibus, & variis Reipub. negociis exercitatus & probatus jam fuerat, antequam hanc dignitatem ſuſciperet, quam & ſuſceptam porrò ſic tutatus eſt, ut idem Carolus
1546. Quintus anno 1546. cùm Trajecti feſtivitatem Aurei Velleris celebraret eum in teſtimonium approbatæ fidei ac diligentiæ equeſtris ordinis privilegiis honoraret: Quanquam autem ſcripta, quod equidem ſciam, in publicũ nulla ediderit, ex quibus de ingenio ejus atque eruditione judicari queat, tamen unus ille libellus, quo ſtudioſus olim hic Lovanij conterraneis ſuis commilitonibus præſcripſit leges, abundè ſatis arguit, & literatiſſimum fuiſſe jam tunc, & ingenio præditũ planè politico. Itaque & Vniverſitas ipſa Leges haſce Sigillo ſuo comprobare dignata eſt, & ex Friſia Occidua quotquot Lovaniũ ſtudiorum gratia commeant, in col-

dicimus illam, quæ Gruninganis interjectis ad Orientem porrò hoc nomine uſitatè appellatur: Cujus diſtributionis rationem nos alibi cõmodiùs reddituri ſumus: Porrò autem eodem anno 1498. nata eſt Philippo Auſtriaco primogenita filia Elionora, quæ adulta primũ Emanueli Regi Portugalliæ nupta fuit, eoque mox ſine liberis defuncto, nupſit Franciſco Valeſio Galliarũ Regi: Anno 1500 qui biſextilis fuit 24. die 1500.
Februarij, hoc eſt, eo, qui S. Matthiæ, & S. Petri feſta interventu ſuo ſeparabat, Gandavi natus eſt Philippo Auſtriaco primogenitus filius Carolus, qui & ſucceſſor poſteà fuit Patri in Dominiũ harum Provinciarum, & Rom. Imp. ejus nominis Quintus. Eodem anno Albertus Saxoniæ Dux Supremũ atque Provincialem Friſiæ Senatum, quem pridem inſtituerat, reformavit, hiſce Conſiliariis ordinatis: D. Petro ſcilicet Abbate in Lidlum, D. M. Bernardo Buchone ab Aita, D. Heſſelo à Martena, D. Iulio à Dekema, D. Herone ab Hottinga, D. Renico ab Camminga, D. Scheltone à Liauckama: horum omnium nemo non præſtantiſſimus vir, nemo non immortali laude digniſſimus fuit: M. Bucho tamẽ id præ cæteris communi Reipub. eximium cõtulit, quod Viglium Zuichemum, ex fratre Folcardo nepotem, Secretioris concilij Cæſ. ac Regiæ M^{tis} Præſidem, & ordinis Aurei Velleris Cancellarium, & ipſe diligenter

legio nationis ſuæ veluti publi-
cas ac ſacroſanctas magna cum
veneratione colunt: Hectori vita
defuncto ſucceſsit 27. Aprilis an-
1547. no 1547. præſtantiſsimus vir ac
Dominus Adrianus Viiburchius
Magiſter antea libellorum ſuppli-
cium, & magni Conſilii Mechli-
nienſis Conſiliarius, qui elapſo
decennio electus eſt in Præſidem
ut vocant Hollandiæ, & cuſtodem
Sigilli Belgici, quo & ipſius vir-
tutibus hoc præmium teſtimonio
eſſet: Viiburchio 19. Maij anno
1557. 1557. ſuperioribus nec eruditione
nec induſtria inferior Hippolytus
Perſinus V.I. Doctor, ex antiqua
illa Perſinorum proſapia oriun-
dus, qui quã operè Carolo Quin-
to primum, ac deinde filio ejus
Sereniſſimo & Catholico Hiſpa-
niarum Regi probatus fuerit, ex
eo ſatis liquet, quod primùm in
ſuprema Hollandiæ Curia Sena-
torem, deinde in Friſia Præſidem,
ac demũ Præſidem Vltrajecti eſſe
voluerit, itidemque Equeſtris or-
dinis inſignibus ornaverit: Hip-
polyto defuncto 11. Auguſti anno
1569. 1569. Georgius Ratallerus Leo-
vardienſis, Doctor & ipſe V.I. &
omni literarum genere politiſſi-
mus, ex vetuſtis ac nobilibus Ra-
talleris originem ducens, cujus
parens optimus vir D. Iohannes
Ratallerus Cæſ. M^tis Quæſtor, &
Senator ſupremæ Curiæ per Friſiã
multis annis fuit. De hoc mihi
minus ideò hic dicendum eſt, non
modo quod in vivis ſit, ſed etiam,
quod ſcripta ejus, quæ & multa,

erudivit, & ad ſtudia proſequen-
da vivens moriénſque ſumptu ſuo
liberaliter adiuvit: fuerat autem
D. M. Bucho in Academia Lova-
nienſi ut artium liberaliũ & V. I.
Lauream conſecutus, ita etiam
multis ejuſdem Gymnaſij hono-
ribus magno cum Reipub. litera-
rum emolumento perfunctus: Ita-
que cum ſingulari eruditioni at-
que prudentiæ ſuæ parem fidem
atq; induſtriam Illuſtriſſimo Du-
ci Alberto probaſſet, non ſolùm
ille eum liberis ſuis moriens cõ-
mendavit, ſed & ejuſdem Ducis
filius & ſucceſſor, Georgius itidẽ
Saxoniæ Dux non diſsimilem in
Reipub. adminiſtratione exper-
tus, Carolo Quinto porrò com-
mendavit, cùm ad illius Imperium
Friſia transferretur, à quo primi
quoque Conſiliarij dignitate or-
natus eſt. Anno 1501. nata eſt
Philippo Auſtriaco filia ſecundo-
genita, nomine Iſabella, quæ po-
ſteà in matrimoniũ data eſt Chri-
ſtiano Regi Daniæ, Suetiæ, Nor-
vegiæ, ejus nominis ſecundo. Eo-
dem anno Philippus Auſtriacus
una cum uxore ſua in Hiſpaniam
profectus eſt, iter faciẽs per Fran-
ciam, ubi ſponſalia cõtracta ſunt
inter Carolum Philippi filium &
Claudiam filiam Francorum Re-
gis, quæ tamen non multo pòſt
diſſoluta ſunt. Anno 1503. Phi- 1503.
lippo Auſtriaco in Hiſpania natus
eſt filius ſecundogenitus, nomine
avi materni appellatus Ferdinan-
dus, qui Bohemiæ Rex, & poſteà
Rom. Imp. ejus nominis primus
&

Digitized by Google

& Reipub. frugifera publicavit, ipſum ſatis declarent, atque commendent: Neque fieri poſſit, ut verbis meis tantum tribuatur fidei, quantum meritò tribuitur virtuti ipſius: cui præſens teſtimoniũ ipſa M^tas. Regia tulit, quæ cùm per annos aliquot Magiſtrũ libellorum ſupplicium, & Magni concilij Mechlinienſis Conſiliariũ diligentem atque fidelem comperiſſet, hoc ordine dignum judicavit: Quem Deus Opt. Max. Reipub. diu incolumem conſervare dignetur: Non ſolùm autem in Præfectis ac Præſidibus, ſed etiam in Conſiliariis reliquis Domus Burgundicæ providentiâ curavit id quod diximus, ut prudentiſſimi quique viri in hunc præcipuè Senatum allegerentur. Fuerunt enim ab initio ſtatim, ut ſunt adhuc, non pauci viri omnibus numeris abſolutiſſimi in eo ordine tametſi ad noſtram notitiam non pervenerint: unus tamen occurrit interim, qui ſub Præſide Nardeno opinor inauthoratus eſt clariſſimus vir Lambertus Canterus Gruninganus, quem, cùm ob meritum parentis ſui Gulielmi, quod ille Conſul in Rebus Gruningenſibus conſtituendis, una cum Præfecto Domino Georgio Schéck præſtiterat, Carolus Quintus commendatiſsimum haberet, magis tamẽ charum habuit, cùm degenerem non eſſe animadverteret: Erat enim maximè doctrinâ, hoc eſt V. I. prudentiâ inſignis, quâ, tum rebus ibi novis potiſsi-

fuit, & filium ſucceſſorem Imperij reliquit Maximilianũ ejus nominis ſecundũ, qui nunc Imperij
habenas moderatur. Anno 1505. 1505.
decima quarta die Septembris nata eſt Philippo Auſtriaco filia tertio genita, nominata Maria, quæ poſteà nupta fuit Ludovico Regi Vngariæ, quo ſine liberis ſublato, hæc Provinciis hiſce inferioribus à fratre Carolo Quinto tandem gubernatrix per multos an-
nos Præfecta ſedit. Anno 1506. 1506.
pridie Regum, hoc eſt ſeptimo die Ianuarij, Philippus Auſtriacus, una cum uxore ex portu Zelandiæ Armudenſi claſſem ſolvit navigaturus in Hiſpaniam, ſed vi tempeſtatis diſiecta claſſe, in Angliam ejicitur, ubi ſpe melius per dies aliquot exceptus ac refocillatus in Hiſpaniam appulit, & inauguratus Rex Caſtellæ Legionis & Granatæ coronatus eſt: & quinta poſt coronationem, hoc eſt 26. die Septembris mortuus eſt Burgis in Caſtilia, ſepultuſq; in Monaſterio Carthuſianorum Amerſfloro in excelſo monte prope Burgas ſito: cor ejus exemptum Hieroſolymas tranſlatum eſt, ubi & proavi ejus Philippi Burgũdi cor reconditum fuit: Inteſtina Brugas tranſlata in ſepulchrum Mariæ matris ejus condita ſunt: Vxor ejus, quam gravidam reliquit, an-
no proximo 1507 poſthumam 1507.
filiam quarto genitam, dictamq; Catharinam, peperit: quæ adulta in matrimonium itidem collocata fuit Regi Portugalliæ: Philippus

mùm opus erat. Itaque factum, ut illum cum primis in hunc ordinem adſcripſerit: Lambertus igitur exinde fixis Trajecti ſedibus non modo Senatui operam ſuam in civilibus Curiæ negociis egregiè probavit, ſed etiam tempus omne, quod his ſuperfuit, in reliquarum diſciplinarum ſtudia cõtulit, nihilque prætermiſit inexcuſſum, quod ad abſolvendum univerſum Encyclopædiæ orben pertineret: qui quidem quo minus ingenij ſui fœtus ullos, quos tamẽ & multos & inſignes inchoaverat, in lucem produxerit, immatura mors effecit. Sed benè habet, quod filios ſuperſtites duos reliquerit, viros omni diſciplinarum genere excultiſſimos, Gulielmum ac Theodorum. Qui ſuis eruditiſſimis ſcriptis certatim pẽſant in quo defecit parens: Hujuſmodi itaque Viros cùm ad ſolatiũ bonorum Carolus Quintus ut & filius ejus Hiſpaniarum Rex hactenus Vltrajectinæ Reipub. præfecerint, tum etiam anno ſtatim
1529. 1529. ut metu cohiberet improbos, Arcem præſidiariam intra ſepta urbis munitiſſimam extruxit, quam ex eventu ſperato *Vreburch*, hoc eſt, Arcem pacificam appellavit. Eodem anno menſe Iunio, circa feſtum S. Iohãnis D. Epiſcopus Henricus de Bavaria Epiſcopatum ſuum in manus Papæ Clementis Septimi reſignavit, poſtquam eum in maximis difficultatibus adminiſtraſſet per annos fermè quinque: relictoque Vltraje-

igitur periit anno ætatis ſuæ 28. relictis liberis ſuperſtitibus ſex, ut tamen in hunc numerũ etiam poſthumam computemus, inter quos cùm jure primogenituræ Carolo ſucceſsio deberetur, is patri proximè ſuffectus eſt: Fuit autem Philippus Princeps multis nominibus laudandus, & cui nihil magis defuit, quàm vita diuturnior, de quo aliàs copioſiùs diximus. Adminiſtravit has Provincias annis viginti quatuor, duodecim ſcilicet per Maximilianum Patrem ſuum, & totidem per ſemetipſum.

29.
CAROLUS AUSTRIACUS
præfuit annis 49.

Eodem igitur anno 1506. ſucceſſit Patri Carolus Auſtriacus Hiſpaniarum Princeps, &c. & numeratus eſt Comes, Hollandiæ, Zelandiæ, ac Dominus Friſiæ ordine viceſimus nonus: & quoniam is tum temporis nõ niſi ſex annos natus fuit, conſenſu votiſque primorum illi fratriq; ejus ac ſororibus generalis Tutor poſtulatus ac Præfectus eſt ipſius avus Maximilianus Rom. Imperator, Archidux Auſtriæ, &c. Apud hunc igitur Carolus Auſtriacus ad puberem uſque ætatem potiſsimum educatus fuit. Anno autem 1514 Carolus Auſtriacus in omnibus civitatibus Hollandiæ Comes inauguratus eſt menſe Iunio. Anno 1515. Georgius Dux Saxoniæ: Alberti filius cum con- 1506. 1514. 1515.

ſenſu fratris ſui Henrici Dominiũ Friſiæ tranſtulit in manus Caroli Auſtriaci: cujus nomine mox Leovardiæ conſentiẽtibus patriæ Ordinibus ad S. Vitum in Portu veteri Calendis Iulij inauguratus eſt excellentiſſimus Princeps Florentius, D. Egmondanus Iſelſtenius, Aggeris S. Martini, &c. Toparcha generalis Hollandiæ, Zelandiæ ac Friſiæ: Qui conſequenter ut reliqua laudabiliter à Duce Saxoniæ inſtituta ampliavit, ita & ſupremam quoque Curiam Senatorum numero auxit, noviſque in hunc ordinem allectis, tres duntaxat ex illo Saxonico Senatu reſervavit, ſcilicet D. M. Bernardum Buihonem ab Aita, & D. Heſſelum à Martena, & D. Renichũ à Camminga. Quod horum fides ac diligentia Carolo Auſtriaco peculiariter à Duce Saxoniæ commẽdata eſſet: Ac mihi quidem rem penitius conſideranti videtur Carolus Quintus de induſtria cùm in omnibus ſuis Provinciis, tum in iis præcipuè, quas ipſe acquiſivit, velut in Friſia, in Geldria, in Trãſiſulania, in Ditione Vltrajectina, Toparchas potentiſsimos, ac Rei militaris peritiſsimos, tum Conſiliarios prudẽtiſsimos atque integerrimos conſtituiſſe: Videbat enim Princeps ſingulari prudentiâ præditus, hac ratione futurũ, non ſolùm ut Provinciales ipſi melius in officio continerentur, ſi armis hoſtis externus arceretur, legibus domeſtica tranquillitas conſervaretur, verum etiam, ut & ſui

ɛto in ſuperiorem Germaniam reverſus tandem Vormacienſis Epiſcopus electus eſt: Si quis autem de rebus Vltrajectenſium ſub hoc Epiſcopo geſtis pleniorem hiſtoriam cognoſcere deſiderat, Lambertum Hortenſium, & Henricũ Bomelium legat, qui quamvis avidum Lectorem facilè, & quidem cum ſumma voluptate expleturi ſunt: non pauca autem & popularia Chronica Hollandiæ, Flandriæ, Brabantiæ, & finitimarum aliarum gentium ſuppeditabunt, quæ omnibus obvia ſunt.

59. VILHELMUS ENCKEVORTANUS ſedit annis fermè 7.

POſt reſignationem Henrici de Bavaria, idem Pontifex Clemens Septimus eodẽ anno 1529. Epiſcopatum Vltrajectenſem authoritate ſuâ contulit venerabili Viro ac Domino Vilhelmo Enckevortano Brabanto: hunc Onuphrius Panuinius alicubi Trajectenſem vocat, fortè propter Pontificem Hadrianũ Sextum, qui Trajectenſis fuit. Huic enim admodum familiarẽ ac charum fuiſſe ex eo ſatis cõſtat, quod ipſe, poſtquam in Põtificialem ſedem exaltatus eſſet, ei non ſolùm Epiſcopatum ſuum Dertuſenſem in Hiſpania, ſed etiam Galerum Cardinalitium contulerit. Hic enim eſt ille Vilhelmus Enckevortanus Dertuſenſis Epiſcopus, quẽ
1523. anno Chriſti 1523. Pontificatus

ſui anno ſecundo die Iovis, 4. Idus Septembris Romæ P. P. Hadrianus VI. unica ſua ordinatione fecit unicum Cardinalem Præſbyterum SS. Iohannis & Pauli: Quãquam autem in electione Clemẽtis Septimi, qui Hadriano Sexto mortuo ſucceſſit, ipſe non adfuerit, videtur tamen illi nec ignotus fuiſſe, nec ingratus, qui illum Epiſcopatu Trajectenſi decoratũ voluerit. Hic igitur *Præſul* per procuratorem ſuum Vltrajecti cathedratus fuit Epiſcopus ordine quinquageſimus nonus, ſedemque habitationis ſuæ toto tempore Romæ retinuit, ubi etiam mortuus
1536. eſt menſe Iunio anno 1530. poſtquam Epiſcopatum per procuratores adminiſtraſſet annis fermè ſeptem: Onuphrius enim defunctum ſcribit anno undecimo Clementis Septimi, hoc eſt, anno
1534. Chriſti 1534. & ſepultum Romæ in Eccleſia S. Mariæ de anima: ex quo naſcitur error totius biennij in calculo temporis: nos communem popularium Chronicorum traditionem hîc ſecuti, an ſequẽtis Præſulis initium extendemus hujus finem, quo ſeries annorum ſervari poſſit.

60.

GEORGIUS EGMONDANUS ſedit annis 23.

1536. ANno igitur 1536 poſtquam de obitu Epiſcopi Vilhelmi conſtitiſſet excellentiſſimus vir Dominus Georgius Eg-

finitimæ nationes paulatim repreſſa feritate mitigarentur, ſi partim exemplo docta, partim conſuetudine emollitæ deprahẽderẽt Burgundiacæ Domus Politiam ſua lõgè eſſe præſtantiorem. Itaque primum Toparcham ſive *Præfectũ* Friſiæ Carolus Auſtriacus eſſe voluit, hunc ipſum, qui ejus nomine inauguratus fuit Florentium Egmondanum: Hic autem quantus fuerit, ignorare non poſſunt, qui hujus ætatis Hiſtoricos, vel à primo ſaltem limine ſalutarunt: Egmondano ſucceſſit ex natione Auſtriaca oriundus Rei bellicæ gloria non inferior D. Vilhelmus Roggendorffius, qui ſucceſſorẽ habuit illuſtriſsimum virum Dn. Georgium Schéck à Tautenburch parentem Reverẽdiſsimi Archiepiſcopi Vltrajectini præſentis, qui rerum pro defenſione Friſiæ geſtarum amplitudine præcedentes facilè ſuperavit: Hunc defunctum excepit bellicoſiſſimus item Princeps Maximilianus, Comes de Buren, cui mortuo ſuffectus eſt, virtute bellica præſtantiſſimus Iohannes Comes Arenbergius, Arenbergio miles item egregius Carolus Comes Megenſis, Megẽſi ſtrennuus in primis Ægidius Barlaimontius. Barlaimontio demũ diverſis ac multis bellis exercitiſſimus Caſpar à Robles Bidlætus ſuffectus eſt. Qui quidem omnes ac ſinguli, quales, quantiſque extiterint, quantaque cura ac diligentia Friſiam tutati ſint, ut publicis ſcribentium monumentis, ita monda-

Digitized by Google

mondanus Florentij Comitis Egmondani filius, poſtquam legitimè electus, & per Pontificem cõfirmatus eſſet, cum ingenti Principum ac Nobilium comitatu Vltrajectum venit, ibidemque in ſexageſimum Epiſcopum inauthoratus eſt. Hic Præſul in magna tranquillitate Epiſcopatum toto vitæ ſuæ curriculo adminiſtravit cum Eccleſiæ profectu nõ mediocri: nam cùm externorũ hoſtium incurſionibus non infeſtaretur, quos Domus Burgundiacæ defenſio facilè arcebat, ipſe inſignem eruditionem, quam ſingulari pietate condiverat, toto pectore ad ornandam Eccleſiam Chriſti contulit: non ſolùm enim ſolennia illa pietatis opera, preces, jejunia, eleemoſynas & conſimilia ſubditis ſuis exemplo præſtabat, ſed & reliqua Eccleſiæ officia ipſe ſubibat, ut & ſacrificiis præſens intereſſet ac præeſſet, & ordinationes clericorum atque etiam examinationes per ſe faceret, ne qui ad ſacerdotalem dignitatem inidonei fortè irreperent indigni. Mortuus eſt hic Præſul 16. Septembris an-
1559. no 1559. poſtquam Epiſcopatum adminiſtraſſet annis 23.

61.
FRIDERICUS SCHENCK à Tautenburch.

1561. DEfuncto Georgio Egmondano electus & anno 1561 in feſto B. Brichi, hoc eſt, 13. Novembris in Vltraje-

etiam viventium teſtimoniis adhuc abundè conſtat: Et verò ut armatæ, ſic etiam togatæ militiæ coryphæos eadem Domus Burgundiaca Friſiæ gubernandæ præfecit. Apparet id in Senatus ſupremi reformatione, cùm ejus numerum in juſtum ordinem redigeret, non præſente modo M. Buchone, ſed eo etiam in Hagenſem Curiam tranſlato: Primus in Friſia Senatus Cæſarei Præſes ordinatus eſt M. Gregorius Bertolphus Lovaniẽſis, quem ob ſingularem prudẽtiam ac rerum uſum, quem ille ſibi Bruxellæ publicis privatiſque cauſis actitandis plurium annorum ſpatio comparaverat, Carolus Quintus hoc loco dignũ judicavit: qui quidem tametſi vix anno integro ſupervixerit, jucundiſſimam tamen illic ſui memoriã omnibus reliquit: cujus defuncti filiam D. Iuſtinam poſteà uxorem duxit clariſſimus vir ac Dominus D. Ioachimus Hopperus Friſius, Eques Auratus, & Regiæ M^tis. in Hiſpania Sigilli cuſtos, & per Belgicas ejuſdem M^tis. Provincias Cancellarius. Bertolpho defũcto ſuffectus eſt M. Iacobus Stavelius inſignis & ipſe politiæ conſervator, cui ſucceſſit, omnibus merito ſuo ſuſpiciendus M. Everardus Nicolai: hic enim ut parẽtem habuit eruditione, prudentiã, integritate ſingularem, ita & ipſe ob adauctas in ſe has dotes apud Carolum Quintum majori authoritate fuit, ac proinde ad plures etiã dignitates ab eo gradatim evectus

ctinam

ctinam cathedram cum omnium Ordinum ſingulari exultatione collocatus eſt ſexageſimus primus Epiſcopus,& Archiepiſcopus poſt S. Vilbrordum ſecundus, qui ejuſdem Eccleſiæ ad S. Petrum Præpoſitus erat, excellentiſſimus Baro à Tautenburch Dn. Fridericus Schenck: qui quidem ut majorum ſuorum imaginibus & rebus à patre D. Georgio Schenck Friſiæ quondam Toparcha geſtis illuſtriſsimus, ita etiam propriis virtutibus clariſsimus eſt: hic enim cum naturali humanitati atque prudentiæ ſuæ parem divinarum atque humanarũ rerum cognitionem indefatigabili ſtudio addidiſſet, ita ad Epiſcopalem cathedram acceſsit, ut qui ad omnia munia Epiſcopo digna egregiè paratus eſſet. Itaq; ab ipſo ſtatim initio in hunc uſque diem gregẽ ſuum non modo externis pietatis operibus ſuſtentat, aſsiduâ ſuâ præſentiâ confortat, verum etiam doctiſsimis concionibus erudit, probatiſſimis exemplis exuſcitat ad cultum Eccleſiaſticæ civiliſque juſtitiæ: Quod quidem utrumque quo& vivẽs in pluribus cum fructu præſtet, & poſt mortem nihilo minus indeſinẽter agat, ſcriptis editis non modo Theologicis hæreſes confutat, ſed & Iuridicis abuſus fori purgat, utrobique autem veram erga Deum pietatem, erga proximũ charitatem docet: de quo mihi propterea parcius hic dicendum eſt, quod & in vivis adhuc ipſe ſit, & ex ſcriptis ipſius,

eſt: utpote qui primum ex Hagenſi conſiſtorio vocatus, Conſiliarius in Friſia, & hinc Senator Mechliniæ, indéque Præſes Friſiæ, poſteàque Secreti concilij Senator Bruxellæ, ac poſtremò Magni conſilij Mechliniæ Præſes creatus fuit: Everardo Bruxellas vocato, ſucceſſit Doctor Hippolytus Perſinus, cujus & ipſius integritatem teſtatur in melius ac majus gradatim facta promotione, qui primùm ex Hagenſi conſiſtorio Præſes Friſiæ, & inde Præſes Ditionis Vltrajectinæ factus eſt: pro meliori enim habendum cuique id eſt, quod liberá voluntate ipſe alteri præponit: Hippolyto Vltrajectum avocato ſucceſſit M. Carolus de Nitzen, cujus non minus, quàm prædeceſſoris ſui virtutem augendis dignitatibus Carolus Quintus, ut & filius ejus Hiſpaniarum Rex Philippus approbatam voluit. hic enim primùm ex conſiſtorio Hagenſi, Fiſci advocatus in Friſia, & huic iterum Senatus Regij in Friſia Præſes conſtitutus, & Equeſtris ordinis inſignibus donatus fuit: Nitzeno defuncto ſucceſſit clariſſimus, prudentiſſimuſque vir ac D. Doctor Igramus ab Achlen, ejuſdem Senatus Conſiliarius, electus in Præſidem exemplo memorabili ac novo: nam poſtquam Nitzenus diem ſuum obiiſſet Regia M^tas Ampliſſ. Clariſſimoq; viro Segero, Domino Groeſbekio, Reverendiſſ. Epiſcopi Leodienſis fratri, qui tunc Friſiæ Vice-præfectus erat, mandavit, ut per Scru-

quæ tum Theologica, tum Iuridica omnium manibus teruntur: longè pleniùs virtus ejus & eruditio cognoſci poſſit, quàm ex ſcriptis meis quantumlibet prolixis: Porrò autem non multo poſt obitum ſuperioris Præſulis Georgij Egmondani anno Chriſti 1559. Epiſcopatus Trajectenſis, qui S. Villibrordi tempore Archiepiſcopatus fuit, & ab eo tempore porro illo honore caruit, ut Becanus cap. 2. tradit, ad primitivum ſuum faſtigium reductus eſt, occaſione gliſcentium ſectarum: qua de re cùm jam anteà in genere ſcripſerit eximius Dominus Magiſter noſter, Sacræ pag. in hac Academia Profeſſor, & Apoſtolicus ac Regius librorũ cenſor D. Doctor Johannes Molanus Lovanienſis nos verbis ejus hic tranſlatis quã tum inſtituto noſtro conveniet dicturi ſumus. Philippus enim Hiſpaniarum Rex Sectis obviam venire cupiens, cùm antea in Belgio non niſi quinque Cathedrales eſſent Eccleſiæ, Attrebati videlicet, Cameraci, Leodij, Tornaci, Vltrajecti, conſenſu & authoritate Pontificis Pauli Quarti, auxit & commodiùs diviſit Diœceſes Belgij, quatenus Dictionis ſuæ erat: erexit enim in eo tres Archiepiſcopatus ſive Metropoles, Mechliniam, Cameracum & Vltrajectũ, & tredecim Cathedrales ſedes, quas trium Metropolitanarũ ſuffraganeas eſſe voluit: Mechlinienſem novam Metropolitanam novis Epiſcopatibus præeſſe vo-

tinium à ſingulis Conſiliariis jurejurando antea exacto exquireret, quem quiſque ex collegis ad vacantem functionem maximè idoneum judicaret, quo facto, cùm ſuffragia hunc nominaſſent, Rex qui ante annos decem ob ſingularem ejus prudentiam atque fidem aliis tunc experimentis exploratam hujus Senatus Conſiliarium fecerat, eundem Præſidem porrò jam cupidiſſimè fecit. Planè igitur hic dubites, utrum magis ſuſpiciendum dicas, Regémne de omnibus Cõſiliariis hujuſce Curiæ eam habuiſſe opinionem, ut ſingulos Præſidentiæ faſtigio dignos judicaverit, an verò hunc reliquorum talium judicio unum omnibus eſſe prælatum. Vtrumq; certè cum cæterorum omnium, tum hujus in primis integritatem ſingularem arguit, quam & omnis ordinis Provinciales etiã calculo ſuo comprobarũt: Quorum votis nihil optabilius fuit, quam hunc Præſidem videre Friſiæ: Vt autem in Toparchis & Præſidibus, ita etiam in Fiſci advocatis, quos alibi Provinciæ tutores, in Friſia Procuratores generales uſitatè vocant, eadem Domus Burgundiaca prudentiam ſuam ſtudiosè declaravit, cùm tales hactenus ordinaverit, qui inter ſeveritatem ac lenitatem via media ingreſſi, neque contemptum Majeſti, neque odium conflarent, & bonis ſolatio, malis terrori eſſent: In horum numero primus fuit M. Carolus de Nitzen, idem ille, qui

fuit, Antverpienſi, Gandavenſi, Brugenſi, Iprenſi, Buſcoducenſi, Ruremundenſi, Cameracenſi Metropolitanæ ſubjecit Atrebatum, Tornacum, antiquas Epiſcopales Sedes, ex novis verò Audomarũ, & Namurcum: Leodienſem Eccleſiam, detractis iis quæ ſuæ Ditionis erant, reliquit ſubjectam Agrippinæ Coloniæ Archiepiſcopo: Trajectenſi Archiepiſcopali novas attribuit ſedes Epiſcopales, Harlemenſem, Daventrienſem, Leovardienſem, Gruningenſem, & Middelburgenſem. De cæteris igitur Epiſcopis novis, qui Vltrajectenſi Archiepiſcopo ſubjecti nõ ſunt, hic dicere nihil eſt neceſſe: de his autem ſingulatim eo ordine dicturi ſumus, quo quiſq; eorum in Cathedrã ſuam collocatus eſt, ut Chronologiæ nobis conſtet ratio. Anno igitur Domini 1561.
1561. authoritate Pontificia ac Regia Middelburgenſem in Zelandia cathedram primus Epiſcopus aſcẽdit D. Nicolaus de Caſtro: Erat autem hoc loco jam antea collegium Canonicorum quatuordecim, & unius Decani, inſtitutum ad S Petrum anno Domini 1311. ab Hollandiæ Comite Vilhelmo ejus nominis tertio, ut ex Becano diſcimus: Quare ad ſolutionem Sedis Epiſcopalis hic tantum Præmonſtratenſis ordinis Abbatia, quæ ibidem eſt, in dotem Epiſcopo aſſignata fuit: Erat autem hic Præſul natione Brabantus, patria Lovanienſis: qui proinde ſummã ſtudiorum opportunitatem nactus

qui poſteà Curiæ Præſes ibidem fuit: qui quanta integritate ſe in eo officio geſſerit, ex prædictis æſtimari poteſt. Huic ſecundo loco ſucceſſit incomparabili integritate vir ac Dominus M. Iulius à Geel, ob ſingularem ſuam in tractandis negociis civilibus dexteritatem ex præcipuis ejuſdem Curiæ advocatis lectus & aſſumptus qui ita ſeſe geſſit, ut forẽſem praxin, cujus peritiſſimus fuit, ad honorem M^{tis}, & ſalutem Provinciæ contuliſſe, etiam ab improbis judicatus ſit. Tertio loco huic ſuffectus eſt clariſſimus, prudentiſſimuſque vir ac D. Doctor Iohannes Carolus Antverpienſis, qui cùm ad expoliendam ſingularem ſuam tum reliquarum diſciplinarum, tum V. I. cognitionẽ in ampliſsimo apud Mechliniam Senatu decẽnio integro cauſarum patronum ageret, ac variis ejuſdem Senatus ſuffragiis ad Septenos dignitatis gradus pro[illegible] Regiæ M^{ti} in primis viſus eſt idoneus, qui huic functioni præficeretur, quam & tanto moderamine hactenus adminiſtrat, ut & M^{ti}. Regiæ, & ſubditis ejus, tẽporibus his quantumlibet turbulentis, officium ſuum abundè probet. De reliquis hujus Ampliſsimi Ordinis Conſiliariis hic texere catalogum, inſtituti noſtri ratio non patitur, quibus ne id quidem propoſitum fuit, ut horum ipſorum, de quibus diximus, univerſas dotes ad amuſsim hoc loco recenſeremus, quod peculiari operæ, ſi vi-
ingenij

Digitized by Google

ingenij ſui nervos ad optima quæ que intendit. Ideoque non modo humanioribus literis egregiè imbutus, ſed & Sacroſanctæ Teologiæ Licentia donatus, Magiſtrales ac Scholaſticos actus publicè privatimq; in hac Academia cum fructu auditorum, & ſui nominis laude frequentes præſtitit: Hinc mox Collegij Buſlidiani, in quo publici trium linguarum Profeſſores agunt Præſes ordinatus, & non multo pòſt ad S. Mariam Vltrajecti Canonicus, ac deinde Regiæ M^tis Commiſſarius ad hæreſes per Hollandiam extirpandas, ac poſtremò EpiſcopusMiddelburgi conſtitutus fuit: ut, qui in minoribus functionibus viciſſim fidelis repertus, & per inter medius gradatim evectus erat, ad ſummũ cùm perveniſſet, ſumma ope jam ſibi adnitendum intelligeret, ad propugnandum Chriſti gregem. Quo quidem in negocio cùm ille ſuæ vocationi per annos duodecim abundè ſatisfeciſſet, menſis Maij 17. die anno 1573. Middelburgi obdormivit in Domino, ibidemque in Eccleſia ſua Cathedrali magno cum omnium mœrore ſepultus eſt: Fuit hic Antiſtes vir in primis pius & humanus, ſingulari prudentiâ præditus, ab omni faſtu ac ſuperbia prorſus alienus, conſtans in propoſito, ingenio vivido, judicio acri, comis, & affabilis, adjũcta interim decenti gravitate, frugalitatis, caſtitatis, ac munditiei amantiſſimus. Et cùm talis eſſet, repperit illic materiam

ta ſuppetat, facturi ſumus, quod de omnibus Toparchis, Præſidibus, & Conſiliariis Curiæ Friſicæ meditamur: Nunc enim id operã ſolummodò dedimus, ut vel exili ſaltem horum nomenclatura propoſita Lector ex conditione Friſiæ conjecturã faciat de reliquis Provinciis, quas Ditioni ſuæ Carolus Quintus aggregavit, quanta ſcilicet curâ Domus Burgundiaca proſpexerit, ut & publicæ & privatæ trãquillitatis idoneos adminiſtros his præficeret. Porrò autem anno 1517. circa feſtum viſitationis Mariæ Carolus Auſtriacus in Hiſpaniam profectus eſt, ubi inſequenti anno Rex Arragoniæ Legionis & Caſtellæ, & mox utriuſque Siciliæ coronatus eſt, mortuo Rege Ferdinando ejus avo materno. Anno autem 1519. prid. Idus 1519.
Ianuarij mortuus eſt Imperator Maximilianus primus, Caroli Auſtriaci avus paternus. Cui eodem anno Calendis Auguſti Carolus ſuffectus eſt, dictuſq; eſt Carolus Quintus, imperavitque annis 38. mẽſibus ſex, diebus viginti ſeptẽ. Eodem anno M. Bernardus Bucho ab Aita à Carolo Quinto in Palatio Hagenſi collegio Canonicorum Decanus præfectus, & in ſummam Hollandiæ Curiam Senator aſcitus eſt. Anno 1522 Carolus Quintus ad ſedandas Principum diſcordias in Hiſpaniam 1522.
rurſus profectus eſt. Anno 1525. 1525.
Carolus Quintus duxit in uxorẽ Dn. Iſabellam Emanuelis Regis Portugalliæ filiam: Anno 1527. 1527.

Digitized by Google

virtutis exercendæ ſatis uberem toto tempore, quo cathedrā iſtam obtinuit: Nam cùm initia in hujuſmodi negociis ubique ſatis infauſta ſint, hac præſertim tempeſtate, tum anno ſtatim ſexageſimo ſexto, uti toto ferè Belgio, ita etiā illic publici motus unionem Religionis diſtraxerunt. Et hi ipſi, cùm utcunque jam ſopiti viderētur anno 1572. in deterius recrudeſcentes, plus negocij, plus periculi exhibuerunt. Vtrobique ergo magno ſpiritu præſto fuit Epiſcopus, ut declararet ſe non mercenarium, verum paſtorem eſſe: Et cum nunquam non concionibus publicis, privatiſque monitis omnes ac ſingulos ad orthodoxæ Religionis cultū exuſcitaret, tum priori illo tumultu tanta dexteritate eos tractavit, qui vel authores, vel adjutores præſentis motus videbantur, ut & nocerent levius, & nocere citius deſiſterent. Poſteriori verò motu cùm civitas diuturna, eademq; arctiſſima obſidione premeretur, quam diu quidem ipſe ſuperfuit, aſsiduis ſuis hortationibus cives in fide Regiæ M^tis continuit, quos movere obſecrareque nunquam deſtitit, ut quamvis potius famem, quamvis nuditatem, quamvis deniq; mortem potius ſubirent, quàm Religionem Catholicam deſererent, fidemque Regi datam fallerent: cumque amici non deeſſent, qui hortarentur ipſum, ut ſe periculo ſubduceret, quoniam circumfrementibus armis fructum porrò

menſis Maij, die [illegible] prima Valladoleti in Hiſpania natus eſt Carolo Quinto filius primogenitus, qui nominatus eſt Philippus, hodieque patri ſuperſtes ditiones hæreditarias clementiſſimè gubernat. Anno 1528. menſis Decembris, 1528.
die tertia conceſſit in fata clariſſimus vir Dominus M. Bernardus Bucho ab Aita, anno ætatis ſuæ ſexageſimo tertio, ſepeliturque in Haga Comitis, vir merito ſuo plurimum laudandus: utpote, qui rebus adhuc in Friſia novis annos quindecim cōtinuos Ducibus Saxoniæ, Alberto, Henrico, atque Georgio, deinde & Carolo Quinto per annos quatuor ibidem, & in Hollandia demum per annos novem fidem diligentiamq; ſuam in ſuprema Curia Senator probavit. Rebus in Friſia oppido turbatis, partiumque diſcordia ac bello implicitis maxima ſæpe pericula prudētiâ ſuâ fortiter à Patria avertit, Leovardiam obſidione Geldrorum preſſam in fide retinuit, multiſque legationibus honeſtiſſimis ad Maximilianum Imperatorem, Regeſque Francorum & Anglorum functus eſt: Vtque in ſumma dignitate conſtitutus rebus affluentibus innatam liberalitatem ſuam præſtare ex animi ſententia potuit, munificus in primis extitit in Antiſtites orthodoxæ Religionis, & liberalium Artium ſtudioſos. In quos affatim collata beneficia non modo fundationum monumenta publica, ſed & vivorum teſtimonia ha-

facturus

Digitized by Google

factururus non videretur, reſpondit ſe eo ipſo magis induci ad manẽdum, quod fructum ſibi jam maximum facturus eſſe videretur: Nam ſi occumbendum foret, paratam eſſe coronam martyris, ſi vita ſuppeteret, ſe plures in viam reducturum: Deo ſoli rerum evẽtum in manu eſſe, ſe in utrumque eſſe paratum: cumque præſens flagitium paſtor faciat, ſi oves deſerat, ſibi exemplũ placere Divi Auguſtini, qui Vandalis Hipponem oppugnantibus in Sede manſit, quo facto obedientiam ſuam Deo, fidẽ Imperatori probavit, & præſentiã ſuã ſubditos in officio continuit, qui fuga ejus fortaſſe fracti defeciſſent. cùm autem per aſſiduos labores atque curas attenuata valetudine corpuſculum ſubeuntibus morbis elangueſceret, & in ſpiritu præſentiret, ſibi extremæ reſolutionis imminere diem, ne qua inter Monaſterij & Collegij confratres ob adminiſtrationẽ rerum ſe mortuo poſſit oriri contentio, ipſe cum utriuſque membri pleno conſenſu vicarium ſibi ſubſtituit præſtantiſſimum virum Dominum M. Iohannem à Strien S.pag. Licentiatum, ut is Epiſcopi vicem gerat, donec Regia M. huic Sedi de alio paſtore providerit, Cujus ordinationem ſuo diplomate Rex confirmavit: quanquam igitur idem Dominus M. Iohannes à Strien gravatim & nõ alio affectu, quam pio erga defũctum Præſulem amore hoc onus in ſe receperit, tamen quam diu

ctenus declarant. Eodem anno natus eſt Carolo Quinto filius ſecundo genitus, vocatuſq; eſt Maximilianus, qui infans periit. Anno 1530. Carolus Quintus in inferiorem Germaniam reverſus eſt, 1530
adducta ſecum ſorore ſua. D. Maria Ludovici Vngarici vidua. Anno 1531. D. Ferdinandus Auſtriacus Caroli Quinti frater, Rex Romanorum electus eſt. Eodem anno Maria Vngarica Caroli Quinti ſoror ordinata eſt Gubernatrix harum inferiorum Provinciarũ: 1531
Anno 1532. Carolus Quintus in Germaniam profectus eſt, & effugatis ex Auſtria Turcis, in Hiſpaniam profectus eſt. Huic anno 1532
1535. in Aphricã trajecit, ac Tunetum cepit Anno 1536. Groningani ſe Carolo Quinto ſubmiſerunt. 1535
Anno 1539. ſecunda die Maij mortua eſt Imperatrix Domina Iſabella Caroli Quinti uxor. Eodem anno Carolus Quintus ex Hiſpania terreſtri itinere per Galliam reverſus eſt: & in principio anni 1540. Gandavi caſtrum præſidiarium ædificavit, 1539
Anno 1545. menſis Iunij, die 9. ex Domina Maria de Liere Dn. Iohannis Portugalliæ Regis filia Philippo Caroli Quinti filio naſcitur filius primogenitus, qui vocatus eſt Carolus: & tertio à partu die puerpera hæc defuncta eſt. 1545
Anno 1546. Carolus Quintus Trajecti celebravit ſolennitatem aurei Velleris, ubi tũc temporis multi Nobiles militari decore, ut olim vocabatur, ut nũc dicimus, Equeſtri dignitate dona- 1546

 alium

Anno Dñi.	EPISCOPI Ultraiectini:	COMITES Hollandiæ:	Anno Dñi.

alium Epiſcopum Rex non conſtituerit, ille hanc Sedem ut vicarius ſummâ diligentiâ atque fide adminiſtrat, nullis curis, nullis laboribus parcens, quo commodis Eccleſiæ ſubſerviat. Eodem anno 1561. primus in Harlemenſem Epiſcopum conſecratus, & in Eccleſiæ cathedram ſequenti anno collocatus eſt venerabilis in Chriſto Pater ac Dominus Nicolaus de nova terra, qui Reverendiſſimi Epiſcopi Georgij Egmondani in Vltrajectina Sede Suffraganeus per annos multos fuerit, huic in dotem aſſignata fuit Abbatia Egmondana, Capitulum verò Canonicorum ſedis hujus deſignatū fuit ex Monaſterio de Heylo Canonicorum Regularium prope Alcmariam, & ex Capitulo Canonicorum in Geervliet, quod Capitulum Harlemum iſtinc tranſlatū eſt anno 1571. per ſucceſſorem prædicti Domini Nicolai, D. Godefridum à Mierlo: relicta tamen ibi Parochia cum ſufficienti proventu, unde honeſtè ſuſtentetur. Hic autem Præſul cùm decem annos Sedem ſuam adminiſtraſſet, in adverſam valetudinem incidit, qua cum & diu admodum & periculosè laboraret, ratus ſe oneri imparem, Epiſcopatu ceſſit. Cui anno 1571. D. Godefridus à Mirloo ſuffectus eſt, de quo eo loco proinde dicturi ſumus. Anno
1568. 1568. Gruninganæ Eccleſiæ cathedram primus Epiſcopus accepit incomparabilis vir ac Dominus Iohannes Knijff: cujus quidē

ti ſunt. Ex Friſia D. Sixtus à Dekema, & D. Petrus à Dekema ejuſdem M^tis in ſuprema Friſiæ Curia Conſiliarij, itemque Præſes Curiæ Trajectinæ D. Doctor Hector ab Hoxvier, & D. Aeſgo ab Hoxvier frater ejus, cum aliis aliquot ordini Equeſtri adſcripti ſunt. Eodem hoc anno & ſequenti Carolus Quintus bellum Germanicum confecit. Anno 1548. Maximilia- 1548.
nus Ferdinandi filius, qui nunc Imperator eſt, Mariam Caroli Quinti patrui ſui filiam uxorem duxit: Sequenti annò Philippus Auſtriacus Hiſpaniarum Princeps & Caroli Quinti filius relicto in Hiſpania filio, patris ſui juſſu in in Brabantiam venit, anno ætatis 1554.
ſuæ viceſimo ſecūdo. Anno 1554. Philippus Auſtriacus Hiſpaniarum Princeps duxit ſecundam uxorem Reginam Angliæ Mariam, Henrici Octavi ex Catharina Ar- 1555.
ragona filiam. Anno 1555. Carolus Quintus Philippo Auſtriaco Hiſpaniarum Principi filio ſuo hæreditariarum ſuarum in Belgio Provinciarum gubernacula tradidit: poſtquam ipſe eas poſt obitum parentis ſui moderatus eſſet, partim per vicarios ſuos, partim per ſemetipſum annis quadraginta novem.

30.

PHILIPPUS HISPANIARUM PRINCEPS,

Eodem igitur anno 1555. Philippus Hiſpaniarum Princeps; 1555.
Eccleſiæ

Eccleſiæ Diœceſi non modò civi-
tas Agerque Gruninganus, ſed e-
tiam Drentiæ & Veltevoldiæ to-
ta Ditio ſubjecta eſt. Capitulo,
Canonicorum novem, ſuſtentan-
do: (nam Epiſcopus ipſe decimus
eſt) conventus Ezenſis ordinis S.
Auguſtini, & Vittevirumenſis cũ
ſuis proventibus deputati ſunt:
Epiſcopo ſeorſum in dotem attri-
butus eſt cum reditibus ſuis con-
ventus Advardienſis, ordinis Ci-
ſtercienſis prope Gruningam: Eſt
autem hic Præſul Patria Vltraje-
ctinus, ex antiqua & patritia Kuyſ
ſiorum familia oriũdus: Qui qui-
dem cùm in patria primùm literis
humanioribus liberaliter erudi-
tus Theologiæ ſtudium Lovanij
fœliciter abſolviſſet, ibidem ordi-
nem fratrum minorum de obſer-
vantiam ingreſſus ac profeſſus eſt:
Cumque ex mandato Antiſtitum
ſuorum prædicationis officium
diverſis in locis magna cum gra-
tia ſedulo obiviſſet, rogatu Reve-
rendiſſimi D. Archiepiſcopi Bre-
menſis Chriſtophori primogeniti
Brunſuicenſis, & aliorum Princi-
pum Legatum ad Sedem Apoſto-
licam egit, & à Pontifice Iulio ter-
tio honorificè exceptus, & ob Le-
gationem ritè geſtam in Prædica-
torem generalem aſſumptus eſt:
Quo munere fideliter perfunctus
tandem anno 1561. ad votũ Phi-
lippi Catholici Regis Hiſpania-
rum à Põtifice Paulo Quarto pri-
mus Gruningenſium Epiſcopus
deſignatus, & elapſo biennio Me-
chliniæ ab Illuſtriſſimo ac Reve-

Archidux Auſtriæ, &c. Caroli Q.
filius Hollãdiæ, Zelandiæ Comes,
& Friſiæ Dominus inauguratus
eſt ordine triceſimus. Anno 1556. 1556
Carolus Quintus unà cum ſoro-
ribus Elionora atque Maria in
Hiſpaniam profectus eſt: Anno
1557. Hiſpaniarum Princeps pro-
vocatus bellum ſuſcepit adverſus
Henricum Galliarum Regem. An-
no 1558. menſis Februarij, 24. die 1558
Carolus Quintus Imp. Imperium
Electoribus Francoforti per Le-
gatos reſignavit, atque eorum cõ-
ſilio in Ferdinandum fratrẽ tran-
ſtulit, qui decimo octavo die Mar-
tij eodem anno Francoforti Cæſar
creatus eſt, ejus nominis primus,
qui imperavit annis quinque. Ca-
rolus autem Quintus eodem an-
no 1558. menſis Septembris, 21. 1558
die obiit in Hiſpania Betica apud
S. Iuſtum. Ibidem etiam eodem
anno ſorores ejus Elionora atque
Maria defunctæ ſunt. Anno 1559 1559
pax inter Philippum Hiſpaniarũ
Principem, & Henricum Galliarũ
Regem compoſita fuit: ac Philip-
pus defuncta jam antea Regina
Angliæ ſecunda uxore ſua, tertiã
duxit uxorem, Dominam Eliza-
betham filiam natu maximam, e-
juſdem Henrici Galliarum Regis,
qui decimo die Iulij fortuitò vul-
nere in haſtiludiis ſauciatus inte-
riit. Eodem anno Philippus Hi-
ſpaniarum Princeps ad coronam
Hiſpaniarum accipiẽdam iter ad-
ornavit, ac Margaritam Auſtria-
cam Ducitſſam Parmenſem ſuam
ſororem ex Italia vocatam univer-

rendiſſimo

Digitized by Google

rendiſſimo Cardinali Granvellano conſecratus, & prædicto tandem anno 1568. pridie S. Frãciſci, quæ dies Dominica erat, Grunngæ in Epiſcopalem cathedram introductus eſt, clero univerſo ac Senatu urbis magnaque Nobiliũ frequentia eum ad Eccleſiam S Martini ſolenniter deducente, in qua tum Sedem Epiſcopalem cõſtituit, electis novem Canonicis, viris, omnibus tum probitate vitæ laudatis, tum etiam requiſitæ eruditionis titulo inſignitis: Quibus quidem ita peractis id quod Epiſcopali curæ erat reliquum, diligenter hactenus adnititur præſ[illegible]re, ut intra limites Diœceſis ſuæ eccleſias paſtoribus, paſtores eruditione ac virtute inſtruat ornetque, Archidiaconus ſive Præpoſitus hujus cathedræ primus electus & conſtitutus fuit præſtantiſſimus vir ac Dominus D Iohãnes Eelſt, ejuſdem eccleſiæ Paſtor primarius, qui ut majorum ſuorũ imaginibus, ita etiam utriuſque Iuris Doctoratu inſignis, tum cõcionibus publicis, tum privatis Diſputationibus negociũ orthodoxæ fidei in ea Eccleſia per multos annos ſtrennuè egit, atque hactenus etiam agit: Decanus hujus Cathedræ primus ordinatus fuit nobiliſſimus, doctiſſimuſque vir ac Dominus Radingius Koenincx, paſtor itidem ejuſdem Eccleſiæ, & verbi Divini præco in primis diligens, qui per multos annos illic Religionem catholicam adverſus ingruentes hæreſes ſtrennuè

ſalem omnium hæreditariarum in Belgio Provinciarum gubernatricem conſtituit, nihilo minus interim & ſingularum quoq; Provinciarum particulares Gubernatores conſtituit. Eodem igitur anno 25. Auguſti ex Zelandia verſus Hiſpaniam navigavit, in quam appulit octavo die Septembris inſequentis. Eodem anno etiam authoritate Pontificis Pauli Quarti, ut ſectis gliſcentibus obſiſti poſſit commodiùs, in ſuis hiſce Ditionibus Belgicis novos aliquot Epiſcopatus erexit. De quibus in Epiſcoporum linea commodior di-
cendi locus fuit. Anno 1560. mẽ- 1560.
ſis Ianuarij, die 28. in Hiſpaniam appulit Elizabetha Philippi Hiſpaniarum Regis ſponſa, qua Regali magnificentiá excepta nuptiæ conſequenter celebratæ ſunt. An-
no 1562. menſis Novembris, 24. 1562.
die Maximilianus Ferdinãdi filius præſente patre renunciatus eſt Rex Romanorum Francoforti, & 30. die ejuſdem menſis ibidẽ porrò in Regem coronatus eſt. Anno
1564. in feſto S. Iacobi, hoc eſt, 25 1564.
Iulij obiit Ferdinãdus Imperator,
Anno 1566. menſis Auguſti, die 1566.
viceſima Antverpiæ, & deinceps conſequẽter pluribus in locis per Belgium ſunt ex templis ejectæ ſtatuæ, unde magni motus, magnæq; calamitates inſecutæ ſunt, quibus hactenus hæ Provinciæ graviſsimè affliguntur. Anno
1567. menſe Auguſto in Braban- 1567.
tiam ex Hiſpania miſſus venit D. Ferdinandus Dux Albanus, cui

tutatus

tutatus eſt. Anno 1570. Leovardienſis Eccleſiæ cathedram Epiſcopalem primus aſcendit incomparabilis vir ac Dominus Cunirus Petri, natione Zelandus, Patria Brouverſhavenenſis: qui cùm maximam ætatis ſuæ partem Lovanij egiſſet, in ſtudiis cùm ſacrarum linguarum & aliarũ artium, tum in primis Theologiæ diligẽtiſſimè verſatus eſt: In qua proinde Doctoratus lauream conſecutus inter Magiſtros noſtros Sacram Scripturam utriuſque Teſtamenti publicè profeſſus, Paſtor etiam Eccleſiæ ad S. Petrum conſtitutus, populum concionibus aſſiduis erudivit, per multos annos non minus interim ſcriptis editis adverſus illuviem ſectarum pugnans. Hic cùm anno 1570. menſis Ianuarij 21. die Lovanium reliquiſſet, primo die inſequentis Februarij, hoc eſt, pridiè Purificationis Mariæ Leovardiam veniẽs, ex Arce præſidiaria Cleto univerſo Dominoque Segeto Groeſbekio Dn. Iohannis Comitis Arenbergij Vice-præfecto, Senatuque Regio & urbis Magiſtratu, ac magna tum Nobilium, tum plebeiorum caterva comitante ad Eccleſiam S. Viti cum proceſſione deductus eſt, in qua poſtridiè Sacrũ celebravit: eoque peracto, utriuſque tum Eccleſiaſtici, tum politici ordinis Primores honeſto ac læto convivio excepit: conſequẽter autem ejuſdem menſis Februarij, 26. die Statuta Tridentini cõcilij promulgavit, & eccleſiam

1570.

reſignata gubernatiõe ceſsit Margarita Auſtriaca, quæ Parmam ſe recepit ad maritum ſuum. Anno 1568. menſis Maij, die 24. D. Iohannes Comes Arenbergius, Friſiæ Toparcha adverſus Ludovicũ Comitem de Naſſouven temerè commiſſo prælio prope Heiligerledam interfectus eſt, quo & Adolphus de Naſſouven Ludovici frater interemptus eſt. Inſequentis autem Iulij 21. die D. Ferdinandus Dux Albanus, &c. prædictum Comitem Naſſovium in Reiderlandia prope Iemmingas commiſſo prælio fugavit, exercitumque ejus profligavit. Hoc anno Carolus Hiſpaniarum Princeps Philippi Regis ex prima uxore unicus filius vita defunctus eſt. Eodem anno defuncta eſt & uxor tertia ejuſdem Philippi Clementiſsimi Regis noſtri, filia Henrici octavi Galliarũ Regis, quæ moriens marito ſuo reliquit ſuperſtites filias duas. Anno 1571. Philippus Hiſpaniarum Rex quartam duxit uxorem Dn. Auſtriacam ac Bohemicam, Maximiliani ſecundi Imperatoris, & Iſabellæ ſororis ſuæ filiam. Quod matrimonium pacis ac tranquillitatis publicæ ratione Pontifex admiſit: eſt enim Philippus Annæ idem & avunculus, qui maritus. Anno 1572. paſsim in his regionibus Belgicis Philippo Hiſpaniarum Regi ſubjectis de integro publici motus exorti ſunt, occupavitque montes Hannoniæ Ludovicus Comes Naſſovius: unde & paulo pòſt Albano ſuperveniẽ-

1568. 1571. 1572.

quoque & altaria ad S. Vitum ubi cathedram ſuam conſtituit, recõciliavit: Adjuncti ſunt Epiſcopo è ſuprema Curia Commiſſarij tres, D. M. Antonius del' Vaille, D. Doctor Petrus à Fritema Senatores, & Dn. Doctor Iohannes Carolus Advocatus fiſci, qui authoritate Regia eum in officij functionem, & ſubſidij poſſeſſionem introducerent, qui ſimulatque in ſacrariũ conveniſſent, Antonius del' Vaille habita Oratione Epiſcopum commendavit, eique à Curia præſidium, ab omnibus obedientiam deberi aſſeruit Cui Iohannes Carolus præſidium Regis nomine promiſit in omnibus, quæ neque Iuriſdictionem, neque privilegia Regiæ M^tis læſura eſſent. Itaque horum præſidio tertia die ſequentis Martij accepit poſſeſſionẽ Barræ conventus, ſive Bergomenſis Monaſterij, & paulo poſt Præpoſituræ etiam Bolſuardienſis. quæ Epiſcopo in dotem aſſignata ſunt: Ejuſdem porrò Martij die quinta Monaſterij Mariengardenſis poſſeſſionem accepit, ex quo Capitulum erexit, Canoincorũ decem: ipſo etiam Epiſcopo in hunc numerum computato: Quorũ quidem Canonicorum tres Theologi, tres Iureconſulti, tres Nobiles, graduati tamen ut nunc loquitur, ex originali inſtitutione eſſe debent, qui deinceps ſucceſſuri ſunt defunctis monachis iſtis, qui habitu monaſtico liberati ex conventus iſtius monachis primi Canonici ſunt conſtituti. His ſex

te facta deditione receſſit: occupata eſt etiam à Principe Aranziorum Gulielmo Naſſovio Mechlinia, & ſuperveniente Albano mox direpta Multæque urbes in multis Provinciis deinceps captæ atque receptæ ſunt. Multa adhuc tumultuantur, plures trepidant, de quibus cum pluribus locis dicere ſuperfluum ſit, nos quantum ſatis erit, ad Chronicon Ducum Brabantiæ de his commodius dicturi ſumus, cùm non ad Comitatum Hollandiæ ſolùm ac Diœceſin Vltrajectinam, ſed etiam ad Ducatum Brabantiæ, ſicut & ad reliquas Provincias Belgicas, quæ Regi noſtro parent, attineant. Et quanquam præcipuum ſane belli pondus in Hollandiam atque Zelandiam progreſſu temporis inclamaverit, tamen cum interclusis itineribus, interdictiſq; commerciis, neque cõſiliorum, neque dictorum, neque factorum veritatem liquido poſsimus expiſcari, conſultiùs putamus jam de rebus his agere ſilentium, quàm commemorandis qualibuſcumq; vulgi rumoribus Lectorem deſtinere.
Anno 1573. menſe Decembri in 1573
Brabantiam venit Dn. Ludovicus de Requiſens, &c miſſus à Philippo Hiſpaniarum Rege, ad gubernãdas haſce Belgicas Provincias. Cui proinde mox gubernatione reſignata, Dux Albanus ceſsit, &
in Hiſpaniã ſe recepit. Anno 1574. 1574
quod alibi paulò citius, alibi non multo ſecuriùs promulgatũ fuit, Lovanij 14. Iunij publicatum eſt,

Cano-

Canonicos adjecit, in eorum ſubſidia totidem de potioribus præbendis ad S. Vitum in Canonicatus transformatis, ita ut in hoc Capitulo una cum Epiſcopo ſexdecim ſint Canonici: qui ipſa Dominica lætare Hieruſalem in quadrageſima ante ſummum ſacrum per Reverendum D. Laurentium Metrium Buſcoducenſem Epiſcopum ſunt in canonicatus poſſeſſionem introducti, atque in reſidētiam admiſſi: Die porrò 25. ſequētis Aprilis apud Prædicatores prima Synodus eſt celebrata, quæ præſentibus omnibus ferè totius Provinciæ Eccleſiaſticis ſolennis fuit ac celebris, & triduo abſoluta eſt, recepto Concilio Tridentino, & Statutis pro ratione temporis tunc editis: Adjuncti autem ſunt

diploma generalis veniæ, quo Rex Catholicus declarat ſe ſubditos ſuos omnes (paucis tantùm aliquot nominatim exceptis) cujuſcumque tandem rebellionis Rei fuerint, in gratiam recipere, & in priſtinam famam priſtinaque bona reſtituere, ea tantùm conditione, ut intra tres menſes à Diplomatis publicatione revertantur, & fidem dent, in poſterum ſe nec adverſus M^tem Regiam denuò rebellaturos, nec adverſus Eccleſiam Romanam rurſus inſurrecturos: Adeo quidem, ut & condemnatis & proſcriptis bona immobilia quamvis jam confiſcata, eadem lege reſtituturum ſe promittat, ſi quidem hi ſe in exilio catholicè vixiſſe probare queant.

de integro ex Curia Commiſſarij duo, Dn. Doctor Petrus à Fritema ſcilicet, ac Dominus M. Focco ex Rommarts, qui & hæc ipſa Statuta Synodi pro patriæ utilitate cum Epiſcopo, & Archidiacono Domino Dominico Bendixio conciperent, & Epiſcopum Regiæ M^tis nomine in aliis Friſiæ oppidis ſolenniter introduci ac recipi curarent, quod illi decimo tertio die ſequētis Iulij fideliter exorſi ſine intermiſsione ſunt executi: quibus ita peractis, Epiſcopus quod reſtabat, reliquas Eccleſias totius Friſiæ, una cum ſupradictis Commiſſariis & Archidiacono viſitavit, & in baptizandis atque confirmandis parvulis, in reſtituendis, erigendis, & confortandis omnibus, nullam curam, nullam diligentiam, nullum laborem prætermiſit. Sunt autem ejus Diœceſi ſubjectæ omnes Eccleſiæ, quæ tribus Occidentalis Friſiæ partibus, ſcilicet Oeſtergou, Veſtergou, & Septem Territoriis, ſive, ut nunc vocamus Septem Sylvis, terminantur: Archidiaconus. Porrò ſive Præpoſitus hujus Capituli primus ordinatus eſt Venerabilis vir ac Dn. Dominicus Bendixius, Paſtor tum temporis ad S. Vitum. Hic anno 1546. ſacris initiatus, cum adminiſtratis diverſorum pagorum Eccleſiis gradatim aſcendiſſet, anno 1556. parochus urbis Snecanæ à Magiſtratu conſtitutus eſt, ubi cùm novem annos ac ſex menſes Eccleſiæ præfuiſſet, Leovardiam vocatus perpetuus Vicarius ad S. Vitum, & anno

Anno Dñi.

1567. porro ibidem Paſtor à Magiſtratu urbis, accedente tum Comitis Arenbergij, tum Senatus Regij ſuffragio electus & confirmatus eſt, ubi hactenus reſedit. Hic ſe ſtrennuum Athletam adverſus hæreſes præſtitit: non modò concionibus publicis, ſed etiam diſputationibus privatis, ad quas quo paratior accederet, inchoatam olim utcunque Græcæ & Hebraicæ linguæ cognitionem aſſiduis vigiliis ſibi excolendam duxit. Et cùm in Græcis quidem literis Sneecæ virum doctiſſimum collegam in Paſtoratu ſuum D. Gellium Eloſtanum, qui poſteà Bolſvardienſis Eccleſiæ paſtor factus eſt, ducem nactus eſſet, in Hebraicis planè ipſe ſibi Mercurius eſſe coactus eſt. Hoc igitur ſubſidio comparato, non modo viva voce, quam plurimùm valet, ſed etiam ſcriptis, quæ multa jam abſolvit, multa cudit, multa meditatur, fidem catholicam ſtrennuè propugnat, operamque ſuam Eccleſiæ & Epiſcopo indefeſſam præſtat: Ejuſdemque porrò Capituli Decanus primus ordinatus eſt venerabilis vir ac Dominus Ivo Iohannis, ibidem Paſtor ejuſdem eccleſiæ ad S. Vitum, vir in primis eruditus, pius ac modeſtus, qui & eccleſiæ ſemper fidelis, ita & Capitulo ſuo, & Epiſcopo, & univerſo denique populo chariſſimus eſt. Eodem porrò anno Domini 1570. Daventrienſem cathedram primus Epiſcopus accepit vir multis nominibus ſuſpiciendus D. Ægidius de Monte, natione Brabantus ordinis minorum S. Franciſci de obſervantia: Qui cùm ob ſingularem eruditionem, pietatem, & eloquentiam in conventibus Ordinis ſui, Lovanij, Mechliniæ, & alibi Guardianus conſtitutus tum integritate doctrinæ, tum puritate vitæ, ſuæ profeſſioni abundè ſatisfeciſſe judicatus eſſet, *M*iniſter provincialis Ordinis ſui effectus eſt, ex qua functione porrò ad hanc dignitatem Pontificia ac Regia authoritate promotus eſt: Fuerat autem jam anteà Daventriæ collegium Canonicorum perquam vetus, ubi & Epiſcopi Vltrajectini quondam ſedem ſuam habere ſolent, temporibus præſertim periculoſis, ut ex Becano patet: quare, ſicut in Eccleſia *Middelburgenſi*, ita etiam Daventriæ Epiſcopali duntaxat dote opus fuit ad cathedram erigendam, in quam Rex aſsignavit conventum Regularium *Bor-cloſter* prope Zuollas. Anno 1571. poſtquam ob adverſam valetudinem D. Nicolaus de nova terra Epiſcopatu ceſsiſſet, ut ſuprà dictum eſt, ſecundus Harlemenſium Epiſcopus inauthoratus eſt, vir præſtantiſsimus D. Godefridus à Mirloo. Hic in Mirloo Kēpiniæ non incelebri pago natus, cùm alibi, tum Lovanij ſtudiorũ gratiâ verſatus eſt, in qua Academia S. Theologiæ ſtudio operam dedit: Cùmque in conventu Prædicatorum apud Buſcum Ducis ordinem S. Dominici profeſſus aliquot annos dignè ſe geſsiſſet, Prior eſt electus conventus Prædicatorij apud Vltrajectum, ubi & ob eruditam ac piam ejus eloquentiam à ſacris concionibus Reveren-

diſsimo

diſsimo Epiſcopo Georgio ex Comitibus Egmonda conſtituitur. Nec minus interim ob dexteritatem atque prudentiam ſui Ordinis Provincialis Miniſter, ſive viſitator ordinatus eſt, quá dignitate in decimum tertium annum functus, ad Harlemenſem Cathedram vocatus eſt, ad quam introductus fuit anno ſupradicto Dominica prima in ſeptuageſima. Qui anno 1572. poſtquam Harlemum à Calvinianis circa feſtum Nativitatis Iohannis Baptiſtæ occupatum eſſet, uſque ad 13. diem menſis Iulij anni ſequentis 1573. quo die coacti per extremam famem Duci Albano ſe permiſerunt, fugâ ſe ſervavit, & manſit in Abbatia & Monaſterio præclaro Ciſtercienſis Ordinis juxta Bruelas, cui à Camera B. Virginis Mariæ nomen eſt.

Finis Appendicis in Chronicon Becani.

Bernardus Furmerius

LEOVARDIENSIS LECTORI S.P.D.

NOn uno experimento deprehenſum eſt, amice Lector, ſuperiori ſæculo cùm typis nondum repertis calamo ſcripta omnia exararentur, multa ſæpe adjecta eſſe bonorum auctorum operibus, quæ ipſorum non erant. Nam cùm vel illuſtrandi vel explanandi gratiâ non raro ſuos codices; qui curioſiores erant, gloſſematis vel appendicibus pro arbitrio ſuo adornarent, frequenter accidit, ut inertes & imperiti Librarij, qui inter genuina & ſuppoſititia dijudicare non poterant, in contextum ſimul omnia referrent. Uſu venit hoc cum alijs cujuſvis generis ſcriptoribus, tum in primis Hiſtoricis: quod unuſquiſque ferè confirmandæ memoriæ ſuæ gratiâ, quæ vel apud alios legiſſet, vel uſu vitæ ipſe comperiſſet, in ſuos libros veluti claſſes debitas ſtudiosè perſcriberet. Ejus facti exempla ne longè aliunde petantur ſatis multa & diverſa ſuppeditat hoc Chronicon IOHANNIS de BEKA, quod in varia deſcriptum exemplaria in multis locis multum habet addita. Suffridus Petri Leovardienſis Præceptor quondam meus quinque exemplaribus in hoc Chronico emaculando uſus declarat eorum alia alijs longiùs fuiſſe producta, quæ ut cum dedicationis tempore pugnantia reijcienda arbitratur: retinet tamen eadem ab hiſtoria veritatem. Ego autem nactus exemplar ſextum, quod prioribus viſum correctiùs, illud ſecutus ſum, nec tamen ejeci ea, quæ alioqui commodè videbantur

adjecta, etiamſi auctoris noſtri non eſſent propria. Exempli gratiâ, in proœmio ſcribitur: Eſt autem Hollandia, &c. uſque ad verba: Huc uſque liber de proprietatibus rerum. Ea verba omnia, quia non commodè aſſuta erant, libenter reſtituimus, quamvis in noſtro libro non reperirentur, & ſciremus illorum auctorem Bartholomæum Anglicum eſſe, qui Becano noſtro fuit conterraneus, & ideo ſua conferre cum Becano non potuit, ut apud ipſum eſt videre. Item Suffridus Becanum affirmat in Iohanne de Arckel pag. 106. verſ. 31. his verbis. Comitatum Hollandiæ Wilhelmo Duci ſive Palatino ſuo filio commendavit. *terminari & inde ſuam appendicem porrò adjungit: retinet tamen ea quæ ab aliis adjecta putat ad Hiſtoriæ continuationem. Ego illis omiſſis ea tradidi, quæ in meo codice inveni concinnius addita, & majore cum gratia concluſa: appendicem Suffridi non mutavi, ſed reliqui integram prout ab ipſo perſcripta eſt. Ut autem amice Lector rectè valeas dijudicare uter noſtrûm melius fecerit ipſa verba quæ Suffridi libro ſunt addita hic tibi annumerabo, quæ ſic habent:* Quo Wilhelmo poſteà amente facto tota terra Hollandiæ Dominum Marchionem Brandeburgenſem fratrem ipſius Wilhelmi recepit in tutorem: *Iis itaque geſtis anno Domini* MCCCLX. *Eduardus ſecundogenitus Reinholdi primi Ducis Geldriæ litigare cœpit cum Domino Reinholdo primogenito Duce Geldriæ fratre ſuo ſuper Dominio Geldriæ, & una pars Vaſallorum & Burgenſium terræ Geldriæ adhæſit Eduardo cùm eſſet agilis & ſtrenuus in cunctis: alia verò conſenſit Reinholdo, qui eſt groſſus corpore & pinguis: & eidem Reinholdo aſſiſtebat in adjutorio Iohannes Comes Clivenſis; qui habuit Machtildim ſororem ipſorum fratrum in uxorem. Tandem in quodam conflictu prædictus Eduardus captis quam plurimis armigeris, cepit & Reinholdum fratrem ejus ſupradictum: à quo reſignatione Dominij extorta ipſe Eduardus Ducatum rexit ut Dux x. annis. Et prædicto Eduardo aſſiſtebat adjutorio Dominus Iohannes Epiſcopus Trajectenſis, & idem Epiſcopus ad vindictum malorum eccleſiæ ſuæ illatorum caſtrum Voerſt circumvallavit, & expugnatum effregit. Deinde anno* MCCCLXI *ij. Idus Septembris mortuus eſt Innocentius Papa VI. Avinione & xviij. Calendas Octobris obijt Dominus Wilhelmus de Gennep, Archiepiſcopus Colonienſis, & iiij. Nonarum Octobris major ac ſenior pars Capituli Colonienſis volentibus & petentibus omnibus Vaſallis Nobilibus, & militibus & Burgenſibus Colonienſibus, Andernacenſibus, Bonnenſibus & Naſſienſibus elegit Iohannem Dominum de Virneburch, Decanum Eccleſiæ Colonienſis; quem more ſolito intronizarunt illo die: ſed Dominum Theodoricum de Gennep Florentius & Godefridus fratres de Wevelichoven Canonicum Colonienſem poſtularunt Dominum Engelbertum de Marca, Epiſcopum Leodienſem. Deinde anno Domini* MCCCLXII*j. Calendas Iuly Dominus Urbanus Papa V. tunc in papatum aſſumptus, rejectis his duobus magnos ſumptus facientibus providit de Eccleſia Colonienſi Adolpho de Marca tunc electo Eccleſiæ Monaſterienſis, & ipſum tranſtulit ad eandem, & providit eidem Iohanni Colonienſi electo de Eccleſia Monaſte-*

rienſi:

rienſi prædicta. Qui Adolphus poſtmodum anno Domini MCCCLIIIJ. *ſpiritu concupiſcentiæ ſæcularisque pompæ ſeductus miſſis procuratoribus certis cum mandato ſufficiente renunciavit Archiepiſcopatui Colonienſi prædicto, & ipſum in manus Domini Papæ prædicti reſignavit. Dominus verò Papa ad ſupplicationem Capituli Colonienſis providit de eodem Archiepiſcopatu præfato Epiſcopo Leodienſi, & ipſum tranſtulit ad eundem, & eodem die Papa tranſtulit Dominum Iohannem de Arckel ab Eccleſia Trajectenſi ad Eccleſiam Leodienſem, & tranſtulit Dominum Iohannem de Virneburch ab Eccleſia Monaſterienſi ad Eccleſiam Trajectenſem, & providit Florentio de Wevelichoven ſupradicto Subdiacono Colonienſi de Eccleſia Monaſterienſi ſupradicta. Hactenus Liber Suffridi. Quæ quidem nos ideò omiſimus, quod noſtra putaremus meliora, Lectoris eſto judicium. Sunt præterea in Becano quædam errata Chronologica notatu digna; quæ in margine obiter indicavimus, quæ Princeps quidem Vilhelmus Heda Præpoſitus Arnhemenſis in ſuis ſcriptis animadvertit, ſed non emendavit: Ianus autem Douſa Nortvici Dominus corrigere voluit, ſed per omnia non potuit, quamvis in eam rem diligentem operam navarit: qualia ſunt quæ Becanus de etymo Hollandiæ, de donatione Caroli Calvi, de aſſignatione Waſdæ, &c. reliquit ſcripta, quæ uti diximus Heda primus reprehendit, & poſt eum Douſa. Nos autem quia iſta in noſtris Friſiorum annalibus pleniſſimè & pleno, quod ajunt, ore, validiſſimiſq; argumentis refutavimus, et in eorum locum veritatem repoſuimus, ſupervacuum putamus eadem hic repetere, præſertim cùm Hiſtoriam dicti Wilhelmi Hedæ huic operi ſtatim ſimus ſubjuncturi, ſi Deus vitam dederit et facultas ſumptuum. Dabimus etiam propediem noſtros annales, in quibus privilegium patriæ ſuo auctori primi reſtituimus; deinde Comites Hollandiæ à Gerolpho Friſio urſi ſuam originem docuimus, aſſignatis donationem in ipſis factarum veris epochis, non ex conjectura, ſed antiquis documentis, quæ apud ipſos Hollandos invenimus. Quibus productis pudore illos ſuffundemus, qui hactenus in ſuis rebus tam cæci fuerint, et tamen Friſios, ut populum imperitum et inertem, vaniſſimè reprahendere ſunt auſi. Verumenimvero ſoli Deo Opt. Max. Trino et Uni ſit gloria, qui ſapientiam dat parvulis, et humilibus gratiam: qui quærentibus veritatem prope eſt. Illi Lector candide, te commendo; ut opellam hanc boni conſulas oro. Vale.*

Epiſtola Dedicatoria

SANCTÆ ET VENERABILI ECCLESIÆ

VLTRAIECTENSI

WILHELMVS HEDA PRÆPOSITVS ARNHEMENSIS, LEVITES ET CAnonicus ejuſdem, honorem & omne bonum.

AIT Eccleſiaſtes: Dedi cor meum, ut ſcirem prudentiam atque doctrinam, erroreſque atque ſtultitiam, & id quidem non immeritò. Nam ſecundum Dialecticos, Oppoſita juxta ſe magis eluceſcunt: quoniam pacto prudentem virum internoſcere poterimus, niſi ab effectu dijudicato ſcilicet imprudente? Doctum, niſi examinato ſciolo atque ignaro? Sed nec errorē, nec ſtultitiam intelligimus, niſi delibata veritate ac ſapientia. Vnde ſcribitur: Ex operibus eorum cognoſcetis eos; & alibi: Butirum & mel comedet, ut ſciat reprobare malum, & eligere bonum. Quo ſcilicet per virtutes & effectus rerum experiamur, quid fugiendum, quid ſequendum fuerit. Humanum quippe genus ab ipſis cunabulis ad malum proclivius eſt, quàm ad bonum. Sed nec ipſis mortalibus ætas tam diuturna, nec animus circa acquirendam ſapientiam tam aſſiduus intenditur, ut ſingula quiſquam vel in longiſſima vita dignoſcere, vel experimento ad perfectam intelligentiam pertingere poſſit, niſi Doctorum literarum & Hiſtoriarum adminiculo à quibus nobis plerunque ſuggeritur, quod multorum ætas nec vidit nec audivit: Divino itaque munere homini inditum eſt, ut ſemper addiſcere cupiat. Et antiqui Hiſtorici hæc, quæ viderunt, vel facta cognouerunt, contexuere, & quo quælibet tempore & qua occaſione acta geſtáve fuerint proinde literis memoriæque mandavêre, quo & ipſi ſcriptores, & illi, quorum meminêre, ad po-

Hiſtoriæ commendatio.

ad poſteros tranſirent. Alij laude & gloria, infamiâ alij ac vitijs, juxta vitæ merita adnotati, ut viventes eo magis incitarentur ad virtutes amplectendas & vitia deteſtanda, cùm eventus utrorumque ex illis tanquam ex ſpeculo liceat intueri, quid inde nobis potius duxerimus eligendum. Longè enim facilius ex Doctoribus ac literis, quàm experientia vita perfectâ acquiritur: Hinc Eſaias nos rectè adhortatur, inquiens. In doctrinis glorificate Dominum. Quod nos conſiderantes & perpendentes, quam labilis ſit hominum memoria, quam facilis rerum interitus, & quantum damni per oblivionem vetuſtas afferre ſolet (exclamante Naſone

Tempus edax rerum tuque invidioſa vetuſtas
Paulatim lenta conſumitis omnia tabe:)

Vt, inquam, tantæ jacturæ obviaremus & conſuleremus poſteris, more Liberorum Sethi, qui (teſte Ioſepho) prævidentes rerum omnium interitum, ſive ex igne, ſive ex aqua quandoque futurum, diſciplinam rerum cœleſtium (quarum ipſi fuerunt inventores) duabus inſculpſêre columnis, Latericiæ uni contra ignem, Saxeæ alteri contra aquam, ne omninò deperirent. Sic proinde juſſiſtis ut ex gremio veſtro adjunctis nonnullis viris utique literatis, ac bonarum artium cultoribus Bernerdo ſcilicet Harlem, Iohanne Wtenwick, Iohanne Solmis, Gherardo Beyer, Scrinia belliatecaſq; inverterimus, & ſi qua temporum iniquitate (uti fit) ſqualore obſita, ſive incuria maiorum rejecta, urbis inſigniſque veſtræ Vltrajectenſis Eccleſiæ originem amplitudinemvé concernentia inveniremus; ſive etiam geſta, ac vitas ſanctorum, qui nos in Chriſto regenerarunt, ea in lucem proferentes publicis impenſis novis formis excudenda traderemus, quo omnium utilitati conſuleretur, ne tanti viri de Chriſtiana religione quam optimè meriti diutiùs in obſcuro laterent. Sed (uti aiunt de Cerbero ex inferis extracto per Herculem) ad nos revocarentur. Onus certè longè impar noſtris humeris, nec ulla conditione ſubeundum, ſi liceret obaudire, & ſanctorum potius merita (quorum memoria celebrabitur) non animarent, & pia veſtra in eos devotio non compelleret, quo confidentiùs juſſis veſtris pareamus, & munus hoc licet arduum ſubire minus formidemus. Quis enim tam amplæ Vrbis, tamq; inſignis Eccleſiæ laudes (quæ pene ignorantur animodo) ſubticebit? Quis celabit eorum Athletarum præconia, aut in obſcuro ſinet diutiùs delitere, qui Germanias et Gallias (quas gentilis error et Plutonica ſuperſtitio in ſumma feritate, indomitâque barbarie ſedaverat, ad veri Dei cultum notitiamque

Hiſtoriæ hujus ſcriptores ab Eccleſia deputati.

Quorum gratia hæc ſcripta ſit Hiſtoria.

tiamq; convertentes, tanquam fortes pugiles & invicti Duces nedum doctrina & vitæ exemplo, ſed & ſanguine brevi temporum intervallo ſubdidere Chriſto captivas, effecère manſuetas? Vnde certè impij (ne dicam) crudeles cenſendi et magnæ ingratitudinis nota digni eſſemus, ſi eorum trophæa per quos ſalvati ſumus cum cæterorum diſpendio permitteremus interire. His namque auctoribus uſque adeo apud iſtas provincias Chriſtiana coaluit, & adhuc floret reſpublica, ut religione, morum integritate, humanitateq; ac ingenio, ſive in pace, ſive bello, ſive alijs rebus gerendis, ad quaſvis etiam novas ſive inventas artes nulli nationi cedāt, claris urbibus, populorumq; frequentiâ inſignes, piæ & dum poſtulat occaſio perinde feroces, ut quicquid alijs deeſt, iſtis acceſſiſſe videatur. Crederes vel revolutū, vel immutatū orbem provinciaſq; iſtas ſub alio cælo collocatas. Quis etiam aſſentietur Ethico Philoſopho, ſcribenti: Nos ſolis volucrū ejus lacte & caſeo ſiccatiſque piſcibus enutriri? Quamvis adhuc creber ſit uſus fumatæ carnis ac piſcis crudi. Quis Tacito aſſerenti Germanias triſti ſub cælo conſtitutas? Quis aſſentietur tam Plinio adnotanti, ne argentum quidem apud plæroſque fuiſſe in precio? Aut ipſi Cæſari recitanti alios nulla admittere commercia, imo nec vinum quidē, cùm tam terra ac mari tanta rerum advehatur affluentia, tanta regionū ſit ubertas omnifaria, tot divitiæ, tot cibi, tot potus, veſtiumq; apparatus atque ædificia, (ut cætera miſſa faciam) quo Romanas ſuperemus delicias, quicquid India, quicquid Egyptus, quicquid inſulæ & Regiones antea ignotæ fragrantiæ aut aromatum emittunt, jam redoleamus? Nihilque ſit magis formidandum, quàm ne in laſciviam, deſidiamque allecti, ſolitum amittamus animorum vigorem. Nam

A viris ſanctis in hiſce regionibus orta morū emendatio.

Regni mutatio in melius an deterius?

——.— placitis abſtinuiſſe bonis,
Perrara eſt virtus. *Immo*

Luxuriant animi rebus plærunque ſecundis,
Nec facilè eſt æqua, commoda mente pati.

ut ait Ovidius. Ad id enim hinc oriens utique præmittitur, inde occidens, & quævis orbis plaga periculoſa præbet adminicula, nec erubeſcunt Italia, Hiſpania atque Africa, omiſſis vicinioribus regnis, Germanico ali frumento, linteoque veſtiri, quo vel intollerabilem extinguant famem, vel delicatiùs amiciantur. Verum qualiacunque ea ſint voto ac ſudore proceſſère ſanctorum ſiquidem ante aſſumptam Chriſtianam fidem diſpar fuit vivendi modus, cùm nec carnibus equinis, nec ſerpentibus, a-

Omnis mutatio ſanctis viris debetur.

lijſq; ſpurcis et immundis animalibus abſtineretur, ut præteream eos, qui more Diomedeo humanis veſcebantur carnibus. Quorum omnium fœditatem, ac morum pravitatem Beati viri exemplo & doctrina exterminarunt, & plus prædicando, quàm Romani principes terrore armorum profecerunt. Tunc primùm (uti teſtantur omnes) Septentrio rectè cognitus cum Chriſti Euangelium per fidos præcones eò traduceretur, & negotiatoribus frequentius eo concedere licitum: quod iſtorum gloriæ laudiq; tribuendum eſt. Quare parendo pijs monitis, decrevimus veſtro ſub judicio quanto poterimus altius originem ſitumq; Vrbis veſtræ repetere, & quotquot præ manibus habuerimus Hiſtoriographos ad hoc adducere; itidem ipſius Eccleſiæ & Patronorum, ſub quorum titulo dicata eſt, una cum Epiſcoporum, qui præfuêre, ſeriè, vitas verò in primis D. Martini reſarciendo omnes auctores qui in ejus laudem ſcripſêre, & aliorum ſanctorum qui Eccleſiam fundarunt, S. Wiberti ſcilicet Wilbrordi, Werfridi, Bonifacij, Marcellini, cæterorúmque Comitum & beatorum Præſulum prout inveniantur à fide dignis annotata, luculento interdum ſimpliciore quoque & nonnunquam incultiori ſtylo, nihil addentes aut imminuentes in unum librum redigemus. Veniam precantes ſi minus digeſte adaptaverimus parùm aut nihil narraturi, niſi quod probati ſcriptores in ſuis libris reliquerunt, ne aſſentationis vitio redargui poſſemus. Nam ſancti fucis verborum non indigent, & nos ſi quicquam ad laudes accumulare vellemus, non ſufficeremus. Omnipotens Deus pium veſtrum in eum & ſanctos ſuos zelum adaugeat, & ad effectum perducat. Data Kalendis Maij. Anno ſalutis M°. D°. xxj°.

Hic liber ex variis auctoribus collectus ſervatis ipſorum verbis.

Procemium.

VRbis *Trajectenſis ſitum atque originem paulo altiùs indagantes, quàm pleræque vulgares etiam ſub incerto auctore continent hiſtoriæ, hîc pauca duximus prænotanda.*

Nonnulli enim autumant eam in Friſijs, alij Neapolim Hollandiæ aſtruunt, quam à Gigantibus & feris indomitiſque gentibus habitatam volunt. Affirmant inſuper eam tempore Neronis Auguſti (Agrippinæ ex Domicio Oenebardo filij, & per Claudium Cæſ. adoptati) cepiſſe initium, à quodam Anthonio & ſocijs Romanis crudelitatem ipſius Neronis fugientibus, atque à conditore Antoninam nomen eſſe ſortitam. Nos autem nec ea refellentes, nec ad plenū approbantes, quæ circa veram notitiā apud probatos ſcriptores invenimus, proferemus in medium; priùs ipſius ſitum abſoluturi, demum originē atque incrementa latiùs proſequemur.

Confer hoc procemium cum Iohānis de Beca procemio, quod interpretetur.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT I.

De loco & ſitu Trajecti.

SItum itaque Vrbis, oram Rheni vel utramque potius ripam comple-
Situs Vltrajecti cis an ultra Rhenum fit.
xum fuiſſe nemini dubium. Cùm id ex plurimis indiciis & veſtigiis
tum in primis ex vita Willebrordi, ex privilegiis donationibuſque Re-
gum atque Imperatorum perſpicuo liquet. Nam in literis Chlotarij,
Theodeberti, nec non Pippinorum & ſequacium Regum Francorum clarè
habetur Trajectum vetus ad flumen Rhenum ſitum. At Baldricus Epiſco-
pus (qui Ottoni ex Imperatoribus Germanorum ejus nominis primo à con-
ſilio, & filij ſui præceptor extitit) illam à Normannis ſubverſam inſtaura-
vit, pontem Rheno impoſuiſſe legitur, uti ſuo loco patebit. Verum an ſem-
per cis Rhenum, an ultra illum (qui plerunque alveum mutavit, curſum-
que d clinavit) hæc urbs ſita fuerit incertum habeo, quamvis in vita ſancti
Frederici Epiſcopi & Martyris, aliquid de hoc legatur, & in quadam littera
donationis Karoli Magni de Eccleſia dicta Vbkirica clarè conſtat, Rhenum
alio alveo, quam modo decurriſſe, & differentiam fuiſſe inter Rhenum &
Leckam. **Lecken** enim Germanicè idem ſignificat quod ſtillare ſive deri-
Rhenus curſum mutavit.
vari Nam Lokia ſive Lecka fuit quaſi rivulus à Rheno diſtillans, capiens
originem inter Amerangen & Doreſtatum. Hoc modo continetur in litera
ipſius Karoli Regis: Similiter donamus ad Eccleſiam S. Martini, quæ eſt ſu-
Lecca alius à Rheno rivus.
per Doreſtad conſtructa, & vocatur Vbkirika, deque omni parte centum
perticas de terra, uti omni tempore prædicta Baſilica ſpacium terræ centum
perticas habere debeat, & cùm hoc ripaticum illum ſuper Lockie & inſu-
lam illam prope ipſam Eccleſiam ad partem Orientalem inter Rhenum &
Lockiam. Ex quo clarè notatur differentia Rheni & Leccæ. Rhenus enim
ab Amerenga juxta Doreſtatam ad Trajectum, & demum per Leidim oppi-
dum Cattorumque vicum decurrebat in mare, adhuc nomen ſervans Rhe-
ni veteris. Sed Lecka, ſive Lekea ſecundum oppida Sulenburgum, Hage-
ſtainum, Dianam, Schoenhoviam, Roterodamum & Brielam currens deri-
vatur in mare, alveum nomenque recens præ ſe ferens ſub priſcis Romanis
nondum notus: Apparent adhuc veteris alvei veſtigia venientibus ab Ame-
ronga verſus Trajectum in plaga orientali & meridiana, ubi & ſcriptura in
ſaxis & nummis cum capitibus Romanorum Imperatorum aliaque anti-
quitatis fragmenta inveniuntur; ab Occidentali verò & Septentrionali par-
te ubi jam templa ſancti Iohannis & Divi Iacobi Apoſtolorum conſiſtunt,
idem Rhenus curſum habuit. Nam recens fama eſt de portu ſive ſtatione
(quam **Rintſkenhaven** vulgus appellat) illic conſtituta, ubi & pali & an-
Vetus amplitudo Vltrajecti.
choræ, cæteraque navalia armamenta ſub terra à foſſoribus repperiuntur.
Fuit urbs quondam ampla & opulenta, & emporium pro commerciis ex o-
mni parte Oceani per Rhenum & alia loca conducendis percommoda. Do-
micilium multorum Regum atque Imperatorum, audens aſpirare contra

Digitized by Google

Coloniam Agrippinam pro ſede Metropolitana ex dignitate obtinenda, ſed tot & tantis cladibus à Barbaris afflicta tandem impotens & laſſa nequiens reſpirare amodo ſuccubuit. Ea non in Friſiis ſita eſt, licet ab illis aliquando occupata fuerit, dum Carolus Martellus infauſtè pugnat, illique victores & Chilperico Regi ac Reganfredo majori domus fœderati contra Carolum, Coloniam uſque cuncta depopulando peſſundarent: Friſij enim teſte Ptolomæo habitant in Germania, quæ circa Rhenum eſt à parte Septentrionali ſecus Oceanum uſque ad Amaſim fluvium ſupra Bructeros, & Tacitus undique nominat eos Germaniæ populos, & TransRhenanos, ita aſſerens: Majoribus minoribuſque Friſiis, vocabulum etiam ex modo virium, utræque nationes uſque ad Oceanum Rheno prætexuntur, ambiuntque immenſes inſuper lacus, & Romanis claſſibus navigatos, ſicuti jam Orientales & Occidentales Friſios appellamus. Et alibi Friſij, populus TransRhenanus. Neque in Hollandia conſtituta eſt, quod nomen recens obſcurumque, nec antiquitus cognitum fuit, niſi forſan quiſpiam ab Olennio primipilari & Præfecto Friſiorum id nomen forſitan (prout inferiùs inſeremus) vel ab Helcio brachio Rheni dictā velit. Sed inter Batavos (qui inter Rhenum & Wahalim una cum flumine Moſa ſedes habent) ad Oceanum pertingentes, aut potiùs Marſos vicinos, non ab re duximus collocandam: Si Cornelio Tacito ac Plinio credere voluerimus. Ille enim libro ſecundo Hiſtoriæ Auguſtalis ita inquit, Rhenus uno alveo continuus aut modicas inſulas circumveniens, apud principium agri Batavi velut in duos amnes dividitur, ſervatque nomen & violentiam curſus, qua Germaniam prævehitur, donec Oceano miſceatur: Ad Gallicam ripam latior & placidior affluens verſo cognomento (Wahalim accolæ dicunt) mox id quoque vocabulum mutat Moſa flumine, ejuſque immenſo ore eundem in Oceanum effunditur. Et in libro de moribus Germanorum: Omnium harum gentium virtute præcipui Batavi, non multum ex ripa, ſed inſulam Rheni amnis colunt, Chattorum quondā populus, & ſeditione domeſtica in eas ſedes tranſgreſſus, in quibus pars Romani Imperij fierent. Manet honos & antiquæ ſocietatis inſigne. Nam nec tributis contemnuntur, nec publicanus atterit: Exempti oneribus & collationibus, & tantum in uſum præliorum ſepoſiti, velut tela atque arma bellis reſervantur: hæc Tacitus. Iam Friſij nuſquam leguntur inter Gallos aſſcripti, ſed Germaniæ populi inter quam & Galliam Rhenus pro limite fuit conſtitutus, ſicuti in Commentariis Sicambri cum Vſipetibus atque Tenchteris Cæſari reſponderunt, Populi ſcilicet Romani Imperium Rhenum finire. Nondum enim Cæſar quidquam in Germania ſibi vendicarat. Primus enim Romanorum Ducum Rhenum tranſire auſus, teſte Appiano Alexandrino in libro quem Celticum prætitulavit. At Plinius lib. 3. In Rheno autem ipſo prope centum millia paſſuum in longitudinem nobiliſſima Batavorum Inſula, & Caninefatum, & aliæ Inſulæ Friſiorum Cautorum Friſia bonum, Sturionum, Marſatiorum, quæ ſternuntur inter Heluiam & Flevum (ita appellantur oſtia Rheni) in quæ effuſus

Ultraiectū non eſt in Friſia.

Ultraiectū non eſt in Hollandia.

Olennius.

Helcium.

Ultraiectū aſſignandū Batavis aut Marſis.

Rhenus inter Germaniam & Galliam limes.

Rheni inſulæ.

Digitized by Google

effuſus Rhenus ab Septentrione in lacus, ab Occidente in amnem Moſam ſe ſpargit, medium inter hæc Corum verſus modicum nomini ſuo cuſtodiens Alveum. Corus, eodem Plinio teſte, ab occaſu Solſtitiali flans, argeſtos græcè dictus, quem Carolus Magnus ſecundum Einhardum germanicè interpretatus eſt **Weſtnoordwint.** Cæſar verò in quarto Commentariorum libro, ſedes horum conſtringit, ſcribens: *Moſa profluit ex monte Vegeſo* (qui eſt in finibus Lingonum) & parte quadam Rheni recepta (quæ appellatur Wahalis) inſulam efficit Batavorum, nec longius ab eo millibus paſſuum octuaginta in Oceanum tranſit. Verum mihi placeret, hanc urbem in gente Marſiorum (qui & Marſiaci) ſive Cattorum (qui neceſſitudine & ſocietate juncti erant) quos refert Tacitus, obſequio (quo Romanis obſtringebantur) pares Batavis, qui tanquã tela atque arma bellis reſervarentur liberi abſque tributo, & ſolum in uſum prælioruм ſepoſiti erant, vicini Batavis, (niſi quod Rhenus intercurrat) quorum vici tunc ſub Germanico Cæſare depopulabantur à Romanis una cum Martio præſidio Cattorum capite gentis, quod haud lõgè à Rheno diſtabat, jam in vici formam redactum nomen ſervans ad tria millia paſſuum Trajecto vicinum, inter quos fuit ex Adrana fluvius nunc corruptè Ara vocatus, & celeberrimum templum illis gentibus (quod Tauſane nuncupabatur) ſolo æquatum, in cujus veſtigiis ac fundamentis non ab re licet opinari Trajectum fuiſſe conditum, cùm ut plurimum in univerſo orbe Eccleſiæ ac Monaſteria legantur inſtituta, ubi dæmones & gentiles Dij templis colebantur, quo ſpurca ſuperſtitio citius è memoria deleretur pridẽ fuere Marſi vicini Cattis longè in Germania, ubi Adrana fluvius & templum prædictum potiùs fuiſſe creditur. Poſteà verò commigravit uterque populus ad ſuperiores oras Rheni priorum ſedium nomina novis locis imponentes, ſicuti de vicis Territorij urbis Trajecti ad Rhenum, & oppidi Trajecti ad Moſam hodiè nomina concordant, ubi & Cattorum adhuc reliquiæ exiguo vico ſuperſunt, ſicuti & ipſi Sicambri populi Germani in Gallias tempore Auguſti, & in proximis Rheni agris collocati, auctore Tranquillo. Qui autem originem Marſorum curioſiùs indagare voluerit, quos ab Auſoniis atque Italicis, deſcendiſſe Marſis & ſedibus pulſos pyraticam exercendo, tandem ad has oras vagando commigraſſe, Principe & populo vacuas crediderim, legat, ſi placet ſequentia, unde multum deſiderio tuo correſpondebitur.

Ultraiectum eſt in Marſis.

Martium Cattorum caput ſecũdum Hedã non Tacitũ, qui Mattium vocat, caligat auctor.

Tauſane templum apud Marſos ultra Rhenum non hic.

CAPUT II.

De Marſis populis Italiæ, unde Marſos Germaniæ populos originem habere nonnulli volunt, hæc narrantur.

Scribendũ anno ab V. C. 662 Sexto Iulio Cæſare et Luc. Marcio Philippo Coss. Olymp: 172. [illegible]

ANno ab urbe condita 659. Iulio ſive Lucio Cæſ. & L. Marcio Philippo Coss: Olympiade 172. teſtantibus Euſebio atque Oroſio bellum geſſere Romani adverſum Picentes, Marſos Pelignoſq; rebellantes, uti

etiam

Digitized by Google

etiam L. Florus in Epitomatibus ſuis narrat. T. Livium in 4. 5. & 6. libris ſeptimæ Decadis commemoraſſe.

à V. C. 663. Et contra Marſos P. Rutilius Coſ: parum proſperè pugnavit in prælio occiſus, una cum exercitu deleto, ubi multi Nobiles & octo millia Romanorum militum cæſa, arma & corpora interfectorum in conſpectu Marij Legati Tolonius Fluvius pertulit, atque in teſtimonium cladis evexit. Marſi Agamemnonem Archipyratam in Imperatorem peroptaverant. Marius raptis continuò copiis victores inſperatus oppreſſit, octo millia Marſorum & ipſe interfecit. Scipio autem à Veſtivis & Marſis in inſidias deductus cum exercitu trucidatus eſt, Poſtea iterum Marius ſex millia Marſorum delevit, ſeptem millia armis exuit Caro: demum Pompeio & Portio Catone Coſs: Pompeius diu obſedit Aſculum civitatem, nec tamen expugnaſſet niſi populum in campum prorumpentem graviſſima oppreſſione viciſſet, decem & octo millia Marſorum in ea pugna cum Frāco ſuo Imperatore cæſa ſunt, capta tria millia, quatuor millia Italicorum virorum ex ea cæde profugorum, jugum montis coacto in unum agmine fortè conſcenderant, ubi oppreſſi exanimatique nivibus miſerabili morte riguerunt: namque ita, ut attoniti timore hoſtium ſteterāt, alij ſtirpibus vel ſaxis reclives, alij armis ſuis innitentes, patentibus cuncti oculis, dentibuſq́, nudatis viventium in modum viſebantur, nec ullum erat procul intuentibus mortis indicium, niſi diuturna immobilitas, quam nullo modo humanæ vitæ vegetatio diu perpeti poteſt.

Portius Cato Coſs: Marianas copias habens cum aliquanta ſtrenuè geſſiſſet, gloriatus eſt Caium Marium non majora feciſſe, & ob hoc cùm ad lacum Fucinum contra Marſos bellum gereret, à filio Caij Marij in tumultu belli quaſi ab incerto auctore proſtratus eſt.

Pompeius Aſculum ingreſſus, Præfectos & Centuriones cunctoſq́, Principes eorum virgis cecidit, ſecurique percuſſit, ſervos prædamque omnem ſub haſta vendidit, reliquos liberos quidem nudos & egentes abire præcepit. Notandum quod iſta ſunt acta anno ab urbe condita 659. uſque ad 662. Sed Druſus Imperator poſt annum 726. bellat in Germania, ubi Marſos afflixit.

Blondus in libro de Italia illuſtrata, ubi tractat de Origine Latina, dicit Livium ſcribere in 22. libro qualiter Hannibal regionem Marſorum vaſtavit, & in libro 26. qualiter iterum revertentes ab urbe Roma per ejus agrū iter fecit, eaque in regione interiit, quodque Regio Marſorum nunc Valeria dicatur, & multa alia de Origine gentis L. Florus in Epitomate lib. 2. ſeptimæ Decadis Livij, Italici populi defecerunt. Picentes, Veſtini, Marſi, Peligni, Marrucini, Lucani, Samnites initio belli à Picentibus moto. Q. Servilius Procoſs: in oppido Aſculo cum omnibus civibus Romanis, qui in eo oppido erant, occiſus eſt, ſaga populus ſumpſit.

Idem L. Florus in Epitomate lib. ſexti Decadis ſeptimæ Livij: Marſi quoque à L. Murena & Cæcilio Pinna legatus aliquot prælus fracti pacem petierunt.

Digitized by Google

tierunt. Aſculum à Cneo Pompeio captum eſt: cœſis a Mamerco Æmilio legato Italicis, Silo Popedius Dux Marſorum auctor hujus rei in prœlio cecidit.

Appianus libro 1. Cornelio Silla ac L. Pompeio Coſs. Sulpitius III. Marius 493. Coſs: ejuſque filius, Publius quoque Cethegus, Iunius Brutus Gneus & Igrammius, Publius Albinouanus, Marcus Lectorius, & reliqui Mario faventes ad 12. numerum urbe pulſi, data licentia eos impunè occidendi & bona conſcripta. Nota quod hi in Lybiam, & ad montes ſupra Numidiam confugère, per mare etiam vagantes jactati ſunt, ſedes à Romana potentia liberas & quietas quærentes cauſam defectionis Italicorum Marſorum atque aliorum, idem Appianus lib. 1. pulchrè deſcribit.

Haud alienum foret Marſos Germaniæ populos ex iis reliquiis credere ortos, ſimiliter & Cattos: nam & noſtra ætate in Italia magna ſupereſt Cattorum familia, & Thermas Granni ab hoc L. Grannio inventas, & Albianum ab Albinovano ad ripam Rheni conditum, cùm per illud tempus Romanæ vires & Gallis & Germanis adhuc forent incognitæ, Francorumque gentem ab iſta cepiſſe originem. Nam regnum Francorum, teſte Meynardo ſive Eynardo prius & uſque ad ſua tempora cenſebatur, non an plius, quam ea pars Galliæ, quæ inter Rhenum & Ligerim Oceanumque, & mare Balticum jacet, & pars Germaniæ, quæ inter Saxoniam & Danubium, Rhenumque & Salam fluvium, qui Thuringos & Sorabos dividit, poſita à Francis, qui Orientales dicuntur, incolitur, & præter hæc Alamanni atque Baioarij ad regni poteſtatem Francorum pertinebant. Quod Carolus Magnus poſteà nobiliter ampliavit. Antiquiſſimi Franci, Marcellino teſte, dicti ſunt Salij. Abſoluto jam ſatis abunde ſitu urbis ad originem ejus & inſtaurationem properemus.

Erratum hoc videtur quādoquidem tam in Italia, quā in Germania Marſi dicuntur, qui Vligines & paludes incolunt.

CAP. III.

De origine urbis Traiectenſis.

TRajectum autem à profugo ſive exule Romano minimè originem cepiſſe, hoc modo docebitur. A tempore Divi Iulij præſidia ad Rhenum cæpta locari, ubi miles hibernaret, & Rhenus limes Romani Imperij conſtitutus, & pontes ferre doctus, pro inſultationibus Germanorum comprimendis. Quamvis Imperium etiam ultra Rhenum propagaverat Cæſar, ſicuti teſtatur Suetonius ſic inquiens: Idem obſeſſione caſtrorum in Germania nunciata per ſtationes hoſtium Gallico habitu penetravit ad ſuos. Ac ſub Octavio Auguſto (Druſo Nerone Cæſare duce) uſque ad Albim progreſſum devictis cæſiſque Germanis, & in Galliam in proximis Rheno agris collocatis, ſicuti idem tradit Tranquillus. Hic Druſus primus Romanorum Ducum Oceanum Septentrionalem navigavit, trans Rhenũ foſſam novi & immenſi operis effecit (quæ Druſiana vocabatur) ad Albim

Hiſtoria vetus de Germania atque Triſſia

Digitized by Google

flumen oppetiit, prævignus Auguſti, & frater Tyberij ex Livia. Ad Rhenū, auctore Iuſtino, in Trogum Pompeium ſupra quinquaginta & amplius caſtella pro tuitione Romani Imperij collocavit, & in tutelam provinciæ præſidia & cuſtodias ubique diſpoſuit, per Moſam flumen, per Albim, per Viſurgim.

Domitius quoque exercitu flumen Albim tranſcendit, Inde ſub Tyberio à Barbaris tentata irruptio per Friſios (qui tunc cum gentibus adjacentibus Romano parebant Imperio) ob ſævitiam cujuſdam Olennij primipilaris eorum Præfecti deficiētes, dum inſueta onera imponeret: quorum manus vix evadens Olennius in flevum Caſtellum ad littora Oceani (ubi valida manus Romanorum præſidebat) ſe recepit. Illic obſeſſus, & à L. Apronio interioris Germaniæ Proprætore ſolvente obſidione ſuppreſſi motus, Friſiis in ſua redire compulſis. At Germanicus Cæſar Druſi fil: ſimiliter aliorum conatus reſtrinxit cuncta reſtituens in priſtinum ſtatum: deinde per A. Cecinnam legatum exercitus inferioris Germaniæ ac Samnium Maximum à Laucis interemptum. Inde per Domitium Corbulonem præf. militum (qui deſcripſit Friſiis agros, quibus ſe continere deberent) & Senatum Magiſtratus ac leges impoſuit, ac ne juſſa exuerent præſidium inde munivit. Hactenus Tacitus, ibi & paulo pòſt. Ne tamen miles otio exiliret manu militari foſſam xxiij. milium ſpacio inter Rhenum Moſamque produxit, qua incerta Oceani vitarentur. Item per Paulinum Pompeium, qui inchoatum ante lxiij. annos à Druſo aggerem coercendo Rheno abſolvit, cui Avitus ſucceſſit, qui Friſios (occupatis ad Rhenum agris) Ducibus Verrito & Malorige in priſtinas ſedes ire compulit. Hinc per L. Pomponium, & noviſſimè per Petilium Cerialem legatum provinciæ cis Rhenanæ quietè adminiſtratæ, & in fide ſervatæ, ut puta à Cæſare Auguſto uſque Imperium Domitiani, niſi quod ſub C. Cæſare & tempore intermedio (quo ſub Vitellio atque Veſpaſiano de Imperio certabatur) ſi qui motus gētium vel inruptiones factæ ſunt, ſocordiâ Ducum & ſeditione Legionum acciderunt. Sub Trajano tamen cuncta reſtituta. His ſic ſe habentibus cùm & tempore Neronis utramque oram Rheni in Ditione Romanorum fuiſſe conſtat, quis credet hoſti ac profugo Romani Imperatoris, Romano in ſolo ullum patuiſſe refugium, cui nuſquam tutum aut conſultum eſſe poterat, quo Romani Principis authoritas aut indignatio æſtimabatur. Aut qui hoſtibus ac Barbaris tanta potentia fretis ne municipia locarent reſtitére. Exulem autem infeſtum Romanis, præſidium condere toleraviſſent? quod nec de aliis exulibus Romanis ulli unquam tempore legimus factitatum, niſi ſi qui certo loco proſcripti, pro commoditate atque memoria eorum domos templaq́ue ædificaverunt permiſſu Principum.

Olennius primipilaris Friſijs Præfectus, vulgo dictus Hol-le (quaſi Caput, ab illo Hollandiæ nomen aliqui deducunt.

Ultraiectū tempore Neronis ab aliquo exule non eſt conditum.

Nec invenimus apud aliquem ſcriptorem probatum, vitam ac Tyrannidem Neronis deſcribentem quempiam nomine Antonium, ſævitiam ejus fugientem in Galliis Germaniiſque fuiſſe receptum. Sed in vita Domitiani Auguſti meminit Sextus Aurelius Victor L. Antonij ſuperioris Germaniæ

Præſidis

Præſidis injuria verborum provocatum ab eo defeciſſe, & bellum moviſſe, ſed ſtatim per Morbaſium Lappium extinctum fuiſſe.

Veriſimilius ergo eſt Trajectum ſub Iulio Cæſare initium ſumpſiſſe, & à M. Antonio viro illuſtri collega ejus in Gallicis expeditionibus (qui Octaviam ſororem Auguſti Cæſaris uxorem duxit, & aliquot oppida ſui nominis in Galliis inſtruxit) Anthoniam nomen ſortitum, ſive quod magis placet, credimus hinc urbem inter illa caſtella connumerari, quæ à Druſo ad Rhenum poſita fuêre, & ab Anthonia illius conjuge, aut ab Anthonia uxore L. Domitij (cujus ſupra meminimus) ex Octavia ſorore Auguſti genita, aut Antonia matre Claudij filij Druſi Germanici vocitatâ, veluti ab Agrippina Coloniam Agrippinam, à Druſo ejus patre foſſam Druſianam, à Flavio fratre Armilnij Flevum caſtrum à Vipſania M. Agrippæ filia Velſpe, ab Alphego, vel juxta Antoninum corruptè Albiniana Alphen, ab Aſpernate, Aſperea, ab Vetere, Caſtra vetera, licet caſtra Vetera fuêre tempore Cæſaris, & cætera id genus nomina ſortita, quorum adhuc ſunt veſtigia. Cornelius Tacitus lib. xij. Sed Agrippina ſcilicet uxor Claudij, quo vim ſuam ſociis quoque nationibus oſtentaret in oppidum Vbiorum, in quo genita erat, veteranos Coloniamque deduci impetrat, cui nomen inditum ex vocabulo ipſius. At L. Domitij in vita Tyberij Cæſaris idem Tacitus meminit, hoc modo ſcribens: Obiit L. Domitius, electus cui minor Antonia Octaviâ genita in matrimonium daretur, qui poſteà exercitu flumen Albim tranſcendit longius penetrata Germania, quam quiſpiam priorum, eaſque ob res inſignia triumphi adeptus, à quo & Auguſtus trames vaſtas inter paludes non longè à loco varianæ cladis aggeratus, & pontibus longis apertus in cheruſſis, ſive à L. Antonio multa claritudine generis nepote ſororis Auguſti nominatum vidimus, cujus & ipſe Tacitus meminit. Potuit ergo fieri, ut ignari hiſtoriarum pro Druſo (quem Iuſtinus & Druſum Neronem vocat) Cl. Neronem Agrippinæ filium opinati ſunt, & hinc initium erroris ſubortum. Nec ab re videtur, ſi etiam ante adventum Cæſaris hanc urbem inter Barbaros caruiſſe aliquis aſſeruerit propter commoditatem ſitus & ubertatem Soli longè præſtantioris, quàm in locis circum vicinis, quæ intacta nō remanſere, cùm & provinciæ hæ ea tempeſtate etiam frequenti colono habitarentur, ita, ut agri non ſufficerent. Non eſt ergo opus obſcurum conditorem hujus urbis ſomniare, ubi de tot illuſtribus auctoribus tam dilucida habentur argumenta. Divus enim Anthoninus in ſuo Itinerario meminit Trajecti, qui xvj. in ordine poſt Cæſarem imperavit 70. annis inter ipſum atque Neronem effluxis, nec veriſimile eſt tam modico temporum intervallo Trajectum in tantum coaluiſſe, ut à tanto Imperatore mereretur deſignari.

Traiectum ſub Iulio Caſare ceptum, aut ſub Druſo.

Vltraiectū etiam ante adventum Cæſaris ſloruiſſe videtur.

Digitized by Google

CAPVT IV.

De mutatione nominis.

Variationem autem nominis ex hoc conjicere licet, quod cùm hoc ob vetuſtatem bellicaſque incurſiones, & nonnunquam inundationes aquarum pleraque loca aut deſolata, aut maximas paſſa ſunt impreſſiones à victoribus aut inſtauratoribus nova nomina impoſita fuerunt. Verbi gratia, Hieroſolyma ab Hadriano Auguſto inſtauratore Helia, Biſantium, à Conſtantino Conſtantinopolis, Roma ab Odonocro, Odonocria, Colonia Agrippina, poſteà Colonia Francorum: Rigodolum, confluentia ad Rhenum & Moſellam: Duodurum nunc Metis: Britannia, Anglia, Gallia, Francia jam vocitentur. Vnde & *A*ntonina Trajectum dicta, & Vltrajectum non à Dagoberti Regis aut anteà Wiltis populis (nam Divus Imperator *A*ntoninus Pius ſextus decimus Romæ poſt Cæſarem rerum potitus, ut præmittitur, meminit hujus nominis Trajecti in ſuo Itinerario.) Sed veriùs ab Vlpio Trajano *A*uguſto inſtauratore Vltrajectum, quaſi Vlpium Trajectum fuiſſe nuncupatum. Is enim, teſte Sexto *A*urelio, victore collapſam urbem ædificiis reſtauravit, & juxta Eutropium urbem trans Rhenum in Germania reparavit, à quo & multa loca nomen ſumpſere, veluti forum Vlpium, forum Trajanum, Trajanopolis, & in Galliis circa Rhenum Colonia Trajana, & caſtra Vlpia, quæ fuère Legionis xxx. apud Ptolomæum, ut in dicto Itinerario legitur. Succeſſor quoque ejus Hadrianus idipſum factitavit & poſteriores Imperatores, quos licet conſpicere ex fragmentis & titulis ad veterem Rheni alveum, & loca vicina noſtra ætate inventis, quæ exempli gratia, & pro memoria poſterorum in parte huc duximus adnotanda. Vltrajectum tamẽ non ab re quaſi Trajectum ultra Rhenum à Baldrico, qui eam urbem illic reſtauravit dictum creditur.

Nomina provinciarum atque oppidorum pro libitu Principũ mutata.

Conſtat etiam à tempore Divi Iulij Cæſaris uſque ad Conſtantinum *A*uguſtum, Rhenum continuis præſidiis & pontibus pro tranſitu fuiſſe cõmunitum, quod cùm apud pleroſque priores auctores, Strabonem, Plinium, Tacitum, tum & apud Herodianum in vita Severi, & in quibuſdam Panegyricis Conſtantino & Maximiniano *A*uguſto, dictis apertè ſcribitur. In Panegyricis autem hoc modo: Contra Barbaros jam ne procul quidem Rhenum audetis attollere, & vix ſecuri flumina interiora petitis, contra hinc per intervalla diſpoſita magis ornant limitem caſtella, quàm protegũt. Et alibi: Quippe cùm totus armatis manibus Rhenus inſtructus ſit, & ripis omnibus uſque ad Oceanum diſpoſitus miles immineat. Et *A*mmianus Marcellinus teſtatur, Iulianum Cæſarem multa caſtella in Gallia atque Germania diruta, communiviſſe. Quare Trajectum Vlpium potius quàm Viltorum dixerim. Viltos enim (qui & Sclavi ſeu Velatabi dicuntur unà cum Saxonibus incurſiones illic feciſſe non abnegamus, ſed pedem fixiſſe inficiamur. Scribit enim Paulus Oroſius Valentinianum *A*uguſtum Saxones,

Vltraiectũ dicendum Vlpium Traiectum non Vultorum.

ſes, gentem in Oceani littoribus & paludibus inviis ſitam, virtute atque agilitate terribilem periculoſam in Romanorum fines eruptionem meditantes in ipſis Francorum finibus oppreſſiſſe, poſt quem hæ provinciæ circum-Rhenanæ in jus Francorum Saliorum conceſſere (qui dudum apud Lexandriam ſedes collocarunt) & Francia Orientalis cepta vocari, quorum Reges in literis ſuis ſæpiùs meminêre Trajecti veteris. Quod ſi ſub Rege Dagoberto hoc nomen fuiſſet aſſecutum, jam non Trajectum vetus, ſed novum dicendum foret Cumque eccleſia Trajectenſis ab his Regibus Francorum felicia initia & fauſta incrementa ſumpſerit ad fundatores & rectores Eccleſiæ iſtius ſermo noſter divertetur. *Traiectum vetus.*

De origine & fundatoribus Eccleſiæ Trajectenſis.

CAPVT V.

OMiſſis jam Regibus antiquis, qui vel Idolis ſacrificabant, vel religione Chriſtiana initiabantur, eorum ſolum propoſitum eſt meminiſſe, qui fide, pietate & cultu erga Deum pollentes claruêre, & primordia Eccleſiæ Trajectenſis edidêre, ne ſtylus noſter in infinitum tendat. Is erit Dagobertus Rex Francorum, Clotario filio Hilperici Regis dolo Fredegundis cōjugis occiſi, genitus: licet ipſi Clotarius ac Theodobertus Reges jam confirmaverant, quaſcunque donationes factas Eccleſiæ Trajectenſi ejuſque villas & poſſeſſiones (quas poſſidebat, & quæ pietate Chriſti fidelium conſecuta erat) immunitate donantes ab omni regia poteſtate & ſeculari Iuriſdictione exemerant. Dagobertus itaque patre defuncto in ampliſſima Regna ſuccedens, circa annum Salutis Chriſtianæ Dcxxxj. Qui à patre adhuc puer committitur curæ Arnulphi majoris domus (poſtmodum immenſæ Epiſcopi Vrbis mediomatriciæ) ut eum ſacris literis ac moribus inſtitueret: dirigitur poſteà à patre cum Pippino Duce in Auſtraſiam (hoc eſt quidquid inter Rhenum, Moſam & Oceanum interjacet) regnaturus. Cùm autem in virum adoleviſſe: Wandragiſilum Ducem Aquitaniæ patri ſuo à conſilio percharum (eo quod illi quadam contumacia deſpectui eſſe videretur) verberibus affecit, & barbæ raſione ac vellicatione deturpavit: Quod cùm patri innotuiſſet, juſſit filium trahi ad ſupplicia. Ille furorem timens paternum, confugit ad templum Martyris Dioniſij, & ſociorum tutelam ſupplex expoſcens: Quorum ſuffragiis à nullo perſequente potuit inde dimoveri, donec perpetratum facinus pater ignoſceret; unde & locum illum maximè obſervavit, ubi poſtmodum ingentia dona contulit, & prædia largitus eſt. Hinc teſte Reginone, ſanctos Dioniſium & Mauritium martyres, & Martinum confeſſorem (cujus limina aliquando viſitavit) in ſumma ſemper habuit veneratione: de quo ſic ait Abbas Vrſpergenſis ſive montis Vrſorum. Dagobertus Monarchiam in tribus regnis ſolus obtinuit, fuitque fortiſſimus & Francorum nutricius, in judiciis Eccleſiaſti- *Dagobertus Rex Francorum anno 631.* *Eulogium Dagoberti Regis.*

Digitized by Google

cleſiaſticis ſeveriſſimus, largitor Elemoſynarum præcipuus, pacem in regno ſuo ſtatuens, & timorem gentibus in circuitu incutiens, ipſeq; ve velut Salomon pacificus regnum obtinuit quietus. Cujus vitam ac mores utinam noſtræ tempeſtatis Reges ac Principes ſaltim in parte imitarentur, & cum annis pueritiam exuerent. Qualiter autem hic Rex juventam duxerit, & adultus priſtinos mores mutaverit, ex literis ejus poteſt cognoſci, quas Abbas & Conventus Willenburgenſis ſuperioribus annis, Cæſare Maximiliano cum Philippo ejus filio, legato Apoſtolico, & oratoribus multorum Regum & Principum conventum celebrante in oppido Haganorum contra Philippum Comitem Palatinum Rheni in Iudicio exhibuerunt, auctoritate etiam multorum Imperatorum pro majore fide approbatas & confirmatas, ipſo Cæſare & pleriſque aliis vetuſtatem admirantibus, quarum exemplar idcirco huc duximus inſerendum.

Exemplar literarum Dagoberti Regis.

De hoc instrumento vide Nauclerū generatione 21. DAgobertus divina favente clementia, Francorum Rex, omnibus regni ſui primatibus, imò cunctis fidem Chriſtianam profitentibus, tam futuris quàm præſentibus; Votum, quo Deo, vel ſanctis ejus, ſe quis obligaverit, ſine macula reatus irritum fieri non potuit: Et quãto major & dignior eſt is, cui vovetur, eo ferietur graviori judicio voventis & non reddentis præſumptio. Debemus igitur & volumus nos quoque reddere quod vovimus Domino Deo terribili apud omnes Principes terræ, qui qualiter in brachio ſuæ virtutis & nos terruerit, & qualiter percutiens & ſanans rurſus nos viſitaverit omnibus ad exemplũ correctionis notum fieri dignum duximus, præcipuè, ut quiſque fidelis audito noſtro periculo, ab Eccleſiarum Dei vaſtatione ſe contineat, & honorem cõgruum rebus Deo dicatis exhibeat. Primum ergo de divina ſuper nos habita terribiliter examinatione, poſteà de voto & voti noſtri redditione breviter exponemus.

Patre meo Clothario felicis memoriæ defuncto, patrij regni curam ſuſce-*Vita Dagoberti.* pi, ſed vivendi ductus levitate, dominandique cupiditate diſtractus regalis officij debitum neglexi, nihil exhibens ſolicitudinis vel diligentiæ, nihil faciens vel indicans manſuetudinis aut zelo Iuſtitiæ dignum: Inter alios exceſſus meos Eccleſiarum Dei deſtructor, & diſſipator eſſe ceperam, quarum defenſor & ſublimator eſſe debueram, nec Divinæ majeſtatis oculos, nec hominum veritus acclamationem. Tandem Dei benignitas obſtinatæ mentis ſuperbiam conterens virga correctionis iniquitates meas viſitavit, & ca-*Dagoberti à Deo correctio.* ſtigato mihi veniam non negavit: Nam raptus in ſublime, divinæque Majeſtati inter choros Sanctorum in habitu judicantis ſedenti, præſentatus à ſanctiſſimis Eccleſiarum Patronis, pro rebus Eccleſiaſticis per rapinam à me diſtractis & conſumptis, graviter & conſtanter ſum accuſatus. Maximè à ſanctiſſima Dei genitrice Maria, & beatiſſimis Petro & Paulo Apoſtolorum princi-

Digitized by Google

principibus, cumque conſcientia gravatus non auderem delicta defendere, ex arbitrio præſidentis pœnæ ſum addictus: Denique cæſo & pœnis atrocibus confecto, ſuccurrit mihi tandem ſpecialis meus patronus Martyr Dioniſius, qui precibus ſuis & inſtantiis pœnæ dilationem & pœnitentiæ mihi tempus obtinuit. Idem ipſe quaſi modum ſtatuens pœnitentiæ in hoc mihi ſpem plenæ poſuit indulgentiæ, ſi ad honorem Dei & prædictorum Sanctorum (quos magis offenderam) domum divinis aptam ſervitiis conſtruerem. Qua permiſſione lætatus libens vovi, dimiſſuſque à ſuperis redii. Igitur ſub certa ſpe remiſſionis & indulgentiæ peccatorum noſtrorum reddentes alacri ſtudio votum quod fecimus, Eccleſiam in honorem ſanctæ Trinitatis & ſanctæ Mariæ perpetuæ Virginis, & ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, in loco qui dicitur Wiſzenburgh, conſtruximus: quam ſublimare, & regali munificentia ditare decrevimus. Donamus ergò ei, & in perpetuum, datum eſſe volumus de rebus Fiſci noſtri illic adjacentibus, quicquid ad nos ſpectat tam in villis, quàm in mancipiis, ſylvis vineis, campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumvè decurſibus. Et omnia hæc in uſum fratrum ibidem ſub Monaſtica profeſſione Deo ſervientium libera traditione redegimus, & ut hujus noſtræ donationis authoritas in omne tempus ſtabilis, & firma perſeveret, terminos & circumjacentium nomina locorum ſubnotare curavimus. Verſus Orientalem plagam extenditur Marcha, quam tradidimus uſque ad Marchihovenum, & ad Aldenherde, & inde ad Geboldeſimge, & inde ſubter vadum Luriæ, & inde ad Bonzdingeſcharſt, & inde ad limitem qui ſtat in ſublimitate vallis Immenſdal, & inde ducit ad meridianam plagam ſuper Warſbach, & inde ad Rodemolo ſcyſtamphe, & inde ad Sebach, & inde ad Kirchdale, & inde ad Ingelſdehage, & inde ad ſylvoſos mõtes uſque ad Bedebur, ad Occidentalem verò plagam uſque ad Lutembach & Berembach, & inde ad Erliback, & inde ad Grunenbrunnen, & inde ad Oteruhſcheit, ad Septentrionẽ plagam uſque ad Euhenebergh, locum autem ipſum (quem ſingulari amplectamur dilectione) nunc & deinceps ab omni ſervitutis oppreſſione libertim ſub regali volumus eſſe tuitione; Ita videlicet, ut nullus Iudex publicus, nullus ex Iudiciaria poteſtate, quicquam poteſtatis, vel negotii in ipſa Marcha ſine patris Monaſterii licentia exercere vel habere præſumat, nec homines ipſius loci conſtringere, vel ad cauſas audiendas aut freda vel tributa ſolvenda. Poſtremo nihil penitus ab eis audeat exigere. Illud etiam pari decrevimus autoritate, ut nullus Pontificum Nemetenſis civitatis, vel reliquorum Epiſcoporum aliquam ibi dominandi, vel quaſlibet cauſas agendi habeant facultatem. Sed ſub noſtræ immunitatis defenſionem omnia illuc pertinẽtia pater Monaſterii cum fratribus ſuis liberè & quietè poſſideat. Ad hæc monetam in ſe habentem imaginem & literas, expreſſamque ſimilitudinem Nemetenſis monetæ, eidem loco concedimus, parique noſtra autoritate donationem ratam & firmam eſſe volumus, ut homines ejuſdem Eccleſiæ per omnes fines regni noſtri, liberè negotiis ſuis inſerviant, ita videlicet, ut nulli debitum Teloniumque

Votum Dagoberti, & ex eo abſolutio.

VViſſenburgenſe Monaſterium ex voto conſtructum, & dotatum à R. Dagoberto.

Termini Monaſterij VViſſenburgenſis.

Immunitas Monaſterij VViſſenburgenſis.

Ius cudendæ monetæ.

umque perſolvant, & nullus Iudex ſeu quælibet cujuſcunque ordinis perſona in hujuſmodi cauſa violentiam eis aliquam inferre præſumat: Fratribus autem ibidem Deo ſervientibus, ut eò devotius & tranquillius ſanctæ converſationis ordinem cuſtodiant, liberam inter ſe eligendi ſibi Abbatem donamus poteſtatem. Cui Abbati omnibuſque ei ſuccedentibus hoc ſpeciale concedimus privilegium dignitatis, ut in ordinem & Ius poſſit promovere miniſterialium, quemcunque de familia tali honore dignum judicaverit. Omnes etiam Miniſteriales ejuſdem Eccleſiæ ex Dño Abbate accipiant beneficium, ſolique Abbati ſerviant, nec aliquam poteſtatem ſuper eos advocatus exercere audeat, niſi fortè ex aliqua inobedientia, quaſi ad rebelles illos Miniſteriales conſtringendos, Abbas adſvocatum invitet, reliqua verò familia legittimo loco & tempore ter in anno pro Iuſtitia facienda ad placitum advocati debet convenire, & in ſervitium advocati ſi præſens eſt, ſinguli ſingulos denarios ſolvere, exceptis his qui ſunt de Immunitate. Quod ſi ex his placitis abſens fuerit advocatus, nihil ex his denariis debetur, niſi in ſervitio Regis eſſe probetur. Vt aut. hæc noſtra traditio & Iuris, & conceſſæ dignitatis inſtitutio ſtabilis & inconvulſa jugiter permaneat, cartam hanc inde conſcriptam adnotatione Sigilli noſtri roboravimus. Datum, quod fecimus, in ipſo Monaſterio, menſe Majo, die xi. anno Regni noſtri xxiiij. in Chriſti nomine fæliciter, amen.

Ius promovendi Miniſteriales Abbati conceſſum.

Datum in ipſo Monaſterio menſe Maio anno regni noſtri 24. anno Domini 623. apud Munſterum ſcribitur. Trithemius annum ponit Chriſti 629

Dagobertus Rex, &c.

Item ex alia litera ipſius Dagoberti Regis.

DAgobertus Rex Francorum viris Illuſtribus, Ducibus, Comitibus, Domeſticis, vel omnibus gentibus, tam præſentibus quàm futuris. Illud ad ſtabilitatem Regni vel remedium animæ noſtræ perdurare credimus, ſi petitiones ſacerdotum, quas auribus noſtris patefecerint, ad effectum perducimus. Ideò cognoſcat magnitudo ſeu utilitas veſtra, quia nos ad ſuggeſtionem viri venerabilis Radfridi Abbatis de Monaſterio Wiſſunburgo, balneas illas trans Rhenum in pago Auciacenſi ſitas (quas Antonius & Adrianus quondam Imperatores ſuo opere ædificaverunt) ad Monaſterium (quod dicitur Wiſſenburg) & eſt conſtructum in honore Sancti Petri in pago Spirenſi, viſi fuimus conceſſiſſe, cum omnibus, & cum ipſa Marcha ad ipſas balneas pertinente, quæ veniet in ambobus lateribûs uſque in fluvium Murga, & de una fronte ad partem Occidentalem raſta una, & de alia fronte ad partem Orientalem Leucas ſex, quas homines loci illius ſiti dicunt raſtas tres eſſe. Propterea hoc præceptum ceſſionis fieri juſſimus, &c.

Ex his ergo literis conſtat, quanta religione & devotione ergaDeum, pietate erga Eccleſias, & juſtitia in ſubditos effulſerit, ut non immeritò inter Sanctos & electos Dei ſit connumeratus: Nam & plures alias Eccleſias & ædifica-

Digitized by Google

ædificavit & dotavit. Hujus providentia Chriſtiana fides apud Trajectum anteà ſeminata firmius ſtabilita, ubi idem Rex (ſicuti teſtatur beatus Marcellinus in vita Suitberti Epiſcopi) conſtrui fecit Eccleſiam in honorem Divi Thomæ Apoſtoli, vel ſecundum alios Thomæ & Martini, quam Barbari ac Friſij ſucceſſu temporis ſolo æquarunt, ita ut clarè intelligitur Chriſtianam fidem in his regionibus, & præcipuè Trajecti incepiſſe vigere à tempore, quo Reges Francorum illam ſuſcepêre, longè ante adventum Suitberti aut Wilibrodi. Nam Epiſcopi Colonienſes ab antiquo vendicare volebant Iuriſdictionem Eccleſiæ Trajectenſis, quæ etiam ante tempora Dagoberti fuit Epiſcopalis, habens villas & poſſeſſiones, & à Clothario patre ejus ac Theodoberto Regibus bonis, & privilegiis dotata, ut præmittitur, & in proximo, & in vita Divi Bonifacij pleniùs docebitur. Sed irruentibus barbaris iterum extincta & ſucceſſivè reſuſcitata, Dagobertus tandem Mediomatricum veniens (quæ Metis dicitur) cum conſilio Pontificum & Procerum filium ſuum Sigibertum in regno Auſtraſiæ ſublimat, cumque ſancto Cuniberto Epiſcopo Agrippinenſis Eccleſiæ, & Pippino Duci, patri ſanctæ Gertrudis, commendat, & cùm regnaſſet annis xiiij. migravit ad Dominum. Spinogilo villa Territorij Pariſienſis circa annum ſalutis Dclxv. ſecundum alios Dcxliiij. Platina in vita Doni Papæ. Eodem fermè tempore Dagobertus Francorum Rex, vir callidi & aſtuti ingenij, nec conſilio minus, quàm manu promptus moritur, cujus animam ex manibus dæmonum, Lipporeā inſulam propè attingentium liberatam ferunt Dioniſij & Mauricij Martyrum, ac etiam Martini confeſſoris auxilio, quos ſemper dum vixit, ut patronos coluit, & templis honoratiores reddidit. Claruit ſub Heraclio & Conſtantino ejus filio, & Iuſtiniano minore Impp. Aug. Magnam invenio diverſitatem temporis & annorum, quod ſcriptorum vitio contigiſſe haud dubium eſt. Nam ſecundum aliquos, Heraclius lviij. loco ab Auguſto accepit Imperium, circa annum ſalutis Dcxij. qui occiſo Foca imperavit annis xxvij. & obiit anno Dcxlij. ubi error trium annorum invenitur. Regino verò affirmat, Dagobertum obiiſſe anno Dcxiij. Sanctus Ado Viennenſis teſtatur Heraclium imperaſſe annis xxvj & filium ejus Conſtantium menſibus ſex. Conſtantinum verò hujus filium annis xxviij. & Dagobertum ſub Iuſtiniano minori filio Conſtantini obiiſſe, regnaſſeque annis xliiij. Quid ex his approbandum ſit relinquimus prudenti Lectori diſcutiendum, in ſequentibus tamen poſt Imperium tranſlatum ad Francos & Germanos certior invenitur annorum ſupputatio.

Dagobertus Ultraiecti D. Thomæ Eccleſiam fecit.

Eccleſia Traiectenſis ante Dagobertum Epiſcopalis.

Error in calculo temporis.

Sigibertus itaque patri ſuccedens, Rex conſtituitur anno Dclvj. qui ſancto Konochio dedit Epiſcopium Trajectenſe ſecundum Abbatem Vrſpergenſem, Nec id aliter intelligendum eſt, quàm de Vltrajecto, cum in Catalogo Epiſcoporum Tongirenſium, & demum Trajectenſium ad Moſam nullus inveniatur inter Epiſcopos hoc nomine annotatus. Ex quo clarè liquet, apud Trajectum ab antiquo fuiſſe ſedem Epiſcopalem, licet nomina & ſeries Pontificum nobis per deſolationes barbaricas ſint incognita. Hic

Sigebertus Dagoberti filius donat S. Konocho Epiſcopatum Traiectenſem.

teſtante Reginone, ex Regni-truda puella genitus, ſancto Amando eum benedicenti, dum nemo reſponderet xl. die fertur, locutus & dixiſſe, Amen. Alibi tamen legitur natus ex Nantilda Regina una cum fratre Clodoveo. Hic Sigebertus filium parvulum habuit nomine Dagobertum, qui à Grimoaldo filio Pippini maiore Domus conſtituitur Epiſcopus Pictavenſis. Vnde magna poſteà quæſtio ſuborta eſt: obiit & Sigibertus ſub Iuſtiniano minore. Iam non eſt animus Regum Francorum ſucceſſionem vitamque hic deſcribere, ſed ex intervallo eorum facere mentionem, prout res expoſcet, à quibus Eccleſia Trajectenſis ceperit incrementa. Nam ſucceſſu temporis Martinus & Pippinus junior filius Anſegiſeli (Regibus decidentibus) dominabantur in Auſtraſia. Martinus dolo Ebroini occiditur. Pippinus genuit ex Plectrude nobili fœmina uxore ſua Drogum, quẽ Ducatui Campaniæ præfecit, & Grinoaldum majorem domus Regis Childeberti, qui habebat Radbodi Ducis filiam Thenſundam uxorem, & patrem ægrotantem viſitans à Rangario Friſone interficitur in Baſilica ſancti Lamberti Leodij. Ex alia verò fœmina Alpaide ſcilicet, genuit extra matrimonium Karolum, qui nominatus eſt Martellus, Ado Viennenſis. Pippinus multa bella geſſit contra Radbodum gentilem Friſonum Ducem, & cùm obtinuiſſet principatum ſub diverſis Regibus ſcilicet Theodorico, Clodoveo, Childeberto, & Dagoberto juniore per annos xxvij mortuus eſt anno incarnationis Domini Dccxiiij. menſe Decembri, relinquens eundem Karolum hæredem principatuum ſuorum. Hic Pippinus junior dictum Radbodum expulit Trajecto, & ut Chriſtiani tutiùs de cætero habitarent, contulit ſancto Willibrordo Palatium vetus à Regibus & prædeceſſoribus ſuis conſtructũ, & in parte dirutum eis inhabitandum, uti habetur in Annalibus Leodienſibus: & civitatem ipſam unà cum omnibus appendentiis regali donatione conceſſit pro ſe & ſucceſſoribus ſuis Epiſcopis Trajectenſibus, teſte beato Marcellino. Paulus Diaconus Forolivienſis libro ſexto ita inquit: Apud Regnum Francorum tunc temporis Pippinus obtinebat principatum. Fuit autem vir miræ audaciæ, qui hoſtes ſuos ſtatim aggrediendo conterebat: Nam ſupra quendam ſuum adverſarium Rhenum tranſgreſſus, cum uno tantùm ſatellite irruit, eumque in ſuo cubiculo reſidentem cum ſuis trucidavit. Bella quoque multa cum Saxonibus, & maximè cum Radbodo Friſonum rege fortiter geſſit. Hic & alios filios habuit, ſed ex iis præcipuus extitit Karolus, qui ei poſt in principatu ſucceſſit. Et paulo pòſt: Apud Francorum quoque gentem, Pippino vita exempto circa annum Dccxiiij. ejus filius Carolus, de quo præmiſeramus, licet permulta bella & certamina, de manu Raganifredi principatum ſuſtulit. Nam cùm in cuſtodia teneretur divino nutu ereptus, aufugit: ac primum contra Raganifridum cum paucis bis terque certamen iniit: noviſsimè apud Vincianum magno certamine ſuperavit, cui tamen unam, hoc eſt, Andegavenſem civitatem conceſsit ad habitandũ, cunctam verò Francorum gentem ipſe gubernandam ſuſcepit.

Relinquit filium Dagobertum.

Pippinus Maior domus Auſtraſiæ.

Carolus Martellus Pipini ex Concubina filius.

Pipinus Radbodum Friſiæ Regem expulit Trajecto.

Donat S. Willebrordo Trajectũ.

714. Pipinus moritur.

CATALO-

Digitized by Google

CATALOGVS EPISCOPORVM TRAIECTENSIVM.

S. VVillebrordus Epiſcopus I.

POſt verbum Euangelicum jam dudum in inferiore Germania ſeminatum,& poſteà barbarica incurſione, gentiliq; feritate extirpatum Epiſcopio Trajectenſi,de quo ſuperiùs mentionem fecimus, funditus deleto, advenêre ex Britannia viri literis, moribus & religionis ſanctitate conſpicui, quorum majores ex nobilibus Anglis originem duxêre, quo eos conſonantia Germanicæ linguæ ad facilè eos intelligendum promptiùs animabat. Angli etenim & Saxones,& Marcij, qui paulo antè Britanniam occupaverunt, egreſſi fuerant ex Germania inferiore. Horum Dux & rector præcipuus Willebrordus (poſteà Clemens) undecim fortiſſimorum Chriſti militum ad numerum Apoſtolorum ſtipatus caterva, ex quibus Suitbertus proximo jungitur loco. Item Acca, Wigbertus, Willibaldus, & Winibaldus fratres, Lebuinus, Ewaldidus, Werenfridus, Marcellinus, Adelbertus, directi ab Egberto Archiepiſcopo Eboraci tanquam robuſtiores Athletæ ad fructuoſius plantandum verbum Dei in Friſiis & Saxonibus, quod antea circa annum ſalutis Chriſtianæ D.c.lxxxvij. per Wilfridum primum Auguſtaldunenſium ac Marciorum, poſteà Eboracenſium Archiepiſcopum (regnante in Friſiis Adgillo, ac demùm ſuccedente Radbodo hinc in regno) per Wigbertum ac Comites in corda Idolatriis obnoxia fruſtra factum, ſtatim exaruerat. Hi verò aſſumptum munus graviter obeuntes, glorioſo curſu vitam finierunt, indomita colla Chriſto ſubjugantes, partim ſanguine, partim morum ſanctitate & exemplo ipſum confeſsi ſunt: nam ſucceſſu temporis Willebrordus Archiepiſcopus Friſiorum à Sergio Papa conſecratus, Trajecti ſedem conſtituens, Epternacum ab eo conditum illuſtrat. Suitbertus item Epiſcopus poſt fidem per Friſiorum ac Saxonum Provincias latè denunciatam, in inſula Cæſaris (quam Germani Werdam vocant) quieſcit, clarens in vita, & poſt mortem miraculis. Acca Epiſcopus cùm Eccleſiam Auguſtaldunenſem aliquandiu rexiſſet, fæliciter obiit: Wigbertus

Viri docti & religioſi Epiſcopatũ Traiectenſem ex Britãnia egreſſi inſtaurãt quorũ Dux & auctor S. VVillebrordus.

VVilfridus Archiepiſcopus Marciorum ſub Adgillo Friſios docet. 687.

S. Suitbertus Epiſcopus in VVerda Cæſaris quieſcit.

 præſby-

præſbyter apud Foſtedandiam inſulam à Radbodo rege jugulatus pro Chriſti nomine. Willibaldus Aureaci Eyſtati Epiſcopus in pace obdormivit. Winibaldus frater eius Heindelamenſi Monaſterio præfuit Abbas, quorum germana fuit Diva Walburgis virgo, patrona noſtra, Levinus item Epiſcopus apud Gandavum ſacro Martyrio coronatus eſt; Ewaldi item duo, albus ac niger ſacerdotes apud Nabiam Chriſtum confitendo paſsi ſunt. Werenfridus præſbyter apud Aliſſonem nunc Elſt in pace quieſcit. Marcellinus præſbyter prædicatione ſua Salios, Francos, ac gentes circumvicinas convertens, plenus dierum moriens, Daventriam adornat. Adelbertus Levita filius Edilbaldi Regis Deirorum, cujus pater ſanctus Oſwaldus rex & Martyr, pro Chriſto dimittens ſæculum in loco dicto, Hallum, nunc autem Ekmunda ſolenniter requieſcens uſque in finem vitæ, plurimos ad fidem convertere non ceſſavit. Hi omnes ex meritis anteactæ vitæ ſancti & domeſtici Dei habiti, adhuc noſtra tempeſtate ſingulis in locis venerantur, quorum geſtis hic parum immorãdum duxi, cùm ea prout à claris autoribus in ſcriptis redacta ſunt, formis excuſa tradidimus, & in lucem emiſimus, ut qui volet, Lector ex amuſsim videre poterit.

Viri illi ſancti ex Britannia ubi ſint mortui.

Vita Sãctorum ab Heda noſtro conſcripta, & in lucem edita.

Anno itaque Salutis D.c xc. Willebrordus natione Anglicus, gente Saxonum, provinciæ Northumbranæ, anno ætatis ſuæ xxxiij. cum ſociis applicuit Trajectum, tum per Radbodum Regem Friſiorum occupatum. Qui poſtquam illuc adveniſſet, inſtituit talem ſibi vivendi normam, qualem in primitiva eccleſia legimus obſervatam ab Apoſtolis, Chriſtum inibi, ac in citeriore Friſia conſtanter euangeliſans, ſed nihil proficiens propter tyrannidem Regis ipſum Pippinum principem acceſſit, gratanter ab illo ſuſceptus. Dignum duximus hic inſerere obſtinatam mentem ipſius Radbodi. Adductus enim per prædicationem Wulfranni Archiepiſcopi Senonenſis, ut baptizaretur, inſtincto jam pede uno, interrogavit ubinam major eſſet numerus Regum ac Nobilium Friſiorum, in cœleſti regione, aut abyſſo tartarea, audiens ab ipſo Epiſcopo, eos omnes damnatos, qui abſque baptiſmate obiiſſent, retraxit ilicò pedem, inquiens: Satiùs eſſe jungi prædeceſſoribus, quorum conſortio carere nequiret etiam apud inferos, quàm cum paucis aſſociari ſuperis, & paulo pòſt ſubita morte interiit; quamvis nonnulli reliquerũt in ſcriptis, ipſum ſuper Burdonem fluvium à Carolo fuiſſe occiſum, primum ſcilicet terreſtri, demum navali prælio victum Duce Popone, ſive Bobone interempto. Anno tertio poſt obitum Pippini patris, qui deceſſit anno Dccxiiii. expulſo autem Radbodo ex Trajecto ac citeriori Friſia, circa annum Dcxciiii. Willebrordus ille denuò ad prædicandum remiſſus, propoſito edicto provincialibus (ne quis prædicantibus moleſtiæ quicquam inferret) quam plurimis Chriſto acquiſitis Trajectum rediens, circa ruinas Eccleſiæ ibidem in Epiſcopio ſub honore Divi Thomæ Apoſtoli à Dagoberto rege nuper ædificatæ, fundavit Oratorium in honorem ſanctæ crucis, baptiſterium in eo conſecrans ut volentibus confugere ad fidem, ſecuriùs liceret propter munitionem loci, Anno Salutis Dc.xcv. deputatis miniſtris, qui

Anno Chriſti 690. Willebrordus venit Traiectum cum ſociis.

Hæc narratio de morte Radbodi nõ eſt vera, ſed confiſta Monachis. Wulfrannus enim anno 700. in Friſiam venit, & quinquẽnio poſt inde abiit. Radbodus autem obiit ſuo fato ãno quarto poſt eius obitum. Vide annales Friſiæ B.F.

Anno 694. Willebrordus ædificat in Traiecto Oratorium S. crucis, addito Baptiſterio & miniſtris ſacris

Digitized by Google

qui ſacris obeundis & hymnis, & divinis laudibus cantandis ſedulò incū-
berent.

Anno eodem Willebrordus rurſum accitur à Pippino, à quo propter elo-
quentiam & doctrinam aliquandiu detentus, ſequenti anno dirigitur Ro-
mam ad Sergium ſummum Pontificem, qui eum Archiepiſcopum nedum
Friſiorum, ſed & gentibus circumvicinis conſecravit in æde ac die natalicia
Divæ Ceciliæ virginis & Martyris, imponens ei nomen Clementis. Anno
ſcilicet Dcxcvj. reverſus itaque ab urbe, & lætanter à Sancto Suitberto ſuſ-
ceptus, pleraſque nationes in fidem Chriſti ſuſceptas, & apud Trajectum
numerum fidelium valdè adauctum accedens, illic ſuperædificavit in fundo
prioris Baſilicæ ſancti Thomæ Apoſtoli, juxta arcem Eccleſiam cathedra-
lem, quam & in honorem ſancti Martini Epiſcopi Turonenſis dedicavit,
una cum Suitberto & ſociis. Anno Dc.xcvij. quam & matrem omnium
gentium vicinarum conſtituit: collocans ibidem Canonicos Cœnobitales,
hoc eſt, communem & Apoſtolicam vivendi legem obſervantes. Non enim
fuerant Monachi, ut nonnulli volunt (niſi ſecundum Procopium eos ita
nominaverimus) qui teſtatur in libro primo de bello Perſico Chriſtianorū
ſapientiſſimos vocari Monachos, & ad cuſtodiam limitum arcibus præpo-
ſitos, ſed Canonici, qui utique regulam Divi Auguſtini, aut Beati Iſidori
tunc profitebantur per univerſas Germaniarū & Galliarum Eccleſias. Nam
& Monaſteria ab eodem conſtructa ſunt, in quibus Monachorum & Virgi-
num ad differentiam Canonicorum, congregationes conſtituit. Et beatus
Marcellinus teſtatur in vita Suitberti, ſanctum Willericum præſbyterum
primum Canonicum conventus novellæ Trajectenſis Eccleſiæ, vas virtutū,
pura intentione, ſpe ſupernæ retributionis, dereliquiſſe mundum, Chriſto
ſyncero corde ſervire ſtatuiſſe, in Monaſterio Wardenſi factum præpoſitum,
ſub eodem Suitberto abſtinentiæ, continentiæ, cæterarumque virtutum o-
mnibus fratribus dediſſe exemplum. Tandem Bonifacium ſibi deputans
ſucceſſorem, plenus dierum, magnoque ſibi apud mortales relicto deſiderio
terrenam felici commercio in æternam vitam commutans, quievit in Do-
mino anno Dcc.xxxvj. Epternati ſepultus. Theofridus verò Abbas ſcribit
ipſum deceſſiſſe anno Dcc.xxxix. indictione ſeptima, anno ordinationis
ejus xlvj. ætatis lxxxj. anno Caroli Ducis xxvj. Idus Novembris. Hujus
ſanctiſſimi viri meminit Beda præſbyter, Addo Viennenſis Archiepiſcopus,
Marianus Scottus, & plerique alii ſcriptores inſignes, ſedit annis xl. uti
præmiſſum eſt. Obtinuit pro Eccleſia Trajectum, cum omni diſtrictu &
territorio ſuo, atque omni jure in proprium poſſidendum. Item à Karolo
Martello ejus filio oppidum Tielam, locum Elſte, & caſtrum & pagum de
Benthem, cum omnibus adjacentiis, ac Iuriſdictionem ampliſsimæ Dio-
cœſis. Sed Theofridus Abbas Epternacenſis Monaſterii, qui ſicuti ipſe te-
ſtatur, ſub Henrico IV. Imperatore vitam ipſius Willebrordi longiore cæ-
teris ſtilo complexus eſt, aſſerit pleroſque in augmentum divini cultus per-
ampla erogaſſe patrimonia locis ab ipſo conſtructis. Primo Ducem Pippi-

(695. Uvillebrordus à Pippino mittitur Romam.)

(Vocatur à Sergio Papa Clemens Archiepiſcopus Friſiorū.)

(Ædificat S. Martino Eccleſiam prope arcem anno 697.)

(S. VVillebrordus moritur, ſubſtituto ſibi Bonifacio. anno 739.)

(Traiectum)

(Tiela.)

Digitized by Google

num cum Biltrude conjuge 3. Idus Maij, anno regni Childeberti tradidiſſe integram medietatem Fiſci Epternacenſis Theodardo Theodorici Ducis filio, ſibi relictam. Hermiciam quoque Dagoberti Regis filiam addidiſſe partem alterã cum Villa Montis, ſita in pago Tutbiacenſi, hæreditario jure poſſeſſam, cum appenditiis & adjacentiis omnibus 3. Kalend. Decemb. Idem Pippinus anno 4. Regis Dagoberti vj. Non. Martij contulit villam in pago Moſariorum ſitam, & à præter fluente Rinpſueſtra nomen ſortitam, ære proprio per Blittrudem ab ingenuis coemptam: & in utroque loco ipſe Willebrordus inſtituit vitam cœnobiticam. Carolus quoque ejus filius major domus, avus Caroli Magni apud Treviros conſiſtens 4. Idus Maij integram villam Adricham dictam in Friſiis pago Kinheim ſuper fluvium Voliſcena, ubi mare fluit in parte altera ſitam Regio donavit teſtamento. Præterea Rothingus vir præpotens delegavit ei viventi adhuc eccleſiam in Antverpo caſtello ſitam ſuper fluvium Schaldim in pago Reienſium, cum villis, appenditiis, & tertia parte Telonij ejuſdem caſtelli, quod nunc eſt Marca, ut aiũt, ſive limes Regni. Et cum Antverpi incidit mentio, quod noſtra tempeſtate Emporium totius Europæ longè extat præſtantiſſimum, ne priſca privetur gloria, licet ipſe Theofridus ſuo tempore Caſtellum & Marcam nominet, fuit tamen urbs vetuſta & celebris, ſicuti Sigebertus Gemblacenſis, & ſcriptor Halſſligimenſis teſtantur, affirmãtes Antverpum ad Schaldum, Windlant ad Moſam, ſicuti & Groningam (ut alibi legi) ad Amaſim flumina ſita, nobilia emporia, clade ac rabie Normandica funditus fuiſſe deleta, circa annum Dccccxxxvij. Antverpum itaque diu manſiſſe deſolatum, paulatim propter commoditatem fluminis in vicum coaluiſſe, & inſulam quam Schaldis effecerat, complexum, collocata poſtmodum per Principes Lotharingos, ac Brabantiæ Duces, arce pro præſidio, diu caruiſſe portis & muris, eoque paulatim frequentatam advenis & negotiatoribus, ut crederetur, debere erigi in ſedem Epiſcopalem, niſi Landelini hæreſis obfuiſſet, qui locum aliquot annis defœdaverat, ſicuti & hodiè (proh dolor) Lutheriana tabe non eſt immunis. Hic enim Landelinus niſus fuit priſtinam ſuperſtitionem (cùm memoriæ traditum ſit, Deum Priapum illic ſolere coli) rurſum introducere omnibus ſpurcitiis & laſciviis deditus, & ſe potenti ſequacium virorum ac mulierum manu defendens etiam alios in ſectam ſuam jurare coegit, millibus aliquot hominum ſtipatus circa annum Mc. xxiiij. Quod & Epitaphio apud Monaſterium Præmonſtratenſe reperto (cujus exemplar à doctiſsimo viro Petro Ægidio Archivorum Antverpienſium Præfecto nobis traditum hic ſubnectimus) ſatis apparet de ſancto Humberto Epiſcopo Antverpienſi.

Villa Montis. *Adricham in Friſiis.* *Antverpum caſtellum, Marca ſive limes Imperij.* *Normanni ista Emporia deſtruxit anno 837.* *Landelinus quidã Priapi cultum inſtaurare niſus circa annũ 1124.* *Humberti Epitaphiũ, qui teſte Molano floruit ſub Childerico Francorum Rege Epiſcopus ſive totalo.*

Inclyte, qui meritis fulges Huniberte, Choruſſis
Inter cœlicolas clarus fœlicia ducis
Ocia, & excelſi Regis decoratus in aula es.
Cujus ad exemplum vita ac moderamina Chriſti
Belua manſueſcit, tellus limphas dare juſſa eſt

Te duce

Te duce Cœnobium ſupereſt quo moribus atque
Relligione pia fœlix radiat Maricellus.
Reſpice proſtratos Præſul mitiſſime ſervos,
Horrida vipereis rabies quos morſibus urget,
Eximia ac te dote pius luſtravit Olympi
Arbiter, unde decus tibi; laus & gloria præſtans.
At virtute tua nobis placidam ingere mentem,
Tranquilla da pace frui, da corde ſereno
Rite procelloſos fluctus componere noſtros.
Effera quæſo procul rabies abigatur in ævum,
Fac pietate fides creſcat, ſpes ambiat alta,
Inſtet amor ſtudijs, luxus declinet inanis.
Ut Chriſto laudes meritas perſolvere nobis
Detur, & æternum vobis placare parentem.

Quod idcircò interſeruimus, quia magnum invenimus inter Trajectenſem, Externacenſem, & Antverpienſem Eccleſias fuiſſe converſationem, &, uti creditur, Templum apud Antverpium Divæ Walburgis coætaneæ Willebrordi dicatum, credimus eſſe donationem Rothingi hujus, cujus & nomiſma in auro legimus. Heribaldus inſuper dignitate fulgens tradidit in pago Marſum, in ora moſæ flu. unà cum omnibus appendiciis Baſilicam. Angibaldus verò villam Waderloe in Texandria ſuper fluvium Dumella. Engilbertus cuncta, quæ juris ſui erant in villa Ereſteho municipata, & Alfeim villa integra. Auſbaldus omnem poſſeſſionem ſuam in Hockenſterr, villam Diſenam. Thitbaldus Eccleſiam integram cum adjacentiis ſuis in Mulvehem. Ebroinus Comes præclara prædia in villa Rivera & Baſilicam cum omni integritate in Millinga: Wachardus vir venerabilis Manſos ſeptem cum dimidio & molam in loco Erlo ſuper fluvium Pramia. Et ſicuti idem affirmat Theofridus, plerique alii viri religioſi & illuſtres multa contulerunt, propter barbara hominum, locorumque vocabula, ab eo omiſſa. Donata autem Divus Antiſtes proinde impertitus eſt huic Trajectenſi Eccleſiæ, inde Monaſterio Externaco, prout viſum fuit, neceſſariam ſubminiſtrans alimoniam. Nec veriſimile eſt pios principes alioſvé Catholicos homines tanta elargitos, niſi motos ſanctitate vitæ ac viſis illius miraculis. Donationum autem harum exemplaria aliqua hic annotamus.

Traiectẽſis, Externacẽſis, & Antverpienſis Eccleſia inter ſe converſantur.

Donationes diverſæ Eccleſiæ Traiectenſi collatæ.

S. Willebrordus donata diſpenſavit inter Eccleſiam Traiectẽſem & Epternacenſem.

Traditio Caroli filij Pippini de Trajecto & Fethna.

EGo Dei nomine illuſter vir Carolus major domus, filius Pippini, quõdam cogitans caſum humanæ fragilitatis, qualiter peccata poſſum abluere, & donante Deo ad æterna gaudia pervenire: Idcirco donamus à die præſenti, per hanc paginam Teſtamenti, & donatum in perpetuum eſſe volimus, hoc eſt ad Monaſterium, quod eſt infra muros in Trajecto ca-

cto caſtro conſtructum, ubi & Apoſtolicus vir D. & in Chriſto pater noſter Willebrordus Archiepiſcopus, ſub ſanctæ cõverſationis cœnobitali ordine, cuſtos præeſſe videtur, omnem rem in Fiſci ditionibus quidquid in ipſo Traiecto caſtro, tam infra muros, quàm à foris, cum omnibus adjacentiis vel appenditiis, cum illo paſcuo Pravejungo, vel quicquid ibi Fiſci ad præſens eſſe videtur, omnia & ex omnibus totum & ad integrum cum omni re quæſita & inquiſita, & ſimiliter villam vel caſtrum nuncupatum Fethna, ſitum in Inſterlaco, cum omni jure & ſoliditate ſua; omnes adjacentias vel appenditias, tam ad ipſam villam Fethnam caſtrum, vel etiam ad jam dictum Trajectum caſtrum, ut diximus, aſpicere vel pertinere videtur, quantumcunque ad partem Fiſci, vel ad noſtrum præſens eſſe videtur, cum omni integritate eorum, quicquid dici vel nominari poteſt, hoc eſt, una cum manſis, terris, caſis, domibus, ædificiis, accolabus, lucis, mancipiis, campis, pratis, paſcuis, ſylvis, aquis, aquarumque decurſibus: greges cum paſtoribus utriuſque generis, ſexus, mobilibus & immobilibus totum & ad integrum; ut diximus, à die præſenti ad ipſum *M*onaſterium, vel ad ipſam caſam Dei tradimus atque delegamus perpetualiter in Dei nomine ad poſſidendum, ita ut ibidem ab omni tempore pro noſtra mercede proficiat in augmentis. Et quicquid exinde Patres ante jam dicti *M*onaſterij, vel rectores pro eorum opportunitate facere decreverunt, liberam & firmiſſimam in omnibus habeant poteſtatem. Si quis verò, quod futurum eſſe non credimus, ſive nos ipſe, vel aliquis de hæredibus & prohæredibus, ſeu qualibet oppoſita vel extranea perſona, cui contra hanc donationem, quam nos pro divino intuitu & animæ noſtræ remedio ad inſtar teſtamẽti fieri & affirmari decrevimus, venire aut agere, vel eam infringere conaverit, in primis iram Dei cœleſtis incurrat, à liminibus ſanctorum, vel conſortio Chriſtianorum efficiatur extraneus, inſuper inferat una cum ſocio Fiſco auri libras quinque, argenti pondera decem coactus exolvat, & quod repetit evindicare non valeat, ſed præſens donatio ad inſtar teſtamenti à me facta, omni tempore firma & ſtabilis permaneat, cum ſtipulatione ſubnixa. Actum Hereſtallio villa publica in ipſo die Kalend. Ianuarij. Anno II°. Regnante glorioſo Domino *Theodorico* Rege. Signum illuſtris viri Caroli *M*ajoris domus, qui hanc donationem fieri & affirmari rogavit. Signum Carolomanni filij ejus, Signum Gariaonis. Signum Odonis. Signum Baldrici. Signum Abbonis. Signum Engilbaldi. Signum Adalhardi. Signum Theodoldi nepotis ejus. Signum Boſonis. Signum Widonis. Signum Gintfridi. Ego Rothbertus ſubſcripſi, Harirardus ſubſcripſi, Audoinus præſbyter ſubſcripſi, Chelmoinus ſubſcripſi, Chaldo cancellarius rogatus à Carolo ſupradicto ſcripſi & ſubſcripſi.

Hereſtallũ villa publica.

Anno 726. Carolus Martellus Theodoricũ Regem conſtituit: cuius annus ſecũdus eſt Chriſti 723.

Traditio Karoli de Marithaime ſub Willibrordo.

EGo in Dei nomine Inluſter vir Carolus *M*ajor domus filius Pippini quõdam cogitans caſum humanæ fragilitatis, qualiter peccata abluere poſſim,

ſim, & donante Deo ad æterna gaudia pervenire. Idcirco trado à die præſenti per hanc paginam teſtamenti pro redemptione animæ meæ, donatumque in perpetuum eſſe volo in loco nuncupato Marithime, ubi caſtrũ fuit, ad Baſilicam, quæ eſt conſtructa in honore Salvatoris Domini noſtri Ieſu Chriſti, & beatæ Mariæ genitricis Dei. Sed & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, omniumq; Apoſtolorũ, ſanctique Ioannis Baptiſtæ, vel cæterorum Sanctorum noſcitur eſſe ædificata, quæ eſt ſita in pago Bathua villa Iuris noſtri nuncupata Eliſte, in loco Marithaime, quantumcunque ibi habuit vel poſſedit Everardus, dum ipſe infidelis Regi apparuit, & in Regis Francorum infidelitate, foris patriæ ad infideles ſe ſociavit, & propter hoc omnes res ſuæ in fiſco Regali fuerunt redactæ, quas glorioſus Rex Hildebertus genitori noſtro Pippino de ſuo Fiſco, & ex largitatis ſuæ munere cõceſſit, mihique genitor meus Pippinus Iure hæreditario in proprietatem cõceſſit ſupra nominatam villam Heliſte, quæ alio nomine Marithaine vocata, quicquid ſupra dictus Everhardus ibi poſſedit, unà cum manſis, terris, caſis, domibus, ſylvis, campis, mancipiis, utriuſque ſexus, pratis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, mobilibus & immobilibus totum & ad integrum: hæc omnia concedimus ad præfatam Eccleſiam, & quicquid Everhardus habuit in Bathua, vel poſſedit ea ratione, ut Dominus Willebrordus Epiſcopus præfatas res in Ius & Dominium ſuam recipiat, ſuorumque ſucceſſorum in Dei nomine ad poſſidendum, ita ut ibidem omni tempore proficiat in augmentum pro remedio animæ noſtræ. Si quis verò, quod futurum eſſe non credo, contra hanc traditionis chartam aliquam injuſtam interpellationem facere voluerit, in primis iram Dei omnipotentis incurrat, & liminibus ſanctæ Dei Eccleſiæ efficiatur extraneus, & ſit anathemati datus, ſitque malèdictus eadem maledictione, quæ deſcendit ſuper Datham & Abyron, quos terra vivos abſorbuit, & quod repetit, evindicare non valeat, ſed præſens traditio ad inſtar teſtamenti à nobis facta omni tempore firma & ſtabilis permaneat ſtipulatione ſubnixa. Actum Tulpiaco Caſtro publico menſe Iulio, nono die, Anno ſexto regnante glorioſo Rege Francorum Theodorico, Signum Caroli inluſtris viri, qui hanc traditionem fecit, & affirmare rogavit. Signum Saleconis Comitis. Signum Folcarij Comitis. Signum Bergeroſienis Comitis. Signum Magucharij Comitis. Signum Lindolphi, Signum Odonis. Signum Agilonis. Signum Herigeri Comitis. Signum Erkenfridi Comitis, qui advocatus fuit Epiſcopi, & hanc traditionẽ manu ſua cum domino ſuo recepit. Aldo clericus juſſus à Domino meo Carolo ſcripſi & ſubſcripſi hanc Teſtamenti chartam in Dei nomine feliciter, Amen.

De Trajecto, Fethna, Eliſte & Benthem ſuperſedemus ſcribere ſitum, ſunt enim loca cognita ſatis & ſuperextantia, ſed ſi ſcire volueris quidnam fuerit iſta Tiela, ſive Tiele, ſive Thuyle, ipſam eſſe credo, cujus Poëta meminit: *Tibi ſerviat ultima Thuyle:* ubi oppidum antiquitus celebre ab inſula nomen

Eliſte hodiè Elſt pagus in medio itinere inter Arnhemum & Neomagum.

Marithaine & Eliſta idem.

Tulpiacũ caſtrũ publicum nũc Zulch, in Diœceſi Coloníenſi.

Fethna hodiè Fechten vetus ſupra Traiectum prope vetus VViltaburgum.

Tiela quæ donata eſt VVillebrordo eſt civitas ad VVahalim f. in Batavis. Thule verò inſula Oceani Septentrionalis.

trahens ſupereſt inſtauratum. Tiela ſedes ac portus negociatorum. Nam tempore iſtius Poëtæ incognitum erat Romanis, quicquid ultra Amaſim primò & demum Albim flumina jacebat. Et Pomponius Mela noſtram opinionem hoc modo confirmat LIII. Thule Belgarum littori oppoſita eſt Graiis & noſtris celebrata carminibus, in ea quod ſol longè occaſurus exurgit, breves utique noctes ſunt, ſed per hyemem ſicut alibi obſcuræ, æſtate lucidæ, quod per id tempus jam ſe altius evehens, quanquam ipſe non cernatur, vicino tamen ſplendore proxima illuſtrat: per ſolſtitium verò nullæ, quod tum jam manifeſtior non fulgorem modò, ſed ſui quoque partem maximam oſtentat, &c.

cap. 6.

Dignitas Eccleſiæ Trajectēſis.

Hæc autem Eccleſia à primordio ſanctiſſimis & clariſſimis viris illicò frequentabatur, qui in omni genere doctrinæ & ſcientiæ, ac ſecularis nobilitatis ſplendore præcelluerunt: Nam & Oratorum & Rhetorum illo magnus confluebat cœtus, uti legitur. Fuére enim ut ſemel recenſitos omittam, Winfridus Canonicus, qui Bonifacius poſteà Maguntinus Archiepiſcopus, & Willebrordo ſucceſſit in Epiſcopatu Trajectenſi. Wiro Epiſcopus Deyrorum, Plechelmus Epiſcopus Maſſæ candidæ, Fobanus Comes, Willericus, Gerardus, Theodoricus & Boſo Præſbyteri, Othgerus Levita, Gregorius verò & Albricus, & plerique alij glorioſi viri, qui regio & alto ſanguine originem duxére, prout videbitur in ſequentibus, Ita ut, ſicuti Sulpitius Severus teſtatur de excellentia Eccleſiæ ſancti Martini Turonenſi, vix aliqua civitas vel Eccleſia fuerit, quæ de Trajectenſi Clero non peteret ſibi ſacerdotem: Nam Bonifacius ad Maguntiaci, Gregorius & Albricus ad Coloniæ Agrippinæ, & ſucceſſu temporis alij ad alias Eccleſias regendas acciti ſunt, uti patebit ſuo loco.

Viri mea & genere & doctrina clari.

Bonifacius Epiſcopus 2.

Winfridus, qui & Bonifacius, item natione Anglus, vel ſecundum alios Scotus, nobilibus quoque ortus natalibus, acceſſit ſanctum Willebrordum, vir omni ſanctitate & ſcientia adornatus, clarus doctriná & eloquio; divina admonitus aſpiratione, ut Germaniæ fines adiret, Francorum gentem diverſis errorum laqueis adhuc irritam nobiliter inſtruxit, & hæreſes conſtanter extirpavit, Euangelico dogmate adeo præcipuus, ut Apoſtolis ipſum coæquares. Poſtquam autem annis xiij. cum Willebrordo eſſet converſatus, demum ad regimen Trajectenſis Eccleſiæ aſſumitur ab eodem, & fama virtutum ſuarum undique crebeſcente, Anno DCCXVij. à Gregorio II. Pontifice Maximo accerſitus Romam præficitur univerſæ Germaniæ prædicator, ordinatus Epiſcopus, impoſito ſibi nomine Bonifacij, Archiepiſcopali poſteà exaltatus eſt dignitate, Maguntiacam

Eccleſiam

Digitized by Google

Eccleſiam regendam ſuſcepit, deſtituto Gervilione Epiſcopo, eo quod hominem patris ſui occiſorem interfecit, & cum canibus venationibus citra Epiſcopi gravitatem intenderet, in ejus locum ſurrogatus, quamvis alij dicunt ipſum Romano Maguntiatenſi Epiſcopo à Karolo Principe datum ſucceſſorem. Vbi inter homines conſtitutus, Angelicam nihilominus vitam exercuit. Hic per authoritatem Zachariæ Papæ, Pippinum Regem Francorum more electum, in regni ſolum ſublimatum junxit in civitate Sueſſionum; conſtruxit & Monaſterium ad flumen Fuldam in ſolitudine Buchoniæ cùm jam erexiſſet duos Epiſcopatus ex Diœceſi Moguntina Wertziburgenſi & Eyſtatenſi, evindicavit & Trajectenſem eccleſiam ab omni ſervitute, qua Hilperus Coloniæ Agrippinæ Epiſcopus illam ſibi ex donatione Dagoberti teneri jactabat. Conſuevit & Monaſteria & loca Deo ſacrata infatigabilis viſitare, aut reformare in melius: Vnde legitur, quod ipſe ac ſanctus Willebrordus nedum terminos ſuæ Diocœſis peragrabant, ſed & alia loca ſacra frequentabant, præcipuè locum dictum Ecka, juris Leodienſis Eccleſiæ, ubi Monaſterium in proprietate nobilis viri Adelardi & Gerimeræ conjugis ſuæ ſacris & religioſis virginibus dedicatum, in quo Dominus in eorum adventum pleraque miracula facere dignatus eſt. Accivit & ex Britannia tam viros, quàm mulieres relligione & varia ſcientia fulcitos, ad cooperandum ſibi, quos tanquam morum magiſtros diverſis in locis præfecit, inter quos Diva Walburgis. Tandem à Carolo Principe (qui primùm Radbodum, & demum Reges Friſiæ bello delevit Friſiam ſibi ſubjugans) & à Pippino Rege maximis privilegiis & donationibus in utilitatem eccleſiæ Trajectenſis eſt honoratus. Primum Eobano Chori Epiſcopo, ac demum beato Gregorio ſucceſſori ſuo eccleſiam Trajectenſem, eccleſiam verò Mogunciacenſem Lullo committens, cùm jam Francos, Thuringos, Heſſos, Saxones, Boructuarios, & pleroſque alios populos Chriſto acquiſiviſſet: Noviſſimè tranſiens ad Friſios, ex quibus etiam multos ſubjugavit fidei, cum ſociis quinquaginta duobus apud vicum Dockingen in Oſtrachia Martyrio coronatur. Paſſus eſt cum aliis Nonis Iunij anno Dcclij. ſecundum alios Dcclv. Anno Epiſcopatus ſui xxj. Anno quinto regni ſui Pippini. Corpus ejus & aliquot ſociorum Trajectum devecti, partim illic ſepulta, & demum tranſlata ad Fuldam Monaſterium. Ex paſſis fuêre viri religioſi, Præſbyteri, Diaconi, atque Monachi, ſed clariores inter eos fuêre Eobanus Epiſcopus, & Adalarius ſacerdos, qui primitus juxta aliquos apud Trajectum honorabilem meruerunt ſepulturam cum aliis in crypta eccleſiæ ſancti Salvatoris. Sed & ipſi quoque ſuccedentibus annis tranſlati Fuldam juxta corpus ipſius Ductoris quieſcunt. Scripſit & plurima opuſcula, ex quibus adhuc iſta ferunt extare, Epiſtolarum librum unum ad diverſos, vitam quorũdam ſanctorum librum unum, & aliquot ſermones. Mors iſta haud manſit inulta: nam concito furore paulo pòſt præda dividenda, digladiantes ſeſe mutuis vulneribus interemêre. At Chriſtiani pro vindicta in ſuperſtites carnifices corruerunt, quotquot depræhendebant internecioni tradentes. Hic Bonifacius

Gervilio Epiſcopo Moguntinenſi depoſito.

Fulda condita a Bonifacio.

Ecca locus monaſterio virginum celebris.

Bonifacius ex Anglia viros pios atque fœminas evocat.

Martyrium S. Bonifacij in Dockinga.

Scripta S. Bonifacij.

teſte Hucbaldo monacho Elnonenſi, qui tempore Caroli Calvi claruit Monaſteria monachorum & virginum primus in Auſtraſiæ partibus conſtruxit. Hactenus Eccleſiæ Trajectenſis, licet nova & tenella quodam modo eſſet plantatio, Metropolitica fulgebat dignitate, ſed continuis hoſtium incurſionibus attrita, ſolita auctoritate carere, & declinare cœpit: & eccleſiæ Colonienſi utpota florenti, & in fælicitate conſtitutæ paulatim cedere; univerſa Diocœſi per Saxones & Friſios Orientales, Duce Windikindo, & poſteà per Danos & Normannos afflicta, & in ſolitudinem redacta, ita ut Eccleſia ipſa Epiſcopum ſuum ammodo alere nequiret, nec onera aut impenſas ſufferre, præpediente egeſtate, ne ad ſedem Apoſtolicam pro munere Archiepiſcopalis benedictionis de cætero recurreret: Imo uti Abbatibus, per Archiepiſcopum Colonienſem impendebatur conſecratio: ceſſavit & mitte uſus, uſque ad tempora Godebaldi Epiſcopi.

Declinatio ſedis Ultraiectinæ ob Saxones, Friſios, Danos & Normannos, hoſtiliter eam graſſantes.

Regale præceptum Pippini ſub Bonifacio de rebus Eccleſiæ Sancti Martini.

Pippinus confirmat priorũ Regum donationes & immunitates Eccleſiæ Traiectenſi factas.

PIppinus Rex Francorum. Notum ſit omnibus agentibus noſtris, tam præſentibus, quàm & futuris: Principali quidem clementiæ cunctos decet accommodare aurem benignam, præcipuè quando per compendium animarum à præcedentibus Reg. parentibus noſtris ad loca Eccleſiarum probamus eſſe indulta, devota debemus mente perpendere, & cõgrua beneficia, ut mereamur ad mercedem eſſe participes, non negare, ſed robuſtiſſimo jure noſtris oraculis cõfirmare. Igitur Apoſtolicus vir, & in Chriſto pater Bonifacius urbis Traject. Epiſcopus, clemẽtiæ regni noſtri ſuggeſſit eo, quod anteceſſores noſtri, vel parentes Clotharius quondã Rex, & Theobertus quondã per eorum authoritates, eorum manu ſubſcriptas, de illis S. Martini quod ad præſens poſſidebat, vel quod à Deo timentibus hominibus ibidẽ in antea delegebant, integra immunitate cõceſſiſſent, ut nullus Iudex publicus ad cauſas audiendũ, vel freda exigendũ, nec manſiones vel paratas faciendum, nec fidejuſſores tollendum, nec homines ipſius Eccleſiæ de qualibet cauſa diſtinguendum, nec ulla redhibitione requirendum, ingredere non debeant, unde & ipſas præceptiones jam dictorum Principum, ſeu & confirmationes illorum Regum, vel eorum manibus, antedictus Pontifex Bonifacius nobis oſtendit relegendas, & ipſum circa eandem eccleſiam S. Martini, ſicut à ſupradictis Principibus fuit indultum moderno tempore aſſerit eſſe conſervatum, ſed pro affirmandi ſtudio petiit (& hoc denuò circa eandem ſupra memoratam S. Martini Eccleſiam noſtra debuerat authoritas generaliter confirmare.) Cujus petitionem pro reverentia ipſius, ut mereamur ad mercedem ſociari, pleniſſimam voluntatem viſi ſumus præſtitiſſe, vel omnibus confirmare. cognoſcite. Præcipientes ergo jubemus, ut ſicut conſtat ab antedictis Principibus de villis præfatæ Eccleſiæ D. Martini integra im-

gra immunitate abſque introitu Iudicum fuit conceſſum, ita & in antea mediante Domino, inſpectæ priorum Principum authoritatis commoda conſerventur, & neque nos, neque juniores ſucceſſoreſque noſtri, nec ullus quiſlibet de Iudiciaria poteſtate in villas antedictæ eccleſiæ, quæ moderno tempore ubicunque in regno noſtro noſcuntur, vel in antea à Deo timentibus hominibus ibidē fuerint collatæ aut collaturæ, tam de ingenuis, quàm de ſervientibus, vel de qualibet natione hominum in prædictis Eccleſiæ Villis commanentibus, quod legitimè ad ipſum Epiſcopatum vel ipſam eccleſiam S. Martini legitimo redibit initio, nec ad cauſas audiendum, nec fidejuſſores tollendum, nec manſiones aut paratas faciendum, nec homines ipſius Eccleſiæ de qualibet cauſa diſtinguendum, nec ulla redhibitione requirendum ingredere non præſumatis, ſed ſi quid ipſi beneficium ab jam dictis Principibus ad ſupra nominatam Eccleſiam fuit indultum, & uſque nunc conſervatum, ita & deinceps conſervetur, qualeſcunque ſuperfluus ſuper hanc noſtram authoritatem, generalem confirmatam in Dei nomine parentem muniat inconvulſum, & quicquid exinde Fiſcus non poterat ſperare illuminaribus Eccleſiæ in perpetuum proficiat in augmentis, & ut hæc authoritas tam præſentibus quàm & futuris temporibus Deo adjutore poſſit conſtare, ſubter eam manu propria decrevimus roborare. Signum glorioſi Pippini Regis Francorum, Vinerannus recognovi.

Locus ſcriptura corruptus & malè affectus.

Confirmatio Pippini ſub Bonifacio Epiſcopo.

PIppinus Rex Francorum vir illuſter, ſi petitionibus ſacerdotum in omnibus non negamus, Dominum exinde retributorem habere confidimus: Ideoque venerabilis Bonifacius Archiepiſcopus nobis expetiit, ut confirmationem de rebus Eccleſiæ ſuæ S. Martini, quæ eſt extructa in vico, qui dicitur Trajecto, ſuper fluvium Rheni, eo quod Pippinus donavit S. Martino, ſeu Carolus vel Carolomannus renovare vellemus. Ideoque Pippinus Rex Francorum ad caſam Dei conceſſit, vel ad illum Epiſcopatum, ut omnem decimam de terris ſeu de mancipiis, aut de Teloneis, vel de negotiis, aut undecunque à partibus Fiſci cenſus ſpectare videbatur, ſicut diximus omnem decimam partem ad ipſam caſam Dei S. Martini, in qua Dominum Bonifacium Archiepiſcopū cuſtodem præeſſe conceſſimus vel confirmamus in luminaribus ſeu in ſtipendium Monachorum vel Canonicorum, qui ibidem gentibus ad Chriſtianitatem convertunt, & Domini miſericordiâ ipſos, quos habent converſos doceant, juxta quod alij Chriſtiani, eorum Chriſtianitatem conſervant, & in eorum præceptiones continere videntur, qui anteceſſores noſtri ſæpe dicti Pippinus & Karolus vel Carolomannus ad ipſam caſam Dei per eorum inſtrumenta condonaverunt juſtè & rationabiliter nos per noſtram confirmationem, & gratanti animo nos conceſſimus vel confirmavimus. Cognoſcite; Et ut hæc authoritas cōfirmationis noſtræ firmior habeatur, & per tempora melius conſervetur ma-

Eccleſia S. Martini ſacra caſa Dei & Bonifacius eius cuſtos.

Ee 2 nus

nus noſtræ ſignaculis ſubter jam decrevimus roborare. Signum Pippini glorioſi Regis Francorum. Widinarus recognovi & ſubſcripſi. Datum quod fuit menſe Majo, die 23. anno ſecundo Regni ipſius glorioſi Regis. Actum Virmeria palatio publico in Dei nomine fæliciter.

Virmeria palatium publicum in Francia.

Gregorius Epiſcopus 3.

Gregorius natione Francus gente Trevir.

BOnifacio itaque Martyrij palmam adepto, Gregorius ſucceſſit natione Francus, gente Trevir, alto procreatus ſanguine, licet quidam eum in Britannia oriundum ex illis, quos Bonifacius evocaverat in adjutoriū prædicandi verbum Dei affirment. Hic peracto ætatis anno decimo quinto, jam è ludo literario, cui eouſque operam dederat, Itemque ab Aulicis pompis, in quibus verſabatur, relaxatus ex caſu aviam ſuam Adulam nomine, quæ Monaſterio ſanctarum virginum haud longè ab urbe Treverica ad Moſellæ fluminis ripam, Abbatiſſa, uti ajunt, præerat, ſalutandi cauſa accedens aliquantulum apud illam detinebatur. Tum Bonifacius vir Dei iter ſuum illac faciens, uti peregrinus exciperetur hoſpitio, parataque menſa, quæſito lectore, qui inter prandendum ſacram recitaret ſcripturam, ſolus Gregorius adoleſcens oblatus eſt, qui porrecto libro legeret; Interrogatus ergo ab Epiſcopo an intelligeret, juvenili ſuffuſus rubore, reſpondit confidenter Præſuli, ſe neſcire. Ille verò ſenſum exponens, aures juvenis uſque adeò demulxit attentas, & præcordia ejus inflammavit, ut relicta patria poſthabitis parentibus, illicò peregrinum ſequeretur antiſtitem in tanto fervore ſacris literis & lectionibus ſedulò inſudans, ut brevi in talem virum evaſerit, quem ipſe Bonifacius adhuc vivens dignum in adminiſtratione Trajectenſis eccleſiæ deligeret ſucceſſorem. Cenſetur itaque hic vir in doctrina multum fuiſſe præcellens, & in vita ac morte claruiſſe miraculis. De quo idem Hucbaldus ita ſcribit: Fuit ex nobili Francorum ſanguine procreatus, à beato Bonifacio olim in pueritia enutritus, gradu Eccleſiaſtico Præſbyter, pro tempore primum Epiſcopalis officij in Trajecto Caſtro, anteà Wiltenburgh, vel etiam parrochia vicarius literarum ſcientia pollens. Rhetor atque orator inſignis, & qui ſacram Scripturam & vitam Sanctorū contexere ſolitus eſt. Hic direxit Lebuinum cum beato Marcellino ad gentes incolentes oras Iſulæ flu. in confinio regni Francorum & Saxonum. Lebuinus autem obiit pridie Idus Novembris, anno Salutis Dcclxvj. Ad huius etiam Gregorij juſſa idem Marcellinus conſcripſit vitam Suitberti Epiſcopi plenus dierum: Nam ſupra ætatem centum annorum vixit, & lxxij. in ſeminando verbum Dei perſeverans apud Aldenſalam, obiit circa annum Dcclxii. tranſlatus Daventriam. Inſtituit iſte Gregorius Lutgherum à puero poſteà *M*imimegardenſis, ſive *M*onaſterienſis primum Epiſcopum, quem in eccle-

à Bonifacio iuvenis inſtituitur.

Succedit Bonifacio.

Lebuinum & Marcellinum mittit ad Tranſiſulanos.

Inſtituit S. Lutgerum Monaſterienſis eccleſiæ Epiſcopum.

Digitized by Google

In ecclesia Trajectenſi Deo Tyronem obtulerat, inde Alevino, tunc Eboracenſi, & demum Turonenſi Archiepiſcopo commendaverat erudiendum. Hic Lutgherus juſſu Albrici conſanguinei & ſucceſſoris Gregorii apud Daventriam corpus Lebuini elevavit, & Baſilicam fundavit ibidem, deceſſit tandem poſt multa ſancta opera anno Dcccix. poſtquam Canoniſationem S. Suitberti per Leonem tertium præſente Carolo Magno factam in ſcriptis redigiſſet ad petitionem Rixfridi ſeptimi Trajectenſis Epiſcopi, quæ facta fuit 2. Nonas Septembris, anno Dccc tertio. Sepultus eſt autem Lutgerus in Monaſterio à ſe fundato in Verthina. Gregorius verò in tantum, dicitur deteſtatus divitias, ut dulce venenum & præparationem ad interitum eas appellabat, in erogandis eleemoſynis largiſſimus. Tandem lxx. ætatis ſuæ anno gravatus paraliſi, & continuo triennio per ſummam patientiam illa exhauſtus, inſtante jam reſolutione ſua, per triduum mortẽ ſuam antè prædixit, & ad altare ductus ſumpta Euchariſtia ſtatim expiravit viij Kalend. Septemb. ſepultus in Eccleſia ſancti Salvatoris Trajecti, cùm ſediſſet annis xxij. connumeratus cathalogo Sanctorum. In annalibus tamen Leodienſis Eccleſiæ habetur, quod ſepultus ſit in Eccleſia Suſterenſi, ejuſdem Diœceſeos ſacris virginibus dedicata; ubi & S. Waſtradis mater ejuſdem Gregorij requieſcit, cujus feſtum celebratur xij Kalend. Auguſti: Gregorij verò x. die Octobris, & ſancti Albrici ſucceſſoris Gregorij, qui ibidem humatus eſt xviij. Kalend. Decemb. Quem locum Zuentobaldus Rex ſucceſſu temporis ſumptuosè ampliavit & dotavit, & occiſus ſepelitur ibidem, reputatus Martyr, cujus memoria celebratur Idib. Auguſti: ubi & parva veſtis pueri Ieſu haberi dicitur. Quieſcunt & aliorum ſanctorum virorum & fœminarum corpora, quæ proceſſu temporis elevata ſunt, de terra ſub diverſis Epiſcopis Leodienſibus, & in ſacrophagis & feretris deauratis decenter collocata. Gregorius enim atque Albricus conſueverant ſe ad dictum locum ob religionem & ſanctimoniam incolẽtium, crebro devotionis cauſa transferre, ubi & continuis fulgent miraculis. Claruit Gregorius ſub Carolo, qui ob egregia facinora cognominatus eſt Magnus, à quo obtinuit confirmari omnes donationes & libertates à prædeceſſoribus ſuis Eccleſiæ Trajectenſi conceſſas. Valuit etiam nedum ſanctitate vitæ & miraculis, ſed & ſpiritu prophetico, cùm Albricum ſibi ſucceſſorem prædiceret, & alia quamplurima.

Gregorius deteſtatur divitias.

Moritur et ſepelitur, & ſanctis adſcribitur.

Eccleſia Suſterenſis clara ſanctorum ſepulchris.

Confirmatio Caroli ſub Gregorio.

CArolus Dei gratia Rex Francorum, vir Illuſter. Si petitionibus ſacerdotum omnibus non negamus, Dominum exinde retributorem habere confidimus: Ideoque venerabilis vir Gregorius Epiſcopus confirmationem bonæ memoriæ Domini genitoris noſtri Pippini, quondam Regis, de rebus Eccleſiæ ſuæ S. Martini, quæ eſt conſtructa in Vico Trajecto, ſuper fluvium Rheni, nobis protulit relegendam de rebus quas anteceſ-

Traiectum Vicus ad Rhenum.

anteceſſores noſtri Pippinus anterior,ſeu Carolus vel Carolomannus.Ir... que & præfatus genitor noſter ad ipſam caſam Dei conceſſerunt, vel ad... lum Epiſcopatum, ut omnem decimam de terris, ſeu de mancipiis, aut... Toloneis, vel de negociis,aut undecunque ad partes Fiſci cenſus ſpectare... debatur, ſicut diximus omnē decimam partem ad ipſam caſam Dei S. Ma... tini condonaverunt, vel confirmaverunt, ut in luminariis ſeu ſtipend... Monachorum atque Canonicorum,qui ibidem gentiles adChriſtianitat... convertunt:& Domini miſericordiâ ipſos converſos,quos habent,doceant... juxtaque Chriſtiani eorum Chriſtianitatem conſervant. Vnde & præfat... Gregorius nobis expetiit, ut ipſam confirmationem renovare deberem... quod & libenti animo viſi fuimus feciſſe.Propterea per hanc præception... noſtram decernimus atque jubemus, ut quicquid anteceſſores noſtri ſ... dicti ad ipſam caſam Dei per eorum teſtamenta condonaverunt juxta & r... tionabiliter per noſtram denuò confirmationem abſque alicujus contra... ctionibus memoratus Pontifex Gregorius ad ipſam caſam Dei habeat ... dultum atque conceſſum. Et ut hæc authoritas confirmationis noſtræ fi... mior habeatur,vel per tempora melius conſervetur,manus noſtræ ſigna... lis ſubter eam decrevimus roborare. Signum Caroli glorioſiſſimi Reg... Data Kalend.Martij. Actum Aquiſ. palatio.

Caſa Dei S. Martino conſecrata.

Karolus cõfirmat donationes ſuorum anteceſſorum.

Albricus Epiſcopus 4.

ALbricus ſive Albertus, ſecundum Hucboldum defuncti Gregorij, ſed ſecundum Rixfridum Epiſcopum ſancti Suitberti conſanguineus, natione Anglicus ex Eboraco oriundus,dignitatem Trajectenſem ſuſcepit cathedræ quartus poſt Willebrordum Epiſcopum Gregorij ſucceſſor,& ſucceſſu temporis civitatis Coloniæ Epiſcopus, Trajectenſis nihilominus regens Eccleſiam. Hic ſanctum Lutgerum poſteà Minimigardefrede Epiſcopum, ordinans Præſbyterum, ad partes Friſiæ dirigens,ut prædicaret verbum Euangelicum in pago Aſtrago, ubi ſanctus Bonifacius paſſus,ſeptem annis illic permanens,quouſque inſurrexiſſet radix ſceleris Windecundus Dux Saxonum,avertens Friſones à fide accepta, devaſtans Eccleſias, trucidans famulos Dei, & cogens populum Dei ſacrificare Idolis,quo tempore Albricus migravit ad Dominum. Qui uſque relevationem corporis ſancti Lebuini,cujus inquirendi onus Lutgero commiſit,circa annum Salutis Dcclxxxvij. ſupervixiſſe creditur, cùm fuit vir prudens & ſapiens,& una cum Gregorio, ſicuti præmiſſum eſt in eccleſia Suſtencenſi, Leodicenſi Diocœſis, quieſcit. Ioannes Beka ſcribit ipſum ſediſſe annis x. obiiſſe xij. Kalend. Septemb. Anno Dcclxxxxiiij. & ſepultum Trajecti in eccleſia ſancti Salvatoris. Hic obtinuit donari Eccleſiæ Trajectenſi, à Carolo Magno totum

S. Lutgerus miſſus ab Albrico in Oſtergoã Friſia, docet biſ ſeptẽnijs.

Albrici obitus & ara.

Digitized by Google

totum ripaticum ſuper Leccam & inſulam inter Rhenum & Leccam: nec non ripaticum ſuper alveum Heini, cum ſuis adjacentiis, inſuper & villam patrimonij ſui nuncupatam Liſiduna in pago Flechite ſuper Alveum Heini *Prope Amerſfordiã Liſiduna & ſaltus hic commemorati. Ibi & Ewic ſ.* omnibus pertinentiis, & quicquid Wigerus Comes ibidem in beneficium tenuit, ſylvas ſive foreſtas in Vlugeſtſchote, Fornhorſt, Mocorocht, & Vindoc, quæ fuit de utraque parte Heini. Et ſimiliter Eccleſiam ſuper Doreſtatum conſtructam, dictam Vbkirica, cum centum perticis terræ circumjacentibus, & ripatico ſuper Lokiam & inſulam prope ipſam Eccleſiam ad partem Orientalem inter Rhenum & Lockiam, & inſuper confirmationem *Donationes Albrico factæ.* omnium bonorum & privilegiorum per Reges & prædeceſſores ipſius Regis Eccleſiæ conceſſorum ſub data vij. Iunij, anno Regni ſui viij.

Traditio Caroli de Liſiduna ſub Albrico.

CArolus Dei gratia Rex Francorum & Longobardorum, ac patricius Romanorum. Si enim ex his quæ divina pietas nobis largiri dignata eſt, locis venerabilibus concedimus: hoc nobis ad æternam beatitudinem proculdubio pertinere confidimus. Ideo compertum ſit omni fidelium noſtrorum magnitudini, qualiter donamus ad Baſilicam S. Martini, quæ eſt cõſtructa in Trajecto veteri ſubtus Doreſtado, ubi venerabilis vir Albricus præſbyter atque electus rector præeſſe videtur, hoc eſt, villam noſtram nuncupatam Liſiduna, in pago quæ vocatur Flechite, ſuper alveum Heini, cum omni integritate vel adjacentiis ſeu appendiciis ſuis, id eſt, tam terris, manſis, domibus, ædificiis, mancipiis, ſylvis, campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, mobilibus & immobilibus, omnia, & ex omnibus quantumcunque Viggerus Comes ibidem per noſtrum beneficium tenuit etiam & foreſtas illas, quarum vocabula ſunt, Hengeſtſchote, Fornhorſt, Mokoroth, Widock, quæ ſunt de ambabus partibus Heini, ſimiliter donamus ad Baſilicam S. Martini, Eccleſiam quæ eſt ſuper Doreſtad conſtructa, & vocatur Vbkirika, de omnique parte centum perticas terræ, & omni tempore prædicta Baſilica ſpacium terræ centum perticas habere debeat, & cum ea ripaticum illum ſuper Leckia & inſulam illam prope ipſam Eccleſiam ad partem Oriẽtalem inter Rhenum & Lockiam. Hæc verò omnia tradimus à die præſenti ad præfata ſancta loca perpetualiter ad poſſidendum. Ideo hanc præceptionem authoritatis noſtræ ſcribere juſſimus, ut ab hac die tam memoratus Albricus præſbyter ſive ſui ſucceſſores, qui fuerint rectores ejuſdem ſancti loci, prædicta loca ad opus jam dictæ Baſilicæ habeant, teneant, gubernent, regant, atque diſponant, & quicquid exinde ad præfectum ipſius ſancti loci facere elegerint, libero perfruantur arbitrio. Et nullus quiſlibet de Iudiciaria poteſtate, aut qualibet perſona prædicto Albrico præſbytero, neque ſucceſſoribus ſuis de jam dictis rebus inquietare aut contra rationis ordinem, vel calumniam gravare quoque tempore præſumant, ſed per noſtrum largitatis præceptum prædicta Baſilica jure valeat

Baſilica S. Martini in veteri Traiecto. — *Viggerius Comes.* — *Ripaticum ſuper Leckam quid eſt, [illegible]* — *Immunitas conceditur.*

obtinere firmiſſimè. Et ut hæc authoritas firmior habeatur, vel diuturnis temporibus conſervetur, manu propria ſubter eam decrevimus roborare, vel de annulo noſtro juſſimus ſigillare. Signum Caroli glorioſiſſimi Regis. Data vij. Idus Iunij, Anno nono ejuſdem glorioſi Regis. Actum Numaga palatio publico, in Dei nomine fœliciter.

Theotardus Epiſcopus 5.

Theodardus Friſo præſuit annis ſex.

VVidekindus Rex Saxonum & Friſiorũ Orientalib.

THEotardus, ſive Theodardus natione Friſo, quintus Epiſcopus ſucceſſit Alberto, in Sacra Scriptura eruditiſſimus Doctor, & excellens prædicator, qui tandem cùm præfuiſſet annis ſex plenus dierum & bonorum operum migravit ad Dominum, ſepultus & ipſe in Eccleſia ſancti Salvatoris. Hujus temporibus adhuc Windikundus Dux, Rex Saxonum, & Friſiorum Orientalium, qui circa annum Dcclxxxiij. contra Carolum rebellare cæperat occiſis Friſiis, ab ipſo Carolo ſubjugatur: ſub quo & ipſe Thiedardus claruit.

Harmokarus Epiſcopus 6.

HArmokarus, ſive Erwacherus ſextus Epiſcopus ſubſequitur, ſecundum quoſdam natione Friſius, aliis aſſerentibus ipſum Anglicum ex Regno Northymbrano Eboracenſis Diocœſis oriundũ, prius Canonicus Trajectenſis, vir doctus & religioſus, cùm ſediſſet aliquot annis, diem clauſit extremum quinto Kal. Decemb. ſepultus & ipſe in Eccleſia S. Salvatoris. Claruit & iſte ſub Carolo Magno Imp. Alibi tamen legitur obiiſſe quinto Kalend. Septemb. & ſediſſe annos xxvij aut potiùs xvij.

Rixfridus Epiſcopus 7.

Rixfridus Friſius.

RIxfridus item Friſius natione, ſeptimus in ordine Epiſcopus, vir doctus & fervens in religione, cujus Epiſtola ad ſanctũ Lutgerum Monaſterienſem Epiſcopum adhuc extat, qua ipſum adhortatur, ut ordinem canoniſationis Suitberti à Leone Papa celebratum; literis perpetuaret. Ad annum Dcccxv. ſupervixiſſe comprobatur, quo tempore Stephanus

phanus Papa deſcendens in Franciam, coronavit Ludovicum Pium, & Ermegerodam civitate Rhencis. Inſtituit à puero Fredericum genere Friſium nobilem à matre ſibi commendatum, in diſciplina Eccleſiaſtica erudiendum, quem videns gradatim ad virtutum & literarum apices tendere, ordinavit Præſbyterum, prævidens illum ſibi ſucceſſurum, Hic impetravit à Carolo Magno omnes decimas de mancipiis & terris ſuæ Diœceſeos, nec non Telonium de quocunque negotio, unde fiſcus Regius in Ditione Trajectenſi Telonium accipere & exigere conſuevit: Nec non Doreſtatum ipſum, urbem magnam cum manſionibus ejus perpetuò poſsidendam, & à Ludovico Pio ejus filio obtinuit confirmari de novo quicquid per genitorem ſuum Carolum Imperatorem, avum Pippinum & anteceſſores donatum conceſſumvé fuerat. Carolus tamen excepit Monaſterium ſancti Germani Pariſienſis, quod per regna ſua immunitate gaudere voluit, juxta præceptum à Pippino patre conceſſum. Cujus immunitatis exemplar, ut conſtare poſsit, eas Provincias cum Trajecto, Doreſtado, & locis circumvicinis, in ditione & poteſtate ſua fuiſſe, ne quis objicere audeat ipſum illa Telonia tanquam propria non potuiſſe conferre, vel donationes Eccleſiæ Trajectẽſi factas robore non ſubſiſtere, hic inſerimus.

S. Fredericum educat, & creat presbyterum.

Impetrat à Carolo Magno decimas & Telonia.

Monaſterium S. Germani immune à tributis in Diœceſi Ultrajectina.

Privilegium Abbatis S. Germani Pariſienſis.

CArolus Dei gratia Rex Francorum, & Lõgobardorum, atque Patricius Romanorum omnibus Epiſcopis, Abbatibus, Comitibus ſeu Junioribus noſtris: ſi oportuna Beneficia ad loca ſanctarum Eccleſiarum, vel ſacerdotibus præſtare non deſinimus, hoc proculdubio ad æternam nobis beatitudinem retribuendam pro futurum confidimus. Ideo cognoſcat magnitudo ſive utilitas veſtra, qualiter venerabilis vir Rotbertus Abbas de Baſilica S. Vincentij vel domini Germani, ubi ipſe prætenſus corpore requieſcit, clementiam regni noſtri acceſsit, & præceptum Domini & Genitoris noſtri bonæ memoriæ oſtendit nobis legendum, ubi reperimus inſertum, qualiter propter nomen Domini præſtitiſſe cognoſcitur, ut annis ſingulis quocunque in regno noſtro negociantes ipſius ſancti loci pergere voluit, ſicut ipſe Robertus Abbas mercari videtur, tam ad luminaria comparanda, quàm pro reliqua neceſsitate diſcurrẽtes, tam extra Ligerim, quàm circa vel in Burgundia, etiam Aquitania, vel in Provincia ac in Francia, nec non in Auſtria, quocunque in regna, Chriſto propicio, noſtra pergere voluerunt, nullum Telonium, vel de Sarcinis, vel de carrucatione, neque de navigio, vel de qualibet redhibitione exinde ad partẽ Fiſci noſtri miſsi Abbatis diſcurrentes perſolvere quippiam debeant. Propterea præſenti præcepto decrevimus, quod perpetualiter manſurum eſſe jubemus, ut non per ullos portus, neque per civitates tam Veroduno, quàm aurelianis, vel Ambianis, neque in Trajecto, neque in Doreſtado, vel Neomago, neque per omnes pontes, vel ad S. Maxentium, ſive Pariſius, ſeu Aquitania, neque in

Abbas S. Vincentij, vel S. Germani apud Pariſienſes idem.

Eſt liber à vectigalibus in Ditionibus Caroli Magni.

Burgundia, vel in pago Tricaſſimo, neque in Xantonico, vel per omnes civitates ubicunque in noſtro (proſpicio Chriſto) regno aut pagis, aut territoriis Teloneus exigatur, nec de navali vel carrali, neque de Samni, ſeu Trane evectione, vel rotaticum, vel pontaticum, nec pulveraticum, nec ſalvaticum, nec ceſpitaticum, vel ullam redhibitionem, quam Fiſcus noſter exinde poſſit ſpectare, nec vos, aut ſucceſſores, aut Iuniores veſtri ab iiſdem requiratis vel exigatis, ſed omnia hæc propter nomen Domini ipſe Abbas vel ſucceſſores ejus, ſeu memorata Eccleſia S. Vincentij, vel Domini Germani habeant indultum, ut ad luminaria ipſius ſancti loci proficiat in augmentis. Claruit & iſte ſub Carolo Magno, & Ludovico ejus filio Imp. Aug. deceſſit 3. Nonas Octobris ex febricula grādævus cùm præfuiſſet annis ſex, ſepultus in Eccleſia S. Salvatoris.

Error in calculo.

Confirmatio Ludovici ſub Rixfrido.

IN nomine Domini Dei, & Salvatoris noſtri Ieſu Chriſti. Lodovicus divina ordinante providentia Imperator Augnſtus: Imperialem celſitudinem decet prædeceſſorum ſuorum pia facta non ſolùm inviolabiliter obſervare, ſed etiam cenſuræ ſuæ authoritate confirmare. Vnde noverit induſtria ſeu ſagacitas omnium fidelium noſtrorum, tam præſentium, quàm & futurorum, quia Rixfridus venerabilis vir, veteris Trajecti eccleſiæ Epiſcopus, quæ eſt conſtructa in honore S. Martini Confeſſoris, vel cæterorum ſanctorum, detulit manſuetudini noſtræ quaſdam authoritates conſtitutionum, qualiter Dominus & genitor noſter Carolus, bonæ memoriæ, piiſſimus Imperator, & avus noſter Pippinus & anteceſſores eorum ad ipſam Eccleſiam conceſſiſſent omnem decimam, de Mancipiis, terris, ac Teloniis, vel de negocio, vel de omni re, undecunque ad partem Regiam Fiſcus Telonium exigere aut accipere videbatur, & ut homines ejuſdem Eccleſiæ ſub Mandiburdo & tuitione ipſius Eccleſiæ exiſterent, nec non & in ripis in Doreſtado, ut nec bannum aut fredum, aut conjectum, quod ab ipſis **Berſchat** vocatur, contingere aut exactare præſumeret, & quiſquis ex negotiatoribus in eorum ripas intrare voluiſſet, nullam contentionem ex hoc feciſſet eis, nec manſiones in eorum domibus, ſive permiſſu eorum accipere auderent, nec eorum res dum vixerint, auferre, aut poſt mortem eorum contingere, nec ullo modo eis in aliqua re calumniam gravare quis præſumeret, qui in illa decima parte, vel ſui Mandiburdo eccleſiæ S. Martini conſiſtunt; vel ut ſicut illi de illis novem partibus aliquid accipere vel uſurpare ad Fiſcum nō præſumant, qualiter Præſul ipſius Eccleſiæ, cum omni Clero ſecurè atque quietè reſidens, liberiùs atque quietiùs eidem Clero & populo ſibi ſubjecto alimoniam miniſtrare, & luminaria in eadem ſede continuare, atque gentiles qui ad Chriſtianitatem convertuntur alere & docere poſſit. Ob firmitatem tamen hujus, poſtulavit à nobis prædictus Epiſcopus, ut paternum ſive prædeceſſorum noſtrorum Regum morem ſequentes, ejuſmodi noſtræ authoritatis

Vetus Trajectum.

Epiſcopi eſt præbere Clero alimoniā, temp. & luminaria & gentiles convertere.

thoritatis præceptum, ob amorem Dei & reverentiam S. Martini circa ipſam Eccleſiam fieri cenſeremus. Cujus petitioni libenti animo autem accommodare placuit, & per hanc noſtram authoritatem confirmare, ut omnem decimam, tam de Mancipiis, quàm de terris, aut de Telonio, aut de negocio, vel undecunque ad partem regiam jus Fiſci cenſum exigere debet, vel de omnibus quæ ſuprà ſcripta ſunt præfata eccleſia libero in perpetuum jure poſſideat. Et ne quis contingere aut injuſtam appellationem facere præſumat, & ſicut à Domino Imperatore, & avo noſtro, & anteceſſoribus Regibus, & nobis per hanc authoritatem conſtitutum eſt, atque confirmatū, ita omni tempore inviolabiliter conſervetur atque cuſtodiatur, quatenus ipſos ſervos Dei, qui ibidem conſiſtunt cum eorum Pontifice, & illos quos à gentili ritu ad Chriſti veram converterent fidem, pro nobis, conjuge, prolequè noſtra, & omni populo Chriſtiano jugiter miſericordiam Dei exorare delectet. Et ut hæc authoritas melius ab omnibus credatur, & diligentiùs confirmetur, manu propria ſubſcripſimus, & annuli noſtri impreſſione ſignari fecimus. Signum Ludovici Sereniſsimi Imperatoris. Data xvij. Kalend. Aprilis, anno xj. Chriſto propicio, Imperij Domini Ludovici piiſſimi Auguſti, indictione ſecunda. Actum Aquiſgrani Palatio Regio. In Dei nomine fæliciter Amen. Heliſachar recognovit. *Aquiſgrani palatiū Regium.*

S. Fredericus Epiſcopus 8.

RIxfrido Fredericus & ipſe Friſius nobilis ſucceſsit, octavus Epiſcopus, vir miræ ſanctitatis, & prophetico dono imbutus; qui prænunciavit Diocœſim cum ipſo Trajecto & Doreſtado urbibus devaſtandam à Danis; quod eventus rei eo mortuo ſtatim comprobavit. Hic Fredericus quamvis præcibus Ludovici Pij Imp. Aug. ad Pontificatum promotus fuiſſet: Iudith tamen filiam nobiliſſimi Welphij Ducis Bavarorum anno Dcccxix. ab eodem Ludovico Pio Aug. defuncta pridem Ermigarda, in conjugium aſſumtam (quia ejuſdem Ludovici neptis, & ab alio ſtuprata dicebatur) decreto aliquorum Pontificum eos divortantium, ſacro volamine veſtiens, detruſit in Monaſterium: unde occaſio cedis ſuæ. Nam Iudith ab Auguſto revocata, mortem per miniſtros ſibi intentavit, ut in vita ejus ſcribitur. Martyrio coronatur ſub eodem Ludovico Auguſto, confoſſus inguina per miniſtros regios: Paſſus apud Trajectum xv. Kal. Aug. Anno Dcccxxviij. cùm præfuiſſet annis duobus, & ſecundum alios, multo pluribus. Sepultus in eccleſia Sancti Salvatoris. Scriptores tamen diverſimodo de hoc ſentiunt, plurimis cauſam Ludovici Imp. & Iudith defendētibus, aliis autem improbantibus, qui tamen pauci ſunt. Bernardus etenim nepos Ludovici Imp. Rex Italiæ, & ſecundum alios, partium & limitum Hiſpa-

Fredericus propheticō ſpiritu prædixit.

Hæc narratio reſūrmanda ad annales Francorum.

S. Fredericus per inguina confoditur à latronibus ſubmiſſis ab Imp.

Bernardus Dux Italiæ Pippini filius fratri alter eſt Bernardus Septimaniæ Comes, qui cum Iudith familiaris fuit.

niæ Comes, ab ipſo Ludovico cameræ præficitur, qui per æmulos (quod dictu nefas eſt) accuſabatur tanquam inceſtator Iudith reginam ſtupraſſet, qui oblato Duello ſe purgavit, & Iudith juramento affirmavit ſuam innocentiam. At Marianus Scottus ſic ait: In confirmationem hujus rei Pippinus cum multis perfidis voluit Ludovicum patrem de regno expellere, dicentibus Iudith reginam violatam eſſe à quodam Duce Bernardo, qui erat de ſtirpe Regali, mentientes per omnia, ſicque invelantes eam in Monaſterium miſerunt, ſimiliter & fratres ejus Conradum & Rodolphum tondentes eos. Quos omnes Imp. eodem anno Novimago Caſtro ſuper fluvium Wohalim ſito, cum virtute ſuperavit, reginamque obviantem ſibi ad Aquaſgrani palatium præcepto Gregorij Papæ, aliorumque Epiſcoporum juſto judicio ſuſcepit. Bernardus Dux in Palatio Theodonis coram Rege & duobus filiis ejus Lothario & Ludovicō purificavit ſe de ſupradicto ſtupro, cùm nullus auſus eſſet armis cum eo decertare. Vtcunque res ſe habuerit, Ludovicus hortatu & conſilio Principum, ſecundam hanc duxit uxorem, ex qua genuit Karolum (qui poſtea ſucceſſit in Imperium) cognomento Calvum. Quæ autem per ſanctum Fredericum acta ſunt, unde iram Principis incurreret non niſi per diffinitionem & judicium aliquorum Epiſcoporum Germaniæ & Galliarum egit, & id quidem pro zelo, cum ſanctæ & probatæ vitæ ſemper fuerit, qui nec factione aliqua invertebatur, cùm non erubeſceret ipſum Imperatorem coram ſuper delicto, quod impingebatur, notare & commonere. Sed certum eſt ipſum Pippinum, cum filiis Ermigardæ prioris uxoris, in Ludovicum patrem conſpiraſſe, inſtigatione præſertim quorundam perfidorum, qui ex beneficio & clementia ipſius Ludovici, cùm pro delicto capitali plecti debuiſſent ſupplicio ſalvati fuerant, ut Pippinum contra patrem elevarent in Imperium. Vnde & aliqui Epiſcopi conſcij, privati dignitate, & nonnulli Nobiles damnati læſæ Majeſtatis. De hoc latius ſcribit Ammonius. Hujus ſancti intuitu Vmbrachus nobilis contulit Eccleſiæ Trajectenſi quicquid in Heyſterbach & in Praeſt poſſidebat, & quicquid ſub lege Francorum in ejus erat Dominio, quæ ne congeſta legenti generarent faſtidium, quia in diverſis erant ſpeciebus, numerare deſtitit. Actum publicè in villa Heyſterbach, vij Kal. Ianuarij anno incarnationis Dominicæ Dcccxxxiiij. indictione xij. Anno Ludovici Imp. Aug. xxj. Similiter & Gerowaldus filius Landunardi donavit eidem Eccleſiæ quicquid hæreditatis ſibi acceſſerat in villa Langhare Hellewigh, Aladna, Waſefelde, Humelle, Theoden Heſin, Aſnon cum ſuis adjacentiis. Actum publicè in villa Embrici, Anno xv. Imperij Ludovici. Incarnationis Dominicæ anno Dcccxxviij. die vij. Idib Februarij. Hic eſt advertendum cùm ſatis ambigatur de annis, quibus Epiſcopi intermedij à Bonifacio uſque hunc Fredericum præfuerunt, quod à paſſione Bonifacij uſque Martyrium Frederici numerantur anni lxxxvj. Quo tempore claruit ſanctus Odulphus, ex nobili Francorum ſemine, vico Orſchot (quæ Brabantiæ eſt) oriundus in Trajectenſi congregatione conſtitutus, & ad prædicandum in Friſiis, qui

Author noster non verba, ſed ſententiam Scotti refert.

S. Fredericus extra factionem conſtans.

Vmbrachus vir nobilis donat Eccleſiæ Traiectinæ reſpectu S. Frederici.

S. Odulphus claret.

jam

jam defecerant, à beato *Frederico* miſſus, ubi multis annis valuit miraculis, & gratia prophetica.

Alphricus Epiſcopus 9.

FRederico itaque jam ex hac luce ſublato, dum de ſucceſſore Clerus Trajectenſis inter ſe diſceptarent, nonnullis in votum præpoſiti majoris Eccleſiæ nomine Craſt, licet renitentis, cæteris in alios deſcendentibus, tandem authoritate beati Odulphi omnis controverſia ſedata eſt, & ejus opera Alphricus præſbyter frater ipſius *Frederici* Epiſcopi Martyris ex parte deformis, virtutibus tamen inſignis omnium conſenſu conſtituitur Epiſcopus nonus in ordine, fervens religione, vacillantes in fide confortans, ſuppreſſor hæreſium, & contemptor divitiarum, tandem vita cum ſumma pietate tranſactâ, migravit ad Dominum xviij. Kal. Septembris, cùm præfuiſſet ferè annis xij. ſepultus apud Trajectum in eccleſia ſancti Salvatoris. Claruit ſub ipſo Ludovico Pio, & ipſo Lothario principibus. Quo tempore, juxta quod ſanctus *Fredericus* prædixerat, ingens barbarorũ manus junctis Suedis & Normannis, Danis, aliiſque feris & indomitis nationibus, cum magna claſſe in Germanias ac Gallias irruperunt, omnia ferro ac flammis conſumentes, & ſacra omnia mira crudelitate prophanantes, crebriſque incurſionibus cuncta in vaſtam redigebant ſolitudinem. *Friſiam* enim primò invadentes, atque ſecundò magna ſtrage confecti, tertiò victores facti, eam ſubjugarunt, & magnum tributum extorſerunt, cùm jam regnum *Francorum* mutuis viribus conquateretur. Inde Walacriam inſulam deprædantes, multas fœminas cum infinita pecunia abduxerunt, Eggerdo Comite cum multis occiſo, & progreſſi, vicum Doreſtatum nominatiſſimum primò ſpoliantes, ſecundò funditus delerunt incendio, ſicque undiquaque graſſantes per flumina, per terras, urbem Trajectenſem cum locis adjacentibus flammis dantes, & Clerum cum civibus in ore gladii trucidabant, Palatiaque Neomagum, Aquiſgranum, Trajectum ad Moſam, Tongros, Leodium, Brucellas, confinia omnium Ribuariorum, ſeu potiùs Ripariorum, Ardennam & Carbonariam ſilvas percurrentes multa Oppida & Monaſteria deſolantes, ne loca aut Oppida quidem ad Rhenum poſita, ipſamque Nuciam, Coloniam, Bonnam, Andernacum, Maguntiam intacta omiſere, Antverpiumque oppidum ad Schaldim, Wintland ad Moſam, ac Gruningam ad Amaſim flumina, Nobilia emporia, funditùs delentes ipſa: Reſiduas Gallias magna clade afflixère annis plurimis, ita & anteà inaudita ſit ſimilis deſolatio. Tandem Deo miſericordiæ oculos in Chriſtianos (quibus ob magna ſcelera atque peccata offenſus erat) convertente, omnes nationes hæ, partim ad ſua remeantes, ob prædas, quibus onuſti erant, ſeſe

Alphricus deformis, ſed virtute inſignis.

Sueci Normanni, Dani, atq; Suedi Germaniam atque Galliam vaſtant.

Friſios ſocium tributarios.

Doreſtadiũ & Trajectũ evertunt incendio.

mutuò

mutuò confoderunt, partim à Chriſtianis reſumentibus animum, deleti ſunt: reſidui fide accepta baptizati ſe Imperatoribus ſubdiderunt, hoc pacto, quod filia Caroli Regi Rollino daretur in conjugium, & cum ea Neuſtria in dotem, quæ jam Normanna ab eo cognominatur, & Gillando ſive Willoni cederet Mons & Comitatus Bleſenſis, prout factum eſt, quæ pro temporis & loci opportunitate dicta ſufficiant. Sub iſto Alphrico Rotgharius Comes donavit Eccleſiæ Trajectenſi plurima bona ſua, quæ habuit in proprietatem, & in pago Leomerike in villa Thumæ, Alatinge, Weſtrehesi in pago iſto in villa Ductingen, in pago Felua, in villa Lona, Sulnenda, Wagenuvega, Werdupa, in pago Huitingoe in villa Herodna, vallo Bracola Thullere, præſtariam, uti aiunt, ſeu uſum ad vitam, quæ Eccleſia in villa Gruoſna & Fumerchara, & Heca, itemque in Seyſt Liſidinion, Hiſi, Theotortne habebat, Anno Ludovici xij. xxv. Regni, Salutis ſex Dcccxxxviij. quo anno paſſus eſt S. Fredericus.

Donationes in Eccleſiā factæ.

Egihardus Epiſcopus in Catalogo omiſſus.

Hic duxi, non omittendum qualiter in vetuſtis libris & annalibus invenio aliquos Epiſcopos fuiſſe Trajectenſes, qui Catalogo non inſeruntur, ſicuti circa hæc tempora Egihardum Epiſcopum, cujus intuitu Lotharius ſenior filius Ludovici Pij pro ſua conjugitque, ac prolis ſuæ incolumitate, invenitur in donationibus confirmaſſe authoritatem immunitatis nedum per genitorem ſuum, ſed & per prædeceſſores ejus Francorum reges Eccleſiæ Trajectenſi conceſſam, anno Imperij ſui in Italia xxvj. & in Francia ſexto. Actum Aquiſgrani. Hic poſteà abdicato Imperio præmiæ, anno ſalutis Dccclv. eſt mortuus. Egihardum itaque hic interponimus.

Præceptum Immunitatis Lotharij Imperatoris ſub Egihardo.

IN nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti æterni: Lotharius divina ordinante clementia Imperator Auguſtus. Cum petitionibus ſacerdotum Dei juſtis & rationabilibus, divini cultus amore, faventus, ſuperna gratia muniri non diffidimus. Noverit interea induſtria ſeu utilitas omnium fidelium noſtrorum, tam præſentium quàm & futurorum, quia Egihardus Veteris Trajecti vocatus Epiſcopus, quæ eſt conſtructa in honorem S. Martini Confeſſoris, & aliorum ſanctorum, obtulit obtutibus noſtris, authoritatem immunitatis Domini & genitoris noſtri bonæ memoriæ Ludovici piiſſimi

Veteris Trajecti Epiſcopus.

Digitized by Google

iſſimi Auguſti, in qua erat inſertum, quod non ſolùm idem Dominus & genitor noſter, verum etiam prædeceſſores ejus Reges etiam Francorum eidem Eccleſiæ cui ipſe Egihardus autore Deo præeſt, ſub tuitione & defenſione eorum cum omnibus ſibi ſubjectis,& rebus vel hominibus ad ſe pertinentibus vel aſpicientibus conſiſtere fecerant,& eorum immunitatem authoritatibus hactenus ab inquietudine Iudiciariæ poteſtatis eadem munita atque defenſa fuiſſet Eccleſia. Sed pro rei firmitate poſtulavit à nobis prædictus Epiſcopus, ut paternum ſeu prædeceſſorum noſtrorum regum morem ſequentes, hujuſmodi noſtræ Immunitatis præceptum erga ipſam Eccleſiam, immunitatis atque tuitionis gratia ob amorem Dei, & reverentiam ipſius ſancti loci, circa ipſam Eccleſiam fieri cenſeremus. Cujus petitioni libenter aſſenſum præbuimus, & hoc noſtræ auctoritatis præceptum fieri decrevimus,per quod decernimus atq; jubemus, ut nullus Iudex publicus, neque quiſlibet ex Iudiciaria poteſtate,aut ullus ex fidelibus in Eccleſias aut loca,aut agros,ſeu reliquas poſſeſſiones,quas moderno tempore in quibuſlibet pagis aut territoriis infra ditionem Imperij noſtri juſtè & rationabiliter memorata tenet aut poſſidet Eccleſia, vel ea, quæ deinceps jure ipſius loci voluerit ſancta Eccleſia augeri,ad cauſas audiendas,vel freda exigenda, aut manſiones vel paratas faciendas,vel fidejuſſores tollendos,aut homines ipſius Eccleſiæ tam ingenuos, quàm & ſervos ſuper terram ipſius commanentes, injuſtè diſtinguendos, neque ullas redhibitiones aut illicitas occaſiones requirendas noſtris & futuris temporibus ingredi audeat: vel ea quæ ſupra memorata ſunt penitus exigere præſumat, ſed liceat memorato Præſuli ſuiſque ſucceſſoribus res prædictæ Eccleſiæ cum omnibus ſibi ſubjectis, ſub tuitione atque immunitatis noſtræ defenſione, quieto ordine poſſidere, & noſtro fideliter parere Imperio, atque pro incolumitate conjugis ac prolis, ſeu ejus etiam Imperij à Deo nobis collati,& clementiſſima miſeratione per immenſum conſervandi unà cum clero & populo ſibi ſubjecto Domini miſericordiam exorare, ut quicquid de privatis rebus Eccleſiæ jus Fiſci exigere poterat,in integrum eidem conceſſimus Eccl.ſc. ut in perpetuo tempore ad peragendum Dei ſervitium augmentum & ſupplementum fiat. Hanc itaque authoritatem, ut pleniorem in Dei nomine obtineat vigorem, & à fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ & noſtris diligentius conſervetur, manu propria ſubtus firmavimus,& annuli noſtri impreſſione aſſignavimus. Signum Lotharij ſereniſſimi Auguſti, Rothmundus Notarius ad vicem Hildelini recognovi. Data xij. Calend. Aprilis, anno Chriſto propicio, Imperij Domini Lotharij pij Imperatoris in Italia xxvj. & in Francia vj. Actum Aquiſgrani palatio Regio in Dei nomine fæliciter, Amen.

Eccleſiæ Traiectenſi immunitas.

Data ut Dei ſervitium augeatur & ſuppleatur.

G LVTGE-

Lutgerus Epiſcopus 10.

ALfricum itaque Egihardus ſecundum calculum annorum Imperij Lotharij ſubſequitur, ſecundum alios Lutgerus, natione & ipſe Friſius decimus in ordine Epiſcopus, vir manſuetus, & amator pacis, circa ſacras lectiones intentus, & Eccleſiaſticæ diſciplinæ conſervator, qui cùm aliquandiu præfuiſſet, ultimum naturæ perſolvit debitum ix. Kal. Maij, cùm ſediſſet anno uno, ſepultus in Eccleſia S. Salvatoris apud Trajectum: hujus intuitu Baldricus nobilis cõtulit Eccleſiæ Trajectenſi res & prædia proprietatis ſuæ quas habebat in villa Wadake in Ermkina, Vberca, Alſna, Velgaſſe, Thrimuthi, Ancuſate, Sininium, Bemela, Helloinua, Hernnimia, Teratinæ, Medua, cui viciſſim Lutgherus conceſſit ad vitam Heſolam, Hamarithi & uviam, anno viij. Lotharij Imperatoris ſcilicet ſalutis Dccc. lmo.

Lutgerus Friſius ſedit annũ unum.

Hungerus Epiſcopus 11.

HVic ſucceſſit Hungerus Friſius, vir ſanctitate vitæ præcipuus, doctrina etiam inſignis, de quo multa ſcribere nequimus, barbaris jam omnia debachantibus, à quibus & ſanctus Hieron præſbyter capitis abſciſsione apud Nortvicum vicum Martyrij coronam adeptus eſt, circa annum Domini Dccc. lxv. teſte Ioanne Beecka; incenſa arx munitiſsima in ea provincia (quam Hollandiam vocant) ab Aureliano quondã Auguſto illic conſtituta (quem vulgo Aurundilium vocãt) in vico Voorburch. Cujus veſtigia ipſi vidimus noſtra ætate, & fragmenta Romanam Architecturam oſtentantia effodi: veluti partem pavimenti teſſalati, pedem æreum confractæ ſtatuæ, nummos æreos, argenteos atque aureos, cum inſcriptione Aureliani, nec non catenulam auream, cum aliquot Smaragdis ſeſquiangulis politis & perforatis contra Epilepſiam ad collum infantum ſuſpendi ſolitis. Redactum etiam in favillam Monaſterium ſancti Adalberti Egmondenſis, & quæque loca vicina, habitatoribus in ore gladij conſumptis: & Trajectum civitas aliquandiu obſeſſa, acriterque à Chriſtianis defenſa, tandem crebris catapultis & machinis quaſſata, per continuos inſultus expugnata, vi occupatur & ſolotenus adæquatur, rurſumque à Barbaris munitur pro receptaculo, & inhabitatur uſq. ad tẽpora Caroli Calvi. Omnibus incolis prioribus in necem abſorbtis, demptis paucis Canonicis, & aliis viris, qui cum Hungero Epiſcopo aufugerant, conferentes ſe ad Lotharium Augu-

S. Hiero præsbyter Nortvici à Normannis occiſus, 865. quod alij ad annum 858. referunt.

Aurundiliũ arx in vico Voorburch.

Auguſtum, tunc apud prumiam Monaſterium degentem. Qui commiſeratus tantæ afflictioni, cùm intelligeret Eccleſiam Trajectenſem barbarica rabie jam deſolutam, & ad nihilum redactam, Canonicoſq; olim in ea Domino militantes, partim interemptos, partim per diverſa loca diſperſos, tradidit ipſi Epiſcopo ac ſuperſtitibus infra regnum ejus, locum quietum & pacificum pro refugij conſolatione, videlicet in pago Maſo ſuper fluvium Rutam Monaſterium honore ſancti Petri, quod Berg appellatur, anno tertio regni ſui. Iſte fuit filius Lotharij Imp. filij Lodovici pij ex matre Ermigarda, qui & Lodovicus dictus eſt ſecundum Marianum, conatus Tietbergam reginam uxorem ſuam, quam exoſam habebat repudiare propter Waldradam concubinam, quam adoleſcens in domo paterna nimio diligebat affectu, unde magna contentio ſuborta, & ipſe interiit Placentiæ excommunicatus Ado. At Lotharius rex frater ejus à pravis conſiliariis deceptus, diu de duarum fœminarum connubio vacillando pene totam Eccleſiam contra ſe concitavit, ab id duo Metropolitani Epiſcopi Trevericus & Colonienſis ſententia apoſtolica damnati: Monaſterium verò illud poſtea vocatum eſt mentis Odiliæ haud longè ab Oppido Rurimundorum, diocœſis Leodienſ. quo præpoſitura tranſlata eſt, quæ adhuc exiſtit officium in Eccleſia Trajectenſi, ſolitum per Canonicum illius obtineri. Similiter & Ludovicus Rex Alamanniæ, filius Ludouici pij Auguſti, confirmaverat, quicquid genitor & prædeceſſores ejus anteà conceſſerant, eximens Eccleſiam & omnia ejus bona ab omni ſeculari poteſtate, condonans etiam perpetuo, quicquid Ius Fiſci de illis exigere poterat anno regni ſui in Orientali Francia xxj. Et eſt notandum, quod iſte Ludovicus ſucceſſerit patri in Imperium uſque ad prælium Fontaneticum illud adminiſtrans, tunc per conditiones pacis, conceſſit Lothario nomen Imperij cum Italia. Bellum autem ad Fontanetium gerebatur anno Dccexlj. in die aſcenſionis Domini, viſa ſunt & magna prodigia ſub hoc Epiſcopo, decurrentibus præter ſolitum ſtellis. Oceano quoque omnes Provincias inundante, fluminibus coactis ſuſpendere curſum, & diverſimodè per latera aquas exonerantibus, ita, ut cataclyſmus putaretur hominibus ac cæteris animantibus æquè ſubmerſis, & ex impetu vehementiſſimo ventorum arboribus radicitus evulſis. Vnde Provinciales ne quid de cætero hujuſmodi periculo ingrueret Rivulum modicum ex Rheno ſuper Doreſtatum decurrentem, cujus ſuprà meminimus, cognomine Leckam ab utroque latere vaſtis cingentes aggeribus, in eum flumen Rhenum deduxêre, ne tam facilè alveum exire, aut Oceano cedere cogeretur. Hoc modo Rhenus Doreſtatum uſque nomen ſervans, inde Lecka jam incepit appellari, interclusuſq; Oceano fluxus refluxuſque apud vicum Carwijck Rheni oſtium, quod obſtructum, & ſucceſſu temporis, agitatis vento arenis, quæ illud opplevêre. Ante quod ferunt & caſtrum fuiſſe cõſtitutum, cujus fundamenta jam interdum viſuntur, refluente Oceano, quod Britannicum vocant. Nam ad Occidentalius oſtium Rheni, Lugidunum, ad Orientalius verò Navaliam, urbes ſitas teſtatur Ptolomeus & Anthonius Pius.

Ado in Viennenſis verba.

Hoc non eſt verum, nã Lotharius etiam favente Ludovico pio Rex Italiæ & Imperator fuit à patre appellatus.

Arx Britannica.

Hoc Lugidunum aũt ex alluſione Gallici ſive Francici vocabuli Leidim, Oppidum conjicere poſſemus. Nam vulgo dicitur Leyen/ & Gallicè Lugdunũ, Lion, ſive Leion, & in commemoratione donationum Eccleſiæ Trajectenſis antiquarum invenitur Leithus prima, Leithus ſecunda, Leithus tertia; ita Lugduneum prima, Lugduneum ſecunda & tertia legitur apud autores. Forſan tria fuere hic ſimilia præſidia. Britanni, teſte Ammiano Marcellino, quot annis annonam Legionibus Romanis hybernantibus ad Rhenum in penſum adminiſtrare ſolebant. Ex quo caſtro nonnulli etiam Romanorũ, ſicuti Carauſius, pyraticam exercuiſſe creduntur. Eo anno, dum hæc ſcriberemus, abductis vento colliculis arenatum, quæ inſtar undarum nonnunquam agitantur, viſa ſunt alterius Municipij ingentes ruinæ Romanæ vetuſtatis, haud longè ab ipſo vico Cattorum, ubi nummi argentei cum inſcriptione Severi & Antonini inventi ſunt, & nobis dono miſſi cum pleriſque aliis.

Leithus prima, ſecũda, tertia.

Anno verò Salutis Dccclxvj. Kalend. Ianuarij Hungerus Epiſcopus exul à Cathedra, & longis anguſtiis pertæſus deceſſit. Vbi corpus quieſcat, ignorantur, qui unà cum Alfrico & Lutghero Epiſcopis præfuit annis xxviij. Claruit ſub Lothario ſeniore, ejuſq; filio Ludovico, & Carolo Calvo Impp. Quem tamen Hungerum, ſicuti nec Egihardum Epiſcopum annotatum, ita & hunc omiſſum fuiſſe, invenio in quibuſdam ſcriptis, forſan ob cladem Normannicam, quæ omnia delebantur, & tradebantur oblivioni, id accidit.

Confirmatio Ludovici ſub Hungero.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Ludovicus divina favente clementia Rex. Cum petitionibus ſacerdotum Dei juſtis & rationabilibus Divini cultus amore favemus, ſuperna nos muniri gratia non diffidimus. Noverit interea induſtria ſeu utilitas omnium fidelium noſtrorum, tam Præſentium, quàm & futurorum, quam Hungerus Veteris Trajecti Eccleſiæ Epiſcopus, quæ eſt conſtructa in honore S. Martini confeſſoris, & aliorum Sanctorum, obtulit obtutibus noſtris authoritatem Immunitatis Domini & genitoris noſtri, bonæ memoriæ, Ludovici piiſſimi Auguſti, in qua erat inſertum, quod non ſolum Dominus & genitor noſter, verùm etiam prædeceſſores ejus Reges etiam Francorum, eidem Eccleſiæ, cui Hungerus ipſe, authore Deo, præeſſet ſub tuitione & defenſione eorum, cum omnibus ſibi ſubjectis, & rebus vel hominibus ad ſe pertinentibus, vel aſpicientibus conſiſtere fecerunt, & eorum Immunitatem auctoritatibus hactenus ab inquietudine Iudiciariæ poteſtatis eadem munita atque defenſa fuiſſet Eccleſia, ſed pro rei firmitate poſtulavit à nobis prædictus Epiſcopus, ut paternum ſeu prædeceſſorum noſtrorum Regum morem ſequentes, hujuſmodi noſtræ Immunitatis præceptum erga ipſam Eccleſiã, Immunitatis atque tuitionis gratia, ob amorem Dei & reverentiam ipſius loci, circa ipſam Eccleſiam

Eccleſia Traiecti Veteri.

Sub defenſione Regũ Francorum

Digitized by Google

cleſiam fieri cenſeremus. Cujus petitioni libenter aſſenſum præbuimus, & hoc noſtræ authoritatis præceptum fieri decrevimus, per quod præcipimus atque jubemus, ut nullus Iudex publicus, neque quiſlibet ex judiciaria poteſtate, aut nullus ex fidelibus noſtris in Eccleſias aut loca, vel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones, quas moderno tempore, in quibuſlibet pagis vel Territoriis infra Ditionem regni noſtri juſtè & rationabiliter memorata tenet vel poſſidet Eccleſia, & ea quæ deinceps Iure ipſius ſancti loci divina pietas augere dignabitur ad cauſas audiendas, aut freda exigenda, aut manſiones vel paratas faciendas, vel fidejuſſores tollendos, aut homines ipſius Eccleſiæ tam ingenuos quàm & ſervos ſuper terram ipſius commanentes injuſtè diſtringuendas, neque ullas redhibitiones, aut illicitas occaſiones requirendas, noſtris & futuris temporibus ingredi audeat, vel ea quæ ſuperiùs memorata ſunt exigere præſumat: Sed liceat memorato Præſuli, ſuiſque ſucceſſoribus res prædictæ Eccleſiæ cum omnibus ſibi ſubjectis ſub tuitionis ac Immunitatis noſtræ defenſione quieto ordine poſſidere, & noſtro fideliter parere Imperio: atque pro incolumitate noſtra, conjugis ac prolis, ſeu etiam totius regni à Deo nobis collati, & ejus clementiſſima miſeratione, per immenſum conſervandi, una cum Clero & populo ſibi ſubjecto, Domini immenſam clementiam exorare: & quicquid de præfatis rebus Eccleſiæ jus Fiſci exigere poterat, integrum eidem conceſſimus Eccleſiæ ſc. ut in perpetuo tempore ei ad peragendum Dei ſervitium augmentum & ſupplementum fiat. Hanc itaque authoritatem, ut pleniorem in Dei nomine obtineat vigorem, & à fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ, & Matris diligentiùs conſervetur, manu propria ſubterfirmavimus, & annuli noſtri impreſſione ſignari fecimus. Signum Domini Ludovici piiſſimi Regis, ad vicem Ratlarci Hubertus recognovi. Datum xv. Cal. Iunij, Anno xxix. Domini & Sereniſſimi Regis Lodovici in Orientali Francia regnante Indictione ſecunda. Actum Franconefurd Palatio Regio. In Dei nomine fæliciter, amen.

Eccleſia eſt ab omni ſeculari poteſtate immunis.

Indictio 2. ſub Ludovico Rege Germaniæ eſt ãno 854 aut 869. id eſt 29. Regni ejus.

Traditio Lotharij de Bergh ſub Hungero.

IN nomine omnipotentis Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti, Lotharius divina præveniente gratia Rex. Si locis divino cultui mancipatis quicquam muneris confirmamus, id nobis procul dubio ad æternam beatitudinem nanciſcendã adfuturum eſſe cõfirmamus. Igitur comperiatur omnium fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ, & noſtrorum præſentium, ſcilicet & futurorum induſtriæ: Quia ex relatu Guntharij ſacri palatij noſtri, ſummi Capellani, & Hungarij venerabilium Epiſcoporum didicimus, quod Trajectenſis Eccleſia, quæ in honore Chriſti confeſſoris Martini conſtructa eſſe dignoſcitur, Barbarica imminente nequitia, pene deſtructa, & ad nihilum redacta ſit, Canonicique olim in ea militantes paſsim per diverſa loca quidam diſperſi, quidam etiam interempti ſunt, hac denique incumbente maxima neceſsitate deprecati ſunt Celſitudinem noſtram, ut memoratæ ſanctæ

Eccleſia Traiectenſis a Barbaris deſtructa.

 ſedi,

ſedi, infra regnum noſtrum quietum & pacificum locum ad conſolationem & refugium Canonicorum tribueremus. Quorum ſaluberrimis & ſynceriſſimis ſuggeſtionibus pro amore Domini noſtri, ob emolumentum etiam ac remedium animæ avi noſtri, & piæ memoriæ genitoris noſtri Lotharij quondam auguſtorũ, nec non genitricis noſtræ Hermingardæ, ſeu pro ſalute noſtra, regni ſtabilitate, libentiſſimum præbentes aſſenſum, has clementiæ noſtræ apices fieri juſsimus; per quos in pago Maſo, ſuper fluvium Ruræ, Monaſterium in honore ſancti Petri conſtructum, quod Bergh nuncupatur, ad præfatam ſedem Trajectenſem, ſub omni integritate tradimus, per omnia tempora, ad conſolationem & tutamentum rectorum ejuſdem ſedis, vel cleri famulaturum concedimus, quatenus præſignati ſervi Dei, noſtra præcepta liberali munificentia, eos Domini miſericordiam pro noſtra, ac prædeceſſorum noſtrorum ſalute liberius exorare delectet. Et ut hæc noſtræ traditionis ſeu pietatis largitio per futura tempora inviolabilis perſeveret, manu propria eam ſubterfirmavimus, & annuli noſtri impreſſione aſsignari juſsimus. Signum Lotharij glorioſi Regis. Daniel Notarius recognovi, ſcripſi & ſubſcripſi. Data iiij. Nonas Ianuarij, anno Chriſto propicio 843. Regni D. Lotharij glorioſiſsimi Regis tertio. Indictione ſexta. Actum Prumia Monaſterio in Dei nomine fæliciter, Amen.

Bergh Monaſterium in pago Maſo ad Rurā Occidentalem.

Anno 838. ſcribendum videtur, nā in annum 838 indictio 6. & Lotharij 1.

Volunt aliqui circa hæc tempora, puta ſub Hungero Epiſcopo Comitatum Hollandiæ habuiſſe originem, donante illam jam deſolatam incurſione Normannica Carolo Calvo Imp. ad preces Ioannis Octavi Romani *Pon*tificis, & Haganonis viri præpotentis, cuidam nobili Theodorico ex Hildeberga, nepte ejus juniore, filia *Ludovici* pij Auguſti, ſtirpeque antiquorum Regum Francorum oriundo, quos à Trojanis deſcendiſſe commemorant: quodque hic Theodoricus minor natu, fratrem habuerit Walgerum ſive Waiferum nomine, quem Comitatui Teiſterbantiæ ab eodem Imperatore præpoſitum & ſedem conſtituiſſe in Aveſato prope Thielam: Haganonem verò in oppido Xantenſi, quondam Trajana Colonia (quam corruptè jam Trojam dicunt) habitaſſe, & provinciis circumvicinis imperitaſſe teſtantur, authore præcipuè Ioanne Beecka. Quare cùm ſermo incidit de hac re, convenit aliqua, pro veritate dilucidanda, referre in medium, prout ſuperiùs promiſſum eſt. Hollandia autem rectè circumſcribitur, ut ea pars ſit, cui Theodoricus Comes à Carolo Præfectus fuit, hoc eſt in præſtariam, ſive præcariam, uti aiunt, id eſt, ad vitam ſuam ſolum accepit. Nam apud probatos autores & vetuſtos Codices invenitur, quod Theodoricus eius nominis tertius, filius ſancti Arnulphi, quartus in ordine Comes interventu Ecberti Trevericæ urbis Archiepiſcopi, patrui ſui, ſuſcepit primùm in propriam hæreditatem ab Ottone tertio Rege quicquid anteceſſores ſui habuerunt in Beneficio circa annum Domini Dcccc lxxxv. *Lõ*gè etenim latior fuit Hollandia. Nam poſteà ſcriptores eam dividunt in Epiſcopatum & Comitatum. Sed nec totus Epiſcopatus comprælhendebatur ſub Hollandia. Comitatus namque Veluæ, Twentiæ, Drentiæ & Saliæ (qui Epiſcopatus ſunt)

De origine Comitatus Hollandiæ.

Hollandia quæ ſit provincia.

Hollandia in Comitatum & Epiſcopatũ dividitur.

ſub

ſub Provinciæ Hollandiæ minimè compræhenduntur; Nec totum fuit in Provincia Hollandiæ, quod Comites (qui illius Titulum præferunt) poſſident, ſicut ea pars, quæ ad *Lavicam* fluvium in Friſiis protenditur, atque ubi Caninifates, Friſiaboni, & cæterum id genus populi. Item qui circa Schaldim uſque Moſam habitant, quorum aliqui Zelandini, aliqui Friſii vocantur.

Sed Hollandia teutonicè nihil aliud eſt, quàm ipſa Batavia græcè. Quod vocabulum & *Latini* pro nomine Provinciæ ſibi uſurparunt, cum proprio careant, licet circumlocutione deſignarunt, veluti in Panagyrico, qui inſcribitur Conſtantino & Maximiniano Augg. ubi de inſulis Rheni, & Provinciis adjacentibus diſſeritur hoc modo: Quamque illa regio divinis expeditionibus tuis Cæſar vindicata atque promulgata, quam obliquis meatibus Schaldis interfluit, quamque divortio ſui Rhenus amplectitur, penè, ut cum verbi periculo loquar, terra non eſt, ita penitus aquis imbuta permaduit, ut non ſolum qua manifeſtè paluſtris eſt, cedat ad nixum & hauriat preſſa veſtigium, ſed etiam ubi paulo videtur firmior, pedum pulſu tentata quatiatur, & ſentire ſe procul mota, pondus teſtetur, ita, ut res eſt, ſubjacentibus innatat aquis, & ſuſpenſa latè vacillat, ut meritò quis duxerit exercendum fuiſſe tali ſolo militem ad navale certamen. Et in alio: Aut ſub dextera tua Domine Conſtantine, Bataviam, Britanniamque ſqualidum caput, ſylvis & fluctibus exerentem intuentium animus affingit. Ex quibus ſatis elici poteſt natura Provinciæ Hollandiæ, teutonicè hoc eſt, **Hollandt/ ofte Dieplandt**, Græcè verò Bataviæ: cùm ſecundum Tortellum Bady græcè, altum ſive profundum ſignificet latinè; unde Batavia deducitur. Et Cornelius Tacitus libro XXI. de Batavia loquens ita ſcribit: Quum interim flexu Autumni & cæteris pluvialibus imbribus ſuperfuſus annis, paluſtrem humilemque inſulam in faciem ſtagni opplevit. Et Pomponius Mela lib. 3. Rhenus ab Alpibus decidens, prope à capite duos lacus efficit, Venetum & Acronium. Mox diu ſolidus & certo alveo lapſus, haud procul à mari, huc & illuc diſpergitur, ſed ad ſiniſtram amnis etiam tunc & donec effluat Rhenus: ad dextram primò anguſtus, & ſui ſimilis, poſt ripis longè ac latè recedentibus, non amnis, ſed ingens lacus: ubi campos implevit Flevus dicitur; ejuſdemque nominis inſulam amplexus fit iterum arctior, iterumq. fluvius emittitur: Unde liquidò conſtat, Hollandiam apud nos eſſe eandem Provinciam, quam *Latini* & Græci Bataviam vocãt, hoc eſt quæ inter Rhenum & Moſam ubi Vahalim recepit uſque ad Oceanum interjacens protenditur. Si quis autem Holtlandiam potiùs, quàm Hollandiam appellandam cenſuerit, & quia in quibuſdam literis ita invenitur (licet in vetuſtis Hiſtoriis latinis nunquã legitur hoc nomen Hollandia, niſi apud S. Marcellinũ) hoc ab arboribus, quæ in deſolata provincia exercuêre, dictum putet, cùm partem Provinciæ ſylvis & nemoribus oppletam fuiſſe non abnuamus, ut Holtlandia, hoc eſt, pars illa arboribus conſita potiùs cenſeatur, quàm Hollandia, id eſt *Batavia*, quæ pro maiori parte paucas nutrit arbores, præter ſalices.

Hollandia & Batavia in genere unũ ſunt.

Vnde

Flevus

Hollandia in ſpecie eſt regio quæ à Moſelandia in Cānemaros uſq; inter oceanum & oppidum Leithem protēditur, quæ nunc Rhynlādia vocatur.

ſalices, & eas quidem raras. Regio autem ea, quæ à Moſelandia uſque Kenemaros, inter Oceanum & oppidum Leithim protenditur, Hollandia pridem, nunc Rijnlandia vocatur. Fuit & vicus Hollant, à quo forſan nomen ceptum, ſicuti Gelria, Clivis, Iuliacum, Brabantia. Nihilominus quamvis & Zelandiam à Græco vocabulo Chilindras, quod navem ſignificat, quas Chilindriam vocare poſſemus, attamen Hollandiam, Zelandiam, & Denemarcam provinciam nomina ab illis hominibus ſeptentrionalibus, quos Danos & Normannos vocant, indita crediderim. Nec tota Hollandia ſive Batavia fuit in Ditione Caroli Calvi eo tempore, quo donationes, in quibus nec Hollandiæ meminit, feciſſe creditur Theodorico. Pater namque dederat ei Alemanniam, Rhetiam, & partem Burgundiæ, indignantibus cæteris filiis. At tunc nondum erat in imperium promotus, in qua nec Hollandiæ meminit. Quod ex diviſione regni Lotharij inter Ludovicum fratrem regem Alemanniæ, & ipſum facta apud Aimoinum clarè conſtat: ex qua particulam hanc tanquam propoſito noſtro convenientem exſcripſimus. Ludovicus accepit Comitatum Teiſtrebantiæ. Batuam Harmarias Moſam ſubteriorem de iſta parte. Item Moſam ſuperiorem, quantum de iſta parte eſt. Lingas, quantum de iſta parte eſt. De Friſia partes duas. Carolus verò accepit Moſam ſuperiorem de iſta parte Moſæ. Moſam ſubteriorem, quantum de iſta parte eſt. Linga quod de iſta parte eſt Moſæ, & pertinet ad Verſatum, Scarpemuſæ. de Friſia tertiam partem

Chelidon auctore Suida, navis fuit in Peloponeſo, quæ in Maſsiliā tranſuehebat: cætera non intelligo

Hollandia a Danis habet nomen auctore Heda.

Hic multa omittūtur, ut videre eſt apud Aimoinum lib. 5. cap. 25.

Nunc procedendum eſt ad primordia ipſius Comitatus Hollandiæ, & eorum Principum, qui ab eodem tempore aliquandiu per ſucceſſionem præfuerunt, Superiùs enim ſatis declaratum eſt, qualiter Provinciæ Rheno adjacentes per Romanos anteà ſub Præfectis ſive Præſidibus & Legatis adminiſtratæ ſunt. Et qualiter poſteà in poteſtatem Regum Francorum devenere: & uſque ad adventum Barbarorum & alienarum gentium per Francos gubernebantur, Friſiis & inferioribus Saxonibus tempore intermedio irruptionem fruſtrà tentantibus. Franci verò, dum poſteà mutua internecione ſeſe affligunt, & idcircò ſolitis potentiæ viribus exhauſti bene parta amodo tutari non valent, vaſtatæ atque indefenſæ Provinciæ liberaliter ſunt conceſſæ illis, qui animos habebant acquirendi atque eas defendendi, cum largientibus nulla ibidem demeretur poteſtas aut imperium, quæ ipſis nulla fuit. Sed mihi anni, & tempora, & origo ipſorum Comitum malè videntur quadrare. Quamvis enim non ſit dubium, quin ipſe Theodoricus Princeps fuerit alti ſanguinis, & militià inſignis, armiſq; potens, ita ut propter egregia facinora omni laude dignus celebretur: Quem ab ipſo Theodorico illuſtri Comite, qui conſanguineus Caroli Magni, & ejus temporibus per Friſios in Saxoniam & Pannonias exercitum formidabilem duxit, deſcendiſſe credam: & majores ſuos etiam ante tempora Caroli Calvi in his regionibus aliqua poſſediſſe, alibique fuiſſe potentes: & deſcendiſſe à Principibus, qui dicebantur corruptè de Guenna, rectiùs verò de Vienna, urbe Allobrogum, vicina Lugduno. Nam legitur quidam Theodoricus Comes fuiſſe cu-

Franci liberales in elargendis Provinciis, quas ipſi cōſervare non poterant.

Comes illuſtris Theodoricus per Friſiam.

Princeps de Vienna.

Digitized by Google

bicularius Ludovici Balbi, filij Karoli Calvi & ejus filij ſucceſſoris, qui multas fecit contra Nortmannos expeditiones, & auctoritate contendebat cum Boſone fratre Richildis ſecundæ uxoris Karoli Calvi, qui Viennam occupaverat, coactus ſeſe dedere, Theodorico verò conceſſit ipſe Ludovicus Balbus Comitatum Auguſtudunenſem teſtamento, quem cum Boſone cõmutavit pro certis Abbatiis illic conſiſtentibus. Quod autem Princeps Viennæ fuiſſe potuerit, ſatis alludit, quod Eccleſia ipſa Viennenſis (quæ jam provinciæ aſcribitur metropolis) valde ſolemnis, prout nobis illic exiſtentibus oſtenſum eſt, hac noſtra ætate eiſdẽ utimur inſigniis, quibus Comites Hollandiæ; hunc ergo poſteriorem Theodoricũ dixerim patrem Theoderici primi Comitis, qui Abbatiam Egmondenſem in beneficium obtinuit. Nec opus eſt eos avitis & falſis ſaltem titulis adornare, quos propria facta ita illuſtrarunt, ut præſtent ſuis majoribus. Conſtat enim ipſum Theodoricum & ſequaces ſuos nedum limites fortiſſimè fuiſſe tutatos contra Barbarorum incurſiones, ſed ampliaſſe, religione præcelluiſſe, populoſque ſubjectos placidè & in ſumma juſtitia aliquãdiu rexiſſe, & Imperatoribus tam Græcis quàm Latinis ac Regibus, conjugiorum neceſſitudinibus fuiſſe conjunctos. Vnde mihi ſatisfacere nequeo, ut credam, eos ab antiquis Francorum Regibus Meroveis deſcendiſſe, & in Aquitania dominatos, ac Ludovico Pio filio Karoli Magni bella intuliſſe: ſive precibus Hagononis aliqua poſſeſſione per Carolum Calvum donatos, vel ipſi Hagononi attinuiſſe, conſiderata ſaltem temporum ſerie. Nam Ludovicus Pius Aug. ante Imperium Aquitaniæ quietè ſatis præfuit, nec jam promoto ad imperium ulla turbatio, niſi forſan per proprium filium Pippinum emerſit; nec aliquem, qui vocetur Theodricus legimus conſcium fuiſſe, aut ad Aquitaniam aſpiraſſe, licet filia Theodrici Comitis Matricenſis per Ludovicum patrem Pippino deſponſata ſit. Is Comes tamen alibi nominatur Theutbertus, Harmigarda quoq; prima uxor ipſius *Ludovici* Pij, cujus filiã minorẽ Hiltegardam volũt Theodrico patri Theodrici primi Comitis nupſiſſe: fuit filia Nigranni Comitis, clariſsimis orta natalibus; nõ autẽ ſoror Haganonis, ut Iohannes Beca aſtruere videtur, Haganonis etenim neque ſub Carolo Magno, neq. ſub *Ludovico* Pio vel Karolo Calvo Auguſtis, aut *Ludovico* eius filio ulla apud Scriptores invenitur mentio, ſed ſolũ apud Abbatẽ Vrſpergenſem in Chronica ſua recitatur de Haganone quodã ex mediocribus elevato, ubi de Carolo Simplice Rege Galliarũ *Ludovici* ſeu *Lotharij* filio nepote Karoli Calvi tractat, qui quinquennis Anno DCCCXCVIJ creatus Rex fuit. Sed nec Iudit ſecunda uxor ipſius *Ludovici* Pij, mater Karoli Calvi, ſoror fuit ipſius Haganonis, ut puta quæ filia erat Welpij nobiliſsimi Ducis Bavariorum. Audiatur quoque ipſe Abbas & Hiſtoriographus Gallus apud ipſum introductus ita ſcribens de iſto poſteriore Karolo: *Cumque jam ferè totum colligeret regnum, cepit quendam Hagononem ex mediocribus extollere, ut ſupra omnes Principes diligere, adeò ut magnatibus quibuſque procul abſentibus ipſe regio lateri ſolus hæreret, multa, quæ Regij juris ad ſuum Ius tor-*

Theodoricus cubicularius Ludovici.

Normanni.

Paria inſignia parem originem urgunt.

Abbatia Egmõdenſis in beneficiũ data Comiti.

Virtus Comitũ Hollandiæ.

Origo Comitum Hollandiæ.

Theutbertus.

Ioannes Becka.

Abbas Vrſperg.

Erat Carolus ſimplex duodecim annorũ cùm a Fulcone Archiepiſcopo Remenſi inaugurateretur

Haganonis elevatio.

H h querct.

Invidia Francorum. quereret. Vnde primates indignati, cùm nullatenus poſſent eum ab illius dilectione avertere, quærebant illum de Regno abjicere, Rupertumque Ducem, fratrem Oddonis, Regem conſtituunt, quem Carolus in prælio occidit. Teſtatur quoque inter Principes, qui à Rege propter Haganoné defecerant, primos fuiſſe, Henricum Ducem Saxoniæ, atque illum Rupertum. Qui indicto conventu Aquiſgrani, continuè ſecus fores Regij cubiculi manentes, quotidiè egreſſum Regis à penetralibus aulæ præſtolabãtur; Cùm verò nullum eis à Rege reſponſum per dies quatuor daretur. Henricus id moleſtiſſimè ferens, dixiſſe fertur; aut Haganonem quandoque cum Karolo regnaturum, aut Karolum cum Hagañone ad mediocritatem rerum deventurum: & indignatus inconſultò receſsit. Henricus iſte tandem ad Imperium promovebatur circa annum Domini Dcccccxx Karolus verò ſimplex poſt quinquennalem incarcerationem obiit Regni xxxvj. ætatis verò liiij. & Salutis Dcccccxxxiij anno, cum eo adhuc puero adminiſtraſſet regnum Oddo tutorio nomine per annos xiij. Secundum ergo hiſtoricam veritatem, Donario *Donatio de Egmunda & coniuncta quã do facta ſit* de Monaſterio Egmondenſi & cæteris locis ad illud pertinentibus, à loco qui dicitur Zuitherdes-hage uſque ad Fortrapa & Kuthem ſive Kuthen ab Karolo Simplice aut fratre ejus, & alia donatio de Silva Waſda & Zelandia in Comitatu eodem cum pratis & aquis terriſque exitibus. &c. à *Ludovico* filio *Lotharij* annis Dccclxxv. defuncto, vel *Ludovico* Rege Alemaniæ filio Arnulphi Imp. qui obiit anno Dcccxcix. cui filius anno Dccc. primo *Donatio de VVaſda a quo facta.* ſucceſsit, Imperans annis xij Factæ ſunt, & non ſub Karolo Calvo aut *Ludovico Ludovici* Pij filio. Nam per diviſionem ſuperiùs tactam ea loca Zelandiæ non erant in poteſtate hujus *Ludovici* & Iohãnis Pij VIII. ordinatus eſt primũ anno Dccclxiij. ad cujus preces donationes factas volunt, qui nõ tempore Karoli Calvi, ſed *Ludovici* ejus filii primum in Gallias venit, agens cum Epiſcopis Galliarum & Belgicæ Synodum apud Trecas. Nec Hagano, aut ſui diu apud Xanthim reſediſſe potuerunt: nam circa annum ſalutis Dccciij, tum legitur nobilis Bertholdus de Grimbergen, frater Hildebaldi Archiepiſcopi Colonienſis, & Præfectus Karoli Magni Imp. apud Xanthim reſediſſe, & orarum circumvicinarum adminiſtrationem habuiſſe, cujus uxor dicebatur Ermigardis: niſi fortè ipſe Hagano ab hoc Bartoldo deſcenderit. Scribunt interim ipſum Theodoricum primum Comitem, unà cum *Vivacitas Comitum Holl.* filio ſuo Theodorico Secundo, centum viginti quinque annis, hunc verò Theodoricum ſecundum ſolum regnaſse annis lxxxviij. (Rara avis) Hoc enim ſpacium integram ætatem etiam hominis ſaniſsimi, & ſenis benè complexi, nedum regnantis, ut plurimum complectitur, quum Valerius Maximus in cap. de Senectute, pro miraculo narrat Maſsiniſſam Regem Numidiæ regnaſſe annis ſexaginta. Hæc veriſimile eſt oram maritimam ex faucibus Normannorum evindicandam puero fuiſſe creditam. Sed annotat ille Scriptor tantùm annorum ſpacium, nequiens alio argumento ſuam palliare ſupputationem, legitur etiam in vita *Ludovici* filii Caroli Simplicis, qui Gerbirgam ſororem Ottonis primi duxit uxorem, quidam Theodricus Comes

Comes magno fuiſſe in precio circa annum Domini Dccccliij. in Belgica, quem hunc Theodricum Secundum crediderim, præmiſſa omnia me reddunt anxium; dejudicent alij quod velint. *Hoc eſt veriſſimum, vide annales Friſiæ B.F.*

Odilbaldus Epiſcopus 12.

SEd ad cepta revertamur, Hungero ſuccedit Odilbaldus Friſius xij. Epiſcopus Trajectenſis, vir laudatæ ſanitatis per omnes gradus Eccleſiaſticos aſcendens ad Præſulatus honorem, provectus eſt optione omniũ, cui Lodovicus Rex primum & poſtea Zuentibolchus filius Arnulphi Imp. confirmarunt, quicquid Ludovicus, Carolus, Pippinus, alijque Reges conceſſerant, & proprietatem ac immunitatem ab eis obtentam extenderũt ſurſum ad Daventriam, Tielam jam deſtructam, cum ſuis ripaticis ac cæteris pertinentiis, & univerſa alia loca in ipſo Epiſcopatu conſiſtentia. Actum Huimaga anno Dcccxc. Salutis, Regni verò Zuientibalchi ſecundo. Iſte Odilbaldus cùm præfuiſſet annis xxiij. rebus ſublatus humanis ad cœlica regna migraſſe ſcribitur. Anno Dcccc. 4. Idus Decembris ſepultus Trajecti apud templum Divi Salvatoris, qui cùm ſolùm viginti tribus annis præfuerit, & Hungerus uti præmittitur, anno Dccclxvj obierit, à quo anno uſque ad diem obitus Odilbaldi, intercurrunt anni triginta quatuor, ſic vacant anni undecim abſque alicujus Præſulatus noti adminiſtratione; niſi hunc contra vetuſta exemplaria xxxiij. annis sediſſet, voluerimus aſtruere. Meminit hujus viri Regino Abbas Prumiacenſis haud obſcurus ſcriptor ſui temporis hoc modo ſcribens: Ea tempeſtate ſcilicet Anno Dcccc. Odilbaldus vir ſanctus Trajectenſis Eccleſiæ Præſul à rebus humanis ſublatus ad cœleſte Regnum tranſivit, in cujus loco ſubrogatus eſt Egilboldus Epiſcopus xiij. Deinde Radbodus xiiij. venerabilis antiſtes.

Odilbaldi virtus.

Confirmatio Donationum factarum Sedi Epiſc.

Obitus & ſepultura Epiſcopi.

Temporis quæſtio.

Regino Abbas de Odilbaldo ejuſq; ſucceſſore.

Confirmatio Zuentibolchi ſub Odilbaldo.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Zuentibolchus gratiâ divinâ Rex, cùm petitionibus Sacerdotum juſtis ac rationabilibus divini cultus amore favemus, ſuperna nos muniri gratia non diffidimus: Quapropter noverit induſtria ſeu utilitas omnium fidelium noſtrorum tam præſentium, quàm & futurorum, qualiter Odilibaldus Trajectenſis Eccleſiæ veteris, venerabilis Epiſcopus, quæ eſt cõſecrata in honore S. Martini confeſſoris, & aliorum Dei Sanctorum, obtulit obtutibus noſtris authoritatem immunitatis Domini & parentis noſtri Ludovici piiſsimi Auguſti, in qua erat inſertum qualiter Dominus & genitor ſuus Carolus bonæ memoriæ clementiſſimus Imperator, & avus ſuus Pippinus Rex & anteceſſores eorum

Trajectum vetus.

 ad ipſam-

Digitized by Google

Invidia Francorum. queret. Vnde primates indignati, cùm nullatenus poſſent eum ab illius dilectione avertere, quærebant illum de Regno abjicere, Rupertumque Ducem, fratrem Oddonis, Regem conſtituunt, quem Carolus in prælio occidit. Teſtatur quoque inter Principes, qui à Rege propter Haganoné defecerant, primos fuiſſe, Henricum Ducem Saxoniæ, atque illum Rupertum. Qui indicto conventu Aquiſgrani, continuè ſecus fores Regij cubiculi manentes, quotidiè egreſſum Regis à penetralibus aulæ præſtolabâtur; Cùm verò nullum eis à Rege reſponſum per dies quatuor daretur. Henricus id moleſtiſsimè ferens, dixiſſe fertur; aut Haganonem quandoque cum Karolo regnaturum, aut Karolum cum Hagatone ad mediocritatem rerum deventurum: & indignatus inconſultò receſsit. Henricus iſte tandem ad Imperium promovebatur circa annum Domini Dccccxx Karolus verò ſimplex poſt quinquennalem incarcerationem obiit Regni xxxvj. ætatis verò liiij. & Salutis Dccccxxxiij anno, cum eo adhuc puero adminiſtraſſet regnum Oddo tutorio nomine per annos xiij. Secundum ergo hiſtoricam veritatem, Donatio de Monaſterio Egmondenſi & cæteris locis ad illud pertinentibus, à loco qui dicitur Zuitherdes-hage uſque ad Fortrapa & Kathem ſive Kuthen ab Karolo Simplice aut fratre ejus, & alia donatio de Silva Waſda & Zelandia in Comitatu eodem cum pratis & aquis terriſque exitibus. &c. à *Ludovico* filio *Lotharij* annis Dcclxxv. defuncto, vel *Ludovico* Rege Germaniæ filio Arnulphi Imp. qui obiit anno Dcccxcix. cui filius anno Dccc. primo ſucceſsit, Imperans annis xij Factæ ſunt, & non ſub Karolo Calvo aut *Ludovico Ludovici* Pij filio. Nam per diviſionem ſuperiùs tactam ea loca Zelandiæ non erant in poteſtate hujus *Ludovici* & Iohânis Pij VIII. ordinatus eſt primũ anno Dccclxiij. ad cujus preces donationes factas volunt, qui nó tempore Karoli Calvi, ſed *Ludovici* ejus filii primum in Gallias venit, agens cum Epiſcopis Galliarum & Belgicæ Synodum apud Trecas. Nec Hagano, aut ſui diu apud Xanthim reſediſſe potuerunt: nam circa annum ſalutis Dccciiij, tum legitur nobilis Bertholdus de Gimbergen, frater Hildebaldi Archiepiſcopi Colonienſis, & Præfectus Karoli Magni Imp. apud Xanthim reſediſſe, & orarum circumvicinarum adminiſtrationem habuiſſe, cujus uxor dicebatur Ermigardis: niſi fortè ipſe Hagano ab hoc Bartoldo deſcenderit. Scribunt interim ipſum Theodoricum primum Comitem, unà cum filio ſuo Theodorico Secundo, centum viginti quinque annis, hunc verò Theodoricum ſecundum ſolum regnaſſe annis lxxxviij. (Rara avis) Hoc enim ſpacium integram ætatem etiam hominis ſaniſsimi, & ſenis benè complexi, nedum regnantis, ut plurimum complectitur, quum Valerius Maximus in cap. de Senectute, pro miraculo narrat Maſsiniſſam Regem Numidiæ regnaſſe annis ſexaginta. Hæc veriſimile eſt oram maritimam ex faucibus Normannorum evindicandam puero fuiſſe creditam. Sed annotat ille Scriptor tantùm annorum ſpacium, nequiens alio argumento ſuam palliare ſupputationem, legitur etiam in vita *Ludovici* filii Caroli Simplicis, qui Gerbirgam ſororem Ottonis primi duxit uxorem, quidam Theodricus Comes

Donatio de Egmunda & consimilia quã do facta sit

Donatio de VVaſda a quo facta.

Vivacitas Comitis Hol.

Comes magno fuiſſe in precio circa annum Domini Dcccclij. in Belgica, quem hunc Theodricum Secundum crediderim, præmiſſa omnia me reddunt anxium; dejudicent alij quod velint.

Hoc eſt veriſſimum, vide annales Friſiæ B. F.

Odilbaldus Epiſcopus 12.

Odilbaldi virtus.

SEd ad cepta revertamur, Hungero ſuccedit Odilbaldus Friſius xij. Epiſcopus Trajectenſis, vir laudatæ ſanitatis per omnes gradus Eccleſiaſticos aſcendens ad Præſulatus honorem, provectus eſt optionē omniū, cui Lodovicus Rex primum & poſtea Zuentibolchus filius Arnulphi Imp. confirmarunt, quicquid Ludovicus, Carolus, Pippinus, alijque Reges conceſſerant, & proprietatem ac immunitatem ab eis obtentam extenderūt ſurſum ad Daventriam, Tielam jam deſtructam, cum ſuis ripaticis ac cæteris pertinentiis, & univerſa alia loca in ipſo Epiſcopatu conſiſtentia. Actum Huimaga anno Dcccxc. Salutis, Regni verò Zuientibalchi ſecundo. Iſte Odilbaldus cùm præfuiſſet annis xxiij. rebus ſublatus humanis ad cœlica regna migraſſe ſcribitur. Anno Dcccc. 4. Idus Decembris ſepultus Trajecti apud templum Divi Salvatoris, qui cùm ſolùm viginti tribus annis præfuerit, & Hungerus uti præmittitur, anno Dccclxvj obierit, à quo anno uſque ad diem obitus Odilbaldi, intercurrunt anni triginta quatuor, ſic vacant anni undecim abſque alicujus Præſulatus noti adminiſtratione; niſi hunc contra vetuſta exemplaria xxxiij. annis ſediſſet, voluerimus aſtruere. Meminit hujus viri Regino Abbas Prumiacenſis haud obſcurus ſcriptor ſui temporis hoc modo ſcribens: Ea tempeſtate ſcilicet Anno Dcccc. Odilbaldus vir ſanctus Trajectenſis Eccleſiæ Præſul à rebus humanis ſublatus ad cœleſte Regnum tranſivit, in cujus loco ſubrogatus eſt Egilboldus Epiſcopus xiij. Deinde Radbodus xiiij. venerabilis antiſtes.

Confirmatio Donationum ſanctarum Sedi Epiſc.

Obitus & ſepultura Epiſcopi.

Temporis quaſtio.

Regino Abbas de Odilbaldo ejuſq; ſucceſſorib.

Confirmatio Zuentibolchi ſub Odilbaldo.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Zuentibolchus gratiâ divinâ Rex, cùm petitionibus Sacerdotum juſtis ac rationabilibus divini cultus amore favemus, ſuperna nos muniri gratia non diffidimus: Quapropter noverit induſtria ſeu utilitas omnium fidelium noſtrorum tam præſentium, quàm & futurorum, qualiter Odilibaldus Trajectenſis Eccleſiæ veteris, venerabilis Epiſcopus, quæ eſt cōſecrata in honore S. Martini confeſſoris, & aliorum Dei Sanctorum, obtulit obtutibus noſtris authoritatem immunitatis Domini & parentis noſtri Ludovici piiſsimi Auguſti, in qua erat inſertum qualiter Dominus & genitor ſuus Carolus bonæ memoriæ clementiſſimus Imperator, & avus ſuus Pippinus Rex & anteceſſores eorum

Trajectum vetus.

ad ipſam Eccleſiam conceſsiſſent omnem decimam, de mancipiis, de terris, & de Teloneis, vel de negociis & de omni re, undecunq; ad partem regiam Fiſci Telonenſi accipere vel exigere videbatur, & ut homines ejuſdem Eccleſiæ ſub Vndiburdo & tuitione ipſius Eccleſiæ conſiſterent, nec non in ripis Doreſtado, ut nec bannum, nec fredum, nec conjectum, quod ab ipſis gheſchot vocatum eſſe comperimus, contingere aut exactare præſumeret. Et quiſquis ex negotiatoribus in eorum ripas intrare voluiſſent, nullam eis contentionem ex hoc feciſſent, nec māſiones eorum domibus ſine permiſſu eorum accipere auderēt, nec eorum res dum vixerint auferre, aut poſt mortem eorum contingere, nec ullo modo eis in aliqua re calumniam generare quis præſumeret, qualiter Præſul ipſius Eccleſiæ liberius eidem Clero & populo ſibi ſubjecto alimoniam miniſtrare, & luminaria in ipſa ſede concinnare, atque gentiles, qui ad Chriſtianitatem convertuntur, alere & docere poſſit. Hæc rogavit celſitudinem noſtram jam dictus Epiſcopus, ut ob noſtræ mercedis augmentum illi conceſſiſſemus, ut ipſam legem quam in Doreſtadio anteceſſores noſtri Reges, videlicet & Auguſti anteceſſoribus ſuis Præſulibus ſc. & Epiſcopis, jam nominatam ſanctam Trajectenſem Eccleſiam conceſſerunt in omnibus huic ſanctæ Traj. Sedi, ob amorem Dei, S. Martini in Daventre & Thiele, univerſiſque aliis locis in ipſo Epiſcopatu conſiſtentibus conceſſiſſemus. Cujus petitioni libenti animo autem accommodare placuit, & per hanc noſtram auctoritatem confirmare, ut ſicut in Doreſtadio in terris S. Martini reſidentibus, vel cum navibus adripantibus, aut ibi commanentibus, nec teloneum aut conjectum ſeu manſionaicum, aut fredus à miniſterialibus noſtris exigatur, ſic in Daventra villa & Thiela omnibuſque aliis locis in terris & poſſeſſionibus ejuſdem Trajectenſis Eccleſiæ conſiſtentibus & commanentibus, de cætero ab exactoribus noſtris non expetentur, ſed hæc omnia ob mercedis noſtræ augmentum & æternam remunerationem in jus & dominationem jam dictæ Eccleſiæ Traj. redeant, ut S. Martinus, in cujus veneratione iſta contulimus, dignetur pro nobis intercedere, ut veniam peccatorum noſtrorum mereamur habere. Et quicunque hanc donationem infringere aut immutare per malevolentiam tentaverit in iram omnipotentis Dei & S. Martini ſe incurrere ſciat. Et ut verius credatur, & diligentius obſervetur, manu propria noſtra ſubtus hæc confirmavimus, & ſigillo noſtro aſſignari juſſimus. Signum Domini Zuentibolchi glorioſiſſimi Regis Waldgerus Notarius ad vicem Radbodi Archicancellarii recognovi. Data viij. Kalendas Iulij, anno incarnationis DCCCXC. indictione viij. anno verò regni Domini Zuentibolchi ſecundo. Actum Huimaga palatio Regio in Dei nomine fæliciter, Amen.

In quem finem Donationes Eccleſiæ fiat.

Daventre.

Radbodus.

At ne obnubiletur ſplendor & amplitudo Eccleſiæ Traiectenſis, utile duximus commemorare res ac proprietates bonorum, quæ Divo Martino & Eccleſiæ ſuæ ab olim à Regibus, Imperatoribus, & piis Chriſtianis ibidem traditæ ſunt, & in quarum uſu & poſſeſſione ipſa Eccleſia fuiſſe comperitur, uſque ad tempora hujus Odilbaldi Epiſcopi.

Digitized by Google

Bona & immunitates Eccleſiarum Traiectenſium.

IN Dorreſtado Eccleſia, quæ vocatur Vbkirica, cum omnibus appenditiis ſuis, terris, pratis, paſcuis, aquis, aquarumvè decurſibus, piſcationibus, omniſque hæc inſula, quæ jacet juxta Eccleſiam ſancti *Martini*, circumquaque inter Rhenum & Leccam, & inſulam quoque juxta Bocſechem hodiè, quæ propior villæ Rijſwich, hæc omnia ſancti Martini. De vico etiam ſupranominato decima pars ſancti Martini in omnibus rebus. & inter Holanwech & Freger *Mahuſenem*, ſive quod vulgò dicitur Reiterra illa ſancti Martini. In villa Ryſmich Eccleſiæ cum terris ad eaſdem pertinentibus, & ſeptem alij manſi, excepta Regali decima. Et in Haſchein tertia pars totius villæ, & inſuper manſus unus quem Hagabard dedit, villa Thorhein cum Eccleſia & omni integritate ſancti Martini. Villa Galana ſimiliter in villa Weſtiſſe manſus unus, in turre manſi tres. in villa Vpburen manſus unus. in Geſtinpennithe duæ virgæ ſimul jacent. in villa ſimul manſus unus in villa Haltura, quicquid Harlulphus habuit ibi & Eccleſia cum quinque manſis. in Lanthein juxta fluvium Lacca unum. In ſupradicta villæ turre manſus unus, quem Herlulphus dedit. In Helpimi iiij. & dimidius manſus. In Lorech tres manſiones, in rugrum ſancti *Martini* totum. In Rumpſe ſimul in Werkerum Eccleſiam cum terris ad eaſdem pertinentibus, & octo manſi alii in villa rodichem tertia pars villæ. In Freſdore Eccleſia cum iiij. manſis, Bunichem totum S. Martini. ffetna ſimiliter, Neſſeſchooſt ſimiliter, Suegſnon ſimiliter, in Rudinhem iiij. pars totius villæ, Sneſna ſimiliter, Marſna ſimiliter, in Lonaralaca duæ partes totius villæ ſancti Martini: in Merchiſichem ſimilitet iiij. pars totius villæ. in pago Germepi tam de terris, quàm etiam de paſcuis ſeu piſcationibus, vel de omnibus rebus quinta pars ſancti Martini. In Vurdam totum ſancti Martini. In Potarne quinq; manſi, In Walricheſchem quinta pars villæ. In Hermeſche quarta pars villæ, villa Gimelt propria ſancti Martini, In Calmere iiij. pars totius villæ. in Alſna duæ partes villæ. In Bracanhem ſimiliter. in Wiliſchem vij. manſi, in Martiſchem duo manſi. In Wilkanhem iij. manſi, in Sueram ſimiliter. In Haneſche ſimiliter, in Holtland iij. manſi, in prima Leithen ij. in ſecunda & in tertia item. In Rodenburgh quinque manſi, in Leghan v. In Loppiſchem ij. in Lippinge ſimiliter. In Wadiughem iij. in Fore ſimiliter, in fforenburgh ij. in Forſchate iij. in Galingen j. in Hoſteppinheri ij. In Weſteppinheri ij. in Corſcan iij. manſi. Thialiud filia Alberti cum filio ſuo Reginberto tradiderunt quicquid habuerunt in Vphuſen Martino. Eccleſia quæ dicitur Holtſole cum omnibus ſancti Martini. In Maſeland de omni decima ſancti Martini totum & ad integrum. Et Sinnoverit totum, Oſtburum totum. Similiter Eccleſia quæ dicitur Valcanaburg cum omnibus appenditiis ſancti Martini totum & ad integrum. Honerathorp totum. In Suthrem iiij. manſi, In Hellere v. in Wabbigem iij. in Gittaſtirp ij. in Pillingem j. in Marandi j. In Epharadum ij. in Elſuum ij. in Witthum ij. In Maſanuſam quicquid E-

Catalogus bonorum ad ſedem Vltraiect. pertinentiũ. *Vbkirica.* *Ryſwyck.* *Hagabard.* *Galana villa.* *Vpburen apud Iſſelſteyn.* *Harlulphus.* *Rodichem.* *Marſna.* *Holtland.* *Leithen.* *Rodenburg.* *Galingen.* *Thialiud.* *Holtſole.* *Valcanaburg.*

Elegſinus. legſinus ibi hæreditatis habuit, vel ejus videbatur poſſeſſio, totum tradidit ad ſanctum Martinum. in Ler iij. in Rufigen iij. in huſtingeſt iij. in Liibongeſt iij. in Lanbongeſt manſus & dimidius. in honarathorpa medietatem totius villæ, quicquid ibi tradiderunt, Ernulphus & Radulphus hæreditatiſque habuerunt. in Rotulusaſchem, medietas totius villæ ſancti Martini. & inſuper hæreditas Aldburgæ quicquid ibi habuit. Piſcatio quam Gerulphus habuit in extrema parte Rheni fluminis vj. pars pertinet ad ſanctum Martinum. in Heſlem manſi v. in Oſbrattaſchem ij. in Heſlemaholte iij. in Lux iij. in Oſtagen v. in Schata ij. in Oſtrithem thagintos tertia pars & manſi vj. in Weſtſagium totum abſque ij. manſis. Linſna v. in Warmelde iij. in Oſgereſgeiſt ij. in Polgeſt ij. in *H*uſingeſgeſt iij. in Oſlem ij. in Wilkenheim cum omnibus appenditiis ſancti Martini, Similiter in Buren cum omnibus appenditiis, & in Thaglingi ſimiliter totum ſancti Martini. in Brogen ij. in Limbon Eccleſia cum manſis x. in Nortgo vij in Lethem totum & ad integrum ſancti Martini cum ſylvis & omnibus adjacentiis, ſimiliter Apniori. Scota totum ſancti Martini. in *H*aralem iij. in Velſlan ij in Snattingaburim x. in Schraveholt x. in Vēnapin totum ſancti Martini. in *H*ex ij. in Bredhem iij. in Batchem duo. in Landei tres, in Bemhem vj. in Weſtburgem v. in *H*oſterburgem ij. in Brockhem & in Cumulſhem iij. in Godolphem ij. in Piſchem i. in Panga vij. in Ginſingo totum ſancti Martini. in Wintmundhem v. in *H*uſidina iij. in Lidum ij. in Vagarafelda ij. in *E*deſtorpa iij. in Zutheren ij. in Vlectingen ij. in Schoronlo iiij. in Beurgum v. in Benetfelda ij. in camptorpa i. in Lecchenburen i. in Vranlo j. in texle tertia pars ſancti Martini. in Vinro duæ partes totius terræ ſancti Martini cum *E*ccleſiis utriuſque terræ, & in Varoth ſimiliter, decima quoque navium quæ illuc procellarum impetu feruntur, ac inventionis ad ſanctum Martinum pertinet, quia ibi Telonium non eſt. de Teloniis quoque aut de negocio, aut undecimque ad partem Regiam jus Fiſci cenſum exigere debet, omnis decima ſancti Martini eſt. ſimiliter & de tributo quod Inſloto vocatur. In Wermere omnis piſcatio, & in Vnte-comeri laxatio rhetium, quod Tragal dicitur, omnis & dimidium piſcationis ad ſanctum Martinum pertinet, in Darmaſche tota piſcatio ſancti Martini. in Anniſon vij. manſi ad ſtipandum in Getzewald in flumine Vennepa omnis piſcatio ſancti Martini, in Almere Regalis decimæ cenſus, qui vocatur Cogeehulſt. in *M*eſſe villa cum omni piſcatione. Decima etiam in Almere de ſagenis ſancti *M*artini eſt. Sed modo illæ aliæ partes novem propriæ ſunt ſancti *M*artini. Sed alia piſcatio in flumine Fecht tota ſancti *M*artini eſt cum omnibus ſtangnis ibi adjacentibus, omneſque aquæ in Inſterlaca cum omni piſcatione ſancti *M*artini: dunitron in Alinilo manſiam dominicatum cum terra Salaricia ſancti *M*artini cum ſervis in eadem villa manentibus, & quicquid illi habuerunt: nunc computatum eſt in xij. manſos. Quorum Poppo unum habet in Nothanheri vj. in Lugdingem, & in Streve vj. in Huwido. in Heldingen ſunt manſi Regis iij. & quod ſupereſt totum ſancti *M*artini faciunt manſos xxxij. in

Ernulphus & Radulphus. Gerulphi piſcatio. Haralem. Piſcatio. Damarſche. Vennepa. Almere. Fecht. Servi. Poppo.

loco

loco qui vocatur Beoſtan Weſtanne, xxv. manſi, in Strude lx. & xij. manſi, qui fuerunt Dei ſanctorum *M*artini, Bonifacij, Willebrordi, Ludgeri, Landberti, & Domini Regis & ſervi ac terra eorum in Wihemundhem ſcilicet xiij. manſi. in Vllimthem ij. in Wenningen v. manſi, in Landrage iij. manſi, in Weſterburgen iiij. manſi, in *H*oſterburgen ij. in Beverhem ix. manſi, in Litum iij. manſi, in Rotelvaskem quod modo dicitur Rineſburg xiij manſi ſancti *M*artini ſunt, quos Radulphus & Aldburgis de ſua hereditate tradiderunt ſancto Martino, & manſi jacent Binorthanſlieta. Sedilia autem, quæ Hofſted dicuntur, biſuſamſlieta in quibus ſupra nominati manſerunt. In *Hofſted.* Bevorhem tradidit Vntha Eccleſiam necdum conſecratam in jus & dominium ſancti *M*artini, ea videlicet ratione, ut poſt conſecrationem ejuſdem Eccleſiæ decimæ darentur ad ſupradictam Eccleſiam de villis his nomina- *Villæ.* tis vocatis Beverhem, Gileshem, Eggingem, Scupildhẽ, præterea ſunt man- *Mancipia.* cipia almi *M*artini juxta Feilſum. in Tlex Eccleſiæ omnes ſancti *M*artini & totius terræ, quæ ad Regem pertinebat, tertia pars ſancti *M*artini, exceptis aliis terris, quas Chriſti fideles tradiderunt, quæ omnia leguntur inconvulſa manſiſſe uſque ad tempora Otilbaldi Epiſcopi, & ſimiliter omnes Eccleſiæ in inſula Texlair, Item in Hortwalde Regalis decima, ſicuti in aliis locis, & inſuper Accaſtorp totum ſancti *M*artini in *M*edemelabre regalis decima, & inſuper ſicut continentur aquæ, quæ vocantur, um Warflit, nec non etiam Freſionowie totum ſancti *M*artini in terris, ſylvis, paſcuis, aquis, *Freſionowije.* & piſcationibus.

Verum parum eſt hæc commemoraſſe, cum *H*enrici Ottones & ſubſequẽtes Reges, & Imperatores longe majora contulerint adjacentes provincias ubertate glebæ, frequentia populi, & amplitudine opum & potentia regno haud ceſſuras; veluti Comitatus boni Everhardi, Walgeri, Teiſtrabantiæ, Veluæ, Twenthiæ, Drenthiæ, Grunorum (quos antiquitus Salij, Bructerij, Franci, Vectæ, ac inferiores Saxones tenuerunt) quæ incuria Epiſcoporum, & ſuos ditare ſtudentium alienata, ſeu violenter à potentioribus occupata, aut per defectionem perfidorum ſubditorum in poteſtatem aliorum cõceſſit, ſeu libertatem ſibi vindicat; maximè tamen hac tempeſtate ſubditione Epiſcopi conſtituunt, uti in ſuis locis videbitur. Cùm autem in pleriſque donationibus & actis mentio fiat Zuentibolchi Regis & hujus nomẽ minus notum, vitaque à multis ignoratur, propter ſcriptorum raritatem operæprecium duximus, ea quæ invenire potuimus hic intexere, ut hæc obſcuritas in parte dilucidetur.

Quæ poſteriores Impp & potentes ſed. Ultrajectinæ contulerint.

De Zuentiboldo hiſtoria.

ARnulphus filius Karolomanni, quem ille, cum ſibi ex legittimo matrimonio ſoboles nata non eſſet, propter conjugis infecunditatem, ex quadam nobili fœmina ſuſcepit, Arnulphumque nominari voluit ob *Orig.* memoriam Arnulphi *M*etenſis Epiſcopi, quia Ludovico patruo ſuo provin-

provincia Carautana donatus, quam pater pridem illi conceſſerat, genuit ex pellice filium, quem à Zuendiboldo Rege *M*arahenſium Sclavorum (is enim ipſum ex ſacro fonte levavit) id nomen ſortiri voluit, primum honores *M*egandi Comitis & nepotis Odonis Regis circa annum Dccexciiij. illi largitus. Deinde Wormanæ aſſenſu omnium, Regno Lotharij præfecit, qui anno Dcccxcvj. cupiens amplificare terminos regni ſui, collecto immenſo exercitu adverſus Odonem Lugdunum clavatum obſedit, fruſtra tandem receſſit hortatu patris, filiam Odonis Comitis duxit in uxorem anno Dccc, xcix. Reginharium ducem ſibi fideliſſimum, & unicum conſiliarium (neſcitur cujus inſtinctu) à ſe reppulit, & honoribus ac hæreditatibus interdictis, eum extra regnum excedere jubet, qui adjūcto Odraco Comite, & quibuſdam aliis cum mulieribus & parvulis, & omni ſuppellectili in locum tutiſſimum ad Moſam, qui Dorſos dicitur intravit, ibique ſe communivit. Quod cùm Rex cognoviſſet, caſtrum obſedit, nec prævalere potuit. Recedenteque itaque eo, Comites Carolum adeunt, & cum omni exercitu in regnum introducunt. Quod perſentiens Zuentibolchus licet ſerò ſe circumventum, cum perpaucis fuga dilabitur. Carolus recto itinere Aquas venit, deinde Neomagum perrexit. Interea Zuentibolchus ad Franconem Leodienſem Epiſcopum venit, & eum cum omnibus ſuis ſecum aſſumens *M*oſam tranſiit, & ad Florincas contendens, ubi omnes proceres regni qui in illis partibus erant, ad eum confluxerunt, ex diſperatis itaque rebus vires ſe recepiſſe congaudens, reſumpta fiducia contra æmulum ad pugnam proficiſcitur. Carolus à Nuimaga revertens Prumiam venit, & inde adverſus Zuentiboldum copias transfert, verùm appropinquantibus ex utraque parte exercitibus nequaquam pugna committitur, ſed intercurrentibus legatis pax firmatur, ſacramenta jurantur. Carolus tranſvadata *M*oſa in ſuum regnum revertitur. Zuentibolchus colloquium habuit cum optimatibus Arnulphi & Caroli ac ſuis apud ſanctum Goarem, & rurſùm Durſos expugnare tentavit temerè. Anno Dccccj. defuncto Arnulpho Imp. Proceres & Optimates qui ſub ditione Arnulphi erant, ad Forochem in unum congregati, *L*udovicum filium præfati Principis, quem ex legitimo matrimonio ſuſceperat regē, ſuper ſe creant, & coronatum Regnique ornamentis indutum in faſtigio regni ſublimant, quamvis aliqui hunc Zuentibolchū etiam *L*udovicum nominent. Dum hæc in Germania geruntur inter Zuentiboldum & primores regni, inexpiabilis oritur diſſenſio propter aſſiduas deprædationes & rapinas quæ in regno fiebant. Et quia cum mulieribus & ignobilioribus regni negotia diſponens, honeſtiores & nobiliores quoſque dejiciebat, & honoribus & dignitatibus exſpoliabat, pro hujuſmodi itaque cauſa omnibus odioſus efficitur. Certatim igitur ad *L*udovicum tranſeunt, eumque in regnum introducunt, & in Theodonis villa manibus datis donationi ejus ſe ſubjiciunt. *L*udovico tranſeunte Rhenum Zuentibolchus eo adunatis quoſcunque potuit, civitates circuivit, incendiis & rapinis cuncta devaſtans, arbitratus defectores, qui propter ejus inſolentiam & immanem

Reginhertū

Zuentiboldi perverſitas.

nem malitiam ab eo defecerant, immaniora & pejora faciens ad ſe revocare poſſe. Ludovicus rurſum in regnum àcceſſitur, & à Comitibus Stephano, Gerhardo & *M*atfrido prius honoribus & dignitatibus privatis, & poſteà per Arnulphum patrem reconciliatis iiſdem, Zuentibolchus in prælio interficitur Idibus Auguſti: *E*t eodem anno Gerhardus Comes Odam uxorē ejuſdem ſibi in matrimonium copulat. In annalibus tamen *L*eodienſium refertur poſt Carolum tertium, jamque Imperio à Francis ad Longobardos tranſlato Arnulphum (licet à formoſo Papa P. in Imperatorem inunctum, ſed nec filium ejus, nec pleroſque alios cōnumerati inter Auguſtos, & uſque ad Ottonem primum ſolo regio nomine contentos. Ludovicum quoque hunc in loco Serechim Regem declaratum. Anno Dcccc. tertio, ad Imperium non pertigiſſe, Imperiumque ſtirpis Corolinæ in eo finitum. In eo autem prælio in quo Zuentibolchus occubuit, quicunque vulneraretur, aut mortem non evaſit, aut nunquam ſanari potuit. Corpus verò beati Regis (ſic enim narratur tanquam inter Divos relatus) ſepelitur in eccleſia Suſterenſi ab ipſo fundata Leodienſis Dioceſeos, in qua & Benedicta & Cecilia ipſius Regis filiæ ſacro velamine initiatæ præfuerunt annis aliquot, multis relliquiis ac privilegiis decorata: Memoria hujus Regis celebratur Idibus Auguſti, ut prætactum eſt ſuperiùs in vita Gregorij primi.

Imperium à Francis ad Longobardos trāſlatum.

Vulnera letalia.

Sepultura Zuentiboldi.

Egilboldus Epiſcopus 13.

EGilboldus natione Friſius unanimi omnium voto, xiij. *E*piſcopus ſurrogatur in locum Odibaldi, vir non contemnendæ vitæ, literis clarus & ipſi Zuentiboldo Regi acceptus, qui ejus contuitu famulam quandam datis ut lex Salica docet in commutatione duobus mancipiis prius & poſteà ſecundum legem Francorum denarium ejus excutiens hoc modo ſervitutis vinculo liberavit & donavit ingenuitate. Actum Nuimagæ: præfuit hic cathedræ Epiſcopali ſolum duobus annis, ſed ſecundum Iohannem Becam ſex menſibus tantùm, cujus etiam mentio habetur in annalibus & apud ſcriptores. deceſſit 3. Calendas Octobris, ſepultus in eadem eccleſia, qua & Odilbaldus. Hoc etiam tempore volunt Theodericum primum Comitem *H*ollandiæ conceſſiſſe fatis, ſubſequente paulo pòſt Ghena ejus conjuge, ſepulti Egmondæ in Monaſterio, quod ex oratorio ipſe ligneum erexerat.

Lex Salica

Lex Francorum diverſa.

Forma manumiſsionis

Ioh. Beca.

Obitus Egilboldi.

Obitus Comitis primi Hollandiæ.

II RADBO-

Radbodus Epiſcopus 14.

Radbodus ſive Radobo vir illuſter, & Regio ſanguine ortus (ſiquidem Maternus Attavus erat Radbodus Rex Friſiorum, & Guntherus Coloniæ Agrippinæ Epiſcopus ejus avunculus) urgente Arnulpho Imp. Epiſcopus xiiij. conſtituitur animo ſatis renitente. Hic educatus in aula Caroli Regis Francorum, Nannonis Philoſophi profitentis ſeptem artes (quas vocant liberales) fuit auditor, &, uti conjicitur ipſius Zuentibolchi Regis Archi-cancellarius, humanis ac divinis literis apprimè eruditus, valuit carmine & pedeſtri oratione: cujus ſcripta in vitam & laudem Sãctorum adhuc extant, potens etiam ſpiritu prophetico & vivens claris miraculis. Ordinatus autem Epiſcopus, jam exteriorem hominem ſuppeditans, & relinquens aulam Regiam, fervore religionis accenditur, Orationibus, eleemoſynis & corporis macerationi intentus uſque adeo, ut dum convivæ uterentur vino, ipſe ſolus & clam illis aquam ſumere conſuevit: quod cùm quidam Gommarus ſuſpicaretur, expetijt ex ejus poculo bibere, & non conſentienti ſubtrahens ſciphum, hauſit ex illius liquore quem repentè ex aqua in optimum vinum conſtat fuiſſe commutatum, quo comperto ille ſupplex depoſcit veniam. At urbe Trajectenſi jam per Tyrannorum crudelitatem omninò deſolata, conſtituit ſedem apud Daventriam. Properans autem certo tempore adire Trajectum, viſitaturus loca & corpora Sanctorum, habuit Danos obvios pium ejus propoſitum impedientes, quos piè admonitos, ut à crudelitate & Idololatria deſiſterent, ac fidem Chriſtianam ſumerent, obaudientes & mortem comminantes tanquam perditos notavit anathemate, & ſtatim ſubſecuta ultio: nam cœleſti icti fulmine, interierunt. Quo miraculo commoti Chriſtiani eos ſumptis armis propulerũt Trajecto. Præterea Baldrico juveni claræ indolis adducenti binos clericos conterraneos ſuos exoranti, ut eos conſecraret ſacerdotes. Reſpondit, peracto triennio mihi ab ergaſtulo carnis abſoluto ſuccedes Epiſcopus, hos tunc ordinabis, & loca ſacra ac urbem Trajectenſem reſtaurabis, prout eventus rei poſteà edocuit: huic in Tuentonia extrema valetudine laboranti, apparuit ſancta Dei genitrix, comitata agne & tecla virginibus, conſolans eum, & promittens ſpem ſanitatis, ſubjungens tamen ipſum haud longo tempore ſuperſtiturum mundanis miſeriis. Itaque liberatus ab illa ægritudine aſſiduò ſe præparavit ad reſolutionem beatam, exiens Trentoniam & apud Homerſum ſiue Othimarshen lecto decumbens inter decantandum laudes ſancti Martini, migravit ex hoc ſæculo iij Kalend. Decemb. Anno Dccccxvij, tranſlatus Daventriam. Præfuit in tantis Danorum calamitatibus annis xvij. aſcriptus catalogo Sanctorum. Ad cujus ſepulchrum confugientes, fiunt compotes votorum. Cui Zuentibolchus Galliæ Belgicæ ſive Lotharingiæ

Nanno Philoſophus. *Radbodi virtus.* *Radbodi ſcripta.* *Frugalitas Radbodi.* *Gommarus* *aqua in vinum.* *Dani obviã venient S. Radbodo, & ab eo ferriuntur anathemate.* *Dani Trajecto expulſi.* *Vaticinium Radbodi.* *Apparitio Deipari Virginis.* *Homarſum ſive Othmarſum.* *Obitus S. Radbodi.*

ac

ac Carolus Francorum Reges, confirmarunt donationem Daventriæ oppidi ac illius arcis, & Thiele cum Telonijs & pertinentiis anteà eccleſiæ Trajectenſi factam, Et Conrardus Rex ſimiliter confirmavit, quicquid alij Reges conceſſerant ad preces Vdonis conſanguinei ſui & Walgeri Comitis anno Dcccccxiiij. regni ejus tertio. Actum apud Willenaberez. Superſunt multa ejus præconia in laudem Sanctorum compoſita, & etiam inter alia ſcripta hæc comperimus literis vetuſtis annotata. *Donationes factæ S. Radbodo. Præconia S. Radbodi.*

Anno ab incarnatione Domini Dcccc. apparuit in cœlo mirabile ſignum, ſtellæ enim viſæ ſunt undique tanquam ex alto in Orizontis imo profluere circa poli cardinem, omnes ferè inter invicem concurrere: quod prodigium ſecutæ ſunt triſtes rerum calamitates, aëris videlicet maxima intemperies, crebrique ventorum turbines, Fluminum quoque terminos ſuos tranſgredientium, terribilis quædam claraque catakliſmi imago. Et quod his peſtilentiùs eſt, diræ hominum adverſus Deum ſe extollentium intempeſtates. *Hoc* eodem anno, priuſquam tamen Epactæ mutarentur, Folco Remorum Metropolitanus, & Zuentiboldus Rex interfecti ſunt, ac non multis antea diebus ego peccator Radbodus inter famulos ſanctæ Trajectenſis eccleſiæ conſcribi merui: Atque ô utinam cum eiſdem æternæ vitæ conſortium merear adipiſci. *Hoc* ergo erit Epitaphium meum de viatico Christi. *Radbodi monumentū.*

Epitaphiū S. Radbodi.

ESuries, te, Chriſte Deus ſitis atque videndi
Iam modo carnales me vetat eſſe dapes.
Da mihi te veſci, te potum haurire ſalutis
Unicus ignota tu cibus eſto via.
Et quem longa fames errantem ambeſit in orbe,
Hunc ſatia vultu patris imago tuo.

Item de poſcenda peccatorum remiſſione.

Sis pius oro mihi Martine habitator Olympi,
Solamen miſero ſis pius oro mihi.
Porrige quæſo manum ne me trahat ecce profundum
Portus naufragium, porrige quæſo manum.
Imminet umbra necis nunc nunc mihi proximus adſis,
Res nimium triſtis, imminet umbra necis.
Eripe me tenebris, & diris ſubtrahe flammis,
Dilector lucis eripe me tenebris.
Me quoque redde polo regnum quo permanet agno,
Qui frueris cœlo me quoque redde polo.

In quorum omnium confirmationem ita ſcribit Iohannes Abbas Spanhemenſis: Radbodus xiiij. epiſcopus Traiectenſis, natione teutonicus, vir in divinis Scripturis valdè eruditus, & ſecularium literarum non ignarus, in- *Io. Trithem.*

genio ſubtilis, eloquio clarus, vita & converſatione ſanctiſsimus, multis & vivus & mortuus miraculis choruſcavit, hunc in omnibus literis humanitatis Nanno Philoſophus doctiſſimus inſtruxerat, qui advocatus in Palatio Regis Karoli Groſſi fuit, & poſteà Monaſterium ingreſſus, tandem Epiſcopus ut diximus conſecratus, Eccleſiam Trajectenſem in gravi perſecutione Tyrannorum xvij. annis ſtrenuè gubernavit, ſcripſit autem nonnulla præclara opuſcula, de quibus iſta feruntur, Laudes ſancti Martini lib. iij. Laudes ſancti Bonifacii Epiſcopi lib. j. de ſancta Amelberga lib. j. Homiliarum & Sermonum lib. j. de ſancto Willibrordo flores. Integrum quoque de ſancti Martini tranſlatione officium, & varios cantus in honorem Sanctorum. Obiit ſub *Ludovico* filio Arnulphi Imp. Anno Dccccxvij. in Kalend. Decemb Epiſcopatus ſui anno xvij. ſepultus apud Daventriam ubi reſidere anteà conſueverat.

Nanno Philoſophus.

Conradi confirmatio ſub Radbodo ſive Radbodone.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Conradus divina auxiliante clementia Rex: Cùm petitionibus ſacerdotum juſtis & rationabilibus divini cultus amore favemus, remunerationem hujus rei à Chriſti gratia expectamus. Quocirca notum fieri volumus omnibus ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus tam præſentibus quàm futuris Radbodonem venerabilem Epiſcopum veteris Traiecti Eccleſiæ, quæ eſt constructa in honore S. Martini Confeſſoris, aliorumque Sanctorum, ſuggeſſiſſe Majeſtati noſtræ per quoſdam nobis familiares, ut conſtituta Regum qui nos præceſſerunt, quibus præfata Eccleſia nobiliter ampliata atque ditata, ſcripta renovari juberemus, idemque ſcriptum nominis noſtri ſigno noſtræque Imaginis ſigillo cum manus noſtræ ſcriptione firmaremus. Cujus petitioni, quam per Vdonem conſanguineum noſtrum, Waltgerumque Comitem nobis obtulerat, libenter aurem accommodantes, Regali authoritate ſtatuimus, firmiterque jubemus, ut ab hac die, & deinceps ſicut in cæteris immunitatibus anteceſſores noſtri Reges vis vel Impp. Eccleſiis Dei conceſſerunt, ita & nos in omnibus rebus immunitatis prædictæ S. Dei Eccleſiæ concedimus, & jure perpetuo delegamus. Hanc itaque authoritatem, ut noſtris, noſtrorumque ſucceſſorum temporibus inviolabilem obtineat firmitatem, manu propria ſubtus firmari, & ſigilli noſtri impreſſione juſſimus roborari. Signum Conradi ſereniſſimi Regis. Salomon Cancellarius ad vicem Nigrimi Archicappellani recognovi. Data vij. Idus Iulij, anno incarnationis Domini Dccccxiiij. Indictione ſecunda, Anno regni Conradi glorioſiſſimi Regis tertio. Actum apud Willenaburgh in Dei nomine fæliciter, amen.

BALDRI-

Digitized by Google

Baldricus Epiſcopus 15.

BAldricus ob egregia ſua facinora cognominatus Pius, nobili ſanguine Præfectorum ſive Comitum Clivenſium oriundus, patre Rixfrido ex comite, poſt Radbodum dignitatem cathedræ Epiſcopalis Trajectenſis xv. aſſequitur, vir magnæ ſcientiæ, pace ac bello clarus, præceptor filiorum Henrici primi, Regis ſcilicet Ottonis, Henrici & Brunonis, quorum Otto ad Imperium conſcendit. Henricus immatura morte præventus defletur, Bruno Agrippinæ Coloniæ Archiepiſcopus, & Dux Lotharingiæ conſtitutus, præpedito fratre Imperatore Hungarico, & aliis exteris bellis ipſe inferioris Germaniæ ac Belgicæ provincias gnaviter adminiſtravit. Nam ea tempeſtate tanta fuit Chriſtianæ Eccleſiæ neceſſitas, ut & Epiſcopi & Prælati Eccleſiaſtici utile duxerint etiam armis illam defenſare Decreverat Henricus pater, Brunonem filium ante Radbodum ſurrogare, ſed intellecta deſolatione urbis Trajectenſis per Danos factâ, tradidit ipſum militiæ, quem poſteà frater Imp inſtinctu Baldrici hujus direxit cum non ſpernenda manu ad reſtituendam urbem, & liberandum provincias circumvicinas, antiquatis hoſtibus, quorum fortuna jam undique mutabat, qui etiam victorioſè bellum hoc injunctum exequitur; conſtituens ipſum Baldricum in ſedem quietam. Hic itaque quemadmodum nova urbis & templorum fundamenta jecerit, munierit, & arcem adjunxerit, aliquanto ſuper deletam urbem (unde Vltrajectum nuncupari volunt) ipſe ſuis literis atteſtatur.

Profeſſio filij Henrici Aucupis.

Otto, Henricus, Bruno.

Eccleſiaſtici in armis.

Liberatio Traiectenſis Eccleſiæ.

Vltraiectū.

Privilegium conceſſum Eccleſiæ per Dominum Baldricum Pium Epiſcopum Traiectenſem.

BAldricus gratuitæ pietatis clementia ſanctæ eccleſiæ Trajectenſis humilis Præſul, omnibus in Chriſto fidelibus, tam præſentibus, quàm futuris in Domino Ieſu continuum æternæque jocunditatis ineffabile tripudium. Omnium fidelium comperiatur induſtria tam præſentium quàm futurorum, qualiter ego Baldricus S. Trajectenſis Eccleſiæ Præſul indignus, cùm poſt mortem Reverendi Patris Domini Radbodi xiv. Traj. Epiſcopi creatus fuiſſem in Epiſcopum Traj. & à Metropolitano vi. S. Colonienſis eccleſiæ Archiepiſcopo confirmatus & conſecratus, operæ precium fore duxi S. Traj. eccleſiæ locum de quo Epiſcopatus nomen habuit, viſitare, Ad quem cùm veniſſem, & deſtructum à Danis, proh dolor, reperiſſem, & omninò deſolatum, nec non honorabiles Eccleſias glorioſi patroni S. Martini ac S. Salvatoris dirutas & exuſtas, lachrymas dolore cordis graviſſimo tactus, intrinſecus nullatenus valui continere, & invocato de cœlis auxilio profuſis lachrymis exoravi, ut ille qui eccleſiam ſuam ſtantem ſupra fir-

mam petram, id eſt, Chriſtum fundaverat, ad Eccleſiæ mihi commiſſæ reſtaurationem & reparationem cooperari mihi ſua conſueta benignitate dignaretur, ejuſque adjutorio, qui non faciem, ſed cor hominis intuetur pontem trans foſſatum, urbemque cum portis, & murum cum propugnaculis contrahentium inſultum conſtruxi & erexi, ac nobiliſſimæ probatæq; Deo ſacratæ pacis locum Eccleſias videlicet glorioſi Patroni mei & S. Salvatoris à prophanis dirutas & exuſtas, non prout debui, ſed prout potui aliquantulum reparavi, Canonicos ab his Eccleſiis fugatos, & multimodis diſperſos, revocavi, ſubſtituendo alios Canonicos in loca mortuorum, fideliumque nutu Dei ad me confluentium adjutorio inimicos de terra propulſavi, terras, prædia, decimas, & poſſeſſiones ad Trajectenſem eccleſiam pertinentes potenter de inimicorum manibus liberando, inſuper dictarum eccleſiarum Canonicos ad ſuſtentationem eorum ampliorem, ut divinis laudibus ferventer inhæreant, omnium decimarum ſuarum accreſcentias ac novalium decimas ad ſtipendialem uſum in eiſdem Eccleſiis continuè ſervientibus, propter Deum, qui cuncta bona remunerat, ad ejus ſervitium augmentandum corde favorabili, & manu larga tradidi & donavi in perpetuum poſſidendas, ita quod ibidem pro remedio animæ noſtræ omni tempore proficiat in augmentum. Si quis verò, quod futurum eſſe non credo contra hanc traditionem & donationis chartam aliquam injuſtam interpellationem, aut injuriam facere voluerit, in primis iram Dei omnipotentis incurret, & à liminibus S. Eccleſiæ Dei efficiatur extraneus, & ſit authoritate noſtra Epiſcopali anathematizatus, ſitque maledictus eadem maledictione, quæ deſcēdit ſuper Datham & Abiron, quos terra vivos abſorpſit, & quod repetit evindicare non valeat. Sit præſens traditio ad inſtar teſtamenti à nobis facta, omni tempore firma & ſtabilis permaneat ſtipulatione ſubnixa, quam propria manu ſubter firmavi, & ſigilli mei impreſſione roboravi. Actum & datum in Caſtro Trajectenſi, Anno incarnationis Dominicæ Dccccxxiiij. Kalendis Iulij, Indictione ſeptima, regnante D. Henrico primo Rege invictiſſimo, in Dei nomine fœliciter, Amen.

Baldrici ædificationes.

Luitbrandus Eccleſiæ Ticini, quæ Papia dicitur, Diaconus, lib. quinto: Mathildis ante regni ſuſceptionem Henrico viro ſuo peperit filium, quem vocavit Othonem, iſtum inquam, cujus potentiâ mundi partes, Aquilonaris & Occidua reguntur, ſapientiâ pacificantur, Religione lætantur. Iuſtique Iudicij ſeveritate terrentur. Poſt Regiam autem dignitatem, duos peperit, unum, quem patris nomine vocavit Henricum, facetia ſatis ornatum, conſiliis providum, vultus nitore gratioſum, oculorum vigilantia placidū, cujus pro recenti funere non mediocres lachrymas adhuc fundimus: Tertium deinde Brunonem nomine, quem pater ſanctus, quoniam Nortmanni Trajectenſem deſtruxerant omnino Eccleſiam, ob ejuſdem recuperationem voluit militare. Quantæ fuerit prudentiæ, quantæque Rex Henricus ſcientiæ, hinc probari poteſt, quod optimum, & potiſſimum, & religioſiſſimum natorum ſuorum Regem conſtituit. Imminebat enim Rex prudentiſſimo

Digitized by Google

tiſſime obitu tuo, totius populi cæſus, ſi tantus Regiæ dignitati non ſubiret Vicarius. Qua ex re in amborum laudem hos pangimus verſus.

Ipſe, qui quondam ſuperare gentes
Impias bello ſolitus cruento,
Novimus nunc Rex dederis popello
Morte, quam magnas propria ruinas.
Turba certatim viduata charo
Rege jam ceſſat lachrymare, quando
Alter exſurgit ſimilis priori
Filius Patri, venerandus orbi
Rex Otho gentes ditione magna
Qui premet, pacem ferit hic beatam.
Quicquid Henrici periit receſſu
Præſtitit, claro populis hic ortu:
Blandus & Mitis, Patienſque Sanctis,
Peſtifer duris rabiduſque ſævis.
Bella cum multis tibi ſunt gerenda,
Ex quibus nomen referens in aſtra
Cuncta calcabis pedibus per orbem,
Quæ premit tardus radians Boetes,
Et quibus nomen dedit Heſper almus,
Lucifer rurſus vocitatus idem
Surgit eôo properans Choruſco.

Secundum Abbatem, Henricus tertium quoque filium genuit nomine Brunonem, nam ſecundò genuerat Othonem mundi amorem: hunc Brunonem Pontificis ſummi ac Ducis magni officium vidimus gerentem, frater quippe ejus Otho, cùm poſt patris exceſſum regeret Imperium, hunc omnium literarum ſcientia imbutum Præſulem fecit Colonienſem, factaque de hinc omnia perturbatione in Regnum, ita ut etiam filius Regis Luitolfus contra patrem conſentiret pravorum conſilio. Rex Otho ad diſponendum regnum ſecedens in partes Orientes, fratri Brunoni Præſuli providendas commiſit Occidentis. Ita ut cum magna religione uſus eſt officio Sacerdotis, & exigente neceſſitate juſſu Regis functus eſt virtute Magnanimi Ducis. Nemo autem ſuper hac re culpabilem illum dicat, cùm Samuelem ſanctum & alios plures Sacerdotes pariter legamus & Iudices. Henricus autem Rex obiit anno Dcccccxxxvj. imo 38, Nam regnavit 18.an. & 920. ſuſcepit Imperium.

Bruno Archiepiſcopus Colonienſis.

Exemplo Samuelis & aliorum Bruno & Eccleſiam & militiam colunt.

Anno 936. 6. Nonas Iulij obijt ſecundum Onuphrium, alij 937. vide Luc. dano

At cùm

Incrementa Eccleſiæ Trajectenſis.

At cùm Eccleſia atque urbs Trajectenſis jam denuo renatæ ſint, operæprecium duximus aliquantiſper immorari ad recenſendum, quanta incrementa ipſa Eccleſia eveſtigio in religione ac bonis ex pia Imperatorum largitione ſumpſerit. Nam hi condolentes tantæ cladi præſentaneo remedio occurrerunt.

Cõfirmatio Donationũ aliarum.

Henricus Rex confirmavit, & de novo conceſſit Baldrico, quicquid per Conrardum Zuentibolchum Ludovicum eiuſque æquivocum, Carolum & Pippinum, & antiquiores Reges & Imperatores Eccleſiæ Trajectenſi fuerat piè collatum.

Otto I. Imperator cum Etgida coniuge comprobat donata, & ipſe quoque de ſe donat.

Otto autem Imperator primus ejus nominis ex Francis ſive Germanis, nedum omnia, quæ anteceſſores ſui conceſſerant, cum plenitudine approbavit, ſed pro memoria ſua atque Etgidis cõjugis ſuæ defunctæ Regina munificentia donavit Piſcationem in Amuſon & in Almere cum omni cenſu, anno Dcccxlvij. anno ſuo xiij. Actum Numaga. Idem omnia à prædeceſſoribus ſuis Regibus ſeu etiam à cæteris fidelibus Eccleſiæ Trajectenſi collata, videlicet decimam partem omnium regalium prædiorum, & monetarum, & Teloneorum, quæ inter Epiſcopatus terminos exiguntur: Inſuper & tributorum, quæ Huſlata & Cogſchult dicuntur, res etiam in villa, quæ quondam Dueſtat, nunc autem Wycke nominata, & in cæteris omnibus locis à prædicta villa uſque ad mare, & in inſulis cæteriſque mari contiguis provinciis ab Imperatoribus Regibus tradita, præſcriptæ Trajectenſis eccleſiæ confirmavit, interdicens authoritatem auferendi aut mutandi, Actum Quindelingeburgh, anno Dccccxlviij. Ottonis xij.

Hulſata & Cogſchults.

Itemque Monaſterium in loco Tiela conſtructum cum nova atque lepidea in eodem loco civitate, cæteriſque eccleſiæ prædiis, famulis, mancipiis, ſylvis, aquis, piſcationibus, paſcuis, pratis, omnibuſque ad præfatum Monaſterium, vel ad Eccleſias à Walgero & filiis ejus Radbodone, nec non & Hattone, & illorum anteceſſoribus dicto Monaſterio in proprium conceſſas jure partinentibus, una cum Salicto juxta dictam civitatem ſito jure perenni in perpetuum donavit anno Dccccl. anno regni ſui xv. Quindelingeburgh.

Servi.

Itẽ ad præces Brunonis Germani ſui, & Baldrici, conceſſit quicquid in villa Amuida una cum Teloneo ad eandem villam pertinente, quod Walgero olim ad beneficium conceſſum fuit, in proprium dedit etiam quicquid in utraque parte fluminis Fecht habuit cum omni integritate transfudit, terris, ſylvis, aquis, aquarum decurſibus, Piſcationibus, ſtagnis, lacubus, quæ ex eodem flumine derivantur, & terram quam Harko in loco Ecki habere videbatur, ut Eccleſia poteſtativè poſsideat cum licentia in prædicto loco Frecht monetam faciendi. Actum anno Dcccclij. anno xviij. Ottonis. Quindelingeburgh.

Fecht.

Monetæ faciendæ facultas.

Idem Otto primus, interventu fratris ſui Henrici, ac Baldrici Epiſcopi, interdixit ne aliquis Comitum, vel aliorum quorumcunque hominum in pago Thriente vocato, qui & in Comitatu Everhardi, Cervos, Vrſos, aut Apros, Beſtias inſuper quæ teutonica lingua Elo & Scele appellantur abſ-

Pagus Triente. Feræ. Venationis ius datum Epiſcopo.

que

que permiſſu Paſtoris Eccleſiæ Trajectenſis venari præſumant, & ut præfatæ Eccleſiæ in eodem pago & univerſis finibus ejus aduſque adjacentes, cæteras regiones jus ſerventur Foreſtenſe, ſicut ipſi Imperatori in ſuis. Actum in Walahuſan palatio Regio, anno Domini Dcccсxliiij. Ottonis Regis ix.

Idem Otto ad ſupplicationem fratris ſui, atque chariſſimi illius præceptoris Baldrici approbando donationes factas per Henricum Regem patrem ſuum, contulit totum quod ad regalis Fiſci proprietates in pago Laken & Iſſa habuit, quod Waltgerus, & poſtea filius ejus Ratbodus ab eo in beneficium habuerunt cum omnibus legaliter pertinentibus, agris, mancipiis, pratis, paſcuis, ſylvis, &c. Actum anno Domini Dccccxliij. & regni Ottonis viij. in Renum. *Radbolus.*

Idem Otto Imp. interventu conjugis ſuæ Edgidæ & Giſelberti Ducis Lothariorum conceſſit Baldrico monetam in Trajecto, & exemit Epiſcopum & Eccleſiam ab omni judicio & poteſtate Comitũ, & conferendo eidẽ quicquid ex Teloneo ſive moneta exigẽdum erat, & in futurum in eleemoſinam ſui & divæ memoriæ Henrici Regis patris ſui. Actum anno quinto regni ſui, Domini verò Dccccxxxvj. in Brugem Lutte Regio. *Conceſſio moneta.* *Immunitas contra Comites conceſſa.*

Idem Otto II. Imperator interventu Theophaniæ uxoris ſuæ, nec non Geronis Archiepiſcopi, conceſſit de novo, quicquid genitor ſuus Eccleſiæ Trajectenſi donaverat ſub Baldrico anno Dccccclxxv. Regni ſui xiiij. Imperij viij. Actum Erpesfort. *Erpesfort.*

Idem contulit in proprium in pago Inſterlakem in Comitatu Radtbodorus villam Amudam vocatam, quatenus illa prius ad præfatam non pertinebat Eccleſiam, cum omnibus ad eam pertinentibus, cum curtibus, ædificiis, &c. taleque Teloneum, quale prius Walger in eodem exigebat loco, & ut illud Teloneum totum valeat in Trajecto ſumere, vel totum in Armuda, vel partem ejus in Trajecto, & partem in Amuda perpetuo pro Epiſcopo. Anno Domini Dccccclxxv. anno Regni ſui xv. Imperij viij. Actum Erpesfort pro Baldrico. Item omnem Piſcationem quam in Almere ad ſuam regalitatem pertinentem habebat, cum terra quam Hatto Comes in Lona habuit, &c. Actum eodem anno. *Comitatus VValgeri.* *Amuida.* *Erpesfort.*

Hic Baldricus conceſſit in precariam Vſufructuaria N. & N. & poſt diſceſſum eorum ex hac luce Baldrico eorum filio, & poſt eum Rudolpho fratri ſuo certas res ſancti Martini Epiſcopatus ſui, de Abbatia vocabulo *Herebert*, unà cum Monaſterio in honore beati Petri dedicato manſos ſervitiales numero lxv. in fundis comacentes, ita nuncupatis Rura Liethorp, Linne, Saletheim, Flothop, Aſcolon, Milicalitel, Euinclo ſimul cũ mãcipiis ccclxxxiij deinde ipſi N. et N. tradiderunt ad præfatã Abbatiã ſancti Martini de Alode juris ſui curtam unam in villa vocabulo Willere ſitam, ad quam reſpicit Eccleſia una cum dote, quæ poſita eſt in Fondo, nomine Bnohem, & etiam medietas alterius Eccleſiæ ſitæ in villa nuncupata Ripheto, manſique ſervitiales numero xlv. una cum mancipiis cxc. & ut rebus ſancti Martini liberiùs perfrui poſſent, & pro ablutione peccaminum genitoris ſui Raineri Comitis. *Herebert.* *Servi 383.* *190. ſervi*

& inſuper Neucelingi ſenioris ſui xxxiij. manſis legaliter in redhibitione uſufructuarij ſancto Martino traditis xij. manſos qui ſuperſunt divino inſtinctu commoti ſponte tradiderunt. Actum Trajecti viij. Cal. Iulij, anno viij. regni Ottonis glorioſiſſimi Regis, ab incarnatione autē Domini Dccccxliij. cum ſigno Baldrici glorioſiſſimi Præſulis, Regenboldi Præpoſiti, & Sigboldi Decani in præſentia teſtium. Ipſe autem Baldricus anno Dcccclxvj. tranſcendens alpes in Italiam pro utilitate Eccleſiæ ſuæ præſentiam Regis Ottonis adivit. Revertens verò detulit corpora Sanctorum Vrbani Papæ & Martyris, quæ in eccleſia Trajectenſi reverenter condidit: repperit & divina revelatione corpora Sanctorum Lebuini, Werenfredi, Plechelmi, Wironis, Otgeri, Odulphi & Radbodi, quibus & Eccleſiam ſuam adornavit, de quo iſta ſcribuntur: Præſul Baldricus Trajectum magnificavit, Funditus à Danis reverſum quod reparavit, Nobilis atque pius eſt omni ſtemmate dignus, per quam venerunt huc Pontius, Agna, Benignus, ſub eo revelatum eſt corpus Divi Gerconis Præſbyteri & Martyris in vico Vorwico Hollandiæ. fertur & oppidum Aldenzalem inſtauraſſe, & Eccleſiam illic conſtruxiſſe ſancti Amandi Elnonenſis Monachi, Scripſiſſe vitam ſancti Lebuini. Obiit tandem plenus dierum & bonorum operum quinta Auguſti anno Dcccclxxvj. cùm rexiſſet Cathedram annis lix, ſepultus Trajecti in Baſilica majori parte verſus oſtium. Claruit ſub Henrico primo, Ottonibus primo filio, & ij. ejus nepote Regibus Impp. non immeritò inter cœlicolas relatus.

Reliquia.

Corpora Sanctorum reperta.

verſus.

Hiſtoria habet inde overſte domkerke.

Præceptum Immunitatis Henrici ſub Baldrico.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Henricus divina favente clementia Rex. Cum petitionibus Sacerdotum juſtis & rationabilibus divini cultus amore favemus, ſuperna nos muniri gratia nō diffidimus. Quocirca noverit omnium fidelium noſtrorum præſentium ſcilicet & futurorum induſtria, qualiter Baldricus Trajectenſis Eccleſiæ veteris Epiſcopus, quæ eſt conſtructa in honore S. Martini & aliorum Sanctorum obtulit obtutibus noſtris quaſdam authoritatis conſtitutionum Regum antiquorum Pippini viij. & Caroli bonæ memoriæ Imp. Auguſti, nec non Ludovici piiſſimi Cæſaris, ejuſdem æquivoci Ludovici, Zuentibolchi quoque & Conradi, in quibus continebatur, quæ illi ad ipſam Eccleſiam conceſſiſſent, omnem decimam de mancipiis, decimis terris, & de Teloneis, vel de negocio, & de omni re undecunque ad partem Regiam pertinentibus, unde jus Fiſci cenſim accipere aut exigere videbatur, & ut homines ejuſdem Eccleſiæ ſub Mundiburdo & tuitione ipſius Eccleſiæ conſiſterent, nec non in ripis, in Doreſtado, Daventre, Thiele, univerſiſque aliis locis in ipſo Epiſcopatu conſiſtentibus, ut nec bannum, nec fredum, aut conjectum, quod ab ipſis gheſchat vocatur, contingere aut exactare quis præſumat, præcipienteſque firmiter juſſerunt, ut nullus judex publicus, neque quiſlibet de Iudiciaria poteſtate,

Digitized by Google

poteſtate, aut Procuratores Reipub. in Eccleſias, aut loca vel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones, quas moderno tempore in quibuſlibet pagis, territoriis, infra ditionem Regni illorum juſtè & rationabiliter memorata tenet vel poſſidet Eccleſia, vel ea quæ deinceps jure ipſius ſancti loci voluerit divina pietas augeri, aut ad cauſas audiendas, aut freda exigenda, manſiones aut paratas faciendas, vel fidejuſſores tollendos, aut homines ipſius Eccleſiæ tam ingenuos, quàm & ſervos injuſtè diſtinguendos neque ullas redhibitiones, aut illicitas occaſiones requirendas ſuis futuriſque temporibus ingredi audeat, vel ea quæ ſuprà memorata ſunt penitus exigere præſumat, & quicquid de privatis rebus Eccleſiæ jus Fiſci exigere poterat, integrum eidem cõceſſerunt Eccleſiæ ſc. ut perpetuo tempore, ſi ad peragendum Dei ſervitium, augmentum & ſupplementum fiat. Ob firmitatem tamen rei, ut iſta veriùs credantur, firmiuſque recolantur, poſtulavit nos prædictus Epiſcopus, ut prædeceſſorum noſtrorum regum Avorum ſequentes. Huiuſmodi noſtræ authoritatis præceptum ob amorem Dei & reverentiam ſancti Martini, circa ipſam Eccleſiam fieri conſeremus, Cui petitioni libenti animo aurem accommodantes, præcipimus, firmiterque jubemus, ut ab hac die & deinceps ſicut in cæteris immunitatibus anteceſſores noſtri reges etiam vel Impp. Eccleſiis Dei conceſſerunt, ita & nos in omnibus rebus immunitatem ſæpedictæ eccleſiæ concedimus, ac jure perpetuo delegamus. Hanc igitur authoritatem ut tam noſtris quàm Succeſſorum noſtrorum temporibus inviolabilem obtineant firmitatem, manu propria ſubtus firmavimus, & Sigilli noſtri impreſsione juſsimus roborari. Signũ Dñi Henrici invictiſsimi Regis. Simon Notarius.

Præceptum Regale de Moneta in Traiecto Ottonis primi ſub Baldrico Epiſcopo.

IN nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Summæ divinitatis multa diſponente Otto Rex. Cunctorum fidelium noverit univerſitas, qualiter nos interventu dilectæ conjugis noſtræ Edgidæ, nec non fidelis noſtri Giſelberti Ducis Lothariorum licentiam concedimus monetam fiendi in civitate Trajectenſi, in qua modo venerabilis vir Baldricus Epiſcopali officio fungi dinoſcitur: & ut nullus Comes, neque aliqua judiciaria poteſtas licẽtiam habeat, Teloneum vel aliud quodlibet debitum ſive quæſitum ex ipſa moneta exigendi noſtræ ſerenitatis regia authoritate omninò interdicimus; ſed quicquid inde exigendum erit ad integrum Epiſcopo prædictæ urbis, & Eccleſiæ eidem poteſtativè in poſterum habendi, & ad eleemoſynam noſtri ſimul & divæ memoriæ patris noſtri Henrici ſereniſsimi Regis damus & cõcedimus. Et ut hæc conceſsio veraciùs à fidelibus noſtris credatur, & firmiorem tenoris ſui ſtabilitatem, in ſuturas populorum ſucceſsiones obtineat, præceptum hoc inde conſcribi juſsimus, & annuli noſtri impreſsio- *Cuditã moneta facultas conceſſa Eccleſia Vltraiect.*

ne illud ſiglllari præcepimus, manuque noſtra propria illud cōfirmavimus. Signum D. Ottonis ſereniſſimi Regis, Adalgedus Notarius ad vicem Rodberti Archi-capellani recognovi, Anno regni ejus quinto, anno incarnationis Dcccccxxxvij. Indictione decima. Actum Brugheim curte Regia, in Dei nomine fœliciter, amen.

Præceptum Immunitatis Ottonis Primi Imperatoris ſub eodem Baldrica.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Otto divina annuente clementia Rex, Cùm petitionibus, &c. ut ſuprà, de verbo ad verbum in literis Henrici folio ab hinc ſecundo.

Et infrà.

Et hæc authoritas ut firmior ſit, manu noſtra illam firmavimus, & annulo noſtro ſigillari juſsimus. Signum Domini Ottonis invictiſsimi Regis. Poppo Cancellarius ad vicem Rodberti Archi-cappellani recognovi. Data quarta Ianuarij. Anno Dccccxxxviij. Indictione xj. anno Regni Ottonis vij. alibi ij. Actum Tulehem in Dei nomine fœliciter, amen. *Poppo.*

Ottonis primi de Lake & Iſla.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divina favente clementia Rex. Noſſe cunctos ſanctæ Dei Eccleſiæ & noſtri fideles ambientes chariſsimum filium noſtrum una cum chariſſimo præceptore illius Domino Baldrico ſanctiſsimæ Eccleſiæ Trajectenſis Epiſcopo, noſtram ſupplicaſſe Regalitatem, quod quia à Domino vel genitore noſtro p.m. Henrico Rege ad præfatam collatus eſt Eccleſiam, ibidemque famulatur Eccleſiis Salvatoris noſtri, & beatiſſimi Confeſſoris ejus Martini, in cujus etiam honore præfatæ Præſulatus urbis habetur dedicatus, eſt ſuppeditatus, quaſdam Fiſci Regalis proprietates illuc donaremus. Quorum obſervationi pro æterna remuneratione in eleemoſyna prælibati germani fratris noſtri uſibus fratrum ter præmemoratæ Pontificalis Cathedræ, in duobus Monaſteriis inibi Deo famulantium, unum in honore ſancti Martini dedicatum, alterum verò ſanctæ Dei Genitricis, omniumque Sanctorum, totum quod in pago Lacke & Iſla hactenus habuimus, quod Walgerus & poſteà filius ejus Radbodus ex noſtra parte in beneficium habuerunt cum omnibus illic legaliter pertinentibus agris, mancipiis, pratis, paſcuis, ſylvis, aquarumvè decurſibus, terris, cultis, & incultis, piſcationibus, cunctiſque quæſitis & inquirendis, hoc præcepto jure perenni in proprium donavimus manu noſtra ſignato, & annuli noſtri impreſſione roborato. Signum Domini Ottonis ſereniſſimi Regis. Data xvj. Kalendas Auguſti, anno Domini Dccccxliiij. *Lacke & Iſla Radbodus.*

anno

Digitized by Google

anno Domini Ottonis viij. Actum in Renum, in Dei nomine fæliciter, Amen.

Regale præceptum Ottonis de Foreſto in Thrente ſub Baldrico.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divina favente clementia Rex, Notitiæ omnium fidelium noſtrorum tam præſentium quàm futurorum ſignificamus, quod venerabilis Baldrici Trajectenſis Eccleſiæ Præſulis voluntati obtemperantes, ex hoc in antea præſenti privilegio authoritatis noſtræ interdicimus, ut nullus Comitum aliorumvé hominum in pago Foreſtenſi, qui eſt in Comitatu Everhardi, cervos, urſos, capreas, apros, beſtias inſuper, quæ teutonica lingua Elo aut Schelo appellantur, venari abſque prælibatæ Cathedræ Præſulis permiſſu præſumat. Volumus quoque, firmiterque Regalis edicto munificentiæ præcipientes jubemus, ut in eodem pago, aut in ſylva quæ nuncupatur Fulnaho, ac univerſis finibus ejus ac præfati pagi aduſque adjacentes, cæteras regiones prædictæ Traj. Eccleſiæ jus ſervetur Foreſtenſe, ut nobis & noſtris. Ac ut hæc traditionis noſtræ conceſsio firmiorem in Dei nomine obtineat vigorem, utriuſque per ſuccedentium curricula temporum ab omnibus credatur, inviolabiliterque ſervetur, ac incorrupta jugiter perduret, manus noſtræ ſcripto illud firmavimus, & anuuli noſtri impreſſione juſſimus corroborari. Signum Domini Ottonis ſereniſsimi Regis, Brun Cancellarius ad vicem Frethurici Archicapellani recognovi. Data vj, Kalendas Decembris, anno Domini Dccccxliij. Indictione prima, anno Domini Ottonis invictiſsimi Regis 6. Actum in loco qui dicitur Walehuſen.

Venatio interdicta.

Ius Foreſtenſe.

Brun Cancellarius.

Indictio 1. eſt annus Christi 943 & Ottonis 6.

Similis ferè ejuſdem Ottonis de Foreſto in Thrente ſub Baldrico magis declaratoria ſcilicet.

IN nomine, &c. Noverit, &c. Qualiter nos interventu electi fratris noſtri Henrici venerabilis, Baldrici ſanctæ Trajectenſis Eccleſiæ Præſulis voluntati obtemperantes ex hoc in antea præſenti Regiæ auctoritatis præcepto interdicimus, ut nullus Comitum aliorumve hominum quorumcunque in pago Trente vocato, quod eſt in Comitatu Everhardi. Datum vj. Kalend. Decemb. anno Dccccxliij. Actum palatio Regio, quod dicitur Welehuſan, in Dei nomine.

Trenthe pagus.

Traditio Ottonis de Piſcatione in Amuſon & Almere, ſub Baldrico.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Otto Dei gratia Rex. Notum ſit omnibus fidelibus noſtris præſentibus atque futuris, qualiter nos pro

Digitized by Google

Piſcatio. remedio animæ, vel etiam dilectiſſimæ conjugis noſtræ dulciſſimæ B. M. Ergidis, totam piſcationem quam hucuſque in Amuſon & in Almere ad noſtrum Regale jus habere videbamur, omnemq; cenſum qui vulgariter cogſchult vocatur, hoc noſtræ auctoritatis præcepto ad Eccleſiam ſancti Martini, quæ eſt in loco Trecht vocato, conſtructa, ubi venerabilis Baldricus Trecht. præeſſe videtur, in proprium conceſſimus jure perenni. Et ut hæc noſtræ cōdonationis largitio firma & inconvulſa per ſuccedentium temporum curricula perduret, manu propria noſtra ſubter eam firmavimus, & annuli noſtri impreſſione ſignari præcepimus. Signum Domini Oldonis invictiſſimi Oldo. Regis. Brun Cancellarius ad vicem Roberti Archi-capellani recognovi. Data j. Calendas Iulij, anno Domini Dcccexlviiij. Indictione vij. Regnante Prorege Oddone, anno xiij. Actum Numagæ in Domino fæliciter, Amen.

Item traditio Ottonis de Moneiis & Teloneis ſub Baldrico.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divina propitiante clementia Rex, Eccleſiaſticis præfectorum, cunctos operæ precium eſt Religioſos atque fideles præcibus obtemperare virorum, prohinc venerabilis ſanctæ Trajectenſis Eccleſiæ Baldrici Præſulis rogatui annuentes omnia prædeceſſoribus noſtris Regibus eidem collata Eccleſiæ, ſeu etiam à cæteris quibuſlibet fidelibus, vi. decimam partem omnium regalium prædiorum & monetarum & Teloneorum, quæ intra ſui Epiſcopatus terminos exiguntur, inſuper & tributorum, quæ Huſlata & Cogſchult dicuntur, Huſlata & Cogſchult tributorum nomina. res etiam in villa, quæ quondam Dorſtadt, nunc autem Wijck nominatur: & in cæteris omnibus locis à prædicta villa uſque ad mare & in Inſulis, cæteriſque mari contiguis provinciis, ab Impp. vel Regibus tradita præſcriptæ Trajectenſi Eccleſiæ, hoc immunitatis noſtræ Præcepto firmavimus, præcipientes, ut nullus habeat poteſtatem aliquid horum auferendi, ſed perpetua firmitate inconvulſa permaneant. Et ut hæc noſtræ conceſsionis authoritas firmiorem in Dei nomine obtineat vigorem, manu noſtra firmavimus, & annulo noſtro ſignari fecimus vel præcepimus. Signum Domini Ottonis invictiſsimi Regis. Brun Cancellarius ad vicem Roberti Archicapellani recognovit. Data Calend. Aprilis anno Dominicæ incarnationis Dcccexlix. Indictione vij. regnante Prorege Ottone anno xij. Actum Quindilingeburgh, in Domino fæliciter, amen.

Traditio Ottonis de Thiela ſub Baldrico.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divina favente clementia Rex. Notum ſit omnibus fidelibus noſtris præſentibus & futuris, qualiter nos ob amorem Dei noſtræque remedium animæ Monaſterium in loco Tiela conſtructum cum nova atque lapidea in eodem loco, civitate, omnibuſque, Eccleſijs, prædiis, familiis, mancipiis, ſylvis, aquis, piſcationibus,

bus, paſcuis, pratis, omnibuſque ad præfatum Monaſterium, vel ad Eccleſias à Waldgero & filio ejus Radbodone, nec non & Hattone, & illorum antecesſoribus ad jam dictum Monaſterium in proprium conceſsis jure pertinentibus ad Epiſcopalem ſedem Traj. in honore ſancti Martini conſtructā, cui nunc venerabilis Baldricus Epiſcopus præeſt, inſuper etiam ſalictum juxta ſupradictam civitatem Tiele ſitum jure perenni in perpetuum donavimus. Iuſsimus quoque inde hoc præſens præceptum conſcribi, per quod volumus, firmiterque jubemus, ut nullus ſucceſſorum noſtrorum vi. Regum aliquid de his noſtro dono collatis prælibatæ Traj. ſedis Eccleſiæ auferre habeat poteſtatem manu noſtra ſubtus firmatum, annuliq; noſtri impreſsione roboratum. Signū Domini Ottonis ſereniſsimi Regis, Brun Cancellarius ad vicem Wigfridi Archicapellani recognovi. Data xij. Kalendas Maij, anno Dominicæ incarnationis Dcccel. Indictione vij. Anno verò Regni Oddonis regis xv, Actum Quindelingeburg in Dei nomine fæliciter Amen. *Radbodo. Hatton.* *Tiele*

Traditiò de Amuda & Leonen Ottonis.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divina propitiante clementia Rex. Noverit omnium fidelium noſtrorum præſentium, nec non & futurorum ſolertia, quod nunc intervenientibus Brunonis noſtri dilectiſsimi Germani, & Baldrici venerabilis Epiſcopi noſtri precibus conſentientes, quaſdam res juris noſtri ad Eccleſiam ſancti Martini, quæ eſt cōſtructa in loco Trecht vocato, ubi præfatus Epiſcopus Baldricus præeſſe dinoſcitur in proprium conceſsimus, id eſt, quicquid in villa Amuda habere videbamur, Telonium quoque juſtè ad eandem villam pertinentes, quod Waldgero jam olim ad beneficium cōceſſum habuimus ad prælibatam Eccleſiam perpetualiter in proprium donavimus. Omnem verò piſcationem, quam in Almere ad noſtram regalitatem habuimus pertinentem jure perenni illuc relaxavimus: inſuper etiam terram quam Hatto Comes in Lona habuit firmiter illuc delegamus. Quinetiam quicquid in utraque parte fluminis habere dignoſcebamus, quod dicitur Fecht, cum omni integritate transfundimus, terris, ſylvis, aquis, aquarumve decurſibus, piſcationibus & ſtagna, & lacus, quæ ex eodem flumine Fecht derivantur. Deinceps terram quam Hatto in loco Ecki habere videbatur, & ad noſtrum regale jus Iudiciario more pro ſui ipſius commiſſu fiſcata erat ad ſæpedictā Eccleſiam tradidimus, quæ etiam ſita eſt ſuper ripam fluminis Rheni prælibato quippè concedimus Epiſcopo licentiam in præſcripto loco Trecht nominato monetam faciendi, & ut nullus Comes, neque alia perſona quælibet Iudiciaria poteſtatem habeat, Teloneum vel aliud quodlibet debitum ſive quæſitum ex ipſa moneta exigendi noſtræ Serenitatis regna authoritate omnino interdicimus, ſed quicquid inde exigendum erit ad integrum Epiſcopo prædictos *Trecht* *Amuda Waldgeri beneficium.* *Piſcatio in Almere.* *Hatto Comes in Lona.* *Ecki locus Hattonis.* *Moneta cudenda facultas*

ctæ urbis & Eccleſiæ eidem poteſtativè in poſterum habendi conceſſimus. Et ut hæc noſtræ conceſsionis authoritas firmiùs veriuſque à fidelibus noſtris in Dei nomine habeatur, manu propria noſtra ſubter eam firmavimus, annuloque noſtro ſigillari juſsimus. Signum Dñi Ottonis invictiſsimi Regis. Brun Cancellarius ad vicem Roberti Archica-pellani recognovi. Data xi. Calend. Maij, anno Domini Dccccliij. Indictione xj. regnante Prorege Ottone anno xv. Actum Quindilingeburgh, in Domino fæliciter, amen.

Ottonis ſecundi de Amuda & de Teloneo, & de Piſcatione, cum nova donatione quatenus opus eſt.

IN nomine Summi Dei, Otto omnipotentis Dei clementia inſtimulante Imperator Auguſtus. Divoſcant omnes fideles noſtri præſentes ſcilicet & futuri, qualiter nos ob noſtræ animæ remedium, & debitorum noſtrorũ, nec non & dilectæ noſtræ conjugis Theophaniæ interventu, atque venerabilis Epiſcopi Geronis, ad ſanctum Martinum Trajectenſemque Eccleſiam in proprium damus, in pago Iuſſlacke, in Comitatu Ruotbodonis villam Amuda vocatam, in quantum ejus prius ad præfatam non pertinebat Eccleſiam, cum omnibus ad hæc pertinentibus, cum curtibus, ædificiis, mancipiis, pratis, paſcuis, ſylvis, aquis, piſcationibus, mobilibus, & immobilibus, taleque teloneum, quale prius Welger in eodem Comes exigebat loco, & ut ejuſdem Trajectenſis Eccleſiæ Epiſcopus poteſtatem habeat, utrum illud Teloneum totum velit in Trajectenſem ſumere, vel totum in Amuda, quod ſcripto confirmari juſsimus, per quod præcipimus, quatenus ita ut datum habuimus, perpetualiter permaneatur. Et ut veriùs credatur manu noſtra illud firmavimus, & annulo noſtro ſigillari juſsimus. Signum Domini Ottonis Magni Imperatoris Folcmarus Cancellarius ad vicem Willingiſi Archi-capellani notavi. Data viij. Idus Iunij, anno Dñi. Dcccclxxv. Indictione iij. Anno Regni Domini Ottonis xv. Imperij viij. Actum Erpeſfort.

Iuſſlacke. Villa Amuda in Comitatu Radbodonis

VValgerus Comes.

Indictio 3. eſt annus Christi 975 Ottonis 2.

Ejuſdem Ottonis ſecundi de Amuda & de omnibus terris, ſylvis, pratis, piſcationibus, & de Teloneo, & in Almere quicquid anteà Reges habuerunt.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divina præveniente clementia Imperator Auguſtus. Noverit omnium fidelium noſtrorum præſentium, nec non & futurorum ſolertia, quod nos interventionibus didilectiſsimæ conjugis noſtræ Theophaniæ, atque Geronis Archiepiſcopi, nec non pro remedio animæ noſtræ, atque pro Regni noſtri ſtatu quaſdam res juris noſtri ad Eccleſiam S. Martini, quæ eſt conſtructa in loco Trecht vocato, ubi Baldricus Epiſcopus præeſſe dinoſcitur, in proprium conceſſimus,

mus, id eſt, quicquid, &c. ut ſuprà in literis Ottonis primi fol. præcedenti Et infrà.

Signum Domini Ottonis Imperatoris Auguſti. Folcmarus Cancellarius ad vicem Willigiſi Archi-capellani recognovi. Data viij. Idus Iunij, anno Domini Dcccclxxv. Indictione iij. anno verò Regni Ottonis xiiij. Imperi vij. Actum Erpefort.

Volcmarus Epiſcopus 16.

VOlcmarus, ſive Folcmarus xvj. Epiſcopus, præfuit in dignitate Epiſcopali annis ferè xiij. ſcilicet annis xij. & menſibus xj. Obiit anno Domini Dcccclxxxix. 3. Idus Decemb. ſepultus in Eccleſia Trajectenſi in parte Boreali, inter duas columnas in oppoſito Altaris B. Barbaræ. Hujus tempore, ſcilicet anno Dcccclxxxviij. ſecundo Nonas Maij, dicitur obiiſſe Theodricus ſecundus Comes Hollandiæ Magnificus, qui ex tabulato Monaſterium Egmondenſe magno ſumptu lapideum conſtruxit. Et amotis ſanctimonialibus ob Friſonum continuos inſultus, conſtituit illic viros religioſos, & in Monaſtica vita conſpicuos: tradidit & plurima dona, libros ſacros antiquo caractere inſignes, & puro auro involutos: item & tabulam Altari ſuppoſitam fulvo auro compactā, precioſis lapidibus reſplendentem, miro ſcriptoris ingenio fabre exſculptam. Eſt enim forma menſæ ſeu tabulæ quadrata, Romanam vetuſtatem redolens; continet in circumferentia literis majuſculis Romanis, ſive verius Atticis. Hanc ſcripturam, hoc altare in Dei & ſancti Apoſtolorum Principis Petri, Chriſtique egregij confeſſoris Adelberti honore conſtructum Theodricus Comes venerandus, una cum ſibi chariſſima conjuge Hildegarda, auro gemmiſque ornantes, ſub ſpe æternæ remunerationis ſibi ſuiſque parentibus & proli ex eis ortæ Deo & ſanctis prædictis dulciſſimè obtulerunt. In quolibet angulo decumbit ſenex annoſus, amplectens urnam ſive urceum ſub humero; quali effigie antiquitas, Danubium, Rhenum, Tyberim, ac cætera flumina depingere conſuevit. Primò à dextris aſcribitur Phiſon, ſequenti Tigris, tertiò Lupratis, ultimo Geon. Inter ſuperiores duos fluvios, ſex Apoſtoli in habitu venerando cum eorum nominibus adnotatis, S. Iohannes, S. Andreas, S. Petrus, S. Paulus aliquanto expreſſius, S. Philippus, S. Iacobus: Sex item Apoſtoli inter inferiores fluvios, S. Thomas, S. Bartholomeus, ſanctus Thadeus S. Symon, S. Iacobus, S. Matthias, in media menſa crux cum Diademate, in quo effigies Salvatoris. Crucis autem dextro brachio inſcribitur Charitas, ſiniſtro Spes, Fides cum imaginibus condecentibus. Extra crucem adſtat brachio dextro figura angeli, aſcribitur Cherubin: cui verſus marginem quadraturæ S. Adelbertus, huic S. Bavo junguntur: ſiniſtro brachio

Volcmari obitus & ſepultura.

Theodricus II. Comes Hollandiæ.

Monaſterium Egmondenſe.

Friſonum inſultus.

Libri ſacri. Ornamenta Tabula inſignis.

Hildegarda

S. Adelbertus. S. Bavo.

S. Martinus. S. VVillebrordus. S. Iohannes. S. Mattheus. S. Lucas. S. Marcus.

apponitur Seraphin, cui S Martinus, huic S. Willebrordus ſociatur. Inter fluvium Phiſontem & crucem S. Iohannes ſedens cum pulpito & libro incipiente in principio. Ex oppoſito inter Tigrim & crucem S. Mattheus cum pulpito & libro continente liber Generationis. Inter Eufratem & crucem ſanctus Lucas cum cornu loco ſcripturæ. Ex oppoſito inter Geonem & crucem S. Marcus cum libro inſcripto: Ecce mitto. Et ſingulis Euangeliſtis adſtat ſuum animal in Apocalypſi Iohannis deſcriptum. Quod opus ita demiratus ſum, ſicuti digniſſimum eſt, ut hæſitem, utrum myſterium magis laudem, quam artem: Nuſquam enim locorum elegantius quicquam ex omni parte, & præſertim de noſtra religione compoſitum me vidiſſe memini.

Scriptorum diſcrepantia de Comitibus Hollandiæ.

At cùm nonnulli Scriptores diſcrepent de ordine Comitum Hollandiæ, volui partem literæ, quam originaliter vidimus Theodrici quarti Comitis hic inſerere pro majori certitudine ſic incipiētis: In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Ego Theodricus Dei gratia Holelādenſis Comes reputans mecū

Litera Theodorici quarti. Holelandenſis Comes.

incertos caſus humanæ fragilitatis, decrevi juſtis petitionibus aſſenſum præbere, ut divinam miſericordiam in illo diſtricto examine placabilem mereat habere. Quapropter notum ſit omnibus tam præſentibus, quàm futuris Chriſti fidelibus, Quod Stephanus bonæ memoriæ Abbas Eckmondenſis Eccleſiæ quaſdam auctoritates donationū detulit manſuetudini noſtræ,

Stephanus Eckmondēſis Eccleſiæ Abbas.

qualiter piiſſimi Comites anteceſſores noſtri ex propriis poſſeſſionibus, & à Regibus jure hæreditario ſuſceptis, & eandem Dei Eccleſiam conſtruxerūt, ditaverunt & honoraverunt, Theodricus frater Walgeri cum legitima conjuge ſua Geva in primis ligneam conſtruxit Eccleſiam, inſtituens ſanctimonialium vitam, & offerens Deo ad eundem locum in Franlo manſos novem, in Alcmere duos manſus, in Callinge medietatem totius poſſeſſionis. Theodricus ſecundus prædicti filius cum Hildegarda conjuge ſua conſtruxit ex lapidibus magno ſumptu Eccleſiam, renovens inde ſanctimoniales fœminas, & inſtituens Monachicam vitam obtulit & ipſe ad eundem locum, &c.

Geva.

Ornata autem bonis moribus uxor prædicti Comitis Hildegarda venerabilis, & ipſa obtulit Deo ſanctoque Adelberto tabulam Altaris fabricatam ex auro claro gemmiſque precioſis. Textum Euangeliorum etiam auro gemmiſque decoratum, hiſtoriam, id eſt, medicinalem librum. Eckbertus nominati Comitis filius Dei gratia Trevericæ Eccleſiæ Archi-epiſcopus honoravit eundem locum Eckmundenſem, offerens Deo ſanctoque Adelberto crucem auream, caſulam precioſam, ſtolam pulcherrimam, cingulum auro contextum, Dalmaticam ſubtile miſſale capitulare & hiſtoriam vetus novumque Teſtamentum continentem, multoſque alios libros, Scrinium argenteum, plenum reliquiis ſanctorum. Arnulphus Comes cum condigna uxore ſua Luytgarda obtulit &c. Theodricus tertius prædicti Arnulphi filius cum conjuge ſua Othelhildi obtulit &c. Florentius tertij Theodrici filius cum bonæ memoriæ conjuge ſua Bertrude obtulit, &c. Hujus Florentij filius ſui ego quartus Theodricus, quem humiliter deprecatus eſt prædictus Abbas Stephanus, &c. Inſuper precante & adjuvante Othelhilda uxore

Donaria facta Eckmundano Monaſterio.

Luytgarda. Othelhildis. Bertrudis. Othelhilda.

uxore mea dilectiſſima conceſſi, &c. Actum eſt hoc publicè in Vlaerdinga coram populi multitudine anno Dominicæ incarnationis Mlxxxiij. Indi- *Vlaerdinga.* ctione ſexta, regnante IV. Henrico xxviij. anno Imperij ſui Conradi Tra- *Chronologia* jectenſis Eccleſiæ, anno Epiſcopatus ſui viij. Domini Stephani Abbatis xxvj. ſuſcepti Paſtoralis officij, die vij. Calend. Auguſt. in Dei nomine fæliciter Amen.

Ex qua litera non modicus error deprehenditur Iohannis Bekæ, ſi quis *Ioannis de Beca.* attente legerit.

Baldevinus Epiſcopus 17.

Volcmaro Epiſcopo defuncto, ſuccedit Baldevinus filius Sefridi cognomento Sicconis præfectè Kenemariorum, fratris Theodrici ter- *Bredenrodij Sifridus Sicco.* tij ejus nominis, quarti Comitis Hollandiæ xvij. Epiſcopus, qui vixit in Epiſcopatu annis tribus, menſibus quinque, nihil memoria dignū relinquens, niſi quod novas eccleſias atque urbem in pace ac tranquillitate rexit. Obiit anno Dcccccxciiij. vj. Idus Maij. Sub eo quoque Arnulphus pater Sicconis, tertius Comes Hollandiæ à Friſiis interemptus eſt, vir ſancti- *Arnulphus à Friſiis interemptus.* tate conſpicuus, miraculis in vita & in morte clarens. Iſte autem Theodricus tertius filius Arnulphi Comitis interventu Eckberti Trevericæ eccleſiæ Archiepiſcopi paterni ſui ſuſcepit in propriam hæreditatem ab Ottone *Theodricus 3. At ex feudis proprietarius.* ij. Imp. quicquid anteceſſores ſui habuerunt in beneficio, anno Dcccclxxxv. Idem Theodricus paulo pòſt obiit, anno ſcilicet Dcccclxxxviij.

Anfridus Epiſcopus 18.

Balduino defuncto, ſuccedit Aufridus vir illuſter & Comes præpotens xviij. Epiſcopus, qui gloriam ſæcularem cum magna ſanctitate, & ſpirituali dignitate commutavit, de quo in Epithomate Annalium ſcribitur anno Dcccclxxvj. Baldricus Trajectenſis obiit, Folcmarus ſucceſſit & deinde Baldevinus, Demum Aufridus prius Comes, & poſteà Epiſcopus *Epitome Annaliū.* electus atque ordinatus ſucceſſit. Iohannes Beka teſtatur ipſum anno xiiij. Ottonis tertii renunciaſſe ſæculo, & fuiſſe Comitem Brantuſpantium, Ho- *Aufridus Comes.* renſium, Dionantenſium & Teiſterbantiæ in cōfinibus Thiele oppidi, Item in annalibus Leodienſium habetur. Anno Dcccclxxxviij. ſecundum Sigibertum clarebat hoc tempore inter nobiles Francorum Aufridus Comes Hoyenſis, qui etiam cùm eſſet Comes Brantuſpantium, nō minoris juſtitia,

Digitized by Google

quam potentia ſæculari famoſus, depoſito militiæ cingulo, tonſuratus in clericum eò provectus eſt, ut ordinaretur Epiſcopus Trajectenſis inferioris, à quo de conſilio & licentia Notheri Leodienſi Epiſcopio fundatum eſt cœnobium ſanctimonialium beatæ Mariæ in villa de Turin, quam tenet Dux Brabantinus, & Leodienſis Epiſcopus. Hic Comes cùm eſſet gratiâ divinâ inſpirante in Epiſcopum inferioris Trajecti electus, ſanctam cōjugem ſuam videlicet Hilſmondenſ. in dicto cœnobio conſtituit, & filia eorum ſancta Benedicta primo reginam animarum illius cœnobij ſub regula ſancti Benedicti ſuſcepit, ubi & meruerunt ſepeliri. Beatus verò Anfridus conſtructo cœnobio ſancti Pauli Apoſtoli Vltraject. in eodem ſepulturam accepit. Hic in manibus Ottonis ſecundi Imperatoris reſignavit Comitatum Hoyen. ad utilitatem Epiſcopi & Eccleſiæ Leodienſis, qui precibus Theophaniæ conjugis ſuæ nedum approbavit hujuſmodi reſignationem, ſed quod reliquum ibidem erat ditionis Regiæ in Moneta ſcilicet & Teloneo, reliquiſque reditibus munificentia Regia eccleſiæ Beatæ Mariæ in Hoyo conceſſis, dedit & elargitus eſt. Vidimus autem hujuſmodi litterarum exemplaria ſub data anni Domini Dcccexc. in Chronica Haffliginenſi. Anfridus Comes Bracbontorum tam juſtitiâ quàm potentiâ famoſus, depoſito militiæ cingulo, tonſuratur, neque profecit, ut ordinaretur Epiſcopus Vltrajectenſis Eccleſiæ. Annno Dcccexcvij. contulit & iſte Anfridus non aſpernendam partem ditionum ſuarum Eccleſiæ ſuæ Trajectenſi, uti patet per literam donationis ſuæ, quæ ſubſequitur.

Comitatus Hoyenſis.

Anfridi electio Brabanti.

Donatio Anfridi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, operæprecium duximus, quæ ſequuntur ſcriptis inſerere, ne poſteros lateret, quod præſens ætas facceret. Quapropter deſideramus notum eſſe cunctis ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus, tam futuris, quàm modo præſentibus, quod ego Anfridus Dei ſolummodo gratia ſanctæ Trajectenſi Eccleſiæ Præſul indignus jure confiſus in Domino cum tranſitoriis acquirere perennis vitæ gaudia, quandam mei juris hereditatem, quam anteà poteſtativè poſſederam infra Comitatum Rien nuncupatum, quorúm locorum hæc ſunt nomina: Weſterlo, Oedlo, Bolo, Mirenbecke, Honbecke, Buronte, pro me, meorumque parentum remedio cum omnibus ad hoc pertinentibus Eccleſiis, ædificiis, mancipiis, agris, paſcuis, pratis, cultis & incultis, ſylvis, aquis, aquarumque decurſibus trado ad Eccleſiam ſanctæ Mariæ Virginis, ſanctique Martini in Trajecto ad reſtaurandum ibidem Dei ſervitium. Si quis hujus rei traditionem infrangere nititur, laqueum omnipotentis Dei iræ, ejuſque genitricis Mariæ, ſanctique Martini incidat, & quaſi profanus, & ſanctæ Dei Eccleſiæ luminibus ſequeſtratus exiſtat. Et ut veriùs credatur, firmiuſque obſervetur, ſigilli noſtri impreſſione propria manu deſignavimus. Ea autem loca adhuc ſunt in poteſtate eccleſiæ Trajectenſis, & à Nobilibus de Merode ſub cenſu poſſidentur, exceptis quibuſdam Eccleſijs & bonis, quæ nonnulli Tyranni de Weſemale occuparunt, & de humana rapina quærentes gloriæ ſuæ

Digitized by Google

ſuæ conſulere, injuſtè tranſtulerunt ea ſub ſimulata pietate in Monaſterium Tongerles, à quo ſub recognitione medica detinentur. Sed non potuerunt tanti Domini fallere Chriſtum: Nam eo deventum eſt, ut & nomen & familia alioquin clara jam penitus exſtincta, & in oblivionem cedat.

Hujus etiam Præſulis contuitu Frethebeldus, nobili proſapia progenitus, tradidit Eccleſiæ Trajectenſi omnem juris ſui hæreditatem quam habuit infra Comitatum Teiſterbantiæ. Exemplar autem traditionis ſubſequitur.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis: operæpretium duximus quæ ſequuntur ſcriptis inſerere, ne poſteros lateret, quod prior ætas faceret. Quapropter deſideramus notum eſſe cunctis ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus tam futuris, quàm modo præſentibus, quod quidam miles nobili parentum proſapia genitus, nomine Frethebaldus, amore Dei ſalubriter inſtigatus, nil dubitans cum tranſitoriis acquirere perennis vitæ gaudia omnem ſui juris hereditatem, quam habuit infra Comitatum Teiſterbantiæ nuncupatū, cum omnibus ad ea pertinentibus, exceptis tribus manſis & mancipiis in eis manentibus, quum & viginti, quæ erant ſuæ curtili mancipata ſervituti, pro animæ ſuæ, ſuorumque parentum remedio tradidit & donavit ſancto Martino ſuo ſpeciali patrono ad ſtipendialem, videlicet uſum fratribus Trajecti ſub caſtris Chriſti commorantibus, ea ſcilicet ratione, ut Pontificialis Cathedræ fratres curtum ex integro in hero cum ædificiis, mancipiis, agris, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, ut quicquid à me habuit, & id totum quod de eccleſia in Vekele ſtructa ſuæ ſubjacuit poteſtati ſemotū haberent: Cætera, quæ ſuperſunt rebus in omnibus cultis & incultis utriuſque Monaſterii fratres ibidem Deo ſervientes æqua & pari communiter dividerent inter ſe diviſione. Poſt deceſſum verò hujus vitæ, Præpoſiti Monaſteriorum, ejus anniverſarium non immemores præterirent Eccleſiis pro eo luminaria præſentando cibo potuque fratres lætificando quotannis. Dominus autem Præſul Anfridus pia memoria recolendus pro hujuſmodi traditionis remuneratione, ut firmior & ſtabilior eſſet huiuſmodi traditio, conceſſit in ſingulis annis de ſua parte dari xii. libras in beneficium dum viveret. Quin etiam addidit, ut ſi ipſe, vel ejus quod abſit ſucceſſor, hæc conceſſa neglexerit, ipſe præfatus miles de ſuo, quod dedit, faciat ut velit. Anno Dominicæ incarnationis Dcccccxcvii. Indictione x, anno verò tertii Ottonis regnantis, xiii. Imperii autem ejus, xii. Calend. Octob & in quinta feria. Actum eſt in Trajecto in præſentia Domini piæ recordationis Anfridi Præſulis, ſuique Præſulatus anno ſecundo, coram teſtibus quam pluribus, quorum quorundam hic ſubnotantur nomina, Wolphere Godefrit, Winock, item Godefrit Eroff, bono, Ribart, Huncro, Lauro, Anffrit, Gerbold, Rugis, Hildebold, Adelhardt, Atto, Poppo, item Poppo, quin & his multo plures. Mox poſt hæc ſubſequente iiii. die, ut firmius & ſtabilius eſſet infra terminum prædicti Comitatus in villa quoque Tride nuncupata, eiſdem prænominatis teſtibus, & aliis nonnullis aſtantibus ſine alicuius retractione cum

Frethebaldus miles nobilis.

Nota morem tradendi fundus.

ne cum ramo & ceſpite jure rituque populari ſancitum eſt, rationabiliterque firmatum, & huiuſmodi traditio intacta & inconvulſa permaneat fæliciter ſub Chriſto ſtipulatione ſubnixa.

Otto tertius ejus nominis fecit etiam donationem, prout in exemplari ſubſcribitur de Bomelo & Arclo in diſtrictu Teiſterbantiæ.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Otto ſuperna favente clementia, Romanorum Imp. Auguſtus. Si locis divinò cultui mancipatis alicujus honoris ſeu proprietatis ſupplementum præbere ſtuderemus, in noſtræ animæ & carnis fælicitate nobis divinitus remunerari, procul dubio credimus. Quapropter optamus ut omnibus noſtris fidelibus præſentibus atque futuris notum ſit, qualiter nos ad remedium animæ noſtræ, parentumque noſtrorum, nec non interventu & ſupplici rogatu Anfridi ſanctæ Trajectenſis Eccleſiæ venerabilis Epiſcopi, & Franconis reverendi Præſulis noſtri, prædictæ ſedi Trajectenſi Eccleſiæ in honorem ſancti Martini confeſſoris conſtructæ dedimus, largiti ſumus & omninò conceſſimus omnem diſtructum ſuper villam Bomel, & ſuper cuncta, quæ ad eandem villam pertinent, videlicet publicè rei ſubjecta. Teloneum verò, monetam & negotium generale fermentatæ cerviſiæ, quod vulgò Grutt nuncupatur, immò quicquid in jam dicta villa ad publicum bānum ſive diſtructum pertinere viſum eſt in Comitatu Humrori Comitis in pago Teſterbantia dicto, ſitum, atque eundem diſtructum cum moneta, banno & Teloneo, & totius publicæ rei functione, prælibato Cœnobio ſancti Martini confeſſoris penitus in proprium tradidimus, Inſuper ſibi donavimus, quicquid Poppo filius Waldgeri habuit in miniſterium in eodem Comitatu, & in villa Arclo proprietario jurio habendum tali ordine, unde præfatus Anfridus venerabilis Præſul, ſuique ſucceſſores eaſdem res per noſtram confirmationem traditas teneat, diſponat, ordinet & perfruatur noſtra omniumque noſtrorum perpetualiter remota traditione. Et ut hæc noſtræ authoritatis pagina firma permaneat, hanc manu noſtra propria corroboravimus, & ſigillari præcepimus. Signum Domini Ottonis Cæſaris invictiſſimi. Helibertus Cancellarius vice Willegiſi Archiepiſcopi recognovi. Data iij. Idus Aprilis, anno Dominicæ incarnationis Dccccxcviiij. Indictione xij. tertii Ottonis regnantis xvi. Imperantis iij. Actum in Romano Palatio fælici manu.

Poppo Waldgeri filius.

De iſto Ottone tertio, quæ apud raros, & non vulgaria inveniuntur ſcripta, ſcitu tamen nō indigna, libet hic inſerere, & à cæptis idcircò pauliſper deviare. Hic, ſecundum Sigibertum, à Iohanne xv. Papa ejus nominis in Imperio initiatus anno Dccccxciij. tamen alibi legitur, quod à Gregorio v. hoc factum ſit, cui rarius aſtipulatur Epitaphium, quod Romæ in marmore in æde Divi Petri Apoſtoli in Vaticano legitur, cujus exēplar annotavimus.

Hic

Digitized by Google

Hic quem claudit humus oculis vultúque decorem,
Papa fuit quintus nomine Gregorius.
Ante tamen Bruno Francorum Regia proles,
Filius Ottonis de genitrice Iudith.
Lingua Teutonicus Numaga doctus in urbe,
Sed juvenis, cathedram ſedit Apoſtolicam.
Ad binos annos & menſes circiter octo,
Ter ſeno februo connumerante dies.
Pauperibus dives per ſingula ſabbata veſtes
Diviſit numero cautus Apoſtolico
Vſus Franciſca, vulgari, & voce latina
Inſtituit populos eloquio triplici.
Tertius Otto ſibi Petri commiſit ovile,
Cognatis manibus unctus in Imperium;
Exuit hanc poſtquam terrena vincula carnis
Aequivoci dextro ſubſtituit lateri.

Deceſſit xij. Cal. Martii, Anno Dccccxciii. ſecundum Chronicon Leodienſis Eccleſiæ Otto tertius à Iohanne xv. ſecundum Sigibertum in Imperatorem benedicitur, anno Dccccxcv. Gregorius quintus, qui & Bruno, filius primi Ottonis Imperatoris PP. factus, ſedit annis ii. menſibus vi. Ottonem hunc optimum ſcribunt fuiſſe Principem, & æquitatis & juſtitiæ obſervantiſſimum, uſque adeo Reipub utilitati inſudantem, ut nec diem quidem ullum in otio tranſegerit. Nam crebrò intentus quæſtionibus, hunc ſervavit ordinem: primam diem viduis, pupillis & Orphanis audiendum accommodabat: ſecundam iis, qui in religione aut Monaſtica profeſſione erant conſtituti: tertiam Epiſcopis & clericis: quartam Principibus & Nobilibus: quintam militibus & Plebeis: ſextam ordinationibus Catholicæ eccleſiæ: ſeptimam conſervationi Imperii. Vnde tunc temporis cùm Otto Imp. in Italia moraretur, accidit, quod quidam Comes Tuſciæ forma ſpecioſus frequentaret ſuam curiam, cujus pulchritudinem Imperatrix percipiens, exarſit in ejus amorem. Quare quodam die cùm hæc haberet tempus & locum ad hoc aptum, & ille caſu illuc adveniſſet, mox Regina apprehendit eum per Glamidem, alliciens ut ei condormiret, qui relicta veſte malens ſubire mortem, quàm facere opprobrium Regi cùm eſſet ei fidelis, renuit & aufugit. Regina verò videns ſe eſſe à Comite ſpretam, corde doluit & mentiens contraria dicens, conqueſta eſt marito ſuo. Rege verò credente uxori, Comes judicatur ad mortem, nec valuit excuſatio ejus, quod innocens eſſet à culpa ſibi propoſita.

Comes Tuſciæ immeritò condemnatur adulterij.

VERSVS.

VERSUS.

INdicat uxori propria Comes acta pudoris,
Dicens opto mori, quàm Regis obeſſe decori,
Se mihi proſtituit fœmina digna mori.
Et quia deſtitui fugiens luxum mulieris.
Iudicor ad mortem, mihi non licet acta fateri,
Tu mihi poſt mortem conſcia teſtis eris.
Si dubium videatur ei, quod teſte probaris
Iudicio candentis eum ferri ſuperabis,
Sic mihi poſt mortem gaudia fama dabit.
Vxor ait, fuge cùm poteris, nec ſic moriaris,
Ille refert magis opto mori quàm ſecus reputari,
Qui fugit ille magis ſuſpicioſa trahit,
Dixit, & in fatum præcone trahente vocatur,
Inſequitur Comitiſſa virum qui fraude necatur
Morte data manibus, detulit illa caput.

Prædictus Otto Imperator poſt aliquantulum temporis ſpacium, ſicuti mos erat ei, poſt mortem Comitis ſedit in Iudicio apud Ravennam, ubi primò ſtatuit audire viduas.

Iudicij cauſas dum præcipit Otto parari,
Imperat & Viduas celebri precone vocari,
Hiſq; pij ſtudijs jura cupita dari.
Aſtitit occiſum plorans Comitiſſa maritum,
Et queritur, quia Iudicium dat Cæſar iniquum,
Cui pro more loci mittitur arte loqui,
Dicit ei: dic pœna reis quæ jure paratur,
Si rupta quandoque fide, vir fraude necatur?
Retulit Otto caput, perdere jure datur.
Intulit hæc tua te Cæſar ſententia damnat,
Fraude meum jugulaſſe virum te crimina pendent;
Si vis jura coli, te decet inde mori.
Hæc tacuit, Rex obſtupuit, dicens mulieri:
Neſcio quid quæris, neque vera tuliſſe videris,
Hujus enim ſceleris quis tibi teſtis erit?
Ecce caput Comitis dixit Comitiſſa paratum
Fraude tua perijt, proprium cognoſce reatum,
Suſcipe Iudicium te perhibente datum.

Digitized by Google

Rex ait, iſte Comes meruit pro crimine mortem.
Illa negat, cupimus ignitam ſumere ſortem.
Rex parit ignita fœmina vicit ita,
De laqueo juris ſe conſpicit Otto ligari,
Mira viri bonitas ratione poteſt ſuperari,
Fœmineis manibus ſe ſinit ipſe dari.
Dum Regem Comitiſſa tenet, dat Regis honeſtas
Vt capitis ſit plena ſibi collata poteſtas
Sic ut in arbitrio ſtet cadat ipſe ſuo.
Cogitat illa modum, quo Regem perdere poſſet,
Inducias tunc Rex modicas pro tempore poſcit,
Addunt & proceres cum pietate preces,
Innumeris precibus procerum ſimul & mulierum,
Regia vita decem ſpacio datur eſſe dierum,
Sic ratione ferum fœmina vicit herum.
Iam decima veniente die caſuq; minante,
Otto redit, Comitiſſa venit, quæ venerat ante,
Rex ubi dixit ave, rettulit illa cave,
Tollit eum Comitiſſa Reum miranda leæna
Dum trahitur, dum præcipitur ſuccumbere pœna,
Fœmina victa prece diſtulit ipſa necem.
Diſtulit & dicit ita nunc triſtiſſima parco,
Vt poſt octo dies gladio ſit pœna Monarcho,
Sic data, tunc vita pendula pendet ita.
Prece dies octo rediens dum perficit Otto,
Septima dat requiem poſt numeranda dies.
Septima præterijt rurſus cupit Otto mereri,
Vt ſex ipſe dies habeat cum pace tueri,
Conſilio cleri, fœmina dixit erit.
Nec tamen illa dedit niſi Rex promitteret illi,
Quod prior ignitis pereat Regina favillis,
Hac ubi convenit vita redempta redit,
Pro tribus Inducijs tribuit tria caſtra Monarchus,
Nec fuit in reliquis concedere plurima parcus,
Nomina caſtrorum novimus atque ſolum.
Si cupis ipſorum confinia noſce locorum

Digitized by Google

Clunate Tuſcorum populus monſtratur eorum.
Me quoque non latuit ſæpe videre ſolum.

Nota autem, quod iſta tria caſtra, quæ data ſunt Comitiſſæ ab Imperatore pro morte Comitis mariti ejus, & tribus Iudiciis, quas fecerat Imperatori, ſita ſunt in Lucenſi Epiſcopatu, quorum unum vocatur Decendium, propter decem dierum inducias, alterum autem dicitur Octodium, propter octo dierum inducias, quas Rex tribuit Comitiſſæ, & ita vocantur caſtra, uſque in præſentem diem, Imperator Otto poſteà redit in Saxoniam.

Anno Domini M°. Otto Imp. expeditionem jam tertiò factam movit in Italiam contra rebelles Romanos, poſt ſubactis hoſtibus, veneno à muliere dato vita deceſſit v. Cal. Februarij, anno tam Regni, quàm Imperij xviij. cujus corpus Aquiſgranum relatum, ante altare Sanctæ Mariæ in choro conditum.

Anno Domini Dcccclxxiiij. Otto ſenior xxxviij. Regni ſui, anno Imperij verò xij. diem claudit extremum. Sepultus in Magadaburch.

Anno Dcccclxxv. Otto II. ſucceſſit Patri, qui eo vivente coronatus fuerat Rex in Imperium, & gubernavit tam Imperium, quàm Regnum annis novem. Obiit Romæ anno Mlxxxv. & ante eccleſiam ſancti Petri in tumba marmorea habuit ſepulturam. Hic Scapha ſalutem quærens, vix evaſit, in Auſonia confugiens ad Theophaniam uxorem, matrem Ottonis tertij.

Mortuo Ottone tertio abſque liberis, propter cauſam fortè præſcriptam, cùm tres Ottones per ſucceſſionem imperaſſent, eligitur Henricus Claudus filius Henrici Hezelonis in Regem, natione Noricus, & Dux Noricorum, id eſt Bauvarorum, quorum caſtrum Noricum dicitur, vulgariter Norimberch, caput Bavariæ. Hic Henricus Valentianas Caſtrum, ſitum in Marca Alemaniæ, ſeu verius in confinibus Arduennæ à Balduino Comite Flandriæ occupatum, recuperavit, & Gandavum caſtrum cepit anno M°.v°.

Item Henricus Secundus Rex Partini ea confirmavit, & alia conceſſit de ſervis, vel liberis, vel advenis Praſbyteris.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Rex. Noverit induſtria ſeu ſagacitas omnium fidelium noſtrorum, tam præſentium, quàm & futurorum, quia Aufridus venerabilis vir Veteris Trajectenſis eccleſiæ Epiſcopus, quæ eſt conſtructa in honore ſancti Martini confeſſoris, cæterorumque Sanctorum, adiit celſitudinem noſtram, deprecans ut concederemus prædictæ ſanctæ Dei Eccleſiæ ob amorem Dei & ſancti Martini, ut nullus ſervus aut liber prælibatæ Eccleſiæ coram ullo Præſide, aut Iudice noſtro ad cauſas audiendum, aut freda exigendum coactus veniat, ſed coram Advocato ipſius Eccleſiæ finiantur. Homines quoque qui coram ad prædictam Eccleſiam ſolvent per annos ſingulos & ingenui

nui qui ſub Mundiburdo ipſius Eccleſiæ conſiſtunt, tali lege fruantur, ſicut Colonienſi eccleſiæ conceſſum eſt, cæteriſque in Regno noſtro conſtitutis. Inſuper prædictus honorabilis Epiſcopus Anſtidus deprecatus eſt noſtram Imperialem clementiam, ut res Præſbyterorum advenarum, quas Theutiſca lingua Overmecke nominamus, poſt obitum eorum noſtræ ditioni relictas ſupra nominatæ Eccleſiæ concederemus. Cui petitioni per interventum dilectæ Conjugis noſtræ reginæ Cunigundæ libenti animo aurem accommodare placuit. Et idcirco hoc præceptum jam ſæpe dictæ Eccleſiæ concedimus ob amorem Dei, ſanctique Martini, & præcipiendo jubemus, ut nullus Iudex publicus, aut aliqui ex Iudiciaria poteſtate in ſupraſcriptis rebus Eccleſiæ Dei, aut rectoribus ejus aliquam calumniam ingerere præſumat. Et ut à fidelibus noſtris veriùs firmiuſque obſervetur, hoc præſens præceptum conſcribi juſſimus, & ſigilli noſtri impreſſione muniri, manuque noſtra, ut infra videtur, ſignavimus. Signum Domini Henrici Regis invictiſſimi, Egilbertus Cancellarius vice Willigiſi Archi-capellani recognovi. Data iij. Nonas Septembris, anno Dominicæ incarnationis M.iij. Indictione 15. anno verò Domini Henrici 1. Actum Eliſſa.

Confirmatio ejuſdem Henrici Regis de Bomela, Teloneo, ac Moneta ibidem ac Iuriſdictione, & donatio de Arclo.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis; Henricus ſuperna favente clementia Rex. Si locis divino cultui mancipatis alicuius honoris ſeu proprietatis ſupplementum præbere ſtuduerimus, in noſtræ animæ & carnis fælicitate, nobis divinitùs remunerari proculdubio credimus. Quapropter optamus, ut omnibus noſtris fidelibus notum ſit, præſentibus atque futuris, qualiter nos ob animæ noſtræ remedium, parentumque noſtrorum, nec non interventu & ſimplici rogatu Anfridi S. Trajectenſis eccleſiæ venerabilis Epiſcopi, & Franconis venerandi Præſulis noſtri, prædictæ ſedi Trajectenſi eccleſiæ in honore ſancti Martini conſtructæ, dedimus, largiti ſumus, & omninò conceſſimus omnem diſtrictum ſupra villam Bomela, & *Bomela cũ*
ſuper cuncta, quæ ad eandem villam pertinent, videlicet publicæ rei ſubjecta, Teloneum verò, Monetam, & negotium generale fermentatæ cerevîſiæ, quod vulgò Gruit nuncupatur. Imo quicquid in jam dicta villa ad publicũ bannum ſive diſtrictum pertinere viſum eſt, in Comitatu Wirochi Comitis in pago Teſterbant dicto, ſitum, atque eundem diſtrictum cum moneta, banno, Teloneo, & totius publicæ rei fruitione prælibato cœnobio ſancti Martini confeſſoris tradimus. Inſuper ſibi donavimus, quicquid Poppo filius Walgeri habuit in miniſterium in eodem Comitatu, & in villa Arclo, proprietario jure habendum, tali ordine, ut præfatus Anfridus venerabilis Præſul, ſuique ſucceſſores eaſdem res per noſtram confirmationem traditas, teneat, diſponat, ordinat, & perfruatur noſtra omniumque noſtrorum per-

Teloneo & omni iuriſdictione donatur Eccleſia Trajectenſi.

VVirochus Comes.

Poppo filius VValgeri Comes.

petualiter remota contradictione. Et ut noſtræ authoritatis pagina firma permaneat, hanc manu propria corroboravimus, & ſigillari præcepimus. Signum Domini Henrici Regis invictiſſimi, Engelbertus Cancellarius vice Willigiſi Archiepiſcopi recognovi. Data iij. Nonas Septemb. anno Dominicæ incarnationis CIↃ, iij. Indictione 1. Anno verò Domini Henrici Regis 3. Actum Eliſſa.

Item de Venatione per Comitatum Tarenthia.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Rex. Noverit omnium fidelium noſtrorum tam præſentiū quàm & futurorum induſtria, qualiter nos interventu venerabilis Egilberti Præſulis obtemperantes, nec minus & voluntati Anfridi Trajec. Eccleſiæ Antiſtitis aures accommodantes ex hoc in antea præſenti Regiæ authoritatis præcepto interdicimus, ut nullus Comitum aliorumvè quorumcunque hominum in pago Thrente nuncupato, quod eſt in Comitatu Baldrici, cervos, urſos aut apros, inſuper & beſtias, quæ Teutonicè Elo & Schelo appellantur, venari, abſque prælibati Paſtoris eccleſiæ permiſſu præſumat. Volumus quoque, firmiterque Regalis edicto munificentiæ præcipientes jubemus, ut in eodem pago, univerſiſque finibus ejus aduſque adjacentes cæteras regiones præfatæ Traj. Eccleſiæ jus ſervetur Foreſtenſe, utpote nobis ac noſtris debitum. Et ut hæc noſtræ traditionis conceſſio firmiorem obtineat vigorem, meliuſque per ſuccedentium curricula temporū ab omnibus credatur, inconvulſuſque in æternum obſervetur, hanc chartam inde conſcriptam manu propria corroborantes, Sigilli noſtri impreſſione inſigniri juſſimus. Signum Domini Henrici Regis invictiſſimi, Bruno Cancellarius vice Willigiſi Archi-capellani recognovi. Datum viij. Calendas Maij, anno Dominicæ incarnationis CIↃ. vj. Indictione iiij. anno verò Domini Henrici ſecundi Regis v. Actum in Inglehem.

Elo & Schelo beſtiæ venatoribus vocatæ

Obitus Aufridi Epiſcopi.

BEatus itaque Aufridus jam plenus virtutibus & ſenecta, à Deo inſtar auri mundana ſcoria emundatus, circa annum Domini M.v. privatus lumine extitit. Conſtruxit ex fundamentis celebre Cœnobium ſub profeſſione ſancti Benedicti, in monte ſancto prope oppidum Amersfordiam, in honorem Deiparæ Virginis, Ibi & religionis Monaſticæ habitum ſuſcepit, & uſque in finem vitæ in ſancto propoſito perſeveravit. Deceſſit anno ſalutis M.viij. v. Non. Maij, cùm præfuiſſet fæliciter annis quindecim, quāvis alibi ſcribatur eum deceſſiſſe de menſe Aprili, anno M.ix. Sepultus eſt in Eccleſia Trajectenſi in parte meridionali juxta oſtium chori, cujus converſatio qualis fuerit per miracula ad ejus ſepulchrum oſtenſa, crebrò innotuit. Eo autem vita defuncto juxta aliquos Nortmanni oppidum Thiele incendunt,

Aufridus moritur anno 1008.

Nortmanni Tielam & Traiectum exurunt anno Christi 1009.

cendunt, anno videlicet M. ix. & ſequenti anno Trajectum flammis conſumunt, trucidatis multis.

Adelboldus Epiſcopus 19.

De prima origine diſcordiarum inter Epiſcopos Trajectenſes, & Comites Hollandiæ, & occupatione bonorum Eccleſiæ per Tyrannos facta.

IAm vaſtum & horrendum ingruit ſulcandum pelagus, immenſis ſcopulis refertum. Nam uſque modo Eccleſiam Trajectenſem nullam in rebus & bonis comperimus paſſim injuriam, quam non ſanctis monitis, vel cenſura anathematis repulerit (niſi forſan ab infidelibus Friſiis, Normannis, contra quos religioſi Imperatores & Reges ſuas vices pro vindicta & ſubſidio impigrè accommodarunt) nec cladem aliquam præſenſit, quam non multo cum favore compenſarit. Sed nunc neglecto Deo datore omnium & protectore, ad arma fragilia & humanam opem recurſum: Vnde quantum jacturæ & incommodi Eccleſia ſuſceperit Trajectenſis, liquebit in poſterum. Siquidem amodo nullum ſenſit incrementum, nec retinere potuit, quod pia largitione obtinuerat, ſed vel privata Epiſcoporum affectione, pars in familiam, vel alios indignos tranſlata eſt, pars etiam hinc inde Tyranniculis & injuſtis occupatoribus inſtar prædæ direpta, & malè cuſtodita conceſſit. Adelboldo etenim viro nobili, & Proconſulari magnæ apud Henricum Imperatorem auctoritatis in locum beati Anfridi xix. Epiſcopo ſuffacto, triſtis ſubrepſit erynnis, ex aulica forſan ambitione, ut bella concitaret, & ferro injuriam ulciſci quæreret. Nam per centum & viginti quinque ſupra actos annos, quibus Hollandiæ Comites eſſe cæperant, continua pax fuiſſe legitur inter Epiſcopos & Comites, mutuaque perſtitiſſe benevolentia. Anno autem M.xvij. (alibi xxiij.) ingenti & horribili exorto Cometa, juxta Phyſicos malorum præſagio, qui per multos dies inſtar columnæ apparuit, non modica pullulavit diſſentio. Theodrico etenim Comite in ultionem paternæ necis adverſus Friſios agente expeditionem, ſuſpicio incidit non modica, Adelboldum eos contra Arnulphum fratrem, quem occiderant, in defectione foviſſe & animaſſe inſtinctu & adhortatione Henrici Imperatoris (uti quidam volunt) ſecreta, vel ut aliis placet, amore gentis, ex qua ipſum originem traxiſſe aſſerunt. Acceſſit quod quidam Theodricus, cognomento Bavo circa oras Rheni (qui Comitatui Boedegrave ac Zwadammerdam vici ſunt) præerat Epiſcopo fide beneficiali (quam Vaſallorum dicunt) obnoxius, prædas ex Provincia Theodrici Comitis Hollandiæ

Adelboldus vir nobilis & proconſularis Henrico Imperatori jucundus.

Theodricus Bavo Comes in Bodengrave Comitatu ejicitur.

diæ ageret, & incurſionibus crebris infeſtaret. Vnde comprobata major ſuſpicio. Theodricus itaque injuria provocatus, cum Syffrido Siccone fratre in Bavonem Comitem non ſpernendum ducens exercitum, ipſum profligavit, omni exurens Dominio. Quod indignanter ferens Epiſcopus, tentavit profugium armis reſtituere, & conſerto prælio poſt cruentam hinc inde ſtragem Comes Hollandiæ victor extitit. Reſarcito autem confeſtim novo exercitu & copiis in aciem deductis, poſt crudelem conflictum, & multorum ex utraque parte nobilium cædem, victoria iterata manſit penes Theodricum, Adelboldus quoque minus proſperè pugnans in bello capitur, clementiuſque quàm ſperare licuit ab hoſte exceptus. Sciſcitatur Comes ab Epiſcopo in hunc modum. Quæ te movit Præſul occaſio, ut in genitoris noſtri interitum, & nos concitares Friſios, & in rebellione foveres Bavonem Comitem nobis & Provinciis noſtris inſidiantem, agros depopulantem, prædas abducentem inſtigares & ſuſtineres? Sint tamen hæ conditiones libertatis tuæ conſequendæ, modo velis, fidem dato, quam confirmato ſacramentis, te neque ſequaces tuos, de cætero nobis obfuturos, Friſiis ſuppetias ferre ceſſato, nec ad eorum dominium aſpirato, quod nobis debetur, ab ambiendo aut invadendo Provincias noſtras abſtineto. Inter te & nos ſubditoſque noſtros firma pax & concordia ſunto. Comes tuus Bavo perpetuò proſcriptus & fortuna nudatus permaneto, hac lege liber eſto. Ad quas conditiones ſubeundas cum Epiſcopis ſe redderet difficilem, mancipatur firmiori cuſtodiæ in arce munita ad Iſlæ fluvij oſtium, quæ idcirco Iſſemonde vocatur, in eaque detinetur triennio. Cauſa diſſidij altius venit repetenda, ex qua hoc vulnus antiquum recruduit. Priſci Reges & Imperatores Francorum latiſſimos agros & poſſeſſiones abſque definitione tradiderunt Eccleſiæ & Epiſcopis Trajectenſibus, utputa quæcunque Regiones ſuperioribus annis per Barbarorum inſultationes jacebant, deſolatæ, ſive quæ infrequentes habitatoribus, aquis maris Oceanici ac fluminum excurrentibus partim obrutæ, ſive quæ ab infidelibus occupatæ jure belli in ditionem Regum venerant. Hæ omnes circumlimbum maris & inter flumina ſitæ, tanquam exigui momenti conceſſæ fuerant Eccleſiæ, ac ſi expulſis tyrannis & proſcriptis bonis, victima ex his conſacraretur Deo, & Chriſtianis jam novellis apud Trajectum, quorum prædicatione omnes circumvicinæ provinciæ in fidem Chriſti converſæ ſunt, plus operante lingua, quàm gladio. Nec eo tempore aliquis in Friſia, Hollandia, Batavia, Inſuliſque uſque ad Oceanum Principatum tenuit, præter ſolam Eccleſiam Trajectenſem, quæ conceſsione Regum illa poſsidebat, ſub tuitione & adminiſtratione præfectorum. Siquidem Reges Friſiorum funditus deleti, & alij atque alij proſcripti & exterminati, ſic purgata tyrannis regio uſque ad tempora Ludovici Pij filij Caroli, ſub quo ex cauſa duplicis connubij & filiorum diſſenſio, & imperij diviſio capere fomentum, ut ipſa Eccleſia diſpendium capit: Harmigardæ prioris uxoris filiiis (quibus ſanctus Fredericus Trajectenſis Epiſcopus favere videbatur) in patrem propter Iudith ſecundæ uxoris.

Adelboldus Epiſcopus in pugna captus, reſpuit conditiones pacis.

Adelboldus in arce Iſſelmunde triennium cuſtoditur.

Eccleſia Trajectenſis ſola domina terrarum uſque ad Oceanum

Digitized by Google

uxoris & prolis natæ acceſsionem conſpirentibus, uti ſuperiùs prætactū eſt. Nam licet pius pater filios ſibi conciliarit, & ſucceſsiones deſignarit regnorum, quo inter ſe diſcordes animi pacarentur, fruſtrà tamen laboratum eſt: Immo filij priores (pater vita defuncto) mutuis viribus in Carolum Calvum filium poſterioris uxoris arma parantes, ut eum tanquam illegitimum vita & hæreditate nudarent, tantam apud Fontanetum vicum commiſerunt ſtragem, ut antè nec pòſt ſimilis audita fuerit, & abſque ulla gloria, & cum maxima Imperij clade.

Compoſitis autem rebus non abſque turpi pacto, & per novam diviſionem, incepit jam animorum & ſtirpis ſuboriri defectio. Nam quibus Germania ceſsit ſibi Imperij dignitatem vendicare, alii verò in Galliis deſignati contra niti tentabant. Vnde factum eſt, ut quod à filiis Hermigardæ primæ uxoris Ludovici Pii, eorumque ſucceſſoribus concederetur Epiſcopis & Eccleſiæ Trajectenſi, à Carolo filio Iudith, & eum ſequentibus vel abrogaretur, vel concederetur aliis in odium Frederici Epiſcopi & Commiſſorum in genitricem Iudith, donec Imperium in Germanos transferreretur. Vnde perpetui rancoris & diſſenſionis origo (quam hic Adelboldus inter Epiſcopos & Comites duraturam prædixit, num quod Epiſcopi à Germaniæ Regibus, id Comites ab iis, qui in Galliis Francorum nomen retinuere, impetrabant, & quiſque ſuas conceſsiones efficaciores contendebat, unde radicata diſcordia. Vbi verò Eccleſia cum civitate Traiectenſi à Barbaris fuit deleta, & bona & poſſeſsiones occupatæ; ignavia Regum inter ſe uſque ad interventionem diſsidentium, qui ea ex faucibus hoſtium eruere gladio, ſatagebant non Eccleſiæ reſtituere, ſed ſibi acquirere in animis ſtetit, tanquam ab inimicis recuperata, fuit itaque jus in viribus, ut potentior quiſque occuparet, quod poſſet. Theodricus quoque primus Comes Hollandiæ pro tuitione limitis Imperij contra Normannos & Danos Friſiam detinentes, non autem pro reſtitutione Eccleſiæ Traiectenſ. miſsis, præſedebat iſtud, manſit alta mente Epiſcopo Adelboldo repoſtum, ut verbis Poëtæ utamur. Nam confiſus viribus & auctoritate, qua valuit apud Imperatorem, angebatur in animo, ſi quando direpta vel alienata in ſuam ditionem reducere non poſſet. Sed adverſante fortuna, cui cauſa Comitis Hollandiæ perplacuit, jam in captivitate tantus non antè relaxatus eſt, quam jurejurādo ſponderat, ſe expoſtulata obſervaturum, & abdicaſſet, quodcunque jus ad Friſiam aut Hollandiam prætenderet. Manſit itaque inter nos pax & tranquillitas. Celebratur nihilominus hic Adelboldus à multis ſcriptoribus eximiis. In annalibus etenim ſcribitur: Mortuo Anfrido, Adelboldus vir ſapientiſsimus poſt eum eligitur, & introizatur anno M.viij. Anno M.xxiij. Ecclipſis Solis facta eſt, nova Eccleſia S. Martini in Trajecto conſtructa & dedicata à xij. Epiſcopis vj. Cal. Iulias, anno M.xxiiij. Henricus Imperator obiit, cujus vitam Adelboldus Epiſcopus Trajectenſis deſcribit. Conrardus ejus filius ſucceſsit. Anno M.xxvij. obiit Adelboldus Epiſcopus, cujus excellens ſapientia multis nota eſt, & qui ſummæ virtutis vir, & conſilii ubique

Error hiſtoricus valdè gravis in perſonis atque tempore.

Eccleſia Traiectenſi à Barbaris vaſtata jus in viribus fuit.

Theodricus primus Comes Hollandiæ occupator bonorum Eccleſiæ Traiectenſis.

Hoc urit Adelboldū Epiſcopum

De Adelboldo Epiſcopo diverſorum elogia.

bique

bique prædicatur. Si de hoc cuiquam dubitare viſum fuerit, reſpiciat Trajectum diverſis operibus ab illo auctum & ornatum, ibidemque novum Monaſterium ſancti Martini miro ingenio ab eo fundatum & ordinatum, & mira celeritate paucis annis penè ad perfectionem perductum. Videat etiam locum in Thiela, jam divinis rebus florentem, à ſuperioribus Epiſcopis omnibus ſolatiis deſtitutum, ab ipſo verò pia & paterna conſideratione ad priſtinum ſtatum reſtitutum. Ex quibus rebus facilè colligitur, quia terrena non quæſivit, ſed ſoli Deo placare deſideravit.

Ex annalibus Leodienſibus Notgerus xvii. Epiſcopus Leodienſis Suevus, vir admodum nobilis, & in utraque lingua apprimè eruditus, Ottoni primo chariſsimus, qui eum tutorum filii conſtituit, Ottonis ſcilicet junioris in Regio palatio diu converſatus. Hic quando in via eſſet, ſcholares adoleſcentes ſecum ducebat, & libros, & alia ſcholarum arma ferebat. De cujus ſchola fuerunt Guncherus Archiepiſcopus Saltzburgenſis, Rothardus & Harduius Epiſcopi ſucceſsivè Cameracenſ. Adelboldus Epiſcopus Trajectenſis inferioris, Holcedo Tullenſis, Haymo Verdinenſis, Wazo et Durandus Leodienſis poſteà Epiſcopus. Iſte Nothgerus præfuit Eccleſiæ annis xxxix.

Suibertus Flarinenſ. & Gemblacenſis Abbas ad D. Canonicum Laudunenſ. de ſcriptoribus virtutum meritorumque ſignipotentis ſancti Martini.

SEd nec à tantorum collegio & tempore poſterior meritoque & nomine inferior Adelboldus Vltrajectenſis Epiſcopus aliquatenus mihi videtur ſecernendus, cùm propter præcipuæ devotionis fervorem, quo totus in Sanctum Dei incanduit, tum quia & ipſe cantum nocturnalem in eius laude compoſuit. Triumphum quoque ipſius de Danis & Suedis Turoniam infringere & ſpoliare conãtibus, & ſi non multo opere quid de illo ſentiret, aliis etiam ſentiendum intimans, propter claritatem operum ejus gemmã illum vocans, his inter alia uſus eſt verbis: Gemma, inquit, iſta fulget in cœlo, in terra choruſcat, ubique honoratur, ubique diligitur. En qui eam mercatus fuerit, perhenni gaudebit theſauro. Si quis poſſederit, non deficiet omni bono. O filii hominum hanc vobis lucramini, & lucem perhennem habebitis, hanc poſsidete, & nihil vobis deerit.

Iohannes Trittenheim Abbas, Adelboldus Epiſcopus Trajectenſis ex monacho, ut ferunt Iobienſis ordinis ſancti Benedicti, Dialogum de adventu Domini compoſuit, vir in divinis Scripturis eruditus, & in ſecularibus libris nobiliter doctus, in Curia ſancti Henrici Imperatoris in magno precio habitus, non minus armis, quàm eruditione proſtravit infideles, ſcripſit vitam ſancti Henrici Imperatoris lib. 1. de Laude ſanctæ crucis, de Laude beatæ Mariæ. Sed & alia tam metro, quàm proſa nonnulla edidit, quæ ad notitiam meam non venerunt. Moritur ſub Conrardo juniore Imp. anno *Adelboldus Epiſcopus moritur.*

Domini

Domini M. xxvij. Indictione x. Epiſcopatus ſui anno xviij. v. Calend. Decembris.

Platina in vita Ioannis xvij. ferunt tum Henricum Lobienſem in Lotharingia, & Adelboldum Epiſcopum Trajectenſem, qui multa in laudem beatæ Mariæ Virginis, ſanctæque crucis ſcripſit, & Abbonem Floriacenſem, qui poſteà in Vaſconia ob fidem Chriſti Martyrium paſſus eſt, doctrinâ, religione, ſanctitate magno in precio habitus.

Adelboldus itaque in actibus bellicis parum fortunatus, in adminiſtratione & regimine ſuo prudentiſſimus, animum applicans ad augmentum Religionis & divini obſequii, locorumque ſacrorum collapſorum inſtaurationem, eccleſiam Trajectenſem à Baldrico inchoatam, ſecundum aliquos continuavit, ſecundum alios, diruto priore opere à fundamentis novam baſilicam magnificentiùs octennio exſtruxit, in cujus conſecratione interfuere Henricus Imperator, & inter alios Prælatos ac Nobiles Piligrinus Agrippinus, Everhardus Treverenſis, Arebo Moguntinus, Everhardus Bambergenſis primus, Geberhardus Ratiſbonenſis, Bruno Auguſtenſis frater Auguſti, Reginboldus Spirenſis, Bruno Tullenſis, Walbodo Leodienſis, Adalbero Hammelburgenſis, Hanno Verdunenſis Epiſcopi, qui etiam interfuere conſecrationi ſancti Michaëlis Bamburgenſis, anno M.xxi. Dedicata eſt autem vj. Cal. Iulij, M.xxiij. *Adelboldi opera.*

Sub eo Odo Præpoſitus capiebatur à Iunione, qui pro ſatisfactione tradidit manſis in Wamel, de quo hoc modo ſcribitur in vetuſtiſſimis codicibus: Odo Præpoſitus Adelboldi captus eſt à Iunione quodam peſtilente & prophano, ob hoc idem Iunio ab Epiſcopo ſæpè vocatus, eidem Præpoſito pro ſatisfactione tradidit duos manſos in villa Wamelo, unde ſtatim Præpoſitus per manus advocati ſui Popponis, eoſdem manſos tradidit fratribus duarum congregationum in Trajecto. Secundum condictum ejuſdem Iunionis in Thiele coram præſentia ſupradicti Præſulis atque Ducis Godefredi, ejuſque fratris, ſc. Marchionis Gozelonis, omniumque nobilium & ingenuorum in circuitu commanentium, ea conditione, ut ſi idem Iunio vel aliquis cohæredum ejus, fratribus ſupradictis perſolveret viginti libras Thielenſes, hoc eſt xl. marcas, & ſeptem equos, totidemq; ſcuta, & totidem lanceas cum totidem tunicis in ejus jus ſæpedictum prædium redire poſſit. *Pactum redimendi prædium.*

Eccleſiam præterea Divæ Walburgis in Tiela cœnam Eccleſiæ Trajectenſi à Danis & Piratis paulò antè deſtructam, reſtauravit & perfecit, deputans in illa Collegium Canonicorum, ubi dudum Walgerus Princeps & Comes frater Theodrici, uti voluit primi Comitis Hollandiæ, templum ſtruxerat, & virgines ſacras (quas ſanctimoniales vocant) pro obſequio divino inſtituerat. Quod poſteà collapſum & dirutum, ſemotis virginibus, præparatum fuit, & viri religioſi ſub profeſſione ſancti Auguſtini, vel beati Iſidori, (quos Canonicos regulares appellant) in locum illarum ſubrogati, qui Deo ſerviendo piè vivebant uſque ad tempora Adelboldi. Hic loco tum tertiò deſolato, & per eum inſtaurato, diſſoluta priorum diſciplina, Canonicos,

N. n. præ-

præfecit ſæculares, qui temporis ſucceſſu, ob ſævitiam municipalium, tranſlati ſunt in oppidum Arnhemenſem, benignè accepti à Comite tunc Gelriæ, qui locum eis accommodavit, ubi ſedes ponerent. Referunt aliqui Adelboldum natione Friſium & nobilem extitiſſe. Sed ego eum potiùs Batavum crediderim, cùm fratrem ejus prope Tielam in Santvica habitaſſe conſtat ex vita Divæ Walburgis, quæ Adelboldo ſcripta erat. Præfuiſſe ſcribitur Eccleſiæ annis xviij. deceſſit anno M.xxviij. quinto Calend. Decemb. ſepultus in Baſilica, quam ædificaverat Trajecti. Fecerat Adelboldus recenſeri & conſcribi nobiles beneficio & fide præcipuè Eccleſiæ Trajectenſi aſtrictos (quos Miniſteriales ſive Vaſſas appellant) præſente Henrico Imp. uti ex litera inſerta declaratur.

Santvica prope Tielam.

De Vaſſis ſive fide addictis Eccleſiæ & Epiſcopo Traiectenſi.

IN nomine Domini amen. Operæprecium duxi ea, quæ ſequuntur ſcriptis inſerere, ne in poſterum lateret, quod præſens ætas faceret. Quapropter deſidero notum eſſe cunctis ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus, tam præſentibus quàm futuris, quod ego Adelboldus Dei ſolummodò gratia, ſanctæ Trajectenſis Eccleſiæ Præſul indignus. Cùm feudales liberi Trajectenſis Eccleſiæ à me feudum ſuum requirerent, prædeceſſorum meorum Epiſcoporum Trajectenſis mihi literas oſtenderunt, continentes quæ & qualia bona ipſi & eorum progenitores ab eccleſia Trajectenſi tenuerunt: quibus viſis in ſcriptis feci, redegi, quæ ſequuntur. Dux Brabantiæ eſt liber Feudalis Eccleſiæ Trajectenſis, & tenet in feudum civitatem lapideam in Tiele, cum prædiis, familiis, mancipiis, ſylvis, aquis, piſcationibus, paſcuis, pratis, & Salictum juxta prædictam civitatem Tiele ſitum, & omnibus ad civitatem pertinentibus eandem.

Item totam Campiniam uſque Turnour, & Woirde, cum mancipiis, ſylvis, campis, officiumque ejus eſt, quod vocatur, & eſt Dapifer Epiſcopi Trajectenſis.

Dapifer.

Item Comes Gelriæ eſt etiam liber feudalis eccleſiæ Trajectenſis, & tenet in feudum Comitatum Zutphaniæ, cum multis prædiis, mancipiis, pratis, ſylvis, aquarumve decurſibus & juſtitiis. Item Embricam cum ſuis attinentiis pro parte media, & alia pars eſt Epiſcopi Trajectenſis. Item in pago Batua magnam partem, cum manſis, terris, caſis, domibus, mancipiis utriuſque ſexus & inſtitiis. Item Tielrewert & Bomlrewert, cum multis mancipiis, manſis, terris, caſis, domibus, campis, pratis, aquis, aquarum decurſibus, & Iuſtitia, & dicti Comitis officium eſt, quod vocatur & eſt venator Epiſcopi Trajectenſis.

Venator.

Item Comes Hollandiæ eſt liber feudalis Epiſcopi Trajectenſis, & tenet in feudum Comitatum Hollandiæ, & terram Kenemariæ, cum terris, manſis, ſyl-

ſis, ſylvis, campis, pratis, paſcuis, mancipiis, aquis, aquarum decurſibus, & Iuſtitia, exceptis dictarum terrarum decimis, & terra Waterlandiæ & Weſt-Friſiæ, quæ totaliter pertinet ad Epiſcopũ, & Eccleſiam, & dictus Comes Hollandiæ vocatur & eſt Mareſchalcus Epiſcopi Trajectenſis. *Mareſchalcus.*

Item Comes Clivenſis eſt liber feudalis Eccleſiæ, & tenet in feudum in pago Batuo in ſuperiori parte ſupra Rhenum magnam partem terrarum & manſorum, cum caſis, domibus, mancipiis, campis, pratis, paſcuis, & ex alio latere Rheni, & in aliis quibuſdam locis, terras, manſos, caſas, domos, ſylvas, campos. Item Woudrichem cum agris & campis, cum aquis, aquarumvé decurſibus, & Iuſtitiis, & eſt Camerarius Epiſcopi. *Camerarius*

Item Comes de Benthem eſt liber feudalis Eccleſiæ, & tenet in feudum Burchgraviatum ſive Præfecturam Trajectenſem, cum plurimis manſis, terris, inſulis, campis, mancipiis, ſylvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumvé decurſibus, & Iuſtitia in pluribus locis civitatis & Diocœſis Trajectenſis, qui vocatur & eſt Ianitor Epiſcopi. *Ianitor.*

Item Dominus de Cuke eſt liber feudalis Eccleſiæ, & tenet in feudum multas terras, inſulas, & decimas, cum caſis, domibus & ſylvis, campis, pratis & paſcuis, aquis, aquarum decurſibus, & Iuſtitia in diverſis locis Dioc. Trajectenſis, qui vocatur, & eſt Pincerna Epiſcopi. *Pincerna.*

Item Dominus de Choer eſt liber feudalis eccleſiæ Trajectenſis, & tenet in feudum Caſtrum Choere, & terram dictam Ameide, cum multis terris, manſis, caſis, domibus, ſylvis, cãpis, mancipiis, pratis, paſcuis, aquis, aquarum decurſibus, mobilibus & immobilibus, & omnibus ad dictos diſtrictus de Choer & Ameyde pertinentibus, qui vocatur & eſt ſignifer Epiſcopi Trajectenſis. *Signifer.*

Prænominati omnes feudales Eccleſiæ in generali Synodo Epiſcopi Trajectenſis tenentur, & debent perſonaliter intereſſe, qui feudum ſuum à me receperunt in homagium ac fidelitatem præſtiterunt coram Domino Henrico Rom. Imp. invictiſſ. Auguſto, præſentibus Aribone Archiepiſcopo & Archicancellario Annone Colonienſi, Everhardo Treverenſi, Adelberto Hammelburgenſi Archiepiſcopo, Walrico Vicecancellario & pluribus aliis, Epiſcopis, Comitibus & Regni fidelibus. Actum in Tulpiaco caſtro noſtro anno Domini M.xxj. iiij. Non. Ianuarij fæliciter, amen.

Obtinuit etiam de novo confirmari donationem Threntiæ primum ab ipſo Henrico, & poſteà à Conrardo ſecundo ejus ſucceſſore, videlicet.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus Dei gratia Rom. Imp. Auguſtus. Cuncta quæ aut poſſidemus, aut poſſidere videremur, ab ipſo accepimus, qui nos & potenter ex nihilo fecit, & miſericorditer uſque ad hoc, quod nunc ſumus, perduxit, ipſe dator, ipſe nutritor, ipſe

noſter eſt protector. Ex acceptis autem aut condemnabimur, aut glorificabimur. Nam ſi eis ſecundum ſuggeſtionem inimici ad pompam noſtram abutimur, ex eis quaſi commiſſi talenti defraudatores infæliciter condemnabimur. Si autem eis ad gloriam & laudem nominis illius, qui dedit, utimur, ex eis ut fideles diſpenſatores glorificabimur. Nihil quippe quod proſit habemus, quod ab ipſo non accepimus, qui ideo dat ut recipiat, & non ideò recipit, ut indigeat, ſed ut nos earum rerum, quas recepit, poſſeſſores æternaliter faciat. Nam quicquid & damus non amittimus, ſed hinc nobiſcum portamus, quod autem retinemus non hinc nobiſcum portamus, ſed hic amittimus. Quapropter notum ſit omnibus S. Dei Eccleſiæ fidelibus, tam futuris, quàm præſentibus, quod nos ob perpetuale remedium anteceſſorum noſtrorum, & noſtri ac dilectiſſimæ conjugis noſtræ Cunigundæ S. Trajectenſis eccleſiæ noſtris temporibus conſtructæ, & nobis præſentibus dedicatæ ſub patrocinio beatiſs. Martini Archiepiſcopi, interventu conjugis noſtræ, & Adelboldi ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopi, ac Heimonis Verdumenſis Epiſcopi, & Comitis Bertolphi fidelis noſtri Comitatum de Thrente per hanc imperialem paginam noſtra juſſione conſcriptam. Deinceps habendam damus & concedimus. Quæ donatio ut ſtabilis & inconvulſa nunc & in perpetuum permaneat, hanc paginam inde conſcriptam, manu noſtra coroboravimus, & ſigilli noſtri impreſſione inſigniri curavimus. Signum Domini Henrici Romanorum invictiſsimi Imp. Aug. Aribo Archiepiſcopus & Archicapellanus recognovi. Data Nonis Ianuarij, anno Dominicæ incarnationis cIↄ.xxiiij. Indictione vj. anno Domini Henrici Regis xxij. Imperij x. Actum Babenibergh fæliciter amen.

Indictio 6. eſt annus Chriſti 1023. Henrici 21.

Conrardus ſimiliter tradidit Comitatum in Trente, anno MXXV.
Litera Conrardi ij. Regis.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Conrardus divina favente clementia Rex. Noverit omnium fidelium noſtrorum tam præſentium, quàm & futurorum induſtria, qualiter nos interventu dilectæ conjugis noſtræ Giſilæ videlicet Reginæ & Aribonis Maguntiæ ſedis Archiepiſcopi, nec minus voluntate Adelboldi Trajectenſis Eccleſiæ antiſtitis, obtemperantes ex hoc in antea præſenti Regiæ authoritatis præcepto interdicimus ut nullus Comitum aliorumvé quorumcunque hominum in pago Triente vocato, quod eſt in Comitatu Temmonis, cervos, &c. ut ſuprà ubi de Venatione per Comitatum Tarenchiæ.

Et pòſt.

Signum Domini Conrardi Regis invictiſsimi, Walricus Cancellarius vice Aribonis Archiepiſcopi recognovi, Data vii. Calend. Auguſti. Indictione viij. anno Domini cIↄ.xxv. anno autem Domini Conrardi ij regnantis I. Actum Triburiæ.

Præceptum

Digitized by Google

Præceptum Conradi ij. de ſervis vel liberis, & de advenis Presbyteris Eccleſiæ ſancti Martini ſub Adelboldo.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Conrardus divina favente clementia Rex: Noverit induſtria, Quia Adelboldus venerabilis, &c. & pòſt. Cui petitioni per interventum dilectæ conjugis noſtræ Giſelæ Reginæ, & Aribonis Moguntinæ Sedis Archiepiſcopi, &c. & infrà. Signum Conrardi Regis invictiſsimi, Walricus Cancellarius vice Aribonis Archicap. recognovi. Data vij. Kal. Auguſti, Indict. viij. anno Dominicæ incarnationis CIↃ.XXV. anno Domini Conradi ij. Regni j. Actum Tribuſiæ, fæliciter amen.

Reliqua quæ hic deſiderare poſſes, invenias poſt proxima ſupra poſita Carmina.

Idem contulit Comitatum in Teiſterbantia modo ſequenti.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Conrardus divina favente clementia Rex Francorum, Longobardorum, & ad Imperium deſignatus Romanorum. Quoniam non dubitamus multum proficere peccatricibus noſtris animabus Eccleſiaſticas res humanis augeri beneficiis, & honorificis ſublimari dignitatibus, regalem decet perſonam minimum renuere, cùm ab aliquo fidelium ſuorum pro hac eadem re, de qua commonetur & patitur facere, ſed omni intentione commonita & petita largiter adimplere. Talibus enim ſaluberrimis intentionibus antèceſſores noſtros ſemper vidimus invigilare, & ad hujuſcemodi beneficium cōmonere poſſe. Inde etiam ſenſimus illos temporaliter multum vigere, & quod eſt multo melius inde æternaliter nunc cum Chriſto gaudere confidimus. Huius ergo deſiderii fomite cordetenus accenſus, voluntas conſtat nobis illorum exemplo, eadem ratione, eodemque modo Sanctorum ſuffragia promereri, & dum nobis ſubſiſtit eadem promerendi facultas, ſimilium ſuccedat eventuum, Sanctorum interventu, proſperitas. Cæterum ne noſtra voluntas verbis inhæreat, notum fieri volumus omnibus in Chriſto fidelibus, præſentibus ſcilicèt atque poſt venientibus qualiter nos interventu ac petitiōne dilectæ conjugis noſtræ, videlicet Giſelæ, nec non familiarium noſtrorum Aribonis Archiepiſcopi Sedis Maguntīnenſis, & Adelboldi Epiſcopi Trajectenſis Eccleſiæ Comitatum in Teiſterbant, ſitum ad Trajectum S. Martino & ejuſdem Sedis Epiſcopo, ſuiſque ſucceſſoribus poſt futuris, cum omni utilitate quæ pertinet ad eundem Comitatum perpetualiter habendum tradimus, ea videlicet ratione, ut nullus poſt hac in illo Comitatu poteſtatem aliquàm exerceat, extra Præſulis præſcripti licentiam: quia ſibi totum conceſſimus, quicquid utilitatis in illo habuimus. Et ut firmiora ſeſe inibi haberent jura legalia, bannum ſtatuimus illi dare, quemcunque vellet Epiſcopus ad regendum eligere. Vt hæc authoritas noſtra firma & inconvulſa

Comitatus Teiſterbant donatur Eccleſiæ Trajectenſi.

mni permaneat ævo, hanc paginam inde conſcriptam, propria manu ro-
borantes, ſigillo noſtro juſſimus inſigniri. Signum D. Conrardi Regis in-
victiſſimi. Balricus Cancellarius vice Aribonis Archiepiſcopi recognovi.
Data xviij. Calendas Iulij Indictione ix, anno dominicæ incarnationis c I ɔ.
xxvij. Anno verò Domini Conrardi ſecundi regnantis iij. Cremonæ actũ eſt.

Bernulphus Epiſcopus 20.

ADelboldo defuncto ingens in clero ſuboritur cõtentio de novo Pon-
tifice deſignando, unde cùm ex nimia pertinacia convenire nequi-
rent, ne quid Reſpub. ex hoc pateretur detrimenti, Conrardus Aug.
Divi Henrici ſucceſſor, ad componendum diſcordes animos, Ghiſela
Auguſta conjuge ſua gravida, ex fatigatione itineris, apud vicum Oeſter-
banck dimiſſa celerrimè deſcendit Trajectum. Quod cùm fruſtrà tentaret,
atque de unione deſperaretur, tandem utraque factio ſubmiſit ſe arbitrio
Regio, ut Eccleſiæ provideret. Dum hæc aguntur, conjux Regia Bernulphi
ſive Bernoldi, ut aliis placet, ſacerdotis loci excepto hoſpicio peperit filium,
denuncians id Regi per eundem ſacerdotem. Vnde tam fœlici accepto nun-
cio, plurimum lætatus juxta Regiam munificentiam decrevit digna congra-
tulationis præmia. Bernoldum virum alioqui juſtum & pium dignitate Præ-
ſulatus ſublimans, & per annulum & baculum Paſtoralem, juxta ritum à
tempore Caroli Magni ſequaciumque Imperatorum, inveſtiens, congau-
denti clero ac populo univerſo exhibuit honorandum. Bernulphus itaque
xx. ordinatus Epiſcopus illicò animum ad vitam ſanctiorem, & augmentũ
religionis cultumque Divini obſequii applicuit. Primum pacem pepegit
cum Comite Hollandiæ & Principibus circumvicinis. Erexit in Trajecto à
fundamentis eccleſias binas, unam in honorem Divi Petri Apoſtoli, alteram
ſancti Iohannis, in qua corpora Sanctorum Iuſtinæ & Cypriani recondi-
dit, utramque multis prædiis & poſſeſſionibus ditans, ubi etiam collegia
Canonicorum inſtituit, Monaſterium anteà per Anfridum Epiſcopum in
monte Sancto conſtructum, tranſtulit in urbem, ubi & Eccleſiam ſub invo-
catione ſancti Pauli Apoſtoli ædificavit. Apud Daventriam inſtauravit tem-
plum Divi Lebuini, ubi & partem Canonicorum ex eccleſia beatæ Mariæ
Trajectenſ. (quæ ſancti Salvatoris nunc dicitur) tranſmiſit, aſſignans ex
bonis dictæ Eccleſiæ, quæ admodum opulenta erat, quibus perpetuo illic
Deo militarent. Eccleſias prætereà & loca ſacra per Diocœſim ſuam ruinam
minantia, in cultum priſtinum reſtituit & ornavit. In hac itaque tam ſan-
cta converſatione uſque in finem vitæ perſeverans, cùm cælitus datus eſſe
crederetur, ad relevamen Eccleſiæ ſuæ paulo anteà ſatis oppreſſæ poſtquam
ſediſſet annis 28. migravit ad Dominum 14 Kal. Aug. anno Domini M.liiij.

tempore

tempore Hẽrici tertij. Sepultus in ſanctuario eccleſiæ ſancti Petri per ipſum fundatæ: tranſlatus poſteà collocatur in foro, ubi plurimis claret ſignis & virtutibus: Quo & mortales plures noſtra tempeſtate confluunt ſalutis gratia. Cui ſucceſſit Wilhelmus frater Comitis Gelriæ, uti videbitur in ſubſequentibus.

Bernulphus Epiſcopus moritur anno 1054. 14. Kal. Auguſti.

Conrardus verò Imp. deceſſerat jam pridem anno M xxxix. pergens Romam orandi cauſa, & multis urbibus Italiæ atque Apuliæ peragratis, dum per mare Adriaticum redire diſponit, ex tempeſtate & aëris inclementia magnam jacturam in principibus ſuis patitur. Reverſus tandem Trajectum ibidem incidit in infirmitatem, & obiit Regni ſui xv. Imperij verò 13. annis. Cujus corpus Spiram urbem (quæ Nemetis dicitur) delatum, Regio more inhumatur in templo Divæ Mariæ Virginis, recõditis inteſtinis ſuis in ipſa eccleſia Cathedrali Trajectenſis.

Conradus Imp moritur Traiecti.

Sub hoc Bernulpho Eccleſia Trajectenſis hæc cepit incrementa: Primum Berta nobilis fœmina cum familia ſua ſe ſubmiſit tutelæ Eccleſiæ Trajectẽſi modo ſequenti, poſt mortem tamen ejus, ſed dudum per ipſum admonitam.

Donationes ſub Bernulpho Eccleſia collatæ.

Qui ſe ad tẽpus humiliaverit in huius ſæculi area, exaltabitur ſalva mercede infra cœleſtia palatia. Quapropter ego Berta cùm ſim nobilis & ingenua, ſuggeſtione & exhortatione Domini glorioſi Epiſcopi Bennonis in accipiendo ſatis valentem clericum, nomine Geronem legitimè ductum cum omni hæreditate patrimonii & matrimonii ſui, nulla neceſſitate coacta, humilio & dono caput meum liberè ad altare ſancti Martini in novo Monaſterio de Vtrecht, eo tenore, lege & conditione, ut ego & omnis parentela mea ex me profectura, perſolvamus ſingulis annis pro cenſu ij. denarios ſponte noſtra, ſic tamen ut me vivente nemo filiorum aut filiarum mearum ſolvat. Me autem viam univerſæ carnis ingreſſa, ſenior qui eſt majoris ætatis filiorum aut filiarum onus ſolvat, cæterorumque autem nemo. Et ſic ea lege utantur in ævum ſtabili lege, & ſic liberi maneamus ſecundum libitum ab omni ſervitutis nota. Mondibordem verò vel defenſorem alibi non inquiramus, niſi ad ſupradicti ſancti altare, ad defendendum ſcilicet, non ad inclinandum, ut ab omni ſervitio permaneamus liberi atque illæſi ſtabili lege. Iterum ne omnimodis ſine reſpectu videatur ſancta Dei Eccleſia pro licentia nubendi infra ſive extra concedere poteſtatem, dentur ſex denarii, nullum placitum ſervare, exactorem cenſus noſtri nullum, niſi quem ipſi ex cognatione noſtra elegerimus, poſt obitum cujuſque dentur xij. denarii lege continua, & ſi non ſuppetit facultas habendi, dentur vel ſex, ſi fieri poteſt. Si quis hanc ingenuitatis cartam infringere tentaverit, vel molitus fuerit, iram Dei omnipotentis, & ſanctæ Dei Genetricis Mariæ, & ſanctæ crucis, ſanctique Martini incurrat, & omnium Sanctorum. Et excommunicatus & anathematizatus ſit ex parte Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Michaëlis & omnium Angelorum & Archangelorum, & ſancti Petri, & omnium Apoſtolorum & ſanctorum Martyrum & confeſſorum, & ſanctarum virginum, & à Domino Papa Leone & glorioſo Epiſcopo, piæ memoriæ, Henno-

Berta nobilis fœmina mancipat ſe altari S. Martini.

Hennone cum ſanctæ & univerſalis matris Eccleſiæ eccleſiis. Actum loco publico Vtrecht xij. Kal. Auguſti, ſub præſentia memorati Epiſcopi, & Godefridi Ducis filij Gozelini Ducis, & Luzonis advocati, & nobilium Iudicum novo Monaſterio beati Martini aſtantibus teſtibus Heremannus & frater ejus Cōrardus. Robertus Comes Caſtellanus, Franco, & frater ejus Welfhardus, Rothardus, & frater ejus Wiricus, Herardus Cādidus, Retzoet Wuri de Veno, Franco Rufus, Wlfardus de Alburg, Herardus de Hemgen, Eppo & frater ejus Lantzo de Alburgh, Thruteken de Alburg, Gerung de Alpert, Gerundus advocati filius, Vda papatus Luithard cuſtos eccleſiæ. Ego Blidger vidi, & ex præcepto jam fati Pontificis & Ducis Godefridi & Advocati Luiſonis & fratrum noſtrorum ſcripſi & ſubſcripſi, & his aſtantibus & audientibus, & cum eis pluribus legi atque relegi teſtimonium perhibentibus hanc ingenuitatis cartā. Anno ab incarnatione Domini D. lxxvj. Indictione iij. luna xix. Regnante glorioſo Imperatore Henrico, Duce Godefrido.

Similiter Henricus tertius Imperator pleraque contulit, cujus chyrographos per ordinem licet perfuſos, quia ad Hiſtoriam & acta illius temporis, notitiamque locorum conferunt, hic per ordinem ex parte annotavimus.

Donatio Henrici de Vpſelte Withelle, Pithelo, quæ Vſſo & frater ejus poſſederant in Tharentia.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Henricus divina favente clementia Rex, ſi loca Deo donata terrenis rebus augere ſtuduerimus, cœleſtibus bonis à Deo remunerandos, nullo modo ambigimus. Etiam noſtræ celſitudinis dignitatem credimus ſtabiliùs permanere, ſi ſanctarum Eccleſiarum honorem toto niſu laborabimus augere, & ſi Deo ejuſque ſanctis divina officia pro vivis & mortuis offerentes, noſtro fuerunt adjuti juvamine, omnipotentis Dei auxilio & conſilio nos carituros, non credimus in noſtro regimine. Quocirca ne talium bonorum omninò expertos videamur, omnium S. Dei Eccleſiæ fidelium, & noſtrorum præſentium ſc. & futurorum univerſitas agnoſcat, eorumque induſtriæ pateat, quod nos pro æterna Dei gloria, atque bonæ memoriæ patris noſtri Conrardi Imp. anima, ſanctæ Traj. eccleſiæ ad honorem beati Martini confeſſoris dicatæ, cujus ſedi Bernoldus venerabilis Epiſcopus meritò præeſſe videtur, & in cujus Eccleſia quaſi pro pignore paterna ſepelivimus viſcera, ut beatus Martinus à nobis ita noſtræ devotius habeat ſervitia, hæc prædia ſcilicet Vpſelte, Withelte, Pithelo, quam Vlſſo & frater ejus in Comitatu Trente tenere & poſſidere viſi fuerunt, & poſteà pro nefanda temeritate in judicio victi, dignè & laudabiliter perdidere, cum arcis, ædificiis, mancipiis, agris, cultis & incultis, pratis, paſcuis, campis, aquis, aquarumve decurſibus, molendinis, piſcationibus, viis, inviis, exitibus & reditibus, quæſitis & inquirendis, & cum omnibus ſuis pertinentiis & utilitatibus, quæ unquam inde provenire poſſunt,

Digitized by Google

ſunt, noſtra præceptali authoritate concedimus & ſtabiliter donamus. Et ut hoc noſtrum donum perpetualiter inconvulſum permaneat, corroborando confirmamus. Præterea ut hæc noſtra conceſſio omni tempore inviolata perſiſtat, & hujus noſtræ confirmationis nemo violator exiſtat, præſentem paginam inde conſcriptam manu propria roborantes, ſigillo noſtro juſſimus inſigniri. Signum Henrici tertij Regis invictiſſimi, Theodericus Cancellarius vice Baidonis Archicapellani recognovi. Data xij. Kal. Iunij, anno Dominicæ incarnationis cIↄ. xl. Indictione viij. anno autem Domini Henrici tertij, Regis ordinationis xiij. Regni j. Actum Trajecto fæliciter.

Donatio Henrici de Lintherunge, Enon inter Emeſe fl. (quem Ptolomeus Amaſim vocat) & Laneka, qui & Lanica flu.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Henricus divina favente clementia Rex, Honor noſtri Regni in hoc debet regendo florere, ſicut juſtis ac venerabilibus locis videamur præbere aliquid de noſtris locis, quia ſicut legitur, ſi Deo ſervire regnare eſt, ergo & nos regnaturos nullo modo ambigemus, ſi Eccleſiaſticas res augendo honorare ſtuduerimus. Quapropter omnium ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelium, & noſtrorum tam & præſentiũ, quàm & futurorum ſagacitas cognoſcet, quæ nos pro honoranda Dei gloria atque bonæ memoriæ patris noſtri Conradi Imp. anima S. Traj. Eccleſiæ ad honorem beati Martini confeſſoris dicatæ, Cujus ſedi Bernoldus Epiſcopus dignè & laudabiliter præeſſe videtur, & in cujus Eccleſia quaſi pro pignore paterna ſepelivimus viſcera, ut B. Martinus à nobis noſtræ devotiùs habeat ſervitia, hæc prædia videlicet Lintherunge, Enon, quæ Vſſo & fratres ejus in Comitatu Rodolphi tenere & poſſidere viſi fuerunt, & poſteà pro nefanda temeritate judicio convicti juſtè perdidere, & quicquid de eorum prædio eſt inter Emeſe & Laneke, cum areis, ædificiis, mancipiis, agris, cultis & incultis, &c. ut in præcedentibus literis ab hoc ſigno uſque ad finem.

Donatio Henrici de Groninga in Comitatu Tharentiæ.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Henricus divina favente clementia Rex: Cuncta quæ aut poſſidemus, aut poſſidere videmur, ab ipſo accepimus, qui nos & potenter ex nihilo fecit, & miſericorditer uſque ad hoc, quod nunc ſumus, perduxit, ipſe dator, ipſe nutritor, ipſe noſter eſt protector. Ex acceptis autem aut condemnabimur, aut glorificabimur. Nam ſi eis ſecundum ſuggeſtionem inimici ad pompam noſtram abutimur, ex eis quaſi commiſſi talenti defraudatores infæliciter condemnabimur, Si autem eis ad gloriam & laudem nominis illius, qui dedit, utimur, ex eis ut fideles diſpenſatores glorificabimur. Nihil enim quod pro-

Digitized by Google

ſit habemus, quod ab ipſo non accepimus, qui ideo dat ut recipiat, & non ideò recipit, ut indigeat, ſed ut nos earum rerum, quas recepit, poſſeſſores æternaliter faciat. Nam quicquid & damus non amittimus, ſed hinc nobiſcum portamus, quod autem retinemus non hinc nobiſcum portamus, ſed hic amittimus. Quapropter, & paulo pòſt. Quapropter ne nos videamur abuti bonis nobis divinitùs conceſſis omnium Chriſti noſtrique fidelium, tam præſentium quàm futurorum univerſitati notum fieri volumus, qualiter nos S. Trajectenſi Eccleſiæ in honore ſanctiMartini conſtructæ pro Deo animæque Patris noſtri, piæ memoriæ, Conradi Imp. remedio, cujus ventris interiora in eadem ſepelivimus Eccleſia, cui venerabilis Bernoldus Epiſcopali dignitate dignoſcitur decenter, & cum utilitate præeſſe, nec non ob æternum noſtri nominis memoriale, tale prædium, quale viſi fuimus tenere in villa Groninga nũcupatam in Comitatu Thrente ſitum cum areis, ædificiis, mancipiis, agris, cultis & incultis, pratis, campis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, piſcationibus, viis, inviis, exitibus & reditibus, quæſitis & inquirendis cum omni ejuſdem Comitatus diſtinctione, monetis, Teloneis, cauſis agendis & diſcutiendis cum omnibus appendiciis & pertinentiis, quæ ad præſens retineri videtur, aut quicquid in poſterum ibi Deo adjuvante acquiri potuerit, libera manu donando concedimus, & concedendo ſtabilimus, eo videlicet tenore, ut ſupradictum prædium perpetualiter reſpondeat ſervitio & utilitati fratrum ibi Deo inceſſabiliter ſervientium, ſc. ut ex ejuſdem Prædii utilitate quotannis habeant xxx. carradas vini, & quicquid remanſerit in uſus ipſorum à Præpoſito fideliter expendatur. Verum volumus, atque immutabiliter ſtatuimus, ut ex ejuſdem proficiis nemo aliquid auferre præſumat, aut in aliquam partem diſtribuere audeat, donec illud ſpeciale tributum de carradis vini fratribus perſolvatur. Et ne aliqua Imperialis vel Regalis, aut Epiſcopalis perſona, vel aliquis publicus exactor hujus donationis noſtræ authoritatem præſumat infringere, præſentem paginam exinde conſcribi, manuque propria ut ſubtus videtur, corroborantes aurea noſtræ imaginis, bulla juſsimus inſigniri. Signum Domini Henrici tertii Regis invictiſsimi. Theodericus Cancellarius vice Bardonis Archi-capellani recognovi. Datum xij. Cal. Iunii, Indictione viij. anno Dominicæ incarnationis ᴄIↃ. xl. Anno autem Domini Henrici Regis tertii ordinationis xiij, Regni j. Actum Trajecti fæliciter, Amen.

Donatio Comitatus Agridiocenſis, ſive Ambalcha, quem credimus forſan eſſe foreſtum Fulnaho vel Amalant.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Rex: Si in amplificandis Eccleſiis temporalia bona Regia noſtra benevolentia donare ſtuduerimus, pro perituris manſura, pro deficientibus æterna nobis comparare non dubitamus. Quapropter omnium fidelium,

fidelium, Chriſti noſtrique induſtria noverit, tam futurorum, quàm præſentium, qualiter nos ob fidele ac nobis acceptabile ſervitium Bernoldi S. Traj. Eccleſiæ Paſtoris, & ob remedium animæ genitoris noſtri, fælicis memoriæ Imp. Conrardi, & dilectæ conjugis noſtræ Cunehildis Reginæ, & ob noſtræ utriuſque vitæ fælicitatem, Comitatum quandam Agridiocenſem, ſive Ambalaha, dictum ad S. Martinum Regali authoritate donamus atque tradimus; ea videlicet ratione, ut prænominatus Epiſcopus, ac ſucceſſores ſui de præfato Comitatu, quam prius Comes Everhardus obtinuit, liberam dehinc poteſtatem habeant, obtinendi, præſtandi, vel quicquid illis placuerit inde faciendi, cum omnibus utenſilibus, quæ inde poſſunt provenire. Et ut hæc noſtræ traditionis authoritas ſtabilis & inconvulſa perenniter permaneat, hanc chartam conſcriptam manu noſtra, ut infrà videtur, corroborantes, ſigilli noſtri juſsimus appreſsione inſigniri. Signum Domini Henrici tertii Regis invictiſsimi. Adelgerus Cancellarius vice Bardonis Archicancellarii recognovi. Data Idus Octob. Indictione x. anno Dominicæ incarnationis c I ɔ xlij. anno autem Domini Henrici tertii, ordinationis ejus xvij. Regni verò iiij. Actum Northuyſen fæliciter, Amen.

Donatio proprietatis Daventriæ, & Comitatus Amelandiæ cum limitatione locorum.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Rex: Noverit omnium Chriſti noſtrique fidelium ſolers induſtria, tam præſentium, quàm & futurorum, qualiter nos ob Dei omnipotentis amorem, noſtrique Patris dilectiſſimi Conrardi videlicet Imp. Aug. nec non interventu ac petitione noſtræ dilectæ conthoralis Reginæ Agnetis, jugeque Bernoldi Traj. Eccleſiæ in honorem ſancti Martini conſtructæ venerabilis Epiſcopi ſervitium fideliter nobis perſæpe adhibitum, talem proprietatem eidem ſupradictæ Eccleſiæ, qualem viſi ſumus manu ſub poteſtate tenere in loco Daventre dicto, in moneta, Teloneis, placitis, cum omni Regali diſtrictu, omnique utilitatis commoditate, quæ ullo modo inde poteris pervenire, & cum Comitatu Amelande ſito termino ejuſdem Comitatus *Comitatus Amelandiæ fines.* hic ſubtus devotato: De Rathmon ad Hune, de Hune ad Waggeſtapolon, & inde ad Weſterſle, de Weſterſle ad Agaſtaldaburg; do Agaſtaldaburg ad Stevere per ſylvam, & in alia parte Iſlæ, de Lonenen uſque ad Erbeke, de Erbeke ad Suythampe, & item ex alia parte Iſlæ ad Aſcete in proprium tradidimus & ſtabilivimus, eo ſcilicet tenore, ut nullus Iudex aut exactor major aut minor perſona ullam poteſtatem habeat inde aliquid exigendi abſque licentia Epiſcopi, ſed ut prædictus Præſul ejuſque ſucceſſores de his ſupradictis Regiis donis, liberam de hinc poteſtatem habeant obtinendi, commutandi, precariendi, vel quicquid ſibi placuerit ad uſum prænominatæ Eccleſiæ inde faciendi. Et ut hæc Regia noſtræ donationis authoritas ſta-

Digitized by Google

bilis & inconvulſa per ſuccedentium temporum momenta maneat, hanc paginam inde conſcriptam manu propria corroborantes, ut infra poterit videri, ſigilli noſtri juſſimus impreſſione ſignari. Signum Domini Henrici tertij Regis invictiſsimi. Theodericus Cancellarius vice Bardonis Archicapellani recognovi. Data x. Calendas Septemb. anno Dominicæ incarnationis, CIↃ. xlvj. Indictione xiiij. anno autem Domini Henrici tertij ordinationis ejus xviij. Imperij vij. Actum Spiræ.

Spectativa ad Comitatum Bozelonis, alibi Boſlimi Ducis in Tarenthia.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Rex. Si locis Deo dicatis quiddam beneficij juxta petitiones Dei ſervorum ex noſtræ liberalitatis munere conferimus, id nobis profuturū liquido credimus, & ad mortalem vitam temporaliter tranſigendam, & ad æternam fælicitatem obtinendam. Quapropter notum eſſe volumus omnibus Chriſti noſtriſque fidelibus, tam futuris, quàm præſentibus, qualiter nos pro remedio animæ noſtræ, parentumque noſtrorum, nec non interventu & petitione dilectiſſimæ conjugis noſtræ Agnatis Reginæ, Trajectenſis Eccleſiæ ſub honore Sancti Martini conſtructæ, atque Bernoldo ejuſdem ſedis venerando Præſuli Comitatum, qui poſt obitum Goſelini Ducis, noſtræ ditioni in Trente viſus eſt ſubjacere, Regia noſtra benevolentia & auctoritate, quæ ad eundem pertinent Comitatum, perpetualiter habendum tradidimus, ea videlicet ratione, ut Præſul prænominatus, quem etiam noſtræ ſervituti ſatis familiariter invigilare agnovimus, omneſque ſucceſſores ejus eundem Comitatum ſic petativè teneant, ut neque Comes, neque aliquis major aut minor perſona poſthac in illo Comitatu poteſtatem exerceat aliquam, extra Præſulis prænominatæ ſedis licentiam, quia totum ſibi conceſſimus, quicquid utilitatis in illo habuimus. Et ut hæc noſtræ Regiæ conceſsionis auctoritas ſtabilis & inconvulſa per ſuccedentium momēta temporum maneat, hanc cartam inde conſcriptam manu propria, ut infra poterit videri, roborantes ſigilli noſtri impreſsione juſsimus inſigniri. Signum Domini Henrici tertii Regis invictiſsimi. Theodericus Cancellarius vice Bardonis Archicancellarij recognovi. Data xj. Cal. Iunii, anno Dominicæ incarnationis M. xlvj. Indictione xiiij. Anno autem Domini Henrici tertii ordinationis ejus xviij. Regni viij. Actum Aquiſgrani Palatio in Dei nomine fæliciter, Amen.

Comitatus Goſlini Ducis in Drentia.

De Cade.

Digitized by Google

De Cæde Theodrici IIII. Comitis Hollandiæ.

HOc tempore Theodricus ejus nominis quartus & quintus Comes Hollandiæ exiſtens Leodii, ubi celebre gladiatorum ſpectaculum habebatur, dum in Haſtiludio caſu fratrem Archiepiſcopi Colonienſis, & Epiſcopi Leodienſis occidiſſet, elapſus, celeri fuga ſalutem quæſivit magnam. Idcircò ſuſtinens perſecutionem, ubi tamen egregiè de hoſtibus ultus fuiſſet anno M.xlviij. Idibus Maij per inſidias Dordraci occiditur cùm imperaſſet annis novem, caruit uxore ac liberis, in cujus locum Florentius frater ejus ſuccedit, anteà Comes Friſiæ ulterioris, duxerat in uxorem Gertrudam filiam Hermanni Ducis Saxoniæ, ex qua genuit Theodricum, qui ſibi ſucceſſit, Florentium, Albertum & Petrum Canonicos poſteà Eccleſiæ Leodienſis, & Machtildim, quæ poſt Patris obitum nupſit Philippo Regi Francorum. Florentius autem præmeditans ultionem fraternæ necis, concitavit in ſe rurſus Archiepiſcopum Colonienſem, Epiſcopum Leodienſem, & Marchionem Brandeuburgenſem Ducem Brabantiæ, & Comitem Gelriæ, qui ómnes in pago Dordracenſi, ſive Zuyt-hollandiæ, (quæ terra Wiltorum dicitur) deſcendentes, pontibus ex dolo fabricatis, & per induſtriam foſſis obtectis incauti obruebantur: quos Florentius inſequitur uſque locum Hemert ad Moſam capto Epiſcopo Leodienſi & ſaucio, pluribus aliis trucidatis, & captis ubi ſuper lx. millia hominum partim ſuffocati, partim occiſi feruntur. Dum ergo Florentius victor inſequendo fatigatus improviſè medio æſtu diei ſub umbra ſalicis cum exercitu quieſceret, ſupervenit Comes de Kuyck, qui perfugam evaſerat, adductis cæteris profugis, qui animum reſumpſerant (erat enim ex auxiliariis Ducis Brabantiæ) & Comitem inopinatè adorſus illic trucidat xiiij. Calend. Iulii, cùm gubernaſſet in Hollandia annis xiiij. & in Friſia xxij. Anno ſalutis M.lxi. corpus ejus tranſlatum Egmondam. Eo itaque occiſo apud Heemert, uxor ejus tranſacto biennio, nupſit Roberto Iuniori filio Baldevini Comitis Flandriæ, qui tutorio nomine Theodrici pueri ætatis x. annorum accepit gubernacula rerum, per annos decem illa exercens.

Theodricus quartus Hollandiæ Comes, Dordraci occiditur.

Florentius Comes occiditur in Hemert 1061.

Wilhelmus Epiſcopus 21.

DVm hæc agerentur, Wilhelmus frater Comitis Gelriæ, qui Bernoldo in Epiſcopatu xxj. ſucceſsit, vir admodum ſtrenuus atque magnanimus, in rebus adminiſtrandis ſagax, & apud Henricum Imperatorem in prætio habitus, conſiderans Hollandiam verò Principe orbatam, & tutoriò ſive alieno nomine adminiſtrari, & carere defenſore; memor cladis & captivitatis ac injuriarum, quas Adelboldus Epiſcopus paſſus eſt;

Henricus 4 Imp.

VVilhelmus Episcopus Hollandiā cum Egmonda impetrat ab Henrico quarto.

nec non percunctans jam adeſſe opportunitatem, ut loca Eccleſiæ Trajectenſi dudum ablata, recuperare poſſet, quo id juſtiùs fieri liceret, primò ſtuduit ſe fulcire auctoritate Regia. Igitur ab Henrico filio Henrici & nepote Conradi Comitatum Hollandiæ, unà cum Monaſterio Egmondenſi, per modum reſtitutionis, & partim commiſſi recepit, ſuffultus auxilio Godefridi Giboſi, Ducis Lotharingiæ, & Robertum unà cum Theodorico pupillo Dominio exuerat, ut ex literarum diplomate ipſius Henrici, cujus exemplar hic ſubmiſimus latiùs declaratur.

Donatio Comitatus Weſtflinge cum Abbatia Egmondenſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Rex. Patrum noſtrorum orthodoxorum exempla ſecuti, qui rebus ſuis Eccleſias Dei ædificaverunt, ædificatas non minus rebus ad Regium fiſcum pertinentibus, quàm propriis hæreditatibus honoraverunt, penſantes quoque benignum remuneratorem Deum præcioſaque commertia dum pro temporalibus mereamur æterna, terrenis cœleſtia, caducis in æternum manſura, æquum & honeſtum duximus, primitias adoleſcentiæ noſtræ huiuſcemodi ſtudiis initiare, ut vita lõgævior ſit in tempore, & tempora jucundiora in tranquilla pace. Vnde notum eſſe volumus omnibus Chriſti noſtrique fidelibus, tam futuris, quàm præſentibus, qualiter nos ob remedium animæ noſtræ, & p.m. patris noſtri Henrici Imp. Auguſti, interventu quoque & conſilio noſtrorum fidelium, ſc. Annonis Colonienſis Archiepiſcopi, Everhardi Trevirenſis Archiepiſcopi, Adelberti Hammaburgenſis Archiepiſcopi, Burchardi Halverſtadenſis Epiſcopi, Frederici Mimigartafordenſis Epiſcopi, id eſt Monaſterienſis, Gotefridi, Frederici, Everhardi Ducum, nec nõ ob fidele ſervitium Wilhelmi Trajectenſis Epiſcopi, Comitatum omnem in Weſtflinge, & circa oras Rheni, quem Theodoricus Comes habuit, cum omnibus ad bannum Regium pertinentibus, univerſiſque ad eundem Comitatum reſpicientibus, hoc eſt, Abbatia in Egmonde, utriuſque ſexus, mancipiis, areis, ædificiis, agris, pratis, paſcuis, terris, cultis & incultis, aquis, aquarumque decurſibus, piſcationibus, exitibus & reditibus, viis & inviis, quæſitis & inquirendis, mercatis, monetis, teloneis, foreſtis, eidem S. Dei Eccleſiæ Traj. in proprium tradidimus, & in æternum omni contradictione remota poſſidendum conceſſimus. Et ut hæc noſtra traditio ſtabilis & inconvulſa omni permaneat ævo, hanc chartam inde conſcribi, manuque propria corroborantes, ſigilli noſtri impreſſione juſſimus inſigniri. Signum Henrici quarti Regis, Sighardus Cancellarius vice Sigefridi Archicancellarii recognovi. Data 11. Kalendas Maij, anno Dominicæ incarnationis CIↃ. lxiiij. Indictione ſecunda, anno autem ordinationis Henrici quarti Regis ix. Regni verò viij. Actum Weredo in Dei nomine fœliciter, Amen.

Reſtitutio

Reſtitutio locorum ablatorum, & Comitatus Hollandiæ.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Rex. Notum eſſe volumus omnibus in Chriſto fidelibus, tam futuris, quàm præſentibus, qualiter nos ea dona, quæ injuſtè ablata fuerunt S. Dei Eccleſiæ Trajec. à Theodorico Comite ejuſque filiis à tempore Henrici ſecundi, & Adelboldi ejuſdem ſedis Epiſcopi, pro quibus & idem Imp. Henricus, & avus noſter Conradus, & pater noſter piæ m. Henricus plurimùm laboraverunt, nos quoque noſtrique fideles multum laboris impendimus; Notum inquam eſſe volumus, qualiter ea ob remedium animæ noſtræ, & pii patris noſtri Henrici, aliorumque anteceſſorum noſtrorum, interventu quoque & conſilio Principum noſtrorum Annonis Colonienſis Archiepiſcopi, Sigefridi Moguntini, Adelberti Bremenſis, Everhardi Treverenſis, Burchardi Halverſtadenſis, Frederici, Godefridi, Gerardi Ducum aliorumque fidelium noſtrorum, nec non ob fidele ſervitium Wilhelmi, ejuſdem ſedis Epiſcopi reddimus & reſtituimus, & Regali authoritate eidem S. Eccleſiæ confirmamus. Sunt autem hæc: In loco qui dicitur Crempene iiij. manſi de fine fluminis Alblas uſque Merwede, inde uſque Menkeneſdrecht dimidiatè totius terræ cum omni diſtrictu. Item de Ryde juxta Merwede uſque Slydrecht. Item juxta Merwede in Turendrecht, inde in Duble, inde in Duvelhara, inde in Waal, inde iterum in Merwede uſque in Turendrecht, ad orientem uſque Gottekynes Hoffitat, quod eſt juxta Wirkenemunde, in Holtreka vij. manſi in Valckenbourgh xvj. curtilia cum terra ad ea pertinenti. Ibidem tres manſi: Sylva quædam propria inter Valkenbergh & Groternhenekeſtegron uſque Litte, in cædendis lignis & venatione, & paſcuis, & omni utilitate. In Hemſtede manſus j. Eccleſiam Flardinge cum capillis Kirewerua, Vorcholt, & Northgo cum capellis, Velkeſen cum capellis, Heligelo cum capellis, Pethem, Aldathorpe cum capellis. Ad hoc Comitatus omnis in Hollandt, cum omnibus ad bannum Regalem pertinentibus. Præterea beneficium, quod Comes Wirich ab Epiſcopo Adelboldo tenuit, ab eo loco qui dicitur Sigeldrecht uſque Riveſmuthen, item ſurſum ab occidentali parte Rheni uſque in Bodegraven, & poſt Wiroch Godezo, poſt Godezonem, Theodoricus Bavo filius poſſedit, quem Theodoricus Comes expulit, & vi S. Martino abſtulit. Præcipimus etiam ne quis Comes, nec aliqua ſub Comite perſona juxta Iſlam & Lake in locis ad duo Monaſteria pertinentibus ullam poteſtatem habeant, ſed propria fratrum ſint ad duo Monaſteria ſervientium, ſicut continetur in immunitatibus Ottonis primi, qui ea primus S. Martino tradidit, aliorumque anteceſſorum noſtrorum. Et ut hæc noſtræ confirmationis authoritas rata & inconvulſa permaneat, hanc paginam inde conſcriptam manu propria roborantes, ſigilli noſtri impreſſione juſſimus inſigniri. Signum Domini Henrici IIII. Regis, Sigehardus Cancellarius vice Sigefridi Archicancellarii recognovi. Data vj. Nonas Maij, anno Dominicæ incarnationis cIɔ.lxiiij.

Indi-

Digitized by Google

Indictione ſecunda, anno autem ordinationis Domini Henticiiiij. Regis ix. Regni verò viij. Actum Werede in Dei nomine fæliciter, amen.

Idem confirmavit etiam antiquas donationes Regum ſimiliter & Comitatum Trente ac Teiſterbant.

EOdem itaque anno M. lxxj. Godefridus ut Advocatus, una cum Epiſcopo, ſumptis armis intrat Hollandiam, cui Robertus cum exercitu occurrens apud Leydim inita pugna cum magna ſtrage ſuorum in fugam vertitur, cum uxore & Theodrico Gandavum profugiens, ubi omnem nobilitatem in arma concitans, Arnoldum nepotem ſuum, Comitem Flandriæ provinciam opprimentem apud montem Caſletenſem interfecit; Philippum Regem Francorum, qui illi auxilio venerat, & ejus exercitum proſtravit, & terga vertere compulit, effectus victor & Comes Flandriæ. Godefridus Dux Comitatum Hollandiæ de manu Epiſcopi in beneficium accipiens, orientalem ſive ulteriorem Friſiam armis ſubegit Ditioni ſuæ, & quatuor annis quietè omnia poſſedit. Epiſcopus verò Wilhelmus contra Robertum & Theodoricum continuò ſe muniens, conſtruxit arcem invictiſſimam in Iſſemonda. At Godefridus Dux, quo ſibi ac hæredibus ſuis Dominium perpetuò ſtabiliret, placida fruens pace, ædificavit inter vicos Ryſwijck & Ouderſchie, quoddam oppidum & arcem munitiſsimam, quod Delft nuncupauit, poſtmodum à Wilhelmo Comite & Rege Romanorum adauctum atque ampliatum, legibuſque & plebiſcitis adornatum Imperialibus. Verum cùm nihil ſit certum in humanis, quem nec arma terrebant, & cui victoria ac pax videbantur obſequi, inſidias ac mortem evadere nequivit. Godefridus quadriennio rerum potitus, dùm alvum exoneraret, lætaliter vulneratur, per quendam Giſelbertum miniſtrum Theodrici Iunioris, ac ſic ſaucius ductus Trajectum ſpiritum exalavit v Kal. Martii, anno M. lxxv. ſeu potius, M. lxxvj. Verum in quadam Chronica vetuſtis characteribus Haffligienſ. legi, quod anno M lxxv in Andverpia Sicarius Ducem Godefridum in ſeceſſum ad purgãdum album ingreſſum, per ſecreta naturæ cultro faciens interemit. Et adhuc annotatur ex rubro caractere: Dux Godefridus in Andverpia confoditur, dijudicet Lector. Nam ſcriptor ille magnum apud me habet pondus, qui Marianum Scotum & Sigebertum diligentiſſimè ſcribendo inſequitur. Hujus ſoror Ida nupſerat Euſtachio Comiti Bononienſi, mater Godefridi de Bullion, atque Balduini Regum Hieroſolymitanorum atque Euſtatij. Godefrido Gibboſo defuncto, ſucceſſit Godefridus ex ſorore nepos dictus de Bullion in Ducatu Lotharingiæ atque Brabantiæ, licet tunc Brabantiæ titulum nemo ſibi vendicaſſet, quem Henricus tertius primò aſſumpſiſſe dicitur anno M. cclj. Nam Hollandia uſque ad hæc tempora nomine Friſiæ appellabatur, quemadmodum Brabantia Lotharingiæ aſcribebatur à Tornaco ad Velpam fluvium protenſa.

Godefridus Dux Lotharingiæ Friſiam ulteriorem vincit.

Iſſelmundia arx cõdita.

Delft oppidum conditum.

Ida ſoror Godefridi uxor Euſtatij Bononienſis.

Brabantiæ titulum Henricus tertius primum ſumpſit.

Libenter

Libenter parcerem calamo, ne ſcriptores mortuos notarem, ſed tanta eſt diſcrepantia, ut ipſe inculpandus venirem, niſi me excuſarem. Beka ſcribit Anfridum Epiſcopum abiiſſe anno M. viij. ac ſucceſſiſſe illi Adelboldum, quem præfuiſſe annis xviij. Annotat huic ſuffectum Bernoldum eum præfuiſſe annis xvij. migraſſe ad Dominum xiiij. Kal. Auguſti, anno M. liiij. Subſequentem Wilhelmum, & poſtquam præfuiſſet annis xxij. exceſſiſſe vita anno lxxvi. hoc eſt eodem anno, quo deceſſit Godefridus Gibboſus, vel quinto Cal. Maij, anno M.xcix. Itaque intermiſsi ſunt paulo minus anni decem, in his quattuor ſeſsionibus Pontificum, & tamen Marianus Scotus, qui genuinam ſervat calculationem, narrat Wilhelmum Epiſcopum acceſsiſſe Hieroſolymam, ſecundũ unam anno M.lxv. ſecundũ aliam anno M.lxxxvij. Abbas verò Vrſpergenſis anno M.lxiiij. id actum annotat. Hæc pro admonitione illorum, qui minus ſunt ſolliciti.

Wilhelmus itaque in dignitate Epiſcopali vixit annis xxij. obiit in menſe Majo, anno Domini M.lxxvj. & eſt ſepultus in Eccleſia Trajectenſi in quadam Capella, in parte Meridionali, in eodem ſepulchro in quo Guido poſteà Epiſcopus. Hic Synodali decreto renovavit donationem per Baldricum factam de libertate Bergæ atque Linnæ, atque erectione Eccleſiæ in Leinderkercke anno M.lvj.

Abbas Vrſpergenſis anno Domini M.lxiiij. Sigifridus Epiſcopus Maguntinenſis, & Guntherus Babergenſis, & Wilhelmus Trajectenſis, aliiq; quam plures Præſules vel nobiles multo comitatu Hieroſolymam tendentes, multas infeſtationes à Barbaris perpeſsi ſunt, tandemque profectione fruentes optata, numero & rebus admodum attenuati redierunt.

Ex Chronica Haffliginenſi.

Anno milleſimo lxv. fama vulgata omnes movit, cunctis pro certo aſſerentibus, adveniſſe diem Iudicii, quia à multis aſſeritur certum terminum illius diei fore, quando terminus Paſchalis in ſexta feria evenerit, & ſequenti Dominica Paſcha ſit, quando Dominus paſſus eſt, contigiſſe dicunt, uſque ad ſeptem millia peregrinorum Hieruſalem orandi voto petentes in paraſceve in quodam caſtello obſeſsi ab Arabitis pariter trucidantur.

Marianus M.lxv. multi pauperes & divites cum Sigefrido Moguntino Archiepiſcopo, Trajectenſi Epiſcopo, Bambergenſi Epiſcopo, atque Ratiſponenſi Epiſcopo, poſt tranſitum ſancti Martini, plus ſeptem millia hominum Hieroſolymam perrexerunt, Vbi autem Epiſcopi ſedebant, dorſalia pallia pendebant, vaſis quoque aureis & argenteis cibus potuſque inferebãt; Arabitæ verò fama pecuniæ congregati, multos eorum in paraſceve occiderunt. Qui autem evadere potuerunt, in quoddam vacuum caſtellum, nomine Carvaſalim fugerunt, quod claudentes lapidibus & fuſtibus defendebant ſe contra jacula Arabitarum, quærentium pecuniam eorum auferre, vel vitam cum pecunia. Tunc unus optimus miles nullo periculo victus, *Et vide Marianum.*

P p. quum

quum ſepulchrum Domini videret, exivit foras. Arabitæ verò ſtatim eum comprehendentes, reſupinum eum in terram in modum crucis diſtenderunt, & manum & pedes ejus transfigentes clavis in terram, ab imo ventris uſque ad guttur deſecantes eum, omnia viſcera ejus ſcrutati ſunt, poſtremò cùm eum membratim diviſiſſent, dux ipſorum primus lapidem ſuper eum miſit, deinde omnibus tunc ſociis illius de caſtello hæc omnia intuentibus, dixerunt, vos ita interietis, niſi omnem pecuniam veſtram nobis tradideritis. Chriſtianis itaque promittentibus Dux Arabitarum ingreſſus eſt ad eos in caſtellum, & xvj alii cum gladiis. Qui Dux cùm vidiſſet adhuc in tanta gloria Epiſcopos ſedere, cernens Epiſcopum Babenbergenſem nomine Güntherum, cæteros magnitudine ſeu pulchritudine corporis præcellẽtem, putavit illum eſſe Dominum Chriſtianorum, & ſicut mos eſt gentilibus reos tenere, miſit corrigiam in collum Epiſcopi & ait: Tu & omnia iſta tua mea erunt. Epiſcopus verò per interpretationem ait illi: Quid mihi facies, ille dixit ei, iſtum pulchrum ſanguinem gutturis tui ſugam & ſuſpendam te ante caſtellum ſicut canem. Tunc Epiſcopus apprehenſo capite ejus uno colapho alliſit Ducem in terram, alii autem omnes ligati ſunt, quo comperto hi qui foris erant, irruerunt ſuper caſtellum, ſed illi qui ligati erant ſuſpenſi de muro contra eos prohibuerunt eos ſuæ ſalutis cauſa. Ipſi verò latrones propter pecuniam, quam prius Chriſtiani tulerunt, rixati invicem ſe ex magna parte interemerunt. Interea Dux ac Ramula rogatus à Chriſtianis, qui evadere poterant ſecundo die paſchæ cum valida manu advenit, Arabitaſque fugavit, Deinde accipiens quingentos biſantios aureos à Chriſtianis cum Duce Arabitarum inimico Regis Saracenorum Domini ſui produxit eos Ieroſolymam, deinde ad navim. Ita autem omnis multitudo Chriſtianorum conſumpta eſt, ut vix de ſeptem millibus, vel eo amplius duo millia reverſa ſint.

Hujus Wilhelmi intuitu Epiſcopi, Henricus quartus Henrici tertii Imp. filius, nepos Conradi Imp. cõfirmavit donationes Henrici II. Imp. de Trente, & ſimiliter Conradi de Comitatu in Teiſterbant, & de Amuda aliiſque & approbavit auctoritatem cõſtitutionis Regum antiquorum Pippini, Caroli, Ludovici Pii, ejuſque æquivoci, Zuentiboldi & Conradi, Ottonis & Henrici, quas ſibi fatetur exhibitas anno M. lv. ordinationis Henrici tertii tertio, Regni j. Actum Werede.

Inter hunc Epiſcopum Wilhelmum & Regimbertum Abbatem Aſpernacenſem fuit facta concordia de Eccleſiis in Hollandia, approbante hoc ipſum Henrico quarto anno Domini M. lxiij. anno autem ordinationis Domini Henrici quarti Regis viij. Regni verò vij. Actum Coloniæ. Sequitur pars. Notum ſit omnibus in Chriſto fidelibus, tam præſentibus, quàm futuris, qualiter ego Wilhelmus Trajectenſis Eccleſiæ licet indignus vocatus Epiſcopus per manus Advocati mei Gerolphi, Regimberto venerabili ſanctæ Abſternacenſis Eccleſiæ Abbati, ejuſque Advocato Theodrico in ſancta Synodo recognovi mediam partem Eccleſiarum earum, quæ infrà nominatæ

minatæ ſunt, quarum matres, videlicet, hæ Flardinge, Kirekwervé, Velſe-reburgh, Heilegelo, Pethem, aliquando à Carolo & orthodoxis Patribus aliis, beato Willebrordo Patrono noſtro, ac primo ſedis noſtræ Archiepiſcopo ad eandem Eccleſiam Abſternacenſem traditæ fuerant. Sed à Theodrico Comite, & filio ejus Theodrico, fratreque ejus Florentio invaſæ, atque propter continuam bellorum ſeditionem omni Epiſcopali jure neglecto in poteſtatem Epiſcopi Synodali auctoritate redactæ fuerant cum capellis infra nominatis: Harago, Schro, Rineſburg, Warmonde, Liethemuthon, Rinſaterwald, Aſclekerwald, Agathenkyreca, Hemezenkireca, Aſcunannedif, Spernerewald, Sloten, Ecmunde, Alcmere, Scirmere, Aliſuen, Woggungen, Aldenthorp, Vronlo, quæ neque in termino earum, quæ modo matres ſunt, quippe ubi neque conſecratio, neque terminatio ulla erat, neque ipſæ conſecratæ erant, atque ideo omnis decima ſecundum conſtituta canonum in manibus Epiſcopi erat, ea ſcilicet conditione, ut idem venerabilis Abbas omneſque ejus ſucceſſores ad eandem Eccleſiam Abſternacenſem medietatem habeant earundem Eccleſiarum omnium liberam ab omni ſervitio Epiſcopali, neque circaturam, neque oblationes Epiſcopo, neque ſervitium Præpoſito, neque ad ædificandas ſive conſecrandas, vel ad terminandas eaſdem Eccleſias ullum ſupplementum præbeant. Neque ad Synodum coacti veniant, ipſi miniſtros locare poterint, qui ſuam partem colligant. Ipſi Præſbyteros ponere, qui ad eaſdem Eccleſias ſerviant, ſimilem cum Epiſcopo poteſtatem habeant, ipſi in omni utilitate, quæ de eiſdem Eccleſiis provenire poſſunt, ſive in redemptione earum, ſive in acquiſitione decimarum, ſive in compoſitione illati damni excepto Epiſcopali banno, in omnibus mediam partem accipiant. Si quid verò culpa Præſbyterorum neglectum fuerit, nullum inde damnum incurrant, &c. Actum Coloniæ, anno ſalutis M. lxiij. anno Domini Henrici quarti Regis ix. Regni verò ſeptimo.

Conrardus ſecundus Epiſcopus Trajectenſis 22.

Wilhelmo Epiſcopo defuncto, Conrardus natione Suevus electus & promotus intuitu Henrici quarti Imp. cujus nutricius fuiſſe aſſeritur xxij. Epiſcopus conſtituitur. Iam filii Florentii Comitis Hollandiæ, quorum ſuprà meminimus, ad paternam hæreditatem aſpirabant, ſublato Godefrido. Cùm Wilhelmus Epiſcopus ſperaſſet hæredes exterminatos, & Comitatum Imperatori devolutum, imperavit illum, ut de cætero juris ſui eſſet, & idcirco arcem in Iſelmonda incepit munitiſſimam, eo anno, quo obiit, quam Conrardus iſte perfecit primus, & propugnaculis adornans. Reverſus itaque ex Flandria Theodoricus juve-

Theodoricus Hollandiæ Comes arcem Iſſelmundam evertit.

nis cum auxiliariis copiis, arcem hujuſmodi obſidere ſtatuit, quibus Conrardus cum valido occurrens exercitu, laborantibus ſuis laturus ſuppetias, confecto prælio, cæſo & in fugam verſo exercitu, ægrè ſe in arcem recepit, eaque valido expugnata ſeſe dedere coactus eſt: capta itaque arce, & demolita ad civitatem ſuam redire permittitur. Et Theodricus in Comitem ſublimatur, & duxit Withildim filiam Ducis Saxoniæ in uxorē, ex qua genuit Florentium Craſſum, deceſsit anno M.xcj. eùm præfuiſſet annis xv. Sepultus Egmondæ, paulo ante Baſilica Divi Petri in montibus in curia aulicorum Henrici quarti Imp. apud Trajectum conflagravit, quod ille dolens dedit ad reſtaurationem amplas poſſeſsiones in hunc modum, prout ipſi ex originalibus excerpſimus, ut appareat, quanta fuerit ipſorum priſcorum Regum in Eccleſiam liberalitas ac pietas.

Donatur ab Henrico quarto Imp. prædii Broecke.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Rex, liberè & perfectè regere, regnare eſt, illum, per quem Reges regnant, Chriſtum in ſanctis ſuis honorare, inter quos cœli janitorem integræ fidei confeſſorem, Regni vel Imperii defenſorem, Apoſtolorum principem, beatum Petrum Apoſtolum in reparanda Trajectenſi Eccleſia ſua placando honorare neceſſarium duximus. Quam incēdio conſumptam noſtris peccatis imputando ingenuimus. Vnde in reparatione ejuſdem Eccleſiæ prædium quoddam nomine Bruoche, cum univerſis appenditiis, hoc eſt, utriuſque ſexus, mancipiis, areis, ædificiis, pratis, paſcuis, terris, cultis & incultis, viis & inviis, ſylvis, venationibus, aquis, aquarumque decurſibus, molis, molendinis, piſcationibus, exitibus & reditibus, quæſitis & inquirendis, ac cum omni utilitate, quæ vel excogitari, nominari, vel ſcribi poterit, ſancto Petro in præfata Eccleſia combuſta firmando tradidimus, tradendo firmavimus, ſubmonentibus ac rogantibus Bertha & Regni & thori ſocia, Sigifrido Moguntino, Hiltolfo Colonienſi Archiepiſcopis. Ruperto Babenbergenſi, Ebbone Nuriburgenſi Epiſcopis, Trajectenſi verò Epiſcopo Conrardo, eo obnixius, quo rectius, cæteris ſuccinente, cujus Prædii ſitus eſt in pago Velue in Comitatu Dulderici. Dedimus autem ea lege, ut eadem Eccleſia ſancti Petri perenniter abſque omni contradictione obtineat, & interdicimus, ne alicuius violentia inde auferat vel alio tranſponat. Cujus firmæ traditionis teſtem chartam præſentem ſcribi juſsimus, quam ut infrà videri poteſt, propria manu corroboratam, & ſigilli noſtri impreſsione inſignitā omnis generationis tam futuræ, quàm præſentis notitiæ relinquimus: Signum Domini Henrici quarti Regis invictiſsimi, Adalbero Cancellarius vice Sigifridi Archicancellarii recognovi, Anno Dominicæ incarnationis Milleſimo lxxvij. Indictione 15. x. Kalendas Iunias data. Anno autem incarnationis Domini Henrici quarti Regis xviij. Regni verò xxj. Actum Wormaciæ fæliciter in nomine Domini Ieſu, Amen.

Comes Dulderícus in Veluva.

Indictio 15. eſt annus Chriſti 1077. Henrici 21.

Huic Conrardo Henricus quartus contulit Comitatum in Stavero, quem Egbertus Marchio Imperatoris conſanguineus (qui Comites Hollandiæ ex

Orientali

Orientali Friſia violenter expulerat & ſpoliaverat) ob perfidiam per ſententiam Principum, publicus hoſtis indicatus, amiſit anno M.lxxvij. anno ordinationis Domini Henrici xxiiij. Regni ſui xxxij. Imp. ij. Actum Wormatiæ.

Obtinuit etiam ab Adelheyde Comitiſſa, filia Everhardi prædium Ortinam cum ſuis annexis, cui viciſſim dedit in precariam unam curtim Verdam ſcilicet in Batua juxta Awich ſitam, & Waricam prope Thielam, & cum domo lapidea quatuor præbendas Traject. Contulit inſuper Eccleſiæ Trajectenſi certam terram juris ſui: tandem à fundamentis conſtruxit Baſilicam Divæ Virginis Mariæ in civitate Trajectenſi ſecundum mœnia, ad ſimilitudinem alterius Eccleſiæ juxta muros urbis Mediolanenſis, in ejus honore dicatæ, ut per ipſum Conrardum, cùm intereſſet expeditioni per Imperatorē factæ, in Italia dirutæ, quam abundè ditavit. Tandem die quem Mercurii vocant in Paſchali hebdomada peractis miſſarum ſolemniis, dum in aula Epiſcopali ſolus oraret, inſidiis cujuſdam Friſij interemitur anno ſalutis M. xcix. menſis Aprilis xiiij. cùm præfuiſſet annis xxv. Sepultus in Eccleſia quam ipſe fundaverat; qui verò ſcelus perpetravit, aufugit impunè, poſteà Regia auctoritate capite plectitur. Cauſam mortis ſuæ variam ſcribunt, alij ab uno ſuorum, alij à pluribus occiſum volūt, alij patrem illius architectis, qui ſecreto allectus pretio, templum ipſum in ceno & fluida terra fundavit, & columnas firmavit, auctorem necis aſſerunt, ob odium idcircò in ipſum conceptum. Ego crediderim per Eggiberti occiſi fautores paratum dolum.

De Egberto verò ita ſcribit Abbas Vrſpergenſis: Recepto jam à Saxonibus pacifice Imperatore Henrico quidam Marchio Eggibertus Imperatoris etiam conſanguineus, armis ſtrennuus & animoſus atque ditiſſimus. Iterum in Saxonia contra Imperatorem Tyrannidem ſuſcitavit, qua cognita Imperator in Franciam properè rediit.

Anno Domini Milleſimo lxxxix. Imperator Henricus congregato exercitu oppidum quoddam Marchionis Eggiberti in Turingia poſitum nimis firmum Gliche dictum obſedit. In vigilia verò natalis Domini, Dominico ſcilicet die, cùm magna pars privatim ob diem feſtum jam abiret, Eggibertus ſuis conſulens audacter Imperatorem invadit, & gnaviter primo reſiſtentem tandem cedere compellit, ibi Burchardus Loſanne Epiſcopus, qui ea die ſacram Imp. lanceam ferebat, occiſus eſt. Anno Domini M.xc. Henricus Imperator Italiam ingreditur, ibique ferè per ſeptem annos moratur. Prædictus Eggibertus à quibuſdam Imperatoris fidelibus in quodam molandino pauſandi gratia deprehenſus turpiter occubuit.

Digitized by Google

Burchardus Epiſcopus 23.

BVrchardus Contardo ſucceſſit in Cathedra xxiij. Epiſcopus, vir admodum pius & prudens, cujus genealogiam non inveni. Hic etiam ordines manu propria contulit & conſecravit Præsbyteros & Diaconos. Præfuit annis xiij. deceſſit anno ſalutis M.cxij. xv. Kal. Iunij, ſepultus in Occidentali parte Eccleſiæ Traject. tempore Henrici quinti: cujus anno ſcilicet M.c. primo, vel circa Henricus Craſſus Germanus Cunonis, filii Ducis Ottonis, fraude ipſo Cunone occiſo in itinere, natu ſenior, dum in Friſiæ Marcam, cui præerat, res acturus, proficiſcitur à vulgaribus Friſonibus, quibus Dominationis ſuæ jugum grave fuit, obſequium ſpectans, vallatur, re quoque cognita, fugiens ad mare, vulneratur à nautis, ſimul & ſuffocatur. Hujus tanti viri, qui nimirum totius Saxoniæ Principatum ſecundus à Rege regebat interitus, ab univerſo regno Teutonico graviter ferebatur. Fuit Marchio in Saxonia potentiſſimus, hic adjudicavit prædium ſitum inter Leckam & Ligniam flumina, per Arnoldum de Rothe, & Henricum de Kuyck diu occupatum, eccleſiis majoris & ſancti Salvatoris Trajectenſ. & ut liceat eis ibidem matrem Eccleſiam conſtituere, indulſit. Anno Milleſimo octavo.

Otto Sax. Dux Bavariæ pater Henrici Craſſi & Cunonis.

Godebaldus Epiſcopus 24

SEquitur Godebaldus Friſius, uti volunt, xxiiij. Epiſcopus, non impar meritis ſuorum prædeceſſorum, religionis obſervantiſſimus. Hujus tempore Bernardus Clarevallenſis celebris habetur, & Henricus quintus, anno M.cxiiij. contra quoſdam in locis paluſtribus, ultra Friſonum Inſulas habitantes, navalem expeditionem multo ſtudio inſtituit, ſed rebellione Agrippinæ Coloniæ revocatur. Hic Epiſcopus in territorio Trajectenſi in loco paluſtri, qui idcircò Ooſtbroeck dicitur, conſtruxit Monaſterium pro commoditate Religioſorum virorum & fœminarum, in honore Beatæ Mariæ, ac Laurentii Martyris, quod propter ſtrictam Religionis obſervantiam, Carcer ordinis pridem dictum volunt, ſub profeſſione ſancti Benedicti. Anno M.cxxij. idem in Medelburgo oppido Walacriæ Canonicos Regulares propter eorum petulantiam amovens, Religioſos ordinis Præmonſtratenſis ex Antwerpia in locum eorum accitos, inſtituit. Paulo ante, videlicet M.cxxj. vj. Non. Martii obiit Florentius Craſſus, Comes Hollandiæ viij. & fraterno amore eccleſiæ Traject. junctus Eccleſiæ, cùm præfuiſſet annis xxx. tumu-

Ooſtbroeck Monaſterium carcer Ordinis.

Florentius Craſſus Comes Hollandiæ moritur.

tumulatus Egmondæ. Cujus uxor Petronella conſtruxit Monaſterium juxta arcem ſuam in Reynſburch, ubi & quieſcit, cui ſuccedit Theodricus ejus filius Comes ix. ducens in uxorem Sophiam filiam Ottonis Comitis Ricomagi, ex Principibus Palatinis, ex qua genuit Florentium ſucceſſorē, Otthonem Comitem de Benthem, Baldevinum Epiſcopum, & Peregrinum Præfectum arcis Leydenſis, ac tres filias.

Item Henricus quintus Imp. donationem de Iſla & Lacke confirmavit.

SVb eodem tempore idem Henricus Imp. Pentecoſten apud Trajectum celebrat, ſuboritur levi ex cauſa tumultus inter aulicos Cæſaris & Epiſcopi, ita ut Epiſcopus intra Monaſterium, aliquibus ex ſuis captis, aliis trucidatis, ſalutem quærere impelleretur, captus tamen coram Imperatore ſiſtitur, & cuſtodiæ mancipatur, à qua non longo poſt tempore elapſus eſt. Volunt hujus tumultus auctorem fuiſſe quendam Giſelbertum Epiſcopum infeſtum, quem Imperator pœna capitali animadvertendum cenſuit. Abbas tamen Vrſpergenſis hoc modo ſcribit: Anno Dominicæ incarnationis Milleſimo cxxiij. Imp. Henricus natalem Domini Trajecti celebravit. Oritur in ipſis feſtis diebus quædā tumultus inter Aulicos ſc. & Epiſcopi Miniſteriales, quæ etiam eò proceſſit, ut univerſa curia ſimul & civitate commota, utriuſque partis armatæ concurrerēt cohortes, fit clamor confuſus, quaſi à Trajectenſibus in Imp. conjuratio ſit facta, ſicque illis irruentibus & iſtis reſiſtentibus acris committitur pugna, adeò ut multi caderent, plures de Oppidanis caperentur, reliqui in turrim firmiſſimam, quæ illic erat, confugerunt. Pontifex etiam ipſe quaſi pravi conſilii particeps, & ob hoc Majeſtatis reus habitus, cuſtodiæ traditur, à qua poſteà magna pecuniæ ſumma mulctatus, multis etiam primoribus illarum partium intervenientibus, & maximè Frederico Colonienſi Archiepiſcopo vix redimitur: Demum apud eandem civitatem Pentecoſten celebraturus, ægritudinem, quam jam diu celaverat, ſuperatus ad extrema cœpit propinquare, vocatiſque qui ſecum aderant, id eſt Regina Machthilde conjuge ſua, cæteriſque primatibus, prout potuit de Regni ſtatu conſilium dedit. Coronam, cæteraque Regalia uſque ad conventum Principum conſervanda, in caſtello firmiſſimo, quod Hamerſtein dicitur, reponi diſpoſuit, ſicque viatico Chriſti Sacramentorum communicans, diem claudit extremum x. Kal. Iunij. Cujus corpus more Regio curatum, Spiram eſt delatum, & coram multitudine Nobilium & inferiorum clericorum atque laicorum, juxta majorum ſuorum manſolea, honorificè conditum, anno Regni ſui xix. Imperii verò xiiij. Qui primum ſub ſpecie religionis patrem excommunicatum, Imperio privavit, confirmatus in honoribus, mores mutavit. Sed poſt injurias Apoſtolicæ ſedi illatas, ſemper ſe ipſo inferior fuit. Cepit etiam tunc germinare diſcordiæ illius

Seditio Traiecti inter Epiſcopi & Imperatoris familiares.

Henricus quintus moritur Traiecti, & ſepelitur Spiræ 10. Kal. Iunij.

illius Seminarium, quæ ſequenti æſtate maximo illius regionis damno (quæ vulgo Hollant vocatur) moroſè & laborioſè, & vix tandem ipſo Imp. copioſum illo exercitum ducente, terminabatur. Vbi matrona quædam, cujus nomen excidit, ſoror nimirum Lotharij Ducis, cujus & patrocinio confiſa Imperatori rebellare præſumebat. Anno verò M. CXXIIIJ. Henricus Imperator movit expeditionem contra eos, qui ſibi in Regione Hollant cõtrarii erant. Hiſque licet tardè ſubactis, ad ſuperiores ſe partes contulit. Dicta fuit iſta Petronella uxor Florentij Comitis, & ſoror Lotharij poſteà Auguſti.

Huic Godeboldo Epiſcopo Calixtus Romanus Pontifex, ex conſilio Remenſi, dum mala valetudine laboraret, per Legatos Epiſcopalem ſuam abſentiam excuſanti, & petenti pro ſe & ſucceſſoribus, conceſſit mitram ac Inſulam Pontificiam, qua Epiſc. Traject. ob clades paſſas, multis ante actis annis, uſi non ſunt. Hic Epiſcopus recuperavit bona in Siſelich alienata, anno M. CCXX. Et Henricus Quintus Imperator donationem de Comitatu Friſiæ, per genitorem ſuum Conrardo Epiſcopo factam, renovavit.

Idem Henricus confirmavit Donationem de Iſlà & Leckà anno M. CXXIJ. Traiecti.

Henrici quinti donationes.

HIc idem præbendam Epiſcopalem perpetuò adjunxit Decano majoris Eccleſiæ, utebatur hoc Proverbio: Corpus dũ arctatur penuriâ, haud facilè contemplatur cœleſtia. Et ſimiliter Eccleſiam in Occidẽtali Friſiia, quæ Medenblick vocatur, cum ſuis appendiciis & cenſu ad Cameram Epiſcopalem pertinente, & circatu & oblationibus contulit Canonicis Trajectenſibus. Reſtituit etiam, dictante Lothario Aug. per Iuſtitiam perpetuò Majori paludem ad Amerongen, & Thornen & Coten, quam ipſe alienaverat, Illo nolente pro neceſſitate ſua, credo, redemptione captivitatis, cum decimis, exceptis iis quæ pertinent ad Eccleſiam de Amerongen, tam in paludibus, quàm in montibus. Synodalem quoque Iuſtitiam tam in illa palude, quàm de noſtra pertinente, ſcilicet Wercunden & Zeiſt adjacente ſupradictæ Paludi ex eadem parte Rheni. Actum anno M. CXXVJ. Epiſcopatus ſui XIJ.

Hæc de Godebaldo Epiſcopo videntur intelligenda.

Circa eadem tempora puta M. CXXV. Mathildis Regina contulit eccleſiæ Trajectenſi proprietatem ſuam in Richtkercke pro ſalute Henrici IIIJ. Imp. conſortis ſui pro perpetuis cereis, qui Henricus hoc tempore conceſſit naturæ apud Trajectum, cujus inteſtina recondita ſunt in medio choro majoris Eccleſiæ, juxta viſcera Conrardi Imp. Avi ſui, cui ſucceſſit Lotharius.

Godebaldi Epiſcopi mors.

Godebaldus tandem ingraveſcente morbo, profeſſionem Monachalem Divi Benedicti in Ooſtbroeck aſſumens, plenus ſanctitate deceſſit, anno ſalutis M. CXXVIIJ. ſecundo Idus Novembris, cùm præfuiſſet annis XV. Eccleſiæ Trajectenſi, ſepultus in eodem Monaſterio.

ANDRÆAS

Andræas Epiſcopus 25.

GOdelbaldo defuncto, ſucceſſit Andræas ex Comitibus antiquæ gentis Gugernorum xxv. Epiſcopus, vir prudens & gravis, paci & tranquillitati ſuorum multùm intentus. Hic Hermannum Comitem Gugernorum, ſive fratrem, ſive nepotem ſuum (incompertum habeo) à Theodrico Comite Hollandiæ in ultionem Florentii proavi ſui apud Hamerithum occiſi, palam & occultè hoſtiliter impetitos, ac ſimiliter Godefridum Comitem Aquilini Montis, hunc de Arenberch, (illum de Kuyck vulgus appellat) fratres ægrè illi reconſiliavit, pacemque compoſuit hac conditione alias inſperatam. Hermannus pro mulcta & liberatione animæ occiſi Comitis à fundamētis erigeret Monaſterium, atque dotaret in perpetuam memoriam. Vnde factum eſt, quod in agro, qui Rheno & Wahali interjacet, haud longè à fluvio Lignia corrupto, linea rectius, ſic vocato (quia labore militari Romani inſtar Regulæ hanc foſſam ex Rheno in Wahalim ac Moſam deduxere, pro recreſcentibus aquis derivandis) inſigne conderetur cœnobium, in quo Religioſi (quos Præmonſtratenſes à loco, alii Nortbartinos ab auctore nominant) quorum vita, quia tunc recens inſtitutus ordo, magno in precio habebatur, acciti ex Landuno collocantur. Quibus etiam præficitur Abbas Robertus, non minus ſanctitate, quàm Regio ſanguine clarus. Nomen autem Iudicum inſula Mariæ ipſi loco, quem Rex Angliæ contuitu ipſius Abbatis, Calice aureo, inſulis auro gemmiſque contextis, nec non ære legali copioſo ac pavimento Theſſalato, quod adhuc viſitur, opulenter adornavit. Habuit itaque initium eodem reconſiliationis anno, ſcilicet M.CXXVIIJ. quarto Kal. Iulias. Sed heus, manet alta mente repoſtum hoc conceptum odium, ut verbis utar Virgilianis. Friſiis enim rebellantibus, Florentius cognomento Niger ſe jungit adverſus Theodricum fratrem. Quibus ſuppreſſis, recipitur Florentius in gratiam ex auctoritate Lotharii Imp. Auguſti, utriuſque avunculi, poſtquam Alcmaria oppidum atq; Provincia Canenfatum (Kenemaros vocant) jam ferro igneque vaſtata erant. At Florentius Comes inſtigantibus Nobilibus quibuſdam, Helingim puellam formoſam Hermanni atque Godefridi Comitum ex ſorore Neptim, ex Principe de Rotham procreatam, ſub tutelâ Hermanni degentem, eo inconſulto, in matrimonium appetebat, obſtetit Hermannus conatibus Florentij, adjutus viribus Godefridi Comitis, atque Andreæ Epiſcopi. Vnde recrudeſcente odio, Florentius infert moleſtias. At Trajectenſes rarò concordes cum Epiſcopo, partim metu Lotharij Cæſaris, partim affectione Florentium in civitate recipiunt, & emittendi, recipiendique ſe poteſtatem faciunt, auxilioque fovent, ita ut in Epiſcopi opprobrium, præſidium Epiſcopi ac vicos aliquos flammis conſumeret: inter quos erat & pagus, quem o-

Comes Aquilini montis, i. Arenberch.

Comes Gugernorum, id eſt de Kuyck.

Inſula Mariæ Cœnobium à Comitibus de Kuick inſtitutum.

Regis Angliæ munificentia.

Florentius Niger jungit ſe Friſijs contra Theodricum fratrem Hollandiæ Comitem.

Florentius cum Epiſcopo ob Neptim eius quam ambit.

ram Leceæ flu. ſive Lexmundam vocant. Quo provocatus Hermannus, atque ſecum in animo revolvens, quonam pacto injuriam ulciſceretur illatam, tendit ad inſidias, & ſubmittens latenter, qui præſtolarentur manè egredientem Trajectum cum paucis ad venationem, haud longè ab urbe in loco dicto Abſtede fruſtra quærentem fugam, collabente equo occiderunt. Ipſe autem Hermannus patrator per Lotharium Auguſtum, qui cædem nepotis permoleſtè ferebat, ex ſententia Principum, dignitate ac titulo Comitis, quo fulgebat privatur perpetuò. Theodricus quoque Comes in ultionem fratris Hermannum atque Andræam Epiſcopum profligavit, exuens illum omni Dominio ſuo, quod etiam in ſolitudinem redegit, incolas omnes percutiens in ore gladii. Ambo tamen poſt obitum Lotharii in gratiam à Theodrico recepti, ad ſua redierunt. Quo tempore Fulcoldus quidam miles, conſcius necis hujus, ex arce ſua quæ Barno dicitur citra Moſam ſita, qui vindictam Theodrici evaſerat, pro reconſiliatione conſtruxit Eccleſiam ac Monaſterium ſimiliter ex profeſſione Præmonſtratenſium, quod etiam noſtra æſtate per Abbatem regitur. At Andræas Epiſcopus amovens Sacerdotes ab Staurienſi Eccleſia ob diſſolutos mores, traduxit illuc viros ac fœminas religioſos ex Ooſtbroeck, cumque jam utiliter & honeſtè per decem annos Eccleſiam ſibi commiſſam adminiſtraſſet. Deceſſit ix. Kal. Iunii, ſepultus apud Prædeceſſores anno M. cxxxviij. alibi xxxix. Huic Conrardus tertius Romanorum Aug. renovavit donationem Comitatuum de Ooſtergou & Weſtergou, per alios Reges & Imperatores antea collatorum, quos Lotharius Aug. Eccleſiæ iterum ademerat, & Comitatui Hollandiæ unierat, præbens perpetuum diſcordiarum fomentum. Pro confirmatione autem hujus rei ſubjecimus literam Conrardi Regis.

Hermannus Comes de Kuyck Flerentium ex inſidiis occidit.

Barne Monaſterium ordinis Præmonſtratenſis.

Staurienſis Eccleſia reformatur.

Andræas Epiſcopus moritur 1139.

Reſtitutio Comitatuum Ooſtergouwe & Weſtergouwe.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Conrardus divina largiente clementia Rex Romanorum iij. Scimus & verè credimus, quod qui copioſus eſt in miſericordia, per quam & Reges regnant, propter hoc ſuos conſtituit Rectores in huius peregrinationis & ſæculi via, ut bene ſe regentes, & alios poſtmodum ſecum regnant in Patria cœleſti. Quod nobis utique juſtè & miſericorditer eventurum ſperamus, ſi unicuique ſuam juſtitiam pro viribus noſtris conſervemus. In ipſam itaque juſtitiam pro Dei amore fideliter intendentes, notum eſſe volumus tam futuris, quàm præſentibus, cunctis Chriſti noſtrique fidelibus, qualiter Comitatum quendam Friſiæ, nomine Ooſtergouwe & Weſtergouwe S. Martino ad eccleſiam Traiectenſem monitu & petitione venerabilis ac fidelis noſtri Andrææ ejus ſedis Epiſcopi juſtè reſignavimus, quem injuſtè eidem Eccleſiæ ablatum pro certo comperimus. Dederat ſanè prædictum Comitatum Traj. eccleſiæ Divæ recordationis Henricus IIII. Imp. Aug. tum pro remedio animæ ſuæ, tum propter amorem & ſervitutem venerabilis viri, & fidelis ſui Conradi, ejuſdem Sedis

Comitatus Ooſtergou & VVeſtergou donantur Eccleſiæ Traiectenſi.

Digitized by Google

dis Epiſcopi. Cui dono filius ejus Henricus bonæ memoriæ v. iiij. verò Imp. Aug. iterando renovavit, & renovando authoritate & privilegio ſuo confirmavit. Nunc igitur aliquamdiu ſub Prædeceſſore noſtro Lothario Imp. prædicta Eccleſia ſuo jure & prædicto Comitatu caruit, ulterius eam ſuo jure carere volumus, ſed ſecundum monitionem fidelium noſtrorum, in debitum ſtatum ei reddendo Comitatum, eam reformamus ſecundum hoc, quod in privilegiis Eccleſiæ veritatem invenimus. Vt igitur antiquæ donationes, & noſtræ reſignationis authoritas immobilis & inconvulſa per ſuccedentia tempora permaneat, hujus atteſtationis paginam conſcribi, & ſigilli noſtri impreſſione inſigniri juſſimus; Teſtes quoque ſubnotari præcepimus, quorum nomina hæc ſunt, Thiewinus S. Rufniæ Cardinalis, Epiſcopus, & Apoſt. Sedis Legatus, Arnoldus Colonienſis Archiepiſcopus, Albero Treverenſis Archiepiſcopus, Embrico Wizeburgenſis Epiſcopus, Albero Leodienſis Epiſcopus, Wernerus Monaſterienſis, Vdo Oſnaburgenſis, Stephanus Metenſis Epiſcopus, Nicolaus Cameracenſis Epiſcopus. Walravius Dux, Wilhelmus Comes Palatinus, Godefridus Comes Namurcenſis, Henricus Comes de Zutphen, Arnoldus Comes de Clivo, Adolphus Comes de Saffenberch, Adolphus Comes de Caſtro, Conrardus Comes de Bonna, Arnoldus Comes de Loen, Conrardus de Haghen, Rothgerus de Duria, & alii quam plures. Data v. Idus Aprilis, Indictione j. Anno Dominicæ incarnationis CIↃ. cxxxviij. regnante Conrardo Rege Rom. tertio, Primo anno Regni ejus. Actum Coloniæ in Chriſto fæliciter, amen. Signũ Conrardi Rom. Regis tertij. Ego Arnoldus Cancellarius recognovi, & recenſui vice Archicancellarii Moguntini.

Idem Andræas Abbati ac Monachis ſancti Trudonis conceſſit in villa Alburch, quæ & Babilonia, Eccleſiam ac decimas, quæ Epiſcopi eſſe conſueverant, quia profugus illic forſan receptus fuit. Diſcordiam quoque inter majorem atque ſancti Salvatoris Eccleſias, ſuper ordine miniſterii in Paſcha, Penthecoſte, atque natali Chriſti ſervando antiquitatem exſtinxit, & ne in poſterum exſuſcitaretur, contribuit ex ſuis in Putta & Ermelle ſtipendia perpetua. Et intuitu ejus Lietardus Epiſcopus Cameracenſis contulit utriſque Eccleſiis alterna duo in Weſterloo & Oulo M.cxxiiij. *Villa Alburch dicta Babilonia.*

Contulit Andræas, etc. Eccleſiæ ſancti Salvatoris certas proprietates ad Iſlam flu. verſus Gaudam & Haeſtrecht, & Eccleſiæ ſancti Iohannis Trajec. parochiam in Bulſichem. M. cxxxj. ſub Lothario Auguſto.

Heribertus Epiſcopus 26.

POſt Andræam eligitur Hardbertus ſive Heribertus, uti nummi cuſi teſtantur xxvj. Epiſcopus, natione Friſius, ex loco Becom, vir integer, &

Digitized by Google

Eccleſiaſticum ſtatum ad priſtinum vigorem reducens. Hic dum Romanum accederet Pontificem, conſulturus illum certis de cauſis, rediens invenit apud Trentinos, magnos tumultus incitatos, auctoribus Grunis, quorum pars templum Divæ Walburgis occupaverat & minuerat, quos per crebras occupationes ad deditionem coëgit: Interdicens eis ſtructuram mœnium, committens duobus fratribus, uni in Gruninga, alteri Præfecturam in Coevardia, perperam in hoc poſteris conſulens. Nam uſque in hunc diem Epiſcopi ipſi liberè indicabant.

Trentani tumultuantur.

Gruni pro Gruningani.

At Otto Comes Nicomagi ex ſtirpe Palatinorum Præfectus in Benthem, ſororius Theodrici Comitis graſſabatur in Twentanos: cui Pontifex Heribertus viribus impar, nec valens reſiſtere, accito tandem in ſubſidium Hugone, cognomento Butyro, ex nobili familia illorum de Arclo, cum magno equitatu, tandem apud Heenſheim ſive Overſheim juxta alios, inita crudeli pugna, occiſis multis, aliis partim captis, partim per latibula ſylvarum ſalutem quæritantibus, Otto capitur, & Trajectum deducitur. Quod audiens Theodericus Comes, illicò circumvallat urbem obſidione, adjuncto ſibi Iohanne Principe de Arclo, fratre ipſius Hugonis Butyri, qui animum Comitis irati ſibi conciliaret, quia frater adhærebat Epiſcopo. Ignarus Epiſcopus ſalutis humanæ, ſcilicet ad cœleſte ſubſidium intendit, cumque decretum fuiſſet oppugnare civitatem, quo illam ab ingruente periculo liberaret, provocat hoſtes ad pugnam, deſignatur locus ex arbitrio utriuſque, at ingruente die pugnæ Epiſcopus jubet cives omnes eſſe in armis, quos cuſtodiis turrium ac mœnium diſtribuit, prohibens ne quis portas exeat. Ipſe verò congregato Sacerdotio, & omnis ordinis clero Pontificialibus indutus, cæteris juxta dignitatem religioſis veſtibus accinctis, & vexilla atque inſignia crucis ferentibus, portis erupit, hoſtibus obviam procedens, qui è conſpectu credentes exercitum armatum propter candorem reſplendentem adventare, ad prælium ſe præparent, appropinquans autem inermis Epiſcopus ſacro cum exercitu, admonuit Comitem ab oppugnatione deſiſteret, obſidionem ſolveret, atque retrocederet, in anathemate ac diris feriri vellet. At Comes compunctus pietate & religione, animum flectit, ab ira ponit furorem conceptum, fatetur reatum ac depoſitis armis ſupplex petit veniam & meretur, datiſque oſculis, & junctis dextris fit amicitia ac fœdus novum percutitur, liberatur Comes à captivitate, qui arcem ſuam Benthem beato Martino tradidit, ob devotionem & rurſum in beneficium recepit, ea conditione, ut Epiſcopo liber eſſet introitus & exitus in arcem, in qua & Oratorium & aulam pro reſidentia ſua ſibi reſervaret. Erat hic forma corporis egregius, qui paulo pòſt ab Hermanno Comite de Stælewick vel Stalicke dolenda morte perimitur, & Otto filius Theodorici, nepos ejus ſucceſſit in Comitatum ac Præfecturam de Benthem, anno quoque M. cxxxviij. perrexit Theodricus Comes Hyeroſolymam devotionis cauſa, & ſequenti anno reditum faciens per urbem Romam, ubi Monaſteria in Egmōda atque Reynſburch à majoribus ſuis partim fundata atque inſtaurata, protectioni ſancti

Otto Comes Palatinus capitur.

Epiſcopus inermis religiosè movit hoſtes ab obſidione.

Otto Comes occiditur cùm Comitatum Benthemenſem donaſſet S. Martino.

Petri

Petri ſub annuo ſenſu ſubmiſit: quæ Innocentius Papa Pij ſuſcipiens, perpetuò ab omni ordinaria poteſtate exemit, favente & approbante Heriberto Epiſcopo. Non longè poſt, videlicet anno M. cxlviij. conflagravit major pars civitatis Trajecti, majori & ſanctorum Petri & Pauli, atque Iohannis templis omninò conſumptis flamma, una cum Oratorio ſanctæ Crucis, Eccleſia ſancti Salvatoris, non abſque miraculo, à tanto incendio intacta permanſit, cum imagine ſancti Salvatoris & favillis aſſervata, quæ adhuc viſitur. Tum futuris periculis proſpectum eſt, pro aquarum commoditate undique acquirenda ordinatæ foſſæ per urbem, atque aquæ Rheno inductæ, quæ in Vectam flu. perpetuò decurrerent. Vnde jam urbs & pontibus ornatior, & ſedandis incendiis, vehendiſque commertiis longè inſtructior, apparet.

Theodoricus Comes Hollandiæ Egmondã & Reynſburgam Monaſteria donat Papa Innocentio ſecundo.

Rhenus derivatur in foſſas urbis ad incendia reſtingenda

Heribertus itaque plenus dierum, cùm annis præfuiſſet duodecim, ultimum naturæ perſolvit debitum iij. Idus Novemb. anno M. cl. adjunctis prædeceſſoribus ſuis in majori Baſilica. Hic impetravit pro Eccleſijs Trajectenſibus à Conrardo iij. Rom. Aug. auctoritatem eligendi Epiſcopum, quam Eugenius Papa tertius approbavit, ut ex literis ſubnotatis conſtat.

Heriberti abitus.

Eugenius Epiſcopus Servus Servorum Dei electis filiis, Decano & Capitulo Eccleſiæ Trajectenſis, gratiam, gloriam & Apoſtolicam benedictionẽ. Supplicatio chariſſimi in Chriſto filii Conrardi tertij Regis Romanorum illuſtris, nobis per dilectum filium Conrardum ipſius fratrem, veſtræ Eccleſiæ Præpoſitum, propter hoc ab eodem Rege ad Romanam curiam deſtinatum, continebat, ut privilegia per Romanorum Reges & Imperatores anteceſſores ſuos Eccleſiæ veſtræ conceſſæ, nec non privilegium ab ipſo Eccleſiæ veſtræ prædictæ conceſſum, auctoritate Apoſtolica dignaremur confirmare, cujus privilegii tenor talis eſt:

Diploma Eugenij Papæ pro eligendo Epiſcopo;

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Conrardus divina favente clementia Rex Romanorum tertius: Si Eccleſias Dei amplificamus & confirmamus, anteceſſorum noſtrorum piorum Regum vel Imperatorum exempla imitamur, & hoc nobis ad regni noſtri celſitudinem, & præcipuæ ad animæ noſtræ ſalutem profuturum non ambigimus. Et propter tam futurorum quàm præſentium Chriſti noſtrorumque fidelium Regni noverit induſtria, quod nobis apud Trajectum civitatem reſidentibus, & de pace ac de ſtatu Regni tractantibus, fidelis noſter Hardbertus ejuſdem loci venerabilis Epiſcopus, Conrardus frater noſter Præpoſitus, Decanus & Capitulũ Majoris Eccleſiæ dictæ civitatis ad noſtram præſentiam venerunt, noſtræ celſitudini ſupplicantes, ut ſicut anteceſſores noſtri pii Romani Reges & Imperatores, ipſam eccleſiam Trajectenſem multis honoribus & privilegiis dotaverunt: Sic noſtra Regalis excellentia ipſorum veſtigia imitando, dictæ Eccleſiæ aliquam honoris prærogativam concedere dignaremur. Nos igitur conſiderantes, quod Regalem decet excellentiam, illos honorari debere prærogativa ampliori, quorum devotionem cõtinuis obſequiis experimur,

attendentes etiam nos & anteceſſores noſtros Reges & Imperatores in dicta Eccleſia à fundatione ejus inter Canonicos primum locum obtinere, noſtramque præbendam in eadem dico deſerviunt, ſacerdotes pro noſtra ſalute & Regni tranquillitate ac pace Dominij orantes, dicti Hardberti venerabilis Epiſcopi fidele ſervitium, ac dilectorum nobis Decani & Capituli gratia obſequia & devotionem frequentem, qua noſtram Regalem excellentiam, & dilectam conjugem noſtram Gertrudim Reginam per aliquod tempus in ipſa civitate commorantem plurimùm honoravit. Et propter hoc volentes eandem Eccleſiam majorem Trajectenſem honoris prærogativa ſpecialis ſublimare ob remedium animæ noſtræ, & animarum Domini Henrici iij. Avi noſtri, cujus viſcera in ipſa Eccleſia pro pignore ſunt ſepulta, & Henrici iiij avunculi noſtri Imp. nec non interventum dilectæ conjugis noſtræ Reginæ prædictæ, ac Conrardi fratris noſtri chariſſimi, ejuſdem Eccleſiæ Præpoſiti jus eligendi & inſtituendi Epiſcopum in ipſa Eccleſia, quod ad Reges Rom. & Imperatores pertinere dinoſcitur, & ab anteceſſoribus noſtris Regibus & Imperatoribus uſque ad noſtra tempora eſt devolutum, & deductum, antedictis Præpoſito & Decano, & Capitulo eccleſiæ ſancti Bonifacij ejuſdem loci, eidem majori Eccleſiæ ab earum fundatione ſpeciali fraternitate, ut nobis innotuit conjunctis in donationem perpetuam Regali magnificentiá concedimus in donum, & damus poteſtatem noſtram omnimodám à nullorum ſucceſſorum noſtrorum infringendam, ut cùm Epiſcopatum prædictum vacare contigerit, iidem Præpoſiti, Decani, & Capitula majoris & ſancti Salvatoris Trajectenſ. antedicti, & nulli alii, niſi Eccleſiarum ſuarum Canonici Epiſcopum alium eligendi plenariam habeant poteſtatem. Vt autem hæc noſtra donatio, donum & privilegium Regia magnificentia voluntariè ac liberaliter conceſſa iiſdem perpetua ſint & rata, & credantur ab omnibus, & inconvulſa omni deinceps tempore conſerventur, hac in charta conſcribi juſſimus, manu propria, ut infrà videtur, corroborantes, idoneos teſtes qui præſentes aderant ſubter notari fecimus, quorum nomina hæc ſunt: Ancelinus Hairelburgenſis Epiſcopus, Albero Leodienſis Epiſcopus, Wernerus Monaſterienſis Epiſcopus, Nicolaus Cameracenſis Epiſcopus, Vdo Oſſenburgenſis Epiſcopus. Walravius Dux, Wilhelmus Comes Palatinus, Henricus Comes de Zutpheno, Arnoldus Comes de Clivo, Adolphus Comes de Monte, Henricus Comes de Gelre, Conrardus frater noſter Præpoſitus, Emo Præpoſitus ſancti Bonifacii, Contardus Tielenſis Præpoſitus, Lambertus ſancti Petri Præpoſitus, Godefridus de Renen, Alardus de Megene, Otto Præfectus Trajectenſis, Egbertus de Amſterlo, Bertoldus de Aldenſeel, Iacobus de Saterſloe. Signum Domini Conrardi Rom. Regis iij. ego Arnoldus Cancellarius vice Henrici Moguntini Archiepiſcopi & Archicancellarij recognovi, anno Dominicæ incarnationis M.cxlv. Indict. viij. xv. Kalend. Novemb. regnante Conrardo Romanorum Rege tertio, anno verò Regni ejus viij. Data apud Trajectum in Chriſto fæliciter. Ea propter nos pro ſalute Eccleſiæ, reverentia, & ejuſdem

Ius eligendi Epiſcopum ad Eccleſiæ maiorem & S. Salvato. ru ſolum pertinet.

Regis

Regis ſupplicantis inſtantia inclinati, conſiderantes etiam ad Eccleſiam veſtram dicti Regis donationem; qua ipſam regali magnificentia favorabiliter & excellenter honoravit, antedictum privilegium, cujus tenor his in amplificis literis de verbo ad verbum eſt inſertus, & omnia illa privilegia per Romanos Reges & Imperatores eccleſiæ veſtræ ad honorem Chriſti & eccleſiæ exaltationem conceſſi, amplifica auctoritate confirmamus, inhibentes ſub anathematis vinculo, ne Imperialis, vel Regalis, vel Epiſcopalis, vel clericalis, vel laicalis perſona aliqua cujuncunque ſtatus & conditionis exiſtat ipſam eccleſiam Trajectenſem, contra hujuſmodi privilegium & noſtræ confirmationis tenorem, moleſtare, aut in ejuſdem præjudicium in præmiſſis quidquam in perpetuum audeat attentare, decernentes irritum & inane, ſi quid à quoquam in contrarium fuerit attentatum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc noſtræ confirmationis paginam infringere, vel in auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum XV. Kalend. Aprilis, Pontificatus noſtri anno primo.

Sanctio Pontificalis confirmatoria privilegii.

Hanc confirmationem à Domino Eugenio Papa tertio, ipſe Dominus Conrardus Rex, qui privilegium eccleſiæ prædictæ de electione Epiſcopi donavit, impetravit & fratrem ſuum Dominum Conrardum eccleſiæ Traiectenſis antedictæ Præpoſitum in ſuis expenſis ad Romanam curiam propter hoc deſtinavit, quæ poſteà per diverſos Romanos Pontifices & Imp. extitit confirmata.

Similiter Comitatus de Ooſtergou & Weſtergou pridem conceſſos iterum de manu Regis recepit juxta exemplar literarum infra ſcriptarum.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Conrardus divina favente clementia Rom. Rex. tertius. Si Eccleſias Dei amplificamus, & earum jura Regali authoritate tuemur, & firmamus anteceſſorum noſtrorũ piorum vel Imperatorum exempla imitamur, & hoc nobis ad regni noſtri celſitudinem, & præcipuè ad animæ noſtræ ſalutem profuturum non ambigimus. Ea propter tam futurorum, quàm præſentium Chriſti noſtrique regni fidelium noverit induſtria, quod nobis apud Trajectum civitatem conſidentibus, ac de pace, ac de regni ſtatu tractantibus, fidelis noſter Hardbertus ejuſdem loci venerabilis Epiſcopus ante præſentiam noſtram venit, & Inſtrumenta privilegiorum avi noſtri Henrici tertii, & avunculi noſtri Henrici quarti Imperatorum nobis præſentavit, in quibus continebatur, qualiter ipſi præfati ſcilicet Imperatores Comitatum Ooſtergouwe & Weſtergouwe cum omnibus appenditiis ſuis beato Martino & Eccleſiæ Traj. contulerint. Rogavit igitur excellentiam noſtram idem venerabilis Epiſcopus, una cum clero,

Ooſtergou & VVeſtergou Friſia Comitatus donatur & confirmatur, Eccleſia Traiectenſi.

clero, beneficiatis, & univerſa ejuſdem Eccleſiæ familia, quatenus juxta privilegiorum tenorem & Impp. donationem, prædictum Comitatum ei & Eccleſiæ ſuæ lege in perpetuum valitura, confirmaremus. Et quoniam benevolentia Regalis nulli in juſtitia ſua deeſſe debet, & nos ſine Iudiciario ordine nihil hujuſmodi facere conſuevimus, perlectis privilegiis, quid ſuper hac re nobis eſſet faciendum judicio Principum à Comite Henrico de Gelre ſententiam exquiſivimus: Ille verò communicato tam Principum, quàm aliorum plurium Nobilium conſilio judicavit, quod nos jure poſſemus, & deberemus antiqua privilegia renovare, & priſtinas Impp. donationes noſtro privilegio corroborare. Eundem igitur Comitatum ſcilicet Ooſtergowe & Weſtergowe, quem prædicti Impp. beato Martino & Eccleſiæ Trajectenſi tradidiſſe & conceſſiſſe dinoſcuntur, nos quoque dictante judicio, interventu etiam dilectæ conjugis noſtræ Gertrudis Reginæ, & petitione fidelis noſtri Hardberti ejuſdem loci venerabilis Epiſcopi, aliorumque fidelium noſtrorum, beato Martino & Eccleſiæ Trajectenſi perpetualiter poſſidendũ, ſancientes per præſentis privilegii paginam, ob ſpem futuræ retributionis confirmamus. Et ne alicui mortalium nunc vel in poſterum facultas aut occaſio contradicendi valeat ſuboriri, omnem quæ aliquo modo moveri poſſet calumniam, edicto Regali ſubmovemus, ſtatuentes ne aliqua unquã perſona magna ſive parva Impp. donationem, & noſtram confirmationem, aliquo ingenio infringere præſumat. Sed Eccleſia Trajectenſis liberè ac ſine omni contradictione præfatum Comitatum cum omnibus ſuis pertinentiis omni deinceps tempore poſſideat. Si quis, quod abſit hujus noſtræ confirmationis edictum infringere tentaverit mille libras auri puriſſimi componat, quarum partim dimidiam Fiſco noſtro, reliqua verò prædictæ Eccleſiæ Traj. perſolvat. Vt autem hæc ab omnibus credantur, & inconvulſa deinceps omni tempore conſerventur, hanc inde chartam ſcribi, & aurea bulla noſtra inſigniri juſſimus, manuque propria, ut infra videtur corroborantes, idoneos teſtes qui præſentes aderant, ſubnotari fecimus, quorum nomina hæc ſunt. Anſelimo Hammelbergenſis Epiſcopus, Conrardus frater noſter, & ejuſdem Eccleſiæ Præpoſitus, Emo Præpoſitus S. Salvatoris, Conrardus Tielenſis Præpoſitus, Arnoldus Præpoſitus ſanctæ Mariæ, Luitbertus S. Petri Præpoſitus, Anſelinus Decanus S. Iohannis, Simon Camerarius. Henricus Comes de Gelre, Godefridus de Arneſbeich, & frater ejus Comes Hermannus, Theodoricus de Altena, Adelbertus Comes de Norvenich, Godefridus Præfectus Neorenbergenſis, Robertus Comes de Euzenburch, Godefridus de Rinnen, & filius ejus Hugo, Geſelbertus filius Hugonis advocati. Gerardus de Marken, Alardus de Mechene, Iordanus de Windeſheim, Godefridus de Wekene, Peregrinus de Kempfelde, Lithardus de Diſenhem, Alardus de Wiſſenburch, & frater ejus Winemarius, Theodericus de Bockeſhorſt, & frater ejus Werenboldus, Wilhelmus Comes Ghorenſis, Rodulphus de Wia, Otto de Walberch, Everhardus Crithelma, Henricus de Papenheim Mareſchalcus, ac Henricus Freſo, ac frater ejus Wigerus, Henri-

Imperator Conradus ſine Iudiciũ ſententijs nihil agit.

Pœna infringentis privilegium 1000 auri Lib.

Teſtes hujus confirmationis,

Henricus de Bovinge, Arnoldus de Redenburch Dapifer noſter, Conradus Pris Pincerna, Tibertus Camerarius, Waltherus de Loneuhuſen, Marquardus de Grombach, Conradus de Walreſteyn, Tibertus de Spileberch, Otto Præfectus Traj. Albertus Telonarius, Rodulphus, Wernerus, Walterus & filius ejus Henricus, Eckebertus de Ameſtale, Bartoldus de Aldenſelon, Iacobus de Saterſlo. Signum Conradi Rom. Regis ij. Ego Arnoldus Cancellarius vice Henrici Moguntini Archiepiſcopi & Archicancellarii recognovi. Anno Dominicæ incarnationis M.cxlv. Indictiene viij. xv. Kal. Novemb. Regnante Conrardo Romanorum Rege tertio, Anno verò Regni ejus viij. Data eſt apud Trajectum in Chriſto fæliciter, amen.

Hermānus Epiſcopus 27.

DEfuncto Heriberto oritur non modica contentio de futuro Epiſcopo, Theodrico Hollandiæ, Henrico Geldriæ, Theodrico item Clivenſ. Comitibus, Hermannum ex Comitibus de Hoern, Præpoſitum ſancti Gereonis Colonienſis promoventibus, Civibus verò cum aliorum oppidorum votis, Fredericum de Havell poſtulantibus: prævaluit tamen ipſe Hermannus fretus auctoritate Comitis Hollandiæ, qui omnes adverſarios ſibi redegit in ſubjectionem. Tranſacto hoc modo biennio deſcendit Legatus Apoſtolicus apud Leodium, citans utrumque electum, ubi interventu Conrardi Regis, eo res deducitur, ut Hermannus xxvij. Epiſcopus conſtitueretur, vir parum utilis, uſque adeò ut ignaviæ notaretur: nam latrocinia & cædes ac vulnera mutua inter cives agitabantur in ejus conſpectu, in quos animadvertere non audebat, nec vulgi ſibi ſubditi potuit coercere petulantiam, quin quæque ſcelera in ſuos atque exteros perpetrarūt. Vnde propter hujuſmodi licentiam concordes animi ſciſſi in diverſas affectiones, initium dedere inteſtivæ factionis, quæ adhuc perſeverat. Anno M. clvj. iij. Kalend. Aprilis exhalavit Hermannus Epiſcopus ſpiritum, Sepultus in majori Eccleſia, cùm ſediſſet annis ſex.

Contentio ob electionē Epiſcopi.

Ignavia Hermanni Epiſcopi.

1156.

Prodigia.

Hujus tempore circum lunam viſus eſt circulus inſtar Iridis, cum quatuor radiis protenſis ad formam crucis. Secutus eſt ingens terræmotus ad xv. annos perdurans, multas præclaras urbes ſubvertens, inter quas Damaſcus & Antiochia innumerabili mortalium multitudine oppreſſa. Et invenio magnam temporis varietatem, quidam ſcribunt circulum viſum anno M. clij. xj. Kal. Aprilis, alii M. clxij. quo tempore Fredericus Auguſtus urbem Mediolanum rebellantem avertit. Et Rodolphus Archiepiſcopus tres Magos Coloniam adduxit. At Friſij, quos Drechteros appellant aliquot loca

Anachroniſmus hiſtoria.

Drechteri Friſij circa Hornam habitantes.

exurentes, quorum motus, cum magna eorum clade ſubitò compreſſere Harlemii manu adjuti ruſticana.

Godefridus Epiſcopus 28.

DIſcordia poſt obitum Hermanni ſuper electione rurſus ſuborta, authoritate Frederici Imp. ſubvenientis ilicò pacatur. Is enim prudenter providit, ut & Canonici & ſua prece Godefridus de Renen major Præpoſitus viceſimus octavus eligeretur Epiſcopus, vir appetens gloriæ atque ingentis animi. Sub hoc tempore obiit Theodricus Comes Hollandiæ, poſtquam rexiſſet Comitatum annis xl. ſecundum alios xxxvj. Sepultus Egmondo anno M.cxliij. Nonis Auguſti, cujus uxor Sophia ſanctitate perſpicua, orationibus & peregrinationibus dedita, jam tertio pergens Iheroſolymam, illic moritur & ſepelitur. Succedit Florentius tertius Comes x. qui graviſſima bella contra Philippum Comitem Flandriæ & Alſatiæ geſſit: à quo tandem victus & captus in prœlio, abdicat perpetuò medietatem terræ, ſitæ in Occidua parte Schaldæ flu. quæ vocatur Waſia ſive Waſda, incorporata nunc Flandriæ. Tandem ictis paribus conditionibus dimiſſus, duxit Adam filiam Regis Schotorum uxorem, ex qua genuit Theodricum ſucceſſorem, Wilhelmum Orientalis Friſiæ Comitem, Florentium Præpoſitum Trajectenſem, Robertum Præſidem Kenemariæ, & quatuor filias. Hic Godefrido Epiſcopo, contra Trentonos, auctoribus nepotibus Heriberti, pro Præfectura Groningenſi ſibi adverſantes, fuit magno adjumento. Nam pene captum ab hoſtibus liberavit, quos etiam cōtrivit & urbem ipſam magna preſſit obſidione, crebris oppugnationibus eam appetens, reſiſtente Comite Gelriæ cum Theodrico Batenburgenſi, qui civibus ſuppetias venerant, donec res per arbitrium Imperatoris Frederici mandato negocio Reinaldo Archiepiſcopo Colonienſi fuiſſet compoſita. Sed haud longè poſtquam hæc res acta eſt, ſuboritur inter Godefridum Epiſcopum, atque Florentium Comitem non modica diſcordia, occaſione ejus partis Orientalis Friſiæ, quæ Lavicæ flu. adjacet, quem Carolus & Lotharius Aug. Comitibus Hollandiæ. Alij verò Imp. Epiſcopis atque Eccleſiæ Trajectenſi tradidêre. At Florentius totum ſibi vendicabat. Epiſcopus ſe videns viribus inferiorem, invocat Cæſarem Fredericum, qui deſcendens hanc quæ ſequitur ex æquo edixit concordiam.

Theodricus Comes Hollandiæ moritur 1141.

Florentius tertius Comes Hollandiæ x.

Diſcordia inter Comitem Hollandiæ & Epiſcopum ob Friſiam.

Digitized by Google

Concordia inter Epiſcopum Trajectenſem, & Comitem Hollandiæ ſuper parte Orientalis Friſiæ.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Fredericus divina favente clementia Rom. Imp. & ſemper Auguſtus. Controverſiæ quæ in ſententia vel concordia ſopiuntur, ratio ſuggerit, ut ſcriptis & teſtificationibus deſignentur, ne fortè diuturnitate temporum diſcordia recidua reſurgat, & habeat ſecutura poſteritas, quid de ſtatu præcedentium, fraudibus malignātium convenienter opponat. Ea propter controverſias, quæ inter Godefridum venerabilem Trajectenſem Epiſcopum, & Florentium Comitem Hollandiæ de Comitatu Friſonum agitabatur, nos de conſilio curiæ & fidelium noſtrorum concorditer decidentes, eoſque favorabili amicitia reconcilian- tes, dignum duximus, ut univerſus tenor concordiæ deſcriberetur, quemadmodum ſubnixa videntur. Statuimus igitur, ut æque participent de prædicto Comitatu Friſonum, Epiſcopus videlicet & Comes, & neuter eorum alio majus habeat in hoc Comitatu commodum vel proficuum: ambo cōcorditer eligent ſibi Comitem, qui vices eorum gerat in prædicto Comitatu, qui præſentatis ab eis Domin. Imp. bannum & poteſtatem judicandi à manu Domini Imp. accipiat, & juramentum præſtabit, quod pro dilectione, vel odio, vel pro argento, vel auro, vel alicujus rei gratia in prædicto Comitatu neutri faciat injuriam, nec unius magis promovebit commodum aut proficuum, quam alterius. Epiſcopus &c. & Comes ordinabunt de utilitate electi Comitis eorum in prædicto Comitatu. Quod ſi ipſi concorditer Comitem eligere non poterint, Dominus Imp. pro conſilio ſuo Comitem eliget, & illi dabit Bannum, & ordinabit de ſua utilitate. Si verò diſplicebit Epiſcopo, vel Comiti, vel utrique, Epiſcopus & Comes; quem vel ipſi eligerint, vel quem Imperator eis dederit, mutare poſſunt eum, quādo voluerint. Cùm vero intrandi in prædictum Comitatum, & judicandi Maij tempus advenerit, Epiſcopus videlicet & Comes Hollandiæ ſimul intrabunt, uterque cum xxx. militibus, vel ſi fortè in majori vel minori numero militum convenerint, & poſtquam intraverint, æquè divident omnes redditus curtuum ad Comitatum pertinentem, & omnia commoda & emolumenta, quæ de Comitatu vel Iudiciis Comitatus pervenerint: æqualiter quoque impartientur damna & defectus Comitatus, & ſeparatim uterque in hoſpitio ſuo faciet expenſas pro voluntate ſua: communi quoque conſenſu & dono inveſtituras locabunt & ordinabunt officia ſua. Vterque autem pro libitu ſuo accipiet ſibi Advocatum, communibus tamen negociis idoneum. Si autem Advocatus Epiſcopi Comiti diſplicuerit, ad nutum Comitis Epiſcopus illum deponet, & ſubſtituat alium qui Comiti placeat. Si verò Advocatus Comitis Epiſcopo diſplicuerit, deponet eum Comes, & alium qui placet Epiſcopo ſubſtituet. Ab introitu amborum Epiſcopi videlicet & Comitis exercebit Comes eorum Iudicia & juſtitias Comitatus,

Comitatus Friſonum inter Epiſcopum & Comitem controverſus.

Inter utrūque æqualiter dividendus quoad commoda & incōmoda.

Vtriuſque nomine Comes cum Banno Imperatoris conſtituendus.

Duo Advocati conſtituendi.

A Maio ingreſſus in Friſiam, et iudicia civilia inchoanda.

donec peragantur viij. ſeptimanæ. Infra has octo ſeptimanas Epiſcopus non exercebit aliqua Synodalia vel Eccleſiaſtica Iudicia. Tranſacto autem hoc ſpatio, Comes Hollandiæ ſi vult exire poterit, & ſi vult, remaneat ad negocia ſi qua ſint pleniùs peragenda: & Epiſcopus ſimiliter remaneat ad Eccleſiaſticà judicia facienda, ambo autem in Mayo debent intrare, ut expeditis ſingularibus negociis & Iudiciis, Synodalia quoque negocia ante incommoditatem hyemis valeant promoveri. Verum ſi alter eorum, Epiſcopus videlicet & Comes, commonitus ab altero, vel in ſervitio Imp. vel alterius Domini ſui, vel gravi infirmitate occupatus, vel qualibet inevitabili cauſa detentus, vel pro voluntate ſua Comitatum non intraverit, mittet condictam militiam, vel quantam tunc oportunitas temporis exigit, & ipſi inter ſe convenerint, & æqualem portionem accipiet, & ſicut ſuprà dictum eſt, omnia ſimul bona & mala patientur. Si verò neuter eorum Comitatum intrare poterint, vel communi conſenſu intrare vitaverint, mittent Comitem ſuum ad exercenda judicia Comitatus, & cum illo mittet milites, quotquot voluerint, vel nuncios. Et quicquid ſuper ſumptus illorum reſiduum fuerit, æqualiter divident inter ſe. Prætereà Comes Hollandiæ juvabit Epiſcopum per Werram vel obſidionem quam cum ipſo faciet, vel per querimoniam caſtrum recuperare Benthem. Et ſi quocunque modo illud recuperaverit, concedet illud Comiti in feudum, ſalva uniuſcujuſque juſtitia, Et Epiſcopus habebit in eodem caſtro Domum & Capellam, & Granarium, & coquinam, & ponet in eodem unum liberum hominem ſuum, & duos miniſteriales ſuos, & liberè ingredietur & egredietur quando voluerit. Comes autem habebit omnem munitionem & fortitudinem caſtri, & juvabit inde Epiſcopum. Si autem Epiſcopus Werram habuerit cum aliquo amico vel homine Comitis, contra quem Comes ſalvo honore ſuo Epiſcopum juvare non poteſt, debit caſtrum in poteſtatem Epiſcopi, ut habeat illud quamdiu Werra duraverit: Accepta tamen ſecuritate, ut finita Werra ei reſtituat. Vt autem univerſam concordiam Epiſcopus & Comes perpetuò teneant & obſerventur, fide data in manu noſtra firmiter compromiſerunt, Et nos ad majorem hujus concordiæ firmitatem ſub obtentu gratiæ noſtræ, & ſub pœna quingentarum marcarum argenti eis injunximus omni tempore obſervandam. Cæterum ſi alter ipſorum hanc concordiam violaverit, & commonitus ab altero, infra xij. hebdomadas non emendaverit. Nos Comitem, qui bannum à nobis habet, in præſentiam noſtram vocabimus, & ab ipſo, & ab aliis ſex boni teſtimonii viris tribus videlicet ex parte Epiſcopi, & tribus ex parte Comitis, quos ad hoc eligemus, quis in hujus violatione concordiæ reus ſit, inveſtigabimus. Hi ſeptem jurabunt, quod bona fide veritatem dicent. Qui autem ab iis ſeptem viris, vel ſi diſcordes fuerint à majori parte reus eſſe cenſebitur, quingentas Marcas argenti infra xx. hebdomadas Cameræ noſtræ perſolvet, & reatum ſuum dignè emendabit.

Functis iudiciis civilibus, Eccleſiaſtica recipiunt.

Alter alterum in bello iuvet.

Bello caſtrum Benthem recuperandum in cõmuni.

Pœna non ſervantis pacta conventa.

Epocha huius inſtrumenti deeſt

Motus

Hoc quoque tempore, ſcilicet M.clxj. Friſij Vadum Okenwoerd tranſeuntes, graſſantur in Hollandiam. Inter quos & Florentium aliquot annis ſub vario fortunæ eventu præliatum eſt. Tandem vaſtata Winckel cum Niedorp, & Texalia & Wiringia inſulis ſubactis à Florentio, Friſij ad pacis conditiones coacti ſunt, Florentius demum viſit Iheroſolymam. Contigerunt etiam diverſa & horrenda prodigia. Agnus naſcitur cum uno capite, ac ſemis pedibus, geminata cauda, gemellus videlicet à parte poſteriori. Anno M.clxx. in Autumno inaudita tempeſtas, Oceanus excurrens terminos, ad mœnia Trajecti urbis pertingit, ſequenti verò multo altius efferbuit per univerſam Provinciam ſimilimus Cathacliſmo, in Natali Dominico viſa flumina, audita tonitrua, & ante tempus fruges & flores innati, arboribus volatiliaque & animantia quæque producebant fœtus. Et rurſus magna pars Trajecti incendio cõſumpta, unde Iejunium, & Pœnitentia publicè indicta. Godefridus verò inter tantas calamitates animo minimè conſternatus, oppidum Rhenen cum reſidua hæreditate ſua, contulit eccleſiæ Trajectenſi. Et pro tuitione ſuæ Ditionis conſtruxit arces quatuor munitiſſimas, videlicet Horreſtum ad Gelrorum, Montfort ad Hollandorum, Woerden ad Trajectum, Vollenho ad Friſiorum inſultus compeſcendos. Et cùm annis xxij. fæliciter Eccleſiæ præfuiſſet, obdormivit in Domino vj. Kalend. Iunii, Anno M.clxxviij. adhumatus Baldrico Epiſcopo.

Prodigia ejus temporis.

Godefridus Epiſcopus quatuor caſtra ædificat.

Moritur anno Chriſti 1178.

Baldevinus Epiſcopus 29.

Godefrido ſucceſſit Balduinus ex Comitibus Hollandiæ cognominatus de Benthem, ſecundus hujus nominis Aldezalen, & beatæ Mariæ Traject. Eccleſiarum Præpoſitus, xxix. Epiſcopus, vir modeſtus & caſtus, frater Florentij Comitis, & Theodrici Præpoſiti majoris, poſteà Epiſcopi, atque Ottonis Comitis in Benthem, quorum adjutorio ſubditos ſuos in pace aliquamdiu rexit, injuſtè ab hoſtibus ablata, recuperavit, juſtitiæ incultor inſignis. Solus tunc Dux Lotharingiæ, nunc Brabantiæ, qui Comitatum Veluæ in beneficium tenebat ab Eccleſia, & ea inconſulta temerariè in Comitis Gelriæ tranſportaverat, Epiſcopum contempſit, & pro Domino ſtatuto tempore recognoſcere diſtulit. Vnde Epiſcopus juſtè provocatus, nec tantam rebellionem æquanimiter ferens, Conrardum Comitem Gelriæ ex Velua propellit, eamque tanquam jure debitam vindicavit ſibi. Gerardus Comes dolens ſe exutum Dominio, illicò congregato exercitu, Daventriam obſidet: Vnde interveniente Frederico Imp. juſſus diſcedere, per inducias res componitur. Interim decedente Gerardo Comite abſque

Dux Brabantiæ feudum ſuo tempore ab Eccleſia non recognoſcens, eo privatur.

Digitized by Google

que liberis, Epiſcopus Veluam ſibi rurſus vendicat, Territorium Comitatus Zutphanienſis, atque ipſius Geldriæ incendio atque rapinæ exponens adjutorio Clivenſium. In tanta verò rerum neceſſitate Otto Gerardo fratri ſuccedens, nec reſiſtere potens viribus adverſariorum, tandem fretus auxilio Epiſcoporum Agrippinenſium & Monaſterieſium, Duciſque Lotharingiæ ac Comitis Montenſis, iterato Daventriam acerrima preſſit obſidione, in qua erant præſidia, equeſtris turmæ Balduini Epiſcopi. Et vertebatur res in periculum, niſi Epiſcopus iterato contracto exercitu ſuis ſuppetias ferro ſtatuiſſet. Vnde conſiderato utriuſque partis diſcrimine, Fredericus Imp. deſcendit, & diſſidium arbitrio terminavit, tali, ut Otto Comes Veluam quietè poſſideret, donec ſuper hoc de Principum conſilio aliter foret diffinitum, interveniente autem pro Comite Gelriæ Duce Henrico, Duce Lotharingiæ. Henricus Imp. ſextus ejus nominis, filius Frederici ſuam promulgavit ſuper hac quæſtione ſententiam, cujus exemplar ſequitur,

Poſſeſſio Velua Comiti Geldriæ adjudicatur, donec aliter deſiniatur.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus ſextus divina favente clementia Rom. Imp. ſemper Aug. & Rex Siciliæ. Imperatoriæ Majeſtatis noſtræ debitum expoſtulat & requirit officium, ut ea, quæ inter fideles & Principes Imperii cauſam & fomitem dant diſcordiæ, luna correctionis & diligentiæ omnibus modis enervantes ad firmam pacis concordiam vigilanti ſtudio ipſos ſatagamus reducere. Quapropter notum facimus univerſis Imperii noſtri fidelibus, præſētibus & futuris, quod nos quæſtionem illam, quæ jam diu vertebatur inter conſanguineos noſtros, Baldevinum Trajectenſem Epiſcopum, & Henricum Ducem Lotharingiæ, ſuper Comitatum de Veluve, in eo videlicet, quod ipſe Epiſcopus Comitatum illum de conceſſione Imperatorum ſibi & Eccleſiæ Trajectenſi aſſerebat pertinere; & econtra Dux Lotharingiæ dicebat, quod ipſum Comitatum de manu noſtra teneret in feudo, ad hunc finem deduximus, quod ipſe Dux injuriam ſuam recognoſcens, omne jus quod in Comitatu illo videbatur habere, in manus noſtras liberè reſignavit. Nos itaque prædictum Comitatum cum omnibus ſuis pertinentiis, Imperiali clementiâ prædictæ Eccleſiæ Trajectenſi, & dilecto conſanguineo noſtro Balduino ejus Epiſcopo, ſolemniter contulimus, & imperiali auctoritate præſenti Majeſtatis noſtræ privilegio, in perpetuum confirmamus. Ipſe verò Epiſcopus eundem Comitatum cum pertinentiis ſuis, & omni jure prædicto conſanguineo noſtro Henrico Duci Lotharingiæ in præſentia noſtra benignè conceſſit ſub eo tenore, ut idem Comitatus ad ejus hæredem filium ſuum, vel filiam liberè tranſeat & integrè. Statuimus igitur, & Imperiali edicto ſancimus, ut nulla omninò perſona in poſterum hanc noſtram ordinationem & cōfirmationem aliquatenus infringere audeat vel perturbare. Quod ſi quis attentaverit, centum libras auri pro pœna componat; dimidium Cameræ noſtræ, & reliqua paſſis injuriam. Ad cujus rei certam in perpetuum evidentiam præſentem paginam inde conſcribi juſſimus, & Majeſtatis noſtræ ſigillo aureo communi-

Sententia Henrici ſexti Imp. inter Ducē Brabantiæ, & Epiſcopū.

Comitatus de Velua donatur iterum ab Imperatore Eccleſiæ Trajectenſ, à qua illum recipit Dux Brabantiæ.

ſis

ri. Hujus rei teſtes ſunt, Lodolphus Magdeburgenſis eccleſiæ Archiepiſcopus, Hartwickus Bremenſis Archiepiſcopus, Hermannus Lantgravius Thuringiæ. Otto Comes de Benthem, Comes Lambertus de Erphordia, Zuichardus Burggravius de Maigdeburch Comes, Albertus de Werongerode, Rubertus de Cleve, Cuno de Mintebrech, Marquardus dapifer, Drushardus de Keſteneberch, Henricus camerarius de Broiz, Henricus pincerna de Lut, Gerhardus de Grimberch, Arnoldus de Weſemaill, & alii quam plures. Signum Domini Henrici ſexti Rom. Imp. inviĉtiſſimi, & Regis Siciliæ. Ego Conrardus Hildeshemenſis electus Imperialis aulæ Cancellarius vice Conrardi Moguntinæ ſedis Archiepiſcopi, & totius Germaniæ Archicācellarii recognovi. Acta ſunt hæc anno Dominicæ incarnationis M. xcvi. Indictione xiiij. regnante Domino Henrico ſexto Romanorum Imp. glorioſiſſimo, anno Regni ejus xxv. Imperij verò quinto, & regni Siciliæ ſecundo. Datum apud Geilenhuſen ij. Non. Martii.

De Frederico Genebarbo ſive Barbaroſſa Imp.

HIc Henricus fuit filius Frederici Imp. cognomento Genobardi ſive Italicè Barbaroſſa clariſſimi Principis, qui genuit hunc Henricum, qui duxit in uxorem Conſtantiam filiam Rogerii quondam Regis Siciliæ contra Tancredum Tyrannum. Item alium filium nomine Fredericum, Ducem Suevorum; cui deſponſata fuit filia Regis Hungariæ, qui morte præventus ipſam non cognouit. Moritur enim in obſidione Arconis urbis exercitui ſuſpectus paterno. Volunt præterea Italici ſcriptores tertium fuiſſe filium nomine Ottonem. Pater namque ſollicitante Clemente iij. Pontifice Ro. per Legatum Cardinalem anno M. clxxxviij. decrevit expeditionem proximam, pro recuperatione Hieroſolymæ, quæ traditione Hugonis Comitis Tripolitani, Saladino Babyloniæ ceſſerat, ſubjugans ſibi Turcas, Armenios, aliaſq; nationes, & ipſum Saladinum obſiſtentes. Quanto autem diſcrimine ex perfidia Imperatoris Conſtantinopolitani, per Hungariam, Bulgariam, Thraciam ac Lycaoniam, aliaſque Provincias, exercitum duxerit, (ſiquidem dum virum quendam heremiticum conſuleret de itinere accepit in fatis ſe periturum aquis, quamobrem viam maritimam declinavit) ipſe ſuis literis ad Henricum filium inſinuat, quarum exemplar ob vetuſtatem præſentibus inſeruimus.

Expeditio Frederici Barbaroſſa Imp. in terram ſanctam.

Epiſtola Frederici Imp. ad Henricum filium Aug. ex caſtris.

FRedericus Dei gratia Romanorum Imp. & ſemper Auguſtus, perdilecto filio ſuo H. Illuſtri Romanorum Regi Auguſto ſalutem, & ſyncerum paternæ dilectionis affectum. Excellentiæ tuæ literas plena mentis & animi jucunditate noſtra Imperialis excepit benignitas. Quarum

tenore

tenore plurimum exhilarati ſuper convaleſcentia tua ſpem firmam concepimus & optatam. Cæterùm, quia de perſonæ noſtræ ſtatu & glorioſi exercitus vivificæ crucis progreſſu tua Regia deſideravit edoceri ſerenitas, id primum ſignificando occurrit. Quod mox ut finies Imperii fratris noſtri Imperatoris Conſtantinopolitani attingimus, in rapinis rerum & occiſione noſtrorum non modicum ſuſtinuimus detrimentum, ſicut ab ipſo Imperatore indubitanter dinoſcitur eſſe procuratum. Nam quidam latrunculi ſagittarii penes publicam ſtratam in Veprium condenſis latitantes ex improviſo ſagittis toxicatis pleroſque ex noſtris inermes, & minus cautè ambulantes, affligere non ceſſarunt. Donec conſilio maturiori à baliſtariis & militibus noſtris undique vallati atque flagrante maleficio deprehenſo condignas meritis pœnas exſolverunt. Quippe in una die, & uno patibulo xxij. more lupino ſuſpenſi, vitam indecenter terminarunt. Nihilominus tamen reſidui malefactores à latere per devexa montium per totum Bulgariæ nemus non perſequentes nocturnis rapinis moleſtaverunt, quamvis innumerabiles variis tormentorum generibus ex exercitu noſtro viciſſim ſunt cruciati. Porrò præfatus Imp. Conſtantinopolitanus, non ſolum univerſa, quæ à Cancellario ſuo in animam ipſius & caput apud Nurenbergiam curata noſcuntur, infringere non dubitavit. Verum etiam ſub interminatione pene concambium & forum nobis ſubtraxit: arcta quoque viarum ſucciſis arboribus ac ſaxis ingétibus obvolutis juſſit præcludi, & quaſdam antiquas clauſuras vetuſtate collapſas robur ſcilicet & munimentum totius Bulgariæ in Verſtedis ac propugnaculis, contra honorem Dei & vivificæ crucis, in noſtrum & totius Chriſtianitatis excidium præcepit communiri. Nos verò cœleſti ſuffulti præſidio græcorum machinamentis ignem apponentes, robora cum ſaxis in favillam redegimus & cinerem. Itaque univerſis clauſuris per Dei gratiam victorioſè tranſitis, in terram planam circa Weron omnibus bonis refertam pervenimus. Et ſic in peragratione Bulgariæ ſex hebdomadas laborioſè ſatis expendimus. Rurſus inde proficiſcentes Philippopolim civitatem ſitu naturali ac manu artificis munitiſſimam atque opulentiſſimam prorſus deſertam, tanquam pro derelicta occupavimus, & ecce die ſequenti literas maximo faſtu conceptas ab Imperatore Conſtantinopolitano recepimus, quæ pariter minas, blandimenta, dolos concinnabant. Tunc autem primum de captivitate Legatorum noſtrorum Monaſterienſis videlicet Epiſcopi, Comitis Roberti, Marcimardi Camerarii ad plenum ſumus certificati. Quos ſæpe dictus Imperator, dum adhuc in Vigaria eſſemus conſtituti, in contumeliam Creatoris & crucis ſcandalum, cui militabat, juſſit captivari, & famæ ſuæ minus conſulens, contra jus univerſarum nationum & legatorum ignominioſè nudatos in carcerem fecit detrudi. Talibus auditis, univerſus crucis exercitus infremuit, & poſtmodum civitates, caſtella, vicos depopulari, atque occupare non ceſſavit, quoadusque Imp. Conſtantinopolitanus Magnificentiæ noſtræ Legatos cum magno honore ad nos redituros literarum ſuarum tenore nobis ſignificavit. Tan-

Exercitus crucis ſigna torum ab Imp. Conſtantinopolitano malè acceptus.

Imp. Conſtantinopolitanus contra ius gentium Legatos detinet captivos.

vit. Tan-

vit. Tandem verò poſt multas legationes atque Legatorum ambages, doluſm quem jam dudum contra noſtram benignitatem conceperat, in hyemis aſperitatem tranſitum noſtrum prorogans, artificioſè peregit. Sicque Legatis noſtris tanquam rebus bene geſtis ad noſtram Majeſtatem remiſsis, de ipſorum pecunia plus quàm duo millia marcarum detinuit. Iterato promittens tranſitum ſecurum, navium abundantiam, forum bonum, concambium conſuetum. Verum quia in vulgari dici ſolet proverbio: Vſtus timet uri. Græcorum juramentis & ſimulationibus, nullam prorſus habentes fidem apud Philippopolim hyemare decrevimus. Filiolus verò noſter Dux Sueviæ, frater tuæ ſublimitatis, moram in alia facturus eſt civitate, Veron nomine, cum magna exercitus parte, quæ diſtat à Philippoli decem miliaria terræ noſtræ donec hyemalis auræ inclementiam vernalis temperies pellat. Omninò igitur impoſſibilis eſt tranſitus noſter per brachium ſancti Georgii, niſi ab Imp. Conſtantinopolitano electiſſimos, atque omni exceptione majores obtineamus obſides, & totam Romanam noſtro ſubjiciamus Imperio. Regiæ nobilitatis tuæ prudentiam commonendo rogamus, quatenus idoneos ſerenitatis tuæ Legatos januam Venetias, Anconam, Piſam & alia loca pro Galearum atque Vacillorum tranſmittes præſidio, ut Conſtantinopolim circa medium Martium nobis incurrentes, ipſi per mare, nos verò per terram civitatem oppugnemus. Quamvis tamen magna militum gaudeamus copia, orationum inſtantia ad divinum recurrendum eſt ſubſidium: Quia Rex non ſalvatur in multitudine virtutis ſuæ, ſed per æterni Regis gratiam. Rogamus igitur, quatenus apud Religioſas noſtri Imperii perſonas ſtudioſè obtineas, ut jugi vigilantia copioſas pro nobis fundant orationes. Conſulimus autem dilectioni tuæ, ut judicium arripiat, & in malefactores Regiæ dignitatis zelus exardeſcat, profectò per hoc gratiam Dei conſequeris, & favorem hominum Legatos etiam à Domino Papa mitti facias, qui præcipuè prædicent contra Græcos, quia Patriarcha eorum præſentibus Legatis noſtris Monaſterienſi Epiſcopo, & collegis ſuis in Eccleſia ſanctæ Sophiæ publicè prædicavit, quod quicunque Græcorum centum peregrinos occideret, ſi viginti Græcorum reatum incurriſſet, indulgentiam conſequeretur à Deo. Apud Philippopolim jam duodecim hebdomadas complevimus. Vſque Conſtantinopolim non invenitur caſtri vel civitatis habitator. Datum Philippopoli xvj. Kalend. Decemb.

Pecuniam Legatis eripit.

Vſtus timet uri.

Pietas Frederici Imp. in Deo fiduciam ponentis.

Iuſtitia conciliat Principi gratiam.

Græca fides erga Germanos & peregrinos.

Quamvis ultra conceptum propoſitum, jam non hiſtoriam, ſed threnos omnibus Chriſtianis meritò ingeminandos ſcribam, heu quàm difficilè mutantur decreta cœleſtis Iudicis. Fredericus de Philomela & Iconio, aliiſque civitatibus triumphans, & omnia ferro victorioſè ſibi aperiens, devenit in Armeniam, ubi dum refrigerii cauſa propter intenſum æſtum in fluminem Saram deſcendiſſet, ignarus nandi, in verticem montis à præcipiti flumen abſorptus eſt. Sepultus Antiochiæ anno M. cxc. Cujus interitus damnum irrecuperabile intulit religioni Chriſtianæ. Fuerant Comites Francorum atque Anglorum Reges, & Fredericus Dux Suevorum,

Fredericus Imp. in flumine mergitur anno Chr. 1190.

S ſ Con-

Conrardus Dux Auſtriæ, Florentius Hollandiæ, Philippus Flandriæ, & Otto Gelriæ Comites, cum aliis pluribus Ducibus.

De Frederico Iuniore.

FRedericus verò eligitur Dux Paterni exercitus. Wilhelmus verò filius Florentij Comitis Hollandiæ patrem cùm non ſpernenda claſſe ſecutus, per ſingularem induſtriam auctor fuit occupandæ Damiatæ, mortuoque patre Florentio eodem anno, quo Fredericus Imperator perierat, cùm xxvj. annis rexiſſet Hollandiam, aſſociatur ſepulchro Frederici, ipſe Frederico Duci per quinquennium periculi & belli ſocius magnam ſibi à Kenemaris ſub eo militantibus paravit gloriam. Miſerat Henricus deſtituto exercitu ſuppetias, licet parum videretur affici huic expeditioni, quæ parum profecere. Sic pia cœpta manſere fruſtrata. Tantarum Imperator iſte narratur virtutum, ut niſi diſcordia cum Romano Pontifice, quem tanquam Vicarium Chriſti adoraverat, atque caſus adverſus obſtitiſſet, crederetur Chriſtianus orbis per ipſum potuiſſe reſtitui: conſtituit leges perutiles, quæ extant: confirmavit & Godefrido Epiſcopo. Literas Ottonis ſecundi de villa Amuda cum Teloneo ac piſcatione in Almere, & terra Ottonis Comitis in Lona, & quicquid in utraque parte fluminis, quod dicitur Vecta, habebat. Inſuper & terram ejuſdem Hattonis Comitis in Eki, cum poteſtate cudendi monetam in Trajecto, Anno M. clxxj. Imperii verò xviij. 4. Idus Octobris. Aquiſgrani.

Damiata capta.

Florentius Comes Hollandiæ Antiochiæ apud Fredericum Imp. ſepelitur.

Conceſſit etiam auctoritatem transfodiendi nodam juxta literas, quas pro notitia locorum & rei memoria hic ſubnexui, videlicet,

De aperiendo Alveo flu. quo liberiùs decurrat.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Fredericus divina favente clementia, Rex Romanorum, Imp. & ſemper Auguſtus. Dignitas Imperii Romani hoc exigit, & ad hoc Imperialis honoris culmen regendum à Deo ſuſcepimus, ut neceſſitates Reipub. ſemper præ oculis & manibus habeamus, & in cunctis operibus Iuſtitiæ ipſa clementia, ſine qua Deo placere non poſſimus, omni tempore nos comitetur. Tunc enim honor Imperii recto tramite incedit, & in meliorem ſtatum roboratur, quando & ſaluti totius Patriæ utiliter providetur, & neceſſitatibus pauperum miſericorditer ſubvenitur. Ea propter cognoſcant univerſi fideles Imperii, præſentes & futuri, quod nos primitus amore Dei, deinde pro petitione fidelium Principum noſtrorum, Godefridi videlicet Epiſcopi Trajectenſis, & Florentii Comitis Hollandiæ, Henrici etiam Comitis Gelrenſis, & Theodorici Comitis de Cleve, & pro fideli ſervitio aliorum hominum plurimorum de Epiſcopatu Trajectenſi, quibus quotidiè in terris & bonis eorum gravis deſtructio, & intolerabilis vaſtatio per aſſiduas aquarum inundationes, quaſi mors

quotidia

quotidiana imminebat, ipſis hominibus prædictis ſic afflictis, tanquam miſerabiliter ad nihilum redactis, hanc gratiam indulſimus, eiſque noſtra Imperiali auctoritate benignè conceſſimus, ut terra illa, quæ vulgo Noda, alias Niedam dicitur, ad faciendum aquæductum ab incolis Provinciæ, qui tanto damno & periculo aquarum ſubjacebant, ita perfodiatur, quod aqua Rheni per eundem effluens in mare, quod ibi vicinum eſt, ſine læſione in perpetuum fluat & decurrat. Quod nos Imperiali auctoritate noſtra confirmamus, & ut in perpetuum ita permaneat, & obſervetur præſenti privilegio roboramus. Præterea obſtructionem illam Rheni, quæ vulgò dicitur Dam, prope villam, ſive in villa, quæ appellatur Wich, quæ ad removendam tam gravem aquarum perniciem antiquitus facta eſt. Nos pro petitione prædictorum Principum, & pro fideli ſervitio hominum illorum, qui huic generali malo aquarum participabant, ratam habemus, & noſtro Imperiali edicto confirmamus. Et ut æternaliter inconvulſa in eodem ſtatu permaneat, & conſervetur, præſenti juſſione decernimus. Aliam quoque obſtructionem Rheni, quam Comes Hollandiæ in loco qui dicitur Stekede, ſive Swadeburg injuſtè & violenter erexerat, & fecerat, per quam etiam innumerabilium hominum & locorum ſubmerſiones frequenter evenerunt, nos ex judicio curiæ noſtræ caſſavimus, & penitus deſtrui præcepimus: Statuentes, & Imperiali juſſione confirmantes, quatenus prædicta clauſura deſtructa aqua Rheni libera & Regia ſtrata ſine omni obſtaculo, ibidem omni tempore fluat & decurrat, ſicut antiquitus ſolebat. Quod ut verius credatur, & ab omnibus diligentius obſervetur, præſentem inde paginam cõſcribi, & ſigilli noſtri impreſſione inſigniri juſſimus, adhibitis idoneis teſtibus, quorum nomina ſunt: Hermannus Fardenſis Epiſcopus, Everardus Ratiſponenſis Electus, Philippus Decanus Majoris Eccleſiæ in Colonia, Arnoldus Præpoſitus Eccleſiæ ſancti Andreæ, Adelons Godſlarienſis Præpoſitus, Reignardus Præpoſitus, Vlricus Dux de Boemia, Marquardus de Grinbach, Comes Eunucho Lumige, Comes Folckmarus de Sarewerde, Henricus Marſchalcus de Papenheim, Conradus Colbo pincerna, Wilhelmus de Keluwe, Rodolphus de Stenforde, Conſtantinus de Berge, Cuno Camerarius, Bertolphus Camerarius, Cuno de Malberge, Henricus Friſo, Memardus Comes de Nimmage, Folbertus, Gerardus Trajectenſes, Scultetus, Wilhelmus de Scalckewick, Lutberthus de Odyck, Helyas Egbertus de Anneſtel, Hermannus de Wordene, & frater Godeſcalcus, & alii, Theodericus de Nidifax, Albertus Pavo, & alii quam plures clerici & laici. Signum Domini Frederici Rom. Imp. invictiſſimi. Ego Chriſtianus Maguntinæ Sedis electus, & Sacri Palatii Archi-cancellarius recognovi. Acta ſunt hæc anno Dominicæ incarnationis M.clxv. Indictione xiij. Regnante Domino Frederico Romanorum Imperatore victorioſiſsimo, Anno Regni ejus xij. Imperii verò xj. fæliciter.

Noda, id eſt Nydam agger, inter Rhenum & mare perfodiendus.

Moles in Batavodure contra Rhenum facta manere debet.

Obſtructio Rheni apud Suadenberg aperienda.

Digitized by Google

Idem Fredericus confirmavit Teloneum in Amuda & Piſcariam in Almera.

DVm autem Henricus hujus nominis ſextus Imp. rerum potiretur, orta eſt magna diſcordia inter Theodoricum Comitem, ſucceſſorem Florentii apud Antiochiam defuncti, ac Wilhelmum fratrem ejus jam reverſum. Itemque inter ipſum Theodericum, & Baldevinum Comitem Flandriæ, qui cum potenti manu tentavit recuperare Walacriam. Hunc Theodericum cruenta cæde profligavit. Wilhelmum verò amici reconſiliarunt eo pacto ut Friſiæ Orientali dominaretur. At Balduinus Epiſcopus, qui uſque modo Trentoniam cum Tuentanis pacificè gubernaverat, magnam ex Provincialium rebellione ſentit calamitatem auctoribus Florentio atque Folckero Præfectis Coevordenſium, per inſtigationem Ottonis Comitis Gelriæ, favente Epiſcopo Ottone Comite de Benthem, interceptaque quæſtione per Agrippinenſem & Moguntinenſem Epiſcopos, & demum renovata, cùm modo Epiſcopus, modo adverſarii ſuperioris eſſent, occaſione belli ignaviæ Ducis Brabantiæ aſcriptâ. Tandem verò Henricus Imperator deſcendens per definitionem Sententiæ omnem contentionem exſtinxit adjectis induciis. Quo recedente Trentones rurſum omnia infregerunt, unde Epiſcopus inſecutus Cæſarem uſque Maguntiam, perfidiam detegit cum juſta quærela. At Imperator non immeritò ad iram provocatus, præſentando decrevit in hoſtes auxilium. Sed inſtructum jam viribus Epiſcopum re infecta intra paucos dies, antequam Maguntia abſolviſſet, mors intercepit xj. Kal. Maii, alibi ij Novemb anno M cxcvj. cùm præfuiſſet annis xviij. Devectus funus ad majorem Eccleſiam Trajectenſem, ubi quieſcit cum prædeceſſoribus.

Diſcordia inter Flandrum & Hollandiam Comites.

Henricus ſextus Imp. diſcordiam componit.

Drentones rebelles.

Epiſcopus moritur anno Chriſti 1196.

Arnoldus Epiſcopus 30.

Theodoricus Epiſcopus 31.

SVblato itaque Baldevino ſervata electio ſub diſcordia per impreſſionem Theoderici Hollandiæ, & Ottonis Gelriæ Comitum, pars Theodericum majorem Præpoſitum, fratrem Balduini mortui ex Comitibus Hollandiæ filium Florentii Comitis ex Sophia filia Ottonis Comitis Ricomagi natum, pars verò Arnoldum de Iſenburg Præpoſitum Daventrienſem prætulerunt, ille Hollandiæ, hic Gelriæ Comitis prævaluit, & per Henri-

Henricum Imperatorem prævaluit annulo & Sambuca inveſtitur, ſuborto tamen per factionem utramque bello, ac Comitatus Veluæ per Theodericum Comitem in favillam redacto, Otto Comes apud Haymonis montem ſuperatur, & fugâ ſalutē vix conſequitur. Tandem cōtroverſia per ſententiā Rō.Pont.diffinitur, Arnoldo conſecrato xxx.in ordine Epiſcopo, quo paulò pôſt vid.viij. Aprilis anno M,cxviij.Romæ defuncto & ſepulto ad Theodoricum revertitur Eccleſiæ adminiſtratio, qui ab eodē Pontifice xxxj. Epiſcopus continuatur, juſſus redire ad gubernandum populum ſibi commiſſum, qui amictus itineri Tikvium veniens, vita defungitur, & illic inhumatur.

Dum hæc aguntur, venit Wilhelmus Comes ex Orientali Friſia in Hollandiam, accedens fratrem Theodoricum, in arce Horreſta pro tuitione Ditionis Trajectenſis agentem, congratulandi cauſa de victoria obtenta. Vbi eveſtigio (neſcitur cauſa) arctis carceribus mancipatur, quibus tandem effractis, Wilhelmus ad Ottonem Comitem Gelriæ ſe contulit, à quo (fuerant enim contubernales in expeditione ultra marina) humaniter excipitur, & Adelheide filia pro uxore futura donatur: ex qua genuit Florentium Hollandiæ Comitem, Ottonem Trajectenſem Epiſcopum, Wilhelmum Præſidem, & binas filias. Celebratis nuptiis apud Stauriam, ipſoque Wilhelmo à Friſiis Orientalibus hilariter ac magnificè recepto, paulo pôſt iidem Hollandiæ & Gelriæ Comites in amicitiam redemit, deſponſata Adelheide filia Theodorici Henrico filio Ottonis: Parum tamen ſupervixere, ſepulti in Monaſterio Reinſburgenſi.

VVilhelmus Comes Friſiæ Orientalis.

Ducit Adelheidem Comitis Geldriæ filiam.

Theodoricus Secundus

Epiſcopus 32.

ECcleſia Trajectēſis per diſcordiam Pontificum prædictorum jam multipliciter adflicta atque Paſtore deſtituta, aſpirantibus eiſdem Comitibus ad aliquem ex eorum amicis ſufficiendum, divina inſpiratione obauditus, eligitur Theodericus de Are, ſecundus ejus nominis, abſens in Italia, xxxij. Epiſcopus, qui rebus collapſis ſuccurreret, vir nobilis & magni conſilii, Præpoſitus Trajecti ad Moſam, non mediocris authoritatis apud Henricum & Philippum ejus fratrem Auguſtos, quos etiam uſque in Siciliam comitatus eſt. Alibi legi poſt Theodericum de Hollandia, electum Godefridum de Aemſtels, ſed nec ejus acta, nec finem vitæ invenire potui. Theodoricus tandem evocatus ex Sicilia, celeri itinere Trajectum appulit, invenienſque dignitatem ſuam magno ære gravatam, ſuaſu ſuorum ad colligendam pecuniam pro redimendis debitis contractis animum intendit, ſeſe primum in Orientalem Friſiam transferens, ut ex jucundo adventu atque adminiſtratione præfectorum, juxta Frederici Auguſti factam concordiam,

 rationem

Digitized by Google

rationem ſuſciperet. Quod Wilhelmus Comes indignè ferens, & credens animos populi jam ſatis proni ſibi magis devincere Epiſcopum è monaſterio Stauriæ poſt ſacra peracta armata manu eripit,& cuſtodiæ in carcerem apud

Epiſcopus capitur à VVilhelmo Comite,ſed à Friſiis carcere liberatur.

Ooſterſee deputavit; quem nonnulli religioſi,ac alii ex populo pietate moti, deteſtantes turpè facinus Comitis, per vim liberaverunt. Vnde juſtiſſimè provocatus Epiſcopus in Wilhelmum ducit, at Theodoricus frater,& Otto ſocer ſeſe Wilhelmo jungunt adverſum Epiſcopum. Socer Provinciam una cum Daventria citra,frater verò cis Iſilam ſibi ſubjungunt,& Trajectum

Otto Comes Geldriæ à Duce Brabantiæ capitur.

premit obſidione. Otto verò ſocer, per inſidias inſtinctu Ottonis Auguſti, atque Adolphi Agrippinæ Eccleſiæ Epiſcopi à Duce Brabantiæ capitur. Theodoricus verò Comes intendens ad liberationem Ottonis, ſolvit à Trajecto obſidionem, & Silvam Ducis oppidum non ſpernendũ circumvallans

Theodoricus Comes Hollandiæ captivus in Heuſdena detinetur.

die vij. ad deditionem coegit. In quo Wilhelmum fratrem Ducis cum multis Nobilibus cæpit, & magna præda onuſtus in Provinciam ſuam redire feſtinans, intercipitur per Ducem Brabantiæ cum potenti manu advolantur, & poſt confectum prœlium captivatur in oppido Heuſden. Sentiens Epiſcopus hoſtes ſuos jam captos, nactus oportunitatem, utriuſque Provincias depopulatur,ingentem abducens prædam,peragrataque Velua, ferro & igni omnia contaminans, Zutphaniam inſigno oppidum aliquod diebus obſeſſum capit Daventriam recepit, & plurimos captivos, & immenſum theſaurum aſportavit. Ac Theodoricus Comes penſatis damnis per illum illatis cum magno pondo auri relaxatur, & Epiſcopo in pace uniens, perpetuam uſque ad mortem cum illo ſtabilivit & ſervavit amicitiam. Et anno M.cciij. 2. Nonas Novembris apud Dordracum ceſſit è vivis, cùm re-

Relaxatus Dordraci moritur. Anno Chriſti 1203.

xiſſet xiij. Vnica filia nomine Ada relicta antequam illi,conqueſtus multum de abſentia fratris ſui Wilhelmi Comitis, tutorem deſignaſſet, tranſvectus Egmondam apud majores. At conjunx ejus habens Wilhelmum Comitem exoſum, & regni cupida, nondum adimpletis exæquiis, quæ ſumma rerum penes eam maneret, accivit Ludovicum Comitem Loſſenſ. ex arce Altena,

Ludovicus Comes Loſſenſis, inter exæquias ducit Adã.

cui properè advenienti Dordracum deſpondet Adam filiam, & næniis miſcentur nuptiæ. At Wilhelmus Comes audita morte fratris ſui, ut intereſſet exæquiis, applicuit ad portum Zype,nec impetrare potuit ſibi, ut id liceret facere ſecurè, ſed repellitur. Cui idcirco multi proceres commiſerati, ob illatam injuriam ſeſe jungunt, & ſtimulos adjiciunt fidem dantes, ut ſecurus ad nos veniret. Qui interim concitatis Kenemaris atque Rhenanis,

Ada capitur à patruo & in Texaliam cuſtodia mandatur.

Ludovicum cum Adelheyde Harlemo pellunt, coactos nocte confugere verſus Trajectum. Sed & oppidum Leidenſem ipſis ceſſit, capta Ada juvencula, cum aliquot equitibus, quam intellecta re geſta ſuperveniens Wilhelmus in Texaliam Inſulam cuſtodiẽdam direxit; totum Comitatum brevi Ditioni ſuæ ſubmittens. Ludovicus verò animo conſternatus Epiſcopũ

Bellum inter Loſſenſ. & Hollandiæ Comites.

Leodienſem, Ducem Lymburgenſem,& Comitem Flandriæ,una cum Epiſcopo Trajectenſi ſibi efficiens ſtipendiarios, magnam vim contrahit, in Trajectenſem Epiſcopum præcipuam ſpem collocans, quem & belli,& pu-

gnæ

gnæ ſocium cum multo auro ſibi devinxerat, paciſcens ſe accepturum Comitatum Hollandiæ ab illo in precariam (uti ajunt) tradens Epiſcopo fratrem ſuum obſidem. Wilhelmus itaque ſecuritati ſuæ providens, omnes confortabat, præſidia firmabat, & novas arces, unam in Buſcho, alteram in Suadenberdam conſtruxit, & aggerem ad flumen Aemſtel interrupit, quo ditionem & Territorium Giſelberti undique aquis & incendio evertit uſque paludem, quam Broecklandt vocitant, ingentem in Kenemariam navi abducentes prædam. Epiſcopus verò Trajectenſis hanc ulturus injuriam, juxta Midratum expeditionem ducit in Hollandiam utramque arcem prænominatam expugnans, & Comitem de Benthem fugans, prœlio accepit Florentium perpetuè Majorem fratrem Wilhelmi in arcem Horreſtam mittens cuſtodiendum, progreſſus Leidim invenit Ludovicum Comitem, recepta Wiltorum provincia, ad Harlemum tendere, qui mulctatis Kenemaris, & in fidem reductis pago Divæ Agatæ, quem Beverwijck vocant, incenſo, Egmondam progreſſi votum Divo exolventes Adelberto, redierunt tota provincia Hollandiæ in poteſtatem Ludovici redacta & inſulis, quas Zelandiæ aſcribunt, paulatim in ejus gratiam rediuntibus: Walacriâ per Comitem Ramurcenſ. nomine Comitis Flandriæ tentata. Wilhelmus omni auxilio deſtitutus, vix Scapha piſcatoria obtectus retibus non abſque miraculo evaſit. Tandem inſulanis ipſis ob ſuperbiam ejuſdem Ludovici ad Wilhelmum Comitem rurſum deficientibus, & Kenemaris rebellantibus poſt varios conflictus Ludovicus prœlio vincitur, & perpetuo ab Hollandia profugatur. Wilhelmus verò ſuccedens in paternam hæreditatem xij. Comes conſtituitur, qui brevi poſt fautoribus Epiſcopi bellum intulit, Affrenam munitionem eorum deſtruendo Ex adverſo Berhardus Comes de Arc, frater Epiſcopi Dordracum intendit. Tandem humiliato Comite, conditiones pacis proponuntur, ut pro damno illato, mille talenta argenti penderet, ablata reſtitueret, & cum quingentis militibus nudis pedibus coram Eccleſia veniam expeteret pro eo, quod Epiſcopum in Stauria captivaverat temerè ac injuſtè hoc modo pax reformata. Epiſcopus verò ex toto proſperis ſucceſſibus ditatus, deperdita atque impignorata loca redemit, præſidiis annonam providit, ac Eccleſiam ab omni indebito onere relevavit, reſiduas dies agens per quietem. Wilhelmus verò defuncta Ada Nepte, Comitatum à Frederico ij. Cæſare in beneficium recepit, atque deinceps rexit tranquillè. Ad quem regnum Scotorum per obitum Magolini Regis avunculi ſui jure hæreditario devolvebatur, & contracto exercitu cum adjutorio Regis Franciæ transfretavit, multas urbes atque caſtella Regni illius ſibi vendicans. Sed dum interim Ludovicus Comes Loſſenſ. tentaret novos concitare motus, revocatus in Hollandiam à cœptis ſecundis deſiit.

Ludovicus Loſſenſis Comes totâ Hollandiam ſubigit.

Ludovicus tandem vincitur, & Hollandia fugatur: VVilhelmusq; ſit Comes Hollandiæ 12.

VVilhelmus Regni Scotici hæres.

Theodoricus autem Epiſcopus plenus dierum, & rebus Eccleſiæ pacatis, ultimum naturæ apud Daventriam perſolvit debitum Nonis Decemb. anno M.ccxij. cùm præfuiſſet annis xiij. corpus ejus tranſlatum Trajectum, ſepelitur in majori Eccleſia. Quo anno ab Innocentio tertio Pontifice Rom. celebra-

Theodoricus Epiſc. moritur anno Ch. 1212

Iubileus annus à Papa Romæ celebratus.

celebratur Iubileus Romæ, & conſilium generale indicitur. Iſte Theodoricus ſcribitur electus anno M.cxcviij. alibi cc. primo, & præfuiſſe annis xiij. vel xiiij. & obiiſſe anno M.cc. alibi ccxij. Sub hoc Epiſcopo recenſet Iohannes Beka vix credenda de quodam Enerimacho adminiſtratore domeſticarum rerum ipſius Epiſcopi ex mortuo reſuſcitato, cui Philippus ſecundus Imp. renovavit privilegium transferendi Teloneum ex Eſana in alium locum uti ſequitur.

Privilegium Philippi Aug.

PHilippus ſecundus Dei gratia Romanorum Rex, & ſemper Auguſtus, Regalis excellentiæ noſtræ poſcit benignitas, ut nos ampliori favore & gratia in agendis ſuis reſpiciamus, quod ad exaltationis noſtræ gloriā ferventes invenimus & fideles. Quapropter noverint univerſi fideles Imperij præſentes & futuri, quod nos conſiderantes puram fidem & ferventem devotionem, quam dilectus conſanguineus noſter Theodoricus Trajectenſis Epiſcopus ad ſublimitatis noſtræ promotionem conſtanter exhibet, & eſt exhibiturus, de conſueta Majeſtatis noſtræ clementia damus & concedimus, & plenam auctoritatem & licentiam, ut Teloneum quod ex conceſſione Imperatorum ſive Regum ab antiquo tenuit in loco qui Gava dicitur, in alio ſibi commodiori loco, ubi voluerit infra terram quæ pertinet ad officium Sculteti civitatis Trajectenſis locet & conſtituat, & ſuper hoc nullius perſonæ unquam habeat impedimentum. Ad cujus rei certam in poſterum evidentiam hanc chartam inde conſcribi juſſimus, & bulla noſtra communiri. Teſtes hi ſunt Conrardus Imperialis Aulæ Cancellarius, Wolfgerus Pictavienſis Epiſcopus, Conrardus Spirenſis Epiſcopus, Comes Fredericus de Zahen, Comes Ludovicus de Halfenſten, Comes Hartmannus de Wirtembergh, Henricus Marſchalcus de Kallindim, Henricus dapifer de Walpurch, & alii quam plures. Datum apud Norimburgh anno Dominicæ incarnationis M.cc. Indictione iiij, 2. Kal. Octobris.

Theloneum in Gava aliò transfertur.

Et Comes Ludovicus Loſſenſis occaſione Feudorum, quæ Comes Hollandiæ ab Epiſcopo obtinet in hunc modum pepigit.

EGo Ludovicus Dei gratia Comes de Los, univerſis Chriſti fidelibus, tam præſentibus, quàm futuris. Imperpetuū cùm omne feudum, quod ſocer meus bonæ memoriæ Theodricus Comes Hollandiæ ab Eccleſia Trajectenſi juſtè poſſederat à manu Domini mei Theodrici Trajectenſis Epiſcopi in eo jure, quod Lijfrucht appellatur, recepiſſem, eique ſicut leguis homo legiam fidelitatem ſervare juraſſem, ne unquam aliqua occaſio diſcordiæ de cætero inter Epiſcopatum Trajectenſem, & Comitatum Hollandienſem poſſit coaleſcere ad perpetuam pacem noſtram, talis inter nos ordinata

dinata eſt compoſitio: Omnes miniſteriales vel ſervos, qui ad Epiſcopatum pertinebant, in terra Comitis Hollandiæ manentes, exceptis militibus & eorum liberis, dedit mihi & meis ſucceſſoribus Dominus meus Trajectenſis Epiſcopus. Ego ſimiliter dedi Eccleſiæ omnes miniſteriales vel ſervos, qui ad Comitatum Hollandiæ pertinebant, in terra Epiſcopatus manentes.

Compoſitio inter Epiſcopum Traiectenſem, & Comitem Hollandiæ, facta Anno M. cc.iij.

EGo Wilhelmus Dei gratia Comes Hollandiæ, Univerſis Chriſti fidelibus tam præſentibus quàm futuris in perpetuum. Cùm omne feudum, quod frater meus bonæ memoriæ Theodericus Comes Hollandiæ ab Eccleſia Trajectenſi juſtè poſſederat, à manu Domini mei Theodrici Trajectenſis Epiſcopi recepiſſem, eique ſicut legius homo legiam fidelitatem ſervare juraſſem, ne aliqua unquam occaſio diſcordiæ de cætero inter Epiſcopatum Trajectenſem, & Comitatum Hollandiæ poſſit coaleſcere ad perpetuam pacem noſtram, talis inter nos eſt compoſitio laudabiliter ordinata. Omnes Miniſteriales vel ſervos, qui ad Epiſcopatum pertinebant in terra Comitis Hollandiæ manentes, exceptis militibus & eorum liberis, dedit mihi & meis ſucceſſoribus Dominus meus Trajectenſis Epiſcopus, ea conditione adjecta, ut ſi qui eorum de terra Epiſcopi ad Comitatum Hollandiæ tranſierint, vel è converſo de Comitatu ad terram Epiſcopi, ejus maneant, in cujus dominio manſionem elegerint. Ego etiam & homines meo juramento promiſimus, quod de cætero nulla unquam occaſione, Renus apud Suadenburgh, vel alibi obſtruetur. Item promiſi & juravi, quod nunquam prohibebo mercatores quoſcunque deferre ſalem vel quaſlibet alias merces ad terram Epiſcopi. Similiter nec Epiſcopus prohibebit aliquos mercatores ire, ad terram meam de Comitatu Friſiæ in Ooſtergo vel Weſtergo & inſtanter, hoc eſt adjectum, quod compoſitio quondam ordinata inter Epiſcopum Godefridum & patrem meum Comitem Florentium etiam inter nos inviolabiter obſervabitur, quæ talis eſt: Epiſcopus & Comes communi conſenſu mittent Comitem unum in Friſiam ad ſervanda placita ſæcularia, & quicquid de redditibus ad Comitatum pertinentibus, vel de proventibus placitorum ſæcularium, deductis expenſis excreverit æqualiter, dividetur inter Epiſcopum & Comitem, ſed quando contigerit Comitem illum non intrare Friſiam, nuncii Epiſcopi & Comitis Hollandiæ ſimul ibunt in communi expenſa colligere redditus ad Comitatum pertinentes, Monetarii, Theloneatii, Schulteti, Villici, & omnes beneficiati in Comitatu illo manentes, feuda vel officia ſua primum recipient de manu Epiſcopi, & manu Comitis Hollandiæ, & utrique jurabunt fidelitatem. Item de Iuriſdictione in Heſewijck juxta Montfort ſita, hoc eſt conditum, quod nuncius Epiſcopi in ea ſervabit placita ſæcularia, & quartam tantùm

Homo legius Epiſcopi Comes Hollandiæ.

Ius in Friſia Orientali commune Epiſcopi & Comitis.

T t partem

partem eorum, quæ inde provenerint, habebit Comes Hollandiæ, reliqua omnia liberè cedent Epiſcopo. Præterea de diſtinctione terminorum inter terram Epiſcopi, & Hollandienſ. ſic inter nos convenit, quod ſi de aliqua terra vel decima Epiſcopus quæſtionem fecerit mihi vel hominibus meis liberam eam dimittam Epiſcopo, vel jurabo eam de jure ad me pertinere. Similiter ſi ego quæſtionem moverem Epiſcopo vel hominibus ſuis de aliqua terra vel decima, Epiſcopus mihi eam liberam dimittet, vel ſecus priorum ſuorum aut miniſterialium Eccleſiæ tertia manu jurabit terram illam vel decimam ad Eccleſiam de jure pertinere, & ſic libera erit Eccleſiæ. Inſuper compromiſſum eſt, quod ſi aliquis hominum Epiſcopi, offenſam ejus fortè incurreret, nullum habebit ad me refugium, niſi ad hoc tantùm, ut per me gratiam inveniat, vel in Curia Epiſcopi judicio comparium ſuorum ſiſtat, & è converſo. Acta ſunt hæc ab incarnatione Domini, anno M.cciiij. Anno Chriſti 1204 Pontificatus Domini Theoderici Epiſcopi anno vij. apud Trajectum coram altari beati Martini, ſuper quo obtuli homines meos, quos pro ſuis commutavi, in quo etiam juravi, & homines mei Wolterus de Eve, Albertus Banjart, Iacobus Burggravius de Leyden, Gyſelbertus de Lecke, Albertus Rufus, & alii quam plures, teſtibus his: Henrico Duce Lothardi, Ottone Comite Gelriæ, Gerardo Comite de Are, Henrico de Evero, Gerardo Xantenſ. Waltero ſancti Petri, Bernardo Cyb. Bertoldo Alder, Bertiboldo ſanctæ Mariæ Præpoſito, Elia ſancti Petri, Gyſberto ſancti Iohannis, Henrico ſanctæ Mariæ Decanis, & univerſis tam miniſterialibus quàm civibus Trajectenſibus, & aliis quam pluribus compoſitionem hanc ſicut præſcripta eſt inviolabiliter obſervare.

Otto Primus Epiſcop. 33.

Otto Secundus

Epiſcopus 34.

POſt Theodericum precibus Adulphi Colonienſis, Ottonis Monaſterienſis, & Gerardi Oſnaburgenſis, fratrum Pontificum, Wilhelmi Hollandiæ, atque Ottonis Gelriæ Comitum, eligitur Otto Præpoſitus xxxiij. Epiſcopus, xviij. ætatis anno, frater Ottonis & Sororius Wilhelmi Comitum, optimæ indolis, & formæ egregiæ, qui cùm Romanam urbem pro ætate diſpenſanda accedere propoſuerat, apud Northuſen juxta Altinum febre captus, obiit vij. Kal. Aprilis, anno M.ccxv. cùm præfuiſſet

Digitized by Google

annis tribus vel duobus & ſemi, relatus Trajectum. Adminiſtravit rem Eccleſiæ ſuæ plus quàm ætati dabatur, prudenter, Iuſtitiæ ac pacis obſervantiſſimus, cujus exæquiis dum præfati Comites intereſſent, obtinuere, ut Otto ſecundus ejus nominis ex Comitibus Lippiæ major Præpoſitus eligeretur Epiſcopus xxxiij. qui apud fora Francorum ex conſenſu Metropolitani ſui benedicitur, & per Fredericum Cæſarem temporali Iuriſdictione inveſtitur, & commiſſo provinciarum ſuarum regimine, Hermanno fratri viro induſtrio, cruce ſignatus cum Imperatore tranſit mare, cui ſocius fuit Evermachus reſuſcitatus, ac Ioannes Scholaſticus Xanctenſis militavit annis plurimis. Claruit circa hæc tempora vir Walterus ex Trajecto inferiori nobili familia oriundus, Abbas Villarienſis decimus, mirâ ſanctitate & doctrina præditus, ut etiam in vita fulgeret miraculis, de quo plura ſcribuntur. ejus ſententiæ hæc feruntur: Iuſto judicio Deus permittit hominem cadere in peccatis, quæ nunquã novit: quia ea quæ novit non cavet. Et quanto homo Deum ardentiùs amat, tanto clarius peccata ſua videt, & mala pati deſiderat, ut acquiratur timor Dei, qui valdè utilis eſt. Præterea duo conſideranda ſunt, Præſentia Dei, & mors, Diabolicus timor eſt, quando homo peccatum timet, & non cavet; Sanctus verò timor eſt, quando homo timet de bonis, quæ agit, quod non fiant ſicuti juſto fieri deberent, & iſte timor omnia purificat. Item: Tam magnum peccatum quiſque facit, cùm peccat, quantũ in conſcientia ſua eſſe judicat. Iudicio conſcientiæ poſt perpetrationem nec majus, nec minus fit. Humiliatio cum illa detur: & multa alia id genus. *VValterus Abbas Villarienſis.*

Otto itaque reverſus ab expeditione, & in magna fælicitate conſtitutus, gentilitate potens, in rebus expertus, invenit omnia placida, & tranquillè adminiſtrata, ſed non correſpondent ultima primis. Nam inter Epiſcopum & Comitem Ottonem Gelriæ graviſſima & pernicioſa exoritur contentio, petulantiâ aliquorum Præfectorum Epiſcopi, qui Salios tributo nimio gravabant, unde illi de Buchorſt Comitem Gelriæ ad arma ſollicitaverunt, cujus occaſione Epiſcopus caſtra Syſſiam ſive Voerſt deſtruxit, & Buchorſt, ſive Clivum pagorum dicta incendit. Ex adverſo domus Epiſcopalis cum pago Gheyen per Comitem Hollandiæ comburitur, & partis utrimque magnis viribus, etiam confluentibus Principibus concurrunt. Et loco ac tempore pugnæ deſignatis, ſupervenit quidam Conrardus Cardinalis Portuenſis Legatus, qui furorem auctoritate ſua ſedans, per arbitrium eos compoſuit, inſequendo ſententiam per Henricum Imp. paulo antè latam anno M.cxcvj. inter Balduinum Epiſcopum, & Henricum Ducem Lotharingiæ ſuperiùs expreſſum, & poſteà remiſſo rancore, omnia damna & injurias cõpenſavit. Inſuper pactum extitit, quod Epiſcopus traderet in precariam Comiti Gelriæ quicquid in Eliſtenſi montiſvé Sanctæ Odiliæ pagis haberet Iuriſdictionis aut proprietatis præpoſituris, & hominibus fide aſtrictis ſibi reſervatis. Et Comes Hollandiæ, ſi quos haberet ſub ditione eccleſiæ Trajectenſis ſibi fide aut ſervitio obligatos, accepto ære, manumitteret, uti antea conventum fecerat inter Theodricum Epiſcopum, & Ludovicum Co- *Contentio inter Epiſcopum & Comitem Gelriæ petulantiâ Præfectorum conflata.*

mitem Loſſenſem, & eundem Epiſcopum, & Wilhelmum Comitem Hollandiæ.

Motus Groningenſium qui Gruni vocantur.

Eodem tempore efferbuit apud Grunos ingens motus, auctoribus Everhardo Grunorum,& Rudolpho Vacceforii vulgariter Covordiæ Præfectis, qui ſeveritate Epiſcopi compreſſus, interdicta utique pœna vitæ, ne quis conditionem pacis per Epiſcopum datam violaret. Abſente rurſum Epiſcopo, Rudolphus primum obſtinatè omnia infringit, Lenerhardi enim oppidum arcemque ejus demolitur. Ille haud ſegnis obſidet rurſum adverſariũ, fiunt cædes & rapinæ non modicæ, adeò ut auctoritas Epiſcopi peſſundaretur, & ſubditi opprimerentur. Cumque in rebellem animum advertere ſtatuiſſet, collecto ingenti exercitu, & Principibus circumquaque vel ſanguine, vel fœdere junctis in auxilium accitis; qui non defuere, dirigentes aciem verſus Vacceforum, ſive Coevordiam, dum vel incauti, vel nimium ſuis viribus confuſi, ſoluto ordine intendunt, ab adverſario viribus imparé & dolo intento in locis inviis & paludibus, quas vecta fluvius efficit, miſerè obruuntur. Non parcitum cuiquam, ſed ſævitum in omnes indifferenter & crudelius in nobiles. Epiſcopum illic viribus deſtitutum cùm cepiſſent, atrociter jugularunt, abſcindẽtes capitis verticem, nec cæde ejus ſatiati, jam mortuum cadaver pluribus vulneribus confoderunt, & ſic ſaucium immerſerunt cœno. Quod paulo pòſt clanculum extractum. Delatum eſt Trajectum, planctu publico reconditum in Eccleſia majori. Contigit hæc nefanda ſtragis Kalend. Auguſti, anno M.ccxxvj. cùm ſediſſet annis xiij. ſecundum aliquos. Hic contulit Eccleſiæ ſancti Iohannis Traject. decimas, quas novales vocant in Boſuichem.

Diſciplina militari neglecta, exercitus Epiſcopi cæditur.

Epiſcopi crudelis mactatio.

Anno Chriſti 1226.

Anno Chriſti 1218. obijt Adelheidis uxor Comitis Hollandiæ.

Tempore hujus Ortonis, anno ſcilicet M.ccxviij. ij. Idus Februarij obiit Adelheidis Comitiſſa, ſepulta in Reinſburgh, & Wilhelmus duxit ſecundam uxorem Mariam filiam Ducis Lancaſtriæ. Deceſſit anno M.ccxx. ij. Non. Februarij, cùm Friſiæ & Hollandiæ præfuiſſet annis xix. adjunctus priori uxori, cui ſucceſſit Florentius quartus ejus nominis, xiij. Comes, ducens in uxorem Machtildim filiam Henrici Ducis Brabantiæ materteram ſanctæ Elizabeth filiæ Andreæ Regis Hungariæ, ex qua genuit Wilhelmum ſuccedentem Comitem, & poſteà Regem Romanorum Florentium præſidem, & binas filias.

VVilhelmus Comes Hol. moritur anno Chr. 1220. Florentius 4. Comes Holl. 13.

Sub hoc tempore Fredericus Secundus Romanorum Imperator inijt confœderationem cum Epiſcopis, Principibus Germaniæ in hunc modum.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Fredericus ſecundus divina favente clementia Rom. Rex, & ſemper Auguſtus, & Rex Siciliæ, digna recolentes animadverſione, quanta efficacia & fide dilecti fideles noſtri Principes Eccleſiaſtici nobis hactenus aſtiterint ad culmen Imperii nos promo-

promovendo, promotos in Chriſto firmando, & demum filium noſtrum Henricum in Regem ſibi & Dominum benevolè ac concorditer eligendo, cenſuimus eos per quos promoti fuimus ſemper promovēdos, & per quos firmati fuimus eos una cum ipſorum Eccleſiis ſemper fore in noſtra defenſione cōtra noxia quæque firmando. Igitur quia in eorum gravamina, quædam conſuetudines, & ut veriùs dicamus, abuſiones ex longa perturbatione Imperii, quæ per gratiam Dei nunc quievit & quieſcit inoleverant, in novis Teloneis & monetis, quæ ſe invicem ex ſimilitudinibus imaginum deſtruere conſueverant in guerris Advocatorum & aliis malis, quorum non eſt numerus, ſtatutis quibuſdam eiſdem abuſionibus obviavimus.

Fredericus 2. abuſus Eccleſiæ tollere cupit.

Primo promittentes deinceps, quod nunquam in mortem cujuſcunque Principis Eccleſiaſtici reliquias ſuas Fiſco vendicabimus. Inhibentes etiam ne laicus quiſquam aliquo prætextu ſibi eas vendicet, ſed cedant ſucceſſori, ſi anteceſſor inteſtatus deceſſerit: Cujus teſtamentum ſi quid inde fecerit, volumus eſſe ratum. Si quis verò contra hanc conſtitutionem reliquias ſibi vendicare præſumpſerit, proſcriptus & exlex habeatur, & feudo ſive beneficio ſi quod habeat, permaneat deſtitutus.

Reliquiæ Epiſcoporū maneant apud eorū hæredes.

Item nova Telonea, & novas monetas in ipſorum Territoriis ſive Iuriſdictionibus eis inconſultis, ſeu nolentibus non ſtatuemus de cætero. Sed antiqua Telonea, & jura monetarum eorum Eccleſiis conceſſa, inconvulſa & firma conſervabimus & tuebimur, nec ipſi ea infringemus, nec ab aliis lædi permittemus, modis aliquibus, utpote monetæ turbari & vilificari ſolent ſimilitudinibus imaginum, quod penitus prohibemus.

Nova Telonia aut moneta ne ſtatuantur.

Idem homines quocunque genere ſervitutis ipſis attinentes, quacunque cauſa ſe ab eorum obſequiis alienarunt in noſtris civitatibus non recipiemus in eorum præjudicium, & idem ab ipſis inter ſe eiſque à laicis omnibus univerſaliter volumus obſervari.

Fugitivi Eccleſiæ reſtituantur.

Item ſtatuimus, ne quis Eccleſiam aliquam in bonis ſuis damnificet occaſione Advocati eorundem bonorum, ſed ſi damnificaverit, damnum in duplo reſtituet, & centum Marchas argenti Cameræ noſtræ ſolvet.

Advocatus damnificans Eccleſiam ni inferat, ſed duplo luat.

Item ſi aliquis eorum Vaſallum ſuum, qui fortè eum offendit, jure feudali convenerit, & ſic feudum evicerit, illum ſuis uſibus tuebimur, & ſi ipſe feudum de bona & liberali ſua voluntate nobis conferre voluerit, recipiemus amore vel odio non obſtante. Quocunque autem modo, ſive etiam ex morte infeudati Principi Eccleſiaſtico feudum aliquod vacare contigerit, illud auctoritate propria, immo violentia nullatenus invademus, niſi de bona voluntate liberalique conceſſione ſua potuerimus obtinere, ſed cum effectu ſuis uſibus ſtudebimus defenſare.

Feuda Eccleſiæ ne occupentur, ſed Dominis ſuis adhæreant.

Item ſicut juſtum eſt excommunicatos eorum, dum tamen ab ipſis viva voce, vel per literas eorum, vel per honeſtos nuncios fide dignos nobis denunciati fuerint, vitabimus. Et niſi prius abſolvantur, non concedemus eis perſonam ſtandi judicio. Sic diſtinguentes, quod excommunicatio non eximat eos à reſpondendo impetentibus, ſed ſine advocato: perimat autem ſic ejus jus aut poteſtatem ferandi ſententias, & teſtimonia, & alios impetendi. Et quia gladius materialis

Excommunicati ſunt vitandi.

Excommunicatus ſi ſex ſeptimanas in eo ſtatu manſerit, etiam ab Imperatore proſcribatur. conſtitutus eſt in ſubſidium gladij ſpiritualis excommunicationum. Si excommunicatos in eo ultra ſex ſeptimanas præſtitiſſe prædictorum modorũ aliquo nobis conſtiterit, noſtra proſcriptio ſubſequatur non revocanda, niſi prius excommunicatio revocatur. Sic utique aliiſque modis omnibus, juſto videlicet & efficaci judicio ipſis prodeſſe atque præeſſe firmiter compromiſimus, & ipſi verſa vice fide data promiſerunt, quod contra omnem hominem, qui tali noſtro judicio ipſis exhibendo violenter reſtiterit, nobis pro viribus ſuis efficaciter aſſiſtent.

Ne Eccleſiæ fundi ædificijs occupentur. Item ſtatuimus, ut nulla ædificia caſtra videlicet ſeu civitates in fundis Eccleſiarum, vel Advocatiæ, vel alio quoquam modo prætextu conſtruantur. Et ſi qua fortè ſunt conſtructa, contra voluntatem eorum quibus fundi attinent, diruantur Regia poteſtate.

Officiales Imperiales in civitatibus Principum Eccleſiaſticorum iuriſdictionem ne uſurpent. Item inhibemus ad imitationem avi noſtri fælicis memoriæ Imp. Frederici, ne quis Officialium noſtrorum in civitatibus eorundem Principum juriſdictionem aliquam ſive in Teloneis, ſive in monetis, ſeu aliis officiis quibuſcunque ſibi vendicet, niſi per octo dies ante curiam noſtram ibidem publicè indictam, & per octo dies poſt eam finitam, nec etiam per eoſdem dies in aliquo excedere præſumant Principis & conſuetudines civitatis. Quotieſcunque autem ad aliquam civitatem eorum acceſſerimus ſine nomine publicæ curiæ, nihil de ea juris habeant, ſed Principes & Dominus ejus in ea plena gaudeat poteſtate, ſane quanto fidem ampliorem prædictorum Principum circa nos intelleximus, tanto excellentius eorum profectibus ſemper intendemus proſpicere. Et quoniam acta hominum oblivio inimica memoriæ per longam temporum evolutionem ſepelire ſolet, eò diligentia vigilantiori adhibita hæc noſtræ gratiæ beneficia Eccleſiis impenſa perpetuari volumus. Statuentes ut hæredes noſtri & ſucceſſores in *Teſtes.* imperio ea rata conſervent, & exequantur, & faciant in ſubſidium Eccleſiarum à laicis univerſaliter obſervari. Et ut futuris innoteſcant, & à præſentium non excidant memoria ſive notitia ea fecimus huic paginæ annotari, & paginam ſubnotatione nominum eorum qui interfuerunt Principũ videlicet, & ſigilli noſtri munimine inſigniri. Teſtes hi ſunt: Sifridus Maguntinenſis Archiepiſcopus, Theodricus Treverenſis Archiepiſcopus, Engelbertus Colonienſis Archiepiſcopus, Albertus Magdeburgenſis Archiepiſcopus, Hugo Leodienſis Epiſcopus, Otto Trajectenſis Epiſcopus, Engbertus Bamburgenſis Epiſcopus, Conrardus Ratiſponenſis Epiſcopus, Hertivicus Egeſdedenſis Epiſcopus, Theodricus Monaſterienſis Epiſcopus, Henricus Wormenſis Epiſcopus, Engelhardus Nurenburgenſis Epiſcopus, Henricus Baſilienſis Epiſcopus, & alii quam plures. Signum Domini Frederici ſecundi Rom. Regis invictiſſimi, & Regis Siciliæ. Ego Contardus Mettenſis & Spirenſis Epiſcopus Imperialis Aulæ Cancellarius, vice Domini Sifridi Maguntinẽſis ſedis Archiepiſcopi, & totius Germaniæ Archicancellarii recognovi. *Anno Chr. 1220.* Acta fuerunt anno Dominicæ incarnationis M.ccxx. Indictione nona, regnante D. Frederico ſecundo Romanorum Rege, & Siciliæ.

Digitized by Google

ciliæ glorioſiſſimo, anno Regni ejus in Germania viij. Sicilia verò xiiij. Datum apud Franckenfort vj. Kal. Maii.

Idem Fredericus ſecundus Rom. Imp. inhibuit Gerardo juniori Comiti Geldriæ ne Teloneum ſtatueret in Ditione ſua.

FRedericus Dei gratia Rom. Imp. ſemper Auguſtus, & Rex Siciliæ, Univerſis præſentes literas inſpecturis fidelibus ſuis gratiam ſuam & omne bonum: Quia cùm apud Franckenford in Curia ſolemniter indicta judicio præſideremus per Principes, qui ibidem aderant, talis data fuit ſententia, & ab eiſdem approbata, quia nullam auctoritatem ſive Warandiam Telonei in damnum vel præjudicium alicujus noſtra præſtare ſerenitas potuiſſet. Quare cùm de Comite Gelren ſuper Teloneo, quod ſe à nobis aſſeruit tenere, clamor conquerentium non modicus aures excellentiæ noſtræ pulſaverit, ſub obtentu gratiæ noſtræ eidem Comiti dedimus in mandatis, ac penitus prohibuimus, quod nullum Teloneum apud Arnhem vel Oeſterbeke ſeu Lobedde, vel in quocunque loco ſuper Rhenum deinceps acciperet vel haberet non obſtante aliqua Warandia, quam ſe dixit habere, nec aliquibus literis obviantibus à nobis, vel prædeceſſoribus noſtris impetratis, ſuper his literis apertas univerſis eis inſpicientibus deſtinantes. Verum quia idem Comes in his mandato & ſcripto noſtro temerè contraire præſumens poſtmodum Teloneum ſibi prohibitum non ſolum extorquere, Immo etiam quod graviùs eſt, in diſpendium Epiſcopi Trajectenſis & Eccleſiæ ſuæ homines ſuos de Daventria & Sallandia novis Teloneorum exactionibus apud Lobbeke præſumpſit aggravare. Nolentes igitur ut per violentiam Comitis præfati Epiſcopo jam dicto & Eccleſiæ ipſius occaſione præmiſſi Telonei aliquod præjudicium fiat, ulterius literas, quas ſuper inhibitione ejuſdem Telonei indulſimus, confirmantes innovamus, ac iterato Imperiali auctoritate Warandiam Telonei apud loca memorata, & in aliis locis ſuper Rhenum ſæpedicto Comiti contradicimus. Et ne Teloneum deinceps accipiant penitus inhibemus. Si verò idem Comes, quod non credimus, huic noſtræ contradictioni ac inhibitioni contrarius extiterit, ipſum etiam indignationem noſtri culminis incurriſſe, & à gratia Majeſtatis noſtræ excluſum penitus cognoſcatis. Actum apud Prachmam ij. Nonas Ianuarii, xj. Indictione.

Teloneum prohibetur Arnhemi, Oeſterbeke: et Loepbeke

Minatur Comiti Geldriæ indignationem niſi pareat.

Epiſtola ejuſdem ad Comitem Geldriæ.

FRedericus Dei gratia Rom. Imp. ſemper Auguſtus, & Rex Siciliæ, fideli ſuo N. Comiti Gelrenſi gratiam ſuam & omne bonum. Intelleximus quod tu poſt inhibitionem mandati noſtri apud Franckfordiam in ſolemni Curia ſententialiter factam, venerabilem Trajectenſem Epiſcopum dilectum

Digitized by Google

dilectum conſanguineum & Principem noſtrum, & Eccleſiam ipſius indebitis exactionibus Telonei apud Lobbede, & aliis gravaminibus multipliciter aggravas & moleſtas. Immo quod graviùs eſt in hominibus caſtri ſui Davanter, & terræ ſuæ Sallandiæ de novo Teloneum extorques in ipſius & Eccleſiæ ſuæ præjudicium & gravamen. Cùm igitur ex officio commiſſi nobis regiminis, Eccleſiarum jura defendere tenemur, ac conſervare; fidelitati tuæ ſub obtentu gratiæ noſtræ firmiter præcipiendo mandamus, quatenus ab hujuſmodi exactionibus Telonei & aliis gravaminibus, quæ eidem Epiſcopo & Eccleſiæ ſuæ le, vanus irrogaſti, & adhuc inferre non formides, omninò deſiſtas, Teloneum noſtrum maximè ad gravamen Epiſcopi, & hominum terræ ſuæ per te de novo inſtitutum penitus abolendo, indubitanter ſciturus, quod ſi in hujuſmodi mandati noſtri executione iterato tibi facti, quam tenorem literarum, quas ſuper his omnibus eas inſpicientibus de novo direximus negligentem te geſſeris, non ſolum Majeſtatem noſtram offendiſſe, ſed à gratia noſtra te ſcias penitus alienum. Datum apud Prechm.

Executoria ſuper præmiſſis.

FRedericus ſecundus Dei gratia Rom. Rex, ſemper Auguſtus, & Rex Siciliæ, fideli & dilecto Principi ſuo N. ſanctæ Colonienſis Eccleſiæ Archiepiſcopo gratiam ſuam & omne bonum. Nobis apud Franckenvorde in Curia ſolemniter indicta judicio præſidentibus data talis eſt ſententia, & à Principibus approbata, quod nullam auctoritatem Telonei ſive Warandiam in damnum vel præjudicium alicujus præſtare poſſimus. Cùm igitur ſuper Teloneo, quod nobilis vir Comes Gelrenſis ſe aſſerit tenere à nobis, quærimoniam non modicam audiverimus, Regiâ Majeſtate tibi mandamus, quatenus auctoritate noſtra, & ſub obtentu gratiæ noſtræ, eidem Comiti firmiter præcipias, ut nullum Teloneum ab Arnhem vel Oeſterbeke, ſeu Lobbedde, vel in quocunq; loco ſuper Rhenum deinceps accipiet, non obſtante aliqua Warandia ſi quam ſe dicit habere, nec literis aliquibus obviantibus à nobis vel ſucceſſoribus noſtris impetratis. Datum apud Franckenforde in Curia noſtra ſolemniter indicta ij. Kal. Maij.

Conceſſit etiam auctoritatem locandi Teloneum in Ghano in quocunque alio loco, uti Philippus Rex anteà fecerat. Sub data anno M.ccxx. xiij. Kal. Maij apud forum Francorum.

Henricus quoque Imp. conceſſit Ottoni Epiſcopo Advocatiam Zalandiæ.

HEnricus Dei gratia Rom. Rex, ſemper Auguſtus, univerſis præſens ſcriptum inſpecturis ſalutem & omne bonum. Notum ſit omnibus,

qui

qui Advocatiam Salandiæ, quam habuit Gerardus Comes de Buchorſt, & quam Gerardus Comes Gelrenſis ab ipſo emerat, ab eiſdem nobis reſignatam, & liberè nobis vacantem dilecto Principi noſtro Ottoni Epiſcopo Trajectenſi,& eccleſiæ ſuæ ſuiſque ſucceſſoribus in perpetuum contulimus poſſidendum, & Ioannem Notarium ipſius, Canonicum ſancti Petri Trajectenſis nomine prædicti Epiſcopi & Eccleſiæ Trajectenſi de manu noſtra proteſtamur recepiſſe. Datum apud Franckévoirdt, anno Domini M.ccxxv. x.Kalend. Martij.

HEnricus Dei gratia Romanorum Rex, & ſemper Auguſtus, omnibus Chriſti fidelibus præſens ſcriptum inſpecturis, in perpetuum notum eſſe volumus,tam præſentibus,quàm futuris, quam formam compoſitionis & pacis per venerabilem Dominum C. Portuenſ. & iterum ſanctæ Ruffniæ Epiſcopum, Apoſtolicæ Sedis Legatum inter dilectum Principem noſtrum Ottonem Epiſcopum Trajectenſem, & G. Comitem Gelrenſem ordinatam, ratam & firmam habentes ad petitionem ejuſdem Domini Legati Advocatiam quam Gerardus miles de Buchorſt habuit in Sallandia,& dictus Comes Gelrenſis ab ipſo emerat in manus noſtras ab eis liberè reſignatam nobis vacantem præfato Epiſcopo & ſucceſſoribus ſuis, & eccleſiæ ſuæ Trajectenſi perpetuò fecimus aſſignari, ſub obtentu gratiæ noſtræ inhibentes, ne quis hominum huic noſtræ donationi audeat contraire. Datum apud Franckenvort, anno Domini M.ccxxvj.x.Kal.Martii.

Wilebrādus Epiſcopus 35

OTtone cæſo,ſollicitante Florentio Comite Hollandienſi,Wilebrandus Oſnaburgenſis Epiſcopus,filius Comitis Caſtri Veteris,ut cladem illatam ulciſceretur: erat enim fortis & audacis animi, tunc abſens in Italia, obiens Legationem Imp. poſtulatus à Gregorio Papa an Eccleſiam transfertur Traject.xxxv.conſtituitur Epiſcopus, qui illicò animadvertit ad parricidas Ottonis, Rudolphum Principem Anathemate percuſſit,& omni honore, ſententia nobilium privavit, ducenſque ingentem ex Friſiis hortatione Rom. Pont.armatis, aliiſque gentibus in Trentones ac Vacceforum.i.Coevordiam: exercitũ quos ſubegit non abſque ſanguine & clade ſuorum Coevordiã ad deditionem compulit indicta Rudolpho mulcta, ut arcem traderet, juriſdictionem Provinciæ abdicaret, ingentem vim auri perſolveret. Centum equites in Limoniam mitteret,in loco cladis paſſæ Collegium xxv. Canonicorum fundaret: Monaſterium religioſarum fœminarum, quod Nigra aqua dicitur, conſtrueret. Ductus tandem pœnitentia, poſtquam abſceſſerat Epiſcopus, ob graves conditiones, quas impleverat, illicò corruptis cuſtodibus,arcem doloſè recuperat,

Digitized by Google

& iterum coactus ſeſe dedere, datis induciis dum Epiſcopo accedit eo minimè conſentiente. Sed quantum valuit defendente per tumultum extractus cum ſocio ignominioſè trucidatur impoſitus rotæ, ſtipite exaltatus, quod maximæ apud Germanos judicatur infamiæ. Sed Trentones rurſum, ſicuti natura eſt gentis, rebellant, & nova auxilia per fœdera acquirunt, in quos Epiſcopus ſeverius agens, nec ſexui parcens, fruſtratus propoſito propter eorum obſtinatiam, & adauctis viribus hoſtium, retroceſſit, arcem in loca confinia majore Numinis præſidio, & re infecta obiit vij. Kalendas Auguſti, anno M.ccxxxiij. cùm præfuiſſet annis octo, ſepultus Trajecti apud Eccleſiam ſancti Servatii, cujus prima jecit fundamenta. Alibi ſcribitur primum Præpoſitus Zutphanienſis, & à magna parte Capituli aliquando electus in Præpoſitum Trajectenſem, demum Hildeshemenſis Præpoſitus, & inde effectus Epiſcopus Radeburgenſis, poſteà interfuiſſe electioni ſuæ, attinuiſſeque Comitibus Hollandiæ atque Gelriæ ſanguine proximo, frater Comitis Caſtri Veteris, ſive Oldenburg. In omni expeditione ſua habuit Friſios, Vectas, Salios, Tuentanos, Daventerenceſque adjutores, qui cum ſumma virtute & perſeverantia militabant. Sed Trajectenſes parum laudati, tanquam timidi effæminatique, qui nec viribus, nec ære aliquod præbuerunt adjumentum, niſi eo anno, qui poſt cladem Ottonis ſequens interlapſus eſt abſque Epiſcopi præſentia, qui protracto negotio ſuæ poſtulationis Rom. Pont. acceſſit. Tunc enim Groningam juvarunt contra elatos hoſtes, & in fide tenuerunt. Celebratur hic Willebrandus claritudine familiæ, ſplendore armorum, quibus exercitatus erat annis aliquot per Italiam atque utramque Siciliam. Cauſas omnes Frederici ij. Imp. ſtrenuè peragens, bis transfretatus in Syriam, Deo militans, & idcirco non minus Gregorio ix. ac ſingulis Cardinalibus quam ipſi Imperatori notus & acceptus, quem fata nimium repètè periculis Eccleſiæ eripuere, qui ſi ſupervixiſſet, haud dubio longè propulſiſſet.

Epiſcopus moritur anno Chriſti 1233

Willebrandus & genere & armis clarus.

Otto Tertius Epiſcop. 36.

POſt Willebrandum rebus adhuc in ancipiti conſiſtentibus, concordi omnium voto eligitur Otto ex Comitibus Hollandiæ, ex Regni ſtirpe oriundus, ex milite terreno factus miles cœleſtis, qui dominabatur Friſiæ Orientali, quam in partem hæreditatis à fratre ſuſceperat gubernandam, & trigeſimus ſextus Epiſcopus conſtitutus, vir utique frugi: nam ubi intellexit Epiſcopatum ad inopiam redactum ex continuo bello atque defectione Trentanorum univerſum Patrimonium publicè vendidit, Rempublicam ex ære quæſito ab omni oppreſſione liberavit, in priſtinam libertatem reſtituit. Per ſingularem providentiam, ut timidas Rheni aquas, quæ per

Epiſcopus ſuo ære Rempublicam reſtituit.

Digitized by Google

per inundationes aſſiduas agrum Trajectenſem peſſundaverant, ſecluderet, induxit *Florentium* Comitem fratrem, ut ſuis impenſis latiſſimum ac perpetuum aggerem ab Ameronga uſque bellam Curiam, quam Schoonhoviam vocant, juxta Rhenum duceret cum conditione, ut *E*piſcopi ſucceſſores haberent curam conſervandi.

Agger ab Ameronga Schoonhoviam ductus impenſis Comitis Hollandiæ.

Sub hoc tempore Stadingi populi Bremenſis Provinciæ, primo à fide Chriſtiana in hæreſim, & demum in gentiles errores, ad culturam Deorum cecidere, avaritiâ & culpâ unius ſacerdotis. Adverſum quos ſæpius à Rom. Pont. atque Imperatore per Legatos, ut reſipiſcerent commonitos, quibus nedum obauditis, ſed per furorem, partim morte, partim magna injuriâ contra jus gentium affectis, Henricus Dux Brabantiæ, Florentius Hollandiæ, ac Theodricus Clevenſis Comites, hortatu Gregorij noni expeditionem cepere, & cum cruenta pugna tradidere nulli ſexui aut ætati parcentes, ita ut eorum memoria funditus deleta ſit anno M.ccxxxiiij. quarto Kal. Iunias.

Stadingorū contumacia punita.

Quo anno *F*lorentius Comes cum multis nobilibus Germaniæ intrans Gallias, ubi Comes Claremontenſis ludos haſticos ac gladiatorios publicaverat, inſidiis ipſius Comitis Claremontenſis, dum ludos ageret, interficitur ex ſuſpicione Zelotipiæ de uxore conceptæ, eo quod illa egregia Florentii laudaret facinora, Florentio inſonte, & nihil minus cogitante. In cujus ultionem ádcurrens *C*omes *C*levenſis ipſum *C*laremontenſem *C*omitem eodem in loco trucidavit, uxore *C*omitis *C*laremontenſis ex dolore morbo tacta, dieni breviter poſt obiunte, & Principe Nigello fugato. Sic lætitia in publicum verſa luctum. Tragædia hæc acta eſt apud *C*orbiacam xiiij. Kalendas Auguſti, funus cum planctu delatum apud Monaſterium Reynſburgenſem, poſtquam rexiſſet annis xij. Princeps morum ſtrenuitate, armiſque clariſſimus, relicto Wilhelmo filio adoleſcente pro ſucceſſore, cujus tutelam atque *C*omitatus adminiſtrationem idem Otto Epiſcopus ſuſcepit, tantam ſibi ex hoc pariens auctoritatem, ut ſeditioſiſſimos Trentanos ſubjugaret, arcem *C*oevordiæ cum tota Provincia oppugnando caperet, & cum Principe Nigelli fraternæ cædis conſcio pepigit, ut in loco commiſſi ſceleris *E*ccleſiam conſtrueret.

Florentius Holl. Comes in Gallia occiditur apud Corbeiam.

Otto Epiſcopus tutor Hollandiæ Trentanos ſubjugat.

Sub hoc quoque Epiſcopo imago Divæ Virginis, quam ſancta Elizabeth tunc clarens, Machtildi filiæ Ducis Brabantiæ, ac Comiti Hollandenſis dono dederat apud Harenem Comitis, ſive t'Sgravezande in precio haberi cepta: *E*t ſimiliter prodigium tunc contigiſſe ferunt de Machtilde filia Comitis occiſi, uxore Comitis Hennebergenſis, pariente ad numerum dierum anni numeroſam prolem apud Luſidinum, ex imprecatione cujuſdam mulieris mendicantis, adhuc pictura extante celebratum. Vbi & ſepultura omnium, poſtquam Baptiſmo initiatæ fuerant, in memoriam habetur, ubi & ipſa mater recondita eſt uſque annum M.cclxxvij. ſupervivens genitrice ejus Machtildi uxore Florentij, antea circa annum M cclxvij. xj. Kal. Ianuarii defuncta, ibidem ſepulta Monaſterii erectrice. Similiter & fabulis ſimilia hoc tempore recitantur de quodam Folberto Duolede, & Trajecto baſſi, nunc Haeſtricht homine impiiſſimo, quem ob deteſtanda ſcelera in coro-

Machtildis filia Florentij parit 365 liberos uno partu.

Polbertus ebrius à Dæmone raptus

na multorum hominum ſtantem, & ebrium cunctis videntibus, in aërem raptum nuſquam comparuiſſe aſtruunt. Arx Ledia in qua morari ſolebat, ob nocturnos lemures atque horrenda monſtra illic etiam per diem viſa atque audita, ammodo manſit inhabitata. Et Tartari gens ſpurciſſima atque immaniſſima anteà incognita, jam in Europam erupere, & plurima regna ſubdidere, tantam in populum Chriſtianũ agentes cædem, atque nobilium urbium everſionem, quantam nec tunc legimus factam, nec adhuc audivimus contigiſſe, quibus Iudæi & alii homines perditiſſimi ſeſe jungebant, etiam ex Chriſtianis, ita ut innumerabilis conflagratur multitudo, quæ ſolo ſemeſtri ſuper xxx. Regna ſubvertit, & ſuſpicio erat de favore Imp. in odium Gregorii Papæ. At Wilhelmus filius Florentii Comitis occiſi, tranſactis annis pupillaribus ſecundus hujus nominis xiiij. conſtituitur Comes Hollandiæ, ducens in uxorem Elizabeth, filiam Ducis Brunſuicenſis, ex qua genuit Florentium ſucceſſorẽ, armis oblectatus, animi fortitudine præcipuus. Vnde Frederico Imperatore contra Ottonem electo, & filio ejus Conrardo Cæſare deſignato, per Gregorium diris percuſſis, ac Imperio & Regno privatis, ſuper electo Henrico, cognomento Raſpe Comite Provinciæ Thuringorum (Lantgravios vocant) filio ſanctæ Elizabeth, qui devicto Conrardo in prælio juxta forum Francorum (quod Francofort dicitur) rerum potens morte repentina ſubtrahitur. In cujus locum Wilhelmus iſte adnitente Innocentio Pontifice communi voto Principum, ut puta, qui animi & corporis vigore opulentiaque præſtabat, cæteris ſuffectus eſt anno ſalutis Milleſimo ccxlvij. & xiiij. à nece paterna. Cui Otto Epiſcopus Trajectenſis, qui coronationi intererat, patruus atque Henricus Dux Brabantiæ avunculus, deſignati ſunt à conſilio, Lubbertus Abbas Egmondenſis Monaſterii abactis quoque ſecretis (quos vice-Cancellarios vocant.) Hic urbem atque palatium Neomagi cum Territorio illius Ottoni Comiti Gelriæ impignoravit pro xxij. millibus marcarum, ut aiunt argenti puri, quod Rudolphus Cæſar poſteà confirmavit cum conditione, ut ſi ullo unquam tempore depoſitam urbem per Imperatorem & Regem redimi contingat, quod ammodo permanebit in libertate & manu Imperatoris. Claruit hoc tempore Albertus Magnus Epiſcopus Ratiſponenſis, vir magnæ doctrinæ, de quo multa fabulantur in convivio, quod paraverat Regi. Inſtituit apud Trajectum Ordinem Prædicatorum, ubi adhuc in vitris viſuntur arma ipſius Wilhelmi Regis, quibus ipſe fundum coemit, & ad conſtructionem auri bonam quantitatem contulit, permiſit & ſe aſcribi civibus ab Ottone Epiſcopo magnificè exceptus, ubi & Eccleſiæ & civium libertatem confirmavit de novo. Actum Trajecto xiiij. Kal. Iulii, Indictione x. anno Domini M.ccxlvij. Ac quamvis Rex ipſe ſeſe adeo munificum erga omnes exhibuit, non tamen caruit inſidiis, quæ jactu ſaxi per feneſtram ſibi tendebantur. Hic Comitem de Ghoer ad quærelam Epiſcopi in judicium vocatum, & venire ſpernentem armis aggreſſus cepit, captivumque omni jure debito privavit, & Epiſcopo pro arbitrio dedit, Ditiones ſuas depopulatus. Otto verò Epiſco-

Tartarorũ adventus in Europã.

VVilhelmus ſecundus Holläd. Comes 14.

Comes Hollandiæ fit Imperator Anno Chr. 1247.

Oppignoratio Neomagi urbis.

Albertus Magnus Epiſcopus Ratiſponenſis.

Digitized by Google

Epiſcopus poſtquam annis xvj. ſtrenuè adminiſtraſſet cauſas Eccleſiæ, quievit in Domino ij. Nonas Aprilis, anno M.ccxlix. Sepultus in Baſilica Trajectenſi. Hic Epiſcopatum quem pene exhauſtum atque exinanitum invenit, liberum atque opulentum reliquit. Sequenti verò anno Frederico Imp. in Apulia mala valetudine laboranti, Manfredus filius ex concubina cum pulvinari mortem acceleravit. Hinc Wilhelmus Rex imperat ſolus & quietè. Qui quantæ pietatis in Deum & manſuetudinis in Eccleſiam fuerit, vel ex hoc conjicere licet, quod quærente Eccleſia ſancti Iohannis Trajectenſis, ſe in juriſdictione temporali ab illo lædi, illicò, quod rarò contingit, cauſam cognoſcendam commiſit, nec Iudex ſimulatione aliqua uſus, Dominum ſuum condemnare non timuit, uti ex utriuſque literarum ſerio conſpicere licet, &c. Claruit & omni ambitione, nam cum manu militari urbem Trajectum ingreſſus, poteſtatem ejus facere poſſet etiam abſente Epiſcopo, ut ſuſpicionem tolleret ſeſe nihil ſibi appetere aut vendicare velle conteſtatus eſt, idque facto comprobavit. Erexit & Sacellum in porticu Eccleſiæ Divæ Virg. ſub honore Martyris Georgii in ſui memoriã, geſſit per Florentium grave bellum cum Margareta relicta Flandriæ, quæ maximum exercitum miſerat in Inſulam Walacre, qui pene ad internecionem deletus eſt, captus liberis relictæ. Terruit & fratrem Regis Franciæ, qui ſubarratus cum magnis copiis intraverat Hannoniam ſola ſui præſentia. Tandem principio anni M.cclv. occiditur incognitus dolo Friſiorum rebellantium v. Kalend. Februarii, cùm præfuiſſet Comitatui annis xxj. Imperio verò annis vij.

Otto Epiſcopus moritur anno Chr. 1249.

Elogia VVilhelmi Imp.

VVilhelmus Comes Hol. et Imp. Rom. à Friſijs occiditur anno Chr. 1255.

Goeſvinus Epiſcopus 37.

OTtone vita defuncto, Goeſvinus ex familia Nobilium de Aemſtel Præpoſitus ſancti Iohannis xxxvij. eligitur Epiſcopus, vir manſuetus & ſimplex, ineptus ad tantæ dignitatis munia ſupportãda, per cujus negligentiam publica res minus proſperè uno anno adminiſtrabatur, ſed rurſum declinabat. Acceſſit etiam quod nimis gratus erat Wilhelmo Regi, propter gentiles, unde in publica Synodo, præſente Rege ac Cardinale Portuenſ. Legato, Epiſcopatui renũciavit minus valens uti creditur.

Henricus Epiſcopus 38.

GOſvino ſufficitur Henricus ex gente illuſtri Viena, Archidiaconus Colonienſis Eccleſiæ, conſanguineus Epiſcopi Colonienſis ipſum commendantis, quem Cæſar annulo atque baculo Paſtorali inveſtivit. Præfecti itaque in Aemſtel ac Woirden indignè ferentes amotio-

nem Goſvini Epiſcopi, clam ſe jungunt Comiti Gelriæ, Henrico Epiſcopo bellum inferunt. Qui deſignato loco ad prælium evocatus, congrediens omine fauſto per dationem annuli ab Epiſcopo Colonienſi addicto, qui in civitate præſidii loco manſit, qui victor rediret, fidentius ſeſe accingens antequam Wilhelmus Cæſar, qui diſſidium intercipere ac concordare ex auctoritate tendebat, adveniret, victoriam conſecutus, utrumque hoſtem adduxit captivum. Quibus tamen petitione Cæſaris pepercit, atque in Comitem Gelriæ motus conſcium arma convertens, Veluam exuſſit, & de hoſtibus occurrentibus poſt magnam prædam coactam triumphavit. Ex cumulato theſauro præſidium Vredelant amplum & munitiſſimum contra rebellionem vicinorum conſtruxit: Videns etiam Eccleſiam majorem Trajectenſem ob vetuſtatem minantem ruinam jecit fundamenta celebrioris, atque firmioris operis, prout Baſilica jam conſummata oſtendit. Paulo poſt duxit exercitum in auxilium Epiſcopi Colonienſis contra Comitem Iuliacenſem, cujus copias ſtravit, victorque data Provincia incendio, cum ſpoliis amplis ad ſua rediit, & Colonienſem Epiſcopum hoc pacto ab oppreſſione liberavit. Monaſterium quoque ſacrarum Virginum in Horreſto ad fluvium Hoerp prope Daventriam multis donis atque privilegiis adauxit. Collegium etiam xij. Canonicorum in Steenwijck inſtituit. Deceſſiſſe dicitur 2. Nonas Iunij, anno M.cclvij. Sepultus eſt Trajecti, adjunctus prædeceſſoribus, cùm præfuiſſet annis xxj. quod ſi verum fuerit, magnus ante, aut in ſequentibus commiſſus eſt error.

Vredelant arx condita

Iohannes Epiſcopus 39.

HEnrico ſuccedit per electionem Iohannes ex Comitibus Naſſoviæ, vir in Eccleſiaſtica diſciplina minus verſatus, ſimplex nec induſtrius xxxix. Epiſcopus, ſub quo Kenemarii aſpirantibus Friſiis periculoſos motus in nobiles concitarunt, pervagantes vicinas provincias, arces, & quæque præſidia eorum expugnantes, proſcribentes bona, & Giſbertum Præfectum Amſterlandiæ in partes ſuas, partim ſponte, partim motu alliciunt. Conſtituentes ipſum Ducem, Trajectum obſidione cingunt, & cives ſimiliter ad motus concitant, qui nobiles & optimates urbe pellunt, atque Magiſtratum, magnum terrorem cunctis incutientes Nobilibus. Ita ut Epiſcopus una cum Comite Gelriæ idcircò confœderati, non auſi ſint illis obſiſtere, aut manum conſerere præ multitudine. Occaſionem cepere ex eo, quod occiſo Wilhelmo Cæſare, relictus eſt Florentius ejus nominis quintus, puer hæres annum nondum natus, ſub tutela Florentii Patrui conſtitutus, quem poſt tres annos in ludo haſtico læſum amiſit Antverpiæ. Demum Henricum Ducem Brabantiæ cepit tutorem, qui vitio ſuorum

Motus populi Hollandici contra Nobiles.

Digitized by Google

rum à Provincialibus expellitur, poſtulato ab aliquibus pro tutore Comite Gelriæ, ab aliis Adelheyde ſorore Wilhelmi Regis, uxore Comitis Hannoniæ, undę magnum belli diſcordiæque fomentum præbitum. Prævaluit tamen Comes Gelriæ avunculus, adjutorio populi, nec Epiſcopus urbe ſua potitus eſt, niſi poſt biennium, licet cum adjutorio ſuorum eam arcta obſidione præmeret: Qua abſoluta non ſperans eam conſequi, obſedit Amerſfordiam oppidum, cujus cives ſeſe Renemaris fœdere junxerant, eoque per Comitem Gelriæ in deditionem accepto, & ob contentioſa verba pene diruto. Epiſcopus Daventriam conceſſit omni ſpe recuperandæ urbis fruſtratus: donec Zuederus Præfectus in Boeſichem miles armis ſtrenuus, coadunata expulſorum manu urbem cum induſtria intraret, occiſis hinc inde plurimis, & victor plebium Magiſtratum urbe pelleret, & pulſos reſtitueret, & paulo pòſt plebei proſcripti rurſum eam invadentes, non modicam exercuerunt cædem, graſſante hoc modo civili diſcordia, Nicolaus Catus miles egregius, qui Florentii Comitis tutelam adhuc exercebat, valida ſtipatus manu aliquot auxiliis Trajectum petiit, portas confregit, & in medio civitatis pro Tribunali ſedens ſupra mille xl. auctores motuum proſcripſit, jura dictavit, & officia pro voluntate diſpoſuit. Demum acceſſit aliud majus incommodum: Nam ex inſtinctu cujuſdam mulierculæ, uti fama eſt, urbs incendium paſſa eſt, quo major pars ejus una cum templis ſanctorum Petri, Ioannis, Catarinæ, atque beatæ Mariæ Girini conflagravit menſe Februario, anno M.cclxxix. At ipſe Iohannes Epiſcopus omnia negligens, qui præſidia cuncta Epiſcopatus, & communita, & annona proviſa invenit, nedum ne conſervavit: Sed arcem terræ pacificè vulgariter Vredelant dictam, Præfecto Amſterlandiæ, qui adjutorio Kenemarorum fruſtra illam occupare tentaverat, & arcem Montisfortis Præfecto in Woerden pro pecunia in pignus dedit, totius populi non immeritò ex hoc indignationem provocans. Vnde anno Domini M.cclxxxviij. indicto conſilio publico, quod Capitulum vocant generale apud Trajectum, & vocato Florentio Comite Hollandiæ, cum aliis Nobilibus, idem Iohannes electus, poſtquam per annos xvj. tanquam ſæcularis, & non in Sacris conſtitutus, Rempublicam malè miniſtrando ex opulenta exhauſtam, ex libera debitis immenſis obnoxiam reddidiſſet, facta denunciatione perverſorum morum, atque deſidiæ, & negligentiæ Romano Pontifice accedente ejus decreto, dignitate & honore privatur.

Motus urbis Trajectenſis.

Nicolaus Catus tutor Florentij Co.

Trajectum incenſum conflagrat. Anno Christi 1279.

Iohannes Epiſcopus deponitur.

Iohannes Epiſcopus 40.

SVfficitur Iohannes Zyrichus Lotharingus, ejus nominis undecimus xl. Epiſcopus, qui à Giſelberto arcem Vredelant nova imponente vectigalia,

lia repetens ſub depoſito, quod ceperat Prædeceſſor, quod remunenti intulit bellum, & adjutorio Florentij Comitis poſt longam obſidionem, & varios conflictus utramque arcem, Vredelandt ſcilicet atque Montfort recuperavit, & per conditiones pacis retinuit.

VVilhelmus Epiſcopus 41.

ANno verò Domini M.ccxcvj, Ioannes Epiſcopus auctoritate Rō. Pontificis ad Tullenſem Eccleſiam tranſlatus eſt, & ſurrogatur Wilhelmus ex Machlinia natus, vir Iuris Divini humanique conſultiſſimus, Sacri Palatii judex ordinarius, & xlj. conſtituitur Epiſcopus, qui deſcendens invenit Provinciam admodum turbatam bellis atque incurſionibus. Intendens itaque ad eam pacandam, & in ſtatum priſtinum reſtituendam, collecta valida manu, primo arcem Muden ſibi vendicat, progreſſuſque ad Friſiam Occidentalem, Friſios ipſos in partem ſuam concitat, (ſunt enim ad motus quoſve proni) arces Widenes Enighenborch ac Medenblyc ſimiliter obſidione premit oppidum ipſum Medenblick in familiam redigens, ubi Præfecti caſtrorum deficiente Comitatu etiam equinam carnem edebant, quouſque Ioannes Comes Hannoniæ collecto exercitu adveniens trucidatis aliquot, ſuppeteret obſeſſis commeatum, & Enchuſam incenderet ingente abducta præda, Iam enim anno præmemorato v. Kalend. Iulii Florentius Comes ſuorum conſpiratione, nam alterius uxorem violaverat confoſſus erat in vindictam ſtupratæ viro auctore necis capto, & vaſi clavis infixis incluſo demum ſemivivo poſt lõgas volutationes extracto atque rotæ impoſito, omnique gentilitate uſque in novam generationem deleto, & Provincia carebat Principe Iohanne filio apud Angliam, ubi Regis filiam duxerat in uxorem, nomine Elizabeth. Habuit enim Florentius occiſus ex Beatrice filia Comitis Flandriæ quinque filios ac quatuor filias. Sollicitavit itaque Nobilitas Hollandiæ, auctore Abbate Egmondenſi apud Angliæ Regem ipſius Ioannis reditum. Qui unà cum uxore dimiſſus cum non ſpernenda claſſe advehitur, & in xvj. Comitem recipitur. Inde inſtituens ſibi recuperare Friſiam rebellantem, acceſſit cum magno peditatu atque equitatu Alckmariam & Friſiis occurrentibus in agris Vronenſibus vicinus illi oppido, ingens committitur prælium, multis hinc inde occiſis, ſub ancipiti fortuna vj. Kalend. Aprilis anno M. ccxcvij. arridente tandem victoria Comiti, qui paulo pòſt arma in aliquos Nobiles ſubditos, ac cives ſuos convertit ex ſuggeſtione adulatorum, & arcem Mormont in Provincia Zalandiæ evertit. At Wilhelmus Epiſcopus impatiens cladis Friſiacæ ad Orientales ſe contulit Friſios, quos propoſita peccatorum remiſſione in auxilium ſollicitans factus voti compos, e veſtigio ingreditur in Occidentalem

Florentius Comes Hol. occiſus ob ſtuprum illatum alterius conjugi.

Iohannes Holl. Comes 16.

Prælium Comitis cõtra Friſios anno Chr. 1297.

Digitized by Google

Friſiam: à qua repulſus amiſſis ſuis,& in fugam verſis, ipſe ſalvus cum modica turba vix evaſit ad provinciam Tranſiſulanam ſeſe transferens. Comes verò, quo conatus Epiſcopi reprimeret violenter, occupat præſidium dictū Iſelſtein,captivato Præfecto illius,ut ex illo devaſtaret ditionem Trajectenſem. Sed mors interrupit cœptum propoſitum. Nam anno M. ccxcix. iiij. Kalend. Novembris cùm rexiſſet annis tribus & ſemi, moritur in oppido Harlemo abſque liberis. Cui ſuccedit Iohannes Comes Hannoniæ, nepos Wilhelmi Regis ex ſorore Adelheydi, & xvij. conſtituitur Comes,qui Guidoni fratri contulit Præfecturas de Aemſtel ac Woerden, Duxerat Philippam filiam Comitis Lucemburgiæ uxorem, ex qua genuit quatuor filios, ac ſenas filias. Hic Alberto Regi Romanorum deſcendenti Neomagum, ut Provincias Hollandiæ tanquam ad Imperium devolutas, ſibi vendicaret animosè occurrit,& retrocedere compulit. Fuit Cæſar allectus ad hanc ſpem per Iohannem Renes promiſſo adjutorio Zelandorum reductus,dum per deceſſum Iohannis Comitis ipſas Provincias Imperio vacare ſuggereret. Nam uti fit, cùm ipſe Iohannes Comes delatoribus aurem præberet, & eundem Iohannem falſo accuſatum magna afficeret injuria, ipſum perſequendo, atque arces ſuas exponendo ac demoliendo, nec excuſationem innocentiæ aliquo pacto admitteret. Sic ipſe de ſalute deſperans ad quæque extrema intendebat,& gravatos inſolito tributo ſeu alios oppreſſos injuſtè ad juſta arma concitavit in ſui favorem. Nam cum populo ſaturato (ſicuti dicere ſolebat Aurelianus Auguſt.) nihil lætius fore noſcatur. Ita injuriato atque oppreſſo, quod avaritia petulantiaque nobilium plérumque contingit, dum inopia atque fame premitur, nihil triſtius ac ſævius, vel ad motus provius, Verum ipſe Cæſar dum ſe à Zelandanis deluſum atque fruſtratum ſenſit, qui ſera auxilia tulere, fiunt conditiones pacis, interventu Epiſcopi Colonienſis, magis neceſſarias pro honore Alberti,quam utiles. At Iohannes Renes ex fideli amico factus hoſtis, tentavit animos multorum contra Comitem Hollandiæ exuſcitare. Nam & Flandri irruperant cum illo in Zelandiam, quam etiam multis ac cruentis præliis attriverant, donec idem Io. Renes Trajecto Præpoſitus in Lecca ſubmergeretur. Dum hæc aguntur, Wilhelmus Epiſcopus conſpiratoribus Suedero Montisfortis,Huberto Vianenſe, Iohanne Linſcotenſe Præfectis à Iacobo Lichtenburgh Proconſule Trajectenſi in ipſa ſua civitate & ædibus propriis Iacobi captivus detinetur ad integrum ferme annum. Qui tandem ruſticana manu laxatus nihilominus à ſede propria amovetur: qui ad Tranſiſelanos confugit, honorificè ab illis ſuſceptus, paulo pòſt ut tranquillitati ac paci totius Epiſcopatus conſuleret, petiit Romanum Pontificem,exonerans ſe à cura & ſuæ diſpoſitioni Eccleſiam reſtituens. Pontifex verò ſciens virum fortem & juſtum, rennuit eum exonerare, jubens Epiſcopo Monaſterienſi, ut ſibi oportuna contra invaſores ferret auxilia. Rediens itaque dum apud Angaros veniſſet,vidit ſignum quod mortem ſuam præſagiebat. Solem bicornem inſtar decreſcentis Lunæ cum radiis emicantibus purpureum fulgorem,

Comes Hol. moritur Anno Chri. 1299. Harlemi.

Iohannes Hannonius Hollandiæ Comes 17.

Wilhelmus Episc. detinetur captivus totum annum.

gotem. Ac progrediens congregato apud Iſelanos valido exercitu, aggreſſus eſt Trajectum, ut ſibi liberum ingreſſum pararet, repulſus ſtatuit manere in campis ad eliciendum hoſtes in certamen, unde coadunatis ex Hollandia plurimis, qui Epiſcopum inveterato odio perſequebantur, & Iacobo Lichtenberch favebant, itur in pugnam, fit cædes ingens. Iam ceſſerat pene victoria Epiſcopo, ſed renovatis auxiliis hoſtium, quibus ipſe Zuederus ſuccurrit, declinavit ad hoſtem. Nam Epiſcopo cùm in veloci equo nimis audaci ſemel atque iterum hoſtiles tranſcurrenti turmas, hoſtes tamen manus continuerunt à Chriſto Domini ob venerationem: Verum pertinaciter tertiò irrumpere tentans, proſtratus occubuit anno M.ccc. primo, 4. Nonas Iulij, quæ eſt tranſlatio Martini: haud longè à Montiforti locum, Heoghewaerdt, ſive altam inſulā vocant, quo itur Trajectum: ubi jam lapidea crux erecta conſpicitur in memoriam, cadaver jacens aliquandiu inſepultum, tandem à fratribus Ordinis ſancti Iohannis Hieroſolymitani ad eorum Eccleſiam delatum, & poſteà in Eccleſia majori ſepultum eſt. Præfuit annis quinque, turbatis ſemper rebus.

Idem Epiſcopus in prælio à Trajectenſibus occiditur anno Chr. 1301.

Guido Epiſcopus 42.

WIlhelmo occiſo diverſis ſuffragiis certatum, aliis Guidonem fratrem Comitis Hollandiæ Eccleſiæ Leodienſis theſaurarium, aliis Radulphum ex Comitibus de Waldeck ipſius Eccleſiæ Præpoſitum eligentibus. Verum Guido majore fultus auctoritate (nam ex fratribus ejus Hollandiæ atque Hannoniæ Comes, alter verò Princeps Moriennæ, tertius Mediomatricum Epiſcopus, quartus Cameraci Epiſcopus Cardinales erant) longè prævaluit, competitore ſeſe transferente in Provinciam Tranſiſelanam. Guido verò xlij. conſtitutus Epiſcopus, quum primum rerum adminiſtrationem accepit, animum applicuit ad pacem & tranquillitatem plebis ſibi commiſſæ, nec quiſquam auſus in ipſum apertè quicquam machinari, licet & cives Trajectenſes, & alij inter ſe digladiarentur. Omnes tamen recognoſcebant Epiſcopum, cui Iohannes Comes Hollandiæ reſtituerat Eccleſiæ ablata ante Dominia Amſtellana & Woerdam. Fuit vir magnanimus, affabilis & prudens, amator pacis ac Iuſtitiæ. Contigit paulo poſt, anno videlicet M.ccc.ij. undecima Iulii atrox pugna inter Philippum Craſſum Regem Francorum, ac Robertum Comitem Flandriæ, in qua Iohannes natu major Iohannis Comitis præfati filius occubuit, & ceſſit victoria Roberto, auctoribus Iohanne & Hugone de Arckel propugnatoribus primipilis. Anno verò M.ccc.iiij. Guido Comes Flandriæ inſtituit validum exercitum traducere in Walacriam, cui Wilhelmus frater Iohannis occiſi futurus Princeps Hollādiæ occurrit uſque Caſſandriam, profligans

Pugna inter Regem Francorum & Comitē Flandriæ, anno 1302.

1304.

Walachria à Flandris oppugnata.

fligans adverſarios, & cum magna laude ad ſuos revertens, e veſtigio Guido Comes redunato exercitu electiſſimorum militum Walacriam intrat cum Wilhelmo uno die bis conflixit, & vicit deceptum fraude ſuorum, & quærentem nova ſubſidia inſecutus, obſedit in oppido Zirixzee, quod validè etiam oppugnat continuo fere bimeſtri. Tandem Wilhelmus rebus ad deſperationem tendentibus clàm erumpit, magnam cædem agens in hoſtes & Guidonem Epiſcopum patruum accedens, neceſſitudine ſanguinis obnoxium, cum magnis copiis adjutorem ſibi conciliavit. Et cùm jam ſimul conjunctis viribus appropinquarent caſtris adverſariorum ex itinere fatigati & quieti expoſcit. Nonnulli ex ipſis cupiditate prædæ, an audacia ducti, neſcitur, aliis ignorantibus temerariè, nec acie inſtructa incendia ſtruunt, ſpolia reducunt; quos hoſtes inſecuti, in reliquos dormientes irruunt, & per obſcuram noctem ſternunt, cædunt, & turpiter profligant. Guidone Epiſcopo capto, Principe verò Wilhelmo ex Comitibus de Hoern majore Præpoſito cum pluribus Nobilibus occiſis, Wilhelmo Principe vix per fugam in Zyrixzee erepto. Interim apud Trajectum orta contra mutua fœdera ſeditione Iacobus Lichtenberch auctor cædis Wilhelmi Epiſcopi occiditur cum plerìſque aliis. Guido verò Comes jam toties victor, ſecundam ſequens fortunam, Hollandiam intrat, oppida pleraque in deditionem accepit, Pars etiam ceſſit Iohanni Duci Brabantiæ: Ac Trajectum procedens, regimen urbis ſibi vendicat, conſtituens judicem. Et Eccleſias tentavit, ut abrogato Guidone Epiſcopo, Wilhelmum Iuliacenſem eligerent, ac parum abfuit, quin deſiderii foret compos, niſi exurgentibus Kenemaris ac Friſiis Occidentalibus reſidui defeciſſent, trucidantes quotquot ex hoſtibus invenere; unde non abſque confuſione receptui canens cum inſtructioribus copiis oppidum Zierixzee rurſum circumcingit arctius ſolito ac aſſiduo ariete, catapultis, machinis bellicis, baliſtis, & omni genere Miſſilium ac ſaxorum violenter oppugnat. In hac anguſtia conſtitutus Wilhelmus Princeps quotquot poſt auxilia congregat, cui Philippus Rex Francorum ingentem claſſem mittit ſuppetias, cum quibus junctus x. Auguſti menſis, quæ fuit Laurentio Martyri ſacra in hoſtes ſecundis velis proſilit. Pugnatum utrimque acerrimè, per diem ac noctem continuam auditur mirabilis ac morum ac telorum fragor: tandem Guido inferior factus poſt cædem cruentam à Præfecto claſſis Regiæ capitur, ſuis ferè omnibus ex tanta pugna feſſis, facilè cæſis aut ſubmerſis, procuratumque fuit ut pro Guidone Comite Guido Epiſcopus relaxaretur per commutationem à captivitate. Præceſſere multa prodigia hanc cladem, & ſigna viſa in cœlo præſagientia. At Iohannes Renes, quem Wilhelmus Trajecto pellere conſtituerat, rebus ſuis diffidens, dum Rhenum navigio tranſire feſtinat, pondere armorum preſſus, ſubmergitur. Hic infeſtiſſimus Comitibus Hollandiæ, Cæſarem atque Flandriæ Principem, alioſque populos in eos ad arma concitaverat. Injuria itaque provocatus delatione Præfecti Verenſis, cujus ſuprà meminimus, cui Comes nimium detulit atque credidit. At Iohannes tanta filii victoria

Hollandus Walachria excedit.

Guido Comes Flandria Hollandiā occupat et Trajectum.

Iterum tentat Zirixea in Zelandia.

Guido Comes Fladria capitur, & pro Guidone Episcopo solvitur.

Iohannes Renes ſtius Hollandia hoſtis in Rheno ſubmergitur.

Præfectus Verenſ. delator Renesij.

Digitized by Google

nimium lætatus, ultimum naturæ perſolvit debitum v. Idus Decembris, ſepultus Valentianæ oppido, quod priſci Fiſcum Regium cognominarunt in confinibus Imperii Germanici ad Schaldem fluvium ſito, poſtquam rexiſſet Hollandiam annis quinque. Sequitur menſe Aprili proximo Philippa & thori, & ſepulchri ſocia. At Wilhelmus Princeps exaltatur Comes xviij. In Hollandia vir magni nominis & famæ, ob clara geſta. Duxit uxorem Ioannam Valeſiam ſororem Regis Franciæ, ex qua genuit Margaretam Auguſtam, Ioannam uxorem Comitis Iuliaci, Philippam Reginā Angliæ, Wilhelmum ſucceſſorem, atque adhuc geminam prolem. Guido verò Epiſcopus jam reſtitutus, quo amplius Dominium ſibi vendicaret, nitebatur, & Iuriſdictionem Eccleſiæ S. Ioannis ſibi uſurpare. At ubi conceptum ratione fundare nequiret, primo ſententiam prælatorum exegit, qui definierunt ſolam Eccleſiam S. Iohannis in ditione S. Martini habere jus gladii, hoc non contentus geſtivit audire Iudicium parium. At illi confirmarunt eandem ſententiam, adjungentes, niſi ſi quis alius per literas & privilegia ſimilem Iuriſdictionem probaret. Tum cōtentus confirmavit quæque Eccleſiæ conceſſa; adhuc continua manſit diſcordia inter cives Trajectēſes, & filium fautoreſque illius de Lichtenberch, & commiſſis extra urbem aliquot præliis, prævaluere cives. Circa hæc tēpora, anno videlicet M.ccc.viij. delentur per orbem univerſum Profeſſores, quos templarios à cuſtodia templi Hieroſolymitani vocitant, conſenſu Romani Pontificis, atque Regis Franciæ, plus invidia opum quibus abundabant, quam criminis alterius damnati. Secuta fames inaudita poſt Hieroſolymitanam ſub Tito nulli ſecunda, quæ magnā partem mortalium miſerè cōſumpſit, carnibus crudis atque herbis incoctis ad reſtinguendam ſitim, & mediam non ſuppetentibus. Creditum eſt in ultionem ſceleris perpetrati. At Guido Epiſcopus dum animum intendit ad ſua quæque confirmandum arces ruinam comminentes inſtaurādo, & novas fundando, quo ſecurius ſuis conſuleret, & Friſiorum rebellium motus comprimeret, evocatur ad Conſilium Viennenſ. à Clemente quinto, à quo humaniter acceptus, galerum purpureum, qui inſigno Cardinalis eſt ſponte oblatum reſpuit. At Philippus Rex cōſiderans integritatem & modeſtiam viri, annua deſignat ex publico ærario ſtipendia, quo fœdere perpetuo amicitiæ illum ſibi devinciret, elaborans Comites Hollandiæ atque Flandriæ componere. Interim nonnullis Friſiis motum concitantibus, revocatus ſola ſui præſentia, arcem Vollenhoe liberavit obſidione, & ſeditioſos ad deditionem compulit, licet non ſpernendum contraxiſſet exercitum, qui tempeſtate coactus fuit retrocedere. Conſpiciens itaque Guido ſeſe alieno ære admodum gravatum, quo parcius viveret, rediit in Gallias, annis aliquot illic more privati, degens ab annō M.ccc.xj. uſque ad annum xvij. nemine in abſentia ſua quicquam innovante. Reverſus animadvertit in pravos ac ſceleratos, quoſque juxta exigentiā delicti. Tutores autem Principis de Goer rationnem curationis reddere recuſantes, compulit ut redderēt, obſeſſa arce illius, atque dedita, & paulo poſt, cum ſuis curam illius commiſiſſet, viribus

Iohannes Comes moritur: ſuccedit filius Gulielmus Comes 18. Hollandiæ.

Guido Epiſcopus auget Iuriſdictionē ſuam

Templarij exſtirpantur. 1308.

Fames ingens.

Guido Epiſcopus evocatur ad Concilium Viennenſe.

Friſij quidā rebelles à Guidone cōpeſcuntur.

bus deſtitutus. Deceſſit 4. Kal. Iunias, anno ſupraſcripto, cùm præfuiſſet annis xvj. Sepultus in Eccleſia majore cum pompa funerali, expulſis verò ſuis ex arce Ghoey, Audita ejus morte tutores priores, curandi onus reſumpſere. Conſtruxit inter cætera tres arces furoris, & audaciæ vulgariter dictas, Dollenburch, Ghore, Stoutenborch. Solvit Fiſco Apoſtolico debita maxima per Prædeceſſorem ſuum contracta, relinquens Epiſcopatum ab omni onere liberum, quem potenter rexit atque protexit contra quoſvis Principes in vita. Wilhelmus verò Comes defuncto patruo, rurſum ſibi uſurpavit Dominia per Iohannem patrem reſtituta tanquam hæreditaria, cùm ſpectarent Eccleſiæ. Et Henricus Imp. anno M.ccc.xiij. porrecta per Bernardũ quendam Profeſſorem ordinis Divi Dominici Euchariſtia veneno intincta ſublatus eſt. Et ſucceſſit Ludovicus Bavarus, fuit crebrò ab aliis tentatum, ipſum Imperatorem aqua venenata, caliceque aureo toxicato ſuſtollere. Sed magiſtri præcipui Ordinis Prædicatorum ultimi mali auctorés fuere, acceptis à Regibus Franciæ, Siciliæ atque Navarræ, ac præcipuè Tarentino xl. millibus aureorum, qui hunc juſſerant tradere venenum. Præceſſere præſagia mortis Cæſaris, quæ ille tanquam ſomnia contempſerat.

Guido Epiſcopus moritur.

Epiſcopatus ab ære alieno liber.

Dominicanus Imperatorem venenata hoſtia tollit è vita.

Fredericus Epiſcopus 43.

POſt Guidonem eligitur Fredericus Syrichus, Præpoſitus Eccleſiæ ſancti Petri xliij. Epiſcopus Romæ conſecratus, qui cùm ex magnis debitis contractis indigens opum inveniretur, cepit omnibus ſuis eſſe contemtui, contra quem aliqui rebellarunt, incendia & rapinas agitantes, quibus ille virium impos nec quicquam reſiſtere tentavit, brevi Epiſcopatum (quem liberum invenit) penitus exhauriens, multis oneribus rurſum involvit. Quapropter ad Reinaldum Comitem Gelriæ confugiens, fruſtra expoſcit pro fide obtenti ab Eccleſia beneficii, auxilium contra Vicarios de Benden, Keſteren, Oemeren, ac illis proximos, qui arcem Dullenborch à Guidone Epiſcopo factam concremarunt, & multas ſibi inſidias tentaverunt: Nam paulo pòſt Comes à proprio filio captus eſt. Fredericus itaque eodem jure Wilhelmi Comitis Hollandiæ implorat auxilium, qui haud ſegniter illi validas accommodans copias, rebelles per Præfectum ferro atque igni in poteſtatem Epiſcopi redegit, pœnas dignas perſolvere cogit, magna mulctatos pecunia. Sub hoc Epiſcopo turris excelſa nimis, quæ Eccleſiæ majori jam imminet, à fundamentis primitus cepta eſt menſe Iunio, die qui Ioanni & Paulo Martyribus dicatus eſt, Anno M.ccc.xx. Perfectum autem opus poſt annum xlij. anno vero xxij. ix. Kal. Iulias aggere interrupto, excurrens Rhenus, agros ac quæque ſata circa utramque oram veteris Rheni, uſque ad littus Oceani obundatur, ingentem jacturam adferens. Vnde providentia Wilhelmi Comitis reſtituto aggere, pactum eſt cum Trajectanis, ut eorum cura atque impenſa illum perpetuò præſervarent, ne ſimile incommo-

Debitis Epiſcopatum onerat.

Rhenus exundans agris & ſatis damnum dat.

Fredericus Epiſcopus moritur.

incommodũ exoriatur, quo anno xiij. Kal. Auguſtus Fredericus Epiſcopus morbo articulari laborans, conceſſit naturæ apud Horeſtum, quum præfuiſſet annis quinque, ſepultus Trajecti in Eccleſia majori.

Iacobus Epiſcopus 44.

VAcante jam ſede, fit non modica civium commotio. Nam cùm ſanior pars Sacerdotij Iacobum ex Outſchoirm Decanum, alibi Præpoſitum majorem elegiſſet. Cæteri Iacobum Suden Epiſcopum commendatorem ædis Divæ Katharinæ Trajecti ad petitionem Wilhelmi Comitis (cui idcirco à populo comminari viſum) poſtularunt. Videns itaque Suden Epiſcopus ſe ſuffragiis imparem, nec jure poſſe aſpirare, deſiit à cæptis parumper. Sed ubi comperit alium dubitare, nec magnam ſpem longævæ vitæ adeſſe, celeri nuncio Romanum Pontificem, ut diſpoſitioni ſuæ, occurrente vacatione reſervaret, commonuit. Comes verò terrore concuſſus, indignatus ob furorem populi, arcem amœniſſimam in Thoirne, & quicquid circumjacebat, Florentio majori Præpoſito pertinens, in favillam & vaſtitatem redegit. Iacobus tamen ex Outſchoirm conſecratus primũ ab Henrico Archiepiſcopo Colonienſi xliiij. Epiſcopus conſtituitur, & obtenta non ſine magno ære, quo totam familiam ſuam enervavit, à Romano Pontifice confirmationem literis Coloniam uſque delatis, vitâ functus eſt non ſine aperta ſuſpicione veneni, quod per adverſarios clàm datum volunt, ubi illius promotionem ratione aut armis impedire nequiverant. Alii ſcribunt ex morbo incurabili periiſſe. Deceſſit eodem anno quo electus eſt xij. Kal. Octobris, ſepultus in majore Baſilica. Fuit vir omni morum probitate, ac ſcientia & devolutione, in religione inſignis, ſed brevis Pontificatus impedivit illius gloriam.

Suſpicio veneni.

Epiſcopus vita brevis alioqui probus.

Iohannes Tertius

Epiſcopus 45.

MOrtuo Iacobo, eligitur concordibus votis ex familia eorum de Bronchorſt, Præpoſitus Eccleſiæ ſancti Salvatoris, & illicò adminiſtrationi rerum præficitur xlv. Epiſcopus. Verum Romanus Pontifex Iohannes xxij. non abſque injuria iſto abrogato ad preces Ducis Brabantiæ atque Hollandiæ, & Gelriæ Comitum, quos Vaſſos Eccleſiæ Trajectenſis vocant, tanquam beneficia ab illa tenentes, præfecit Iohannem

S

Digitized by Google

ex Præfectis oppidi Dieſtenſis, Præpoſitum Cameracenſis, quem conſecravit, qui potenti manu hoc modo introductus xlv. Epiſcopus conſtituitur, qui incommoda aliqua ſenſit in ſuis Vicis atque Caſtellis, ob cædem cujuſdam Giſberti judicis, Wilhelmum ex Duvoird, qui atque Horreſtum incendit, repulſus tamen per Præfectum arcis, & cùm majores paraſſet adverſùs Epiſcopum copias, apud Tulam, dum Epiſcopus cum ſuis imperterritus obviam ire ſtatuiſſet, ille jubetur per Comitem Hollandiæ retrocedere, nec quicquam moliri in Epiſcopum. Henricum quoque Præfectum in Hageſtain incurſiones pleraſque exercentem, auxilio Wilhelmi Comitis compeſcuit, cunctis colonis atque poſſeſſionibus afflictis & ſubverſis. Wilhelmus Comes ſtatuit recuperare Friſiam, quæ ad Lavicam fluvium ſita eſt, quam terra ac mari infeſtabat, & ad tributa & ſolita pacta ſervanda compulit anno M.ccc.xxxiij. menſe Novembri, die Clementi ſacro, ebulliit Oceanus cum ventis ac tonitrubus tranſcendens, quoſvis aggeres ac infinitos mortales cum numeroſo pecore ſubmergens, plurimos ad littus maris ſubigens vicos. Et ſequenti anno Comes Geltriæ cum Trajectanis indixerunt ipſis Friſiis bellum, & commiſſo prælio apud vicum Barbeliſe haud longè à caſtro Vollenho, ſuccubuere Friſij cum ingenti ſuorum clade. Anno verò xxxvij. vita defungitur vij. Idus Iunii, cùm præfuiſſet annis xxxiij. ſepultus Valentianæ, eximius cultor Iuſtitiæ, de quo egregium ac memorabile facinus enarratur. Erat in Territorio oppidi Dordracenſis, quod Wiltorum dicunt, egenus quidam multis gravatus prolibus, unicam poſſidens vaccã, cujus lacte illas fovebat, præſtantiorem cæterorum bobus, quam, fama illius cognita, Præfectus Iuſtitiæ (Baliuos vocant) appetebat, prætium offerens, quod Dominus renuit. Dolens Præfectus ſe contemni, quo compos voti fieret, excogitavit crimen, quod pauperi falſo impegit, & bovem in emendam ſolvere compulit. Paulo pòſt ipſe præfectus meditans ſeveritatem Comitis, aliam electam vaccam in locum acceptæ pauperi remiſit, ut crederetur facta commutatio. Verum iſte adhuc non contentus ſuaſu aliquorum, acceſſit Comitem agentem in Hannonia, eique querelas profudit. Comes retinuit accuſatorem, & præfectum occupatorem per literas acceſſiri juſſit. Decumbens in lecto, ad quem tamen liber ſubditis patebat acceſſus, comparentem præfectum cum præſide Dordracenſi interrogat Comes de ſtatu Hollandiæ, uterque dixit omnia bene & trãquillè ſe habere. Subjungit Comes, quonam pacto omnia ſe bene ac tranquillè habent, ubi juſtitia negligitur, & rapinæ dominantur. Evocanſque pauperem, En præfecte, inquit, quem immeritò ſpoliaſti, replicanti illum deliquiſſe, & pro delicto mulctatum vacca, Reſpondit Comes ideo deliquiſſe eum accuſans, ut vacca potireris: convictum itaque, nec ſeſe purgare valentem, promulgat Comes, verum debere emendam perſolvere, quam dictaret. Ad quam ille ſeſe paratũ obtulit, ſperans aliquam gratiam. Ait Comes, Jubemus pauperi ſuam reſtitui vaccam, & pro damno paſſo centum aureos, & paupere contento ſubjungit. Iam contentus eſt pauper, verum quia fuiſti oppreſſor pauperum, & raptor,

Expeditio VVilhelmi Comitis Hollandiæ in Friſiam.

Exundatio Oceani.

Friſij à Duce Geldriæ & Traiectinis caduntur.

Egregium Iuſtitiæ exemplum in Comite VVilhelmo.

Digitized by Google

raptor, offendiſti nos & Iuſtitiam, quod crimen non niſi capite piandum venit. Itaque cæſo capite truncum, cadaver juſſit deferri Dordracum, & ab omnibus Hollandiæ Præfectis ad hoc conſcriptis publicè ex funere inhumari in exemplum & terrorem. Cui ſucceſſit Wilhelmus filius Comes xix. diſpar moribus paternis, qui duxit in uxorem Ioannam filiam Ducis Brabantiæ, & cum Ludovico Imperatore junxit ſe Regi Angliæ contra Philippum Regem Francorum, quem in prælio vicerunt. At Iohannes Epiſcopus obdormivit in Domino anno M. ccc. xl. cùm præfuiſſet annis xviij. minus utiliter. Nam caſtella Vredelant cum Territorio adjacente Hollandiæ Vollenhoe, Gelriæ Comiti atque aliis alia impignoravit loca, multum inglorius, niſi quod adjutoria Sacerdotum Comitatum Diepenhem recuperat, atque Collegium Amersfordiæ fundaverit. Sepultus in templo majori.

VVilhelmus Comes Holl. 19. ſuccedit patri VVilhelmo.

Iohannes Epiſcopus moritur 1340.

Nicolaus Epiſcopus 46.

Iohannes Quartus

Epiſcopus 47.

POſt obitum Iohannis diſcerpitur auctoritas Eccleſiæ, pars Iohannem ex Præfectis de Arclo Canonicum majoris Eccleſiæ, petitione Wilhelmi Comitis Hollandiæ, pars Iohannem ex Bronchorſt Præpoſitum ſancti Salvatoris prece Comitis Gelriæ elegere. At Benedictus xij. Romanus Pontifex Nicolaum Caputium à cauſis decidendis deſignat. Verum cùm ille accepiſſet ex Vicario miſſo, juriſdictionem temporalem non niſi præſidente Epiſcopo poſſe adminiſtrari, promotus ad honorem Cardinalatus, commendans ipſum Iohannem de Arclo dudum electum, abdicavit ſe dignitate, de qua per Clementem Sextum Benedicti ſucceſſorem tunc proviſum, extitit Iohanni de Arclo prænominato adoleſcenti nobili, perdocto atque induſtrio: nam Sacris literis erat apprimè eruditus, & conſecratur xlvij. Epiſcopus, anno M.ccc.xlij. menſe Novembri à Cardinale & Epiſcopo Albanenſi: quo anno fuit ingens terræmotus, multorũ malorum præſagus. Hic deſcendens anno ſequenti menſe Maii, cum gratulatione omnium excipitur, invenit Rempublicam undique quaſſatam, alienatamque, quam cupiens reſtituere in ſtatum priſtinum, illicò ingenio applicuit ad loca oppignorata redimendum, liberandumque. Sentiens hoc modo ſe omni facultate nudari, tranſacto biennio, prudente ejus conſilio ſeceſſit in Gallias,

Nicolaus abdicat.

Terræmotus.

Gallias,& ignotus privatuſque, manſit aliquamdiu Grationopoli, quæ ad Hiſaram fluvium ſita eſt, rerum adminiſtratione Roberto fratri commiſſa, quo frugalius vitam ageret. Sed Wilhelmus Comes Hollandiæ rediens ex expeditione Britannica, urbem Trajectenſem graviſſima preſſit obſidione, cùm jam in prælio contra cives binies victor evaſiſſet, exercitu, quem ducebat, in Friſios Orientales prius congregato, quem ob contentiones frivolas colloquendo habitas in Trajectenſes convertit, vel ut alii volunt, quia Trajectenſes eo abſente abegerant prædas & rapinas à ſuis, nihil Epiſcopo imputans, factiſque crebris inſultibus, & civibus validè obſiſtentibus, Comite in pede ſagitta ſauciato. Edoctus Epiſcopus per fratrem, ut urbi preſſæ ferret ſuppetias, celerem paret reditum, & ingreſſus illam, habito colloquio, concipiuntur induciæ ad mēſem Octobris, civibus veniam ſuppliciter precantibus, ut interim arbitrio diſcordia finiretur. Sed nihil ſubſequutum, cùm Comes ante illud tempus à Friſiis Orientalibus cæſus, occubuit, Comitatu ad Imperium devoluto, non relicta prole, ſoluta fuit obſidio pridie diei, quæ Mariæ Magdalenæ dicata eſt. In cujus rei memoriam ſequenti die luſtrationes, atque annuæ fiunt Supplicationes. Hic Comes clari nominis extitit apud Duces inclytos: fovit electionem Ludovici Imperatoris, contra Fredericum Auſtriæ Archiducem, quem Archiepiſcopus Colonienſis elegerat. Vnde Wilhelmus Vicarius Imperii deſignatus, arces munitiſſimas Bruyl, Brolum, & Volmenſtam expugnavit. fundavit Eccleſiam cum Collegio Canonicorum in Middelburgo ſub honore ſancti Petri, anno M.cccxj Duxerat autem Ludovicus Imperator anno M. ccc.xv. Margaretam filiam Wilhelmi Comitis Hannoniæ & Hollandiæ in uxorem, ex qua genuit Regem Ludovicum Crocoviæ, Ottonem Marchionem Brandenburgenſem, Wilhelmum & Albertum Duces Bavariæ, Comites Hollandiæ, Hannoniæ, &c. Elizabetam Reginam Angliæ, & duravit inteſtinum bellum inter Ludovicum & Fredericum annis octo cum ſemi. Iohannes Beca in alio loco ſcribit Ottonem Regem Crocoviæ, & Ludovicū Brandenburgenſem Marchionem utrunque conſtitutum ex devolutione Regnorum ad Imperium. Ludovicus autem proſcriptus ab Eccleſia, & ob facinora ſua ſuper inducto Karolo Rege Bohemiæ, nepote Henrici Imperatoris caſu equi ſuffocatus eſt xij Octobris, anno M.ccc.xlviij. Qui Friſiis Regali edicto juſſit, ut obedirent Wilhelmo Comiti Hollandiæ, neglecto jure Trajectenſis Eccleſiæ. Iohannes verò Epiſcopus occiſo Wilhelmo Comite, ſeverè animadvertit in ſuos, quos contra civitatem ſuam illi faviſſe, aut confœderatos percepit. Caſtrum Luporum, dictum de Wolven, vi expugnavit, & diruit Territoriū oppidi Saxyſelam, quod dicunt Iſelſtain, incendit, illiuſque Præfectum ære plectens, atque domum de Abconde ad deditionem compulit. Hemanos populos juxta Hemi fluminis ripas ſitos, qui ab Epiſcopo ad Comitem Hollandiæ defecerant, nec ammodo ſub Ditione Trajectenſi, ſed Hollandiæ ſe contineri patiebatur, gladio reduxit ad obedientiam, condigna mulctatos pœna. Redeuntque omnia alia loca ſub pignore aliis conceſſa. Elargitus ſu-

Wilhelmus Comes Trajectum obſidet.

Comes Wilhelmus à Friſiis caſus.

Ludovicus Bavarus Imperator ducit Margaritam Comitiſſam Hollandiæ.

Der Wolven caſtrū.

Hemus fluvius.

pra centum millia aureorum regiorum. Coemit & municipium cum arce & Territorio de Laghe in Tranſiſelanis, & contulit aream, juxta quam ſtabulum equorum Epiſcopi eſſe conſueverat, haud longè à templo Divæ Mariæ, militibus ordinis Teutonicorum in urbe Trajectenſi priori ſede per Wilhelmum Comitem extra mœnia diruta. Oppidum Renanum muro cinxit, Motus & ſeditiones Trajecti ortas, auctoribus Gunterlingis armis reſtinxit, pleroſque trucidando, alios proſcribendo; fundavit etiam Altare in Baſilica majore ſub honore ſancti Iohannis Euangeliſtæ, ante quod fratrem ſuum in bello Leodienſi occiſum, ſepelierat, funebri pompa ſuſpenſis inſigniis illius. Sed ingrati cives, ac priſtini immemores beneficij, violato poſteà monumento, impoſuerunt in illo Fredericum ex Blanckenhem Epiſcopum ſublatis clypeis alternis. Deſignatis itaque in locum fratris occiſi ſex viris adminiſtratoribus, rurſum receſſit Turones, ut cum minore impenſa degeret. Sed rediens invenit præter ſpem cuncta malè adminiſtrata, nec fidem ſervatam, nec commodo ſuo in aliquo conſultum. Erat ex iis, quos Dominus Epiſcopus deputaverat, Dominus Zuederus Vtetloe, poſteà Præpoſitus major, & Hemani defecerant rurſum, Hollandinis ferentibus ſuppetias: quos aperto prælio devicit, & ad obedientiam compulit. Paulo poſt Dux Wilhelmus Bavariæ & Hollandiæ Comes Ludovici Imperatoris filius intulit bellum, intrans cum hoſtili exercitu ditionem Trajectenſem; collocatis tentoriis haud longè ab lapide Iſuleæ fluvij (Iſelſtain dicunt) ſi forſan hoſtes ad pugnam elicere poſſet. Epiſcopus verò non ſegnis repoſuit in Comitatum, quicquid per illum inferebatur, ſed & Præfectus arcis Bronchorſt concremavit præſidium in Ghoer: auctoritate tamen Ducis Limburgenſis, Comitum Clivenſis, atque Hannoniæ, Epiſcopus & Dux per firmas inducias reconſiliantur, Et pendentibus induciis Epiſcopus vindictam ſumpſit de injuria, per Præfectum de Bronchorſt illata, vicum Borckeloo atque adjacentia quæque flammis conſumens. Eodem tempore, ſcilicet anno xlviij. Renaldus Dux Gelriæ cum fratre ſuo Eduardo, qui Wilhelmo Duci adhæſerant, indicunt bellum: Epiſcopus verò cui pecunia (quæ belli nervus eſt) non ſuppeditaret, per ſingularem tamen prudentiam parat ad defenſionem Frederico de Ezen, Saliorum Tuentanorum, & ditionis de Diepenhem Præſide deſignato: Præfectis de Voerſt & Ruyne Epiſcopo adhærentibus, ſequenti tamen anno omnis differentia ſopita eſt. Compertum tamen eſt ex ea Epiſcopum ſubſtituiſſe ſtipendia. Quinqueginta millium ſcutorum veterum Wilhelmus Comes tutor Hollandiæ in Germaniam ſuperiorem ſeceſſit, ut tutelæ renunciaret penſem annuum x. ſcutorum veterum, quod hactenus ſolverat Imperatrici denegans, Provincia per abſentiam ejus in diverſas partes fluctuante, paulo pòſt magna nobilium manus ſimul conſpirans, intentavit Epiſcopo bellum: ſed lis conſilio ſuo dirempta eſt anno xlix. oppidum veteris aquæ ab Epiſcopo & civibus Trajectenſibus expugnatur, & in favillam redigitur, victoria tamen non fuit incruenta, pereuntibus pleriſque Nobilibus & civibus oppugnantibus. Dum autem Hollandin

Epiſcopi res geſtæ.

VVilhelmus Bavarus Hollandia Comes bellum facit Epiſcopo.

dini ad vindictam ſe pararent, ex templo Epiſcopus, quo conatus eorum interrumperat, cum potenti exercitu tendit ad belli portum, Schoonhavia dicunt, ut oppidum illud ſibi vendicaret. Cui Hollandini non impigri occurrunt, & poſt longum & crudele certamen vincuntur, plurimis eorum captis, qui ſe magno pondere auri liberarunt. Et paulo pôſt factæ inter Epiſcopatum & Comitatum Induciæ trimeſtres. Exhauſto itaque ærario per tam crebra bella, extantibus adhuc debitis per Iohannem Dieſtenſ. contractis, cunctiſque locis munitis, tam cis, quam citra Iſulam fluvium, pro ſervitiis militaribus in pignus tranſlatis, quæ Zuederus de Vterloo, cum Frederico de Ezen, ac Præfectis de Caſtolacu (ſive Culenborch vocant) Caſtro ſaltuoſo, Woudenborch, audaciæ ſive Stourenborch detinebant, non contenti illis, nitebantur quicquid reſidui vel Eccleſiaſticæ, vel ſecularis Iuriſdictionis ſuperfuerat ſibi uſurpare. Vnde Epiſcopus in animo plurimum conſternatus, nec quid remedii afflictis afferre poſſet, aut excogitare valens, licet & frugi & ſapiens alias haberetur, & jam fidejuſſores ſui convenirentur undique, ita ut nulla ſpes recuperandi ea loca remaneret, quæ per uſuras indies magis atque magis reddebant obnoxia, ſic dolore & verecundiâ percitus, deſignato Vicario, atque illis fœneratoribus à Præfecturis, rerumque adminiſtrationibus (quantum in eo fuit) deſtitutis, nec fidem obligatoriam quiſquam admitteret, cunctis compoſitis, equum cum ſex Comitibus ſolum conſcẽndens Romam petiit, cùm interim etiam induciæ finirentur inter Epiſcopatum & Arnoldum Præfectum Iſelſtain, qui tamen per Præſidem Epiſcopi longa obſidione, crebriſque inſultibus, atque jactu ignis in deditionem compulſus, fidem perpetuam cum ſubdito populo Eccleſiæ Trajectenſis juravit, quam malè ſervavit. Atque Wilhelmus Comes contra Margaretam matrem & Auguſtam ſollicitans à factione eorum, qui Cabelliani (à priſce ejus nominis) vocantur, ut Dominum apprehenderent contra illos, quos Hoecken (ab Hamo) cognominant. Quæ quidem omni ſæculo damnandæ factiones tunc primùm cepere pullulare, anno M. ccc. l. *Hoex & Cabillianæ factiones Hollandicæ.* Commiſſoque prælio terreſtri, penes Auguſtam manſit victoria. Secundo autem navali prælio cruentiſſimo ad Moſam indicto atque habito, filius victor evaſit. *Bellum inter matrem & filium.* Horret mens recitare aquam humano ſanguine per triduum purpuratam, multos ſeſe ſpontè in profundum præcipitantes, ut flammas evaderent, alios ipſis in navibus datos internecioni, cùm nuſquam fuga pateret. Angliæ regina, ſoror Auguſtæ magna auxilia attulerat, & Franci aliæque gentes, quæ pene omnes delatæ. Actum eſt hoc prælium anno Domini M ccc. lj. menſe Iulio, die tranſlationis beati Martini. *1351.* Tandem devicta Auguſta, pax firmatur, ut Matri Hannonia, filio Hollandia, Zelandia ac Friſia cederent. Tum Wilhelmus viceſimus conſtituitur Comes, proſcriptis omnibus, qui maternæ factionis fuerant, dirutis arcibus eorum. *VVilhelmus 20. Comes Hollandiæ.* Duxit in uxorem Annam Lancaſtriæ Ducis filiam, ex qua nullam ſuſcepit prolem. Iam Epiſcopus per Eccleſiam (inſtigantibus tyrannis, qui omnem Ditionem occupabant) revocatur: qui eodem anno Kalendis Septembris re- *Epiſcopus Româ revocatur.*

 diens,

Digitized by Google

diens, nullam penitus invenit conſolationem, atque à ſubditis exteriſque amicis, atque proprio fratre derelictus, quæ omnia iidem Tyranni fabricaverant. Ipſe igitur vitæ integer, ſceleriſque purus, & excelſi animi, conſpiciens ſe nedum omni humano auxilio, ſed & proprio ſanguine deſtitutum, ex neceſſitate eliciens virtutem, ſpem firmam jactans in Domino, ex conſilio divinitus (ut creditur) inſperato, arcem Wredenſtain (quæ à ferocitate nomen habet) ſibi deligit, quo tyrannos illos Dominos ſuos à poteſtate dimoveret, ſequenti quoque anno ab Ottone Præfecto de Iſelſtain arx inſulæ Caſtoræ ſibi aperitur: qua firmo præſidio communita, utramque Iuriſdictionem Epiſcopalem, nullo tamen ſuorum, ſed exterorum atque precario adjutus milite recuperavit, omni auctoritate Tyrannis ipſis hoc modo ſubtracta: quos cùm penitus aut humiliare, aut delere decreviſſet, ſiquidem eo magis exæſtuabat jam conceptum odium, quo illos anteà ferventibus amarat, interventu Eccleſiæ atque Comitatus effectum eſt, & munerata atque mutuata pecunia reſtitueretur abſque uſura, & loca quælibet libera Epiſcopo cederent, quod hinc inde facillè eſt approbatum, ſolo Zuedero Vterloo retinente arcem atque portum cum pôte ad Hemam fluvium adhuc aſpernante. Et eodem anno lij. Epiſcopus propitiam ad victoriam fortunam côtuitu Giſberti Præfecti arcis Abcondæ quo illum ſibi magis devinciret municipium ſilvoſi atque ſaltuoſi montis (Woudenburch dicunt) poſt longam obſidionem cepit, ſoloque adæquavit. Arcem quoque Ruweel per Præſidem obtinuit, quam idem Woltero van Mynden vendidit. Interea nihilominus Giſbertus Præfectus in Vianen Ditionem Epiſcopi invaſit, & per prædas & incendia ex municipiis Goy & Werckenburch multa damna intulit. Anno itaque liiij. Epiſcopus Zuederum Præfectum in Montfort (qui illis ex Culenburch & Vianen faverat) ad deditionem compulit, ut perpetua fide ſibi atque Eccleſiæ maneret obnoxius, jurejurando affirmaret. Arces demum Merckenburch, Holenſtain ac Goy, quam tamen reſtaurare permiſſum eſt, ex quibus latrones indies prædas agebant, devicit atque delevit. Idem pontem atque arcem ad Hemam ſibi ſubdidit, ut in ea civis Trajectenſis proficeretur perpetuò. Provinciam quoque Tranſiſelanam recuperavit, reconciliatis ſibi Præfectis de Voerſt atque Ezen ære mutuato perſoluto. Arcem verò pacis ſive Vredelant redemit ab Auguſta ſorore Wilhelmi Comitis; ſubegit & alios, qui ſe Friſiis confœderarunt, & invaſores exhæres compreſſit. Tandem Epiſcopus clarus bello, & continuò victor, animum ſemper ad pacem ſervans, reſtituta omni Ditione ſua in ſtatum & libertatem priſtinam, æraque alieno vel per ipſum contracto debito undique perſolutis, dirutas Eccleſias inſtaurare & Bibliothecis (erat enim doctus admodum, & qui volumina ingentia compoſuit, quæ modo extant) ornamentiſque neceſſariis, etiam Monaſteria cepit adornare, præſertim Baſilicam majorem. In familiares liberalis ac magnificus promotor bonorum, in pauperes pius, juſtitiæ cultor, & ſeverus ultor perverſorum, & tanquam novus tyro poſt tribulationes virtuti ac ſanctitati intendens. Sed non diu hæc ſancta ejus propoſita

Arcem Bevewarde vocat inſulam Caſtoru

Arces Merkenburg, Holſteyn & Goy capta.

Zonbrugge

Epiſcopus doctus, liberalis & magnificus.

Bonorum cultor, & perverſorum ultor.

per

per quietem continuare potuit, inſtigante eum malorũ patratore Diabolo. Nam Wilhelmus Comes Hollandiæ alibi bellum indixit, cui fere omnes Nobiles, Epiſcopi fide aſtricti, cum pleriſque plebeis ſubditis ſuis adhæſere, validumque exercitũ ducens apud vicum Coten, tentoria fixit aliquos dies, ad quem defecere & rurſum Hemiani. Epiſcopus autem animo imperterritus, cupiens manus conſerere tumultuario, aut hoſtes propellere, invenit cives Trajectenſes, & quotquot alii in fide manſere, obſtinatos ſuaſu ſecreto emulorum, qui defecerant, qui nec minis, nec blanditiis adduci poterant, ut bellum ſequi vellent, vel erumpere permitterent. Emiſſus quoque Præfectus Egmondæ cum manipulis, acceſſit vicum Buſchoten, cui illi validè occurrentes conſternantur, occiſis circiter octuaginta ex primoribus. Agebantur autem hæc circa annum lv. At Comes rediit ad ſua; paulo poſt cives Trajectenſes occuparũt antemuralia oppidi Iſelſtain, ſed intenti prædæ, repelluntur. Erat tunc in vico Gano turris fortiſſima, omnibus ad præſidium neceſſariis præmunita, dicto **Wapen-toern**, quam per deditionem cuſtodis Giſbertus de Iſelſtain occupavit, & funditus delevit. Anno verò lvj. Epiſcopus oppida Mudam & Veſpem obſidendo cepit, atque in favillam redegit, præſidibus nando per foſſam, fugam quærentibus. At Arnoldus de Iſelſtein conciliavit nepotem ſuum Præfectum Montisfortis, tunc adhuc Præſidem Epiſcopi, cùm nec rationem adminiſtrationis feciſſet Comiti Wilhelmo, qui & Nobiles antea in obſequio Epiſcopi captos, eo inconſulto reſtituit. Paſſi ſunt & cives fori Hemani (Amersfordiam ducunt) cladem aliquam è Præfecto oppidi Nardeni. Et Wilhelmus Comes incitatus à defectoribus Epiſcopi, iterato arma ſumit: Arcem novi campi (Nieveldt dictam) obſidet, oppugnat acriter, & tandem per deditionem capit, illicò à ſuis eo modo neſcio inſcenſam atque demolitam, atque ex hoc ſubſecuta eſt pax inter Epiſcopum & Comitem, ſub conditione, ut proſcripti, atque etiam quiſquis alius rediret ad ſua. At Margareta Auguſta jam humanis functa, Valencianæ ſepulta: Hannonia atque Ditio oppidi Heuſdem, ceſſit Wilhelmo Comiti, qui ab Eduardo Rege Angliæ ad ſolemnia ſpectacula ludoſque imitatus anno lviij. rediens amens factus, eo uſque, ut ab Alberto fratre evocato ad Provinciarum adminiſtrationem in præſidio Hannoniæ, quercino dicto, ſitu & ſylvarum denſitate amœno includeretur, ſupervivens annis xix. ubi & obiit anno M.ccclxxvij. vir crudelis, qui matrem hæreditate privavit, cædeſque innocentium, & alia flagitia perpetravit, divina ultione tactus. Alberto erat uxor Margareta, filia Ducis de Zuidems ſive Briga in confinibus Poloniæ: ex qua genuit Catarinam uxorem Ducis Gelriæ, Wilhelmum Comitem Oſtronaniæ ſucceſſorem ſuum Margaretam conjugem Ducis Burgundiæ, Iohannam Reginam Bohemiæ, Albertum Ducem Bavariæ, Ioannem deſignatum Leodienſ. Item Ioannam uxorem Ducis Auſtriæ: Manſit etiam Epiſcopo pax & tranquillitas toto poſt biennio, qui interim oppidum Montis duri, quod Herdenberch dicunt: delecto monte, foſſis & & propugnaculis munivit, ubi antiquitus municipium, & validum, & amplum

Hemani rurſus deficiunt.

Muda & Veſpa captæ capta.

Nievelt deditur.

Wilhelmus Comes Hollandiæ ex Anglia reverſus, in amentiam incidit.

Moritur 1377

Albertus Dux curator fratris, & Hollandiæ, genuit liberos hic nominatos.

Herdenberch Mons Durus.

plum fuiſſe commemorant, fortè à Romanis conditum, quo tempore Hageſtain atque Gaſſar oppida primum mœnibus atque foſſis cincta per Ottonem Principem de Arclo. Anno lx. Epiſcopus in Provincia Saliorum in vaſto nemore inter Wegeſtapel & Batuam fundavit præſidium præ ſecuritate viantium, & reprimenda Saliorum præſidia, quod vocavit Arckelſtein, euraſa eſt, & arx Saterſloo propter prædones ſubegit, & gravi prælio eam gentem, quæ ſedet in loco Stellingwarff & Steenwijcker-woldt, & Territoriis eorum, quæ tributum diu ſolvere recuſavit, cogens ut animo penderent deinceps. Rebellantes verò poſt ejus receſſum, ſeverius compreſſit, vicis incenſis, & magna abacta præda. Ita ut hoſtibus inciperet undique eſſe formidabilis. Nam Præfectum de Voerſt ex arce Keppel infeſtantem Tranſyſulanos cepit: arcem avitam Voerſt per longam obſidionem ſpoliavit, atque funditus delevit, erat munitiſſima, habens turres altitudinis pedum lxxx, latitudinis xij. cum antemurali ex lapide quadrato, quod pugnando capiebatur in fine Iunij, anno lxij. in cujus principio, menſe Ianuario, die Marcelli Papæ, tanta inhorruit tempeſtas, atque maris inundatio, ut poſteris ſit vix credendum, nec antea auditum. Quæ templa, turres, ædes, atque aggeres ſubverterunt, & infinitam mortalium multitudinem oppreſſerūt. Epiſcopus verò utilitati Reipublicæ ſemper proſpiciens, mortuo Zwedero de Voerſt, filios in gratiam accepit, paludem dictam Maſtebroeck in Tranſyſelanis aggeribus incluſit, exſiccans ſupra triginta terrarum jugera, quæ Eccleſiæ ſuæ ac ſucceſſoribus reliquit; Medietatem verò decimarum contulit eccleſiæ Daventrienſi. Hic cum anno xlij. à Clemente ſexto præpoſitus eſſet Eccleſiæ, per Iohannem de Dieſt omni ferè Ditione exutæ, conſiderata ejus probitate, poſtquam annis xxij. per varios fortunæ curſus rexiſſet, cunctis ad priſtinum vigorem reductis, tandem per Vrbanum Papam Quintum anno lxiiij. die 14. Aprilis ad eccleſiam Leodienſem transfertur, Engelberto ex Comitibus de Marcha ab illa amoto, atque eccleſiæ Colonienſi Præfecto Ioanne ex Nobili familia Verneburgenſi, Trajectenſ. Eccleſiæ ex Monaſterienſi Epiſcopo facto; in cujus locum ſuffragatur Florentius ex Wevelichoven Decanus Colonienſis. Ioannes autem ſubverſis aliquot latronum præſidiis in primo ingreſſu ſuo adminiſtravit Eccleſiam Trajectenſem in tranquillitate per annos xv. ſub quo primum ceptum collegium Canonicorum in oppido Leydenſi. Inſtituit & ipſe in oppido Gorcum unà cum Ottone de Arclo Collegium Canonicorum. Demum anno lxxviij. Leodii migravit ad Dominum, tranſlatum cadaver ex voluntate, Trajectum, cum magna pompa: ſepultum à meridionali parte chori. Obiit autem Kalend. Iulii. Hoc tempore puellus apud Trajectum natus eſt, quadrageſimo die nativitatis ſuæ perfectè loquens, ſuperſtes aliquot annis. Sumus longiori ſtilo vitam hujus Epiſcopi proſecuti, cui à conditione Eccleſiæ Trajectenſis parem non invenimus, qui per tot verſatus Provincias, urbes, moreſque populorum edoctus. Nam in Galliis bonis litteris, artibuſque, quibus pollebat, operam dedit. Italiam peragravit, majores inſultus in Provincias ſuas & exterorum

Stellingwerf & Steenwijckerwolt.

Arx Keppel.

Maris inundatio.

Maſtebroeck circa Zwollam.

Epiſcopus Traiectenſis ad Leodienſem Eccleſiam transfertur.

Elogium Epiſcopi.

torum incurſiones, populique ſubditi defectiones, apertaque bella perpeſſus, quam quiſvis prædeceſſorum: quæ licet cum extremo diſcrimine, modo cruentus, modo incruentus vindex, ſemper tamen victor glorioſè repulit atque extinxit. Adverſa quæque expertus, nunquam animo conſternatus, omnique virtute præditus, qualem longa deſiderabit poſteritas. Hic obtinuit à Karolo quarto Auguſto certa privilegia, tenoris ſubſequentis.

Privilegium Caroli IIII Imperatoris primum.

KArolus Dei gratia Romanorum Rex, ſemper Auguſtus, & Bohemiæ Rex, ad perpetuam rei memoriam, etſi Regalis manſuetudinis providentia ſubditorum curam gerens ad ea, quæ Reipublicæ ſtatum reſpiciunt, diligenti ſollicitudine teneatur attendere, atque voluntarios affectare labores, ut ſubjectus ſibi populus in optata quietis tranquillitate quieſcat, illam nihilominus uberiori quodam favore amplectitur, quæ ſanctarũ Eccleſiarum & miniſtrorum omnipotentis Dei commodum ſapiunt & honorem, ſane ſingularis favoris affectus, quo venerabilem Iohannem Epiſcopum Trajectenſem, Principem dilectum noſtrum, & ipſius Eccleſiam ſpeciali prærogativa, & multiplicatis favoribus proſequimur, ad ampliandum ipſius ſtatum propenſius nos induxit. Ea propter univerſa & ſingula privilegia, jura, literas conceſſiones, gratias, libertates, immunitates, feuda, caſtra, munitiones, oppida, & terras, dominia, honores, conſuetudines & conſuetas, laudabiles obſervantias prædicto Epiſcopo & Eccleſiæ ſuæ, ac ſucceſſoribus ipſius à recolendæ memoriæ Divis Imperatoribus, & Romanorum Regibus prædeceſſoribus noſtris indulta vel indultas, conceſſa vel conceſſas, devinata nobis clementia, & ex certa noſtra ſcientia ac plenitudine Regiæ poteſtatis, cujus gubernaculis fæliciter præſidemus, maturo procerum ac nobilium noſtrorum accedentium conſilio, in omnibus ſuis clauſulis & ſententiis, de verbo ad verbum ac ſi prædictorum privilegiorum, literarum, libertatuum, conceſſionum, jurium, & conſuetudinum tenores præſentibus forent inſerti, & totaliter intercluſi, innovamus, approbamus, ratificamus, laudamus & præſentis ſcripti patrocinio confirmamus, decernentes ac volentes prædicta perpetuis temporibus obtinere inviolabilis roboris firmitatem. Nulli ergo hominum liceat hanc noſtræ innovationis, approbationis, ac confirmationis gratiam infringere, vel ei temeraria præſumptione aliqualiter contraire. Si quis autem contrarium attentare præſumpſerit, gravem indignationem, & pœnam graviſſimam pro motu proprio infligendam, ac præcipuè centum librarum auri puri, cujus medietatem Epiſcopo noſtro, & aliam medietatem ante dicto Epiſcopo & Eccleſiæ ſuæ, ac ſucceſſoribus ſuis pœnæ nomine applicari volumus, ſe noverit irremiſſibiliter incurſurum. In cujus rei teſtimonium præſentes literas fieri, & ſigilli noſtri munimine juſſimus communiri. Datum Coloniæ, anno Domini Milleſimo, trecenteſimo, quadrageſimo nono, Indictione ſecunda, tertio Idus Auguſti, Regnorum noſtrorum Romani anno quarto, Bohemiæ verò tertio,

Omnia privilegia Imperator renovat & confirmat.

Carolus

Confirmatio privilegiorum altera.

CArolus Dei gratia Romanorum Rex, ſemper Auguſtus, & Bohemiæ Rex ad perpetuam rei memoriam. Etſi recolenda memoria Divi Romani Imperatoris, ſive Reges prædeceſſores noſtri pia conſideratione permoti, in ſalutem Chriſti fidelium & propriæ fidelitatis augmentū, prædia, poſſeſſiones & agros, aliaque multa donaria ſacroſanctis Eccleſiis, & earum Prælatis ſive Rectoribus & Eccleſiaſticis perſonis liberaliter erogarunt, non tamen minus præſentis temporis curriculo effeciſſe confidimus, ſi Eccleſiarum jura libertates, emunitates & gratias, ſub integritate continua Regiæ protectionis præſidio cuſtodimus quam ſi ad inſtar eorundem prædeceſſorem ipſis Eccleſiis nova ſtipendia largiremur. Ea propter, ne ſceleratorum damnata perfidia, quæ Dei timore poſtpoſito, non ſolum falſa dicere, verum etiam turpitudinis ſuæ ignominiam perjuriis multis, ac aliis certificare fallaciis nullatenus erubeſcit; venerabili Trajectenſi Epiſcopo, Principi & devoto noſtro dilecto ac ſuis ſucceſſoribus, & Eccleſiæ memoratæ Prælatis & Eccleſiaſticis perſonis, quibuſcunque adverſus jura, privilegia, ſtatuta & conſuetudines, quibus uſi fuerunt, inferre valeat nocumentum, decernimus, & edicto perpetuo duximus ſtatuendum: Quod quotieſcunque inter Epiſcopum Trajectenſem, qui pro tempore fuerit, & cæteros Eccleſiarum prælatos & Eccleſiaſticas perſonas ibidem ex una, & homines ſervituti obnoxios colonos, aut quoſlibet alios eorum debitores ſuper ſolutione cenſus, ceræ, pecuniæ, veſtium, equorum, pecorum, & juſtium (vulgariter Cormede) aut aliarum rerum quarumcunque, quæ in vita, vel poſt mortem cujuſlibet hominis conditiones hujuſmodi, Epiſcopis & Prælatis, ac Eccleſiaſticis perſonis hactenus dari conſueverunt, quæſtiones ſurrexerint, materiæ quæſtionis ſubditorum talium juramentis ſtare nō debeant, nec ſolutionem rerum prædictarum juramento proprio poſſint evadere in ſupradictorum Epiſcopi & Prælatorum & Eccleſiaſticarum perſonarum hujuſmodi præjudicium & jacturam: Immo volumus, & decreto Regio ſancimus expreſsè, quod ſupradicti Epiſcopi & Prælati, ac Eccleſiaſticæ perſonæ per ſeptem homines prædictis hominibus conditione pares, qui ſi conſanguinei ipſorum non ſint, ſimilis tamen ſtatus æqualitate conformes exiſtant, de jure ſuo poſſint & debeant edocere, non obſtante partis adverſæ juramento, niſi fortè ipſi Epiſcopi & Prælati in probando deficerent. In quo caſu & tunc demum, & non aliàs, ſub ſuis & ſuorum parium juramentis ad evadendum ſolutiones cenſuum ſive ſervitutum hujuſmodi ſubditi admittantur, Præſentium ſub noſtræ Majeſtatis ſigillo teſtimonio literarum. Datum Coloniæ, anno Domini Milleſimo, trecenteſimo, quadrageſimo nono, Indictione ij. xvij. Kal. Septemb. Regnorum noſtrorū Romani anno quarto, Bohemiæ verò tertio.

Epiſcopi & Eccleſiaſtici potior ratio, quam ſubditorum.

CArolus Dei gratia Romanorum Rex, ſemper Auguſtus, & Bohemiæ Rex ad perpetuam rei memoriam. Etſi Regiæ dignitatis circumſpecta benignitas univerſorum ſaluti teneatur intendere, illorum tamen

indem-

Digitized by Google

indemnitati ſpeciali quodam favore dignanter occurrit, qui divini Numinis laudibus deputati, pro ſalute Chriſtiani populi creatorem omniũ continuatis precibus deprecantur. Sane attendentes præclaræ devotionis inſignia venerabilis Trajectẽſis Epiſcopi, Principis ac devotiſſimi dilecti, quibus idem ad inſtar fælicis recordationis prædeceſſoris ipſius, nos ad ſacrum Romanum Imperium hactenus devoto ſtudio frequentius honoravit ad ipſius & Eccleſiæ ſuæ Trajectenſis utilitates, honores, & commoda tanto diligentius, tantoque gratiæ ubertate prorſus intendimus, quanto ipſum inter alios ſacri Imperii Principes majorum fidei & cõſtantiæ puritate præditum experimur. Ea propter ſibi, noc non univerſis ſucceſſoribus ſuis Trajectenſibus devotis noſtris dilectis infra ſcriptas libertates & gratias de ſpeciali noſtræ Majeſtatis favore liberaliter erogamus. In primis videlicet, quod ſupradictus Epiſcopus & ſucceſſores ſui in perpetuum poſſeſſiones bona & jura quæcunque, quas, vel quæ ipſi ad ſe vel Eccleſias aſſerunt pertinere, ſi ſuper eiſdem ipſis quæſtio aut controverſia aliqua moveatur. Epiſcopus, qui pro tempore fuerit, cum ſeptem Prælatis aut Canonicis Eccleſiarum ſuarum Trajectenſis, eaſdem poſſeſſiones bona & jura propriis juramentis valeat obtinere, ſecundum quod ſui prædeceſſores per conſuetudinem hactenus introduxerunt; & ſicut hoc eſt pro præteritis temporibus obſervatum. Item quia infra territorium menſæ Epiſcopalis Trajectenſis hujuſmodi corruptela ſurrexit, quæ pro conſuetudine obtinetur ibidem, videlicet, quod quicunque homicidium ibi perpetraverit, homicidium Epiſcopus punire non poſſit, niſi ad requiſitionem & inſtantiam parentum, & conſanguineorum occiſi: qui parentes & conſanguinei aliquando propter potentiam homicidæ, aliquãdo propter negligentiam aut favorem ſeu colluſionem, ſive ex aliis cauſis frivolis exquiſitis, occiſi injuriam proſequi prætermittunt, pro conſuetudine etiam abutentes, ut nullus occiſi etiam injuriam proſequatur, niſi coram Epiſcopo Trajectenſi corpus occiſi præſentetur, quod corpus quandoque rapitur vel occultatur: & ſic plerumque maleficia tam enormia remanent impunita, atque per cõſequens frequenter occaſio naſcitur ſimilia perpetrandi. Quapropter conſuetudinem hujuſmodi minus juſtam, immo corruptelam potius, juri contrariam & iniquam. De Regalis auctoritatis noſtræ excellentia, penitus abolentes, ipſi Epiſcopo & ſuis ſucceſſoribus ſub diſtrictu Imperialis offenſæ præcipimus & mandamus, Quatenus non obſtante conſuetudine ſeu corruptela prædicta, de homicidiis quibuſlibet in eorum menſæ Territoriis perpetratis hactenus, aut inantea perpetrandis, juſtitiam faciant expeditam. Etiamſi parentes aut conſanguinei occiſorum cauſa, vel occaſione quacunque occiſi, injuriam proſequi negligant vel poſtponant, aut ſi occiſi parentes vel conſanguinei, corpus ipſius occiſi coram Epiſcopo Trajectenſi non præſentaverint, aut fortaſſe noluerint præſentare. Præſentium ſub noſtræ Majeſtatis ſigillo teſtimonio literarum, Datum Coloniæ anno Domini Milleſimo, tricenteſimo, quadrageſimo nono, Indictione ſecunda, decima ſeptima Ka-

Probationis per juramentum Epiſcopi privilegiũ.

Homicidia ut Epiſcopus puniat etiamſi cognati occiſi non conquerantur, vel corpus occiſi exhibeãt.

lendis Septembris, Regnorum noſtrorum Romàni anno quarto, Bohemiæ verò tertio.

Iohannes Quintus

Epiſcopus 48.

ANno itaque lxiiij. Iohannes ex Wernenborch ſurrogatus à Romano Pontifice xlviij. conſtituitur Epiſcopus, vir manſuetus, & pacis amator, inveniens juxta ejus animum Epiſcopatum in Oppidis & Arcibus liberum ac ditem. Paſſus eſt tamen ſequenti anno magna incommoda à quibuſdam Weſtphalis ex familia de Veelen, & de Broickhuyſen, qui in Tranſiſelaniis per multos vicos ingentem prædam abegerunt, de quibus tamen præſentaneam ſumpſit vindictam non ſpernendo Comitatus equitatu, omnia hoſtium municipia ferro igniq́ue vaſtans, & ſolo adæquans: quos etiam ad condignam compulit ſatisfactionem. Anno lxvj. obſedit Amersfordiam, eo quod cives illius loci vendicarunt libertatem, coacti patere & pendere quicquid tenebantur. Anno verò lxviij. 5. Kal. Novembris, dum Epiſcopus hybernaret in oppido Ghoer, per inſidias hoſtium, vigilium incuriâ locum noctu occupantium capitur, trucidatis aliquot ex ſuis, & magno ære redimitur à nonnullis, quibus Provinciæ cis Iſulanæ cum arce Vollenhoe ex hoc rurſum impignorantur in maximam Eccleſiæ jacturam. Albertus quoque Dux Bavariæ inſtigatus per quendam Giſbertum Gunter exulem Trajectenſem, & ob literas illi exhibitas, vel per ipſum exulem in odium ſuorum, vel per alium, quibus arx Vredelant pridem Comiti Hollandiæ per Iohannem Dieſten impignorata fuerat, civium bona rapi atque diſtrahi permiſit; fuit tamen quæſtio intercepta arbitrio Eduardi Ducis Geldriæ, qui filiam Alberti deſponſarat, ut pecunia inſcripta literæ redimerẽtur ſtatuto tempore. Iohannes verò Epiſcopus cùm præfuiſſet annis ſeptem, morte ſubitaneâ, vel uti ſuſpicabatur, ex veneno periit, anno M. ccc. lxxj. 9. Kal. Iulij, abſque ulla pompa funebri ſepultus in Baſilica majore.

Veelen & Brachuyſen hoſtes Epiſcopi.

Amersfordienſes coguntur ad obedientiã.

Epiſcopus capitur.

1371. Epiſcopus moritur.

Arnoldus Secundus

Epiſcopus 49.

SEde jam vacante, pars elegit Zuederum Wterloo majorem Præpoſitum, virum illiteratum, incultis moribus, Religionis ac diſciplinæ Eccleſiaſticæ penitus ignarum, cui & Capitulum Daventricum adhæſit: Sed major

major pars & ſanior ipſum reſpuebat. Vnde Vrbanus Papa conſtituit Arnoldum Principem ex ſtirpe clara de Horn, tunc in Curia præſentem. Qui receptus pridie Kal. Octobris xlix. conſtituitur Epiſcopus, vir literatus, formâ egregius, comis atque affabilis, non detrectans arma. Hic debita ex captivitate Prædeceſſoris contracta, perſolvit, arcem Vredelant Principi Apconde commiſit ea conditione, ut in fide Trajectenſium conſervaret, nec ullum ex ipſis aliquo colore injuriari permitteret, pactis parum ſervatis. Hic mortuo Reinaldo Duce Gelriæ abſque prole, aſſumpſit ſociale bellum pro ſeniore ſorore Renaldi, quæ Comiti Clivenſi nupſerat, contra Wilhelmum Ducem Iuliæ ex juniore ſorore natum: fuit bellum atrox & diuturnum, in quo idem Epiſcopus magno diſcrimine ſe ſuoſque immiſcuit, vix evadens manus hoſtium, niſi ſui apud Tielam ſuppetias veniſſent. Fuit etiam bellum minus neceſſarium pro Epiſcopatu. Nam territorium Trajectenſe incendio & rapinis datum, nullum ſenſit commodum. Anno verò M.ccc.lxxiij. Trajectani duxere altam foſſam, de Nieuvaert ad Goterwade, & locarunt ad ripam Lecæ fluvij contractas, ſive repagula bina lignea, quo aquas faciliùs aut excluderent, aut intromitterent, ubi & arcem præmunitam condidere, quam Gildeburch nominarunt à collegiis artificū ſic dictam in vico Vreeſwick, ne illæ per hoſtes aliquādo deſtruerentur: Concitantibus ex hoc ipſis adverſum ſe Giſbertum Vianenſem atque Dordracenſem, qui in odium & ſervitutem ipſorum id factum ſuſpicabantur: atque Albertum Ducem Bavariæ, Comitem Hollandiæ commoverunt adverſum Trajectenſem, cum quibus orta diſcordia ſuper redemptione arcis Pacis ſive Vredelant. Quia Comes plus exigebat, quàm conventum fuit. Arx Coronæ, quam Cronenburch dicunt, à Trajectenſibus capitur & deſtruitur. Oppidum ſive Inſula Woerden à Trajectenſibus fruſtra appetitur, aduſtis ſuburbiis: oppida Muden, Weſop, & multi vici coacta tributum ingens ſolvere, loco pecuniæ à Trajectenſibus per Comitem extortæ. A quibus tum Zwederus Præfectus in Gaeſbeeck ad Comitem deficiens, contra juſiurandum bellum indixit. Arx quoque Gildenburch à Comite obſeſſa tandem deditur, rurſumque à Trajectenſibus recuperatur, ſemper audaciſſimè oppugnata, & rurſum ab Præſidiariis validè defenſa, factæque per Trajectenſes multæ incurſiones in Hollandiam, multæque hinc inde prædæ: tandem omnis diſſenſio compoſita ea conditione, ut Vreeſwick cum aſſertione Epiſcopi, & ſeptem ſtolarū cederet Epiſcopatui. Anno verò M. ccc. lxxiiij. facta eſt ingens inundatio aquarum, quæ oppida ac vicos plures ſubruebat, ſeviens per quadrimeſtre ita, ut per agros ac prædia navigio undique progrederetur, interruptus poſtea eſt agger fluminis Laccæ, qui multo majore incommodo Hollandiam afflixit. Arnoldus itaque defuncto anno M. ccc. lxxviij Iohanne de Arckel apud Leodium, cùm arcem de Puttouſtam Campenſibus infeſtam, cui Hernus præerat, ſolo æquaſſet, aliam verò in Territorio Trajectenſi Loenterſloet ad deditionem coegiſſet, transfertur ab Vrbano Sexto, cùm ſediſſet ſeptem annis Trajecti, ipſis Leodienſ. poſtulantibus ad Eccleſiā Leodienſem.

Epiſcopus bello ſe immiſcens non neceſſario, vix hoſtiū manus evadit.

1373. De vaert hodie.

Nullum malum ſolum, ſed aliud ex alio pullulat.

1374 Inundatio agris damnoſa.

Leodij Iohānes de Arckel moritur 1378. in eius locum transfertur Arnoldus Epiſcopus Traiectēſis.

Digitized by Google

Florentius Epiſcopus 50.

SVrrogato apud Trajectum in ejus loco Florentio de Wevelichoven, accito à civitate Monaſterio, cui tamen Præfecti arcium atque oppidorum prima fronte non obtemperavere, cum Arnoldo adhuc aſtringerentur fide, qui vel Epiſcopatum ſibi commendari poſſe ſperabat, ſaltem voluit extorquere proventus omnes anni unius, donec Florentius poſt annum ferè impeditus, auxilio Ottonis de Arclo, atque Præfecti de Iſelſtain introduceretur menſe Novembri, anno lxxix. & quinquageſimus cōſtitueretur Epiſcopus, vir omni probitate conſpicuus, prudentia, fortitudine animi ac literis juxta præditus, qui Epiſcopatum per prædeceſſorem ob Gelrium, Hollandicumque bellum rurſum oneratum, debito levavit, arces munitiſſimas in Tranſiſelanis Eſslen poſt longam obſidionem permiſſa defenſoribus vita confregit, partim ferro, partimque igni: ardebat enim menſe continuo. Item Molim atque Laghe, edomans undique, qui agerent latrocinia. Senſit interim adverſitatem: Nam orto ſciſmate propter Vrbanum Romæ, & Clementem Avinione electum, cui ſolus Francorum Rex adhærebat, Renaldus frater Præfecti in Vianen ab hoc Clemente Epiſcopatum impetravit, cui & frater clàm adhæſit, poſſidens arcem Goy. Epiſcopus verò detecta fraude, quamvis grandævus obſeſſa arce coegit utrumque in fidem ſuam jurare, atque etiam Vrbani Papæ fecit & exhumari oſſa cujuſdam hæretici Matthæi Lollaert, atque ante atrium Pontificale comburi, cineresque in foſſas urbis diſpergi. Giſbertum Principem Abcondæ, nec non Henricum Præfectum Montisfortis, ſupremam Iuriſdictionem vendicantes, quas nunquam habuere. Decimaſque Eccleſiarum ac civium poſſeſſiones uſurpantes: Illum ſententia Iudicum, hunc longa obſidione, atque interventu Arnoldi Epiſcopi Leodienſis coegit hujuſmodi actiones abdicare, ita ut Epiſcopus cenſeatur ſupremus Dominus omnium Præfecturarum ac Dominiorum Provinciæ Trajectenſis: Præterea quæ ſunt ſub Ditione Eccleſiæ ſancti Ioannis, Splinterus quoque ex Loenreſloet pro commiſſis gravi ære plexus, facta reſtitutione eorum, quæ diripuerat, in gratiam receptus eſt, ita ut omnium horum præſidia Epiſcopo ſemper manerent, ac aperta eſſent. Et pro rariore judicio quidam Iohannes Bommelanus, qui quendam Arnoldum Scharmer occiderat, à Præfecto Epiſcopi captus in Monteforti, Trajectum ducitur, ibique decollatur.

Florentius ſuccedit Arnoldo Epiſcopo Traject. anno Chr. 1379.

Sciſma Romana Eccleſia.

Epiſcopus ſupremus Dominus omnium Præfecturarum.

Exemplum Iuriſdictionis ſupremæ

Circa hæc tempora, ſcilicet anno M.cccxcij. ceptum Monaſterium Carthuſienſium in ſuburbio Trajectenſi, Arx Horreſtum impignoratum recuperatur ab Epiſcopo, & quidam ex profeſſione Divi Franciſci ſeſe pro Sacerdote & Epiſcopo gerens, & in ſuffraganeū Epiſcopi Florentii aſſumptus, cùm jam diu ſacra omnia peregiſſet, inventus falſo caractere atque literis uſus, de-

Falſus clericus punitur gladio.

ſus, de-

ſus, deſtituitur, & ferventibus aquis immergendus adjudicatur. Impoſitus verò aquis (quia clamore ſuo Epiſcopum ad pietatem commovit) ſtatim extrahitur, & capite truncatus obtinuit ſepulturam. Vnde plerique conſecrati ab eo, rurſum fecere ſe ab alio Epiſcopo conſecrari. Cæteri verò ad ſæculum reverſi, uxores duxere, actis illius omnibus irritatis. Anno demũ M.ccc.xciiij. pridie Nonas Aprilis, quæ fuit dies Paraſceve, obdormivit *Florentius, Epiſcopus moritur 1394.* Florentius Epiſcopus in Domino, cùm præfuiſſet annis ſedecim & ſemi, alibi xiiij. qui quamvis invidia multorum potentũ non caruerit, adminiſtravit tamen cuncta ſtrenuè & prudenter, cunctas arces & oppida, Epiſcopatus annona, cæteriſque neceſſariis fulcita, in libera poteſtate ſucceſſoris dimittens, conſtruxit & arces in Oppido Duromonte (Hardenberch) atque in Vmma munitiſſimas, alias omnes curaverat reſtaurari jam collapſas. Decumbenti autem in lecto ægritudinis, advenere amici, partim ſanguine, partim obſequio juncti, cupientes accipere mercedem. Quibus ipſe reſpondit ſeſe eis jam contuliſſe, quæ dare ſtatuerat, juſſiſque è palatio omnibus *Epiſcopus curat Eccleſiam, & non amicos* recedere, Præfecto interdixit ne ammodo intromitterentur. Deſignavit & theſaurum, ex quo debita perſolverentur, ordinans ut reſiduum cederet S. Martino, à quo acceperat, & ſucceſſori, ad cujus ſecuritatem juſſit omnia loca munita in fide conſervari, ne quid adverſitatis ex morte ſua perveniret, ut ſic liberius excederet. Corpus tranſlatum in Baſilicam Trajectenſem, ante ſummum altare ſepelitur. Sub eo Eccleſia Trajectenſis obtinuit à Wentſelao Auguſto, indultum juxta formam ſequentem.

Privilegium Wenſelai Regis Romanorum.

WEnſelaus Dei gratia Romanorum Rex, ſemper Auguſtus, & Bohemiæ Rex. Notum facimus tenore præſentium univerſis. Etſi inter claras publicæ rei curas, quibus Sacræ Regiæ Majeſtatis circumſpecta benignitas, univerſorum commodis & ſaluti dignatur intendere, ad ea tamen, quæ ſtatum & ſalubrem utilitatem venerabilium Eccleſiarum, & perſonarum Eccleſiaſticarum proſpiciunt, ſignantur, ut in ſuis juribus & libertatibus illæſæ permaneant, tanto diligentioribus ſtudiis inclinamur, quanto per hoc illius auxilio, qui principibus dominatur, ſtatum Regium noſtrum credimus poſſe felicius adaugeri. Sane venerabilium Decani & Capituli Trajectenſis eccleſiæ devotorum noſtrorũ penſatis incommodis, quibus per invaſores & temerarios quamplurimos, ut fide digna relatione accepimus, in ſuis juribus moleſtari poſſent, & ſuccũbere, conſideratis præclaris & multiplicibus eorum meritis, conſtante fidei puritate, ac innatæ devotionis inſigniis, quibus Divis Regibus & Imperatoribus, progenitoribus noſtris & anteceſſoribus, ac Sacro Rom. Imperio placere ſtuduerunt accuratius, nec deſinunt indefeſſi ad ea ſolerter inviti, quæ noſtri & ejuſdem Imp. commodum proſpiciunt & honorẽ, animo deliberato, non per errorẽ, aut improvidè, ſed ex certa ſcientia, ſano Principum noſtrorũ & fidelium accedente conſilio ipſis gratias facimus infraſcriptas.

1\. *Decanus & Capitulum Magiſtratus eligunt, qui ius reddãt ſæcularibus*

Primo quod dicti venerabiles Decanus & Capitulum, qui pro tempore fuerint, poſſint auctoritate Regia Romana, ordinare, facere, creare ſeu inſtituere Iudices, Baliuos, Officiales ſeu Iuſtitiarios ſæculares, Barones, Milites ſeu Clientes, unum vel plures, ipſoſque deſtituere, & alios vel alium de novo inſtituere, creare & ordinare, ſicut ipſis Decano & Capitulo conveniens viſum fuerit vel oportunum: qui adverſus invaſores, perturbatores, oppreſſores & moleſtatores jurium prædictorum, rerum mobilium & immobilium eccleſiæ Trajectenſi prædictæ, & Capituli & ſingularum perſonarũ & beneficiatorum ejuſdem, Nec non adverſus occupatores & frivulos detentores, reddit,uum, fructuum, proventuum, decimarum & cenſuum ſuorum ubicunque conſiſtentium, prætextu dignitatum, Officiorum, præbendarum & beneficiorum ſuorum, in dicta Eccleſia conſiſtentium, quocunque cenſeantur nomine, ad eos de jure ſeu de conſuetudine quomodo libet pertinentium, per modum citationis, expandationis, arreſtationis, & alias prout viſum fuerit, faciant, reddant, & exhibeant, ſeu faciat, reddat & exhibeat, pleniſſimam juſtitiam juxta & ſecundum congrua & ordinaria, ſeu extraordinaria fori ſæcularis auxilia, quibus cæteri ſæculares in ſimilibus caſibus pro ſuis conſequendis juribus potiuntur, ipſiſque judicibus Ballinis, Officialibus ſeu juſtitiariis ſæcularibus, ut præmittitur inſtituendi, præmiſſa faciendi damus præſentibus, de plenitudine Regiæ Romanæ poteſtatis, plenam & liberam facultatem & auctoritatem. Item cupientes ut

2\. *Eccleſiaſtica perſona ad forum Eccleſiaſticum vocanda, & non aliò.*

Decanus Capitulum Canonici & beneficiati prædictæ Eccleſiæ juxta Eccleſiaſticas libertates quoad temporalia judicia illæſi permaneant, & defenſi: ſtatuimus, concedimus & ordinamus, ut ſuper quibuſcunque quærelis, quæſtionibus, & cauſis etiam ſæcularibus motis ſeu movendis per quoſcunque ſeu quæcunque contra Eccleſiam Capitulum, & ſingulares perſonas prædictas, eorumque beneficia, fructus, redditus, libertates & jura, quæcunque moveri, tractari, agitari, ventilari, finiri atque terminari debeant, coram eorundem Eccleſiæ Capituli, & perſonarum ſpirituali judice competente, & ſuper hoc in foro temporali ſeu vetito, aut ſæculari nullatenus moleſtari: Immo per præſentes quibuſcunque noſtris, & Imperii ſacri fidelibus, & aliorum quorumcunque ſæcularibus, & temporalibus Iuſtitiariis, & judicibus ſpecialiter inhibemus, Ne de huiuſmodi cauſis, quæſtionibus, & quærelis ſe quomodo libet impediant, ſeu contra præmiſſa quicquid attentare præſumant. Deinceps auditis incommodis, expenſis & laboribus

3 *Capitulum et eius perſona procuratorem dare poſſunt.*

graviſſimis, quibus Eccleſia Capitulum, & perſonæ prædicti fluctuare noſcuntur, pro ſe ſuiſque beneficiis, ac ſuorum, & eorundem beneficiorum fructibus, bonis, juribus, & libertatibus pacificè conſervandis, eadem auctoritate ſtatuimus & ordinamus, ut idoneus nuncius & Procurator Eccleſiæ Capituli & ſingularium perſonarum prædictarum, coram quocunque Iudice, & in quocunque judicio ſæculari, ſeu temporali comparere, experiri, petere, recipere & obtinere complementum juſtitiæ, ac ſi præſentes forent Capitulum & ipſæ perſonæ principales. Et ut noſtræ Majeſtatis ſingularis

laris affectio, quæ ad Eccleſiam, Capitulum & perſonas prædictas Regali favore protenditur, agnoſci valeat, perabundè volumus, & auctoritate prædicta concedimus ex prærogativa ſingulari, ut Eccleſia Decanus, Capitulum, & omnia membra Eccleſiæ & Capituli prædictorum gaudeant & gaudere debeant deinceps in perpetuum omnibus & ſingulis libertatibus, gratiis & privilegiis per quoſcunque Divos Romanorum Imperatores, & Reges prædeceſſores noſtros canonicè conceſſis & concedendis civibus & incolis civitatis Trajectenſis, noſtris & Imperii Sacri fidelibus dilectis, quibus ipſi cives & incolæ gaudeant & potiuntur, ipſorum tamen civium & incolarum privilegiis, gratiis & libertatibus ſemper ſalvis: Mandantes omnibus & ſingulis, Ducibus, Principibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Clientibus, Civitatibus, Communitatibus, popularibus, & aliis quibuſcunque noſtris, & ejuſdem Sacri Imperii fidelibus dilectis, ſub obtentu gratiæ Regiæ Majeſtatis, ut dictos Eccleſiã, Capitulum & ſingulares perſonas, in privilegiis, gratiis, conceſſionibus, ſtatutis & ordinationibus per Majeſtatem noſtram Regiam elargitis tueantur, defendant & foveant, nec permittant ipſa privilegia, gratias, ſtatuta, conceſſiones & ordinationes noſtræ Regiæ Majeſtatis infringi, ſeu quomodo libet violari, ſeu ipſos Eccleſiam, Capitulum & ſingulas perſonas contra eadem privilegia, gratias, ſtatuta, conceſſiones, & ordinationes moleſtari, impediri, ſeu quomodo libet derogari. Contrarium verò facientes præmiſſorum indignationem graviſſimam noſtræ Regiæ Majeſtatis præſentium ſub tenore ſe noverit incurſurum, ſub noſtræ Regiæ Majeſtatis ſigillo teſtimonioque literarum. Datum Pragæ, anno Domini Milleſimo, trecenteſimo, octuageſimo ſecundo xij. Kal. Maii, Regnorum noſtrorum Bohemiæ anno viceſimo, Romanorum vero ſexto.

4 Cõfirmatio veterum privilegiorum.

1382.

Fredericus Epiſcopus 51.

FVnere itaque Florentii Epiſcopi ſolenni pompa delato Trajectum, atque humato xviij. die ſequente Albertus Dux Bavariæ, Comes Hollandiæ, item Wilhelmus Dux Gelriæ acceſſere Trajectum, uterque ad hoc tendens, ut pro voto eligeretur Epiſcopus. Cumque ille Rogerium quendam de Bronchorſt, & hic Fredericum de Blanckenhem Epiſcopum Argentinenſ. civitatis diſpare ſententia commendarent, quamvis Wilhelmus Dux Alberti filiam duxiſſet uxorem, Capitulum ex hoc fruſtrà auxilium rogavit utrumque, ut in unum convenirent: ſic proceſſum ad ſuffragia; uterque commendatus ſub contentione eligitur. Verum Fredericus longe majoribus votis, quem idcirco Bonifacius Pontifex Rom. accepto geminæ electionis decreto, rejecto Rogerio Eccleſiæ præfecit tanquam aptiorem.

Digitized by Google

tiorem. Confirmatus itaque Fredericus, illicò concepit in animo accedere Trajectum, quo venit ipſo die dicato, Martino patrono, Comitatus Wilhelmo Duce Iuliaceno, plurimiſque aliis Illuſtribus & Nobilibus cum magno plauſu cleri ac populi exceptus, cepitque de ſecuritate Reipublicæ ſecum cogitare & recuperare loca, ſi quæ adhuc eſſent alienata. Intelligens itaque damna & injurias, per quendam Bitterum de Campo furioſo (Raeſveldt vocant) ac ſuos locis citra Iſulam illatas, tam ſub prædeceſſore ſuo, quàm etiam poſt illius obitum, & impunè indies magis ac magis graſſaretur, coadunato equitatu ac peditatu non ſpernendo, anno M.ccc.xciiij. menſe Auguſto potenter intrat provinciam olim Weſtphalorum, ſive verius Occidentalium flavorum, unde Longobardos prodiiſſe volunt, quorum Reges ſeſe Flavios idcircò prænominavere, modo Epiſcopo Monaſterienſi ſubjectam, in parte, ubi illi de Campo furioſo reſidebant, quorum Ditiones prædationibus & incendiis etiam citra Lippiam fluvium penitus reddidit deſolatas. Ita & longo tempore veſtigia extarent paucis arcibus munitis demptis. Reverſus ad ſua ſpoliis opimis exercitu onuſto. Arcem præterea cum municipio Coevordia Tarentanorum præſidium, pro modico ære dudum impignoratum, & per pleroſque prædeceſſores repetitum, perſcrutatis archivis, & invento pacti chirographo, cùm Præfectus illius oblatum atque mutuatum accipere recuſaret, collectis viribus poſt longam obſidionem Mccc. xcv. anno ad deditionem compulit, Duce Gelriæ ab aliis potentibus, & amicis Præfecti in ſubſidium ſollicitato fruſtra comminante. Quem Trajectani atque Amersfordiani terruerunt, ne pedem moveret, quo medio provincia Tarentanorum Eccleſiæ reſtituta eſt. Anno eodem Wilhelmo Comiti Hollandiæ aſſedenti menſæ Regis Franciæ, fecialis (quem Heraldum vocãt) laceravit mantili ſibi antepoſitum, obiiciens indignum fore, quod aliquis intereſſet menſæ Regiæ carens inſigniis armorum, innuens inſignia ipſius Wilhelmi apud Friſios Orientales amiſſa. Comes itaque erubeſcens, exſurrexit, & conceſſit in Hannoniam, dirigit Comitem Nivernenſem inter nuncium ad Albertum Ducem patrem agentem in Hollandia, alioquin ſibi offenſum inſtigatione pravorum, & ob factiones, quæ tunc effei buerant, denunciante opprobria ſibi illata. Dux itaque in iram commotus, accivit Wilhelmum filium, ignoſcens illi quicquid in patrem commiſiſſe potuerat. Et anno ſequenti xcvj. adunans ingentem exercitum nobilium equitum atque peditum, inter quos erat natu ſenior Wilhelmus Comes Friſiæ Orientalis, atque junior Albertus Dux Bavariæ cum Comitibus de Salms, ſive Heinſberch, & Domino de Parwis ex ſuis. Ex Francis autem Comites ſancti Pauli, Namurcenſis, Præfectus de Meens, & primogenitus Regis Carolus de Laboret: ex Anglis item Comes de Stalgies, & Præfectus Cornugaliæ quadringentorum velorum traduxit ad portum Cuneæ, ubi Friſios, qui Stellingi dicuntur, intrepidè occurrentes, ſtraverunt, ex quibus interiere ſupra mille ducentos. Poſt biduum miſit partem exercitus verſus Lavicanos, qui potentes obviantes impediverunt, ne exercitus Alberti in terram deſcendere aude-

Bitterus à Raeſveldt.

Coevordia & Trentani Epiſcopo redditi 1395.

Occaſio belli in Friſiam ab Alberto Bavaro ſuſcepti.

re auderent, ſed captis Friſiorum navibus, retroceſſere, & paulo poſt Albertus Dux rediit in Hollandiam, diſſolvens cum gratiarum actione omnes auxiliariorum Comitatum. Eodem anno Iohannes Præfectus arcis ſaxi Rhenani, Rynenſtein vocant, coadunata manu valida ex Brabantia, Leodio atque Gelria intrat arcem ſuam præfatam ſitam in Territorio oppidi Vianenſis, indicens Præfecto illius bellum, quo intellecto Trajectani, miſerunt ſubſidia in Vianen, quæ in itinere paſſa fuerunt inſultum ab ipſo Iohanne, qui tamen facta hinc inde ſtrage coactus ſe recepit in ſuam arcem, quam Trajectani illicò obſederunt, & multis machinis atque tormentis oppugnarunt. Quibus Epiſcopus ex Tranyſulanis advolans, tulit ſuppetias, & ſe obſidentibus adjuuxit cum Præfectis de Abconda, Nieveldt, & Montisfortis, Reneſſe, & Viane, qui haud ſegniter abſuere, & tandem facta arcis deditione, & ſalvis corporibus datis, qui intus erant alias in poteſtatem Epiſcopi, qui tunc facetè ſubridens, Nunquam vidi, inquit, tot egregios longos muros una decipula captos. Erant enim treceenti, qui gravi ære redimebantur, Præfectus autem pridem Coevordiæ, accepta deditione arcis Saxi Rhenani, & clade ſuorum, judicabat rebus ſuis extremitatem adeſſe, inter quod amicorum interventu paciſcebatur, quod ipſe quondam Præfectus conſignaret Epiſcopo chyrographa, & titulos impignorationis oppidi atque arcis Ceovordiæ; cui Epiſcopus perſolveret trecenta ſcuta antiqua: poſſeſſiones autem, quas Præfectus in Tarentia habuerat, ſibi ſalvæ manerent, quo pacto diſcordes animi compoſiti ſunt.

Bellum Epiſcopi cum Domino de Reynſtein.

Abconda, Nieveldt, Montfort, Reneſſe, Viana

Pacis tractatio cum Præfecto Coevardia

Eodem anno xcviij. Albertus Dux memor cædis patrui Wilhelmi inultæ, ut illam vindicaret, congregavit non ſpernendam manum armatam apud Enckhuſiam oppidum, quam cum Wilhelmo Duce natu major, quem Præfecti de Bredenroede, Arckel, Egmonda, & nobiles Anglici comitabantur, præmiſit in Friſiam: qui applicans, fixit tentoria in Provinciam dictam de Lemmers, quibus Staurienſes occurrentes, occiſis aliquot ex ſuis, ſeſe ſubdidere victori, paucis viris exceptis, quos in fidem patris jurare compulit, & judices & Præfectos dedit. Et tunc idem Wilhelmus inſignia & arma pro patrui occiſi recepit. Paulo pòſt rebellantibus Friſiis, nitentibus & Stauriam & Doccum occupare: Wilhelmus cum Iohanne fratre, qui tunc Leodienſ. electus, impiger revertitur in Friſiam apud Stauriam, ubi rurſum eos ad fidem coegit. Demum apud Voſweerde reliquos Friſios obviantes, in fugam convertit, Doccum obſidione liberavit, inde progreſſi ad Luyne, reliquos in gratiam recipit. Et Groningenſes nomine patris jurarunt eidem fidem, verum non multo poſt quam exercitus in Hollandiam reverſus eſſet, magna pars rurſum rebellavit.

Comes vindicat arma patrui ſui

Groningēſes jurant Alberto Duci

Fredericus autem Epiſcopus ſollicitus circa rem Eccleſiæ, accepto quod Groningenſes patentibus cartis & ſigillis recognoviſſent ſe ſubjectos Eccleſiæ Trajectenſi, admonuit eos, quod erga ſanctū Martinum atque ipſum adhiberent, qualem tenerentur, & viciſſim eos clementer exciperet; cumque deſuper haberentur conventus abſque aliquo effectu, poſuit juxta op-

Groningenſes ob Epiſcopo ſtor-

 pidum

pidum duo valla, ne acceſſus ullius eis pateret ad Hollandiam aut Gelriam, cùmque nec hoc modo recipiſcerent, obſedit cum valida manu oppidum à latere Tarentanorum anno M. cccc. ubi crebri committebantur hinc inde *Gruni pro Groningiſes* conflictus, cum magna pertinacia Grunorum, qui interdum erumpentes comminabantur jure prælium. Sed Epiſcopus nihilominus imperterritus, perſtetit aliquamdiu, poſteà impoſitis magnis præſidiis, ipſis vallis obſidionem ſolvit, & quæſtio paulo pòſt compoſita eſt.

Eodem anno Iohannes Præfectus in Arclo indixit Alberto Duci bellum, *Iohannis Arculenſis Duci Alberto bellum fac.* & niſus eſt occupare oppidum, quod vocant Antiquas aquas, ſed cives reſtitere. Demum graſſatus per Territorium ad fluvium Alblas ſitum, undique prædas atque incendia exercuit. Indixit etiam Wilhelmo filio Alberti agnato in Hannonia bellum, quod Fecialis in præſentia Philippi Ducis Burgundiæ per epiſtolam denunciavit, quem juſſit humaniter excipi, & poſteà accumulatum muneribus, dimiſit, lætum (inquiens) attuliſti nuncium bonum: nam Dominum tuum denunciaſti hoſtem nobis, jam per nos ſtabit, quando unquam ejus reddamur amici. Capto itaque conſilio cum Philippo Duce, Wilhelmus ſubitò acceſſit patrem in Hollandiam. Protinus Albertus collecto exercitu, adjunctoque ſibi Adulpho Duce Clivenſe, vaſtat Ditionem præfecti de Arckel, tempore meſſis, & rediit, qui provocatus ab ipſo Præfecto ad conflictum, illum terga vertere coegit amiſſis ſignis: ſollicitatis etiam civibus Trajectanis in auxilium ſub pactis ſeſe junxere, quod Dux nullas conditiones pacis iniret, abſque conſenſu & ſcitu Trajectanorum. Item cùm Præfectus de Arclo ſpoliaſſet eccleſiam Trajectenſem dominiis de Hagenſtain & Haeſtrecht, quicunque Epiſcopus cum ſeptem ſtolis affirmaret arcem de Hageſtain cum ea parte Leccæ fl. ubi Territorio Trajectenſi alluit ad Eccleſiam ſpectare ſibi cederet, & quicunque arx atque oppidum de Leerdam occuparetur, cùm Præfectus ille ab Eccleſia in feudum teneret, quod Territorium ſimiliter cederet Epiſcopo, & ſub his conditionibus, quæ etiam archivis commiſſa retinentur, initum eſt ſociale bellum. *Bellum ſociale contra Arculenſ.* Anno itaque M. cccc. ij. obſidentur oppidum Goricum, atque arx in qua *1401.* Præfectus erat, & ſic arcis occupatio tum tormentis & machinis, & arx undique quaſſata, quæ tamen habebatur munitior totius provinciæ. Qui intus erant fortiter reſiſtebant, & crebras eruptiones facientes, ceperunt Walravium de Bredenrode, Florentium Borſaliæ, & Iohannem electum Leodienſ. filium Alberti, quod ille tulit ægerrimè; Iohannes autem nitebatur componere pacem, quæ ſubſecuta eſt pro nutu & volútate Præfecti de Arckel, quia omnia ſua retinuit, & captivos pro libito ære mulctavit. Wilhelmo Duce id moleſtè ferente, qui tamen paternæ ordinationi non contradixit. Præfectus verò de Arckel, qui jam fælix eſſe potuit, factus ex proſpero ſucceſſu clarior, illicò ſcripſit Trajectanis, quod ſe declararent, an vellent ſub *Bellum ſinitum renovatur cũ Trajectenſibus.* pace comprehendi, alioquin haberet eos loco hoſtium, & hoc medio renovatur bellum. Trajectani circumgerentes, & per Territorium continuas faciebant incurſiones omnia deſolando; Præfecto ex adverſo, ubi poterat incen-

Digitized by Google

incendiis cuncta vaſtando, & continuatur bellum inter Trajectanos & Vianenſes ſocios, ac Præfectum biennio ac ſemi, paulo pòſt incendit Præfectus portum dictum de Vaert de patrimonio *E*piſcopi, quod ille indignanter tulit, quia nihil hoſtile geſſerat contra Præfectum.

Anno M.cccciiij. die 12. Decembris deceſſit Albertus dux Bavariæ, Hollandiæ, Zelandiæ, atque Hannoniæ Comes, qui rexerat xlvj. annis: cui ſucceſſit Guilhelmus major natu Comes Friſiæ Orientalis, anno ſequenti durante adhuc bello inter Præfectum de Arckel & Viauen, Giſbertus de Iſendoern erumpens ex Gorcum, occupavit & deprædatus eſt oppidum Wbudrichem, exiſtens Ditionis Wilhelmi Ducis contra fœdus initum, qui idcircò provocatus meditabatur ipſi Præfecto de Arclo reponere vices, & conſilians ſibi Trajectanos ſub prioribus pactis cum patre initis, cum quibus intervenit etiam *E*piſcopus, propter crebra damna ſibi per Præfectum de Arclo illata, qui omnes mutuis viribus oppidum Hagenſtain atque arcem, Item & aliam arcem *E*verſtein ad mille paſſus vix à ſe diſtantem, quibus totius Leccæ fluvii imperium Præfectus de Arclo ſibi vendicabat, foſſa inter media ſeparantes, & valla opponentes, crates extarunt ad tranſitum. Tum Epiſcopus *E*verſtein, & Dux Hageſtein preſſerunt obſidione, prout diu in animo conceperat. Nam pro inſigniis unà cum pleriſque Nobilibus fautoribus geſtare conſuevit ſepem auream in collo, cum repagulo, nemine præſumente, quid id ſibi vellet, quod tunc declaravit. Nam exſectis & collectis undique ſalicibus, arcem cum oppido fortiſſima cinxit ſæpe, ita ut nemini pateret exitus aut ingreſsus. Fredericus quoque Epiſcopus haud impiger in ſuo propoſito, confectis quinque cataractis, quas cum manu foſſorum produxit uſque vallum arcis, quò viſo petentibus colloquia, qui intus erant, & fruſtra animum Epiſcopi tentantibus, fuit reſponſum: Sat eſt vobis ſcire voluntatem Domini *E*piſcopi, cùm aliud non fiet: Tum ſeſe dedidere bonis & corporibus eorum ſalvis, data fide, quod nunquam arma ferrent, nec conſilium vel favorem præſtarent adverſus Epiſcopum aut Eccleſiam ſuam, aut ducem, cujus ductu omnia gerebantur. Sed quæ intus erant ſpectantia Præfecto, quæ eorum juramentis deſignare debebant, cederent cum arce Epiſcopo. Qui illicò juſſit arcem incendi, ac funditus demoliri. Videntes autem obſeſſi in Hageſtein, conſternati animis, obtulerunt ſimiliter deditionem corporibus & bonis ſalvis, quod obtinere nequiverunt, ſed ſolum ſalvis corporibus, & ſub poteſtate Ducis. Et illicò oppidum expoliatum cum arce traditur igni, & humo tenus deletur. Sic Præfectus cõdignas perfidiæ exolvit pœnas, fortunata erat deditio, nam paulo poſt reverſi ſunt, quæ documenta proprietatis Epiſcopus Wilhelmo Duci oſtendit, & ſic uterque contentus, diſceſſit ad ſua.

1404. Albertus Dux Bavariæ, & Comes Hollandiæ moritur: cui ſuccedit filius Guilhelmus.

Hagenſtein et Everſtein arces obſidentur

Bulla à collo pendens ſepes aurea.

Everſtein deditur, & ab Epiſcopo excinditur.

Hageſtein incendio exſcinditur.

Circa eadem tempora Iohannes minor natu ex nobili familia de Bredenroedt nupſerat filiæ Principis Abconde, quam ſatis invitam induxit, ut apud vicum Doreſtatum ſacrum aſſumeret velamen, ubi & votum fecit: ipſe verò profeſſus eſt vitam Carthuſianam deſperatione quadam, uti creditur,

Coniuges vitam monaſticam eligunt.

ductus, quia patre ſuperſtite adhuc ad poſſeſſiones pro ambitioſo ſtatu ducendo pertingere nequibat. Mortuo itaque Principe Abconde patre, dominia jam filia initiata ſacris, & ſic inepta ad ſucceſſionem, devolvebantur ad familiam de Gaeſbeeck. Verum Iohannes pœnitentia ductus, exuens habitum cum parva manu, vicum Doreſtadum clàm intrat, uxorem jam Deo devotam, contra fas extrahit, ſperans ſe cum illa potiturum Apconda. Verùm cives illicò denunciarunt Epiſcopo cum curſore, qui ſuppetias tulit: Iohannem cepit, & aliquot ex complicibus capite plecti, & in loco profano humari fecit. Advocans autem Præfectum de Gaeſbeeck, jam recuperavimus (inquit) hunc vicum Doreſtatum & in poteſtatem noſtram redegimus, & te liberavimus à Iohanne hoſte tuo, Recipe rurſum oppidum, & eſto amodo amicus, & non ingratus; Cui ille perpetuam fidem jurejurãdo promiſit & auxilium, quod malè adimplevit, uti videbitur ſuo loco. Et Epiſcopus facta donatione vici inſtituit etiam illum in arcem Apconda.

Sed mutata fortuna, rediit ad priorem ſtatum: ſed prohibentur

Abconda cedit Domino de Gaesbeec

Iam redeamus ad Præfectum de Arclo: hic ex filia Principis Iuliacenſis habuit filium ſecum omninò diſcordantem propter inutile bellum, quod nolens aſſumpſit, & ſemper deteſtatus eſt, timens ſiniſtrum eventum, poſtquam ſeſe ad pacem, quam filius deſiderabat, flectere nolebat, & ſanioribus civibus ex Gorcum ſimiliter diſplicebat, qui filio, qui ex linea materna magnas haberet clientelas, id ſollicitanti ſeſe contra patrem confœderarunt. Edoctus pater de hoc conceptu, conſcendens equum, tendit Gorcum, cui denegatur ingreſſus, & omnium colloquium, tunc animum applicavit ad conciliandum ſibi filium, quod & fecit, Cives verò Gorcumenſes hoc audientes, & timentes capitibus ſuis imminere periculum, quare omnes aditus præcludebant, & vigilias & cuſtodias multiplicabant, quoniam ſciebant patrem cum filio meditaturos ingreſſum, mittenſque nuncios ad avunculum filii Principem Iuliacenſem pro defenſione & ſuppetiis: & ille ferre recuſaſſet, aſſerens ſe nolle intromittere, acceſſerunt Wilhelmum Ducem Bavariæ, & Comitem Hollandiæ: cum quo pacti ſunt conſignare oppida Gorcum & Leerdam in poteſtatem ipſius, & rurſum ipſe protegeret contra patrem & filium, & alios illi adhæſuros, volentes eos opprimere, & ſic aſſecutus eſt Dominium in re tam deſperata, Præfectus cum filio omni ope atque conſilio deſtituti, meritam ſuſtinentes ultionem, adhuc pertinacibus animis moliebantur recuperare deperdita, confidens Gorcum recepto ſe invenire amicos, & ſic quam ſecretiſſimè tentatis aliquibus civibus xiij. die Septembris, anno M. cccc vij. filius clàm mœnia conſcendit, & oppido potitur, in quo invenit Walravum de Brederode, anteà patris captivum. Wilhelmus verò Comes Hollandiæ, accepto nuncio cum celeri apparatu acceſſit arcem, & adauxit præſidia, conſcribens interim equitatum atque peditatum: advocans etiam Trajectanos & Vianenſes in auxilium, qui haud ſegniter affuere, & illic fixit tentoria contra arcem, obſidendo oppidum. Intelligens Reinaldus Dux Gelriæ oppidum rurſum eſſe in poteſtate nepotis ſui, & parva manu jam obſideri, adunavit ingentem exercitum, & indixit Wilhelmo bellum,

Gorcum & Leerdam ſe dant in clientelam Ducis VVilhelmi, & Comitis Hollãdiæ

1407. Arculenſis per filium occupat Gorcũ.

Dux Gelriæ fert Arculenſi ſuppetias.

bellum, jam agenti in caſtris, & adducens ſecum magnos commeatus & tormenta, niſus eſt ferre ſuppetias nepoti ſuo, cui cives obviantes uſque flumen Lingam adduxere commeatus. At Wilhelmus movens caſtra, occurrit Duci Gelriæ uſque ſacellum ſitum in aggere, ibique pernoctavit imperterritus non detrectans prælium. Verum Duce Gelriæ eadem nocte retrocedente, Wilhelmus rurſum rediit ad præſidia, & munita arce, revortitur in Hollandiam, filius Præfecti contradidit oppidum in poteſtatem Ducis Gelriæ, & ſic inter cives & illos ex arce aſſiduæ committebantur cædes, & ſimiliter rapinæ inter Hollandinos & Gelrios. Inſtabat etiam aſperrima hyems, ut facilior ingreſſus eſſet in ipſam Hollandiam. Sic Gelrij ſemel fecere incurſiones, & in Territorium Heuſden, cum magna tamen eorum clade, nec ammodo reverſi ſunt. At Wilhelmus Comes poſuit præſidium in Dalem, juxta arcem Loevenſtain, præveniēs Ducem Gelriæ, qui hoc ipſum meditabatur, ſuperveniens re nondum perfecta, ubi acriter pugnatum extitit die cœnæ Domini Gelriis in fugam converſis, & Hollandinis inchoatum opus perficientibus. Paulo pôſt factæ ſunt induciæ triennales, ut etiam fieret commerciorum communicatio, demptis exulibus, qui propter Wilhelmum Ducem ex Gorcum proſcripti erant, quos tamen ſequerentur bona.

Gorchum traditur Duci Geldriæ.

Bellum cum Geldro in inducias triennales abiit.

Circa hæc tempora petenti Iohanni electo Leodienſ. Wilhelmus Comes frater ejus contulit novum oppidum Woerden cum Territorio & illius Iuriſdictione excepta Antiqua aqua, annuens ut manſionem cum ſecuro cubiculo ſimiliter conſtruere liceret, qui tunc ædificavit illam munitiſſimam arcem, quæ adhuc ſuper eſt. Quod conſiderans Wilhelmus, dixit fratri, utique iſtud eſt ſecurum cubile, ſed omninò præcavendum erit, ne nobis, aut poſteris reddatur pernitioſum.

Arx VVoerdenſis ab electo Leodienſi pro cubiculo condita.

Eodem ferme tempore defecerunt Leodienſes à Iohanne deſignato corū Epiſcopo, quia recuſabat imitari ſacris Duce Præfecto de Paruwes inſtigante, & occaſionem hanc capiente ſub ſpe intrudendi filium ſuum in ſedem. Trajectum tamen ad Moſam fl. manſit in fide Iohannis, qui in eodem obſidebatur. Vnde Iohannes Burgundiæ, & Antonius Brabantiæ Duces fratres cum Comite Namurcenſi, cum multis proceribus ad arma per Wilhelmum Comitem Hollandiæ allecti, auxilium obſeſſo ferre properabant. Leodienſes verò intelligentes VVilhelmum cum exercitu adeſſe, obſidionem ſolvūt, occurrentes uſque Tongras, ubi prælium initur anceps, & pugnatum diu hinc inde fortiter. Tandem ex latere per induſtriam Comitis Namurcenſis irrumpitur ordo Leodienſis, qui miſerabiliter perimuntur, occiſo etiam Præſide de Parwijs eorum ductore, ferunt interiiſſe ſuper xxij. mille hominum. Pugna contigit circa medium menſis Septembris. Hac autem victoria elati, & non contenti, Iohannes Dux inter cæteros cum Iohanne electo obequitantes cadavera cæſorum jam detractis exuviis per tumulos jacentium inſpecta tanta multitudine dixiſſe fertur ad electum: Præſtaſſet ne chariſſime

Leodienſes à Iohanne ipſorum deſignato Epiſcopo deficiunt inſtigante Domino de Parvys.

riſſime nepos, te fuiſſe initiatum ſacris, quàm tot hominum millia propter te interiiſſe? Tum Leodienſes ſupplices precantes veniam, haud obtinuere, niſi prius viginti quatuor ex eis pro arbitrio principum traditis, qui auctores motuum credebantur (heu triſte ſpectaculum) ad Clivum urbis decollatis, & ſic in gratiam reſidui ægrè recepti, triumphantes excepere.

Leodienſes in gratiam recepti traditis 24. rebellibus, & decollatis.

Anno M.cccex. finitis induciis inter Duces Wilhelmum & Reinaldum. Wilhelmus conſiliavit ſibi Amerſfordenſes, & obtinuit ſuos habere introitum atque egreſſum in oppidum, ex quo provinciæ Gelriæ magna incommoda intulit. Intercurrebatur per amicos pro pace: ſed Wilhelmus nullas admiſit conditiones, ſemper obaudiens oblatas, niſi ante omnia obtento Dominio de Arclo. Perpendentes itaque æquum fore, ſi in uno vellet frui voluntate ſua, ſaltem in alio viciſſim condeſcenderet, & præfectum de Arcklo ex parte compenſaret, ſic cavebant forma ſequente. Renaldus Dux Gelriæ atque Iuliaci, traderet oppidum Gorcum cum tota ditione Dominii de Arclo Duci Wilhelmo, & induceret filium ad cedendum juri ſuo, & actioni etiam Dominii de Leerdam, & omni ſucceſsioni devolutivè in poſterum à patre ſuo Præfecto vice verſa pro hujuſmodi renunciatione perſolveret Wilhelmus Dux Renaldo Duci, ſtatis terminis centena millia ſcutorum, & iſto medio facta eſt amicitia inter Ducem & filium Præfecti, eo ſecluſo, pax iſta concluſa fuit oppido Dorreſtato anno xij. At Dux Renaldus reverſus in Gelriam, convenit cum Præfecto de Arckel, tradens illi arcem Oyam, cum illius diſtrictu, & quinque millia quingentos aureos ex Theloneo Lobeke ad ejus vitam, filio autem cõſignavit Præfecturam Bornæ cum Territorio adjacente, & loco iſtorum manerent Duci illa centena millia ſcutorum.

Pax inter Ducem Gelriæ, & VVilhelmum Comitem Hollandiæ ſuper Ditione Arculenſi.

Lobeke Theloneum, hodie het Tol huys prope Schenckenſchans in Clivia.

Hoc anno pullulavit in Trajecto ſeditio non modica inſtinctu illorum de Arckel, qui memores everſionis arcis Everſtain; adhærentes idcirco nobilibus de Bredenroede contra illos de Gaeſbeeck, longe contra antiquam amicitiam, qua familia de Bredenroede Trajectanis ſemper jungebantur, & ſimiliter ſeminantes diſcordias inter illos de Bredenroede & Montfoert eò deduxerunt, ut ex ſcintilla modica erumperet maximum incendium. Nam anno xiij. Kalend. Aprilis, quum Magiſtratus ſenior atque novus ex cauſa debebant congregari, conſpiratores nocte præcedente ſubornarunt alios ſuæ factionis, ut in mane adeſſent ante foras domus Conſilii, perſuadentes populo, quoſcunque ſibi credebant infeſtos, civitatem Wilhelmo Duci addixiſſe, & velle tradere. Magiſtratu itaque congregato, fit clamor publicus: Volumus civitatem in priſtina manere libertate, invitis etiam cunctis renitentibus in contrarium, & rumor in tantum efferbuit, ut Magiſtratus cogeretur convocare cives ſingulos, & proſcribere quotquot illi nominabãt, & Hermannus de Lochorſt Decanus major tunc primum locum ſibi vendicabat inter auctores. Proſcripti ſunt autem Iohannes de Lichtenberch, de Lanſcroen, & Iohannes de Clarenborch, qui tunc dicebantur Magiſtri civium. Walterus Grawert ſenior, Bernardus Procis Schultetus, & eorum

A. Ch. 1413 Trajecti ſeditio.

Cives cauſa inaudita proſcripti.

amici

amici omnes atque fautores amovebantur Magiſtratu nemine audente contradicere, ut nullus eſſet patronus aut interceſſor proſcriptorum, qui confugientes Amersfordiam, crebris literis pulſarunt Magiſtratum, ut in juſticia audirentur, offerentes in loco quolibet non ſuſpecto ſeſe ſponte etc. cuſtodiæ publicæ exhibituros, donec ſe ritè purgaſſent, ſed in vanum laborarunt. Idipſum expoſuerunt Epiſcopo, qui idcircò accedens Trajectum, indicto Capitulo duorum ſtatuum Eccleſiæ ſcilicet & Nobilium equeſtrium, & exhibita quærela ad legendum in præſentia Decani Majoris Iohannis Spiegel, & aliorum unius factionis, qui aſſurgentes proclamarunt, non eſſe oportunum de ſimilibus facere ſermonem. Videntes autem proſcripti ſe auctoritate Epiſcopi etiam nil profecturos, confugerunt ad Ducem Wilhelmum, qui eos in protectionem ſuam ſuſcepit, & conſolatus eſt blandè, Decanus autem cum ſuis complicibus, videntes ſe magnanimo Præſule proponente, impunè locutos, nec aliud ſubſequi, audaciores affecti indies magis ac magis proſcribebant ſibi ſuſpectos, ita ut civitas & civibus videretur evacuari & carere negociis, quia per Hollandiam commercia nulla exercere poterant, ita ut magnum oriretur murmur. Quodam autem tempore dum Magiſtratus conſilium iniret, & Iohannes Spiegel ad prandium iret, accidit contentio inter ejus famulum & miniſtrum Magiſtratus; qui ab illo vulneratus, concivit amicos in ultionem, qui accedentes Iohannem objecerunt ſibi temerariam & inſolitam violentiam, & accreſcente populo idem Iohannes ad domum ſalutis cauſa confugit, cujus foribus per vim effractis, ille exiliit per feneſtram. Decanus autem hoc intelligens, ſuos ad arma convocans, ita inſequitur ab omnibus, ut propoſiti compos fieri nequiret, ſed in loco religioſo cum fratre ſe ſalvaret. Eodem tamen die Decanus cum Iohanne Spiegel proſcripti ſunt, & extra civitatem educti cum Iſbrando fratre Frederico de Aa, Iohanne Mach, & aliis conſciis anno XV. Reliquos verò, qui adhuc in urbe hujuſmodi factionis inveniebantur præ multitudine non ſunt proſcripti, ſed adjurati in fide & concordia civium permanere, quorum perfidia non ceſſavit, ita ut aliqui capite plecterentur. Et tunc Legati miſſi ſunt ad Ducem Wilhelmum pro renuanda amicitia: quæ inita eſt pro omnibus, qui Decanum & Iohannem Spiegel urbe expulerant. Et paulo poſt Wilhelmus Dux veniens Trajectum mutuæ lætitiæ habendæ cauſa, accepit Præfectum de Arclo per amicos ſuos captum, & deductum ad oppidum Septem montium, ſic valedicens amicis, rediit in Hollandiam, ubi illum ſibi fecit præſentari, ex quo plurima ſecreta ſcrutatus, plenè intellexit, qui fuiſſent auctores ad tradendum eum, & ſervans prudenter reconditum, ignorantiam diſſimulavit, differens in tempus oportunum. Siquidem reconciliatis Ducibus Wilhelmo & Renaldo, ut ſupra ſcribitur. Wilhelmus cum Nobilibus aliquot venit apud Ducem Renaldum pacificè in Veluam, ubi magnificè exceptus per ſex dies epulis & venationibus recreabatur, ubi inter loquendum caſu dixit Reinaldus Wilhelmo: Nepos potes tuæ dignitati benè gratulari, quod ſimul jam ſumus concordes,

Offerunt ſe ſiſti

Epiſcopus ſe interpoſuit fruſtra.

Comes Hollandiæ exules conſolatur.

Iohannes Spiegel caput ſeditioſorum.

Proſcribuntur cum Decano maiore & aliis, 1405.

Prudentia Comitis in diſſimulãdo arcanis quæ cognoverat.

interroganti Wilhelmo cauſam, reſpondit: Niſi inter nos eſſet pax & amicitia, jam fores in poteſtate noſtra captivus, replicanti autem Wilhelmo placidè illud fore difficile admodum factu, iterato dixit Dux Gelriæ: Nepos, ut dictis noſtris fidem præbeas, potentiores tuæ ditionis ad hoc præſtaſſent cõſilium & favorem. Wilhelmus verò Dux ſubridens, finxit minus curare, tamen continuò ſecum volutabat in animo quinam eſſe poſſent, erat enim prudentiſſimus, & tenebat hanc conſpirationem ſuæ captivitatis ſecretiſſimè, benè ſuſpicans de aliquibus, qui ſecreta colloquia cum hoſtibus ſuis ſervarunt, ſed ſimulabat ſe neſcire donec jam omnia per Præfectum de Arckel detegerentur. Et uterque Dux ſe mutuò valedicentes diſceſſere, Wilhelmo redeunte in Hollandiam: Amici verò eorum, qui auctores ſceleris futuri erant, intelligentes hujuſmodi rumores, acceſſerunt Ducem, dicentes cauſam hanc maximam eſſe ponderis, auctores verò nitebantur ſeſe purgare, & ſtare juri in quolibet loco non ſuſpecto. Et amici ita proſecuti ſunt eorum cauſam, ut Dux Præfectis de Egmonda ac Iſelſtain addiceret ſalvum ac tutum acceſſum & receſſum ad comparendum ſtatuto die, quod non fecerunt, & ſic juſſit cauſam eorum judicio diſcuti. Qui convicti rei, capitis damnati ſunt, bonis eorum fiſco adjudicatis, Tum paulo pòſt miſſo à caduciatore feciali ad cives oppidi Iſelſtain, monuit eos deditionis, cùmque id reſpuerent, obſidione preſſit anno xvj. Præfecti verò Vianenſis & Culenburgenſis amici, Præfecti de Iſelſtain, habentes pro comperto Ducis pertinaciam, quod obſidionem non ſolveret, niſi oppido in poteſtatem ſuam redacto, præveniendo petierunt à Duce admitti ad colloquium, quod etiã obtinuerunt, & eo deduxerunt, ut uterque Præfectus Egmondæ atque Iſelſtain oppidum exirent, cum facultatibus ſuis intro exiſtentibus, ſeque abſentarent ex Dominiis Ducis non intraturi ullo tempore abſque ejus conſenſu, & Præfectus Egmondæ cederet juri ad oppidum & arcem de Iſelſtain ſibi competenti in Ducem, qui viciſſim illi & hæredibus ſuis perpetuis futuris temporibus penderet, annuo duo millia ſcutorum veterum, & VVilhelmo fratri ſuo annuo ſexcenta ſcuta ſimilia, & eorum matri octingentas coronas, quamdiu ageret in humanis. Et ſub his conditionibus conſignatur oppidum cum arce in poteſtatem Ducis, cui cives præſtarunt illicò fidem. Circa eadem tempora menſe Novembri anni præcedentis factum eſt prælium ingens inter Francos & Anglicos, quos propter paucitatem dum timidos ſentirent, Franci ſub nulla conditione in deditionem accipere nollent, ex deſperatione reddidere audaces ac victores, cæſis millibus multis Francorum ob eorum ſolam ſuperbiam, cùm ſe de victoria jactarent ſecurus. Interiit maxima Nobilitas ex parte Francorum, inter quos Dux Brabantiæ, & Comes Nivernenſis, & Iohannes de Bredenroede. Ex parte Anglorum periit Rhuſienſis. Cujus oblatum obſequium tanquam Apoſtatæ Rex Francorum recuſavit. Meditans itaque Dux Wilhelmus ſe confici ſenio, & unicam ſolum habere filiam, nomine Iacobam, quam deſponſaverat ſecundo genito Regis Franciæ, convocatis itaque provinciarum ſuarum Nobilibus

Colloquium Ducum in Valua.

Iſelſtein obſidetur anno Chri 1416

Conditiones deditionis Iſelſtein oppidi et arcis

Angli ex deſperatione victores in pugna Azincuria ſive Blangiana, anno Ch. 1415. 8 Kal. Novemb.

& prima-

& primatibus, deſignavit eis filiam unicam hæredem ſibi ſucceſſuram, petens in verba ſua jurari, & auxilium adeſſe, quando res expoſceret. qui habita deliberatione, addixerunt ſe ita facturos, & facta ſunt deſuper legitima documenta, tunc Wilhelmus rediit in Hannoniam. Quo cùm applicuiſſet, accepit nuncium de obitu primogeniti Regis Franciæ, & ſocero ſuo deſignato Regni hærede. Quem vocatum à patre Rege Wilhelmus, comitatus eſt donec ſuſciperetur à Legatis. Interim quidam gratus ipſi ſocero acceſſit eundem, afferens loricam artificioſè fabrefactam, quam illicò oblectatus pulchritudine illius induit, & probatam exuit. Et paulo pòſt juvenis tantæ ſpei (quia ferebant intinctam veneno) infectus interiit, ſepultus luctu publico apud Pariſios.

Iacoba filia Ducis VVilhelmi hæres Dirimentium omnium nemea recipitur ab Ordinibus.

Wilhelmus verò revertens in Hannoniam, ſentiit inflationem tibiæ, qua dolere conſuevit, & facta inciſione per chirurgum, languebat donec mors ſubſequeretur, cùm gubernaſſet annis xij. Qua audita, pleroſque mœrore, alios lætitia affecit,

Compendij ait Meyerus.

Præfectus quoque Egmondæ applicuit ingenium recuperandi oppidi Iſelſtain, quod obtinuerunt. Præfecti verò de Brederode & Monteforti feſtinanter tulerant ſuppetias illis, qui in arce erant, interpellantes auxilium à Trajectanis, promittentes ſi oppidum recuperare poſſent, illud cum arce ſe demoluturos. Trajectani verò affuere impigri, & Iohannes electus Leodienſis ſimiliter advolavit, ſe illis jungens cum oppidis Hollandiæ. Hæc agebantur anno xviij. in æſtate.

Iſelſtenum occupatur, obſidetur & deditur certis conditionibus.

1418.

Trajectani & Amersfordenſes habentes oppidum exoſum, eo quod eſſet exulum ſuorum receptaculum, multum laborabant ad illius occupationē. Illi verò qui intus erant malè muniti ad ſuſtinendam obſidionem, petiverūt colloquia mediatore Wilhelmo de Egmonda. Ex improviſo, quod cives fefellit, conditio deditionis erat; Præfectus oppidi Iſelſtain excederet, oppidum cum ſuis Comitibus & facultatibus, quas aſportaverat ſecum, & exhiberetur ſibi ſalvus conductus uſque novum aggerem: Cives verò ſalvis corporibus ſtarent arbitrio Comitis Iacobæ, quæ aſcendens ædem Magiſtratus cum Iohanne electo populum credentem ſe in verba ipſius juraturum, ceperunt longè præter eorum opinionem, quia pacta ignorarunt. Trajectani verò & Amersfordienſes ſollicitantes importunè obtinuerunt poteſtatem oppidi, quod primò incendentes arcem ac portas & mœnia cum turribus delerunt funditus.

Iſelſtenum deletur a Trajectenſibus et Amersfordienſibus.

Defuncto Wilhelmo Comite, deſcendit Iacoba ejus filia ex Hannonia in Hollandiam, & ſuſcipitur ab omnibus oppidis in Dominam: excepto Dordraco, ubi Iohannes electus Leodienſis tanquam adminiſtrator, paulo pòſt clam admittitur, quamvis Iacoba ex conſilio ipſius & Philippi Ducis Borgundiæ, matre ſua procurante nupſerat, diſpēſante Romano Pontifice, quia ſe attinebant, Iohanni Duci Brabantiæ, Iamque factio illorum, qui Cabeliavi dicebantur rurſum exſuſcitatur auctoribus Præfectis de Arclo & Egmonda.

Iacoba recipitur ab omnibus præterquam Dordracenſibus.

A quibus menſe Septembri inſequentes oppidum Gorcum rurſum occupatur cum auxilio neceſſariorum ſuorum: & qui in fide Iacobæ erant confugerunt ad arcem, & illicò ſubſidium per literas petiverunt ab amicis,

Gorcum occupatur ab Arcklanis.

 præſer-

Digitized by Google

præſertim à Trajectanis & Amersfordianis, qui ex tempore advolarunt, Et Iacoba coadunata ex improviſo manu ſatis valida, navigio ſeſe in arcem contulit, quo intellecto Trajectani atque Amersfordiani, cupiẽtes ſeſe jungere exercitui Iacobæ, infringentes per induſtriam murum, & aperientes portam oppidi, reſpicientem ad arcem, non abſque ſtupore hoſtium, qui magno milite gaudebant, & invitis illis, extenſis ſignis per vicum ſeſe junxerunt aliis exilientibus ex arce. Cumque Præfectus de Arckelo viribus ſuis confiſus, offerret pró ſequenti die occaſionem pugnæ, Iacoba cum ſuis reſpondentibus, ſeſe pugnandi cauſa veniſſe, & velle pugnare, quando ſibi placeret: confeſtim hinc inde acceleratur ad arma. Erat foſſa ingens diſiungens Trajectanos & Amersfordianos ab adverſariis, & ne viderentur ſigna canere receptui, cum quibus erectis venere ſi foſſam circumirent animosè tranantes in hoſtes erupere, junctis illis qui cum Iacoba advenerant, & poſtquam diu hinc inde acriter pugnaretur, tandem manſit penes Iacobam victoria, quamvis oppidorum Hollandiæ ſubſidia nondum adventaſſent, & filius Præfecti de Arcklo cuncta per ordinem diſpoſuiſſet. Occubuit nihilominus cum Præfecto de Preterſoin, Ottone de Bueren aliiſque Nobilibus & equeſtris ordinis captis Comite de Warrẽborch, Alardo Præfecto de Bueren cum aliis. Præfectus verò Egmondæ Iohannes de Marlar, Theodricus de Leiden, Nicaſius Oerdingen, & plerique alii ad numerum quadringentorum captivi Trajectanorum effecti, Trajectum ducti ſunt. Ex parte Iacobæ deſideratus Præfectus de Bredenroede. Ex adverſariis milleni vel occiſi vel ſubmerſi. Acta eſt hæc ſtrages ſecundo Kal. Decemb. anno M.ccccxv.

Recipitur manu forte præliante Iacoba

1417. habet Meyerus, quē vide.

Quo die Præfectus de Gruterſwijck dudum ex miniſterio Epiſcopi congregatis equeſtribus copiis, invaſit Comitatum Tuentanum, abducens magnã prædam in arces ſuas: Epiſcopus verò novitate rei permotus, cogitabat reponere injuriam à ſervo illatam, & ſollicitantibus amicis in emendam pactum fuit, ut arx cum oppido dederetur Epiſcopo, & in poteſtate ſua permaneret quinquennio: tunc enim illo tranſacto liceret redimere pro octonis millibus & trecentenis florenis, alioquin perpetuò incorporata permanerent Epiſcopatui, & ſic ſopita fuit quæſtio.

Præfectus de Gruterſwijc invadit Comitatum Tuentanum

Paulo poſt celebratis nuptiis inter Iohannem Ducem Brabantiæ, & Iacobam in Haga Comitis, Iohannes electus Leodienſis, invitis eis ſe continuit Dordraci, & multa damna Comitatui intulit, & paulo poſt oppidum Rotterdamenſem ob præſidii incuriam occupavit, duorum fluminum hoc modo ſibi vendicans imperium in magnum præjudicium Iacobæ. At Trajectani interim ſubvertunt relliquias oppidi Iſelſtain, ſi quæ adhuc ſupererant, ne veſtigia remanerent.

Iacoba celebrat nuptias cum Iohanne Duce Brabantiæ.

Philippus Dux Burgundiæ pacem facit inter Iacobã & Iohannẽ patruum.

Anno M.ccccxix, deſcendit Philippus Iohannis Ducis Burgundiæ filius in Hollandiam, ut diſcordes animos Principum componeret. Attinebat utriſque & indicto cõventu apud Gorcum effecit, ut in patrem atque ipſum fieret compromiſſio, quorũ auctoritate pax facta eſt Traiectanis atque ipſis Amersfordianis introcluſis, quæ ipſis malè ſervata eſt, quia Egmondani ſeclu-

Egmondani turbant pacem:

ſecludebantur. Et quo Trajectani ſecurius ſibi conſulerent, inierunt ſeorſum novas cum Duce Iohanne cõditiones, ut cives negociarentur liberius, pendentes idcirco magnam vim pecuniæ ad ſummam, uti creditur decem & octo millium aureorum. At confirmatis omnibus, invaditur ſtatim navis onerata mercium, applicans ex Flandria & palo transfigitur in aquam, captis qui intro erant. Idipſum contigit ſecundæ navi, auctoribus Egmondanis, Iohanne electo adhuc agente Dordraci. A quo cùm fruſtrà peteretur reſtitutio, denunciatur querela oppidis Tranſiſelanis, qui conſuluerũt acrius inſtandum, atque ſollicitandum. Sic recurritur ad Iohannem Ducem Brabantiæ atque Iacobam, qui poſt pacem pronunciatam, Hollandia exceſſerant quinquennali adminiſtratione Iohanni Duci Bavariæ electo permiſſa. Favit Iacoba Trajectanis, ſed omninò illi erat interdicta poteſtas, & Iohannes Dux venationibus & aucupiis intentus nihili ducebat, quæ erant Reipublicæ, cùm alias potuiſſet æquari Regibus potentia, nedum obaudivit Trajectanos. Immò cùm evocaſſet aliquot cives eorum per Epiſtolas ſuas, qui etiam occiſi fuerant, tulit æquanimiter. Poſtquam autem viderent juſtitiam ipſis denegari, ſeque ſperni, acceſſerunt Epiſcopum, qui deinceps in animo volutabat ad reſarciendum damna ſuorum. Et inito fœdere cum Nobilibus ſuis & oppido Leiden, in cujus erat amicitia, & Præfecto illius ac Wilhelmo de Bredenroede, Iohanne de Haemſtede, & pleriſque aliis, quibus Egmondani & Gerardus de Heemskercke infeſtabantur: protinus indictum bellum Præfecto de Heemskerck atque omnibus qui ſuæ factionis erant. Fovebat enim magnas copias Proſcriptorum, & Epiſcopus immiſit Leidanis quingentos milites ſubſidiarios, qui magnam prædam undique cogebant. Verum ipſe cum ſuis ac Leidanis acceſſerunt oppidum Gaudam, in quo Iohannes Dux tunc erat, & ſuburbia ac domos uſque ad portas conſumpſit flammis. Et cùm nullus erumpere auderet onuſtus ſpoliis & captivis rediit. Nam Iohannes Dux Bavariæ flocci pendens priora fœdera, cum Duce Brabãtiæ Iacoba, & Trajectanis inita, novas amicitias iniit cum Reynaldo Duce Gelriæ, & inter multa propter ſolam avaritiam pepegerunt: Quod ſi Præfectus Montisfortis ſeſe ingereret prœlio, & oppidum ipſum adipiſceretur, cederet Iohanni Duci Bavariæ, & incorporaretur Hollandiæ: Amersfordia autem cederet Duci Gelriæ, & annecteretur Ducatui: Et decedente Epiſcopo, convenerunt ſimul de aliquo bono ſucceſſore, qui tunc cogeretur jure jurando affirmare, contra neutrum eorum, nec provincias ſeſe aliquid attentaturum, & ad hoc mutuis viribus contenderent. Sed quia prius facta eſt per eos diviſio patrimonii Divi Martini, quam tradita eſſet poſſeſſio; ſic uterque defecit in vanis conſiliis; quamvis Epiſcopum & & Trajectanos multis injuriis afficientes, ad arma provocarunt invitos. Iohannes itaque jam offenſus, congregatis ſuis, obſedit Leidim: Et arx dicta Poelgeeſt ceſſit primo tranſeunti: Leidani verò magnas ſtrages intulerunt ejus exercitui continuo. Interim Reinaldus Dux juxta fœdera inter eos inita, fit hoſtis Epiſcopi atque Trajectinorum, attrahens Epiſcopos, Colonien-

Naves ex Flandria appellentes capiunt atque ſpoliãt.

Iohannes Dux Brabantiæ iuvenis nõ curat Rempublicam.

Trajectani ſpreti à Brabante, implorant opẽ ſui Epiſcopi

Iohannes Dux Bavariæ contempta Iacoba nova cudit fœdera cum Duce Gelriæ

Leida obſidetur à Bavaro.

Reinaldus Dux Geldriæ cum multis Principibus fit hoſtis Epiſcopi & Traiectinorum.

ſem, Monaſterienſem, Ducem Montenſ. Comitem Morſaciorum cum Præfectis de Gaeſbeeck & Culenburch in ſuam partem, de quibus tamen Epiſcopus non malè meritus erat, cui etiam fide obſtringebantur. At Reinaldus tot viribus ſuffultus, ducit in Amersfordianos. Qui advenientibus pararunt occultas inſidias, ſed adverſitatem paſſi, ſuis aliquot captis aut trucidatis, adjecerunt hoſti audaciam. Epiſcopus illicò pro conſolatione miſit eis quingentos armatos. Dux nihilominus progrediens uſque Emam fluvium tendens ad obſidionem, exercitum uſque adeo numeroſum adduxit, ut ab ortu uſque occaſum Solis occuparentur luſtratione. In quos Amersfordiani ingentem torſerunt machinam, bombardam vocāt, & illicò factis induciis xxiiij. horarum Dux cum ſuis movens caſtra, reverſus eſt in ſuam Provinciam. Inter tot anguſtias Epiſcopus ac Trajectini in magna conſtantia perſeverantes, ut omnibus incommodis obſiſterent, etiam ſociis Leidanis parabant ferre ſuppetias & commeatum, quo laborabant. Et eo magis Dux Ioannes urgebat ut ſeſe dederent, quod & contigit propter novos motus aliquorum Amersfordianorum, perſuadentium Ducem Reinaldum in oppidum recipiendum, qui hoc pacto concives eorum relaxaret. Quo comperto Epiſcopus, novum militem immittit, & auctores cepit captivos, ac deinceps continuarunt Amersfordiani decurrere in Veluam. Sic dilatæ ſuppetiæ Leidanorum & ſero miſſæ, qui interim ſeſe dediderunt. Et Iohannes Dux inde movens exercitum, obſedit montem ſanctæ Geertrudis, & medio tempore exſpiravit quinquēnalis adminiſtratio rerum ſibi commiſſa, & obtinuit prorogationem ad ſeptennium, unde Dux Brabantiæ magnā ſibi omnium acquiſivit indignationem, quia ignaviter Rempublicam adminiſtrabat. Interim Epiſcopus ſollicitat Tranſiſulana oppida ad ſociale bellum, cum eo uſque ſeſe in quiete continuaſſent, & obtinuit, ut cōmuni nomine Præfecto de Arckel, & cæteris inimicis Epiſcopi indicerentur. At Trajectani anno 1420. poſuerunt inſidias juxta aggerem fluminis Amſtellæ (jam oppidum Amſtelredam vocant) emittentes aliquot prædatores ad pecora, erumpunt oppidum cum magnis viribus: alii cum præda ſimulant fugam, quos illi inſequuntur. Verum detectis ante tempus inſidiis, repedant, cæſis partim, ac captis ducentis quinquaginta eorum civibus. Ex qua clade in tantum reliquorum civium animi conſternati, ut conjectura fuerit Trajectanos, ſequenti adhuc die potituros oppido, ſi progreſſi fuiſſent, ſingulis in navibus ſalutem locantibus, & ſuas facultates tanquam profugi ſecum abducentibus. Perſuaſerant ſibi principes hoſtes, urbem Trajectenſem preſſuros fame, cùm longè aliter contra eorum opinionem eveniret, cùm & annonæ, & aliarum rerum longè ſolito majore gauderent abundantia. Præterea Trajectani cogebant quotquot habitant uſque Harlemum ab eis & à Schonovia uſque Dordracum etiam Goyos quotidianum pendere tributum, & erat inter eos mira concordia, etiam cum Epiſcopo, quo ſtrennuius cuncta agebant, & vicinis terrori eſſe ceperant.

Epiſcopus cum populo ſuo in anguſtijs conſtans.

Leida deditur Bavaro ob famem.

Bellum Epiſcopi in Arckelanos & eorum ſocios.

Traiectani ponunt inſidias Amſtelodamenſibus.

Traiectum contra opinionē Principum annona abundat.

Anno verò xxj. ortum ingens apud Amſtelredam incendium, quod majorem partem oppidi abſumpſit. At Trajectani locarunt vallum ingens ad

oſtia Hemſflu. ut excluderent naves vagātes per ſinum Friſiacum vicinum, quem meridianum vocant, magno ex illo afficientes Hollandiam damno. Tum Tranſiſulani nacti ſecundum ventum ſecurè intrabant Hemnum, & invitis hoſtibus adducebant Trajectum quicquid vellent. Eodem anno nocte quæ præceſſit duodecimam Kal. Decembris Territorium illud ampliſſimum, quod vocarunt inſulam Dordracenam, ſive Wiltorum oceano inundatum, ruptis aggeribus incuriâ Principum uti aſſerunt, & infinitis mortalibus ſummerſis horridi adhuc maris potius quàm ſinus præbet ſpectaculum, nec per tot annos iratus Oceanus, æſtum furoremque ponit ut aliquid ſperare liceat, quia potius major ejus timetur ſævitia, ut crebrò altius fluat illis in finibus quàm ſint domus habitantium in cōfinibus. Caſus omni ſæculo dolendus, & quamvis mortales, ob cæleſtem iram merito ab armis deſiſteret, & ſuperna numina placare conveniſſet, non tamen potuerunt tot monita indurata corde emollire. Sic Trajectani impigri principio anni ſequentis in Veluam undique reponunt vicos Nieukerckē, Bernevelt, Putten, & Northuſen, expoliantes atque flammis exurentes. Circumvagabantur circa loca quælibet ſita juxta oram ſinus Friſiaci ſupra memorati, qui ab Oriente Veluam alluit, à meridie Hollandiam, ab ſeptentrione Friſiam, ab occidente ſeptentrionali Oceanum excipiens, arceſque de Arckle, & Eede demoliti ſunt Reynaldo Duce apud arcem Roſendal, agente cum quadringentis equitibus, nec audente ſe movere.

Amſtelredami ingens incendium.

Inſula Dordracenſis ab Oceano occupata & ſubmerſa.

Traiectani in Veluam ruunt.

Sinus Friſiaci deſcriptio.

Anno xxij. peracta meſſe caſtra metatus eſt Epiſcopus in Rodichem, ubi & tenroria fixit, mittens ſuos circum Arnhemum oppidū, quærentes occaſionem pugnæ, vicos Roſendal atque Velpam, & loca vicina conſumētes igni, cumq. nemo ex adverſariis ſeſe offerret, adusto Redichem, Epiſcopus juſſit claſſica canere receptui. Hoc modo ſuperbia ambitioſi utriuſque Ducis, dejecta qui prius inter ſe partiti fuerant, ditionē Eccleſiæ Traject. ut ægrè jam ſua tuerentur, cum uterque magna clade affectus fuerit. Gelrii verò, ut viderentur referre vices, tranſeuntes in Provinciam Tranſiſulanā, vaſtabant domos aliquot, quæ ſalutem & immunitatē pactæ fuerant à Præfecto de Gaeſbeeck eorum coadjutore, non abſque nota juris bellici interrupti, brevi redeūtes ad ſua. Erat annus iſte infælix, & adverſus Trajectanos, qui foris bello, intus fame & peſte urgebantur: Nam modius tritici appendebatur quivis aureis, & peſtilentia conſumpſit præter fœminas & impuberes, ſupra mille quingētos cives. Nihilominus in vigilia Divi Martini (cùm promiſcuè Germani & Galli cōmeſſationibus & bachanalibus indulgere ſolent) menſe Novemb. noctu oppidū Wagening, porta confracta, per arietem invaſere, erupientes captivos, qui illic ex ſuis detinebantur, & adducentes octuaginta ex hoſtibus, deprædato & incenſo oppido Trajectū, reverſi ſunt. Et circa eadē tempora Gelriis invadentibus Ditionem Traject. occurrit Ludovicus Præfectus Montisfortis, & pari numero conſertis manibus cepit ſeptuaginta ex hoſtibus. Et caput Divi Adriani Martyris ex Monaſterio inſulæ Beatæ Mariæ adductum Trajectum, magnis precibus obtentum. Et pax eo-

Traiectani foris bello, intus fame & peſte preſſi fortiter, agunt cōtra hoſtes.

Digitized by Google

dem anno inter Principes renovatur & Trajectanos, ut utrique Duci pro damnis illatis aliquam pecuniam exolverent, quam Dux Ioannes recepit: Reinaldus verò Dux ante ſolutionem interiit in agro, dum ventrem exonerat in prævifo anno, Iohannes Dux ſequenti anno xxiij. in vigilia Epiphaniæ diem ſimiliter clauſit extremum. Eodem anno obiit Fredericus Epiſcopus, ſeptimo Idus Octobris, ſanguine & meritis præclarus; cùm præfuiſſet annis triginta, recuperatis omnibus ferè locis anteà à patrimonio alienatis, arcibuſque undique reſtauratis. Sepultus Trajecti in Baſilica Divi Martini, obtinuit à Sigiſmundo Imperatore privilegia, quæ inferius annotantur.

Pax inter Trajectanos & Duces pecuniâ redempta.

Iohannes Bavarus anno 1423. obiit. Item Fredericus Epiſcopus.

Confirmatio Sigiſmundi Imperatoris ſub Frederico Epiſcopo.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis fæliciter amen. Sigiſmundus Dei gratia Romanorum Rex, ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Raniæ, Serniæ, Salliciæ, Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæque Rex, ac Marchio Brandenburgenſis, nec non Regni Bohemiæ & Lutzenburgenſis hæres ad perpetuam rei memoriam. Etſi Imperialis præeminentiæ generoſa ſublimitas erga fideles & devotos Sacri Romani Imperii, & præcipuè inclytos principes, qui ad ipſius decus & gloriam adornantur jugiter nos moveat eſſe ſollicitos, ad honorem tamen omnipotentis Dei, cujus providentia nos, quanquam immeritos ſuæ bonitatis dignatione in apicem dignitatis Cæſareæ collocavit. Erga Principes Eccleſiaſticos, & ipſorũ Eccleſias, & ad loca divino cultui mancipata, cordis noſtri & mentis intentio ferventius inflammetur, ut illis ſubmoveamus incommoda, profectus procuremus & commoda, pacis ac quietis compendia miniſtremus, rutiſq; & rationabilibus eorundem Principum & Eccleſiaſticarum perſonarum petitionibus annuamus & votis. Sane venerabilis & illuſtris Fredericus de Blanckenhem Epiſcopus Trajectenſis, Princeps & Conſiliarius noſter, & Sacri Imperii devotus fidelis, dilectus ad noſtram accedens præſentiam perſonaliter noſtræ Majeſtati cum devota modeſtia ſupplicavit, ut ipſum & Eccleſiam ſuam Trajectenſem de omnibus & ſingulis Regalibus feudis, bonis, mobilibus & immobilibus, ac omnibus juribus temporalibus, quocunque nomine cenſeantur, à nobis & Sacro Romano Imperio dependentibus, ad ipſum & ſuam Eccleſiam prædictam ſpectantibus inveſtire, illaque ſibi de novo infeudare, & concedere, quæque omnia & ſingula privilegia, indulta, literas, libertates, gratias, obſervantias, bona, proprietates, & poſſeſſiones, immunitates, jura, ſtatuta, conſuetudinis ſibi & Eccleſiæ ſuæ prædictæ, tam à Divis Imperatoribus ſive Regibus Romanis noſtris prædeceſſoribus, & præcipuæ beatæ recordationis Carolo quarto Romanorum Imperatore, Domino & genitore noſtro chariſſimo data ſive datas, conceſſa ſive conceſſas, innovare & approbare, ratificare, & ex certa noſtra ſcientia & ſolitæ Imperialis celſitudinis clementia confirmare gratiosè dignaremur. Nos igitur ad gloriam & reverentiam Dei omnipotentis & ſublimis

Digitized by Google

ſimis, qui nos ad Monarchiam ſuæ ſacro ſanctæ Monarchiæ, militantibus ſola ſua miſericordia dignatus eſt præficere, Eccleſias Chriſti & Eccleſiaſticas perſonas ſingulari favore juvare deſideramus patrocinio pietatis. Quapropter præfati *Fredrici Epiſcopi* & Principis noſtri virtuoſam induſtriam, conſtantiam, fidei ac ſyncerae affectionis puritatem, quibus ipſum virtutũ meritis, verbis, operibus, & exemplo clarare limpidius experimur, qui etiã præcedentis famæ celebris de ipſo fuerit vox teſtata, nec non puræ ipſius ſynceritatis affectum, quod Imperatoriæ Majeſtatis per honorem locis & temporibus oportunis omni benevolentiæ ſtudio promptum ſe reddidit, hactenus ſollertem, placidum & acceptum: & ut ipſum in anteà pro noſtris & Sacri Imperii beneplacitis, fortunis, animemus ſuis juſtis & rationabilibus ſupplicationibus, annuentes ipſum Epiſcopum & ejus Eccleſiam Trajectenſem de omnibus & ſingulis Regalibus, feudis, bonis, mobilibus & immobilibus, ac omnibus juribus temporalibus, quocunque nomine cenſeantur, à nobis & ſacro Romano Imperio dependentibus ad ipſum quoque *Epiſcopum*, principem noſtrum & ejus Eccleſiam Trajectenſem ab antiquo de jure juſtiſque titulis ſpectantibus, inveſtimus per præſentes, illaque ſibi de novo infeudamus, & concedimus gratioſè, nec non univerſa & ſingula privilegia, indulta, literas, libertates, gratias, conceſſiones, emunitates, jura, ſtatuta, cõſuetudines, juriſdictiones & obſervationes, bona, proprietates & poſſeſſiones de verbo ad verbum in omnibus eorum ſententiis, punctis, clauſulis, ac ſi ipſorum privilegiorum, jurium, juriſdictionum ac literarum, indultarum, libertatum, gratiarum, emunitatum, ſtatutorum, conſuetudinum & obſervantiarum, bonorum proprietatum & poſſeſſionũ tenores præſentibus eſſent inſerti, & totaliter expreſſati ſibi & Eccleſiæ ſuæ prædictæ, ut præmittitur, conceſſas & conceſſa, ſive dictus Fred. *Epiſcopus*, ſuique prædeceſſores eis hactenus violentia præpedienti uſi fuerint, ſive nõ, animo deliberato, non per errorem aut improvidè, ſed ſacro Principũ, Comitum, & procerum noſtrorum accedentium conſilio, ex certa noſtra ſcientia, ac de noſtræ Imperialis poteſtatis plenitudine concedimus, innovamus, approbamus, laudamus, ratificamus, & præſentis ſcripti patrocinio ſicut ritè præceſſerunt, & proinde confirmamus & communimus noſtris & Sacri Imperii ac aliorum juribus in aliis ſemper ſalvis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc noſtræ inveſtituræ, infeudationis, conceſſionis, innovationis, approbationis, laudationis, ratificationis, confirmationis, ac communitionis paginam infringere, aut ei quovis auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, noſtram ac Sacri Imperii indignationem ac pœnam centum librarum puri auri, quarum mediatam Imperialis noſtri ærarii ſive fiſci, reſiduam verò partem injuriam paſſorum uſibus decernimus applicari, ſe noverit irremiſſibiliter incurſurum, præſentium ſub noſtræ Majeſtatis ſigilli appenſione teſtimonio literarum. Datum Novimagi Colonienſis Diœceſ. anno Domini Milleſimo, quadringenteſimo ſexto, decimo die, decima ſeptima menſis Novembris, Regnorum noſtrorum

Modeſtia Imperatoris.

Omnia Principum beneficia renovantur, tãquam ſi de verbo ad verbum hic repetita eſſent.

Clauſula obreptionem excludentes.

Pœna violati privilegii.

Anno 1416 die 17 Novembris.

Digitized by Google

rum Hungariæ anno triceſimo, Romanorum electionis ſeptimo, coronationis verò tertio.

Suederus Epiſcopus 52.

ET

Rudolphus Epiſcopus 53.

DEfuncto Frederico Epiſcopo, poſt indicta comitia, plerique Principes commendarunt ſuos ut communi ſuffragio obtinerent. Archiepiſcopus Colonienſis Walravum fratrem ſuum ex domo Morſaciorum Epiſcopus Leodienſis, Præpoſitū Aquenſem ex domo Buerenſi, poſtea in Culemburgio interemptum, Epiſcopus Monaſterienſis Albertum nepotem ex Comitibus Hoyen, Dux Montenſis, Gerardum Clivenſem, Dux Clivenſis, Rudolphum Diepholdien Canonicum Colonienſem, & Præpoſitum Oſnaburgenſem, collegia verò Canonicorum tot adverſis petitionibus ſtatuere deliberandum uſque in vigiliam Martini patroni ſtatuere. ipſiſque adhuc in conſiſtorio manentibus, ecce unus ex Præfectis civium, ex familia illorum, qui dicuntur Proiis, per impetum pulſans fores, comminatus eſt alta voce Decano S. Petri, nepoti ſuo, inquiens, quod niſi eligeret Rudolphum Diepholden, ſciret mortem ſibi intentandam: qua impreſſione motum Collegium majoris Eccleſiæ exſurrexit, & eligere recuſavit, cum quatuor Capitula aliarum Eccleſiarum proceſſere ad electionem, & per contentionem cecidere ſuffragia ſupra tres, Rudolphum Diepholden, Præpoſitum Aquarumgrani, & Swederum Culenburgenſem, Præpoſitum Trajectenſem. Hic ſentiens ſe votis longè inferiorem, transfudit ſua in Rudolphum, affirmans ex conſcientia ſe illo aptiorem, aut magis idoneū non ſcire. Vnde Tranſiſulani, qui multum favebant Rudolpho, benè contentabantur. Iam agebatur annus 24. cùm Martinus Romanus Pontifex rejecta electione providit Epiſcopo Spirenſi de Eccleſia. Qui parum ad illam anhelabat, intelligens Provinciam illam plurimis ſubjectam factionibus. Quo comperto nonnulli Trajectani, Suederi amici accedentes Epiſcopum Spirenſem, intervenere, ut ille Eccleſiam Trajectenſem commutaret pro Præpoſitura Trajectenſi, quod Martinus approbavit, cumque iſtud propalaretur, orta eſt apud Trajectanos non modica diſcordia, quibuſdam adhærentibus Rudolpho, aliis obedientibus decreto Romani Pontificis. Iſta agebantur anno XXV. cùm Suederus Epiſcopus ipſo die Laurentii Martyris in-

Competitores Epiſcopatus varij.

Electio contentioſa.

Permutatio beneficiorum à Papa permiſſa anno 1425.

trarer

traret civitatem, & exules de more cum novo Principe inter funiculum illum ſequerentur, ſuboritur motus ingens, rupto funiculo, aliqui trucidabantur, quorum cædem Epiſcopus in ſe aſſumpſit, proſcriptis ex recenti plurimis; ne quicquam & dira in Tranſiſulanos imprecans, quia Rudolphũ foverent, & redditus Epiſcopatus illum occupare permitterent: cùm illi pro innata barbaræ gentis duritia flocci penderent nec fulmina Iovis, nec Martis arma formidantes. Pacatis itaque rebus Trajecti, Suederus acceſſit Amersfordiam ad ſopiendum ſeditiones illic exſuſcitatas: quo cum veniſſet, alios proſcripſit, alii occiſi ſunt, alii capite plexi pro arbitrio ſuo, quæ omnia ex ſua auctoritate fieri declarabat: Rediens Trajectum, attrahens in amicitiam Collegium Macellariorum non abſque magno incommodo ſuo (nam plurium animi propter ſimilia ſua acta alienabantur ab eo, cogitantes quomodo ab eo abſolverentur) Et Rudolphus latitabat in arce Lupina, Wulven dicta. Quidam in dolo crediti animi perſuaſerunt Suedero, ut interdum apud Amersfordiam atque oppidum Rhenanum & Horeſtum arcem moraretur pro conſiliandis aliorum animis, quod ſibi haud diſplicuit, ut primatus abſque magno ſumptu degeret. Hâc fiduciâ egreſſus Trajectum in fine veris anni xxvj. tendit Amersfordiam. Et medio tempore Iohannes Renes in vigilia Penthecoſtes Trajectum ingreditur cum exigua admodum manu, quem amici jam præſtolabantur, & ie illi jungunt in foro. Quibus Collegium Marcellariorum illicò occurrit, pugnatum acriter, ſed victoria manſit penes Iohannem, tumque expellebantur omnes fautores Suederi Epiſcopi, & Rudolphus Diepholden ſequenti die introducitur & poſtulatur. & Collegium Marcellariorum tunc cepit inter ſe diſſidere. Suederus verò Epiſcopus confeſtim cupiens ſuis ferre opem, Trajecti non admittitur. Retrocedens Amersfordiam, primo repellitur, ægrè tandem intromiſſus, ubi per internuncios conſiliavit ſibi Præfectũ Egmondenſem, parrent Arnoldi Ducis Gelriæ, Trajectanis atque Amersfordianis infenſum, à quo ſibi acquiſivit equitatum ac peditatum ex Gelriis ad numerum quingentorum militum, quos ipſi Amersfordiani excluſerunt. Illi verò fingentes ſe retrocedere, collocatis inſidiis & civibus admirantibus, quonam tam ſubitò diſparuiſſent, ſequenti die Epiſcopus aſcenſo equo, finxit ſeſe ſolacii cauſa exire cum puellis euntibus ad mulctrum ſummo mane, & in porta permorabatur pauliſper: tum milites exilientes è cannetis celeriter ſubintrant. Et hoc medio potitus oppido, fabricari juſſit bina valla, unum juxta portam ex inventione imaginis Divæ Virginis Mariæ celebrem: aliud intra oppidum. Sic omne imperium ſibi vendicans in Amersfordianos. Tum plurimæ inter eos ac Trajectanos actæ rapinæ: Paulo pòſt effectæ ſunt induciæ inter Trajectanos & Gelrios, ſecluſis illis de Emeneſſa, & locatis præſidiis in vallis, Gelrii exceſſere Amersfordia: Non longè poſt eorum receſſum, habito levi & ſecreto prius inter cives ſuſurro, illi de Emenes noctu appropinquarunt oppido ex una parte, fit concurſus civium ad mœnia, & qui vallo ad portam præerant ſimiliter accurrunt, & tunc ex alia parte ſupervenientes Trajecta-

Seditionis fruſtra & eventus.

Simplicitas fraudi obnoxia.

Iohannes Reneſſius auctor mutata politiæ

Fortuna mutata, amici quoque mutant.

Stratagema Epiſcopi Suederi in Amersfordianos.

Amersfordiani ſtratagemate rurſum ... vellicantur

Trajecta-

Trajectani tranſcendunt vallum & mœnia oppidi, tunc Gelrii confugientes ad vallum intra oppidum tanquam in matula concluſa coacti ſunt ſeſe dedere, quo pacto Amersfordiani rurſum in priſtinam libertatem reſtituti ſunt.

1427. Anno xxvij. Dux Philippus Burgundiæ ſeſe confœderat Swedero Epiſcopo, & Arnoldo Duci Gelriæ, & fit hoſtis Trajectinorum atque Amersfordianorum, & hi tres Principes ſeſe aſtruxerant, quod unus abſque alio non admitteret aliquas conditiones pacis, & ilicò Dux Philippus ducit exercitum in Amersfordianos. Quibus Trajectani noctu præmiſerant ſuppetias trecentorum ſagittariorum. Sequenti die oppugnatur oppidum per quinque horas, cùm ipſe Dux nimium audax, foſſis inſiliret. Pugnatum hinc inde acriter, & res pendebat in ancipiti. Amersfordianis trina vice à mœniis retrocedentibus, & per deſperationem omnia periiſſe proclamantibus. Ea tamen non obſtante, Trajectani cum fœminis Amersfordianis reſtiterunt viriliter, plurimos ſternentes aqua & calce bulliente, ita ut tandem exercitus Ducis abducens, quos potuit, ſaucios, ab oppugnatione deſiſterent, propter nimiam ſtragem paſſam, cum octiduo integro cadavera è foſſis & propugnaculis extraherentur, & terræ commendarentur.

Philippus Dux Burgundiæ, Swederus Epiſcopus & Dux Gelriæ hoſtes Trajectinorum, &c.

Trajectani cum fœminis Amersfordiam defendunt

1428. Anno xxviij. immergitur ingens navis in flumine Hema ad impediendum introitus Trajectinorum, quam Cattam nominabant, cui Trajectani vallum oppoſuere. Arnoldus quoque Dux uſque adeo exarſit in bella Trajectanorum, ut quamvis jam Maria prius Reinaldi Ducis, poſteà uxor filii Ducis Montenſis uſufructuaria Comitatus Iuliacenſis decederet, & jam idem Comitatus devolveretur ad Ducatum Gelriæ, negligeret arripere Dominium, & fidem à principibus exigere. Et cùm Imperator potentiam Ducis Philippi, cui Arnoldus adhærebat, tanquam anhelantis ad Imperium nimis haberet vel ſollicitam vel ſuſpectam, inveſtivit Ducem Montenſem in Comitatum Iuliæ, quam actu poſſidebat. Condignas itaque Arnoldus favoris ſui luit pœnas, etiam poſteri ſui uſque in præſentem diem exuti ſunt illo Comitatu.

Impedit ira animum ne poſſit cernere verum.

Exitus iræ inconſideratæ.

Eodem anno quidam Rudolphus de Weſtkercke conſcendit vectam flu. uſque vicum Broeckel cum quinque millibus Piccardorum, quibus reſtitit manus ruſticana donec ſupervenirent Trajectani: fit pugna, & vertuntur Piccardi in fugam, amiſſis cæciſque mille ex ſuis, captis quadringentis, ereptis octo vexillis, & in templo Divi Martini ſuſpenſis.

Picardi cæduntur & capiuntur à Trajectinis.

Eodem tempore invadunt Trajectani partem illam Gelriæ, quæ jam Betua dicitur, quibus occurrunt Noviomagenſes, & conſerto prælio amiſſo eorum primopilari, cum plurimis Nobilibus, captis etiam multis, in fugam converſi ſunt: Trajectani verò cum captivis & præda inter revertendum undique collecta, acceſſerunt Monaſterium inſulæ beatæ Mariæ, vi illud occupantes, cùm petentes non admitterentur, & poſteà in favillam redigentes, qui Abbas in Trajectanos ex auctoritate Romani Pontificis, quia Swederum excluſerant Epiſcopum, excommunicationem promulgaverat, & ejus

Monaſterium inſulæ D. Mariæ à Trajectanis exuritur

ejus fovebat cauſam. Fuere multi ex clero ducti conſcientiâ & metu cenſurarum aufugientes urbem, tanquam parentes Romano Pontifici, ſperantes Trajectanos debere reſipiſcere, furoremque deponere. Sed quia illi in ſolita perſtitere obſtinacia, & furor protraheretur in lõgum (quia novennio perduravit) pœnitentia & ægeſtate ducti ægrè in urbem recepti ſunt, & toto illo tempore Rudolphus vi & poteſtate ſua, Trajectinorumque adjutorio adminiſtrationem rerum occupavit cum ſumptu inæſtimabili. Et fuere interim decies octies conceptæ conſpirationes, quæ caruere effectu, unde tamen propter ſuſpicionem multi capite plexi ſunt.

Conſpirationes in Trajectanos fiere inanes.

Anno xxix. egreſſi Trajectani, navem illam in Hema flu. demerſam, cum machinis & tormentis confregerunt roſtrum; & degelante aëre navis per impetum glacierum fluminis circumgeratur, ignorantibus Trajectanis, qui credebant id induſtriâ eorum fieri, qui intus erant, cùm illi ſummè periclitarentur. Sic Trajectani appoſuere aliud vallum aperientes hoc medio viam comeatuum.

Quod nequit ſuſten. à caſu fortu.

Eodem anno celebratur pax inter Philippum & Arnoldum Duces, ac Rodolphum Epiſcopum & Trajectanos, poſtpoſito Suedero, cui jus & actio ſua ſolum reſervabatur integra: quod illi permoleſtum fuit. Et videns ſeſe humana ope fraudari atque deſtitui, conceſſit Baſileam, ubi conſilium celebrabatur, conquerens de fide utriuſque Ducis non ſervata. Et poſt longam & inanem proſecutionem, quia jam favores deficiebant, & pro Rudolpho angebantur, ut populus furioſus ab armis retraheretur, qui nec cenſuras, nec interdicta metuebat non abſque vitæ ſuæ tædio illic diem obiit, cùm præfuiſſet annis octo, ſed novem ſolum menſibus frueretur auctoritate ſua per magnam injuriam ſuam.

Suederus Epiſcopus Baſileæ moritur deſtitutus per fraudem à ſocijs Principibus. 1433.

Hoſtes quoque Hollandini & Gelrii ut fit, jactantes magnalia, multas affirmabant ſibi ex bello accreviſſe divitias, Trajectanos contra omni penuria adfectos, & theſauris exutos, quod iſti indignè ferentes, indixerunt ludos ac ſpectacula publica, conceſſa ſecuritate cunctis advenis, expoſuerunt publicæ oſtentationi continuo triduo quicquid argenteorum vaſorum, & præcioſæ ſuppellectilis ſupererat in triplicibus ſubſelliis prominentibus à ponte piſtorio uſque alium pontem caſtri rubei dictum, ubi cum omnium admiratione tanta copia auri argentique viſa fuit, ut crederetur Hollandiæ atque Gelriæ theſaurus collatus Trajectum.

Trajectani pauperes reputati ab hoſtibus oſtentant ſuas divitias.

Anno xxxi. ſuboritur ingens incendiũ in ſuburbiis Trajectenſibus, quod etc. tranſilit in urbem, & Regionem Arenulæ conſumpſit, cum Monaſterio Iheruſalem continuo Inſulæ & Ditioni Laurentii fine pelli pariorum.

Incendium ſurpit ex ſuburbio in ipſam urbem.

Triceſimo tertio anno Iacoba Comes Hollandiæ neceſſitate ac metu potius quàm ſua ſponte uti ferebatur, declaravit Philippum Ducem Burgundiæ tutorem Dominiorum ſuorum, quem etiam Rectorem undique deſignavit, & in verba illius jurare fecit, ſervato ſibi aliquorum locorum uſufructu. Et hoc pacto liberabatur Franco Princeps Borſſaliæ, ob nimiam potentiam Philippo ſuſpectus: cui Iacoba clàm nupſerat.

Iacoba Comes Holl. declarat Ducem Burgundiæ Tutorem & rectorem Ditionum ſuarum [illegible]

Ccc. 2. Anno

Suedero Epiſcopo mortuo, Rodolphus ſuccedit.

Anno xxxiij. Suederus Epiſcopus deceſſit Baſileæ, & clerus executores elegit, Walravum ex Comitibus Morſatiorum, fratrem Theodrici Archiepiſcopi Colonienſis, confirmatum in conſilio Baſilienſi, per Felicem tunc Pontificem deſignatum. Et inveniens Rudolphum intruſum, proceſſit contra eum ad cenſuras, ſedem locans in Dordraco & Aernhem.

Iacobâ defunctâ ſuccedit Philippus Dux Burgundiæ.

Anno xxxvij. defuncta Iacoba devolvitur totus Principatus ad Philippũ, qui illum potenter & pacificè diu gubernavit.

VVilhelmus Dorſchius proſcriptus & captus decollatur.

Sequenti anno xij Kalend. Aprilis Wilhelmus ex familia de Dorſchen, præcipuus inter proſcriptos cives, Trajecti capite plectitur, favebat enim parti Suederi Epiſcopi, qui à Præfecto Culenburgenſi directus in Hollandiam, cum via terreſtri progredi ſtatuiſſet, ſuaſus & monitus ab illo, ut per flumen deſcenderet, poſitis inſidiis præſtolatus capitur à Trajectanis, cùmque jam naviculæ imponeretur, quis ait, veſtrûm adeo audax fuit, qui virum nobilem & Præfectorium præſumpſerit allicere ad me famulum ſuum tradendum, cumque nemo reſponderet, ſubjunxit. Certè nimium audax eſt, propterea eum bene compenſante, quia dignus eſt. At Rodolphus electus, ubi Walravius Morſacius parum adverſaretur medio tempore placidè Rempublicam adminiſtrat, ita ut ſecuro itinere liceret undique negociari, dempta Colonia, ubi frater Walravii præſidebat, & perduravit hæc pax ab anno xxxix. uſque xlvij & interim Rudolphus conſtruxit aulam in arce Horreſta, arcem quoque Legam funditus, ædeſque Epiſcopales Trajecti multum intentus communi utilitati. Sed cùm anno xlvij. imponeretur Trajecti pro contractis ex bello debitis redimẽdis tributum prædiale quod Margengeldt vocant, & jam penderetur ingens vis pecuniæ, cepit Rudolphus perſcrutari, ubi & quomodo applicaretur, hinc ceptum inter Rodolphum ac cives fomentum diſcordiarum, ut contentio fieret inter eum & Decanum majoris Eccleſiæ, comminantem Epiſcopo, ut ſi ea via procedere vellet, conſuleret ſibi ut permaneret Epiſcopus, ipſe autem bene permaneret Decanus, & ſic utrinque diſceſſum iratis animis. Rudolphus conſcendens equum indignabundus contulit ſe Amersfordiam atque Horreſtam, revolvens ſemper in mente verba Decani, & permorabatur illic, perpendens quorſum res tenderet. Iam Henricus Præfectus oppidi Montisfortis diſſentiebat cum Rodolpho ac Trajectanis, quem Rudolphus in gratiam capiens, & quo de Decano atque adverſariis ſeſe ulciſceretur, eundem ſibi reconſiliat, indulgens ſibi commiſſum, quo patrem uſque ad mortem detinuiſſe in cuſtodia dicebatur, mulctatus inſuper ære non modico, quod multum diſplicuit Trajectanis meditantibus, ſi, quemadmodum nuper Suederum expulerant, & hunc excludere, Walravumque jam auctoritate

Rodolphus VValravio electo quieſcente Epiſcopatum pacifice regit, & ſtructuris ornat.

Ex contemptu ira, & hinc diſcordia atque bellum

Apoſto-

Digitized by Google

Apoſtolica confirmatum ſuſcipere poſſent. Supervenit Nicolaus Cuſanus Cardinalis Legatione fungens, qui primo ſtatum Eccleſiaſticum, & religioſa loca in meliorem vitam reformare tentavit, ſermonem vulgarem (erat enim Moſellanus, vico Cuſa oriundus) ad populum faciens infra ſepta S. Iohannis, ſed parum profecit. Inde animum convertit ad concordandum Rudolphum cum Walravio, cum grato & amicabili medio. Monaſterienſes enim ſive Minimigartenſes (Weſtflavorum) quos Weſtphalos vocant) caput eſt, recuſabant accipere Epiſcopum Morſacium caſu, quo iſti ad obedientiam armis reduci poſſent, tum Walravius cederet electioni & Epiſcopatui ad utilitatem Contardi Diepholdi nepotis Rodulphi ex fratre Oſnaburgenſis atque Daventrienſis Præpoſiti, ſervato ipſo Walravio reditu annuo ex Epiſcopatu & decimo donario omnium obventionum Diœceſeos Trajectanæ, de quo & Rodolphus participaret. Et fama erat, quod illa pecuniaria indicta Henrico Præfecto Montisfortis ſimiliter cederet Walravio. Et his pactis facta eſt pax, & renovata amicitia inter duos contendentes, & Walravius ceſſit omni juri in Rudolphum ſibi competenti ſuper Epiſcopatu Trajectano, & interventu Cardinalis proviſum fuit Rudolpho, qui undique ſibi conſiliabat amicos præter Trajectanos, quibus id permoleſtum fuit. Anno xlix. celebratis commitiis, & jam Magiſtratu de more deſignato, cùm jam Trajectani indulgerent commeſſationibus & poculis, ſubintrat Rodolphus clàm per foramen mœnium, & illicò confregit portam urbis, introrſum tendens cum ſuis verſus forum, quod vulgo de placts vocant: ex eo fortè, quia ibidem palatium antiquitus fuerat, ſicuti aliqua veſtigia vidimus; vel quia placitatur ibi, uti Iuriſperiti aiunt; ſicuti adhuc curia ſervatur. Cumque jam viculum, quem Schulteti dicunt, intraſſet, fit obviam turba civium. Pugnatur acriter, Rudolpho atque Henrico Præfecto Montisfortis, dejectis equis, victoria tamen ceſſit Epiſcopo, ubi deſiderati aliquot Nobiles cives ex Lichtenburch, Proeys atque alii. Arnoldus verò de Amerongen, & Henricus Iacobi filius capti, & capite cæſi. Præfectus quoque Gaeſbeeck ſe redemit cum oppido Dureſtato, & arce Apconda, ſalvo uſufructu, & duodenis millibus florenorum. Præfectus quoque Septem Montium dimiſſus ſub fide capti, præterea multi cives, & magno ære mulctati atque damnati exilio, Iohannes quoque Proeys Decanus, & Bernardus Proeys Scholaſticus majoris Eccleſiæ proſcripti, hoc itaque pacto repoſuit Rudolphus Decano verba pridem prolata ab eo.

Mira inter ſectiones beneficiariū compenſatio.

Valravius & Rodulphus electi pacem cum ponantur inter ſe approbante Nicolao Cuſano Cardinale.

Rodolphus Epiſcopus noctu capit Trajectum.

Cives aliquot partim capti, partim cæſi partim in exilium miſſi.

Anno li. captus fuit à Trajectenſibus in fundo Hollandiæ ſupra Leccam fluvium quidam Theodericus Hagenon, tunc miſſus à Præpoſito majoris Eccleſiæ, cæſus capite ipſo feſto Martini & hyeme ſequente, inſtinctu ipſius Præpoſiti viciſſim capiebantur Præfectus Aggeren cum ſuis collegis in

Captus de alterno Terrore diſcordiam inter vicinos paris.

portu dicto de Vaert, qui ſeſe magno ære redemerunt, ſed de hoc ipſi Hollandini ſeſe non intromiſere, verum ægerrimè tulerunt ipſum Theodericum in fundo eorum captum, ita ut conventus propterea indiceretur apud confinia dicta Putcup, ubi Rudolphus Epiſcopus comparuit,& ex adverſo Vicarius ſive Præſes Hollandiæ ex nobili familia de Lalaing. Cumq; Præſes atque Hollandini præter ſolitum negotium ponderarent,multa comminando, quod audiens Epiſcopus, illicò reſpondit, ſi de uno homine ſonte animadverſi fuerimus in fundo veſtro depræhenſo capite, & vos ſub noſtra Ditione binos aut plures ſceleſtos capite, quod facile tolerabimus. Sin autem id minus vobis placuerit,proſpicite incendia veſtra,& nos intendemus noſtra. quo audito permiſerunt illi faciliter rem componi & ſopire.

Bellū apud Monaſterium VVeſtphaliæ metropolim.

Anno lij. exoritur ingens bellum apud Monaſterium, ob Sedem pridem vacantem, cùm cives cum populo Ditionis eorum ac parte Canonicorum contendiſſent pro Oderico filio Comitis Hoyen, atque alii Nobiles ex contratio major & ſanior pars Canonicorum elegiſſent Walravum filium Comitis Morſaciorum, cui adhærebant Archiepiſcopus Colonienſis, Arnoldus Dux Gelriæ cum aliis. At Walravus obtinuit confirmationem à Rom. Pont. quo tempore Nicolaus Legatus, uti præmiſimus concordaſſet differentias inter Rodolphum & Walravum. Vnde Rudolphus cum eo ſociale bellum aſſumpſit, ut nepotem ſuum efficeret Epiſcopum, in quod omnem theſaurum atque corporis incolumitatem effudit. Effectus itaque indigens, indixit clero Trajectenſi ſubſidia atque Tributum: quod illi conſtanter tenuerunt,quos ille interdicto comminabatur; clerus verò ſibi timentes, ne injuria afficerentur, conſtituerunt nocturnas excubias: & pullulabat hoc modo diſſenſio per annum. Videns Epiſcopus ſe fruſtra conari, nec Magiſtratum illi poſſe auxilium ferre vehementer indoluit, quamvis Magiſtratus publico indicto inhibuiſſet, ne aliquis pro clero excubias ſervaret, ita ut unus ex miniſtris cleri deprehenderetur,nomine Martinus: quamobrem clerus ceſſarunt à Divinis, & cùm Magiſtratus decreviſſet illum capite plectendum, confeſtim adunatis amicis concurritur in Baſilica ſancti Martini: & Magiſtratus convocat in foro palatii per ſonum campanæ quotquot poterat, & direxit tormenta contra Baſilicam. Clerus verò cum ſuis amicis egredientes,accelerabant eos inſultare in foro. Tum Wilhelmus ex Præfectis Montisfortis interceſſit, occurrens clero, quos contulit in ponte Divi Martini, & accedens forum ita perſuaſit Magiſtratui,quod captivum clero reſtituerent, & cogerentur per ſonum campanæ revocare & proclamare quicquid clero placeret, hinc initium tumultus popularis.

Ex indigentia Epiſcopi exactio tributi à clero: & cleri in Epiſcopū & Magiſtratum factio, & [illegible] popularium.

Tumultus populi Trajectini.

Anno verò lv. dum ſonitus campanæ indiceretur, fit cōcurſus populi vociferantis, volumus confringi ſigillum,& deſtituto Magiſtratu, eligitur novus,& ordinata cōſilia bula collegiorum mechanicorum in emunitate Divi Iohannis per pulſum pelvium, hoc facto, & uti placuit, rebus pro eorum nutu ordinatis, acciverunt Præpoſitum majoris Eccleſiæ: quod Rudolpho Epiſcopo apud arcem Horreſtum agenti, mirum in modum diſplicuit,& videns

Digitized by Google

‹dens amicos ſuos undique affligi, ſic recurrit ad Philippum Burgundiæ Ducem pro Epiſcopatu dimittendo. Qui aures ad oblata attigens, ſtatim ſuos à ſecretis ad Epiſcopum dirigit pro cõcluſione capienda. Medio autem tempore Epiſcopus incidit in languorem, unde deceſſit in quadrageſima anno *Mors Epiſcopi Rodulphi, 1455.* lv. cùm præfuiſſet annis xxxiij. partim in magna turbatione, partim in quiete adminiſtrans, computando ab obitu Frederici, non autem Suederi.

Giſbertus Epiſcopus 54.

ET

Davidt Epiſcopus 55.

TRanſacto Paſcha, & indictis conſiliis pro novo paſtore deligendo affuere Arnoldus Dux Gelriæ, commendans Stephanum ex Ducibus Bavariæ, promittens Trajectanis libertatem Theolonei per Ducatum ſuum, quæ eis olim à Divis Imperatoribus & Regibus conceſſa fuerat, & poſteà vi ablata. Et Comes Naſſoviæ Legatus Philippi Ducis proponebat Davidem Epiſcopum Morinorum, filium ejus extra matrimoniũ ſuſceptum, virum tamen tum doctum, tum ſtrennuum. Verum ſuffragio concordiæ eligitur Giſbertus ex Præfectis de Bredenroede, Præpoſitus majoris: qui Romam miſit pro confirmatione electionis ſuæ. At Philippus incitatus *Giſbertus Bredenrod. eligitur Epiſcopus. 1456.* per Rudolphum Epiſcopum jam animo ſuo impreſſerat, ut aliquem acceptum efficeret Epiſcopum: ſuggerentibus nonnullis, Hollandiam poſſe periclitari, ſi Giſbertus promoveretur, propter magnas clientelas, quas habebat. Miſit igitur cum celeritate Epiſcopũ Atrebatenſem Romam, & quamvis jam electio videretur admiſſa, & pecunia (quam annatam vocant, Tributum à Chriſtianis principibus admiſſum, pro tuitione fidei, & jam in longe deteriores uſus converſum) ſoluta. Pontifex Romanus credens ſibi magna à Duce Philippo poſſe polliceri, Siquidem ut arma in Turcas (amiſſa jam Conſtantinopoli, ignaviâ & diſcordiâ Imperatorum) aſſumeret, trepidanti Pontifici, & labanti Chriſtianæ Reipublicæ ſuppetias allaturus, quod nonnulli volũt, ei addictus fuit. Nam poſteà miſit Philippus pro hujuſmodi expeditione Antonium filium naturalem. Sub hac ſpe rejecta electione providetur Davidi de Eccleſia Trajectenſi, multis id indignè ferentibus, etiam illis, qui Romæ erant, abſque eo, quod pecunia Giſberto reſtitueretur, *Artes palatij Romani.* cujus procuratorem Pontifex ſpe fovebat inani. Nam cùm denunciaret rumorem in urbe verſari, quod alteri eſſet proviſum, & ſaccæ conceſſæ, repetens idcirco pecuniam depoſitam, nihil aliud fertur ſibi reſpondiſſe Pontifex,

tifex,

tifex, niſi fili crede nobis, & non aliis, verba enim noſtra faciunt fidem, uti poſteà à Nicolao Epiſcopo Atrebatenſi id ſæpius referente audivimus: & ipſi ſcimus à poſterioribus fruſtra ſollicitatam reſtitutionem. Sic Procurator manſit fidelis. Rebus ſic in ancipiti pendentibus, electus magna anxietate premebatur, hinc propter civile bellum ita ut Præfectum Chamariorũ cum militari manu accitum intromitteret, populo adminiſtrante Rempublicam petulantiſſimè ut fieri aſſolet, & omnia licitè ſibi vendicante, ut ſcilicet tributa ordinaria abrogarentur, aut redditus paſcuorum publicorum, unde onera civitatis ſupportabantur. Eligebant nonnunquam binos Magiſtratus in hebdomada, poſteà duodecim viros tanquam Scriniarios, qui in actis referrent quicquid in Comitiis Collegiorum mechanicorum indies ſingulis proponeretur, & ex his quod utilius expedientiuſque videretur, ſeligerent. Etſi quando aliquid probaſſent, aut ſelegiſſent, quod pleriſque minus placebat, illicò comminabantur mortem. Decreverat etiam tributum imponendum clero, confringentes Monaſteriorum adita, ut titulos & donationes poſſeſſionum bonorum viderent. Perquirentes etiam à divitibus & nobilibus civibus, unde eis fundi & poſſeſſiones provenirent: Ita ut ipſo die Marci Euangeliſtæ, Præpoſitus cum militari manu, & ſuis neceſſariis ex oppidis Montisfortis & Vianæ prodiret in forum palatii: populus è diverſo de Mude dictum, quos Præpoſitus intrepidè aggreditur, torquens multos ſaxeos globos per bombardas (uti aiunt) in turbam, cogens auctores primò, & demum cæteros in fugam proſtratos, pleroſque per crebros ictu in terram & ſcrobos aquarum, & hoc modo pacata omnia. Inde ſupererat longe major afflictio propter Ducem Philippum, in cujus poteſtate erat diſpoſitio Epiſcopatus: qui & coadunaverat exercitum, & Dux Clivenſis deſcenderat in Hollandiam, ut quæſtiones interciperet & componeret, tumultum pro hoc inſudans, cùm intra quindenam ter veniſſet Trajectum. Cùm interim Amersfordiani ab electo defeciſſent propter culpam illius, quia deſtituiſſet Sculterum (ut dicunt) advocantes Adrianum de Borſalia. Præfectus quoque arcis Horeſti paciſcebatur cum eodem Adriano, ut ſibi pecunia quâ arcem ipſam impignoraverat, reſtitueretur. Videns autem electus paulatim eos in quibus ſpem locaverat à ſe deficere, utile duxit concordandum cum Duce Philippo, agente adhuc Leydis. Quem acceſſere Præfecti Vianæ & Montisfortis Decanus major, & Iacobus Proeys præparantes media, ita ut Philippus Dux adveniret Iſelſtain, ubi conventum eſt his conditionibus: Trajectani Ducem cum Davide & Comitatu ſuo exciperent cum ſyncera amicitia, qui cum magno plauſu populi intromiſſus, Electo ad Præpoſituram majorem accederet Præpoſitura ſancti Donatiani Brugenſis. Nam Præpoſituram ſancti Salvatoris Trajectenſis abdicavit pro nobili Wilhelmo de Montfort. Haberet præterea locum in conſilio Hollandiæ ſub ſtipendio duplici, & pro impenſis quinquaginta duo millia nummum, quos Leones vocant, exſolutos per incolas Territorii Trajectenſis ſtuferis quindecim quolibet jugere taxato, inſuper annuo quatuor millia ducenti.

Forma civitatis ſeditioſa

Electus cum Duce Philippo pacē facit.

centi aurei ex proventibus Epiſcopatus, unde magnum ſibi accrevit incommodum. Demum quiſque privatis ſuis conſulebat rebus, nemo autem proſpiciebat, aut aliquid petebat pro utilitate Reipublicæ aut civitatis: quæ permagna potuiſſet conſequi privilegia, ſi petita fuiſſent. Verum omnibus interventoribus brevi poſt malè ſucceſſit, uti videbitur in ſubſequentibus. Cumque omnia iſta ſic eſſent ſecreto concluſa, inſciis Trajectanis, qui inter ſe murmurabant, timentes ſe poſſe circumveniri, prout contigit. Nam electus volens ſe falſo purgare, convocat Senatum per ſonum campanæ cum populo accedens palatium: ſtudio (inquit) amici inter vos murmura, eſtote ſecuri animis, non prodii ex circumventoribus aut traditoribus: ſiquidem mei omnes majores ingenui, ſicut & illuſtres, neque ex uberibus ſuxi maternis habuerat eum, uti teſtantur, nutricem, conſervabo nomen & honorem meum uſque ad mortem. Qua conſolatione audita, quievit populus refectus gaudio. Sequenti die per ſonum campanæ permiſſa Duce Clivenſi ſecuritas, cum ducentis equis, qui intravit bene cum duobus millibus virorum. Poſteriore die ſupervenit Dux Philippus potentiſſimus, ſociatus Comitibus Caroleſii, Stampis, Niverno, Adulpho ex Clivis Antonio filio Principe de Croy, Lalain cum pluribus aliis Heroibus, exceptus hoſpitio in Monaſterio Divæ Catharinæ.

[illegible] dit Tim[illegible] [illegible].

Vltimo die introductus David Epiſcopus Morinorum, cum ingenti apparatu ſublimatus in ſedem Cathedralem, juxta morem antiquum quinquageſimus quintus Epiſcopus Trajecti deſignatur, vir utique omni honore dignus, & quam utilis Reipub. bonis literis ac graviſſimis moribus præditus, magnanimuſque ac liberalis, Religionis ac Iuſtitiæ cultor præcipuus: Nam Eccleſiæ jura defendit acerrimè, & ut eam reſtitueret in priſtinam libertatem, & ſervitute liberaret tributaria, qua à civibus premebatur; cum vitæ ſuæ periculo certare non dubitavit, fovit & docta ingenia, bonaſque literas excoluit, oblectatus etiam Muſica in tantum, ut publico ære cantorum centum pro oratorio ſuo aleret. Corruptelas & Barbaricas conſuetudines in civitate & Ditione ſua, partim per plebiſcita, partim per pares cum impreſſionibus introductas penitus abrogavit. Nam durus & indomitus populus Friſiacis ſuetus uti legibus per omne nefas judicium corrumpebat, teſtes in cauſis muneribus alliciens, ubi perjuriorum modica vel nulla animadverſio. pares autem per miras contentiones agebant judicem modo & partem dictandis ferendiſque ſententiis gravantes, mendicata vota accumulabantur, ut quæ nunquā actioni aut ventilationi cauſæ affuiſſent. Rogati à partibus, prout quælibet ad horam pronunciandæ ſententiæ, plures curribus navibuſque adducere poterat, eo faciebat cauſam ſuam juſtiorem, melioremque. Proclamabant ſe illius, cui favebant, eſſe voti, nullis meritis ex animis habendi attentis, qui tunc numero præcellebat, cēſebatur juſtiorem fovere cauſam, adverſario interdum capite aut vita, interdum bonis condemnato: Et hujuſmodi ſententiæ præſente Præſule rogabantur, qui aſſidens dictamini & iniquitatem apertè cognoſcens remedium, commiſeratus

Anno 1456.

David Epiſcopus 55.

Encomium Epiſcopi Davidis.

Corruptio illius temporis in foro judicandi ratio.

ſeratus injuriam patientibus afferre nequibat, quod iſte indignè ferens, reformare tentavit, præfiniens certum numerum eorum, qui judiciis præeſſent; ubi etiam contra ſingulos excipere licuit, & tunc alius ſuſpicione immunis ſurrogatur. Quod populus indigne ferens, immoderato furore inſtigatus, aliis occaſionibus per factioſos in Epiſcopum exarſit, uti poſteà videbitur. Quia in hoc notatus, quod plus æquo indulſit amori & iracundiæ intemperans eſſet. De Prælatis aut Nobilibus, qui auctoritate aut potentia præſtabant, ſuſpectam continuè gerens ſollicitudinem, malens timeri quàm amari, Gallica levitate non omninò carens, infimoſque aliquos ad conſilia ſua privata admittebat, quibus fidem magnamq; attribuit licentiam agendi, forſan ex eo, quia eos in extremis periculis fideles expertus fuerat, quod tamen magno illi fuit nocumento. Iam revertamur ad cepta. Mirabantur omnes cives mirabilem Philippi providentiam ac militum diſciplinam, quod per dies, quibus deguit Trajecti ita continebat etiam cujuſcunque eſſent conditionis, ut à nullo homine percipi poterat damnum cuiquam unius oboli fuiſſe inlatum, quamvis quintiduo in urbe permanſiſſet. Ingreſſus enim fuerat initio menſis Auguſti, anno lvj. At rebus jam compoſitis, Philippus dirigit iter verſus Daventriam, ut illuc filium introduceret, quam repulſus preſſit obſidione per octo hebdomadas ſub continuis imbribus, deſideratis pleriſque ex ſuis, tandem per compoſitionem omnis differentia ſopita, ſub his conditionibus: Davidi manet eadem in Daventrianos poteſtas, quam habuere ſui prædeceſſores: Daventrianis privilegia priſca ſalva ſunto. Et poſt hæc manſit inter Epiſcopum ac Daventrianos perpetua amicitia. Dum iſta agerentur primogenitus Regis Francorum patris fugiens indignationem, quam juſtè provocarat, in Ditiones Philippi ſe recepit, quo intellecto, & ſoluta jam obſidione, Philippus in Flandriam properat, ut illum magnificè exciperet, quod & fecit, continuo quinquennio pro dignitate Regia alimenta, & quæque neceſſaria illi ſubminiſtrans. Quod Carolus Rex pater intelligens, commonuiſſe dicitur Philippum, de filio cavendum: Enutris, inquit, lupum, qui oves tuas aliquando devorabit, vero veriora prædicens. Nam ſublato patre, poſtquam Philippus eum potenti manu, & magno apparatu in regnum reſtituiſſet, ille nihil unquam majus in animo volutabat, quàm quod Carolum filium illius deprimeret, aſpirans ad illius dominia: cujus auctor necis fuit conſilio & pecuniâ, & poſteà per cruentiſſima bella elaboravit, ut ſtirpem ejus quæ ex filia unica pendebat, penitus deleret.

David Epiſcopus reformat Iudicia.

Vita Epiſcopi.

Laus Philippi Ducis.

Daventrienſes repulſo Davide, obſidentur à Duce, ſed poſteà in gratiam redeunt.

Ludovicus unde eum poſteà Rex.

Caroli caedes.

Anno lix, deceſſit Iacobus Princeps de Gaeſbeeck, Præfectus Doreſtati & Apconde, campiductor Hannoniæ hæreditarius.

Anno lxj, paratur expeditio in Turcas per Pium Pontificem Romanum, cui miſit auxilio Philippus Dux Antonium ex Burgundia filium ſuum naturalem, verum Pontifex progreſſus Anconam, ibique diem claudens, cepta morte ſua turbavit, infectamque reddidit expeditionem.

Pij ſecundi Papæ expeditio in Turcas, eius morte ſoluitur.

Anno lxiiij. fuit validiſſimus ventus ipſo die Matthæi Apoſtoli, quo infinitæ

nitæ

nitæ naves periere, & ſolito major rerum abundantia & vilis precii, ita ut in ſcriptis relictum ſit modium tritici, ac totidem ordei, ſiliginis avenæ, menſuram vini, caponem ac mulierem uno emptos aureo quem ſcutum appellant vetus. *Vectus vehemens, & rerum vilitas.*

Anno lxv. intravit Carolus Philippi Ducis filius Gallias cum ingenti exercitu, cui potentiores Francigenarum ſeſe confœderarunt, verum Ludovicus Rex antequam vires omnium adnuarentur, ſtatuit prius oppugnare Carolum, qui apud montem Henrici inter Pariſios & Aurelianum victor Regem profligavit, qui ſeſe recipit Pariſiis, acceptans conditionem pacis. Et tempore medio obiit Elizabeth ex Borbonia Caroli uxor, Mariâ prole unicâ relictâ, Leodienſes quoque defecerant ab eorum Epiſcopo. Oppidani in opprobrium Caroli ex pinnaculis mœnium quendam hominem ſuſpendentes, vi expugnantur per Philippum & Carolum, & extremæ traduntur internecioni, deleto oppido funditus, & Leodienſes ſeſe dedentes, recipiuntur in gratiam. *Caroli expeditio in Gallias. Clades Leodienſium extrema.*

Anno 1466 ipſo die Viti & Modeſti moritur Philippus Dux Brugis, cùm Hollandiam partim adminiſtraſſet, partim rexiſſet annis xl. ſepultus Divione in ſequanis in ſuburbio Divionis, Monaſterio Carthuſienſium, Burgundiam vocant, quem Iſabella conjunx ſequitur, ſolvens debitum carnis anno lxxj. *Philippus Dux moritur.*

Carolus Dux filius & hæres Philippi ſuccedit in ampliſſima Dominia, poſtquam Dux Philippus rebus Trajectanorum ac Provinciæ pro Epiſcopo ordinatis, in ſua rediſſet, non ceſſabat Præpoſitus Major adhuc ſibi vendicare regimen urbis, præficiens Magiſtratum pro nutu, quod tandem Epiſcopo diſplicuit, & concedens Amersfordiam, Horeſtumque, accito Anthonio fratre in auxilium, leves cepit agere prædas, inque vicem egere Trajectani, & pullulabat hoc modo diſcordia ad annum, tum Trajectani incenderunt ad ſuburbia Amersfordiæ molam, & cives haud impigri exuſſerunt Biltam, & ſic ſopita diſcordia. Recepto Epiſcopo cum fratre à Trajectanis honorificè, & paulo pòſt Trajectani egreſſi ad locum dictum Voſcuyl, antrum vulpium, cepere aliquot cives Amersfordianos permittéte Epiſcopo. *Carolus est dux heres Philippi Duci. Epiſcopi & Præpoſiti majoris diſſenſio erumpit in bellum.*

Anno lxv. Adulphus Dux Gelriæ captavit Arnoldum patrem, qui duxerat ſororem uxoris Caroli in conjugem, quia negligenter Rempublicam neglecta, Iuſtitia adminiſtrabat, & Iohannes Proeys Decanus major cum Iacobo fratre, atque aliis quinque Trajecto pelluntur. *Adolphus Geldriæ Dux patrem ducem captivat. Iohannes Proys Decanus major cum fratre pellitur Traiecto.*

Anno lxix. Goeſwinus ſuffraganeus ordinis Carmelitarum ex Xenodochio Divæ Agathæ Trajecti inſtituit conventum ſui ordinis.

Anno lxx. menſe Iunio capiuntur Præpoſitus major cum Præfecto de Bredenroede, ac Walravio fratre naturali ab Epiſcopo. Sed Walravius ruptis carceribus poſteà evaſit, & familia Præpoſiti proſcribuntur, & qui exulabant ſequenti die recipiuntur. Præfectus verò de Bredenroede per ſcripta Caroli Ducis evocatus liberatur, & brevi pòſt obiit, ſuſpicione, uti aliqui volunt, extinctus veneni. Præpoſitus verò detinebatur captivus ferme quadri- *Præpoſitus major & Bredenrodius capiuntur.*

 ennio,

ennio, poſteà relaxatur, abdicata præpoſitura maiore, cum renunciatione penſionis quam ex Epiſcopatu percipiebat;& concedens Bredam oppidum ibidem finivit dies. Ferebatur & ſiniſtra fama de cauſa mortis, verum ipſe exutus amplis honoribus, ſolo Protonotariatus Apoſtolici titulo contentus, in fine permanſit; condignas exolvens pœnas, uti plerique aiebant. Qui Eccleſiam ſuam inconſultis collegiis, inſciis optimatibus ac civibus dereliquerant, ſibi conſulens, nec aliquo habito reſpectu Provinciæ. Iam Epiſcopo tota acceſſerat auctoritas, ita ut cuncta ageret pro arbitrio. Scribūtur plurima, quæ veri ſimiliter per affectionem ſcripta credere licet, ut fit in urbibus ſeditioſis juxta Poëtam: *Finge placere mihi, ſcelus eſſe videbitur illi.* Nam Iohannem Proeys expulit, eumque privavit Decanatu Majore, conferens illum ex voluntate, nec aliquis auſus obſiſtere, ferunt & privaſſe canonicos præbendis, & ſervitores in eorum loca ſurrogaſſe, filias quoque civium deſpondebat ſuis miniſtris, & cogebat de dote eorum ad dictamen ſuum reſponderi. Ordinavit coronam ſive menſam Iudicum abſque expeditione. Nam quicquid illi dictarent, poterat reclamari: & licuit Advocatis aſſerere, eos perperam pronunciaſſe pro cauſa reclamationis, cum pleriſque aliis ordinationibus contra dicente nemine. Quæ tamen cadente Carolo etiam ceſſerunt. Declinabat etiam Epiſcopi auctoritas, ita quod ejus in populum, & populi erga ipſum affectio deinceps elanguit. Et tempore quo adhuc dominabatur, permiſit oppidum Iſelſtain denuò cingi mœnibus, reſtituens eis literas privilegiorum, & priſtinam libertatem, eoſque extollebat. Deſignabat enim Trajecti quos volebat pro Magiſtratu. Annuit quoque, ut Hageſtein traderetur Præfecto Egmondæ præter conſenſum collegiorum urbanorum. Alveus Rheni etiam tempore ſuo à portu dicto de Vaert uſque Marſum purgatus atque effoſſus ad altitudinem duorum cubitorum. Contulit poſteà Eccleſiæ majori pallia inaurata ſumptuoſiſſima cū caſula & Dalmaticis, præſæpe etiam Dud, quod Bethleem nominavit, ex puro & ſolido auro. Sed cum in fine ſive ſenii tædio affectus, ſive illorum culpa, qui à conſiliis aſtabant, minus placidè regebat; beneficia priora facile ceſſere in oblivionem. Anno lxxij. in principio apparuit Cometa ingens, quem ſecutæ ſunt fames, peſtis, & bella continua ad plures annos.

Inſtabilis fortunæ exemplum.

Omnis auctoritas ad Epiſcopum translata male agit.

Carolo Audace mortuo, redit auctoritas Epiſcopi.

Male ceſſat opus.

Circa eadem tempora tres ſtatus, videlicet Clerus, Nobilitas & oppida Trajectenſis redemerunt uſumfructum, quem Præfectus de Gaeſbeec habebat ſuper arcibus Doreſtato & Apconda, pro decem & quatuor millibus florenorum, quos eo pacto recuperarunt Epiſcopatui. Defuncto autem eodem Præfecto, allegavit Anthonius frater Epiſcopi, ſe jam dudum ab illo emiſſe hujuſmodi uſumfructum; & ſic tertio ab eodem redemerunt pro tredecim millibus florenorum, quos Præfectus in Culenborch, qui duxerat filiam Anthonii in uxorem levavit. Ferebatur vulgo Epiſcopum id excogitaſſe, & ſimul participaſſe.

Cometam ſequuntur fames, peſtis atque bellū.

Clerus, Nobilitas, & Oppida tres ſtatus Trajectenſium.

Anno lxxiij. convenerunt Treveri Fredericus Imp. & Carolus Dux, quem comitatus fuit David Epiſcopus cum decenti familia. Et æſtas erat ferventiſſima, & tanta ſiccitas, ut in pleriſque locis terra pinguis atque utiligino-

Fredericus Imp. & Carolus inter Treveris conveniunt.

ſa arderent, uſque fundum arenæ, antequam ab aliquo extingui poſſet.

Uliginoſa terra quam vulgo Turſiam vocant & ſecerunt.

Eodem anno Arnoldo Duce Gelriæ defuncto, Carolus Dux ſubegit Ducatum Gelriæ, aſſerens ſe illum emiſſe, & habere confirmationem Imperatoris. Elatior itaque effectus Carolus ex proſperis undique ſucceſſibus, inhibuit Trajectanis, ne utiliginem ſive vænam (uti aiunt) effoderent de cætero, aſserens illa eſſe terram alluvialem. Nec aliquis auſus fuit ſeſe opponere, quamvis illi nullum eſſet Imperium aut Iuriſdictio in Territorio S. Martini, ſed occurrebat clades civitatis Leodienſis, levi, ut ferunt occaſione ſubverſæ, atque Dionanti oppidi. Verſabantur itaque Trajectani in magna anguſtia, Tandem uſi ſummâ prudentiâ atque conſilio, obtinuere per multas rationes, ubi per annum ab effoſſione ceſſaſsent, ut denuo liceret eis effodere, & potiſſimè per paginam quandam proprietatis Eccleſiæ S. Iohannis admodum vetuſtam, continentem donationem illorum locorum, de quibus vertebatur quæſtio, factam ab Epiſcopo Conrardo tanquam Principe patriæ in præſentia Comitis Hollandiæ, aliorumque Nobilium non contradicentiũ. Quod apud Carolum Ducem valuit plurimum. Nam licet eſſet appetens belli, & gloriæ cupidiſſimus, juſtitiæ tamen & æquitatis prædicebatur, cultor præcipuus. Hoc vitio Principibus communi in parte notatus, ut auctoritate Cæſaris, ſi jus violandũ, regnandi cauſa ſit violandum.

Carolus occupat Geldriam.

Prohibet Uligi. ne. fodi.

Carolus religione vix citur.

Anno lxxvj. deficiente Lotharingia quam ſibi bello ſemel ſubjugarat, expulſo illius Duce, & amiſſo bino prœlio apud Helvetios in vico Moreto, & Granſonam, cùm jam Nantium oppidum obſideret, Carolus occiditur quinta Ianuarii, omni fere exercitu deleto aut capto. Auctor fuit Rex Francorum, qui profugum Ducem adjuvit pecuniâ, & Argentoratos, Helvetioſque in ejus auxilium concitaverat. Rexit autem Carolus annis decem, vir utique dignus imperio, & cũnctis formidabilis, Volunt continuè fortunam illi arriſiſſe, ſed cepiſſe adverſari, cùm tributũ imponeret Eccleſiæ, quæ magnam patiebatur exactionem. Quod non ex ejus voluntate (erat n. magnanimus) ſed ex quorundã inſtinctu & ſiniſtra informatione. Suſpicio erat de Iohanne Leone & Anthonio Anneron, à conſiliis proceſſiſſe ajebant. Inviſum n. erat & inauditum, quod extorſerunt à piis locis. Et quidam Iohannes Boshuſen ſuperveniens non minore rigore uſus fuiſse dicitur in exigendo. Is n. ſpolians quoddam cœnobium Canonicorum regularium, arripiendo vaſa argentea atque divina ornamenta. Hæc facio, inquit, ex auctoritate Domini mei. Et digito oſtendens imaginem Chriſti crucifixi infixam parieti: En, inquit, veſter Dominus, hic vos adjuvet, unde creditũ eſt, quod paulo pòſt Carolus bis ſiniſtrè pugnaverit, & in tertio prælio ceciderit, auctoreſque temporis ſucceſſu malè interiiſse. Succedit Maria filia Caroli in ampliſſima Dominia, quæ ſtatim obligationes & chyrographa reſcidit, tributa etiam nondum levata remittens, quo cleri & populi favorem ſibi cõciliaret xxvij. Hollandiæ Comes, quæ nupſit Maximiliano filio Imp. Frederici, poſteà etiam Imperio ſuccedenti, ex quo genuit poſteà tres proles, Margaretam, Philippum, Franciſcum in cunabulis defunctum.

Carolus ad Nanceum occiditur in prælio, Anno 1476.

Cõtemptus Religionis execrabilis.

Maria filia Caroli 27. Comes Holl.

[illegible] animi. Anno lxxviij. expulerunt Amersfordiani amicos omnes Epiſcopi, jungentes ſe Trajectanis.

Anno lxxxj. menſe Auguſto fit apud Trajectum ingens commotio, propulſis etiam Epiſcopi amicis, manente poteſtate rerum apud Præfectum *Motus Traiectenſium contra Iſſelſtein, & Egmondæ Præfectos.* Montisfortis ex aliquali negligentia Epiſcopi. Cui cùm pacis conditiones ſæpius proponerentur, quas accepta ſpe crederetur, ſequenti die rejiciebantur. Tum Præfecti Egmondæ, atque Iſelſtain cum eorum clientelis, indicentes bellum Trajectanis per chartæ affixionem ad portas urbis, ſummo mane illicò magnam prædam pecudum armentorumque egere, præpræbentes ſtimulos ad belli futuri incendium. Et ſequenti die adduxerunt Epiſcopum uſque Biltam: Initium eſt ſuburbii, cui perſuaſere, à civibus eum debere ſuſcipi in civitatem, Præfectumque Montisfortis expelli, cùm jam Trajectani exercerent incendia prope Iſelſtain. Quo intellecto, Epiſcopus retroceſſit Doreſtatū, & quiſquam exaſperabat alium magis ac ma-*Arces à Traiectanis captæ.* gis ad bellum. Et ſequentis quoque anni principio expugnarunt Trajectani arces, Ham, Nicroy, & Emam, & flammis conſumpſerunt. Arces verò Hermelen atque Haer per deditionem in eorum venere fidem. Et cùm jam bellum inter Hollandinos ac Trajectanos videretur ſuſcitatum, Iudocus Præfectus de Lalain, ac Præſes Hollandiæ cum vice comite Antverpienſem miſi ſunt oppugnare vallum Trajectanorum apud portum dictum de Vaert; circum quod ſe communierunt tanquam abſeſſuri illud. Supervenientes *Bellū cum Hollandis.* autem Trajectani, profligarunt eos, dimiſſis ſignis & tentoriis, & inſtrumētis ac machinis bellicis plurimis, cæſis pleriſque atque captis: quorum pars *Neerda capitur & ſpoliatur à Traiectanis.* ſub fide dimiſſa. Illius poſteà fuere immemores: poſtea occupatur oppidum Neerden, atque expoliatur à Trajectanis: qui acceptis decem & quatuor millibus florenorum, illud reſtituere: & per Legatos impetrarunt à Duce Clivenſi ſub magna ſpe, multiſque promittentibus, ut filium ſuum Engelbertum adoleſcentem xviij. annorum adducerent Trajectum: qui applicuit in vigilia natalis Dominici anni lxxxj. Trajectum, & deinceps res Traje-*Res Traiectenſium minus proſpera.* ctanorū minus proſperè ſucceſſere, amiſſis poſt triduum in conflictu quingentis civibus, & ſupra trecentos captis: quos præſidia collocata in Neerden ſtràverunt in locis Vliginoſis, gelu jam concretis.

Sequenti deinde anno recepere Trajectani Vianam, Vincentio cyguinæ arcis, ſive Suanenburch Præfecto curante, & præter fidem turpiter expilan-*[illegible] proditorum [illegible].* te, & accepto multo ære poſtea exeunte. Menſe autem Aprili Præſes Hollandiæ expugnat arcem Vronenſtain in Iutfaes, & tradit flammis, progrediens autem ad portum Rheni, vallum acquirit, pecuniâ corrupto Præfecto valli Iohanne Alpheno exule Hollandiæ, qui tradidit & indulgentiam redeundi in Comitatum promeruit, antea pro homine perfido habitus, qui etiam præ triſtitia poſtmodum interiit.

Eodem anno lxxxij. Præfectus in Naeldewiick oppugat Cornu ſive An-*Horna urbs [illegible].* gulum oppidum, Horen dictum in extremis Friſiæ Occidentalis oris ſitum, captis plurimis, quod Præſes Hollandiæ cum præfecto Egmondæ paulo

poſt

pòſt per vim expugnando recuperat, & deprædationi exponit, interfectis trecentis civibus.

Anno lxxxiij. Trajectani cum quatuor millibus peditum Clivenſium aggreſſi ſunt Ilelſtain oppidum, ſed nihil profecere propter neceſſitudines priſtinas, quas milites cum illis de Iſelſtain habebant, ut lupus lupum non mordeat, ſicuti eſt in proverbiis. *Oppugnatur Iſelſtanum.*

Eodem anno indicitur conventus ſive Capittulum Trajecti, principe Clivenſi abſente: & cùm Magiſtratus intraſſet, obſervantur fores extrinſecus, ita ut non pateret exitus: & pars militum exiverat urbem ad ſecandum ligna pro munitionibus. Obſidebatur etiam oppidum Montisfortis. Tum plebs univerſa ſe conglobans, credens etiam pacem poſſe conſequi, introduxerunt Epiſcopum & Magiſtratu amoto atque in vincula conjecto, crearunt nomen. Intromittebantur etiam clàm milites noctu per centenarios, cumque jam numerus adauctus eſſet, cepere milites atque Hollandini petulanter agere, & comminari populo, ſeſe non abceſſuros, niſi urbe prius data prædæ; jactitantes eam poteſtati ſuæ commiſſam, ita ut civibus non permitterentur cuſtodiæ ac vigiliæ urbis, vel corporum. Vnde mirum in modum ingemuere. Interdicta etiam eis converſatione & tranſitu per Hollandiam, niſi ſub manu Epiſcopi, quam ſervorum more precio coemebant. Cumque iſtud ad dies duodecim ſic continueretur nocte Nativitatis Dominicæ ſupervenit Henricus ex Nievelt, ſive Novo campo, tranſcendens mœnia retro vicum dictum die Lowers: & ſuis confringentibus portam; cum viris quadringentis progreſſus eſt verſus forum palatii, ubi ſub ancipiti pugnatum, Henrico binies repulſo, ſed tertio obtinuere ſui forum occiſo eo per tormentum aut jaculum. Et Epiſcopus capiebatur, & plerique cum eo ducti Amersfordiam, & tunc levabatur obſidio Montisfortis, Hollandinique retroceſſere. Prius tamen quam Henricus intraſſet, uti alii affirmant, Epiſcopus progreſſus in forum manu propriâ ceperat Præfectum Montiſfortis, comminatus Wilhelmo Præpoſito ſancti Salvatoris ejuſdem familiæ ſimiliter carceres, vel quod eum aliquãdo caſtigaret. Sed præfectus propter ingreſſum Henrici, dimiſſus ab Epiſcopo, rogatur ut ſaluti eius conſulat. Henricus enim juraverat in cædem ipſius, & lætaliter ſaucius ingruente morte exclamavit: proſequamini victoriam ô ſocii, quæ eſt in manibus veſtris, nec ego ſim vobis curæ. Sic uni furore accenſo, quærenti haſta transfigere Epiſcopum, præfectus ſeſe objecit, Epiſcopum protegens, cui addixerat ſecuritatem, ne timeret de vita Epiſcopus. Nihilominus capitur cum multis aliis, & infami curru quo funus evehitur, ducitur Amersfordiam. At Hollandini vel factio tunc dominans eorum, qui vocabantur Cabelliani, qui inconſulto principe bellum aſſumpſere, magnis pollicitationibus illum inducunt, ut eorum ſumptibus obſideret Trajectum: ut puta ſedecim millia florenorum ſingulis menſibus, quod ex reſtanti debito deducendo, & totidem pro ſtipẽdio; præterea militem neceſſarium cum aliis neceſſariis: vel quod Princeps militem & neceſſaria adminiſtraret, ipſi pro hoc numerarent

Tumultus iterum Trajecti.

Henricus à Nyevelt occupat urbe, ſenſis manibus Trajectum, & occiditur.

Epiſcopus capitur, & plauſtro impoſitus defertur Amersfordiã.

rarent quolibet menſe octuaginta millia florenorum. Et cum hoc telá, machinas, tormenta, pulveres & cæterum id genus. His allectus Maximilianus nocte præcedente feſtum Nativitatis Iohannis Baptiſtæ locat obſidionem ante Trajectum, continuans hebdomadas undecim. Iam quarta erat obſidio, quam Trajectani ſuſtinuere. Impendebatur ingens labor pro urbe potiunda. At cives validè ſe protegebant. Suburbium inſula dictum Waert, oppugnatum binies, antequam hoſtes ullo potirentur, quos tamen cives erumpentes ejecere, abripientes machinas, & incendentes illud, rediere in urbem. Quia difficulter defendi poterat, & ſic ceſſit arbitrio obſidentium. Paulo pôſt in feſto Margarethæ xxiij Iulij conceſſus fuit à Duce ſalvus conductus filio Ducis Clivenſis, ipſi Præfecto Montisfortis, Magiſtro civium, & cuidam Bernardo Scoel conſcio doli, uti ferebatur. Et cùm appropinquarent ad Ducem, jam ſalvus conductus exſpiraverat: quod Præfectus Montisfortis ex certis indiciis ab amicis præſentiens, retrofugit in urbem, & interea, quod alii eſſent inter exercitum, credentibus Trajectanis qui de pace tractaretur, illicò hoſtes ex improviſo aggrediuntur urbem, & acriter eam, fruſtra tamen oppugnant, cæſis plurimis, inter quos Comes Soranus cum pleriſque interiit. Et paulo pôſt Iudocus Hollandiæ Præſes, multum infeſtus Trajectanis, ſaxo tormenti jaculatus, occubuit. Tum ceptum tractari de pace, auctore Archiepiſcopo Iuvanienſi, Salizburgam vocant. Conditiones ferebantur eſſe, quod Trajectani reſtituerent ſigna atque vexilla, cum machinis atque tormentis erepta circum portum Rheni, quem dicunt de Vaert. Redditus biennales civibus debitos Hollandinis remitterent, Duci atque Epiſcopo ſupplices veniam precarentur, Exules ſive proſcripti propter Epiſcopum reciperentur, præſtaturi juramentum de non offendendo; quod tamen iſti non adimplerunt. Dux quoque cum Germanico exercitu, tanquam victor urbem, effracta idcirco parte mœnium, intraret ſecluſis Gallis: Quod Hollandinis minus placuit, utputa anhelantibus ad urbis excidium, & quo ad id facilius perveniretur, ſuggeſſere Principi ſeſe Gallis exoluturos ſtipendia; ſed pecuniam non abſque magno diſcrimine poſſe efferri, petentes, ut intromitterentur. Quibus cùm Princeps annuiſſet, intromiſſis Gallis, nulla fiebat ſolutio, à quibus tunc plus ſolito premebatur pro ſatisfactione. Vnde indignanti & ſciſcitanti cauſam dilationis, reſponderunt Hollandini ſeſe omni ære exhauſtos. Nihilominus, ſi ipſis in duobus punctis complacere vellet, ut ſcilicet Iohannes Præfectus Egmondæ, Hollandiæ Præſes, & Fredericus Præfectus Saxi Iſulani urbis Trajectenſis gubernator conſtituerentur, ſolutionem, licet perdifficilem, invenirent. Quibus Dux, ut liberaretur à moleſtiis adhuc complacuit. Attamen ſatisfactio non fiebat, & eo magis timebatur de ſeditione ad expilandum cives: quod &c. progreſſum habuiſſet, Germanicis atque Gallis inter ſe digladiantibus. Verum præſes Hollandiæ cum fratre adjunctis ſibi Germanicis ac civibus reſtiterunt, ejicientes Gallos extra urbem, Ita ut Hollandini voti manſerint impotes, & urbs ſalva maneret. Nam Dux ipſe poſt triduum rediit in Brabantiam.

Trajectum obſidetur. *Tenduntur inſidiæ.* *Conditiones pacis.*

Cùm

Cùm autem perdifficile ſit juſtas & veras bellorũ occaſiones ex fama vel hominum relatu colligere, propter affectiones ſingulorũ ſua juſtificãtium. Quo apparentiora fidei adminicula pro origine hujus belli pateant partem cenſuræ per Sixtum Pont. Rom. promulgatæ hic inſeruimus:

Sixtus Papa cenſuram fert Trajectenſ.

SIxtus Epiſcopus Servus ſervorum Dei, ad futuram rei memoriam. Exigit protervorum plectenda rebellio, ut ii, qui ſuſceptam à ſe concordiã violando, libris proviſionibus, & mandatis Apoſtolicis inſiſtere contemnunt, Illiſque temeritate propria obviare non expavent, exceſſuũ ſuorum pœnas ſentiant, ne impunitas ipſorum̃ cæteris tribuat audaciam deliquendi, & caſtigatione debita eos ſequente ad cor tandem redeũtes, viis obliquis relictis, per ſemitas incedant juſtitiæ & æquitatis. Dudum ſiquidem Eccleſiã Trajectenſ. Paſtorum ſolatio deſtituta, felicis recordationis Calixtus Papa tertius, prædeceſſor noſter, de perſona venerabilis fratris noſtri David de Burgundia Epiſcopi Trajectenſis, eidem Eccleſiæ ſic tunc vacanti de fratrum ſuorum conſilio Apoſtolica auctoritate providit, ipſumque illi præfecit in Epiſcopum & Paſtorem, curam & adminiſtrationem ejuſdem Eccleſiæ ſibi in ſpiritualibus & temporalibus plenariè committens, prout plenius cõtinetur in ejuſdem prædeceſſoris deſuper confectis literis. Quarum vigore idem David tam ipſius Eccleſiæ, quàm ejus ratione in ſpiritualibus & temporalibus ei ſubjectarum Civitatis, Diœceſis, ac Patriæ Trajectenſis, omniumque jurium & pertinentium Epiſcopatus Trajectenſis poſſeſsionẽ ſeu quaſi pacificam extitit, aſſecutus, quam ex tunc per viginti quinque annos, ſeu circa in pace ac tranquillitate tenuit, gubernavit, & conſervavit. Poſtmodum verò cùm orta fuiſſet differentiarum materia, inter præfatum Epiſcopum ex una, & Burgimagiſtros ac Conſules & Proconſules, nec non Officiales dictæ civitatis, ac quaſdam eis adhærentes Eccleſiaſticas perſonas, certarumq; Eccleſiarum Capitula, litiſconſortes, de & ſuper relegationibus nonnullarum Eccleſiaſticarũ perſonarum per dictos Burgimagiſtros & litiſconſortes adhærentes, hujuſmodi propria temeritate factis, ac nonnullis cenſuris contra eos per præfatum Epiſcopum latis & fulminatis, rebuſque aliis in actis cauſæ & cauſarum deſuper latius deductis, & illorum occaſione ex una & alia partibus coram diverſis judicibus tam in Romana curia, quàm extra eam: Nos tunc attendentes hujuſmodi differentias, gravia generare ſcandala, ac volente, ut noſtro conveniebat Paſtorali officio, fomites ac radices ſcandalorum penitus evellere, ac quietem, pacem, & unionem inter partes ipſas ſtatuere, venerabilibus fratribus noſtris Albanẽſis & Tuſculanenſis Epiſcopis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus vivæ vocis oraculo dedimus in mãdatis, ut dictarum partium procuratores & negociatores tunc in dicta Curia reſidentes, & propterea ad eandem deſtinatos, plenè audirent, ac auditis hinc inde propoſitis, juribuſque partium intellectis, differentias & controverſias quaslibet inter eaſdem partes, vel concordiã, vel judicio terminarent. Qui Cardinales partibus prædictis exinde ad ple-

Delicta ſunt punienda.

Epiſcopi & Papa fratres inter ſe.

Calixtus tertius Papa Davidẽ conſtituit Epiſcopum Trajectenſem.

David Epiſcopatus poſſeſsionem nactus.

Quædam Eccleſiaſtica perſona relegata, querelas ad curiam Romanam detulerunt.

Quas Papa audiri a Cardinalibus tribus juſsit, & terminari.

Digitized by Google

num auditis, & relatione nobis per eos in noſtro ſecreto conſiſtorio facta, tandem de noſtro & reliquorum fratrum noſtrorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium mandato, quandam honeſtam & diſcretam indixerunt concordiam, quæ per utramque partem approbata & ſuſcepta, & pro majori ejus parte adimpleta extitit. Succeſſivè autem exiſtimantes partes prædictas bona pace frui, & inter ſe quietam ducere vitam, non ſine magna animi perturbatione intelleximus, quod ſedulo fœderis inimico Sathana inſtigante præfati Burgimagiſtri, Conſules, Proconſules, etiam Scabini, Rectores, Capitanei, & nonnulli alii perditionis filij, in dicta civitate & oppido de Amersfordia patriæ & Diœceſis prædictarum degentes, ac diſcordias & bella potius quàm pacem & quietem affectantes poſt diruptionem ac devaſtationem nonnullorum caſtrorum, quæ ad præfatum Epiſcopum ratione dictæ ſuæ Eccleſiæ pleno jure pertinent & ſpectant, eundem Epiſcopum etiam in Dominio, Iuriſdictione, & temporalitate ſuis turbare, moleſtare, & vexare, ac illis eum ſpoliare temeritate propria non expaverunt. Præmiſſis denique non contenti in meſſem Chriſti manus mittentes immundas, & juriſdictionem ac facultatem privandi, & eligendi Epiſcopos ſibi uſurpare præſumentes, dilectum filium Engelbertum de Clivis adoleſcentẽ, & nondum viceſimum ſuæ ætatis annum agentem, loco præfati Epiſcopi in dictã civitatem defacto intromiſerunt. Qui Engelbertus palatium, domum & curiam Epiſcopalem exinde hoſtiliter occupavit, & quod non parum deteſtabile eſt à præfatis Burgimagiſtris, Conſulibus, Proconſulibus, Rectoribus, Scabinis, & aliis Officialibus ac civibus Trajectenſibus & Amersfordienſibus in ipſa civitate reſidentes: fidelitatis juramentũ obedientiam & reverentiã tanquã eorum vero Domino & Epiſcopo ſibi præſtari & exhiberi facit, quemadmodũ ei ſimiliter de facto præſtarũt & exhibuerunt, dictumq; Engelbertũ, publicum Epiſcopi hoſtem civitati & oppido prædictis, contra voluntatẽ ejuſdẽ Epiſcopi præfecerunt ac impediverunt, & impediunt, quo minus præfatus Epiſcopus ſua poſſeſſione pacifica Eccleſiæ & civitatis ac oppidi de Amersfordia prædictorũ pacificè uti & gaudere, illorumq; regimẽ & adminiſtrationem in ſpiritualibus & temporalib. habere & exercere valeat atque poſſit. Perjurii reatum ac in talia cõmittentes ſacris Canonibus latas ſententias, cenſuras, & pœnas damnabiliter incurrentes in animarum ſuarum grave periculum, noſtræq. ac ſedis Apoſtolicæ auctoritatis contemptũ & vilipendium, præfatique Epiſcopi præjudicium maximum & diſpendiũ, nec non pernicioſum exemplum & ſcandalum plurimorum. Nos igitur cupientes, ut æquum eſt, tot & tantis ſcandalis obviare, ac ſtatui & indemnitatui ipſius Epiſcopi, prout noſtro incumbit officio, quantum cum Deo poſſumus, congruis remediis providere, motu proprio, non ad ejuſdem Epiſcopi, vel alicuius alterius pro eo nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtãtiam, ſed de noſtra mera liberalitate, ac ex certa ſcientia, æquitate & juſtitia id nobis ſuadente, præfatos Engelbertum, Burgimagiſtros, Conſules, Proconſules, etiam ſuperiores Audermannos, Scabinos, Conſiliarios, Capitaneos,

Diſcordia Traiectinorum ſententiam cõſiſtoria papali terminatam, & acceptam a partibus.

Pace facta non obſtante quedã Traiectenſ. & Amersfordienſes Epiſcopum in poſſeſſione rerum ſuarum turbarunt, & Engelbertum Ducis Clivenſ. filiũ ſecernunt Epiſcopum.

Nota clauſ. ſub. motu proprio. &c.

neos & Rectores, Officialeſque, ac cives civitatis & oppidi prædictorum, omneſque alios & ſingulos eis, vel alicui ipſorum etiam quod præmiſſa adhærentes, ac præfatum Epiſcopum, ut præfertur, impedientes, moleſtantes & perturbantes, detentores quoque & occupatores, nec non intruſos, & intrudendos, ac ipſis vel eorum alicui auxilium, conſilium & favorē quomodolibet publicè aut occultè, directè vel indirectè, quovis quæſito colore præſtantes, cujuſcunque Eccleſiaſticæ vel mundanæ dignitatis, excellentiæ, ſtatus, gradus, ordinis, Nobilitatis, præeminentiæ, ſeu conditionis fuerint, quocunque etiam nomine cenſeantur, quorum omnium nomina & cognomina, & qualitates ac ſi ſingulariter ſpecificarētur, & deſignarentur præſentibus, pro ſufficienter expreſſis haberi volumus, ſub virtute ſanctæ obedientiæ, & pœnis infraſcriptis, quas contra facientes, & eorum quemlibet ipſo facto incurrere volumus auctoritate Apoſtolica, tenore præſentium, appellatione quacunque ex certa noſtra ſcientia remota, & ſublata, ac quibuſvis aliis ſententiis, cenſuris & pœnis à jure vel prædeceſſoribus noſtris etiam à nobis contra talia facientes quomodolibet latum, nihilominus in [illegible] ſuo robore permanſurum, monemus & requirimus, ac eorum cuilibet diſtrictius præcipiendo mandamus, quatenus Engelbertus & quilibet prædictorum infra ſex dierum ſpacium, poſt habitam de præſentibus notitiam computandorum, quorum duos pro primo, duos pro ſecundo, & reliquos duos dies pro tertio, nec non peremptorio termino ac Canonica monitione eis aſſignamus, ut à ſingulis impedimentis, moleſtationibus, intruſionibus, & occupationibus prædictis, ac aliis quibuſcunque turbationibus penitus & omnino deſiſtant, ac præfato Epiſcopo ſeu ejus procuratori de per Engelbertum, & alios prædictos monitos reſpectivè captis, detentis, occupatis, ſubtractis atque ablatis mobilibus & immobilibus bonis ac rebus, nec non fructibus, redditibus, proventibus, juribus, juriſdictionibus, emolumentis, & obventionibus univerſis cujuſcūque ſint ſpeciei omni excuſatione & exceptione, appellatione, ſemotis integre & cum affectu abſque diminutione & dilatione aliqua ſatisfaciant, illaque ei tradant, reſtituant, & aſſignent, ac ab aliis quantum in eis fuerit, tradi, reſtitui, & aſſignari faciant & procurēt, dictumque Epiſcopum, ſeu pro eo procuratorem ſuum, civitates, oppidi, palatii, domus Epiſcopalis ac jurium, Iuriſdictionum & pertinentium, bonorumque omnium ſpiritualium & temporalium corporalem, realem & actualem poſſeſſionem continuare, illaque eum pacificè & abſque impedimento aliquo gaudere permittant liberè, Burgimagiſtri quoque & ſuperiores Audermanni, Scabini, Conſiliarii, Capitanei, Rectores, civeſque & incolæ civitatis ac oppidi prædictorum, vaſalli etiam ac coloni, laboratores, cenſuarii, reddituarii, & alii ſubditi tam Eccleſiaſtici, quàm ſeculares, prout ad eos, & eorum quemlibet reſpectivè pertinentium, ipſi Epiſcopo, ſeu ejus legitimo procuratori ac officialibus, & miniſtris per eum deputatis, & nulli alteri prout tenentur, pareant & obediāt, reſpondeant, & favorabiliter intendant, fautores verò & conſultores ipſius Engelberti, ſibique & illi quo-

modo libet in præmiſſ. vel aliquo eorum adhærentes, à præſtatione auxilii, conſilii & favoris, omnique adhæſione, & ſequela omninò ceſſent, ac deinceps à ſimilibus abſtineant, alioquin in omnes & eorum ſingulos, tam Eccleſiaſticos, quàm ſeculares, per eos in genere vel in ſpecie, ut præfertur, mo-

Monitorum 2. nitos, qui infra ſex dies ex tunc immediatè ſequentibus monitionibus, & mandatis noſtris hujuſmodi cum effectu non paruerint, vel quo minus pareatur, fecerint, ſuaſerint, ſeu alias directè vel indirectè, palam aut occultè, quovis quæſito colore occaſionem vel cauſam dederint lapſis ſex diebus eiſdem ex nunc, prout ex tunc, ac viceverſa, ſi Archiepiſcopali, Epiſcopali, aut ſuperiori dignitate Eccleſiaſtica præditi fuerint, interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ: Si verò alii inferiores Eccleſiaſtici, vel etiam ſæculares cujuſcunque Eccleſiaſticæ vel mundanæ dignitatis excellentiæ, ſtatus, gradus, ordinis vel conditionis extiterint, excommunicationis & anathematis ſententias auctoritate, motu & ſcientia prædictis, earundem præſentium tenore ferimus & promulgavimus in his ſcriptis: à quibus ſententiis ab alio, quàm Romano Pontifice, vel ab eo ſpeciali ad id auctoritate ſuffulto, præterquam in

Monitorium 3. mortis articulo conſtituti, nequeat abſolutione beneficium obtinere. Et ſi quod abſit Engelbertus aliique moniti prædicti ſic tunc interdicti excommunicati, & anathematizati, eaſdem interdicti, excõmunicationis & anathematis ſententias, per alios tres dictos ſex dies immediate ſequenti animo ſuſtinuerint, indurato ſimiliter ex nunc, prout tunc, pari motu, ſcientia & auctoritate civitatẽ & oppidum prædicta, ac Eccleſias, monaſteria, & quæ-

Monitorium 4. vis alia loca, ad quæ eoſdem monitos ſic interdictos, excommunicatos, & anathematizatos forſan declinare contigerit, etiam eccleſiaſtico ſupponimus interdicto, quamdiu ibidem ſteterint, aut ſtare permiſſi fuerint, & per duos dies, poſt eorum aut alterius ipſorum ex inde receſſum ſtrictiſſimè obſervantur, ita ut eo durante nullis diebus præterquam in feſtivitatibus & caſibus à jure permiſſis, & in illis duntaxat clauſis januis, ac excommunicatis & interdict. excluſis ſubmiſſa voce ex Apoſtolico quovis privilegio, etiam ordinibus, locis vel perſonis conceſſo, miſſæ, & alia divina officia valeant celebrari. Eoſdemque interdictos excommunicatos, anathematiza-

Monitorium 5. tos interdictum hujuſmodi non obſervantes, ſi Archiepiſcopali, Epiſcopali, vel alia majori Eccleſiaſtica dignitate præfulgeant, à divinis ac ſuarum Eccleſiarum regiminibus & adminiſtrationibus ſuſpendimus. Engelbertum verò & alios inferiores à prædictis Eccleſiaſticos, & etiam ſæculares quoſcunque, ſic tunc excommunicatos & anathematizatos, canonicatibus & præbendis ac dignitatibus, perſonalibus adminiſtrationibus, vel officiis, Monaſteriis quoque, Prioratibus, Præpoſituris, Præpoſititibus, & Præceptoriis, cæteriſque beneficiis Eccleſiaſticis, ſæcularibus & regularibus, ac quibuſlibet Iuriſdictionibus, Magiſtratibus, præeminentiis feudis, juribus, privilegiis, honoribus, & mundanis reputationibus quibuſcunq; quæ eos obtinere contigerit, auctoritate, motu & ſcientia privamus, ac ad illa & alia ſimilia impoſterum obtinenda, nec non ad teſtandum, & quoſlibet alios

lios legitimos actus faciendum inhabitamus, privatoſque, & inhabilitatos eſſe cenſemus & declaramus eo ipſo. Si verò interdicti, ſuſpenſi, excommunicati & anathematizati, privati & inhabilitati nolentes in ſemitis juſtitiæ dirigere greſſus ſuos, & ad cor reverti & veniam petere, & pœnitentiam ſalutarem agere de commiſſis ſub hujuſmodi interdicti, ſuſpenſ. excogitationibus, anathematis, privationibus & inhabilitationibus, cenſuris, & pœnis proterva obſtinatione per alios tres dies extunc immediatè ſequentes permanere non expaverint, ſimiliter ex nunc, prout ex tunc lapſis poſterioribus diebus prædictis, eos aggravatione & regravatione cenſurarum & pœnarum prædictarum ligamus & innodamus, ligatoſque & irreticos ac innodatos eſſe decernimus ipſo facto, Mandantes ſingulis Cathedralium, &c. Metropolitarum vel collegiatarum, ac aliarum Eccleſiarum, nec non Monaſteriorum Prælatis, Capitulis, Conventibus, Canonicis, Rectoribus & perſonis atque Eccleſiaſticis, etiam religioſis, in vim ſanctæ obedientiæ, & quoties ſuper hoc pro parte dicti Domini epiſcopi fuerint requiſiti, ſeu quivis eorum fuerit requiſitus, in eorum eccleſiis Dominicis, & aliis feſtivis diebus, dum inibi major populi multitudo convenerit ad divina pulſatis campanis, & accenſis candelis, ac poſtmodum in terram projectis, & extinctis, erectoque crucis vexillo, cum trina lapidum projectione, & aliis in ſimilibus de jure obſervari ſolitis. Eccleſiaſticis ceremoniis, interdictos, ſuſpenſos, excommunicatos, anathematizatos, privatos, inhabilitatos, aggravatos & reaggravatos publicè denuncientur, ac ut tales jubeant & mandent ab aliis omnibus arctius evitari, omni appellatione & exceptione ceſſantibus. Injurgentes quoque omnibus aliis Chriſti fidelibus, ut illos evitent, & eis cuncta neceſſaria denegent, donec corde contriti, ſpiritum aſſumentes ſaniorem conſilii ab hujuſmodi perturbationibus, inquietationibus, moleſtationibus, detentionibus, ac civitatis, oppidi, & bonorum prædictorum occupationibus, adhæſionibus, favoribus, auxiliis & conſiliis penitus & omnino ceſſaverint. Eidemque epiſcopo de per eos ſubtractis & ablatis ac occupatis integrè ſatisfecerint: civitatem quoque & oppidum prædicta, eorumque liberam & expeditam poſſeſſionem reſtituerint, nec non ab interdicti, ſuſpenſionis, excommunicationis, & anathematizationis, ac aliis cenſuris prædictis abſolutionis, relaxationis, integræque reconſiliationis gratiam à nobis & ſede prædicta, ſatisfactione prævia, meruerint obtinere. *Monitorium 6.*

Anno lxxxiiij. nocte præcedente feſtum Agnetis Fredericus Præfectus rupis Iſulanæ adjuvantibus exulibus occupat Amersfordiam, machinis & aliis bonis illam ſpolians, & magno exacto ære pacatus receſſit. Quo tempore ordo Divæ Brigidæ Traiecti inſtituitur ex religioſis fœminis, ſolutæ tamen vitæ, quas Beginas vocant, à velo capitis quo involvi conſueverunt ſic dictæ. Similiter conſtructum ſequenti anno lxxxv. celebre Xenodochiũ pupillorum atque orphanorum magno ære Everhardi Zondenbalch Theſaurarii eccleſiæ majoris. Poſt receſſum verò Ducis Maximiliani, poſtpoſitis initæ pacis conditionibus omnia Trajecti ceperunt eſſe turbida. Nam cives *Fredericus Iſſe Hen. occupat Amersfordiam.* *Regina Diva Brigidæ à velo capitis ſic dicta.*

hinc inde paſſim noctu quieti ac ſopori deditі, capiebantur & ducebantur ad Doreſtatum arcem: ubi ingenti auro ſeſe redimere cogebantur Epiſcopo, uti fama erat, participante de commodo. Tum conſuluerunt Magiſtratus Præfectum rupis Iſulanæ, quomodo plebs retineri & reduci poſſet ad obedientiam, & cóncluſerint portam civitatis muniendam fore, quod & Hollandinis prius conſultis placuit, qui etiam ingentem pecuniam in hoc opus erogarunt. Tum ceptum vallum & foſſis circumductum, & impoſitum præſidium militare, quo & machinæ & bellica inſtrumenta, quotquot erant, immittebantur. Et paulo poſt indicto conventu populi declarabatur; civitatem alieno ære ad ſummam lxxxij. aureorũ eſſe gravatam, & pro illorum redemptione impoſitum tributum prædiale, quolibet lugere ad octavam partem aurei, taxato ad biennium; & qui prædiis carerent exolverent centeſimam. Tranſacto autem biennio cùm cives à debito ſe crederent liberos, compertum eſt, eos in centum millibus obligari. Quiſque enim per rapinam privato commodo intẽdebat abſque aliquo reſpectu boni publici, Epiſcopo iſta permittente. Præſciebat enim licet porta eſſet munita, cives minimè paſſuros, ut ab hoſtibus gubernarentur.

Porta Trajecti munitur ex conſilio Iſſelſteinij & Hollandorum.

[illegible] impoſita pro redimendo [illegible].

Anno lxxxix. cum anno præcedẽte Præfectus Montisfortis in nocte protho-martyris Stephani occupaſſet arcem Woerdam, & frater Præfecti de Bredenroede invaſiſſet aggerem Rotte fluminis, ſive oppidum Rotterdamũ, Epiſcopus reverſus eſt Trajectum, certis de cauſis. Et rumor popularis erat, jam portam rurſus debere aperiri, ac continuabatur magis ac magis indies, quod nec Epiſcopo, nec Magiſtratui placuit, accitiſque ex ſingulis collegiis artificum binis viris, ut mentem eorum perſcrutaretur, & rem poneret in dilationem, illicò concurrunt ſupra quingentos, non vocati. Ita ut Epiſcopus cum Magiſtratu animis conſternerentur, malentes portam remanere munitam, quàm apertam. Ad pacandum ergo tumultuantium animos, perſuaſit Epiſcopus ſe petiturum vicum Doreſtatum, & intra paucos dies rediturum & curaturum, ut porta dederetur per amicitiam, libenter enim ſeſe abſentaſſet, ſed non concedebatur. Cùm autem Epiſcopus hoc conſideraſſet, miſit qui poſtularent à præſidio tradi portam. Quod denegabatur: ſciebant enim, qui vallum tuebantur, vires omnes bellicas, item & pulveres in porta conſiſtere, & machinas in ipſorum cuſtodia. Quæ tamen per induſtriam mirabilem fuere à civibus recuperatæ, renitente præſidio, Et cùm fruſtrà expectarent ſuppetias, propter obſtacula & impedimenta viarum tandem ſalvis bonis & Præfecto Rupisfortis ſuis machinis ſeſe dedidere. Iam vallo præſidiis vacuo illicò foſſo obſtructo, & munimenta cum vallo diruta, jam idem Præfectus validam coadunaverat manum ad ferendum ſubſidia, ſed quia ventus eo ntrariebatur, & itinera terreſtria erant invia, præpediebatur in ceptis quaſi ſuperis aſſiventibus. Tum octo ex primoribus ſub fide renunciatæ vindictæ, educti extra civitatem & portæ turres ac mœnia diruta, inſtaurata. Paulo poſt Epiſcopus rediit Doreſtatum, & continuè meditabatur in animo, quomodo proſcriptos poſſet reducere.

Epiſcopus poſt Woerdam & Roterodamum captis, revertitur Trajectum.

Porta Trajecti munita à præſidio deditur civibus.

Anno

Anno xc. Epiſcopus recuperavit à civibus aggeris fl. Amſtellæ, Amſtelrodamam vocant, arces Abcondam, & terram pacis, Vredelant dictam, quas ab initio belli occupatas tenebant. Alii tamen volunt ſub pactis deditas, ne oppido Montiforti per Ducem Saxoniæ atque Hollandinos, multoſque Nobiles, paulo pôſt gravi obſidione cincto, mitterentur ſuppetiæ, ſicuti apparuit, licet Epiſcopus manum militarem penes ſe haberet Trajecti, partim ſecuritati conſulens urbis, ne aliquid attentaretur: Civibus autem ſe validè defendentibus, plurimiſque ab utraque parte in oppugnationibus cæſis, tandem fit pax. Per conditiones deditur oppidum cum arce, & poſteà reſtituitur Præfecto. Sed arx atque oppidum Woerda rediit in poteſtatem Hollandinorum, & ſic diſceſſum ab armis.

Amſtelrodamum, Abconda & Vredelant recuperantur.

Montfortium deditur & interpoſitis pax conſtituitur.

Eodem anno Præfectus de Wich adjunctis ſibi pluribus ex numero Nobilium prædonũ indixit ſubditis patrimonii Divi Martini, præcipuè Tranſiſulanis bellum. In cauſa erat, quod Rudolphus Epiſcopus ab ejus genitore magnam pecuniam cepiſſet mutuo, de quo nullum habebatur documentum, afflixit tamen Provinciales plurimum. Daventriani autem multum indignati, qui illum nullis rationibus flectere poterant, obſederunt arcem firmam Wildenburch dictam, & magna illi intulerunt damna, nemoribus, ſylviſque ſuccisis, & tandem componitur quæſtio, contra mentem tamen ipſius Præfecti.

Bellum à prædonibus illatum Epiſcopatui, & præcipuè Tranſiſulanis.

Anno xcj. deceſſit Trajecti Thomas Bazinus Archiepiſcopus Cæſarienſis, ſepultus in choro templi Divi Iohannis, vir nobilis, ex Galliis provincia Armorica oriundus, magnæ prudentiæ, & in Sacris litteris apprimè eruditus. Iam offert ſe occaſio aliquid de eo diſſerendi. Hic erat primò Epiſcopus & Dux Luxovienſis civitatis Armoricæ, Ideo Armorici quaſi ante mare, ar enim ante, Marini Marici teſte Euteo pio dicti. Carolo ſeptimo ejus nominis Gallorum Regi, & percharus idcircò Ludovico ejus filio (qui omnes, quos genitor obſervaverat, ſummè odiebat) infenſus, ſive quod prudentiæ ſuæ, ſive potentiæ gentilium ſuorum Baziniorum invidebat, falſò ſuſpicãs illum Anglis ac Burgundionibus favere. Primùm aulâ ejecit, demum Regno expulit, & Tyrannico animo, uti erat, facultatibus & Eccleſia ſpoliavit, atque in ejus vicê ſucceſſivè tres Pſeudo-epiſcopos intruſit: perſequens jam pulſum, ne abſtractus ſecuruſque viveret, quocunque locorum ſeſe diverteret, ita ut primum apud Lovanium, poſteà N. demum Trajectum ad Rhenum exilium ſibi deligeret. Et quod longe crudeliùs eſt, non contentus hujuſmodi furore, partim minis, partim pollicitationibus falſis illum coëgit, ut Eccleſiæ renunciaret, ſervato modico cenſu arbitrario pro alimentatione. Hoc tamen non contigit, niſi poſtquam divina ultio fuiſſet ſubſecuta. Nam uti affirmant etiã teſtes hujus rei ſuperſtites, ex tribus Pſeudo epiſcopis unus ſibi mortem conſcivit, dejiciens ſe in puteum: alter ſimiliter dedecoroſè finivit vitam; tertius item ſubitaneo periit. His ferus Rex territus, ut aliquis cum juſto titulo Eccleſiam acquireret, excogitavit fieri renunciationem: quo apparerent damna & injuriæ reparatæ.

Thomas Bazinus Archiepiſcopus Cæſarienſis.

Pellitur eccleſia & regno Franciæ in exilium à Ludovico xi. Rege.

Bazinus

Traiect. moritur, à Sixto Papa translatus ad Archiepiſcopalem Eccleſiam Cæſarienſem.

Bazinus itaque diu ſollicitatus, tandem duxit cedendum furori & importunitati, renunciatur Eccleſiæ illi, à Sixto Romano Pontifice tranſlatus ad Cæſarienſem Archiepiſcopalem, reſervato annuo cenſu &c. Luxonienſi: reſiduum dierum apud Trajectum in pace finiés. Et quamvis poſteà à Carolo Rege, Ludovicó patre Rege defuncto, poteſtas redeũdi illi offerreretur, perſtitit in priore conditione, ne non contentus in certus fluctibus fortunæ ſeſe amnodo ſubjiceret.

Expeditio Comitis Burenſis in urbem Trajectenſem repulſa.

Circa eadem tempora Comes Burenſis, quem ſuperius Præfectum Rupis Iſulanæ nominavimus, cum Præfectis de Hoemodt, Bronchorſt, Batenburch, Benthem, Wich & Welp, ſive eorum clientelis adunavit validam manum apud Wageningen. Filius quoque ipſius Comitis Florentius nomine, contraxit aliam manum apud Iſelſtain, ſive rupem Iſulanam. Et cum gemino exercitu in vigilia Paſcatis civibus nihil tale ſuſpicantibus, contenderunt ad civitatem Trajectenſem, pater ad portam, quæ dicitur Albarum duarum, filius ad aliam, quæ dicitur via Theolonaris, quam & ſui occuparunt, & erectis ſignis cum tubis & vaſis bellicis progreſſi ſunt tanquam jam urbe potiti. Verum ut varii ſunt fortunæ eventus à perexigua turma civium concurrente profligati, terga vertere coacti ſunt, fuga in portam & alibi quærentes ſalutem. Ex quibus aliqui occiſi, aliqui eveſtigiò membratim diviſi, & ſupra mœnia ſuſpenſi. Pater autem intelligens adverſum filii ſucceſſum: non enim quadrarunt de tempore: mœſtus retroceſſit.

Perpetuus Magiſtratus creatur Traiecti.

Eodem anno creatur Trajecti perpetuus Magiſtratus, duodecim præfecti Conſulum, quos Scabinos vocant, xxiiij. Conſules, & xl. viri plebei, tali ordine, quod decedente aliquo Præfecto, in ejus locum unus ex Conſulibus, & in hujus locum alius ex plebeis ſurrogaretur, & rurſum decedéte plebeio alter ex popularibus, neque liceret fratribus fratruum filiis eiſdem ſedere ſubſelliis. Quiſque ex iſtis præſideret ad vitam, cum aliis utilibus conditionibus. Verum parum ſtetit hæc ordinatio, pleriſque eam infringentibus, ita ut intra biennium rurſum fieret abrogatio, & auctoritate Epiſcopi priſtinus modus reciperetur eligendi.

Ius gladij adiudicatur Culenburgico.

Unicum Epiſcopi egregium facinus.

Anno xcij. erexerat Præfectus in Culenburch furcam in vico Honſwiick, præſumens ad ſe pertinere jus gladii. Verum epiſcopus cum Trajectinis & cæteris oppidis illam dejecerunt. Quod Præfectus quàm ægrè tulit, & poſt multas quæſtiones cauſa ſubmiſſa fuit arbitrio Præfecti Mõtisfortis, & Philippi Burgundiæ fratris epiſcopi, quem & ipſum poſteà epiſcopum vidimus Traiect. Hi cõperto, quod epiſcopi Trajectenſes utile Dominium, non autem jus gladii illi conceſſiſſent, impoſuere ſilentiũ ei, ita quod Præfectus dolens ſe intereſſe, deſtitit à cœptis. Quod ſolum & unicum egregiũ facinus affirmant Epiſcopum toto tempore regiminis ſui reliquiſſe memoriæ.

Anno xciij. compoſitis rebus in Flandria, Comes Burenſis gregariam militum manum, qui illic militaverant, adducens ſecum in Gelriam, verum re minus proſperè geſta, cùm Carolus Dux Gelriæ, qui proximo anno liberatus è captivitate, Ducatum receperat, illi occurreret, declinavit ſigna in Trajectanos

Digitized by Google

jectanos animo recuperandi partam Divæ Catharinæ ſemel amiſſam, cùm tamen modico ære paulo pòſt ante differentia intercipi & componi potuiſſet. Nam in Epiſcopum erat compromiſſum, quem tamen præcipuum Comitis ſuſpicabantur amicum: verum culpa impingebatur negligentiæ Præfectorum conſularium, cauſam non perſequentium. Inferebat quoque Comes provinciæ magnam cladem incendio & rapinis, occupans ſuburbium, quod inſulam dicunt. Timentes cives majora incommoda, quia multos habebat in urbe fautores, nec validi eſſent ad reſiſtendum ſoli urbis ſaluti, intendentes, & pericula hujuſmodi averterentur, fit concordia; ea lege, quod Comiti exſolverentur viginti quinque millia aureorum, & cadavera ſuſpenſa ſupra mœnia deponerentur, & ſic retroceſſit. Tum tamen non modica ſuborta quæſtio ſuper promiſſo ære coadunando. Tandem ingens tributum ſingulis aratris impoſitum, de quo Epiſcopus nec non alii Principes ex nobilibus & Magiſtratu, ut conſentirent allecti participaſſe divulgabantur.

Durantiſſt militis expeditio in Trajectum altera, qua prior ignominia abolitur.

Singulis aratris tributum impoſitum.

Iam & Præfectus de Bredenroede ſuas intendebat querelas propter priorem jacturam per illum de Suanenburch in occupatione & ſpoliatione oppidi Vianenſis illatam. Verum conſiderans minus pro voto Præfecti Culenburgenſis negotium ſucceſſiſſe, & quod ſibi non tantus favor eſſet apud Epiſcopum & alios cives Trajectanos protinus ceſſans à comminationibus quæſtionem ſententiæ judicum ſubmiſit.

Bredenrodii querela ſubmiſſa judicio.

Stantibus his turbationibus, Sanctimoniales ut ſe periculis ſubtraherēt, relinquentes locum, Iheruſalem commigrarunt ex ſuburbio in civitatem, in hoſpitium Nierode dictum.

Anno xcvj. menſe Februario ſuboritur ingens gelu, triduo ſolum perdurans, quo Rhenus ſpacio xxiiij. horarum ſolidatus ſe meabilem reddidit, quarto die rurſum abſolvitur, & ſequitur inaudita aquarum inundatio, quæ à Colonia uſque mare omnes Rheno adjacentes Provincias perfudit, effractis aggeribus. Et ſequenti anno menſe Ianuario major aquæ inflatio, etiām altiſſimos tranſcendens aggeres, Freſiam, provincias Rhenanas, & Flandriam vaſtans, innumerabilemque hominum ac pecorum multitudinem abſorbens, abſtinuit tamen à territorio Trajectanorum. Et anno præcedenti fuit ingens annonæ abundantia.

Mira durities & ſubita mutatio.

Inundatio maris ingens.

Annonæ copia.

Anno eodem xcvj. 16. Aprilis Epiſcopus David cùm præfuiſſet annis xxxix, menſibus 9. deceſſit parum laudatus à pleriſque, quod minus utilis fuiſſet, & immo ſenio confractus more pueri ſe regi permitteret à vilibus hominibus tantæ inſtabilitatis, ut quod uno die agendum decreverat, ſequenti die mutaret, & provinciales idcirco, præſertim Tranſiſulanos magnis ſumptibus & laboribus ſæpius fruſtraretur, cōtinua vexatus podagra. Alii tamen id ſibi laudis attribuunt, quod oppida, arces, & omnem Ditionem ſancto Martino libera, & abſque onere. Et theſaurum poſt ſe reliquit meliorem, verum parum commodi afferentem, cùm frater ejus arcem Dorſtatum, in quo deceſſit, in poteſtatem ſuam haberet, neque illam, niſi ſub

David Epiſcopus moritur.

gravi pacto dimitteret. Contulit etiam Eccleſiis ſumptuoſa ornamenta, & majori præſæpe ex ſolido auro magni ponderis. Cudit ad monetam utique legalem, quæ adhuc in precio habetur. Cætera præmiſſa ſunt. Sepultus in eccleſia oppidi Wijck, juxta Doreſtatum, ſive quod ſtatutum erat cum tempore, ſolenni pompa illum deferre Trajectum, quod ſubitò parari nequivit, prout Legatis eccleſiarum miſſis pro cadavere viſum fuit, ſive quia in ingrato ſolo quieſcere recuſaret, quoniam inter ipſum & Trajectanos frigida erat amicitia: utrumque incertum eſt.

Fredericus Badenſis

Epiſcopus 56.

MEnſe Majo ſequente indictis Comitiis Philippus frater Ducis Clivenſis, Chori epiſcopus Trajectenſis ab Epiſcopo Monaſterienſe, Duce Iuliacenſe, nec-non Comite de Benthem. Ex adverſo Fredericus ex Marchionibus Badenſibus Theſaurarius Colonienſis per Comitem Naſſoviæ & alios Nobiles nomine Maximiliani Auguſti, & Philippi ejus filii commendantur. Verum Fredericus prævaluit, rejecto Philippo, nec unquam tot concordia ſuffragia viſa in electione alicuius Epiſcopi Trajectenſis, quæ ultra numerum octuagenarium aſcendebant. Acclamatur itaque omnium voto Epiſcopus lvi die feſto Servatii, & feſto Lamberti receptus cum magno applauſu. Comitabantur eum Archiepiſcopus Treverorum patruus, Marchio Badenſis frater, & multi Comites & Nobiles cum magno equitatu. Tum elaboratum, ut arx Doreſtatum recuperaretur ex manibus Philippi fratris defuncti Epiſcopi: Qui ingente pecunia accepta ceſſit. Hæc fuit quinta redemptio huius arcis, quæ provinciæ multo plus diſpendii quàm commodi attulit. Nam Præfectus de Gaeſbeeck ſub Rudolpho Epiſcopo illam vendidit ſervato uſufructu, cui paulo pòſt renunciavit pro xiiij.M. aureorum. Tertio ſoluta fuere Anthonio Burgundo in utilitatem Præfecti Culenburgēſis xiij. aureorum M Quarto redempta fuit à Comite Burenſi, qui illam tempore belli Traiectenſis obtinuerat; Ex quo coniici poteſt, quam magno conſtitit hæc arx Provinciæ. Fredericus itaque Epiſcopus paternum genus ex domo Badenſi, maternum verò Auſtria, hoc eſt: Friderici Imperatoris ſorore ducens, vir omni virtute præditus, niſi quod ſacris ſe rarò immiſcuit, affabilis, benignus, & comis, magnificus in armis, ac ſplendida menſa, provinciam tutandam in animo ſtatuit, & illico gregarios milites, qui circum Trajectum vagabantur, terruit, atque abcedere coëgit; diſcordiam inter Comitem Burenſem & Eccleſias atque Trajectanos compoſuit: non parum odii ſibi ex hoc contrahens, quia favorabilius pro Comite, quàm aliis agere ſuſpicabatur; unde poſteà magni mali

Competitores Epiſcoporum duo.

Arx Doreſtatenſis quinto redimitur.

Elogium Epiſcopi.

Digitized by Google

mali cepit fomentum.

Anno xcviij. Præfectus de Wiſch antiquæ cladis ſuæ non immemor, gregariam militum manum duxit in provinciam Tranſiſulanam, cui Epiſcopus adjutorio Ducis Gelriæ ſtatuit occurrendum. Tum egregium actum facinus per quendam Magiſtrum equitum dictum Bel Gelrium, qui aſſumptis lx. duntaxat comitibus in hoſtes prorumpens, cepit centum quinquaginta pedites. Paulo pòſt Epiſcopus ac Dux appropinquarunt in hoſtem, ut oppugnarent: verum peditatus ſe reddidit involuntarium recuſans ſubire pugnam, niſi captivi relaxarentur, non abſque eorum dedecore. Dux verò accenſus ira, hortatur Epiſcopum, ut cum equitatu invaderent hoſtem quod & factū eſt, Duce ipſo inter primipilares conſtituto. Vnde cæſi, ſparſi & fugati hoſtes, & uſque ad mœnia Clivenſia perſecuti. Epiſcopus transfixis ex ſuis lxx. equis, paucis tamen viris deſideratis, quos ceperat, juſſit tanquam in latrones gladio animadverti, exercitum ſuum ſoluto ſtipendio diſſolvens. Verum ſuperſtites ex gregariis & Clivenſibus, quod ſalutem penes ipſum invenerant, & Gelriæ Ducem quod Epiſcopum juverat, has reddidere vices. ſunt qui & Epiſcopum notant alicujus ingratitudinis in Ducem Gelriæ pro beneficio accepto. Nam Dux Clivenſis recolligens diſperſos milites, duxit in Gelrium, & paulo pòſt Gelrius eoſdem ſibi conſiliatos, duxit in Clivenſ. mutuis incendiis ac rapinis ſeſe afficientes.

Expeditio Episcopi adverſus præfectum de VVyſch.

Demum anno xcix. idem Dux Clivenſis pacatis rebus cum Duce Gelriæ, eoſdem milites recuperans, duxit in Trajectanos ob priora debita contracta, dum fratrem ipſius poſtulaſſent. Epiſcopus id præſentiens, miſit ad Ducem, ut animum illius ſcrutaretur: cui reſpondit, ſe præter ſingularem amicitiam nihil habere cōmune cum eo vel ſuis. Verum Trajectanos & Amerſfordianos quærebatur magno ære atque injuria ſibi obnoxios. Rogans ut illos induceret ad reparationem. Traiectani verò atque Amersfordiani offerebant refuſionem duplam ſe intra quadrienniū exſoluturos, aut reſponſuros in judicio nobiliumve arbitrio. Dux autem obaudiens, & actionem graviorem irreparabilemque faciens, finem armis quærere ſtatuit, Rhenanum oppidum per milites invadens. Qui tunc Epiſcopo fecialem cum ſcriptis direxerunt, huius ut fertur ſententiæ. Nos tres campiductores (deſignatis nominibus) tibi Epiſcopo Trajectenſi, omnibuſque tuis auxiliaribus auctoritate Ducis Clivenſis indicimus bellum, propter debita per Davidem Epiſcopum, Traiectanos & Amersfordianos contracta; cùm tamen huiuſmodi debita, non per Davidem, ſed adverſum illum contracta fuiſſet. Epiſcopus Fredericus rem indignanter ferens, militem conſcripſit, oppidū magnâ pecuniâ ab invaſoribus redemit, eoſque ſacramento ſibi in ſtipendium addictos, in provinciam Clivenſem deduxit. Gennepum oppidum vi capiens, & circum quaque graſſans, injuriam illatam vindicavit. Dux autem per nuncios ſeſe viſus eſt excuſare, proponens ſubmiſſionem in Philippum Auſtrum Archiepiſcopum Colonienſem, Ducem Iuliæ, aut tria oppida Tranſiſulana, totidemque ex ſuis, & ſimiliter in fratrem ipſius Epi-

Expeditio Ducis Clivenſis in Traiectanos & Epiſcopum.

Bellum à Clivenſi indicitur Epiſcopo.

Epiſcopus redemptio Rheno oppido ab invaſoribus eos ducit in Cliviam, et Gennepum capit.

 ſcopi

Digitized by Google

ſcopi Marchionem Badenſem. Episcopus autem provocatus, conditiones omnes reſpuit, donec ex parte ſe ſuoſque ultus eſſet, tum quæſtio intercepta & ſopita manſit.

Epiſcopus niſi ultus, pacem non facit.

Orta poſteà differentia inter Philippum Archiducem Auſtriæ, & Carolum Ducem Gelriæ præcipuè ſuper arce Oya in civitatibus, quam uterque ſibi vendicabat. Tandem conventum fuit illam ſequeſtrandam in manibus ipſius Epiſcopi. Qui eam recuſavit aſſumere inconſultis Eccleſiis, nobilibus & populo. Tandem ſub magnis pollicitationibus, indemnitatis oblationibus, diu ſollicitatus, quod utraque pars contribuerent portionem juſtam pro præſidio conſtituendo, neque vi, neque dolo inſtarent, ad illam occupandam, & ſi ſecus contingeret Epiſcopo nihil imputarent, ſed eum excuſatum haberi debere, ſatis invitus illius cuſtodiam aſſumpſit. Cumque multo tempore curam illius ſervaſſet ſuo ære, neutro illorum juxta promiſſum, licet ſæpius ad hoc implorato, aliquid ſolvente, & fidem addictam fruſtrà non ſervari conquereretur; cupiens ab hujuſmodi onere obſolvi: Cornelius præfectus Septem montium (Sevenbergam vocant) permiſſu, uti creditur, Philippi Archiducis, ſeu inſtigatione civium Silvæ-ducis (Buſcumducis dicunt) cui arx infeſta eſſe ſolebat, per induſtriam illam occupat, quæ illicò demolitur, Vnde inter Ducem Gelriæ & Epiſcopum magna diſcordiarum fomenta orta ſunt, quæ ad vitam Epiſcopi perduravit, nec deſtitit Epiſcopum omni conatu perſequi, licet in culpa non eſſet. Nam arcem Cunram à flumine ſive æſtuario ſic dictam, hujus occaſione occupavit. quam recuperatam rurſum invadere tentavit: impeditus per cives Campenſes, qui auctores deprehenſos, cum armis capite mulctarunt. Nam antequam Aulam, ſive oppidum Aldenſalam, cum Diepenhema vi expugnavit, quas Epiſcopus valida equitum, ac peditum manu adjutorio Tranſiſulanorum contracta, obſidendo & expugnando recuperavit, armaque in ipſum Ducatū convertens circa Zutphaniam atque Arnhemiam, ipſo Duce inſpectante, incendia ac rapinas exercens, arcem munitiſſimam Woldam ſive Saltum occupans vaſtat. Tandem interventu Trajectenſium, qui ſolito more huic bello abſtinuerunt, quæſtio omnis intercepta per inducias & concordia ſubſecuta. Conceptus etiam ex hoc tempore rancor inter cives, Provincialeſq; & Epiſcopum. Paſſus fuit idem Epiſcopus & aliud grave incommodum, propter petulantiam Groeningenſium, ſive Grunorum, qui divitiis affluentes cepere in locis vicinis dilatare imperium, multos vicos & agros provinciæ Friſiæ, contra omnem æquitatem ſibi uſurpantes, ſubjectos ſub duro jugo, & barbaris legibus ſervire cogentes, quas longum eſſet enarrare. Vnde ſeſe cunctis reddidere exoſos. Accidit interim, quod Albertus Dux Saxoniæ, vicarius Imp. Maximiliani, Friſiis inter ſe diſcordantibus, per alteram factionem ſollicitatus atq, adjutus modicis prælìis illam ſubjugaret. Et quo eam jure queat poſſidere, oblectatus affluētia Provinciæ, cum Philippo magno ære in tuendis dominiis, illo puero per Epiſcopū, tanquam tutorē effuſo, & idcircò ſibi obligato, pepigit actionem natione Comitatus Hollandiæ

Quæſtio inter Archiducem Auſtria, & Ducem Gelriæ ob arcem Oyam.

Epiſcopus invitus ſequeſtrat arcem Oya.

Arx Oya occupata à Brabanto, cauſam dat diſcordia inter Geldrum & Epiſcopum

Interventu Trajectenſium controverſia inter Geldrum & Epiſcopum ſolvitur.

Groningenſes ſive Gruni petulantes in Epiſcopum & vicinos Friſios.

Albertus Dux Saxoniæ Friſiam occupatur.

Digitized by Google

diæ illi competentem in remittendo debita cōtracta, atque reſtituendo certa oppida, & loca in pignus tradita, in ſe transferre. Factus hoc medio ſecurior, applicuit animum ad distracta atque alienata à *Friſiis* recuperanda præcipue territorium per Grunos violenter occupatum. Nam oppidum ad Eccleſiam Trajectenſem ab antiquo competere, ſicuti ſatis ex præcedentibus conſtat, Friſia æque ſicuti Comiti competebat. Verum Grunis pertinaciter Alberto Duci renitentibus, & magnis incommodis uſque ad obſidionem affectis, cùm res eorum in anguſto collocaretur, implorantibus ab Epiſcopo (cui quantum libet obediunt) ſuppetias. Nam Præfectum Iuſtitiæ auctoritate Epiſcopi & Eccleſiæ ſub modico penſo per modū recognitionis ſibi conſtitui permittunt, alias juris proprij. Dum conventum idcirco apud Hattenum oppidum inter Epiſcopum & illos indictum fuiſſet, eiſque oblatum ſubſidium, modo contenti forent his, qua ratione Eccleſiæ tueri poſſent, & ſe illis abdicarent, quæ juris eſſent Friſiaci, atque id ægerrimè ferrent, Wilhelmo quodam ſacerdote primo parrochiæ viro magnanimo, atque in magno honore apud eos habito, reſpondente, ſeſe omnes malle lætanter colla ſubmittere ferro, quàm poſſeſſis renunciarent. Sic dimiſſis atque cum indignatione retrocedentes ab Epiſcopo defecerunt, multo aſtu ab oppreſſione Alberti Ducis ſeſe liberantes. Nam eorum inſtinctu, uti credebatur, Henricus filius Alberti graviter per Friſios rebellantes obſidebatur. Ad cujus liberationem pater deſcendens, tandem in expeditione, magno animi tædio, deceſſit. Filius nihilominus amicorum fretus potentiâ, & provincia in deditionem ſuam redacta acrius, Grunos regere cepit. Qui Comitem cis Emam flu. qui Friſiæ Orientalis ſibi vendicat, Præfectum militiæ illius, uti ferebatur tunc agentem, magna ſpe dominandi, atque præmiis ſollicitatum in defenſionem primo. Demum Gelrium acciverunt, oppidum utrique dedentes, & valla pro coertione majoreque ſecuritate conſtrui patientes. At quo Gelrius ſuam ac Grunorum cauſam faceret meliorem, publicè per literas ad ſtatus Trajectenſe teſtatus eſt, ſe neceſſario adductum, ut hoc faceret, quo ſe atque illos à maiore periculo liberaret, Epiſcopum incuſans. Nam documenta publica ſe habere, per quæ ſatis conſtabat, Epiſcopum niſum oppidum Grunorum perpetuo ab eccleſia Traiectenſi alienare, atque in poteſtatem maioris Principis tradere. Super quo Epiſcopus palam teſtatus fuit, id ſe minimè cogitaſſe, ſed conqueſtum Cæſari Maximiliano de defectione Grunorum ab Eccleſia Traiectenſi, uti jactitabant ipſius auctoritate, ut liberi deinceps eſſent, quod ſibi permoleſtum eſſet tolerare. Et niſi ob reverentiam Maieſtatis ſuæ ſub ſpe reſtitutionis omitteret, non permitteret eos inultos, ſed cogeret ad deditionem. Hæc & ſimilia ex exemplaribus literarum nobis oſtenſis conſtare poterant. Sic antiquus rancor inter Ducem atque Gelrium crebrò repullulavit, arx præterea Coevordia cum oppido per deſpectionē Præfecti illius N. Grunis uti credebatur authoribus, amiſſa rurſum viribus Epiſcopi recuperata fuit. Qui tot cladibus affectus, jam viribus deficiens, & ex tibia laborans, cùm provin-

Groningenſium ab Epiſcopo defectio.

Groningenſes ſummum ſui defenſorem primò Comitē Emdanum, deinde Ducē Geldriæ.

Coevordia amittitur & recuperatur.

provinciam utramque cis & ultra Iſulam externo milite opprimi cerneret, nec potentiæ illorum obſiſtere valeret, omni ære in defenſionem perfuſo; pertæſus regiminis propoſuit officio Epiſcopale renunciare, ex eis potiſſimum, ut ſede Trajectanis atque Provincialibus vindicaret, quos ſibi infenſos reddiderat, eo quod omnia ſine auctoritate collegiorum ipſiſque inconſultis agebat, exteros ſolum in conſilio & adminiſtratione rerum admittens, raro aut nunquam ſe ſacris immiſcens, acceſſitque multos ſibi ſanguine junctos, quos propter potentiam & factionem contrariam ſuſpectos habebant. Vnde cùm eſſet magnanimus Trajectum venire rogatus, contempſit; inſidias metuens. Auxit hanc ſuſpicionem quod legationem ex Statibus Trajectanorum ad vicum Doreſtatum conſcripſerat; in qua erant Præfectus Montisfortis cum principe Gaesbeeck, atque Prælatis & Nobilibus, ex quorum numero eramus electi, & cùm propter aëris inclementiam eodem die inſtante veſpere ſtatutum fuiſſet; in ſequentem diem differre iter, ut in aurora currus aſcenderemus. Ecce nocte intermedia ſupernigruit ingens militum vis; juſſu Florentii Præfecti Saxi Iſulani, uti ferebatur, ex inopinato, ut urbem occuparent, oportunitatem maximam nacti, propter ingens gelu; quo omnia erant pervia. Et veriſimile erat urbem potuiſſe capi, cùm ſcilicet minimè ſuſpicaretur, niſi Gelrii equites eis fuiſſent impedimento. Properabant enim per Veluam, qui illos à tergo aggredientes, currus machinis, tormentis ac ſcalis onuſtos ruptis funibus invadendo moram fecere progreſſus; Trajectanos interim celeri nuncio præmonentes. Illicò concurritur ad arma ſine tumultu, & nox vincitur laternis ac luminaribus ante ſingulas ædes ſuſpenſis Nemo ſegnis, nemo impiger inventus, ſed acriùs quiſque incitabatur propter conatus inopinatos. Tandem pulſu campanæ ſignificatur hoſtes appropinquare, qui ſentientes inſidias detectas, incendia per territorium ac prædas agunt in ſubjectos Epiſcopi: demum faciunt ſtationes juxta urbem, civium animos tentantes. Cœnobium Carthuſium invadunt, ſuburbia juxta ventorum curſum flammis abnuendo, quo illæ faciliùs in urbem pervolarent, ſed ſuperis faventibus & conſcriptis, & intromiſſis equitibus aliquot Gelriis, quibus civiles animi confortabantur, & metus omnis deponebatur, tandem illi cùm undique graſſati eſſent, omni ſpe fruſtrati, moventes, caſtra fixerunt pridem in portu Rheni, dicto de Vaert, quem in receſſu igni etiam conſumarunt, magnam crudelitatem in captivos exercentes, hoc facinus intorquebatur in caput Epiſcopi, tanquam conſcii, nec admittebat populus excuſationem ejus, licet ejus ſubjecti non paucis damnis fuiſſent affecti, unde adverſus omnium animus. Nam Trajectani cùm pro tanta injuria repellenda ſtatuiſſent oppidum Saxi Iſulani præmere obſidione, quærelis per provincias domus Burgundiæ ad oppidum litteris de tanta violentia expoſitis, monetam inconſulto Epiſcopo ſub imagine Divi Martini, cum inſigniis Ducis Gelriæ cudi fecerunt, ipſumque precibus & ſtipendio in adjutorium allicuerunt, voto tamen fruſtrati. Poſt arctam & diuturnam obſidionem ſuppetiis pro ipſo Florentio coadunatis jam imminentibus retroceſſere. Margareta Maximiliani Auguſti filia, cùm adminiſtra-

Inter Epiſcopum & provinciam ſimultas.

Auctor noſter inter legatos Epiſcopi.

Trajectenſium ad defenſionem ſtrenuitas.

Quæſtio ſopita auctoritate Margarita filia Imperatoris Maximiliani.

tio provinciarum Caroli Principis & nepotis commiſſa fuit quæſtionem intercipiente & diſſidentes concordante. Dum hæc agerentur, pulchrum accidit ſtratagema, oppidum Vicopaſtorum, alias Harderwick ad ſinum meridionalem Friſiorum in Velua ſitum occupabatur præſidio Burgundionum, quod à Præfectis iſtorum militum, quos ad portum Rheni declinaſſe narravimus, per literas ſollicitabatur, ut ex parte ſe illis jungerent, egebant enim equitatu interceptus fuit nuncius, & Trajectani atque Gelrii qui illis auxilio venerant, de hoc edocti, ſervato nuncio, literas per alium miſere, ſpondentem nihil imminere periculi, & jam ocius aſcenſis equis, exeuntes in Gelriorum, per inſidias latitantum, concidere manus. Illi eveſtigio explorati ſtatum oppidi, quod vacaret milite illo, confluentes invaſere. Amiſſum paulo poſt Tiela oppidum, quod in manu etiam erat Burgundiorum. Credebatur n. conniventibus Burgundionibus hæc expeditio cogitata. Sic Trajectani ſub nomine Gelriorũ has reddidere vices per indirectũ. Hoc modo Burgundionibus plus dãni, & Gelriis lucri acceſſit, quàm ipſis Trajectanis. Et quo commodiùs Fredericus ſe abdicaret Epiſcopatui, cõſilio cujuſdã Hermãni Hagen, cui nimium fidei tribuerat, uſus eſt; is n. dudum in Galliis ſub Philippo Duce Cliveñ. Epiſcopo Hedvorp, atque N. Principe Saxi Corvini, ſive Revenſtaino ſtipendia meritus, permiſit ſibi ſuadere, quod medio Regis Gallorũ Traject. cùm Mediomatricam ſive Metenſ. eccleſiæ Epiſcopatu commutare poſſet: quam mirum in modũ tanquam tranquilliorem in adminiſtrando affectabat: quia in eadem urbe aliquando enutritus, inſuper & annuo ſtipendio à Rege ipſo donaretur. Nec diſplicuit Frederico propoſita conditio, quin Hermanno clàm ſecretiſſimis ſuis negocium peragendum committeret. Ille haud ſegniter intentus, quo & ſibi conſideret, erat n. uſque ad publicam notam avarus, ſimulac ſe privatis de cauſis ire in Gallias, pulcherrimis ſuffultus equis properat apud Regem Lugdunũ, exponit cõmiſſa. Epiſcopus interim conſcendit in Germaniã ſuperiorem, aſſerens ſe voto Divæ Annæ aſtrictum & viſendi fratrem, quo cõmunicatio ſecretior & cõmodior in abſtracto fieret. At Rex faciles fertur præbuiſſe aures, quo magis auctoritatẽ ſuam in inferiorem Germaniam dilataret. Nam hoc medio credebatur filius Ducis Lothariorum, nepos ex ſorore Gelrii, ad Trajectenſ. pro eccleſia Metenſ. quam tenebat poſſe pervenire. Verum Maximilianus per amicos reſcivit conatus Epiſcopi, & quid in Galliis tractabatur, unde ira accenſus, terruit Epiſcopũ à ceptis deſiſtere, nec decere ipſum ſanguinis ſui cum extero Principe in præjudicium Romani Imperii ſimilia concipere, nec contentus quo huic periculo obviaret, induxit partim ſuaſionibus, partim minis ut Epiſcopatui ad ejus & Caroli nepotis nominationem ſub annuo penſo renunciaret. Quod cùm à ſtatibus (uti aiunt) quos hoc celaverat, intelligeretur, obtulerunt illi ex bonis Epiſcopalib. ſufficiẽter alimentatione ad ejus vitam ſubminiſtrare, & quod de ſucceſſore ſuffragiis & votis collegiorũ de ligẽdo cõdeſcenderet, nec Eccleſiã deſolatã relinqueret, aut prædæ exponeret, tantumq; effecere, ut Epiſcopus licet ſimularet cuncta, pœnitentiã ductus, ſi potuiſſet propoſitum mutaſſet.

Stratagema egregium.

Tiela oppidum capitur.

Epiſcopus Eccleſiam cum Metenſi commutare nititur apud Regem Gallum.

Maximiliano & Carolo obſtat conatibus Epiſcopi.

Iniervadum et deprecatur ordines.

Sed de fide data per Legatos ſæpius impulſus atque monitus, non niſi re conclusa & perfecta ſtatus edocuit de ſucceſſore, quos eatenus inani ſpe ſuſpenſos detinuerat. Is erat Philippus Burgundus, frater Davidis Epiſcopi ex patre, quod pleroſque reddidit ſtupidos, alii vehementer indignari atque favere viſi, juxta privatam ſingulorum affectionem, Gelrio id non minus ægrè ferente. Philippus enim à puero nunquam inſtitutus ad profeſſionem Eccleſiaſticam, plus ſe armis quàm literis exercuerat, ducemque in bello terra marique agens, diu Præfectum claſſis, quem Admiraldum dicunt: cujus mores atque anteacta vita multis cognita, eo pleroſque reddidere admirabundiores. Verum cùm illi, qui potiſſimum viſi ſicut indignari, perſentiiſſent jactam aleam: & Maximilianus atque Carolus proni eſſent ad complacendum futuræ publicæ utilitati: quo Philippus quietius in ſede collocaretur, atque idcircò legatio deſtinaretur Bruxellas cum certis conditionibus paciſcendis, cui & nos intereramus benignè auditi atque excepti. Interim, quo ſuper bono publico tractaretur, omiſſa cauſa publica, contulerũt ſe ad Philippum in Zelandia ſive Maritima provincia conſtitutum cum celeritate, privatis ſuis rebus conſulentes, & ſic effectum fuit, quod publicis commodis poſtpoſitis, ubi prius de bello formidabatur, ipſe in arcem Doreſtati admitteretur, atque à Trajectanis magnâ pompâ exciperetur, multis proceribus comitatus, applaudentibus Tranſiſulanis, contradicente nemine. Cepit populus magnam expectationem in primo ingreſſu de illo cùm ſe comem exhiberet cunctis, quem Rom. Pont. magno proſequebatur favore, contuitu Maximiliani atque Karoli, qui proprio ære, quæcunque neceſſaria crederentur, circa ejus promotionem perfici juſſerunt. Creditus eſt veterem exuiſſe hominem. Nam ſacris ſe quam primum curavit initiari, aſſumere perſonam religioſam magna ſplendore viſus. Sed longè ſecus, quàm ſperabatur, evenit, ſive malo fato, ſive incuriâ aut pravo conſilio Epiſcopi: nam primo ingreſſu arces Lega atque Oldenſala in Tranſiſulanis per Præfectos illarum hoſtibus traditæ, & de bello cum Gelriis ingens terror. Arces tamen præſentia ejus recuperatæ, & diſcordia cum Gelriis ſopita. Iam Fredericus nudatus Epiſcopatu, nudans theſauro arcem Doreſtatum, acceptaque uti ferebatur, ingente pecuniâ, abcedens Lyram oppidum Brabantiæ, ſerio ac continua valetudine laborans, paulo poſt annum diem clauſit extremum, cùm præſidiſſet annis circiter viginti. Abſque mærore publico obiit anno 1516. corpus eius à nepotibus tranſlatum in Territoriũ avitum, quod Baden dicunt, pridem thermas Antoninianas nomen ferente, ne in urbe ingrata Traiect. ſepeliretur. Fuit haud dubiè Princeps cordatus, ſpecimen alti ſanguinis, unde erat, præ ſe ferens: Nam provocatus, etiam impare fortuna intrepidus arma non detrectavit aſſumere, in rebelles acer, clemens in victos, ſuapte natura humanus atq; affabilis, aulicos ac famulitium etiam infinium decenti veſtitu, ac Germanico more abundè opipareque enutriens, ita ut plures paropſides onuſtæ cibo extra arcem ad uxores concubinaſque multorum deferebantur indies, quam ſub Philippo ſucceſſore præpararentur

Epiſcopus ſucceſſorem Philippum Burgundũ Davidis fratrem nominat.

Privatum publico præpoſitum.

Ex milite vertitur Epiſcopus religioſus.

Mores Epiſcopi.

Digitized by Google

tar in arce pro omnibus, licet ille non ſpernendam ſervaret menſam. Cumque ab amicis Frederico perſuaderetur, quia res anguſta angebat, ut hujuſmodi inutiles impenſæ minuerentur, reſpondebat majores ſuos conſueviſſe veſtire miniſtros, atque eorum replere ventres, non loculos, à quorum obſervatione degenerare nolebat. Prætereà ſicuti mos eſt omnibus Germanis, auri atque æris percupidus ultra quam conveniebat Principi, cum quod alias turpe cenſetur, oblectabatur tractare & dignoſcere nummos peregrinos, & qui aliqua ambiebant nacti oportunitatem ſolius ejus præſentiæ, ac pecunia muniti facilè nonnunquam fiebant voti compotes, inconſultis & ignorantibus illis, qui adhærebāt lateri à conſilio, & in hoc gaudebat quando clàm illis aliquid ſuis poſſet recondere. Legationes atque prælatos magnificè excipiebat, venerabatur clerum, & quotiens aliquis ex cauſa ad Dorectatum confluebat, illum excipiebat menſa, vel infirmitate præpeditus cibo ac vino honorabat in hoſpitiis, ordinatis nobilibus, qui vices ſuas in excipiendo implerent; amabat pacem ſe averſantem, etiam Eccleſiæ ſuæ non ſpernenda ornamenta pro ſacris myſteriis obeundis donavit, & majora donaſſet, niſi ſuorum ſuaſu fuiſſet immutatum. Reliquit tamen quinque Eccleſiis pro æterna memoria legatum, de cujus parentela ita ſcribit Pius Pont. Rom. Maximus in ſua Europa, in Marchionatu Badenſi, Princeps Iacobus Iuſtitiæ ac prudentiæ fama inter Germanos clariſſimus, cùm ſibi ad humanam felicitatem ſolam litteraturæ peritiam abeſſe videret, quos ex conjuge legitima liberos ſuſtulit ediſcere, litteras compulit, inter quos diviſo patrimonio cum Carolo primogenito ſingularis induſtriæ juveni ſororem Imperatoris matrimonio collocaſſet plenus annis haud invitus è vita deceſſit. *Apoph-tegma [illegible]*

Sub eo contigere aliqua prodigia: nam pleriſque in locis etiam Trajecti viſæ cruces è cœlo pluere Cometes præſaga mortis Philippi Regis Caſtellæ Maximiliani Auguſti filii, cecidere grandines inſolitæ, prodierunt & ante non viſæ aviculæ in illis provinciis, diſparis coloris in capite, & corpore tanquam cucullatæ ſive capitiratæ, uti ferunt, quando erigebant plumas, quæ tanto ardore in aëre inter ſe interdum certabant, ut abconcatæ fuere ſimul decidentes per magnos greges manibus vulgi apprehenderentur vivæ. Fuere & inſolitæ aquarum inundationes inflato Rheno, aliiſque fluminibus pleriſque locis juxta Oceanum ſubmerſis, ac gelu inſolitum & continuum multos mortales extinguēs, qui fluxu ſanguinis per nares cōcreti frigore per publica itinera defecere. In Eccleſia oppidi Purmerani nocte Nativitatis Chriſti orta fulgurum atq; tonitruorum tempeſtate, aviculæ aliquot ſupervolantes alis ſuis extinxere luminaria, cum magno terrore ac clamore populi, & idipſum continuabatur certo curſu in aliis locis vicinis. Evomuit & mare ingentia Cete diverſis in locis, quorum aliqua viſa longitudinis vicenum & quinque cubitorum. Etiam vivos in ora Rheni, quo mare influit, viſus piſcis inſtar colliculi, ſive domus magnitudine, natatis longo tempore terrorem incutiens, qui cum alto æſtu adductus, & profundam voraginem nactus, retrocedentibus aquis, illic manſit conclusus, donec per ma- *Prodigia ſub Epiſcopo.* *Mõſtroſe quaſi piſcis*

 gnam

Digitized by Google

gnam inundationem liberatus, diſpareret. Fuit interdum parata claſſe cum machinis à diverſi generis tormentis impetitus, ſed hoc comperto, cautè ſe novit abſcondere in profundum, aliàs ſe oſtendentes viſibilem; erat uti præmiſſum eſt, immanis, brevi tamen corpore, nō oblongo, ſed vaſto, & perquam eminenti dorſo nodoſo, croceo, lateribus ceruleis ac viridibus diſtinctis lineis, ventre ſubalbido, terga ſanguinoſa, capite vix prominente, ſed foramine magno in fronte, per quod inſtar fumarii evaporantis fluvium ac flammas, novumque ſurſum emittebat liquorem fœtidiſſimum, ita ut aliqui piſcatores ſive metu viſi monſtri, ſive fœtore infecti, interiiſſe feruntur. Venti etiam præter ſolitum impetuoſiſſimi flarunt, quæ omnia, ſicuti reipſa cōpertum fuit, provinciis malum omen portendebant, quæ continuis bellis, cedibus, flammis & rapinis quaſſabantur inter ſæviente peſtilentia. Sub hoc etiam Frederico revelatæ multorum Sanctorum in Eccleſia ſancti Iohannis reliquiæ, uti ipſe ſuis affirmat ſcriptis, quæ idcircò hic inſeruimus pro memoria poſteritatis. Eccleſiam autem ipſam in honorem omnipotentis Dei, ejuſque matris Virginis, Iohannis Baptiſtæ, cognominiique ejus Euangeliſtæ Andreæ, Laurentii, ac Catherinæ Martyrum accepimus conſecratam.

Epiſtola ſcripta.

Fredericus Marchio de Baden, Dei Apoſtolicæ ſedis gratia Epiſcopus Trajectenſis, univerſis & ſingulis utriuſque ſexus Chriſti fidelibus, ad quos præſentes noſtræ literæ pervenerint ſalutem & ſynceram in Domino charitatem: Magno piæ devotionis affectu accepimus; Quod recolendæ memoriæ, Reverendiſſimus in Chriſto pater Dominus Bernoldus viceſimus Epiſcopus Trajectenſis prædeceſſor noſter (prout in hiſtoriarum annalibus legitur) ad omnipotentis Dei, ejuſque præcelſæ genitricis ſemper Virginis Mariæ, omniumque Sanctorum laudem & gloriam, atque fœlicem ſuæ recordationis memoriam, inter alia ſua laudabilia pietatis & virtutum opera, tres in civitate noſtra Trajectenſi magnificis impenſis, fundavit Eccleſias, unam in Divi Petri Apoſtolorum Principis honorem; aliam quoque beati Iohannis Baptiſtæ præcurſoris Domini titulo inſignivit. Tertiam verò Conventualem in ſancti Pauli Apoſtoli Doctoris gentium memoriam ſempiternam erexit, ſingulas variis donis, privilegiis, & libertatibus exornavit, quique in dicta Eccleſia ſancti Iohannis corpora ſanctorum Cypriani & Iuſtinæ devotè recondidit, ubi hodierno tempore ineffabili venerantur honore. Poſtmodum verò dilecti nobis in Chriſto Decanus & Capitulum dictæ Eccleſiæ noſtræ ſancti Iohannis, divina inſpiratione moti, chorum jam dictæ Eccleſiæ noſtræ (ipſis ad reparandum & intertenendum derelictæ, quæ jam à ſuæ primævæ fundationis origine, & fœlici tranſitu ad Deum dicti Domini Bernoldi Epiſcopi & fundatoris ultra quadringētos & quinquaginta annos erecta ſteterit) ob nimiam vetuſtatem ac ruinā prope minātem, non abſque magnis impenſis, Dei ejus ſanctiſſimi præcurſoris confiſi adjutorio ampliare, & de novo erigere incipientes (cujus nos fundamenti primum lapidem per venerabilem Dominum Hermannum de Lochorſt, Decanum Eccleſiæ noſtræ ſancti Salvatoris Trajectenſis noſtrum in ſpiritualibus generalem vicarium

Notitia reliquiarum, quas Bernoldus Epiſcopus apud S. Iohannẽ depoſuit.

Corpora SS. Cypriani & Iuſtinæ.

narium collocari fecimus) & Deo dante dicti Domini opus inceptum ſagaci ſtudio debito effectui mancipare intendentes, Nunc die viceſima ſecunda menſis Maii, ſicuti veridicorum relatu didicimus, ſummum altare dicti chori ex neceſſitate operis per eorum laboratores & artifices ad alium congruentem locum transferre ſatagentes, in concavitate altaris quandam plumbeam ciſtulam incluſam invenerunt, ſed ipſam ob venerandam ejus antiquitatem attingere verentes, per Reverendum Patrem Dominum, Dominũ Iacobum Ridder, eadem gratia Epiſcopum Ebeonenſem, in Pontificalibus Vicarium noſtrum, adhibitis ad hoc ceremoniis & ſolemnitatibus conſuetis, in ſacrarium decenter collocari curarunt, minimè tamen tunc dictam ciſtulam aperientes, ſed altera die per dictum Reverendum Patrem Dominum Epiſcopum Ebronenſem, in venerandi ac Nobilium & ſpectabilium virorum Domini Iacobi de Appelteeren, Decani Eccleſiæ noſtræ Trajectenſis Henrici de Appelteeren, Domini de Perſichem, Gerardi Domini de Oyen, Henrici de Ghendt, Iohannis de Rheno, de Iutfaes, olim Burgimagiſtrorum civitatis noſtræ Trajectenſis, & aliorum plurimorum teſtium fide dignorum, & Notarii dictæ Eccleſiæ ſancti Iohannis ad hoc vocatorum præſentis allatam aperiri fecerunt, invenientes, depoſito dictæ ciſtulæ plumbeo cooperculo, aliam ciſtulam ſive capſulam ligneam ſericis ornatam, ac vitro tectam. Quo iterum remoto in medio dictæ capſulæ repertus fuit lapis oblongus Porphireticus, cum quatuor cedulis pergamenicis antiquiſſimis characteribus latinis accuratiſſimè conſcriptis, & ſub dicto lapide jacuit pars panni ſerici purpurei ferè coloris: ſub quibus panno & cedulis jacuerunt certæ reliquiæ. Verum propter ſupervenientem occupationem dicti Reverendi Patris Domini Epiſcopi, præfatam ciſtulam plumbeam cum dicta capſula lignea rurſum ad ſacrarium & locum congruentem reponi fecerunt, earundem viſitationem ad tempus magis opportunum differentes; hodiè verò videlicet decima octava menſis Iunii, die Dominica, in octavis ſanctæ & individuæ Trinitatis, hora quarta poſt verſperas, vel quaſi Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris, ac Domini noſtri Domini Leonis divinâ providentiâ Papæ decimi anno ſecundo, in venerandorum & celeberrimorum, venerabilium & præſtantiſſimorum dominorũ, dicti domini Hermanni de Lochorſt Vicarii noſtri, Adriani de Trajecto Præpoſiti Salvatoris Trajectenſis, & religioſorum patrum Cornelii de Smekis vicarii generalis congregationum Hollandiæ, & Iacobi Calickar prioris conventus Trajectenſis ordinis Prædicatorum Sacræ Theologiæ Profeſſoris Theodrici Houwagen, beatæ Mariæ Antwerpienſis Eccleſiarum Canonici, Franciſci de Hulſt conſiliarii in alta curia Principis Caſtellæ, ac Everardi de Lodd noert Iuriſconſultorum in Curia Trajectenſi cauſarum Advocati, & aliorum virorum Eccleſiaſticorum teſtium fidedignorum, nec-non dicti Notarii pñtiis dictam ciſtulam plumbeam in menſa ad hoc deputata reverenter in ſacriſtia dictæ Eccleſiæ repoſitam denuo per dictum Reverendum Patrem dominum Epiſcopum Ebronenſem aperiente, & dictas cedulas debitè viſitantes, & pu-

Ciſtula plumbea inventa in altaris ſuo...

Capſula lignea ornata ſericis & vitro tecta inſerta plumbeæ ciſtulæ.

blicè ibidem lectas hujuſmodi ſub tenore.

Tenor primæ cedulæ.

Reliquiæ ſanctæ Mariæ Matris Domini, de ſepulchro & de ſindone Domini, de petra ſuper quam Dominus ſedit, Reliquia ſancti Petri Apoſtoli, ſancti Iacobi fratris domini ſancti Philippi Apoſtoli, ſanctorum Martyrum Stephani prothomartyris, S. Laurentii, Bonifacii Martyris, Anaſtaſii Martyris, & ſanctorum confeſſorum Martini Epiſcopi, Hilarii, Heriberti Confeſſorum & Sanctarum virginum Margaretæ virginis Aſſiæ Martyris xj. M.

Reliquiarum in ciſta reperta- rum tenor.

Tenor ſecundæ Cedulæ.

Et Sanctorum confeſſorum Martini Epiſcopi, Benedicti Abbatis, ſancti Hilarii Epiſcopi, Sancti Nicolai Liberii, de cruce Domini Dei, de veſtimento ſanctæ Mariæ, ſancti Amandi de Spongea, de ſepulchro ſancti Ioſeph, aliarumque Martyrum xj M.

Tenor tertiæ cedulæ.

Reliquiæ ſanctæ Mariæ matris Domini, de ſepulchro Domini, de ſindone Domini, de petra ſuper quam Dominus ſedit, & ſancti Petri Apoſtoli, ſancti Iacobi Apoſtoli fratris Domini, ſancti Bartholomæi Apoſtoli, & Sanctorum Martyrum Stephani Prothomartyris, S. Laurentii Martyris, S. Georgii Martyris, ſancti Pancratii Martyris, S. Bonifacii Martyris, S. Alexandri Martyris, S. Stephani Papæ & Martyrum. Ipoliti Martyris, S. Blaſii Martyris, S. Tiburtii Martyris, S. Sixti Martyris, S. Vrbani Martyris, S. Gorgonii Martyris, S. Quirini Martyris, S. Venantii martyris, S. Anaſtaſii martyris, S. Egnatii martyris, ſancti Silviani martyris, ſancti [illegible]mani martyris.

Tenor quartæ cedulæ.

De cruce Domini, de veſtimento Domini, de veſtimento ſanctæ Mariæ, Bartolomei Apoſtoli, de columna Domini, & ſanctorum Martyrum Pancratii, Georgii, Alexandri, & ſancti Stephani Papæ & martyris, & ſanctorum confeſſorum Nicolai Epiſcopi, Liberii & S. Virginum Agathæ, Margaretæ virginis, Iulianæ virginis, quibus cedulis debite perlectis & reliquiis in dicta capſula exiſtentibus inſpectis. Idem Reverendus pater Dominus Epiſcopus Ebronenſis dictarum reliquiarum viſitator, de dictorum noſtri Vicarii, & in Theologia ac in Jure doctorum conſilio, eaſdem reliquias extra loca, in quibus à ſenioribus & venerandis patribus reverenter olim collocatæ fuerant ſegregatæ, abſtinuit, ſed eaſdem more aliarum reliquiarum venerari & coli cenſuit, de noſtræ auctoritatis ordinariæ licentia ſpeciali. Quæ omnia & ſingula univerſitati veſtræ inſinuamus, notificamus & intimamus, dignum arbitrantes, ut dicta noſtra Eccleſia ſancti Iohannis, quæ tam honorificè à dicto Domino Bernoldo Epiſcopo, prædeceſſore noſtro, longis jam retroactis temporibus conſtructa & dotata dinoſcitur, ac ipſe Deus, qui in ſanctis ſuis glorioſus eſt, honoretur, ac corpora ſanctorum Cypriani & Iuſtinæ, & reliquiæ, nunc, ut præmittitur, adinventæ juxta præfatarum cedularum tenorem debitis frequenter obſequiis. Omnibus vere pœnitentibus confeſſis & contritis, qui ad uſum fabricæ dicti novi chori, ſeu ad ornamenta dictarum reliquiarum, quomodo manus porrexerint adjutrices, quotieſ-

quotieſcunque & quandocunque hoc fecerint, de omnipotentis Dei miſericordia, ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus, ac beati Martini patroni omniumque Sanctorum meritis & interceſſionibus confiſi ſuffragiis quadraginta dies indulgentiarum de injunctis eis pœnitentiis miſericorditer in Domino relaxamus. Datum noſtro ſubſigillo ad cauſas præſentibus appenſo, anno à Nativitate Domini Milleſimo quingẽteſimo quinto decimo, die verò decima octava menſis Iunii. Iohannes de Waell Notarius de mandato ſubſcripſit.

Philippus Epiſcopus 57.

IAm Philippus quinquageſimus ſeptimus in ordine Epiſcopus, rerum ſicuti prænotatur, adminiſtratione fungebatur, fundamentum primum jactans in cupiditate, Prælatos, Clerum, atque doctos in parvo precio habens, ſed illos, qui adulari, aut ſpem quæſtus proponere ſive exercere per fas & nephas noverant, magno proſequebatur favore, quibus & magnam fidem attribuit, nimis credulus, in audiendo alios perdifficilis, patiebatur tamen ſe vinci ratione, ſed citiùs quàm par erat, devinci ab auriculariis. Primum Eccleſiarum libertates ac Iuriſdictiones Archidiaconorum infringere ac uſurpare tentavit, pro argumento capiens, quod de jure communi omnia deberentur Epiſcopo, non contentus his, quæ prædeceſſores Epiſcopi poſſedere, ſuaſu pravi conſilii, cùm ipſe ſimilia non calleret, quibus in tantum detulit, ut licet vellet omnia ſcire videri, & ægrè ferret quod aliquis cauſam latine verbo vel in ſcriptis defendens, illam vulgari, aut nota illi lingua, quo rem caperet, referret, inpromptus reſpondere ad objecta, dicebat, ſe cum ſuis apud Trajectum communicaturum. Hoc medio abſolvit pleroſque, cumque multa de Romano Pontifice ſibi promitteret, (egerat enim Legatum Romæ ſub Iulio in præſtanda obedientia nomine Caroli Principis) nedum abolitionem aliquorum, quod in ſæculo deguerat, ſed adoptionem ad dignitatem Epiſcopalem (quam certis indicijs diu ambierat, licet omninò ſpernere nec appetere plerique perſuaderet) cum poteſtate viſitandi exempta monaſteria impetravit, imponens nova officiis onera pro majore quæſtu, ſubſidia in adventu novi Præſulis ſolvi ſolita nedum diminuit, ſed adauxit, pauperum atque aliorum querelis de gravamine obauditis, non ſine diſplicentia proborum, qui familiaritate illius fruebantur. Inſtigatio tamen improborum aliquorum hominum, quorum præcipua erat auctoritas, prævaluit, in tantum, ut licet admonitus fuiſſet à Præfecto Montisfortis, atque aliis in publica menſa, antequam rerum potiretur, quod illis non

Mores Epiſcopi parum Epiſcopa. &c.

non crederet, ſed ab eis tanquam in fidis mercatoribus ſe abſolveret, prout dicebat in animo ſtatuiſſe, mutato tamen conſilio, ſive quod illi in ſententiam ejus noverant condeſcendere, ſive quod ſecreta per eos ſcrutaretur, tantum attribuit fidei, quod orta inter cives Campenſes & Swollenſes, oppida tum opulenta, tum ampla, ex petulantia potius, quàm juſta occaſione, diſcordia ſuper theloneo quodam ac navigatione ſalæ fluminis, ſive aquæ nigræ, & ſtatus Trajectani, proſpicientes futura ſociorum pericula una cum Epiſcopo Legatos mitterent ad intercipiendum ſcintillas bellorum, illique peroraſſent cauſſam omnis controverſiæ ſubmittendam Epiſcopo & ſtatibus pro æquitate diſcutiendam, & idcircò ad tempus ceſſandum ab hoſtilitate ſuggeſtione mercatorum hujuſmodi (uti aiunt) perſuaſum fuit Epiſcopo, permitteret utroſque inter ſe digladiari, qui minus ſibi obedirent, vireſque illorum hoc modò collidendas ex hoc nedum ſibi obedientiam, ſed magnæ mulctæ atque opum affluentiam certo expectādam, non verentes proponere ſecuram ſpem centum millium aureorum. Et ſic impediebatur, quominus querela hæc per ſtatus diſcuteretur, utriſque populis nihilominus finem anhelantibus, & ad amicitiam pronis. Cumque perſentirent ſub ludibrio quodam rem ſuſpendi atque protelari, rurſum concurſum ad arma, rapinas, cædes, incendia. Et dum Epiſcopus jam edoctus de majore diſcrimine, & rem præter votum ſuccedere, diſcordias reſtinguere niteretur, rejicitur, nec per arma etiam ſocialia Burgūndionum, nec ære, nec auctoritate furorem ſedere potuit, quin omnia hinc inde ad extrema diſſidia tenderent, Territorio Tranſiſulano mutuis viribus hoſtiliter exciſo, captis atque ſpoliatis oppidis nobilibus per dolum abductis atque deletis, nec ulla ex parte temperatum à ſanguine aut crudelitate, ita ut brevi ex florentiſſima Provincia, quod dolendum eſt, deſertam undique proſpiceres, ſollicitatis exteris Dominis in defenſores, quo majores ſtrages commiſſæ ſunt. Quem errorem Epiſcopus ipſe poſteà coram nobis in Dordraco atque Haga-Comitis exiſtentibus, illorum inſtinctu contigiſſe palàm confeſſus eſt, dum excuſare niteretur hanc rebellionem, & ad Gelrium defectionem, quam contigiſſe erubeſcat, quia improſperè ac negligenter magnum aliunde æs alienum cōtractum circa tuitionem provinciæ diſſipaverat, commeſſationibus magis indulgens, quàm armis; ita ut ſtatus provinciæ tenderet ad deſperationem, & magna ex parte uſque ad obitum ejus in ſervitutem exterorum Principē permanſerit, nondum ex omni parte liberata: in tantum, ut omni dominio atque commodo Tranſiſulano ſpoliatus, territorio Trajectano contentus eſſe cogeretur, modo in Zelandiam, modo in Flandriam confugiens, quo longius abeſſet incommodis, & cladi ſuorum. Hujus tam pravi conſilii auctores partim antè, partim poſt obitum ejus humanis exceſſere, Trajectani nihilominus in tranquillitate ſibi paruerunt, quorum plerique de caſu Tranſiſulanorum, uti natura eſt, factioſorum, lætari, alii commiſereri notabantur. At Epiſcopus actorum pœnitens, & ſerò de Remedio cogitans, auxiliis deſtitutus, carens viribus, & exhauſto ærario, & debitis plurimis contractis

Tranſiſulanorum ſtatus miſer culpâ Epiſcopi.

Redundat in Epiſcopū culpa.

tractis involutus, in magna verſabatur anguſtia, nec unde afflictis rebus opitularetur modum habuit. Nam Burgundi ob rem malè geſtam retraxere manum, amici, qui magnas opes in ejus beneficium cōſumpſere, averſabantur, miles involūtarius ob tardata ſtipendia promerita, minabatur defectionem, quæ Philippus aſſiduo gemitu alto recondens pectore ſpem vultu duxit ſimulandam, ſi forſan mitior fortunæ aura quoque afflaret, per convivia ludos ac pocula tempus ducens, quo tantorum malorum obliviſceretur, ſed quis reſiſtet inclementiæ fatu? Cùm ex Senatu & optimatibus Trajectanis aliqui ſalutandi forſan cauſa confluxiſſent Doreſtatum, & vocati ab Epiſcopo intereſſent epulis, illeque poſt aliqua ſuſpiria dolores intrinſecas aperuiſſet excuſando culpā, quod per aliquos non ſine magna ſua injuria in ipſum retorqueretur, tandem ſepoſitis omnibus curis, ut animum exhilararet, ceptum undique magnos exhaurire crateras, ita ut communis eſſet lætitia, communis, ut ita dicàm, ebrietas, & alter ex alterius cunicis geſtibus jocundaretur. Sequente mane Epiſcopus in hortum deambulans aperto, uti ſolebat pectore, ſub aura frigida ſentit dolorem pectoris, qui de hora in horam adaugebatur, ita ut incertum eſſet de ſuſpicione pleureſis, an feb is peſtilentiæ, & ſera quæſita remedia: convocato è Trajecto medico, nec quicquam ſperante die tertia ſubſequente quæſivit Euchariſtiam, & poſt aliqua ex voluntate ordinata, animam prius Deo reconſiliatam atque commiſſam exhalavit, non ſine ſtupore atque triſtitia multorum. Credebatur enim, ſi ſupervixiſſet, cum tempore incommoda omnia ſuperaturus: Nam magnis innitebatur clientelis, quæ tamen in arduis diſtrahebantur, & in fine ipſum non dereliquiſſent. Corpus ejus licet à collegio Trajectano per nuncios expoſceretur in Eccleſiam Doreſtati impoſitum ſepulturæ Davidis fratris, tertius per ordinem Epiſcoporum, qui extra Trajectum ſunt tumulati. Statuerat quidàm Nicolaus Lavennus Præpoſitus Leydanus, ac Canonicus Eccleſiæ Trajectenſis, quem David à puero choraula enutriverat, Videns Philippum fratrem id minus curare, eo conſulto funus ob devotionē Trajectum ſuo ære ſolemni pompa deferre, inhibitus ab illo, ne tentaret, tanquam ipſe bene ſciret, qui oportunè illum eſſet tranſlaturus. Et jam uterque quieſcit carens honore funerali; Ex hoc tamen conquerebatur Philippum jam dudum in animo concepiſſe Epiſcopatum. Cauſam evectionis ipſius Nicolai inter triſtia libet inſerere. Cùm David præeſſet Epiſcopus Eccleſiæ Morinorum, ille puerum choraulem agebat, quem Epiſcopus die ſacro, quem cinerum dicunt, ex ſede retro aram vidit edentem tibiam pulli, accivit puerum, ſcrutatur, gnarus quid commedat? ille conſtanter fatetur ſubrubeſcens, non quod carne ederet innocenter, ſed quod jejunium violaret. At Epiſcopus interrogat, quare die præcedente non conſumpſiſſet? reſpondet intrepidè, heri inquit undique commeſſabatur, & devoravimus carnes ad ſaturitatem, at cum ſimilia gaudia nobis rarò contingant, qui ut plurimum quotidiana premimur fame ſic ſatur reſervavi mihi partem, ut hanc diem in fame temporarem. Epiſcopus hoc faceto & induſtrio reſponſo pueri oblectatus, illi-

Epiſcopus ſub dio frigido pectore aperto egerit, & in morbum incidit ac moritur.

Nicolaus Lavennus choraula.

illiuſque ſimplici innocentia cepit eum in curam ſuam, juſſitque eam bonis moribus inſtitui, omniumque periculorum ſuorum dum eſſet Epiſcopus Trajectanæ Eccleſiæ expertus Comitem non ingratum, qui mortuum jure ſepulchri honorare deſiderabat. Erat Philippus ſtatura mediocri, vultu perſimilis Philippo Duci genitori, capillis ac ciliis nigris, latis humeris, lato pectore, cruribus ad decorem gracilibus, corpore bene complexo, ætatis 59. anno, qui diu ſupervivere potuiſſet curſu naturali, niſi adverſa forſan dies ejus abbreviaſſent, pulcher in armis, oblectatus pulchris equis, nec minus permittente ætate, conſortio puellari, cantu ac fidibus, picturæ ac liniamentum per ocium operam dans, utrumque callebat, & de ſculpturis optimè judicabat, pronus ad iram atque vindictam, malens timeri quàm amari, juxta meticuloſus, parum deditus religioni, & minus obſervans cleri, deſiderabat tamen juſtitiam, ſi barbarici ritus permiſiſſent. Præſtabat induſtria naturali & magna experientia rerum. Cum Philippo Rege Hiſpanias ac Gallias, & filia ejus deſponſata Chriſtierno Regi Daniæ iſtius regna luſtratus; Romæ & in Britannia functus legationibus, in bellis parum fortunatus: ſtatuerat magna in animo, niſi inopinata mors interceptiſſet. Hiccine eventus rerum ut clariſſima facta plerumque obſcuro fine terminentur. Ejus contuitu Leo Papa x. conceſſit provinciæ Trajectenſi indultum, ne ad primam citationem evocarentur. De Maximiliano atque Carolo Augg. multa polliceri potuiſſet, niſi per ignaviam Trajectanorum omiſſa fuiſſet proſecutio, Sub eo intentiſſimus fuit ardor in vere, ita ut equites in armis, ſed paſſim per vicos viri, mulieres ac pueri, item pecora interirent ſiti, & continuabatur multis menſibus, inauditum antea. Cœpta etiam pullulari nefandiſſima perfidia Lutheranorum, quæ ferè totum orbem brevi tempore contaminavit, omni hæreſi pernicioſior, diſſolvens ſacra Euangelia, Sacram Scripturam, ſacras leges, ſuſtollens religionem atque omnem obedientiam, cum tamen ſua prætextu Euangeliorum tutari velint, peiora quàm Gothi, Turci aut Tartari in Romani Imperii extinctionem, & regnorum ſubverſionem excogitarunt, in Chriſtiani nominis odium machinantes tanto fuco ac dulci veneno, ut etiam conſtantia pectora mutent, magnoque adſcribendum miraculo, de tanta omnis ſexus facilitate, qui inſtar ſimiæ, quæ allecta caligulis, quas ex arboribus conſpicit homines induere, idipſum effugendo, uti ferunt, irretita decipitur, ſic etiam poſtpoſitis patrū ritibus, qui fœliciter vixerunt, & beatius obierunt, tam faciliter novæ fraudi ſeſe obcœcatos innectunt. Primum in religioſos ac ſacras virgines, demum in Eccleſiaſticos & univerſum clerum ſævientes, etiam Deum ipſum contemnere, & immaculatæ ejus genitrici detrahere, ſacras imagines elidere ſtuduerunt, Principibus ſæculi tolerantibus, & magna ex parte applaudentibus, donec in ſeipſos dente exaſperari, heus nimis tardè conſpexiſſent, qui ut ſaluti propriæ conſulerent, non zelo Dei, non religionis aut pietatis motu arma ſumpſere, ſed ut ſua conſervarent impulſi, ingente conflato exercitu per ſumma diſcrimina certare nutu Dei ſpretu ſupra centies ſexagies hominum millia victores trucida-

Forma Philippi Epiſcopi.

Indultum Trajectanis à Leone decimo Papa Rom. ne ad primam citationem evocentur.

Lutheriſta pullulat.

Aucteris ſimplex ignorantia.

trucidarunt. Perſeverat nihilominus deteſtabilis conſpiratio, & inſtar hidræ Herculeæ multiplicatur, vireſq; licet devicta & proſtrata Antæo more reſumit nec terretur exēplo, nec revocatur rationibus, & ſub ancipiti pendet exitus, niſi divina clementia cooperetur in cauſam ſuam. At Friſii ſub ſignis Ducis Gelriæ militantes principio Epiſcopatus Philippi, cū manu valida gregaria, ductore quodā Selbachio, tranſgreſſi ſinum, oppidum Medenblick invaſere, Eccleſiam cum illo incendentes, demum Alckmariā occuparunt aliquamdiu, & impunè tranſeuntes in Gelriam, expugnarunt Aſprenam oppidum nulli ætati, nulli ſexui parcentes, neque à ſacerdotiis abſtinuerunt, & loca ſacra uſque ad ſumma altaria humano ſanguine defedantes. Relatum fuit multos præcipuè inter illos fuiſſe Iudeos hanc crudelitatem exercentes cum Chriſtiano militi hoc minus liceret, Nam virgines amplexas infilas, quibus ſacerdos indutus Euchariſtiam in manu tenens, & feroces animos ad miſericordiam exhortabatur ob reverentiam ante pedes illius conſtat occiſas, & earum ſanguine ſacras veſtes commaculatas. Horret mens humana enormia facinora narrare, quæ illic contigerunt, nec tamen impunè, cùm paulo poſt ab aliis Principibus commotis ob tantam tyrannidem magna ex parte trucidati auctores, atque deleti ſunt. Præfuit autem *Eccleſiæ* Philippus annis circiter novem, Sepultus Doreſtadii apud fratrem ſuum Davidem.

Friſij ſinu maris tranſmiſſo Medenblicum incendunt, Alcmariā occupant, Aſprenam in Geldria oppugnant.

Commentū vaniſſimū de Iudæis.

Henricus Epiſcopus 58.

EO mortuo indictis conſiliis anno 1524. ut rebus afflictis celerius occurreretur, fuſæ magnæ preces, diuque permeditatum quis utilis idoneuſque inveniretur. Multorum judicio inſedit de Germania ſuperiore, quæ principibus & nobilitate pollet, aliquem quærendum, & minimè ex ditione Principum Burgundiæ, cum illi moribus germanicis ſe minus conformarent, qui gaudent libertate, Gallicam ſervitutem omnibus exoſam ſectantes, ſine fide, ſine fœdere oppreſſionem vicinorum meditantes, & id in odium Philippi, contra alii in odium Frederici reſpuere Germanos, tanquam ſuperbos, ſola oſtentatione & verbis potentiam habentes, indigos æris nervi belli, & idcircò avaros ac oneroſos Provincialibus, nunquam ſatiabiles, deſpicientes cæteros, cæteri utroſque ſecludere tanquam inhabiles ad Rempublicam bene adminiſtrandam, fatis in ore populi vivente Frederico, qui à ſuperiore illo Germano deficiente, nollent regi. Idipſum ſub Philippo crebro vulgatum de Burgundionibus, cogitādum de tertio, cujus poteſtas non eſſet ſuſpecta, nec mores infeſti, & vita cognita; ſub quo ſine timore aut ſollicitudine, ſub pace & tranquillitate vivere liceret. Dum iſta agitarentur à Burgundis Cardinalis Leodiēſis, ab Archiepiſcopo Colonienſi, Duce Clivenſi Comite Palatino, Henricus frater hujus coadjutor Eccleſiæ

Mores diverſi populorum.

Germani & Burgundi ad regendum æque inepti.

Wangionum, Wormaciam dicunt, Præpoſitus Aquenſis à Comite Provinciæ Haſſorum, Lantgravium dicunt, Bichelius Decanus Colonienſis, ab aliis Epiſcopus Monaſterienſis frater Colonienſis Archiepiſcopi. At Gelriorum Princeps optionem propoſuit, ſive filium Ducis Lotharingorum nepotem, ſive alium ex Ducibus Lunenburgenſibus, vel qood ex gremio majoris Eccleſiæ aliquis notus eligeretur. Inter tot commendatos non modica ſuborta anxietas, multorum vota concurrebant, in Cardinalem Leodienſem, quia opulentus lapſis rebus ſuccurrere poſſet, & magnis clientelis fulgens in ſumma æſtimatione apud Rom. Pont. atque Cæſarem habitus: aliis contra ſeveritatem & potentiam illius formidantibus, & quod Cardinalis eſſet tribus jam Epiſcopatibus Præpoſitus, quo minus ad deſolatam Eccleſiam intenderet: frater Comitis Palatini præſentia incognitus, ſola fama ex aliquorum relatu notus, & licet ex nobiliſſima domo oriundus, ſupereſſent ſeptem fratres, ut minus ſufficere videretur tanto oneri, occupatis autem impignoratis ferè totius Provinciæ munitionibus. Propoſitum de Epiſcopo Monaſterienſi multis placuit, quia provinciam cum Tranſiſulanis jam oppreſſis haberet conterminam, valens facilè conſcribere equitatus, & cum parvo labore ferre ſubſidia; obſtabat juramentum, quo Eccleſiæ ſuæ aſtringeretur, & quod aliam acceptare inconſultis ſuis proceribus nequiret, qui omninò obſtabant: allegebatur etiam quod Duci Gelriæ etiam eſſet infenſus. De Bichelio Lotharingo, ſive Lunenburgenſi rarus ſermo, quia in hoc forſan diſpliceretur Burgundis, non defuere ex Eccleſiis, qui in animo volutabant aliquem ex gremio eligendum, cùm & Nobiles & docti, & juxta ætatem boniſque moribus præditi haberentur, & pleriſque Eccleſiis utilius conſultum in promovendo mediocris conditionis, quam potentes aut illuſtres, ita ut aliqui de ſemetipſis ſpem concipere, ambire, & in vota ſua alios ſollicitare non formidarent; Quod cùm ex rumore à populo reſcitum eſſet, parum abfuit, quin ad motus & arma concurreretur. Nam ſuſpicio erat, quod eo modo aliquis potentior Epiſcopatum poſteà eſſet conſecuturus.

Decem petitoribus varia iudicia.

Cecidere itaque ſuffragia in Cardinalem Leodienſem, ac fratrem Comitis Palatini ſub incerto auſpicio, & plurimis votis, cumque à ſcrutatoribus denunciaretur alterum prævalere multitudine, ne electio fieret per contentionem, & Provincia jam exhauſta cædibus ac rapinis iterato exponeretur, acceſſere vota minora, & declaratus Henricus Dux Bavariæ, ac Comes Palatinus Epiſcopus abſens quinquageſimus octavus in ordine, vir certè non minus virtutibus ac moribus, quàm ſanguine illuſtris.

Henricus Dux Bavariæ, & Comes Palatinus communibus ſuffragiis declaratur Epiſcopus 58.

Hucuſque Guilhelmus Heda Hiſtoriam ſuam contexuit.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

IHS